ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 3
MERCREDI
3 JANVIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆԱՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ,
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.610 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21.610

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆՈՐ ՍԽԱԼ ՄԸ

ԲՈՒՆԱԿԱԼԸ ՆԱՀԱՏԱԿԻ ՎԵՐԱԾՈՒԵՑԱՒ

Ս. ՀԻՒՍԷՅՆԸՀԱՄԱՂԱՆ ՀԱՆՈՒԵՑԱՒ ԵՒ ՈՃԲԱՓՈՐՁԵՐԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԵՑԱՆ

Մահմետական ամէնէն նուիրական օրերէն մէկուն՝ Այիտ էլ Ատհայի (զոհողութեան տօն) օրը, Դեկտեմբեր 30ի առաւօտեան ժամը 4ին կախաղան հանուեցաւ Իրաքի բռնակալը՝ Ստտամ Հիւսէյն: Հապճեպ եւ կանոնաւորութենէ զուրկ դատավարութենէ մը ետք, երբ դեռ ուրիշ դատեր ալ կային, կիսկատար գործ մը իր վախճանը գտաւ այս ձեւով եւ բռնակալը վերածուեցաւ նահատակի: 24 ժամ ետք, կրկին գաղտագողի, փոխադրուեցաւ Թիքրիթի իր ծննդավայրը՝ Ալ-Ավիա ուր թաղուեցաւ: Եւ կասկած չկայ որ գերեզմանը վերածուի նաեւ ուխտավայրի: Պուշ չատ գոհ է եւ յայտարարած է որ «կարեւոր հանգրուան մըն է Իրաքի ճամբուն վրայ դէպի ժողովրդավարութիւն»: Հաւանական չէ որ չատ հաւատացող ըլլայ, աւելի ճիշդ է ընդունիլ որ Ամերիկացիք նոր սխալ մը ըրին եւ Իրաք կրնայ ոչ թէ ժողովրդավարութեան, այլ՝ քաղաքացիական պատերազմի ճամբուն վրայ դնուիլ: Բոլորը, որոնք ականատես եղած են Ս. Հիւսէյնի մահուան վայրկեաններուն, գլխաւորաբար համացանցի վրայ, կը խոստովանին թէ բռնակալը ցոյց տրուած է քաջարի մեռած է, նման պետական մեծ դէկավարի մը: Ա՞յս էր Միացեալ-Նահանգներու ուզածը, որպէսզի «բարին յաղթէ չարին»: Եւ Ս. Հիւսէյն մեռաւ երբ դեռ չէր տուած բոլոր հաշիւները իր բռնակալ վարչակարգին: Քիւրտերը, օրինակ, կրնան դժգոհ ըլլալ որ ղրկուեցան այն դատէն, որու ընթացքին Ս. Հիւսէյն պէտք է դատապարտուէր նաեւ 5000 Քիւրտերու ջարդին համար (1988ին, կազով) եւ դեռ այլ ջարդերու: Ինք մահուան դատապարտուեցաւ միայն 1991ին 148 շիիներու ջարդին համար, դատավարութեան մը աւարտին, որ ապօրինութեան բոլոր տուեալները ունէր եւ որու ընթացքին սպանուեցան երկու դատաւորներ եւ չորս փաստաբաններ ու մէջադիները քաշմացան:

Անկախ այն «նուէր»էն, զոր Ամերիկայիք ըրին այս տմարդի արարքով (որմէ գոհ են Իրան, Իսրայէլ եւ ճ. Պուշ) բողոք բարձրացուցին չատեր Արեւմուտքի մէջ, մասնաւորաբար մարդկային իրաւանց կազմակերպութիւնները որոնք դէմ են մահապատիժի, ինչպէս նաեւ Եւրոպան: Եւ ինչո՞ւ Ս. Հիւսէյն չդատուեցաւ նաեւ իր միւս ոճիրներուն համար եւ գործադրուեցաւ այս հապճեպ գործողութիւնը: Շատ հաւանաբար այն պատճառաւ, որ միւս դատավարութիւնները, ինչպէս նաեւ Քիւրտերու ջարդը, կրնային անախորժ իրողութիւններ հրապարակ հանել Արեւմուտքի համար, ըլլան անոնք ամերիկեան թէ ֆրանսական: Ի վերջոյ Ս. Հիւսէյն նաեւ «բարեկամ» էր Արեւմուտքի եւ Ֆրանսան ալ զէնք ծախած էր անցեալին: Եւ նախընտրելի է չատ հեռուները չերթալ եւ հին թուղթեր չքրքրել:

– Վատիկան եւս դատապարտեց այս արարքը զոր «անպաշտպանելի» որակեց:

– Շարաթ, Դեկտեմբեր 30ին, ոճրափորձերու հետեւանքով 88 մեռեալ եւս աւելցան, մինչ Ամերիկացիներու կրնտուտները 3000 դիւնուրի հասած էին, այսինքն աւելի քան 2001 Սեպտ. 11ի զոհերու թիւը նիւ-Եորք: Դեկտեմբեր 31ին, տօնական օրերը պատճառ եղան որ ոճրափորձերը դադար մը արձանագրեն:

– Լիբիա երեք օրուան ազգային սուգ հռչակած է:

– Ժերար Շալեան Ս. Հիւսէյնի մասին յօդուած մը ստորագրած է Ծունուար 1ի Ֆիկարոյի վիճարկումներու էջին մէջ, զոր խորագրած է «Le destin shakespearien de Saddam Hussein, dictateur sanguinaire et ambigu» եւ ուր կը վերլուծէ Ս. Հիւսէյնի կեանքին զանազան հանգրուանները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԻՐԱՔԻ ամանորեան մաղթանքները մասնաւոր նորութիւն մը չբերին: Ծայտնեց թէ 2007ին Ֆրանսա կարեւոր ընտրութիւն մը ունի ընելիք եւ ինք ալ պիտի մասնակցի վիճարկումին: Շեշտը դրաւ հինգ գլխաւոր գրաւարկներու վրայ: Նախ, միասնականութիւնը եւ համախմբումը Ֆրանսայի արժէքներուն չուրջ: Տնտեսական եւ ընկերային յառաջդիմութիւնը: Ֆրանսայի յատուկ պատասխանատուութիւնները աշխարհի մէջ, Եւրոպայի հիմնադրութեան մերձաւոր 50ամեակը, հուսկ՝ բնապահպանութիւնը: Շիրաք որեւէ ակնարկութիւն չբրաւ իր թեկնածութեան մասին:

ԱՄԱՆՈՐի դիւերը (Դեկտ. 31) համեմատաբար հանդարտ եղած է Ֆրանսայի մէջ եւ Շան ճ'Էլիզէ հաւաքուած 400 հազար հոգիները միջադէպերու առիթ չեն տուած, եթէ նոյնիսկ 80 հոգի հարցապնդուած է: 396 կառքեր սակայն կրակի տրուած են, մասնաւորաբար Սթրազպուրկ:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ԵՒ ԲԵԼԱՌՈՒՍԻԱ Դեկտեմբեր 31ին կրցան համաձայնութեան գալ կազի գինին չուրջ: Բելառուսիոյ վարչապետը՝ Վլ. Սեմաշկօ յայտարարած է որ «ծանր մթնոլորտի մը մէջ, Ամանորի նախօրեակին Բելառուսիա համաձայնութիւն մը ստորագրեց ցաւալի պայմաններու տակ»: Այլ խօսքով Բելառուսիա ընդունած է 100 տոլար վճարել 1.000 խոր. մեթրի կազին համար, 2007ին (յարդ 46 տոլար էր):

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ 25էն 27ի բարձրացաւ Ծունուար 1ին, Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ մուտքով: Միւս կողմէ, Սլովենիա 13րդ պետութիւնն է Միութեան որ Եւրոյի դօտիին մէջ մտաւ:

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՑ կառավարութիւնը որոշած է փոխել օդակայանին անունը որ այլեւս Սկիւպ պիտի չըլլայ այլ՝ «Մեծն Աղեքսանդր», ինչ որ վրդոված է Ծունաստանը, որու համար Աղեքսանդր մաս կը կազմէ իր պատմական եւ մշակութային ժառանգութեան: Աթէնք համաձայն չէ արդէն Մակեդոնիոյ իւրացուցած սահմանադրական անուանումին՝ Մակեդոնիոյ Հանրապետութիւն: Մակեդոնիա Ծունաստանի հիւսիսային մէկ շրջանին անունն է, որ Մեծն Աղեքսանդրի իշխանութեան կեդրոնավայրն էր, ուրկէ ճամբայ ելած էր ն.ք. Դ. դարուն:

ԳԱԶԱՑԻ մէջ ֆրանսական Ա. Էֆ. Փէ. մամուլի գործակալութեան մէկ լուսանկարիչը առեւանգուած է: Խայմէ Ռաքիւրի, 50 տարեկան, հպատակութեամբ փերուցի, առեւանգուած է Ծունուար 1ին, գործակալութեան գրասենեակին առջեւ:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿՐ ՄԵՐԺԷ ԿԻՊՐՈՍԻ ՊԱՑՄԱՆԸ

Թուրքիոյ Ազահովութեան Խորհուրդը առաջին անգամ ըլլալով յստակօրէն յայտնած է Եւրոպական Միութեան թէ անդամակցութեան բանակցութիւններուն Կիպրոսի պայմանը չարունակուելու պարագային այդ բանակցութիւնները կրնան խզուիլ: Քաղաքական դէտերու մեկնաբանութեամբ այդ յայտարարութիւնը մէկ քան կը նշանակէ. թէ Կիպրոսի պայմանը հարկ է բանակցութեան սեղանէն վերցնել: Խորհուրդը այսուհանդերձ չեշտած է թէ Թուրքիա Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան հետամուտ կը մնայ ու այդ ուղղութեամբ պիտի չարունակէ իր ջիհատկից աշխատանքը:

Յայտարարութիւնը կատարուած է Հանրապետութեան նախագահ Ա. – Ն. Սեզէրի նախագահութեամբ գումարուած աւելի քան հինգ ժամուան ժողովէ մը ետք:

Թուրքիոյ Սպայակոյտի պարբերաթերթին մէջ ալ 20 էջնոց գրութեամբ մը բացատրուած է թէ ինչո՛ւ Կիպրոս Թուրքիոյ համար ռազմավարական կարեւորութեան տէր ցամաքամաս է:

– Անկէ կը հակակշռուին Անատոլուի ամէնէն կարեւոր արտադրամի եւ ներածումի նաւահանգիստները. Մէրսինն ու Իսքէնտէրունը:

– Կիպրոսի դիրքը թոյլ կու տայ հակակշռելու Միջերկրականի ամբողջ առեւտուրը որ կ'առընչուի Թրքական նեղուցներուն եւ Սուէզի ջրանցքին: Հոնկէ կը հակակշռուի Կասպից ծովու, Քէրքիւքի և Մուսուլի քարիւղին ու կազին յանգման կէտը որ Իսքէնտէրունի ծովածոցն է:

– Կիպրոսի կղզին յարձակումնակ պետութեան մը պատկանելու պարագային սպառնալիք մը կը կազմէ Թուրքիոյ, պարտադրելով որ այդ դօտիին մէջ կարեւոր զօրք պահէ ան:

– Թուրքիա, վերջապէս, ազգային, պատմական, իրաւական եւ մարդկային պարտականութիւնը ունի պահպանելու կղզիին 200 հազար թուրք բնակչութեան կեանքի պայմանները:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MONDE 2»

(30 décembre)

PARADJANOV
LES IMPROMPTUS D'UN MAGICIEN

Մոռնալ չարաթական յաւելուածը նկարազարդ վեց էջեր նուիրած է Պարաճանովի, անդրադառնալով անոր կեանքին, արուեստին եւ եզակի ստեղծագործութեան:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԱՄԱՆՈՐԵԱՅ ՈՒՂԵՐՁԸ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան ամանորեայ ուղերձ մը յղած է Հայաստանի ժողովուրդին, չնորհաւորելով Ամանորը եւ ամփոփելով անցնող տարին: Ան ըսած է թէ խաղաղ եւ արդիւնաւէտ եղաւ ան, երկիրը չարունակեց կայուն զարգացում: 2007ին կը նշուին բանակի կազմաւորման եւ Շուշիի ազատագրման 15ամեակները:

2006ի նշելի դէպքերէն Ռ. Քոչարեան առանձնացուցած է նախագահ Շիրաքի Հայաստան այցը, Ֆրանսայի մէջ Հայաստանի տարուան բացումը, ԱՄՆ-ու կառավարութեան հետ «Հազարամեակի մարտահրաւէրներ» ծրագրին իրագործումը, եւլն.: Ինչ կը վերաբերի Լ.Ղ.ՀԱ-ին, ան նշած է սահմանադրական հանրաքուէն: Իսկ Սփիւռքի ճակատէն յիշած է Հայաստան – Սփիւռք Գ. համաժողովը, Հիմնադրամին տարեկան հանգանակութեան յաջողութիւնը:

Վերջաւորութեան նախագահը յիշեցուցած է թէ 2007ը խորհրդարանական ընտրութեան տարի է. «Համոզուած եմ որ դրանք կ'անցնեն պատշաճ մակարդակով: Ազատ եւ արդար ընտրութիւնների անցկացումը պէտք է առաջնահերթութիւն լինի իւրաքանչիւրիս համար» ըսած է Ռ. Քոչարեան:

*
**

ՊԵՏԱԿԱՆ ԱԻԱԳԱՆԻԻՆ ԵՌԱԲԼՈՒՐ ԱՅՑԸ

Նախագահ Ռ. Քոչարեանի գլխաւորութեամբ պետական դէմքերու պատուիրակութիւն մը Դեկտեմբեր 30ին Եռաբլուր այցելած է, յարգանքի տուրք մատուցանելու արցախեան մարտին զոհերուն յիշատակին: Վարչապետ Ա. Մարգարեան, Պաշտպանութեան նախարար Ս. Սարգսեան, Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան, Ազգային ժողովի նախագահ Տ. Թորոսեան եւ այլ դէմքեր ծաղկեպսակներ զետեղած են զոր. Անդրանիկի, Վազգէն Սարգսեանի էիրիմներուն եւ արցախեան մարտին զոհերուն յուշարձանին:

*
**

ԻՐԱՔԻ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՍՏՈՐԱԲԱԺԻՆԸ

Հայ խաղաղապահներու հինգերորդ ըստորաբաժինը Իրաք կը մեկնի Ծունուարի կէսին: Ան կազմուած է 46 հոգիէ. երեք բժիշկ, տասը սակրաւոր, 28 վարորդ, զօրախումբի հրամանատար մը եւ չորս սպայ: Հայկական զօրախումբը հոն կը մեկնի վեցամսեայ շրջանի մը համար:

ԹԱՔՍԻՆԵՐՈՒ սակը Ֆրանսայի մէջ, 2,5%ի յաւելում մը կը կրէ Ծունուար 1էն ի վեր:

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՑ օդանաւային ընկերութեան Պոյինկ 737ը 102 ճամբորդներով ճաւայէն մեկնած էր Ծունուար 1ին եւ անհետացած: Օդանաւը չախչախուած է, բայց 12 հոգի ողջ մնացած են ու փրկուած:

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ

2007

BONNE ANNEE

ՄՕՐՍ ԱՁՔԵՐԸ

ԱՆԱՀԻՏ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Ի՜նչ աղջիկ էր մայրդ...
Երբ կը խալէր
ամբողջ խաղաբը
իրեն կը նայէր...

Գրեթէ անտարբեր
մէկ ականջով կը լսեմ
յաճախ հնչող սոյն տողերը
քանզի դասս գոց գիտեմ...

Ըսուածը նորութիւն չէ՛,
պարզապէս
շուտով կը հետեւցնեմ
թէ սոյն տողերը արտասանողը
հի՛ն Հալէպցի է
եւ ժամանակին
անշուշտ
մօրս սիրահարած է...

Խնդրե՛մ,
երբ սիրահարութիւն կ'ըսե՛մ,
երեւակայութիւննիդ
ասդին անդին
ի զուր տեղ
չթռցնէ՛ք...

Ա՛յն ժամանակներուն,
ա՛յն քաղաքին մէջ
սիրահարութիւն կը նշանակէր՝
երեք քայլ ասդին
երեք քայլ անդին
չա՛տ դանդաղ
երթալ ու գալ չարունակ
եւ մերթ մերթ
թաքուն թաքուն
ամօթխած հայեացք մը
բարձրացնել
երկրորդ
կամ երրորդ յարկի պատուհանին
ճաղերուն ետեւ նստած
քրքջացող
հիւանդապահուհիներուն...

Մայրս ալ
այդ ճաղերուն ետեւ կը գտնուէր,
քանի
Ալթունեան հիւանդանոցի
հիւանդապահուհի էր...
Ի՜նչ հիւանդապահուհի...

Ցկարծէք
մայրս է ըսելով կը գովաբանեմ...
Չէ՛,
ըսողը ես չե՛մ՝ ...
Համա՛յն Հալէպցիները են...
Կ'ըսեն թէ
Աչխարհի երեսին
ժամանակին
երե՛ք կարեւոր բան կար...
Առաջինը՝
Հալէպ քաղաքը
որ կը գտնուէր աչխարհին ճիշդ
կեդրոնը...
Երկրորդը՝
Ալթունեան հիւանդանոցը
որ կը գտնուէր Հալէպ քաղաքին
ճիշդ կեդրոնը...
Երրորդը՝
Ալթունեան հիւանդանոցի
հիանալի հիւանդապահուհի՝
մայրս,
որուն գով կը գտնուէր
պատմաբաններէն անյայտ մնացած
Հալէպի բո՛ւն պատմութիւնը
իր չերտ չերտ ծալքերով...

Էէէէէ՛հ...
Ալթունեան հիւանդանոցի
հիւանդապահուհի պէտք է ըլլաս
որ գիտնաս
Հալէպի բոլոր դռներուն ետեւ
կղպանքի տակ պահուած
Հայոց աչխարհի
խլրտացող գաղտնիքները...

Սա Ալթունեան հիւանդանոցը
այցելելու բախտին
չեմ արժանացած,
քանզի ես՝
անբախտս
տակաւին այս աչխարհիս վրայ
էյայտնուած,
պատմական սա հիւանդանոցը
իի՛նչ իի՛նչ պատճառներով
ծախուած էր...

Սա իի՛նչ իի՛նչ պատճառները
չկարծէք որ
ձեզմէ գաղտնի կը պահեմ...
Անկե՛ղծ,
իսկապէ՛ս տեղեակ չեմ...
Այո՛,
մի՛շտ կը խօսուէր,
սակայն այդքա՛ն կը կրկնուէր,
որ մէկ ականջէս կը մտնէ՛ր
միւսէն կ'ելլէր...
Տէր հօրը
դրաբար աղօթքը
լսելու պէս բան մըն էր...

Հիմա կը զղջա՛մ
մատներս կը խածնեմ
գլխուս կու տամ
ափսո՛ս կ'ըսեմ
վա՛յ վո՛ւյ կը կանչեմ
երանի՛ երանի՛
բայց ի՞նչ օգուտ ունի
չա՛տ ուշ եմ...
Բոլորը ելան
մէկիկ մէկիկ
եռեւ եռեւի
անվերադա՛րձ գացին...

Սակայն
բարեբախտաբար
Սիլվա՛ն կայ...
Ո՞ր Սիլվան...
Հարցնելու իրաւո՛ւնք ունիք,
կը ներէ՛ք,
վաղուի այն ժամանակ
Սիլվանները կը վխտայի՛ն
ի պատիւ
բանաստեղծուհի Սիլվա
Կապուտիկեանին...

Դասարանը՝
աչիդ Սիլվա մը կար,
ճախիդ Սիլվա մը կար,
վրա՛յէն ալ
ուսուցչուհին
Օրիորդ Սիլվա կ'ըլլար...

Ճանը՛մ,
մե՛ր Սիլվան՝
Գարակիւլեա՛ն,
Տոքթոր Էպլիղաթեանին աղջիկը...
Մելքոնի՛ն...
Ներողութի՛ւն,
հանդուցեա՛լը՝
Աստուած հոգի՛ն լուսաւորէ,
Մելքոնը Գիմով կը գրէր...
Մելգոնի՛ն աղջիկը...

Սոսկալի՛ հատ մըն է...
Չեմ գիտեր ինչպէս
իր քովն են
փոչոտ ու հին Հալէպի
փոչոտ ու հին
բոլո՛ր գաղտնիքները...
Կը կարծէի՛,
գրեթէ վստա՛հ էի,
թէ այդ գաղտնիքներուն
կղպանքին բանալին
միայն միմիայն
մօրս քով կը գտնուի...

Ինծի՛
անծայր մատիտ մը տուին,
Սիլվայի՛ն,
լեզո՛ւս...
Ի՛նչ լեզու...
Բերնին մէջ
Ֆրռըլ Ֆրռըլ կը դառնա՛յ...
Ի՛նք՝
բերնին մէջ դարձող լեզուով
ինչե՛ր ինչե՛ր կը պատմէ,
իսկ ես
անծայր մատիտով
ինչպէ՞ս թուղթին յանձնեմ...
Ըսուածը գրուելիք չէ՛...
Նստած տեղս
պարապ տեղ
ինչո՞ւ վրաս խօսք հանեմ...
Վերջ ի վերջոյ
Բողոքակա՛ն կրթուքիւն ստացած
եմ...

Ելի՛ր,
քո՛վը գնա՝
պարզապէս բարեւ մը ըսէ,
եւ մնացա՛ծը
իրե՛ն՝
Սիլվայի՛ն ձգէ...
Կծիկը կը գլորի՛,
իսկ դուն
խնդալէն
փորդ բռնէ
գետինները գլտորէ՛
եւ եկուր ալ
պատմածները յետոյ յիշէ...

Սա աղջիկը՝
Սիլվան
իր տան
չէնքի մուտքին դրան
կոճակներուն թիւերը
միտքը պահել չի կրնար,
բայց Տոքթոր Ենիգոմէչեանին
անցեալ դարուն
հիւանդներուն
տուած թրքախառն խրատները
ամենայն մանրամասնութիւններով
գո՛ց գիտէ
ու բնագրին հարազատ մնալով
կը պատմէ՛...

Տոքթոր Ենիգոմէչե՞ն...
Տոքթոր Պապիկեա՞ն...
Հալէպի մէջ
տոքթորները
չարա՞ն չարան
վրայէն ալ
մի՛շտ բանաստեղծ կ'ըլլան

Արտաւազդ Մարութեա՞ն...
Գնդակն ու Արտաւազդը
ֆութպոլի դաչտին վրան,
իսկ եգիպտացի դերասանուհիները
Արտաւազդին չուրջը կը
դառնա՞ն...
Արտոյին աչքերուն համար
եղեր հոգի՛ կու տան...

Ա՛լ Այնթապցի Մարաչցի
մէկը միւսին օձիքէն կը բռնուի...
Մենք քաղաքացի՛,
դուք գիւղացի՛,
ո՞վ հարս կու տայ որ ձեզի...
Մեր քաղաքը գոլէ՛ճ ունի,
դո՛ւք՝
ձեր գիւղը
թրքերէ՛ն կը խօսիք,
էշով ջորիով կը պտըտիք...

Թոլեւո՛ն...
Հոթել Գօգօ Պարոն...
Ցուցամատիս նայէ,
Ակաթա Քրիսթին
գրիչը ձեռքին
նստած էր պատչգամը
ճիշդ հո՛ն...

Ա՛խ Հալէ՛պ, Հալէ՛պ...
(Հառաչել աչքերը կիսաբաց,
կամ գրեթէ փակ,
կսկիծով չունչ մը քաչել
ու քիչ մը լռել)
Կ'ըսեն թէ
Աչխարհի երեսին
ժամանակին
երե՛ք կարեւոր բան կար...
Առաջինը՝
Հալէպ քաղաքը
որ կը գտնուէր աչխարհին ճիշդ
կեդրոնը...
Երկրորդը՝
Ալթունեան հիւանդանոցը
որ կը գտնուէր Հալէպ քաղաքին
ճիշդ կեդրոնը...
Երրորդը՝
Ալթունեան հիւանդանոցի
հիանալի հիւանդապահուհի
մա՛յրս...

Չեմ յիշեր
թէ այս ամբողջը
ըսի ձեզի...

Եթէ արդէն ըսի
վնաս չունի՛...
Ես
ամբո՛ղջ մանկութեանս,
անդադար լսած եմ,
հիմա ալ քիչ մը
ես ձեր գլուխը արդուկեմ,
ի՞նչ կ'ըլլայ որ...
Ձեռքս հում հում անցեր էք,
հէչ դիւրին դիւրին
առիթը կը փախցնե՞մ...

Սա Ալթունեան հիւանդանոցը
այցելելու բախտին
չե՛մ արժանացած,
սակայն պէտք ալ չեմ զգացած,
քանի ես՝
անբախտս
տակաւին այս աչխարհիս վրայ
էյայտնուած,
պատմական սա հիւանդանոցը
մեր տունն էր փոխադրուած...

Այո...
Հիւանդանոցը ծախուած էր,
Մայրս Հալէպէն հեռացած էր,
սակայն այնուամենայնիւ
մենք կ'ապրէինք
Հալէպ քաղաքի
Ալթունեան հիւանդանոցին մէջը...

Կը ճգնի՛մ,
կը քրտնի՛մ,
սա անիծեալ սաւանին հետ
կը կռուի՛մ...
Ի՛նչ որ ընեմ
չե՛մ յաջողիր...
Եղեր
սաւանը անկողնին տակ
դարձնելէն ետք,
անկիւնի գիծը
ուղիղ չեղակի մը պէտք է ըլլայ...
Ուզե՛ս կամ չուզես
Ալթունեան հիւանդանոցի
օրէնքն է սա...

Կը ճգնի՛մ,
կը քրտնի՛մ,
հազի՛ւ ինծի կը թուի
թէ կը յաջողիմ,
երբ յանկա՛րծ
մօրս ձայնը կը լսուի
եւ պճեղ մը յոյս
չարաչար կը ջախջախուի...

Ա՛խ աղջիկս, ա՛խ...
Վաղը էլիւն մարդուն տունը որ
երթաս
պիտի ըսեն
ասոր մաման
հէ՛չ բան չէ սորվեցուցած...
Ա՛խ աղջիկս, ա՛խ...

Սա աղջիկը
անիծեալ սաւանին
անկիւնի
ուղղիղ գիծը չեղակի
յաջողցնել տակաւին չսորված
օտար մարդուն տունը ղրկեցի՛ն...
Չէ,
ի՞նչ կ'ըսեմ,
չղրկեցի՛ն...
այլ՝
չեմ գիտեր ինչու
աճապարուած
ես մինակս
իմ կամքովս
ելայ գացի՛,
մանաւանդ որ
վերոյիչեալ անիծեալ սաւանին
անկիւնի
ուղղիղ գիծը չեղակի
յաջողցնել տակաւին սորված չէի...

Մեկնումէս առաջ
ուրեմն
դաստակէս
դոյզ մը
ոսկի ապարանջան
անցուցին...

Հա՛րս ես...
Բնական է որ
հարսին
վիզէն
դաստակէն
կուրծքէն

մատներէն
մէտքէդ չանցած տեղերէն
անցընեն ոսկեղէն...
Հայց
իմ մի՛ակ ոսկեղէնս
զոյգ մը ապարանջան էր...

Ինդրեմ...
չթերագնահատէ՛ք...
Հասարակ ապարանջաններ
չեն ասոնք...
վայրկեան մը կեցէք,
յստակացնեմ...
Ուրեմն մայրս
Ալթունեան հիւանդանոցի
ճգնաժամ աշխատանքի
ամբողջ իր խնայողութիւնը
ոսկի ապարանջաններու վերածած
էր
եւ էջմիածնի գանձերուն նման
լաթերու մէջ փաթթած
կը պահէ՛ր...
Մենք՝
մեր ընտանիքին դատրիկները,
սա ապարանջանները
զոյգ զոյգ պէտք էր ստանայինք
մեր հարանիքին
որպէս օժիտ
եւ այսպիսով
Հալէպի Ալթունեան հիւանդանոցը
հետերնիս օղակած
փոխադրէինք
օտար մարդուն
օտար տունն ու երկիրը...

Աղջիկս
պիլեզիկներդ դի՛ր,
ինչ հա՛նս ես
մարդիկ ի՛նչ պիտի ըսեն...

Ա՛ղջիկս
պիլեզիկներդ ո՞ւր են...
Ա՛խ աղջիկս,
պիլեզիկնե՛րդ, պիլեզիկնե՛րդ...

Ա՛ղջիկս
պիլեզիկներդ չծախե՛ս...
Ա՛խ աղջիկս,
պիլեզիկնե՛րդ, պիլեզիկնե՛րդ...

Ա՛խ մամաս,
մամա՛ս...
Ապարանջանները երթային
դո՛ւն մնայիր
ու մնայի՛ր...

Մայրս գնա՛ց,
մօրս սիրահարածները
մէկի՛կ մէկիկ
ետեւ ետեւի՛
ելան գացին,
իսկ Հալէպը
մնաց հո՛ն
հեռո՛ւն

ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐ ՍԵՐԳԷՅ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ՝ ՀՍԿԱՆԵՐՈՒՆ ԺԱՌԱՆԳՈՐԴԸ

ԲԺԻՇԿ ԼԵՒՈՆ ՄՈՄՃԵԱՆ

Գոհունակութեամբ եւ հրճուանքով ստացայ «Naïve Classique» խըտտասալիկներու հիւտտարակչութեան կողմէ, որ գովելի գաղափար ունեցած է լոյս ընծայել Շոսթաքովիչի երկու քոնչերթոները, ակնահաճոյ ճաշակաւոր եւ ներդաշնակ պարզ գոյներով խտտասալիկը: Հիացումով ունկնդրեցի «Հրաշք ջութակահար» Սերգէյ Խաչատրեանը: Երաժշտական ձայնագրութիւնը պատրաստուած է մէկ խտտասալիկի վրայ՝ իբրու յաջորդող թիւ 1 եւ թիւ 2 Շոսթաքովիչի քոնչերթոները՝ նուագակցութեամբ Ֆրանսայի ազգային նուագախումբին եւ ղեկավարութեամբ համբաւաւոր Ֆուրթ Մաղիւրին իր նախասիրած ջութակահարին հետ:

Ընդհանրապէս սովորութիւն չունիմ նկարագրելու կողքին արտաքինն ու անոր ընկերացող ներքին զոյգերիկ գրգռիկը: Սակայն այս պարագային, առիթն է մօտէն ծանօթանալու Սերգէյի դէմքին, շրջնորհիւ նկարներուն, որովհետեւ զինքը միշտ հեռուէն կը դիտեինք ու կը հիանայինք...:

Մեծապէս գնահատելի են գրքոյկին չորս լեզուներով տրուած բացատրութիւնները, ի միջի այլոց նաեւ արեւելահայերէնով, չնորհիւ չնորհալի Լուսինէ Սիմոնեանի չատ յաջող աշխատանքին:

Կը դիտեմ իր գեղեցիկ դէմանկարը: Կարծես «պատանի հրեշտակի մը դէմքը» ըլլար. գանգուր սեւ մազերով, երկչոտ երեւոյթով, սակայն համարձակ երբ նկարին մէջ կը ձեռնուի նուագավար Մաղիւրի հետ, անոր ուրախ հայրական ժպիտին ու նայուածքին ներքեւ: Հապա՛ ի՞նչ ըսել իր երազային ամօթխածութեամբ նուրբ ուրուանկարին, փաթթուած իր սիրուհիին... Ջութակին, աստուածահրաշ մատներով...

***

Այս մասին հանգամանօրէն արտայայտուած էի իր վերջին համերգին. ճիշդ նոյն կազմով եւ նուագավարութեամբ, Յունիս 27 թուականին «Ցառաջ»ի մէջ:

Ան մեկնաբանած էր Շոսթաքովիչի հանրածանօթ թիւ 1 ջութակի քոնչերթոն Սէն-Տընիի պազիլիքին մէջ: Եւ այդ երեկոյ ականատես եղած էի թէ ինչպէս մոլեգին հայեացքով, Սերգէյ ձեռքին մէջ սեղմեց իր ջութակը ու ակնթարթային արագութեամբ հմայեց ունկնդիրը: Ջութակին ձայնը անարատ ու փառաւոր էր, մնալով միշտ խոհեմ դասականութեան զսպուած սահմաններէն ներս՝ ամենայն նրբութեամբ եւ առանց պարտադրելու երանգներու արտացոլումը:

Շոսթաքովիչի ջութակի թիւ 2 քոնչերթոն նոյնքան ծանօթ չէ որքան առաջինը: Ան ունի աւելի դասական ստեղծագործութեան մը ոգին, ըլլալով տպաւորիչ երկ մը:

Հեղինակը զայն ձօնած է անուանի ջութակահար Տաւիտ Օյսթրախի. առաջին կատարումը տեղի ունեցած է Մոսկուայի մէջ, 1967 թուականին, 12 տարի ետք թիւ 1 քոնչերթոյին, նոյն ինքն Տաւիտ Օյսթրախի կողմէ, նուագակցութեամբ Լենինկրատի համանուագախումբին՝ Հայ երաժշտութիւնը գնահատող եւ բարեկամ յայտնի Եւգէնի Մրաւինքիի ղեկավարութեամբ:

Այս եռամաս թիւ 2 քոնչերթոյին առաջին շարժումը (մուվմըան) թախծոտ մթնոլորտ մը կը ստեղծէ: Երկրորդը, Սերգէյի միայնակ ջութակը վարպետօրէն կը մեկնաբանէ տխուր մեղեդի մը, ընկերակցութեամբ փայտեայ մեղմ փողային-ներու: Իսկ վերջաբանը՝ այնքան ալ տպաւորիչ եւ ազդու չէ: Եւ սակայն ֆատենցան, յանկարծաստեղծ (էմփրովիզէ) միայնակ երգամասը փայլուն է ըստ Սերգէյի սովորութեան: Արդարեւ տաղանդաւոր ջութակահարը ցոյց կը բերէ կատարողական բարձրորակ վարպետութիւն ու եռանդ:

Մաղթելի է ունենալ բացառիկ յաջողութեամբ մեկնաբանուած Սերգէյ Խաչատրեանի այս հիանալի խտտասալիկը՝ հարստացնելու համար երաժշտասէրներու ձայնադարանները:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԵՐԿԻՐՆԵՐ Ե. ՄԱՐԴԵՐ
Վէպ Բազմահարիւր հերոսներով
***
Հայ Գրականութեան
Խշշացող Բարտին՝
ՅԱԿՈԲ ԿԱՐԱՊԵՆՑ
***
Քաղաքացի Արուեստագէտ Գրողը՝
ԳԷՈՐԳ ԱՃԷՄԵԱՆ
***
ՈՒՐ ՏԱՐԻՆ ՄԵԶ ՃԱՄԲԱՆԵՐԸ

ԹՈՐՈՍ ԹՈՐԱՆԵԱՆ
Հալէպ

աշխարհի ծայրը
ո՛չ կեդրոնը...

Բարեբախտաբար
տակաւին
հատ ու կենտ
դիմացս կ'ելլեն
հի՛ն Հալէպցիներ
յուզուած երեսիս կը նային
ու հառաչելով կ'ըսեն
թէ ճիշդ մօրս աչքերը
ես ունիմ...

Մօրս աչքե՛րը,
աչքե՛րը,
եւ զոյգ մը
ոսկի ապարանջաննե՛րը...

Ա՛ղջիկս
պիլեզիկներդ չծախե՛ս...
Ա՛խ աղջիկս,
պիլեզիկնե՛րը,
պիլեզիկնե՛րը...

Այսօր՝
աշխարհի կեդրոնը նստած,
անծայր մտիտոով ես կը գրեմ
եւ մօրս աչքերէն
արցունքի մե՛ծ կաթիլ մը գլորելով,
զոյգ մը ոսկի ապարանջաններս կը
թրջեմ,
եւ հեռո՛ւն
հո՛ն
աշխարհի ծայրը մնացած,
հի՛ն ու փոշոտ
Հալէ՛պը
կ'երազե՛մ...

մօրս աչքերով
ես՝
անահիտ սարգիսեան

ԱՆՑՈՒԱԿԸ ՄՕՌՑՈՒԱԿ

ԲԹ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Հետեւեալ առաւօտը 1879 Նոյեմբեր 17/29 Չորեքշաբթի, ծովագնացութեանս օրն էր. կանուխէն անտուկներս ու ուրիշ պոյքերս ղրկուեցան չոգենաւ ինձմէ չատ առաջ: Ես նստայ մօրս քով որ քոյրերուս հետ տխուր նստած հոծ արցունք կը թափէր. երկարաեւս համբոյրներէ ու ողջագուրումներէ վերջ իրենցմէ բաժնուեցայ. մայրս մինչեւ դուռը իջաւ եւ ետեւէս լուր թափեց, որպէսզի զի՝ ըստ հաւատոյ ռամկին, լուրի պէս երթայի ու լուրի պէս գայի: Եղբօրս հետ գացի մեծ մօրս եւ մօրաքոյրերուս, որոնց հետ ալ նոյն արարողութիւնները կատարելով եւ իրենց «Մնաք բարով»ս ըսելով, հայրս ու մօրեղբայրս ու եղբայրս միատեղ հետուան իջանք Սկիւտարի Ծովափը, անտի մեծակ նաւ մը վարձելով մտանք մէջը եւ հրամայեցինք թիավարել ուղղակի «Գամպոճ» չոգենաւը, որ կը սպասէր Ծովուն բացաստանը: Հազիւ թէ չոգենաւին քովընտի սանդուխներէն վեր բարձրացանք, տեսանք որ բոլոր բարեկամներս եկած հոն ժողվուած էին, ձեռքերնին մէկ մէկ Հաճիպէքիրի բահաք լօֆռում չաքարի տուփ բռնած:

***

Զիրենք անմիջապէս առաջնորդեցինք չոգենաւին սրահակը, բոլորուեցանք սեղանին չուրջը ու պարպեցինք մի զմիոյ կնի գաւաթներ, ճառեցան երկուտեք, եւ Սարգիս Սէմէրճեան որ Փարիզ երթալուս հարցին գլխաւոր գաղափարը յղացողն եղած էր, ոտքի ելաւ, յուզմամբ լիճ ուղերթ մաղթեց եւ խորապէս ցաւեցաւ որ բախտ չէր ունեցար ընկերանալ ճամբորդութեանս, որուն համար այնքան յոգնութիւններ կրեցինք միասին: Սակայն այս խօսքերը դեռ չաւարտած, չոգենաւը սկսաւ սուլել, մեկնելու ազդարարութիւնն էր. պէտք էր որ ճամբորդ չեղողները ա՛յլ եւս դուրս ելլային չոգենաւէն. եւ ահա համբոյրներ գիրկընդխառնումներ տեղի կ'ունենային: Հայրս վիզս կը փաթթուէր, արցունքով գիս կը համբուրէր, «քեզ տեսնամ տղաս, գիս պզտիկ չձգես» ըսելով: Նոյնը կը կրկնէր մօրեղբայրս. իսկ եղբայրս՝ կը կարծէի թէ լիճ փակած էր, մէկ անձ եղած էինք. դժուարաւ բաժնուեցանք իրարմէ. չէ՞ որ միատեղ էինք մեծցած, մէկ չունչ ծծած, մէկ յարկի տակ ապրած: Շոգենաւը նորէն սուլեց, երրորդ եւ վերջին սուլումը. ամէնքը մեկնեցան, իջան չոգենաւին սանդուխներէն ու նստան նաւակներու մէջ:

***

«Գամպոճ»ի խոշոր իրանը սկսաւ չարժիլ. ես ու Զալըքեան չոգենաւին խելքը գացինք, կը տեսնայինք որ սպիտակ թաշկինակներ նաւակներուն մէջէն կը ծածանէին եւ մենք ալ կը պատասխանէինք փոխադարձ կերպով, երբ չոգենաւը ի քրթթել ական ինքզինքը նետեց Վոսփորի արագավազ հոսանքին մէջ, ու մտաւ Մարմարայի ծոցը, տակաւ առ տակաւ մեր աչքերէն կորզելով Սկիւտարի զոյգ Ջամլըճայի բլուրները, որոնց վրայ սահած էին մեր մանկութեան ու պատանեկութեան զուարթագոյն օրերը:

Մութը կոխել սկսած էր, երբ հասած էինք Մարմարայի բացերը. եւ ահա ճաշի զանգակը հնչեցուցին. իջանք ճաշարան որուն գլուխը բազմած էին երկրորդ ու երրորդ նաւապետները, եւ առջին ու երկրորդ մեքենավարները, մինչ առջին նաւապետը ու նաւին բժիշկը ճաշակից էին առջին կարգի ճամբորդներուն:

Երկու փառաւոր սեղան չտկուած էր. ճաշեցինք զուարթ խօսակցութեամբ, ճաշէն յետոյ չոգենաւին վրայ մի քիչ հանգիստ ու պտոյտ մը ընելով իջանք մրտնալ մեր նեղ անկողիններուն զի չատ յոգնած էի ես:

***

Ծոր քունի մէջ անցուցի գիշերս երազելով ծնողքս, եւ յաջորդ օրը խաղաղ ճամբորդութեամբ հասանք Զմիւռնիա, ուր խարսխեց չոգենաւնիս:

Ճաշէն յետոյ Զալըքեանին հետ նստանք չոգենաւին մակոյկը ու ելանք ցամաք. թէեւ մութը սկսած էր բայց կրցանք երթալ ուղղակի մեր եկեղեցին, փնտռել Հիւնքեարպէյենտեան Տէր Ծովհաննէս քահանան, որ Փարիզի հայ հովիւը եղած էր Շահնազարեան Կարապետ Վարդապետէն յետոյ եւ որ Փարիզի մէջ ուսանող զաւակներ ունէր եւ ծանօթ էր Զալըքեանին:

Զալըքեան կ'ուզէր տեսնուիլ Տէր հօրը հետ իր զաւակներուն վրայ տեղեկութիւն տալու. բայց Տէր Հիւնքեարպէյենտեան եկեղեցին չէր բնակեր. ըսին թէ հիւանդանոցին եկեղեցւոյն մէջ կրնանք գինքը գտնալ, զի հիւանդ զաւակ մը ունի եղեր հիւանդանոցը, որով անոր մօտը ըլլալու համար փոխադրուեր է Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցին:

***

Մինչ այս մինչ այն ժամանակը անցաւ, եւ չոգենաւ վերադառնալնիս տեսանք որ կարելի չափի ըլլայ, ուստի որոշեցինք գիշերել Զմիւռնիոյ մէջ:

(Շար. 136)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Արթօ Փէհլիվանեան 150 Եւրօ կը նուիրեն «Յառաջ»ին իրենց մօր Տիկին Վիկտորիա Փէհլիվանեանի թաղմ յիշատակին։

***

Տիկին Վիկտորիա Փէհլիվանեանի մահուան առթիւ Պ. Գլակ Ղազարեան 100 Եւրօ կը նուիրէ Արմենի-Վիլաժի։

ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ԷՔՍ-ԱՆ-ՓՐՈՎԱՆՍ. – Մխրէյլ Տօնապետեան 50 Եւրօ։

C.C.A.F.

CONSEIL DE COORDINATION DES ORGANISATIONS ARMENIENNES DE FRANCE

COMMUNIQUE

Grand Meeting républicain contre le négationnisme

avec la participation de
Charles Aznavour, Bernard-Henri Levy, Me Christian Charrière-Bournazel, Serge Klarsfeld et les principaux candidats à l'élection présidentielle

La proposition de loi portant sanction de la négation du génocide arménien de 1915, votée le 12 octobre 2006 par une très large majorité de députés, est déposée au Sénat. Les membres de la Haute Assemblée doivent se prononcer à leur tour pour donner à ce texte son caractère définitif.

Les sénateurs ont besoin du soutien de tous les Républicains.

Pour mieux faire connaître à l'opinion publique **la nécessité d'une loi de protection contre les atteintes négationnistes,** pour en faire comprendre les enjeux pour les valeurs de la République et la paix civile, le Conseil de Coordination des organisations Arméniennes de France (CCAF) conduira un certain nombre d'actions citoyennes d'information et de sensibilisation.

Dans ce cadre, le CCAF organise un:

GRAND MEETING REPUBLICAIN,
le mercredi 17 janvier à 20 heures
au Palais de la Mutualité
(24 rue St Victor — 75005 Paris;
métro: Maubert-Mutualité)

Les nombreuses organisations qui ont déjà apporté leur soutien et tous les citoyens engagés contre le racisme, l'antisémitisme et toutes les formes de négationnisme pourront ainsi témoigner par leur présence effective, de leur attachement profond au respect de la dignité humaine, valeur fondamentale de notre société.

Paris, le 20 décembre

ԾՆՈՒՆԴ ԵՒ ՄԵՌԵԼՈՑ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Ս· ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 5
Ճրագալոյց
Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան
Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
ժամերգութիւն և Մարգարէական Թուղթերու ընթերցում՝ *ժամը 16·30ին,*
Խթման պատարագ՝ *ժամը 17·30ին։*

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 6
Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն
Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
ժամերգութիւն՝ *ժամը 9·30ին,*
Պատարագ եւ Ջրօրհնէք՝ *ժամը 10ին։*

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 7
Յիշատակ Մեռելոց
Պատարագ՝ *ժամը 10ին։*
Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց։

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս· ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 5
Ընթերցուածք՝ *ժամը 17ին,*
Պատարագ՝ *ժամը 18ին։*

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 6
Ժամերգութիւն՝ *ժամը 9ին,*
Պատարագ՝ *ժամը 10·30ին,*
Ջրօրհնէք՝ *ժամը 12ին։*

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 7
Պատարագ՝ *ժամը 10·30ին,*
Հոգեհանգիստ՝ *ժամը 12ին։*

Ս· ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 5
Երեկոյեան ժամերգութիւն՝
ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝ *ժամը 17·30ին։*

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 6
Ժամերգութիւն՝ *ժամը 9ին,*
Պատարագ՝ *ժամը 10·30ին,*
Ջրօրհնէք՝ *ժամը 12ին։*

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 7
Ժամերգութիւն՝ *ժամը 9ին,*
Պատարագ՝ *ժամը 10·30ին։*
Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց։

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 5
Ընթերցուածք՝ *ժամը 17ին,*
Պատարագ՝ *ժամը 18ին։*

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6
Պատարագ՝ *ժամը 10ին,*
Ջրօրհնէք՝ *ժամը 12ին։*

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 7
Պատարագ՝ *ժամը 10ին։*
Պատարագի աւարտին՝ Հոգեհանգիստ։

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 5
Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին,
Ընթերցուածք՝ *ժամը 16·30ին,*
Պատարագ՝ *ժամը 17ին։*
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ԿՀՆԾ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 6
Ժամերգութիւն՝ *ժամը 8·30ին,*
Պատարագ՝ *ժամը 10ին։*
Ցաւարտ պատարագի Ջրօրհնէքի արարողութիւն կը կատարուի։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ
Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյ «Կոմիտաս» երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Պ. Յովհաննէս Պէրպէրեանի։

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 7
Պատարագ՝ *ժամը 10ին։*
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ԿՀՆԾ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 13
Տօն Է Աւետաճակոչութեան
Պատարագ՝ *ժամը 10ին։*
Ցաւարտ պատարագի Եպիսկոպոսարանի Տնօրհնէքը կը կատարուի։

ՄԱՐՍԷԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 5
Ընթերցուածք՝ *ժամը 16·30ին,*
Պատարագ՝ *ժամը 17ին։*
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԽԵՏԻՔԵԱՆ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 6
Ժամերգութիւն՝ *ժամը 8·30ին,*
Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 9·45ին։
Ջրօրհնէքի աւանդական արարողութիւն կը կատարուի։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԽԵՏԻՔԵԱՆ
Պատարագը կ'երգէ «Սահակ-Մեսրոպ» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Խաչիկ Եղլմազեանի։

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 7
Պատարագ՝ *ժամը 10ին։*
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԽԵՏԻՔԵԱՆ

ԱԷՆ ԼՈՒԻ - ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 6
Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 10ին։
Ջրօրհնէք՝ *ժամը 11·30ին։*
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ԿՀՆԾ. ՏԻՏԻԵԱՆ

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «D. Missakian»

La Section **«D. Missakian»** de Sevran-Livry vous attend nombreux pour fêter le Noël Arménien autour de savoureux plats :

Le samedi 6 janvier à 20h30
à la maison de la C.B.A.F.
17 rue Charles Péguy —
93190 LIVRY GARGAN

Attention : Nombre de places limité.

Merci de faire vos réservations auprès de Madeleine : 01. 43. 83. 87. 68
ou de Nilva : 01. 42. 36. 33. 73.

□

ԾՆՆԴԵԱՆ ՃԱՇ ԵՒ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ

Կապոյտ Խաչի Լիոն-Վիլէօրպանի մասնաճիւղի Ծնունդը, ընտանեկան ճաշի մը չուրջ՝

կիրակի, Յունուար 7, ժամը 12·30ին Վիլէօրպանի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ։

Ճաշի աւարտին, մասնաճիւղին Մխոբեայ վարժարանի աշակերտները կ'արտասանեն, կ'երգեն ու կը պարեն ընդունելով Կաղանդ Պապան, որ պիտի բաշխէ նուէրներ ներկայ բոլոր երախաներուն։

Ճաշի մասնակցութիւն՝ 12 Եւրօ։

Արձանագրութեան համար դիմել՝ 04·78·45·17·55 կամ 04·74·04·74·97 թիւերուն։

□

Section Paris

SEJOUR FAMILIAL

25 février au 4 mars

La Section **«Archalouys Tathéossian»** de Paris organise son séjour familial dans le centre de vacances de Bellefontaine (Jura).

Ambiance arménienne assurée ! ! !

Venez avec vos enfants, petits-enfants ou amis et rejoignez-nous sur les pistes de ski, de luge ou tout simplement dans le Centre ! ! !

Renseignements et inscriptions auprès de :

- Araxie 01 39 83 71 19 (19h à 21h);
- Alice 01 42 93 03 56 (19h à 21h).

Date limite : 31 JANVIER

DEVENEZ MONITEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous êtes titulaire du BAFD. du BAFA ou stagiaire BAFA ?
Rejoignez notre équipe d'animation pour les séjours de juillet et août 2007 pour :

— Encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura,
— Proposer diverses activités aux enfants dans un cadre très agréable et dans une ambiance arménienne qui fait le succès de la colonie depuis plus de 50 ans...

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante:
Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France
CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

***

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
RECHERCHE
POUR SES SEJOURS DE JUILLET ET AOUT 2007
A BELLEFONTAINE DANS LE JURA

— des Assistant(e)s-Sanitaires
— des Cuisinier(e)s, Aide-Cuisinier(e)s

N'hésitez plus... envoyez votre candidature avant le 31 janvier 2007 à l'adresse suivante :
Croix Bleue des Arméniens de France
17 rue Bleue — 75009 PARIS
par mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

Ecole «Khatchadour ABOVIAN» de Langue et Culture Arméniennes

VENDREDI 5 JANVIER
Djerakalouytz Sourp Dznounti — Veille de Noël Arménien

Fête des enfants de la Communauté
A cette occasion, la Messe sera célébrée à 16h30 par
le Révérend Père ZADIK AVEDIKIAN
Recteur de la Cathédrale Apostolique Arménienne
Serpotz Tarkmantchatz de Marseille et Vicaire du Délégué pour l'Europe du Catholicossat de tous les Arméniens pour le Midi de la France
La Direction
de l'Ecole «Khatchadour Abovian»

et le Conseil de la Cathédrale
organisent en cette même occasion

L'ARBRE de NOEL

Nous vous invitons à venir avec vos enfants à la cérémonie religieuse et à la fête qui suivra dans la salle A. Tcherpachian du Centre Culturel, où le Père Noël fera son entrée pour distribuer ses cadeaux à tous les enfants.

Nous vous prions de bien vouloir répondre à notre invitation, en nous indiquant le nombre d'enfants désireux d'accueillir avec leurs parents le Père Noël.

Tél. : 04. 91. 77. 84. 70
Parents et enfants, venez nombreux pour fêter ensemble le Noël Arménien.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 4
JEUDI
4 JANVIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.
Ֆրանսա : Տար. 250 նւրօ — Վեցամսեայ : 135 նւրօ
Արտաքսմամբ : Տար. 300 նւրօ (Ամէնօդեայ առաքում)
270 նւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1,20 նւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·611 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·611

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏԱՂԱՎ

«ՏՈՆ ՔԻՇՈԹԻ ՈՐԴԻՆԵՐԸ» կը շարունակեն տարածել իրենց գործունէութիւնը եւ Յունուար 2ին վրաններ գետեղած էին Լիոնի գլխաւոր հրապարակը՝ Պէլքուր: Նոյնը ըրած են Թուլուզ եւ գաւառի այլ քաղաքներ: Օրէ օր աւելի հրթռտպ քնոյթ կ'առնէ անօթեւան անձերու պարագան եւ մեռիաներու լայն օժանդակութեամբ քաղաքական կարեւոր եւ ստիպողական հարց դարձած է, մանաւանդ Շիրաքի ելոյթէն ետք: Հետաքրքրական է նկատել որ անախորժ մրցակցութիւն մըն ալ ծագած է: Այսպէս, Աչխատանքի նախարարը Ընկերային ՍԱՄԻՒ–ի հիմնադիր կազմիչ իմմանիւէլի յանձնած է երկու չաբաթէն իրեն տեղեկագիր մը պատրաստելու պաշտօնը, մինչ Սարքոզի նոյն պաշտօնը յանձնած էր չաբաթ մը առաջ Առնօ Քլոսֆելտի: Ծրագիրն է՝ բնակարան մը բոլորին համար եւ այս պահանջը չիրականանալու պարագային ենթական կրնայ Արդարութեան դիմել (ինչ որ Շիրաք օփոզպալը որակեց):

ՍՊԱՆԻՈՑ կառավարութիւնը, Մատրիտի օգակայանի ոճրափորձէն ետք ըստիպուեցաւ վերջ տալ այն գործընթացին որ թոյլ պիտի տար լեզու գտնել ԷԹԱ–ին հետ: Ոճրափորձը գործուած է Ամանորի նախօրեակին, բայց ոչ մէկ զոհ կար: ԷԹԱ–ն տէր եղած էր արարքին եւ աջին ճնշումին տակ, Զափաթերոյի կառավարութիւնը կը խզէ բանակցութիւնները: Հրադադար մը հաստատուած էր Մարտ 22էն ի վեր ԷԹԱ–ի կողմէ: Ներքին նախարարը հանդիպում կ'ունենայ խորհրդարանական խումբերու հետ «հասարակաց ռազմավարութիւն մը» ճշդելու համար:

ՍՈՄԱԼիի խլամապաշտները ամբողջովին կորնչուցին իրենց վերջին բերդերն ալ, որոնց կարգին Մոկատիշիոյի մօտ՝ Քիսմայօ քաղաքը: Այլեւս ամէն ինչ փոխանցման դաշնակցային կառավարութեան ուժերու ձեռքն է: 2000էն 3000 խլամապաշտ փախստականներ ալ կը ջանան Քենիա անցնիլ: Առժամեայ կառավարութեան հաստատած երկու կեդրոնները կը սպասեն որ խլամապաշտները դիմեն եւ զինաթափ ըլլան, բայց դիմող չկայ հակառակ եղած կոչին: Վարչապետը երեք օրուան պայմանաժամ մը տուած էր քաղաքազօրքերուն, որպէսզի կամովին զէնքերը վար դնեն, հակառակ պարագային ուժի պիտի դիմէ:

ԻՐԱՔի մէջ, Դեկտեմբերին 1930 քաղաքացիներ սպանուած են ոճրափորձերէ, այսինքն չորս անգամ աւելի քան 2006 Յունուարին չիի մզկիթին քանդումէն առաջ: Ամբողջ տարուան ընթացքն 12·320 հոգի զոհ գացած են ահաբեկչութեան, միշտ ըստ պաշտօնական թիւերու, զորս տուած է Ներքին նախարարութիւնը:

ԵՐՈՒՍԱղԷՄի նախկին քաղաքապետը՝ Թեմի Քոլլէք մեռած է 95 տարեկանին: Քաղաքը վարած էր 1965էն 1993 եւ նոր դիմագիծ մը տուած էր անոր, աւելի արդիական:

ՊՈՒՇ նեղ կացութեան մատնուած է եւ ելք մը կը փնտռէ, քանի Ս. Հիւսէյնի մահուան պարագաներն ալ չատ ողբալի պատկեր մը ձգած են եւ հաշուեյարդարի բնոյթ առած, կայ նաեւ ամերիկացի 3000 զինուորի կորուստը, մինչ դեռ «յաղթանակ»ին երեսը տեսնող չկայ: Հանրական կը նկատուի որ նոր զօրքերու առաքումին հետ Պուշ զոհէ նաեւ հրամանատարը՝ զօր. Գաղէյ, որու ռազմավարութիւնը ակնկալուած արդիւնքը չէ տուած: Արդէն իր պաշտօնավարման չորրորդ տարին վերջ կը գտնէ Փետրուարին եւ աւելի կրնայ ծառայել փոփոխութեան:

ՄՈՒՍՈՒԼի մէջ (Հիւսիսային Իրաք) հարիւրաւոր իրաքցիներ տողանցած են Յունուար 2ին Ս. Հիւսէյնի նկարներով, անգամ մը եւս բողոքելով անոր մահուան պարագաներուն դէմ, ուրիշներ ալ կը շարունակէին իրենց ցաւը յայտնել անոր ծննդավայրին՝ Թիքրիթի մէջ: Իրաքեան իշխանութիւնները քննութիւն մը բացած են յայտնաբերելու համար ինքնութիւնը այն անձին որ հեղինակն է Ս. Հիւսէյնի կախաղան հանուելու տեսերիզի մը միջոցաւ: Քննութիւնը պէտք է յայտնաբերէ նաեւ անունները անոնց որոնք տարածած են այդ նկարները համացանցի վրայ: Մեծն Բրիտանիոյ փոխ վարչապետը «ողբալի» գտած է Հիւսէյնի կախաղան հանուիլը եւ «ամբողջովին անընդունելի» տեսերիզին սփռումը: Մռնտի մէջ (Յունուար 3) Նիքոլա Սարքոզի ալ «սըխալ մը» կը նկատէր Հիւսէյնի մահուան պարագաները:

ԹՈՒՐՔԻԱ լայնօրէն իր բաժինը կ'առնէ երկրադունդին ջերմացումէն: Գիտնականներ, բնապահներ գրեթէ ամէն օր ահազանգ կը հնչեցնեն անապատացման երեւոյթին դէմ որ կը սպառնայ յատկապէս ջրային ոլորտին: Թուրքիոյ ծովերը, ծովափները, լիճերը եւ գետերը լուրջ սպառնալիքի տակ կը նկատուին. ամէնէն աղաղակող տուեալն է ձուկերու, ջրային այլ կենդանիներու նուազումը, նաեւ անոնց փոքրացումը: Ձուկի տեսակներ կան որոնց միջին հասակը վերջին 10–15 տարուան ընթացքին 6–7 մ. կարճցած է: Երկրագունդին ջերմուցումին հետ մարդկային ազդակն ալ լուրջ դեր կը կատարէ վատթարացման ընթացքին մէջ:

ՓԱՐԻԶի մէջ կազմակերպուած խմբակներ կը գործեն եւ բիրտ յարձակումները ղդալի յաւելում մը կրած են եւ Ֆիկարօ (Յունուար 3) մանրամասն յօդուած մը հրատարակած է բազմաթիւ դէպքերու նկարագրութեամբ: Միայն Ժ.Ա. Թաղամասին մէջ 2006ին 450 հոգի յարձակման ենթարկուած են, այսինքն 17% աւելի քան նախորդ տարին, 650 ուրիշներ ալ հարուածներու զոհ գացած են նախքան կողոպտուիլը: Օրինակները բազմաթիւ են եւ յարձակումներն ալ յաճախ մեծ բան չեն բերեր, երբեմն միայն առճեռն հեռաձայն մը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻՔ չատ համամիտ չեն Եւրոպայի նոր ընդլայնումի մը եւ բնաւ տրամադիր չեն Թուրքիոյ անդամակցութեան ըստ էօրոպարոմեթրի վերջին հարցախոյզին, հրապարակուած Դեկտ. 20ին: Ընդլայնումի կողմնակից է երեքի վրայ մէկ Ֆրանսացի (34%) եւ միայն 22%՝ Թուրքիոյ համար:

ՍԹՐԱԹՖՈՐԴ–ՍԻՒՐ–ԱՎՈՆի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցին (Անգլիա) ուր Շէյքսփիր կ'աղօթէր եւ ուր թաղուած է, աւերակ վիճակի մը մէջ է եւ պէտք է չուտով վերանորոգուի յայտարարած է այդ վերանորոգումով զբաղող կազմակերպութիւնը:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ վարչապետը Թ. Էրտողան միօրեայ այցով Լիբանան կ'երթայ Յունուար 3ին: Ծրագրուած էին հանդիպումներ՝ Հանրապետութեան նախագահի, վարչապետին, Խորհրդարանի նախագահին եւ քաղաքական այլ դէմքերու հետ: Էրտողան պիտի այցելէր նաեւ խաղաղապահ թրքական զօրքին: Հայկական եւրոպական կուսակցութիւնները միացեալ յայտարարութեամբ մը բողոքի ցոյցի կոչ կ'ուղղէին նոյն առաւօտուն:

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ 13%–Ը Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հարցախոյզի Թրքական հաստատութիւն մը ձեռք ձգած արդիւնքներով ցոյց տուած է որ Թրքական ընկերութիւնը հաւատք ունի Եւրոպական Միութեան նկատմամբ. կը հաւատայ որ ան կարեւոր ազդեցութիւն ունի երկրին յետագայ զարգացումին վրայ: Նշմարուած է որ ընդհանուր միտումը ԱՄՆ–ու փոխարէն ուղղուած է դէպի Եւրոպական Միութիւն:

Հետաքրքրական են չարք մը հարցումներու տրուած պատասխաններով յայտնուած ճշմարտութիւնները: Օրինակ, Թուրքերու 17,2%–ը պատասխանելով «Ո՞րն է երկրին ղեկավարութեան մէջ ամէնէն ազդեցիկ խումբը» հարցումին, ըսած է թէ ԱՄՆ – Իսրայէլ զոյգն է ան: Իսկ 17,6%–ը լրատուիւները դասած է առաջին կարգի վրայ: Յեղային խմբաւորումներու իրենց մայրենի լեզուն սորվելու, խօսելու եւ այդ լեզուով հրատարակութիւններ ընելու ազատութեան համամիտ գտնուած է 65%–ի միջին մը: Քաղաքական զանազան կուսակցութիւններու պատկանելութեան դասաւորումով ամէնէն կողմնակիցը քրտամէտներն են (89,6%), ամէնէն դէմ արտայայտուղները (50,4%) Ազգայնական շարժումին հետեւորդները:

Հարցարանին մէջ տեղ գտած է հայկական Յեղասպանութեան նիւթն ալ: Ընկերութեան 13%ը համաձայն է Յեղասպանութեան պնդումներուն, 72,7%ը կը մերժէ զանոնք: Ինչ որ աւելի հետաքրքրական է, քրտամէտ կուսակցութեան հետեւորդներու պատասխաններուն համեմատութիւնն է. անոնց մօտ 88%ը համաձայն գտնուած է Յեղասպանութեան պնդումներուն:

ԼԻՏՎԻՆԵՆԿՈՑի թունաւորումով մահը կը շարունակէ խորհրդաւոր պարագայ մը մնալ եւ այդ առընչութեամբ Մարիօ Սքարամելլա տօնական օրերը բանտը անցուցած է: Այս վերջինը խորհրդականն էր իտալական խորհրդարանական յանձնախումբին նախկին ՔՒ.ԿԷ.ՊԷ.ի թափանցումներուն մասին Իտալիոյ մէջ, ուսա նախկին լրտեսի մը՝ Միտրոխինի յայտնաբերումներէն ետք: Սքարամելլա ձերբակալուած է Դեկտեմբեր 24ին Նափոլի Լոնտոնէն վերադարձին, ուր հաստատուած էր որ ինքն ալ թունաւորուած չէ: Իրեն դէմ եղած մեղադրանքները կը վերաբերին անուանարկութեան ՔՒ. ԿԷ. ՊԷ.ի նախկին գործակալի մը դէմ եւ ինք ալ խաբեայ մը կը նկատուի:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ՈՒՂԵՐՁԸ

Նախագահ Ա. Ղուկասեան ըստ աւանդութեան, Դեկտեմբեր 31ին ուղերձով մը դիմած է Արցախի ժողովուրդին: 2006–ը կարեւոր իրադարձութիւններու տարի համարած է, նկատի առած Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան 15ամեակը եւ Դեկտեմբերի Սահմանադրական հանրաքուէն: Կարեւոր յաջողութիւն որակած է այն որ անկախ փորձագէտներու գնահատումով այդ Սահմանադրութիւնը նախկին խորհրդային տարածքին ամէնէն ժողովրդավարականներէն մէկն է. անով ոչ միայն հաստատուած են ժողովուրդին անկախութեան օրով ձեռքբերումները, այլեւ դրուած են եւրոպական արժէքներուն հետամուտ անկախ պետութեան յետագայ զարգացումին իրաւական ամուր հիմերը:

Տարուան յաջողութիւն որպէս Ա. Ղուկասեան թուած է տնտեսութեան զարգացումը, նոր աշխատատեղիներու քացումը, քաղաքացիներու նիւթական ու ընկերային պայմաններուն աստիճանական բարելաւումը: Անդրադառնալով 2006ի համահայկական հանդանակութեան, ԼՂՀ նախագահը Արցախի նկատմամբ Սփիւռքին խոր չահագրգռութեան ապացոյց նկատած է զայն: Ապա արտայայտուելով բանակին մասին, զայն կոչած է «մեր երկրի անվտանգութեան ամենայուսալի երաշխաւորը»:

Ա. Ղուկասեան խօսելով Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման ընթացքին մասին, ըսած է թէ ցաւալի էր որ 2006ին Լեռնային Ղարաբաղը չներկայացուեցաւ Ադրբեջանի հետ բանակցութիւններու հոլովոյթին մէջ. «սակայն, հաւաստիացընում եմ ձեզ, որ ԼՂՀ ոչ այսօրուայ, ոչ էլ վաղուայ ղեկավարութիւնը չի դաւաճանի Արցախի ազատութեանն ու անկախութեանը, որոնք նուաճուել են մեր ժողովրդի անգնահատելի կորուստների գնով» ըսած է ան:

Ուղերձը աւարտած է խաղաղ եւ բարօր տարուան մը մաղթանքով, որպէսզի կարելի ըլլայ հանդիստ ապրիլ, աշխատիլ, երախաները մեծցնել, հարսանիքներ ընել:

***

ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ

2006ԻՆ 89 ՄԵՏԱԼ

Հայաստանի մարզիկները բաւական յաջողութեամբ փակած են տարին, միջազգային մրցումներու մէջ 89 մետալի տիրանալով: Ցառաջիկայ մրցաշրջանին հայաստանցի մարզիկներուն աւելի խիստ պահանջներ պիտի ներկայացուին. գլխաւորը ողիմպիական խաղերու մասնակցութեան իրաւունքը ձեռք ձգելն է: Նշանառու Նորայր Բախթամեան արդէն հասած է այդ յաջողութեան:

Որոշուած է որ ազգային ողիմպիական կոմիտէն մեծ գումարներ տրամադրէ մարմնամարզի զարգացումին. իսկ մարմնամարզի պետական կոմիտէն լրջօրէն աւելցուցած է մարզաճեւերու 2007ի յատկացումները:

ԲԱՐԻ՛ ԵԿԱՔ ՎԵՀԱՓԱՌ ՏԷՐ. ԲԱՅՑ... ՈՐՈ՞Ւ ՀԱՄԱՐ ԵԿԱՔ

Ֆրանսերէն ասոյթով՝ ինչ որ հազուագիւտ է, սուղ է· ասկէ հետեւցնելով՝ ուրեմն, այն ինչ որ առատ է կ'աժանայ ու կ'արժեզրկուի՞: Անցնող տասը տարիներու ընթացքին Ֆրանսահայութիւնը «արժանացաւ» հայրապետական երեք այցերու: 1997ի Յունուարին Գարեգին Ա.ի, 2001ի Դեկտեմբերին եւ 2006ի ալ Դեկտեմբերին Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց կաթողիկոսներու: Մէկին հաշուով՝ չորս – հինգ տարին մէկ այցելութիւն:

Բայց նախքան այս այցելութիւններուն անդրադառնալս, թող յարգելի ընթերցողը թոյլատրէ որ յիշուն տարի ետ երթամ, երջանկայիշատակ Վազգէն Ա. կաթողիկոսի առաջին այցելութեան անմոռանալի օրերուն, երբ հազիւ պատանութենէ դուրս եկած էի, մազերս սեւ ու խիտ···:

Ապրիլ մէկ, 1956· օրը՝ Զատիկ· յայտարարուեցաւ որ յաջորդ Նոր Կիրակիին Վեհափառ Հայրապետը Մարսէյլ ալ այցելելով պիտի պատարագէ Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ մէջ: Մեծ մօրս ու իր տարեկիցներուն համար՝ ո՛չ թէ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսն էր որ կու գար, այլ ինք՝ Գրիգոր Լուսաւորիչը, իր հետ բերելով Սուրբ Էջմիածինն ու Արարատը··· ու ամբողջ շաբաթը Հայերը հոս ուրիշ խօսակցութեան նիւթ չունեցան· միայն Վեհին շնորհաբեր այցելութիւնը:

Շաբաթ առաւօտ, Ապրիլ 7· եկեղեցին լեցուն է բազմութեամբ մը որ արդէն կը յորդի բակը, եւ ահա կոչնակը ուրախ կ'աւետէ մեծ հիւրին ժամանումը: Մոթոսիքլիստ երկու ոստիկաններէ առաջնորդուած հայրապետական կառքը կանգ կ'առնէ դարպասին առջեւ, ուրկէ դուրս կու գայ սեւ մաղ–մօրուքով, առոյգ, երիտասարդ կաթողիկոսը, որ աջ ու ձախ կը բաշխէ իր օրհնութիւնները, մինչ քահանայից եւ դպրաց դասերը «Հրաշափառով» դինք եկեղեցի կ'առաջնորդեն կանոնական աղօթքի, քաղաք ժամանելէն անմիջապէս յետոյ:

Կիրակի առաւօտ, Ապրիլ 8, ժամը՝ 7:30· հարիւրաւոր հաւատացեալներու բազմութիւն մը արդէն լեցուցած է նստարաններէ պարպուած եկեղեցին ուր իսկապէս «ասեղ ձգելու տեղ չկայ»: Շատեր երկու հանրակառք փոխելով եկած են հեռաւոր արուարձաններէ· (չմոռնանք որ այդ տարիներուն ինքնաշարժը տակաւին ընդհանրացած չէր այսօրուան պէս), ու հինգ ժամ ամբողջ ոտքի վրայ, մխ–մխի պիտի հետեւին արարողութեան: Անճանճրոյթ: Պոմոնի դպրաց դասը, ղեկավարութեամբ դպրապետ Լեւոն Ճերահեանի, կ'երգէ առաւօտեան ժամերգութիւնը: Հանդիսաւոր: Եթէ չեմ սխալիր, այն օրը հոս վերջին անգամ ըլլալով ծննդեաներու ընկերակցութեամբ երգուեցաւ ծանրը «Առաւօտ լուսոյ»ն: Քիչ յետոյ ժամանեց Հայրապետը որ բազմեցաւ գահին վրայ, եւ անճամբ կարգաց Իւղաբերից աւետարանը (երանելի ժամանակներ, երբ «բանի մը նմանող» առաւօտեան ժամերգութիւն կը կատարուէր, եւ Իւղաբերից աւետարան ալ կը կարդացուէր· հիմա, աւելորդ, Démodé բան է դարձեր կիրակին, այսինքն Յարութեան օրը ժողովուրդին աւետել Տիրոջ Յարութիւնը):

Այնատեն, ներկայ պատկառելի չէնքին տեղ, եկեղեցւոյ եաւը, ընդարձակ բակին անկիւնը կար համեստ տուն մը ուր վեհափառը գնաց զգեստաւորուելու: Ժամը 10ին ուղիղ 2էն 3 հազարի, կամ ալ աւելիի հասնող բազմութիւնը սկաուտներու գաւազաններով դժուարաւ ճեղքուեցաւ որ հայրապետական թափօրը անցնի· զանգակատան առջեւ, ստիպուած ամպհովանին կանգառաւ, չկարենալով եկեղեցի մտնել· (այո՛, այդ երանելի օրերուն տակաւին հայրապետական թափօրին ամպհովանի կը գործածուէր եւ «Եւ զսոյդ» ալ կ'երգուէր Սուրբ Սուրբէն առաջ· նաեւ կը բռնուէին կերոն եւ քչոց···): Իսկ երբ պատարագիչ վեհափառը իր թափօրով խորան բարձրացաւ, ժողովուրդը խուժեց դասը: Աչքիս առջեւ է տակաւին կերպարը այն սեւազգեստ կարճահասակ մամիկին որ սանդուխին առաջին աստիճանին վրայ կանգնած, ամբողջ պատարագին ձեռամբարձ կ'աղօթէր, եւ որուն այտերէն յուզումնախառն արցունքը չէր դադրեր···:

Քարոզի պահն էր, եւ հաւատացեալ բազմութիւնը կը սպասէր հայրապետի պատգամին: Խրուչչեւեան երկչոտ ճիւնհալի տարիներն էին, բայց մինչեւ 1965, Նոր Կիրակիին կ'ոգեկոչուէր յիշատակը «Բիւրաւոր նահատակաց մերոց որք ընկան յընթացս առաջին եւ երկրորդ համաշխարհային պատերազմաց»: Վազգէն կաթողիկոս մի առ մի կըշռելով բառերը իբր բնաբան առաւ Լեւոն–Զաւէն Սիւրմէլեանի «Մեռելներուս որպէս խաչ, ես այս ծաղր տնկեցի» խօսքը: Պատարագի աւարտին թափօրը նոյն դժուարութեամբ դուրս ելաւ եկեղեցիէն, այնքան որ մարդիկ կ'ուզէին հայրապետին ձեռը, խաչը կամ քղանցքը անպայման համբուրել: Շատ մը մանրամասներ զանց առնելով, պիտի յիշենք մի միայն որ յաջորդ իրիկուն՝ Սփյուռքի պանդոկի սրբահներուն մէջ Հ.Բ.Ը.Մ. Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ ի պատիւ վեհին տրուած ընդունելութեան, 1000 հոգիէ աւելի բազմութիւն մը կը յորդէր մինչեւ Պուլվար տ'Ալթէնի մայթերը:

Վազգէն Ա. երկու անգամ եւս այցելեց Մարսէյլ 1970ի Մայիսին եւ 1979 Ապրիլ – Մայիսին: Եթէ չատ խիտ էին վեհափառին ընդառաջող չարքերը, պէտք է խոստովանիլ որ նոյնքան ծովածաւալ բազմութիւնը չկար, ինչպէս իր առաջին հայրապետական այցին: Ան իր 2րդ եւ 3րդ այցելութիւններուն ընդունեցաւ թէ՛ քաղաքապետին, թէ՛ նահանգապետին, եւ թէ լատին Արքեպիսկոպոսին կողմէ:

Վազգէն կաթողիկոսին երրորդ այցելութենէն 18 տարի յետոյ, իր յաջորդը՝ Գարեգին Ա., 1997ի Յունուարին առաւ իր առաջին ու միակ պաշտօնական այցը Ֆրանսահայութեան: Փարիզ, օդային միջայղդային չատ մը երթուղիներու խաչմերուկ է: Սփիւռքի գաղութներու տրուած չարք մը այցելութիւններու ճամբուն վրայ, մեր երեք վերջին հայրապետները քանիցս անցան, երբեմն ալ մէկ–երկու օր հանգրուանեցին Լոյս քաղաքը: Հայ

ԼԵՒՈՆ ՄԻՐԻՋԱՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Տարիներէ ի վեր, Փարիզի կաթողիկէ Ս. Մեսրոպ կեդրոնին մէջ, ամիսը անգամ մը կանոնաւոր կերպով կը կազմակերպուին մշակութային ձեռնարկներ: Այդ շարքին վերջինը տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 14ին եւ նուիրուած էր հայրենի բանաստեղծ եւ գրագէտ, «Ցառաջ»ի թղթակից՝ Լեւոն Միրիջանեանին, մահացած 2004ի Նոյեմբեր 16ին, 71 տարեկանին:

Զորս օրերու չատ նեղ ժամանակամիջոցի մը մէջ, չատ լաւ պատրաստուած յայտագրով մը, Գարեգին Ա. այցելեց չրջանիս 9 մատուռ կամ եկեղեցիները, ուր հրաշափառով կանոնական կարճ աղօթքէն ետք, ամէնուրեք բաժնեց իր օրհնութիւնն ու տուաւ իր պատգամը: Ի՞նչպէս թարգմանենք այստեղ Ֆրանսերէն «payant de sa personne» դարձուածքը: Կաթողիկոսը այցելեց Համազգային վարժարան, Մշակոյթի տուն, ԺԱՖ–ի եւ Բարեգործականի ակումբները, փառքով ու պատուով ընդունուեցաւ Նահանգապետարանը, քաղաքապետարանը, Սէն Վիկտոր հինաւուրց տաճարը, եւ այլուր: Ոսկեբերան հայրապետը իր պերճ ֆրանսերէնով հմայեց օտարը, մեծաքանչով ալ դիւթեց հայորդիները· ամէն յոդնութիւն մէկդի դնելով, մինչեւ կէս գիշերը անց երկխօսութիւն ալ ըրաւ 1000 հոգիէ աւելի բազմութեան հետ, փալէ տէ Գոնկրէի սրահին մէջ, ժպիտով աւելցնելով թէ ··· այդ օրուան մէջ իր 10րդ ելոյթըն էր: Խոստովանինք որ բազմութեան մէկ կարեւոր հատուածն ալ Ամենայն Հայոց Գարեգին Ա. կաթողիկոսի անձին ընդմէջէն, եկած էր ողջունելու Մեծի Տանն Կիլիկիոյ նախկին՝ Գարեգին Բ. կաթողիկոսը: Հայրապետական պատարագը մատուցուեցաւ Շաբաթ օր, Յունուար 31ին, նստարաններէ պարպուած եկեղեցիին մէջ, եւ բաւական բազմութիւն ալ կար ընդարձակ բակին մէջ: Պատարագը ձայնափոուեցաւ Մարսէյլի քրիստոնէական ռատիոկայանէն (Radio–dialogue) որուն հայրապետական քարոզին թարգմանութիւնն ու մեկնաբանութիւնը կատարեց տողերս ըստորագրողը:

Հազիւ հինգ տարիներ յետոյ, նորընտիր Գարեգին Բ. կաթողիկոսը, 2001 Դեկտեմբեր ամսուն տուաւ Ֆրանսահայութեան իր առաջին պաշտօնական այցելութիւնը: Մարսէյլի մէջ կատարուեցաւ նախորդին նոյն յայտագիրը, բայց զգալիօրէն նուազ բազմութիւն մը ընդառաջեց անոր: Եւ ահա, Ամենայն Հայոց հայրապետը հինգ տարիներու կարճ ժամանակահատուածի մը մէջ, երկրորդ անգամ այցելեց Ֆրանսահայութեան: Նախագահելու համար Հ.Բ.Ը.Մ իութեան 100ամեակին Փարիզ, եւ Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց եկեղեցիին օծման 75ամեակին: Մամուլով ոչ մէկ բան գրուեցաւ վեհափառին Փարիզի 6–7 օրուան կեցութեան մասին, բացառութեամբ Ս. Յովհաննէս–Մկրտիչ եկեղեցւոյ պատարագի հակիրճ նկարագրութենէն: Ինչո՞ւ, Ֆրանսահայութիւնը արժանի չըղտաուեցա՞ւ արդեօք աւոր: Կամ, որո՞նք են արգելք եղողները: Միայն բերնէ–բերան տեղեկացանք թէ Երեքշաբթի Դեկտեմբեր 12ին վեհափառը ժողովի կանչեր է Ֆրանսահայ կրօնական դասը եւ իւրաքանչիւր եկեղեցիի վարչութեան ատենապետները, «ցուցմունքները ընելու համար» թեմին յառաջիկայ ընթացքին մասին: Մեր ստացած ստոյգ տեղեկութիւններով, «լեցուն» Փարիզի եկեղեցին պարպըւած չէ եղեր նստարաններէ որոնք կը պարունակեն 80 տեղ: Դիպուկ ատոնց վրայ ալ 100–120 հոգի ոտքի վրայ, կ'ընէ 180–200 հոգի· իսկ եւեւի բակին մէջ զետեղուած պատառով ալ 20–25 հոգի միայն հեռեւած են հայրապետական պատարագին: Ընդհանուր գումար՝ 250 հոգիէն պակաս, այսինքն, 100·000 փարիզահայութեան հազարէն 2 համեմատութիւն:

Մարսէյլի մէջ ալ նստարաններէ չպարպուած Սրբոց Թարգմանչաց եկեղեցւոյ ներքն ու դուրսը 300 հոգի· հոս ալ 80·000 Մարսիլահայութեան հազարէն 3–4ը: NO COMMENT: Մէկդի դնենք այն հարցումը թէ Մարսէյլի վարչականները – որոնք նիւթական միջոց չխնայեցին – աւելի՞ ձեռներեց են քան փարիզիները, քանի աստիճ իրենց եկեղեցիին 75ամեակը կաթողիկոսով եւ չորս եպիսկոպոսով տօնեցին, մինչ միւսները 100ամեակ մը՝ լոկ տեղական թեմակալ առաջնորդով մը···:

Հայրապետական այցելութիւններու յաճախակիութի՞ւնն է, մօտիկութի՞ւնը որ «աժանցուցած», արժեզրկած է զանոնք: Թէ ոչ այս «լայիք» երկրին մէջ ուր կրօնքը լայն խաւերու – նաեւ ձախակողմեան քաղաքական կարգ մը մարդոց մօտ – ծաղր ու ծանակի առարկայ դարձած է, մենք ալ աւելի «լայիք» եղած ենք, մեր եկեղեցին հասցնելով լքեալ գոյքի վիճակին: Մանաւանդ երբ ան այսքան հանդիսաւորապէս «թեմ» կը հռչակուի: Այսպիսի կացութիւն որ ամօթախածօրէն «մեղմ» ածականով պիտի որակենք, քանի՞ հոգի կը հարցադրէ: Եւ լըռջօրէն: Հայրապետական այցելութիւնները ձրի ալ չեն, անոնք կը վճարուին «ազգին» դրամով:

Այս եւ չատ մը հարցեր մեզ կը մղեն ըսելու, հարց տալու· «Բարի՛ եկաք Վեհափառ, բայց ինչո՞ւ, որո՞ւ համար եկաք»:

ՍՏԵՓԱՆ ՍՐԿ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ
Մարսէյլ

մխասին կ'աշխատակցէին մշակութային եւ հրատարակչական կառոյցներուն մէջ:

Օրուան գլխաւոր բանախօսն էր Հերլա Գալֆայեան–Փանոսեան որ հեղինակին գործերու վերլուծումով, Լեւոն Մխիթարեանի գրական վաստակին լրիւ պատկերը ներկայացուց. ժառանգութիւն մը ուր կ'արտացոլայ հայրենասէրը, ուղղութեան պայքարին բուռն մարտիկը, բայց միշտ լաւատես մօտեցումով անձնաւորութիւնը: Դասախօսը նաեւ մէկ քանի մանրամասնութիւններ ըրաւ գրագէտին որոշ գրութիւններէն:

Վերջին խօսք առնողը եղաւ Հերայր Հրաչեան որ 2000էն 2004 թթ., Լեւոն Մխիթարեանին հետ ունեցած էր սերտ եւ նոյնիսկ եղբայրական կապ, նամակագրութեան միջոցով: Ան, այդ նամակներէն քաղեց բանաստեղծին, արուեստագէտին եւ հայ մարդուն աչքի զարնող կարեւոր յատկանիշերը.

– Իր հայրենասիրութիւնը դրսեւորուած հանդէպ իր մայրենիին եւ վաստուրական աշխարհին,

– իր պաշտամունքը Կոմիտասի,

– իր կատաղի պայքարը դասական ուղղագրութեան վերականգնման,

– իր սէրը Ուկրանիոյ ժողովուրդին եւ մշակոյթին,

– իր խոր հաւատը առ Աստուած:

Երեկոյթին աւարտին կարդացուեցաւ բնապահական թեքումով փըրանները թարգմանուած կարճ մը. **«Requête à l'arbre du trottoir»:**

Ուրախալի լուր մըն ալ հաղորդուեցաւ.

Մօտ ապագային, Երեւանի թիւ 155 դպրոցի վերանուանումը կ'ըլլայ «Լեւոն Մխիթարեան»ի անունով:

Այս չարքին յաջորդ ձեռնարկը, նուիրուած օփերայի երգիչ Արմենակ Շահմուրատեանի, տեղի կ'ունենայ նոյն վայրը, Հինգշաբթի Յունուար 18ին, ժամը 21ին:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՍՏԱՅԱՆԴ

ՆՈՐ ԱՅՆԹԱՊ

Խմբագրեց ԹՈՐՈՍ ԹՈՐԱՆԵԱՆ

Հալէպ 2006

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ ԲԱՆԱՎԷՃ ՄԸ

Սապեթայականներու թանգարան մը հիմնելու ուղղութեամբ Իզմիրի Առեւտրական սենեակին առաջարկը թէեւ ու դէմ կարծիքներու բախումի մը պատճառ է Թուրքիոյ մէջ: Առաջարկով կը նախատեսուի փորթուկալեան սինակոկին մէջ 2007ի ընթացքին Սապեթայ Սեւիի թանգարան մը հիմնել:

Այդ անձը 1626ին Իզմիրի մէջ ծնած Հրեայ մըն է որ 22 տարեկանին մեսիա հռչակած է իր անձը: Հրեայ կրօնապետը ստիպած է որ հեռանայ քաղաքէն. դացած, միլոց մը ապրած է Դամասկոս եւ Գահիրէ. 1665ին վերադարձած է Իզմիր: Քանի մը տարուան մէջ իր քարոզած աղանդը լայն ծաւալում արձանագրած է, մինչեւ Վենետիկ, Ամստերտամ, Լոնտոն եւ հիւսիսային Ափրիկէ: Ս. Սեւի 1666ին Պոլիս գացած է ու ձերբակալուած: Փրկուած է կրօնափոխ ըլլալով: Իր հետեւորդները, անոնց չառաւիղները կ'ապրին որպէս մահմետական, բայց ներքնապէս փարած կը մնան իրենց հարազատ ինքնութեան: Սապեթայ Սեւի որուն անունով կոչուած է հաստատած աղանդը, ազդորուած է Ալպանիա, հոն մահացած 1676ին:

Իրեն նուիրուած թանգարանի մը կողմնակիցները կը պնդեն որ Սապեթայականութիւնը որպէս հրէութեան մէկ թեւը, իր գոյութիւնը պահած է Իզմիրի մէջ ու կարեւոր տեղ գրաւած քաղաքին պատմութեան մէջ, ըլլալով անոր յիշողութեան մէկ մասնիկը: Կայ նաեւ գրօսաշրջութեան յաւելեալ զարկ տալու նպատակը, քանի որ չարժումը կը համարուի մշակութային ու ֆոլքլորիք արժէք մը:

Առեւտրական սենեակին ընդդիմադիրները կ'առարկեն, ըսելով որ իրենց միջոցով սապեթայականութիւնը օրինականացնելու նպատակը կը հետապնդուի: Դէմ են նաեւ Թուրքիոյ Հրեաները. անոնց նախագահը վճռապէս մերժած է սինակոկի մը մէջ նման թանգարանի բացումը, ըսելով որ նոյնիսկ երբ այլ տեղ հիմնադրուի ան, ոչինչ պիտի նշանակէ իր համայնքին անդամներուն համար:

ՆԻՍԻ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՄԱՆՈՐԵԱՑ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 2006 Դեկտեմբեր 17ի երեկոյեան, Պարսամեան դպրոցէն ներս մեծ խանդավառութիւն մը կը տիրէր: Տօնական մթնոլորտը պատած էր ամէն կողմ, ընդարձակ սրահը լեցուն էր ծնողներով, հարազատներով եւ բարեկամներով, որոնք անհամբեր կը սպասէին փոքրիկներուն ներկայացումին:

Դպրոցի տնօրէնուհի՝ Տիկին Հիլտա Պատէմ բացման խօսքին մէջ մասնաւորաբար իր գոհունակութիւնն ու չնորհակալութիւնը յայտնեց հանդիսականներուն, ըսելով որ իրենց ներկայութիւնը մեծապէս կը քաջալերէր աշակերտները, այլեւս այսպիսի տօնական ճոխ համախմբումները Պարսամեան վարժարանի առօրեայէն ներս առանձնական երեւոյթ մը կը դառնային:

Եօթանասունէն աւելի դպրոցականներ իրենց պատշաճ պաշտօնական զգեստներով բեմ բարձրացան եւ այսպէսով Կաղանդի այս հրճալի հանդիսութեան առաջին մասը սկսաւ: Նախ երգուեցան Պետական քայլերգները, յետոյ անոնց յաջորդեցին հայերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն եւ իտալերէն խմբային երգեր եւ արտասանութիւններ: Աշակերտները մեծ վարպետութեամբ գրեթէ առանց ղեկավարի անսխալ կ'երգէին եւ սահուն առոգանութեամբ կ'արտասանէին: Բոլորն ալ ծափերով, կեցցէներով ներկաներուն գնահատանքին արժանացան:

Հանդիսութեան երկրորդ բաժինը յատկացուած էր մանկապարտէզի փոքրիկներուն: Ներկայացումը չսկսած, նախակրթարանի երկու աշակերտներ բեմ ելլելով, մէկը հայերէնով իսկ միւսն ալ ֆրանսերէնով, բացատրեցին ներկաներուն այս տարուան կաղանդի հանդէսին նիւթը: Հասկցանք թէ, պիտի ճամբորդէինք իրենց հետ դէպի հիւսիսային բեւեռ՝ կաղանդ Պապային գործատունը: Իրօրս ալ պատրաստ էինք ուշադրութեամբ հետեւելու մանուկներուն այս ներկայացումին եւ մասնակցելու իրենց մանկական աշխարհին եւ մանաւանդ ապրելու երազային, հոգեկան գեղեցիկ պահեր: Եւ այդպէս ալ եղաւ. տեսնել կ'արժէր փոքրիկները բեմին վրայ իրենց գոյնզգոյն զգեստներով: Ի՛նչ եռանդով կ'երգէին, կ'արտասանէին եւ թիթեռնիկներու պէս կը պարէին, բոլորն ալ արեւի շողերու նման կը փայլէին եւ մեր սրտերը ջերմութեամբ ու ցնծութեամբ կը լեցնէին:

Հոս բնականաբար մեր գնահատանքը կ'ուղղուէր դէպի հոգատար ուսուցչուհիները՝ Տիկին Հռիփսիմէ Պօշնաքեանին, Օրիորդ Հերմինէ Հուրտանին եւ Տիկին Գաթրին Հերպէրէշին, որոնց անխոնջ աշխատանքին եւ ջանքերուն արդիւնքը ակներեւ էր:

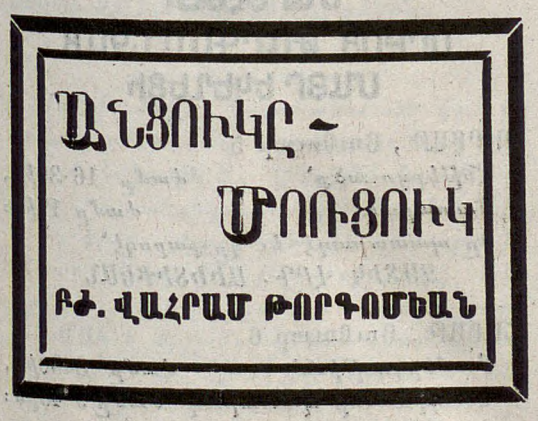
Այլեւս աշակերտները վարձատրելու ժամանակը հասած էր. նախակրթարանի աշակերտներն ալ կաղանդ պապայի կարմիր գլխարկներով միացան մանկապարտէզի աշակերտներուն: Ամէնուն դէմքին վրայ կը տեսնուէին երջանկութեան, ուրախութեան ժպիտներ: Բեմը առաւել չքեղացած էր եւ բոլորն ալ պատրաստ էին դիմաւորելու «Կաղանդ Պապա»ն:

Տղոց աչխոյժ երգերովը, վերջապէս հասաւ Ձմեռ Պապիկը, մեծ ու պզտիկ բոլորին ալ բաժնեց նուէրները եւ խոստացաւ յաջորդ տարի ալ այցելել Պարսամեան դպրոցը:

Վարձքերնիդ կատար յարգելի ուսուցչուհիներ եւ կը չնորհաւորենք ձեզ սիրելի աշակերտներ, մեզ ապրեցուցիք անմոռանալի հաճելի պահեր:

Կաղանդի պէս ուրախ օրեր ունենաք միշտ:

ՆԵՐԿԱՑ ՄԸ

Ժամակոչը մեզ տարաւ Տէր Հիւնքեարպէյէնտեան Փարիզի հովուական պաշտօնը թողած էր եւ կը քահանայագործէր առժամապէս Զմիւռնիոյ Սուրբ Լուսաւորիչ եկեղեցին: Ստուդիւ տեղ չունէր մեզի համար, մի ընտանիքը դեռ Պոլիս էր. «Գացէ՛ք Սրբազանին եւ վաղը առտու եկէ՛ք կը տեսնուինք» ըսաւ ու ժամակոչին հետ ելանք դուրս, դէպի Առաջնորդարան ուղղուեցանք:

Ելանք քովը Սրբազանին, որուն ականջին քան մը խօսեցաւ մեզ տանող ժամկոչը, եւ Սրբազանը «չա՛տ բարի» պատասխանեց:

Սրբազանին աջը համբուրեցինք. նըստանք դէմը ու սկսանք խօսիլ այլեւայլ նիւթերու վրայ եւ երբ ննջելու տեղի մը մասին խնդիր պիտի ընէի, յա՛նկարծ մեր Պ. Զալըքեանը Հարենցներուն տունը հարցուց եւ Սրբազանն ալ անմիջապէս «Անոնց բնակարանը հոս չատ մօտ է, ժամակոչը թող առաջնորդէ ձեզի» ըսաւ, եւ ժամակոչը դուրսն էր, ներս կանչեց ու յանձնարարեց անոր, որ մեզ տանէր Հարենցներուն:

Սրբազանին ձեռքը նորէն համբուրելով ելանք ու ժամկոչ աղբօր լապտերին լոյսովը, իյնալ ելլալով, գացինք Հարենց բնակարանը:

***

Դուռը զարկինք. ծառայ մը բացաւ դուռը. «Հո՞ս են» հարցուցինք: «Ո՛չ, հիւր գացած են, ուշ կու գան» եղաւ պատասխանը ծառային եւ դուռը դոցեց մեր երեսին:

Փողոցը մնացինք. մտածեցինք չոգենաւ դառնալ, բայց ժամանակը անցած էր. ի՞նչ ընէինք. ժամկոչը մեր յուսահատ ու տարտամ վիճակը տեսնելով, «Քալեցէ՛ք, իմ տունս ձեզ տանիմ, բայց քիչ մը հեռու է» ըսաւ, ու լապտերը մեր առջեւէն քաշելով տարաւ մեզ իւր քնակած տունը, կեդրոնէն ճիշդ կէս ժամ հեռու:

Դուռը զարկաւ. կինը իջաւ բանալ. եւ ժամկոչը պատուիրեց որ երկու անկողին չուտով պատրաստէր մեզի, ինչ որ ալ կընթարթի մէջ կատարեց կինը, եւ մենք ինկանք անկողին, զի յոգնած էինք:

Ժամակոչը «Գիշեր բարի» ըսելով գնաց եկեղեցին:

***

Հանգիստ քնացանք մինչեւ լոյս, առաւօտուն ժամկոչը եկաւ մեզ առնել, զի ճամբայ չէինք դիտեր: Ուզեցինք վճարել իրեն, բայց մերժեց, չընդունեցաւ. մենք ալ իր երկու փոքրիկ աղջիկներուն կէս կէս ոսկի նուէր տուինք եւ վերադարձանք Տէր Հիւնքեարպէյէնտեանին, պատմեցինք ժամկոչին տունը հիւրընկալուելնիս, որուն համար խնդաց ու դիտողութիւն ըրաւ, թէ ինչո՞ւ համար գիշերով չոգենաւէն եկած էինք: Շա՞տ իրաւունք ունէր Տէր Հայրը, անխոհեմութիւն էր մեր ըրածը, բայց որովհետեւ Զալըքեան անցագիր չունէր, այդ աղաղաւ դողունի ցամաք ելլալու ստիպուած էր. ես ալ իրեն հետեւեցայ:

Եղածը եղած էր ու անցած: Տէր Հիւնքեարպէյէնտեան մեզ մտիկ ընելէն յետոյ ուղեց մեզի հետ երթալ Ազգային Հիւանդանոց, տեսնալու հոն իր Դաւիթ որդին, որ Թիֆո հիւանդութենէն նոր ապաքինած, կը մնար դեռ անկողինը, հազի՛ւ նստելու կարող: Գացինք քովը, բաւական նստանք, եւ երբ մեկնելու ելանք, խնդրեց՝ որ Փարիզ դառնուղ իր եղբայրներուն՝ Կոպեռնիկին եւ Յակիմին բարեւ խօսինք, իր կողմէն. նոյնը յանձնարարեց նաեւ Տէր Հայրը, որուն մեր մնաք բարովն ըսելով, ելանք ման դալ քաղաքին մէջ ու գացինք գտնալ փորագրիչ Թերզեանը, որուն համար նամակ մը ունէի Պոլսէն:

Սիրալիր կերպով զիս ընդունեցաւ այս անձը եւ ինձ նուէր տուաւ իր մէկ աշխատութիւնը, որ Ալֆրէտ տը Միւսէի մէկ ոտանաւորին թարգմանութիւնն էր:

Թերզեանին խանութին մէջ գրեցի իմ առաջին նամակս ծնողքիս, մեր ճամբորդութեան նկարագրութեամբը:

(Շար. 137)

Արթօ Ձիզմէճեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Վէզիրեան եւ Յովհաննէսեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ–հօր եւ ազգականին՝

ԴԱՆԻԷԼ ՁԻԶՄԷՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտեմբեր 31ին, 93 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Յունուար 5, ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս–Մկրտիչ եկեղեցին՝
15 rue Jean-Goujon — 75008 Paris
ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պուա – Գոլոմպի գերեզմանատունը։

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել։

«ՅԱՌԱՋ». – Մեր ցաւակցութիւնները ընտանեկան պարագաներուն։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Մանուկ Քիւրտօղլեան իրենց սիրելի «Թոնթոն»ին՝ Դանիէլ Ձիզմէճեանի յիշատակին 50ական Եւրօ կը նուիրեն «Աչխարհ»ին եւ «Յառաջ»ին։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Քնարիկ Աղպաշեան–Օհանեան 150 Եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր սիրելի եղբօր՝ Մարտիրոս Օհանեանի մահուան 20րդ տարելիցին ի յիշատակ։

***

Յովհաննէս Գրիգորեանի մահուան առիթով, Գեղամ Գեւոնեան 100 Եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին եւ 50 Եւրօ «Երկիր եւ Մշակոյթ Կազմակերպութեան»։

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՒԻՆ

Երկու Հայուհիներ տան աշխատանք կը փնտռեն (մաքրութիւն, արդուկ, խնամք, եւլն.)։ Դիմել.–
Անահիտ Երլինեանի՝ 06·98·45·10·07
եւ Քրիստինէ Պաղտասարեանի՝
06·73·90·32·56

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section **«D. Missakian»**

La Section **«D. Missakian»** de Sevran-Livry vous attend nombreux pour fêter le Noêl Arménien autour de savoureux plats :

Le samedi 6 janvier à 20h30
à la maison de la C.B.A.F.
17 rue Charles Péguy —
93190 LIVRY GARGAN

Attention : Nombre de places limité.

Merci de faire vos réservations auprès de Madeleine : 01. 43. 83. 87. 68
ou de Nilva : 01. 42. 36. 33. 73.

□

ԾՆՆԴԵԱՆ ՁԱՇ ԵՒ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ

Կապոյտ Խաչի Լիոն–Վիլէօրպանի մասնաճիւղի Մնունդը, ընտանեկան ճաշի մը շուրջ՝

Կիրակի, Յունուար 7, ժամը 12·30ին Վիլէօրպանի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ։

Ճաշի աւարտին, մասնաճիւղին Մխօրեայ վարժարանի աշակերտները կ'արտասանեն, կ'երգեն ու կը պարեն ընդունելով Կաղանդ Պապան, որ պիտի բաշխէ նուէրներ ներկայ բոլոր երախաներուն։

Ճաշի մասնակցութիւն՝ 12 *Եւրօ։*

Արձանագրութեան համար դիմել՝ 04·78·45·17·55 *կամ* 04·74·04·74·97 *թիւերուն։*

□

Section Paris

SEJOUR FAMILIAL

25 février au 4 mars

La Section **«Archalouys Tathéossian»** de Paris organise son séjour familial dans le centre de vacances de Bellefontaine (Jura).

Ambiance arménienne assurée ! ! !

Venez avec vos enfants, petits-enfants ou amis et rejoignez-nous sur les pistes de ski, de luge ou tout simplement dans le Centre ! ! !

Renseignements et inscriptions auprès de :

- Araxie 01 39 83 71 19 (19h à 21h);
- Alice 01 42 93 03 56 (19h à 21h).

Date limite : 31 JANVIER

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Informations artistiques

Samedi 6 janvier
— à 14 heures 30
CONFERENCE-DEBAT
Arménie : Le christianisme, le génocide et la situation actuelle.

***

Exposition-vente de livres et de CD

***
— à 18 heures 30
CONCERT
Mélodies arméniennes du Moyen-Age à nos jours
ENSEMBLE VOCAL
Direction : **Herminé Yerissian**
OEuvres de Nareghatzi, Yekmalian, Ganatchian, Tcherpachian

Hôtel de Ville de Versailles
Université Inter-Ages
6 impasse des Gendarmes

Renseignements :
Antoine Baghdikian: 06 84 84 74 74

MEILLEUR CADEAU POUR LES FETES

c'est le
MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES
de
Mme **Hilda KALFAYAN-PANOSSIAN**

Une méthode audiovisuelle, novatrice et radicale pour apprendre à **parler, lire et écrire** l'arménien chez soi, **en 50 heures!**

► *faites-en cadeau à vos enfants et petits-enfants qui vont présenter l'arménien au BAC;*

► *faites-en cadeau à vos amis francophones qui veulent apprendre l'arménien.*

3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio comprenant 2 heures d'enregistrement
pour 95 euros
(frais d'expedition compris).

Contacter :
l'Association MACHTOTZ
Pour la Défense de la Langue Arménienne
Tél : 01. 47. 50. 97. 51.

ԾՆՈՒՆԴ ԵՒ ՄԵՌԵԼՈՑ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՂՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Եկայք Տօնեսցուք
զԾնունդն եւ զԱստուածայայտութիւնն
Տեառն Մերոյ
եւ Փրկչին Յիսուսի Քրիստոսի

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 5
Ճրագալոյց
Ծննդեան եւ Աստուածայայտութեան
Ժամերգութիւն՝ *ժամը 9ին,*
Երեկոյեան Հանդիսաւոր Ժամերգութիւն՝ *ժամը 16ին,*
Խթման պատարագ՝ *ժամը 17ին։*

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 6
Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտութեան
Փրկչին
Ժամերգութիւն եւ պատարագ։
Սկիզբ Ժամերգութեան՝ ժամը 8·30ին։
Կը պատարագէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակ Արեւմտեան Եւրոպայի
Ֆրանսայի Թեմի
Առաջնորդական Տեղապահ
Ճաւարտ պատարագի կը կատարուի Ջրօրհնէք։

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 7
Բ. Օր Ծննդեան
Ցիշատակ Մեռելոց
Ժամերգութիւն եւ պատարագ կը մատուցուի Վասն Ցիշատակի Մեռելոց։
Ճաւարտ պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ՝ Վասն Համօրէն Նըջեցելոց։
Սկիզբ Ժամերգութեան՝ *ժամը 9ին։*

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 5
Ժամերգութիւն և Մարգարէական Թուղթերու ընթերցում՝ *ժամը 16·30ին,*
Խթման պատարագ՝ *ժամը 17·30ին։*

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 6
Ժամերգութիւն՝ *ժամը 9·30ին,*
Պատարագ եւ Ջրօրհնէք՝ *ժամը 10ին։*

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 7
Պատարագ՝ *ժամը 10ին։*
Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն նընջեցելոց։

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 5
Ընթերցուածք՝ *ժամը 17ին,*
Պատարագ՝ *ժամը 18ին։*

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 6
Ժամերգութիւն՝ *ժամը 9ին,*
Պատարագ՝ *ժամը 10·30ին,*
Ջրօրհնէք՝ *ժամը 12ին։*

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 7
Պատարագ՝ *ժամը 10ին։*
Պատարագի աւարտին՝ Հոգեհանգիստ։

Ս. ՓՕՂՈՍ–ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 5
Երեկոյեան Ժամերգութիւն՝
ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝ *ժամը 17·30ին։*

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 6
Ժամերգութիւն՝ *ժամը 9ին,*
Պատարագ՝ *ժամը 10·30ին,*
Ջրօրհնէք՝ *ժամը 12ին։*

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 7
Ժամերգութիւն՝ *ժամը 9ին,*
Պատարագ՝ *ժամը 10·30ին։*
Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն նընջեցելոց։

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 5
Ընթերցուածք՝ *ժամը 17ին,*
Պատարագ՝ *ժամը 18ին։*

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6
Պատարագ՝ *ժամը 10ին,*
Ջրօրհնէք՝ *ժամը 12ին։*

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 7
Պատարագ՝ *ժամը 10ին։*
Պատարագի աւարտին՝ Հոգեհանգիստ։

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ–ԼԻՈՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 5
Երեկոյեան Ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին,
Ընթերցուածք՝ *ժամը 16·30ին,*
Պատարագ՝ *ժամը 17ին։*
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆԾ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 6
Ժամերգութիւն՝ *ժամը 8·30ին,*
Պատարագ՝ *ժամը 10ին։*
Ճաւարտ պատարագի Ջրօրհնէքի արարողութիւն կը կատարուի։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ
Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյ «Կոմիտաս» երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Յովհաննէս Պէրպէրեանի։

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 7
Պատարագ՝ *ժամը 10ին։*
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆԾ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 13
Տօն Է Աւուրանուագոչութեան
Պատարագ՝ *ժամը 10ին։*
Ճաւարտ պատարագի Եպիսկոպոսարանի Տնօրհնէքը կը կատարուի։

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 5
Ընթերցուածք՝ *ժամը 16·30ին,*
Պատարագ՝ *ժամը 17ին։*
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 6
Ժամերգութիւն՝ *ժամը 8·30ին,*
Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 9·45ին։
Ջրօրհնէքի աւանդական արարողութիւն կը կատարուի։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
Պատարագը կ'երգէ «Սահակ–Մեսրոպ» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Խաչիկ Եղլմպեանի։

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 7
Պատարագ՝ *ժամը 10ին։*
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

ԱԷՆ ԼՈՒ – ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 6
Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 10ին։
Ջրօրհնէք՝ *ժամը 11·30ին։*
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆԾ. ՏԻՏԻԵԱՆ

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage
de **Robert GUEDIGUIAN,**
réalisateur

Jeudi 11 janvier à 20 heures
Soirée de Gala
K O H A R
Film, 2002, chants, danses, mimes...
Chœur et Orchestre Symphonique
sous la direction de **Sébouh Apkarian**
Avec :
Samuel Gouziguian, Raïssa Mgrdtchian, Vahan Kalousdian, Hratchoui Khoumarian

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN

- Participation aux frais : 5 Euros
- Adhérents et Abonnements : 3 Euros

U C F A F
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
M° République

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 5
VENDREDI
5 JANVIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅԱՉԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·612 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·612

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎՐԱՍՏԱՆ որոշած է օրական 1 միլիոն խոր. մեթր կազ գնել Ադրբեջանէն, հազար խոր. մեթրը 120 տոլարէն: Լուրը հաղորդած է Վրաստանի Ուժանիւթի նախարարը: Անոր նախատեսումներով՝ 2007–ին Ադրբեջանէն գնուելիք կազին ծաւալը 90 միլիոն խոր. մեթր պիտի ըլլայ:

ԹՈՒՐՔ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ Թ. էրտողան չատ սիրալիր հանդիպում մը ունեցած է Լիբանանի պաշտօնակիցին հետ: Թուրքիոյ վարչապետը պատրաստակամութիւն յայտնած է օգնական ըլլալու Լիբանանի վերակառուցումին. Թելագրած է որ պահպանուի Լիբանանի ընկերային հարստահարուած խաւերուն եւ այդ նպատակով հարցերուն լուծումին համար ընտրուի երկխօսութեան ճամբան: Վերջապէս չեշտած է որ Թուրքիա մեծ կարեւորութեամբ կը վերաբերի Լիբանանի քաղաքական միութեան եւ ներքին անդորրին, թէ ատոնք կարեւոր են նաեւ Լիբանանի ժողովուրդին ու ամբողջ Մերձաւոր Արեւելքին համար:

ԻՐԱՆ Ցունուար 3ին կտրած էր Թուրքիոյ կատարած կազի մատակարարումը: Տրուած բացատրութիւնը այն էր որ Թեհրան ներքին հարցերուն պատճառաւ չի կրնար իր յանձնառութիւնը յարգել: Իրանի Քարիւղի նախարարը Համէնէ ըսած է թէ իր երկրին մէկ մասն ալ առանց կազի մնացած է:

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵՆԷՆ ետք, Ցունուար 4ին կառավարութեան բոլոր անդամները հետիոտն էլիզէ փութացին ամանորեան մաղթանքներու համար: Նախագահ Շիրաք հրաւիրած է նախարարները որ աշխատին կարեւոր հարցերու չուրջ եւ ժամավաճառ չըլլան ընտրապայքարով զբաղելով: Օրուան հրատապ հարցը դարձած է անօթեւան մնացած անձերու պարագան եւ այս կացութիւնը հետեւանք է մեհեաններու դերին:

ԻՐԱՔի մէջ, նախատեսուած էր որ Ցունուար 4ի վաղ առաւօտեան ալ կախաղան հանուին Ս. Հիւսէյնի խորթ եղբայրը, որ տեղեկատուութեանց նախկին պետն էր եւ յեղափոխական դատարանին (Պասէի մենատիրութեան օրերուն) պատը, բայց վերջին պահուն յետաձգուած էր ՄԱԿ–ի միջամտութեան պատճառաւ: կը թուի որ Ս. Հիւսէյնի կախաղան հանելէն ետք ծագած անախորժ հետեւանքները իրենց դերը ունեցած են եւ մատնանշած է նոյնիսկ դատավարութեան անկանոն բնոյթը: Միւս կողմէ, վարչապետ Նուրի ալ–Մալիքի չուզեր պաշտօնավարման երկրորդ շրջան մըն ալ շարունակել իր գործը եւ Ուղղ Սթրիք Ճըրնըլի տուած իր հարցազրոյցին մէջ կ'ըսէ թէ անցեալին ալ չէր ուզած այս պաշտօնը, բայց ընդունած էր ծառայելու համար իր երկրին:

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՑ օդանաւային ընկերութեան Պոյինկին հետքը դեռ չէր գտնուած Ցունուար 4ին ալ: Մանօթ է որ հետքը կորսուած էր ճաւային մեկնելէ ետք 102 ճամբորդներով: Ըսուեցաւ թէ 12 հոգի ողջ մնացած են բայց այդ լուրն ալ ստոյգ չէ եւ օդանաւին բեկորներն ալ չեն գտնուած:

ՍԱՈՒՏԻ ԱՐԱԲԻԱ իր գոհունակութիւնը յայտնած է որ ոչ մէկ միջադէպ պատահած է այս տարի Մեքքէի մեծ ուխտագնացութեան ընթացքին, որու մասնակցած են 2,5 միլիոն մահմետականներ: Ցիսուն հազար ոստիկաններ կը հսկէին: Անցեալ տարի 362 ուխտաւորներ մեռած էին:

ՍՑԱՋԻՈՑԻ շրջանը, Ցունուար 3ին, յաջորդական հինգ ոճրափորձեր գործըւած են, միայն նիւթական վնասներ պատճառելով: Մէկ հոգի մեռած է եւ երկրորդ մըն ալ վիրաւորուած իրենց իսկ կրած ռումբերուն պայթումէն: Ոճրափորձերը նախատեսուած էին քնակութիւններու դէմ: Ցաջորդ օրը, Ներքին նախարարը՝ Ն. Սարքոզի Գորսիքա կ'երթար:

ԳԱԶԱՑԻ գօտին մէջ, միջպաղեստինեան բախումներէ հինգ պաղեստինցիներ մեռած են Ցունուար 3ին, որոնց կարգին 21 տարեկան անցորդ կին մը եւ չորս հոգի ալ Ապասի կողմնակիցներ:

«ԼԻՊԷՐԱՍԻՈՆ»ի աշխատաւորները, Ցունուար 3ին ընդունած են օրաթերթին կանոնագրին փոփոխութիւնները, հրաժարելով վէթոյի իրենց իրաւունքէն: Ասիկա կէտը, գլխաւոր բաժնետիրոջ՝ է. տը Ռոչիլտի պայմանն էր:

ԻՏԱԼԻՈՑ արմատական կուսակցութեան ղեկավարը, նաեւ Եւրոպական Խորհրդարանի երեսփոխան՝ Մարքօ Փաննելա կը չարունակէ իր հացադուլը (ջուր ալ չի խմեր) ութ օրէ ի վեր, որովհետեւ ընդհանրական արգելք մը կը պահանջէ մահապատիժին դէմ: Հակառակ բժիշկներուն եւ Ռոմանօ Փրոտիի կոչերուն, կը մերժէ դադրեցնել իր մացադուլը: 76 տարեկան է:

ԼՈՆՏՈՆԻ ԱՇՏԱՐԱԿԻՆ հոչակաւոր պահապաններուն (պիֆիթըրզ) մէջ առաջին անգամ ըլլալով կին մը ընտրուած է, ինչ որ նախընթաց չունի աշտարակին 522 տարուան պատմութեան մէջ: 1303էն ի վեր, Լոնտոնի Աշտարակը կը պահպանէ թագաւորութեան զոհարեղէնները, 36 պահապաններու հսկողութեան տակ:

ՋՈՒԻՑԵՐԱՑիՆԵՐԸ բաւական բարկացած են Ֆրանսական ձախին դէմ, կարդալէ ետք Սեկոլէն Ռուայալի բանբերին մէկ տեղեկատուութիւնը, ուր Անս Մոնթըպուր կը գրէր թէ մեծ պետութիւնները պէտք է միանան պայքարելու համար այն «հարկային դրախտներուն» դէմ, ինչպէս Զուիցերիա, որոնք կը համայեն Ճ. Հալիտէի նման արուեստագէտներ: Մամուլն ալ հակազդած է եւ Լը Մաթէն, օրինակ, խորագրած է.– «Սեկոլէն Ռուայալ խաչակրութեան դիմած է զուիցերական հարկային դրութեան դէմ»:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՆԱԶԸՄ ՀԻՔՄԷԹ

Թուրք մամուլին մէջ վերջերս նորոյթի կարգ անցած է ծանօթ մեծերու ցեղասպանութեան մասին յայտնած կարծիքներուն բանավէճը: Նիւթ կ'ըլլայ յատկապէս բանաստեղծ Ն. Հիքմէթի մօտեցումը որ կը չափուի իր «Երեկոյեան պտոյտ» բանաստեղծութեան հետեւեալ տողերով.

«Նպարավաճառ կարապետին լոյսերը
վառեր են.
չներեց հայ այս հայրենակիցը
Բրտական լեռներուն վրայ
հօրը խողխողումը
բայց կը սիրէ մեզ,
որովհետեւ դուն ալ չներեցիր
անոնց որոնք այս մուրը բսեցին
թուրք ժողովուրդին ճակտին»:

«Հիւրրիյէթ»ի քրոնիկագիրներէն Էօզտէմիր Ինճէ (Ցունուար 3) անդրադառնալով նիւթին, «Աղա մի՛ չպրտէք Ն. Հիքմէթին» խորագրուած գրութեամբ կ'անդրադառնար բանավէճին. կ'ըսէր թէ «Նոքթա» չաթաթաթերթը վերոնշեալ տողերը փաստ կը նկատէր Հայկական ցեղասպանութեան պնդումներուն Ն. Հիքմէթի կողմէ ընդունուած ըլլալուն: Ծանօթ մտաւորական, համալսարանի դասախօս Մ. Պէլկէ ալ գոհունակութիւն յայտնած է որ իր չատ սիրած բանաստեղծը նման տողեր գրած է:

Էօ. Ինճէ համաձայն չէ նոյն տողերուն տրուած այս մեկնաբանութեան: Կ'ըսէ թէ կարելի է զանոնք 99 տարբեր ձեւով եւս մեկնաբանել: Օրինակ մըն ալ կու տայ. «Հայերը ջարդողը Քիւրտերը եղած են, յանցանքն ալ վերագրած Թուրքերուն: Այդպէսով թուրք ժողովուրդին ճակտին մուր քսուած է»:

Գրութեան վերջաւորութեան լրագրողը վկայութեան կը կանչէ Ռուբէն Մելիքը, պնդելու համար թէ Ն. Հիքմէթ Հայկական ցեղասպանութիւնը, այդ պնդումները վաւերացնող ոչ մէկ տող գրի առած է: Ռ. Մելիքը կը ներկայացնէ որպէս Ն. Հիքմէթի մօտիկ ընկերը: Ինք Սոֆիայի մէջ հանդիպած է «ծադումով հայ փըրանասցի բանաստեղծ» Ռ. Մելիքի. «Մոսկուա» պանդոկին սրահին մէջ այս վերջինը իրեն ըսած է. «Ձեր՝ Թուրքերուդ, համայնավարն անգամ քէմալական է: Նազըմն ալ միշտ քեզի պէս խօսած էր Մոսկուաի մէջ: Ըսած էր. «Թուրք Համայնավար կուսակցութեան չէք կրնար ցեղասպանութիւնը ընդունիլ տալ». այս ի՞նչ բան է բարեկամ»:

Էօ. Ինճէ Ն. Հիքմէթի նոյն տողերուն տրուած ցեղասպանութիւնը ընդունելու մեկնաբանութիւնը կը նկատէ Թուրքիոյ Հանրապետութեան պատմութեան ցեխարճակում եւ իշխանութեան կրօնամէտ կուսակցութեան տրուած ամէնէն նախնական ու կոպիտ նեցուկը:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԵՏՔԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Թրքական համալսարանի մը պատմութեան բաժնին դասախօսը Երեւանի Թրքական ներկայութեան մասին ուսումնասիրութիւն մը կատարած ու այն եզրակացութեան յանգած է որ հոն Թրքական պատմութեան ու մշակոյթին հետքերը ամբողջութեամբ ջնջուած են: Նոյն դասախօսը՝ Ս. Պիլկիւլի մեկնած է օսմանեան դիւաններուն այն տուեալէն որ ԺԶ. եւ ԺԸ. դարերուն Երեւանի բնակչութեան մեծամասնութիւնը Թուրքերէ կը բաղկանար. 1830ին այդ համեմատութիւնը 64% էր, իսկ 1942ին իջած էր 6%ի: Պիլկիւլի կը չեշտէ թէ այսօր ոչ մէկ Թուրք մնացած է հոն:

Ուսումնասիրութիւնը կատարուեր է դէմ դնելու համար հայկական քարոզչութեան որով կը չեշտուի թէ Անատոլուի եւ Ադրբեջանի քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ պատմութեան ընթացքին մեծամասնութիւն կազմած է հայ բնակչութիւնը եւ այդ հողերը ամէն առումով հայկական դրոշմ կը կրեն:

Պիլկիւլի դժգոհած է որ Օսմանեան օրով Երեւանի մէջ կառուցուած բազմաթիւ մզկիթներ, իջեւանատուներ, աղօթարաններ քանդուած, Թրքական տեղանունները ամբողջովին փոփոխութեան ենթարկուած են: Երեւանը կը սահմանէ որպէս «մինչեւ ի. դար Թրքական քաղաք մը»: Իսկ Թրքական անուններուն փոփոխութեան նպատակն է եղեր անցեալը մոռցնել:

Ս. Պիլկիւլի կը մխիթարուէ՞ր արդեօք եթէ հետազբոսութեան ծիրը քիչ մը ընդլայնէր ու նշմարէր թէ ո՛չ թէ ԺԶ. կամ ԺԸ. դարու կարծեցեալ Թրքական ներկայութեան, այլ յիսուն տարի առաջուան Երեւանի մաքուր հայկական անցեալին իսկ կոթողներէն չատ բան չէ ձգուած այդ մայրաքաղաքին մէջ:

ՊԱՏՈՒՈՑ ԼԵԳԷՈՆԻ ՇՆՈՐՀՈՒՄՆԵՐ

Ամանորի առթիւ, ըստ աւանդութեան պատուոյ լեգէոնի չնորհումներ եղած են: Այսպէս, ասպետի աստիճանի չքանչանի արժանացած են.–

Սերժ (Արմէն) Սամուէլեան (Մշակոյթի նախարարութիւն), որ տասնեակ տարիներէ ի վեր կը վարէ իր հօր՝ Հրանտ Սամուէլի հիմնած գրատունը:

***

Սոֆի ՏԷվԷճեան (Ներքին նախարարութիւն), Անթոնիի քաղաքապետին գրասենեակին տնօրէնուհին:

***

Ալեքսի ԿԷօվճեան (Մեծ եւ փոքր ձեռնարկներ, առեւտուր եւ ազատ ասպարէզ) արհեստաւոր կազմակերպութեան մը տնօրէն:

***

Արմէն Պետրոսեան (Մեծ եւ փոքր ձեռնարկներ) ձեռնարկութեան տնօրէն:

ՏԵՂԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ, ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԵՐ ԱՆԴՈՐԻՆ ՀԱՄԱՐ ԵՆ ԵՂԵՐ...

ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ

ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ

ՍՈՒՐԻՆ ՇԷՐԻՔ

Գրեթէ առաջին անգամ ըլլալով կարեկցանքով կը մտածեմ Թուրքիոյ մէջ ապրող ու գործող այն մանրիկ կորիզին մասին որ խուսափելով հանդերձ ընդունելէ 1915ին քաղաքական բնոյթը, ցեղասպանութեան բեռը վրդովեցնող կը նըկատէ ու լրջօրէն կը չանայ իր անձըն ու երկիրը անկէ ազատագրել: Այլ հարց է թէ կարելի՞ է նման բան, առանց ճիշդ բնոյթին ու անոր բոլոր հետեւանքներուն ընկալումին:

Կարեկցանքս չի խախտեր համոզումս թէ ուրացումին ծանրութիւնը մե՛ր ճակատագրին, վիճակին ազնիւցած ըլլալով հանդերձ, ճանաչումի գործը միմիայն Թուրքերուն պատկանող բան է: Գերագոյն անդրադարձս լման արգահատանք մըն է այն ողբոմելիներուն որոնք Քրիստոսի մը միայն վայել անյիշաչարութեամբ այդ գործին մէջ Թուրքերուն օգնելու տրամադրութիւններ ցոյց կուտան: Հասկնալի է, ամէն չրջանակի մէջ ալ կան անընչմարութեան ախտէն տառապողներ, որոնք իրենց կրցած ճամբով, յաճախ ծիծաղելի ըլլալու գնով որեւէ դարմանի կ'ընդառաջեն: Բայց հաւանաբար նոյնքան յաճախակի չէ հակառակորդէն, թշնամիէն իսկ ծիծաղելի ըլլալու յօժարութիւնը, ի սէր նչմարուելու: Ու ի՞նչ զգացում կարելի է ունենալ այս կարգինիներուն հանդէպ, եթէ ոչ՝ արգահատանքը: «Պապէն աւելի պապական»ը եթէ յարգելին բնութագրէր, պիտի գործածուէ՞ր այնքան ժխտական մթնոլորտ առեն հեգնական չեշտով: Զայրոյթն իսկ աւելորդ չռայլութիւն է Հայուն այն տեսակին դէմ որ թեւերը սոթատած է ցեղասպանութեան հարցին մէջ Թուրքերուն օգնելու համար:

Ինչ կը վերաբերի այդ օգնութեան կարիքէն զերծ Թուրքերուն, գութի զգացում կ'արթնցնեն երբեմն, երբ մարդ կ'անդրադառնայ թէ որքա՜ն անհատատալիօրէն դաժան, իրենց համոզումէն լոյսի տարիներով հեռուն մնացած չրջապատի մը մէջ կ'ապրին ու կը գործեն: Այդ չրջապատը ունի բազմատեսիճան խորշեր· մէկուն մէջ քնաւորուածները «երկիւղածութի՛ւն, վիճաբա՛նք» կը գոչեն ամէն առիթի, կամ անառիթ: Քովինին մէջինները անսպայման պատմաբաններու մխացեալ մարմին կը պահանջեն: Միւս քովինին բնակիչները հարցին բարոյական – մարդկային պատմուճան կը ձեւեն ամէն առտու եւ ամէն եռեկոյ: Խորշերու վիհը տակաւին ունի անկիւններ որոնցմէ Հայերուն ներողութեան սպասող արտայայտութիւններ կը բարձրանան պարբերաբար: Անոնց ղրկիչներն են Ղարաբաղին անյապաղ Ազրբէջանին յանձնումը պահանջողները որոնք աւելի գոհ պիտի ըլլան եթէ Զանգեզուրն ալ հետը տրուի որպէս օրինակ՝ պատերազմական վնասներու հատուցում...

Խորշերու վիհին ամէնէն վերին մակարդակին վրայ կ'ապրին այն գրող – մտաւորական – ազատամիտ արդարկորով – անաչառները որոնք ընթացիկ յանկերգը նոր ձեւով ներկայացնելու չափ տագանդի տէր են. տառով կը յայտնին թէ՝ մեր ճակատին թացիկ երախտագիտութեան թէ՝ իրենց անմիջական չրջանակին չանթերուն թիրախ ըլլալ, ամբնայով «այլախոհ»ի դիրքին վրայ:

Ինչ որ այս քիչ մը խառնիճաղանճային մեծամասնութեան լուսանցքին վրայ կը մնայ ու իսկական կորիզ մը կը կազմէ հարցին առանց լարախաղացութեան մօտեցումին, փոքր խմբակ մըն է: Ու դժուար է իսկապէս երեւակայել թէ ի՛նչ կ'ըլլայ այս վերջինին պատկանողնե-րուն հակազդեցութիւնը, հետեւալին նման պարագայի մը առջեւ:

«Ճոմհուրիյէթ»ը Թրքական չափանիշով՝ հրահանգները մերժելու կեցուածքին աչը, ազատամիտ մամուլի անուն կը նկատուէը ընդհանրապէս: Նոյն առեն որակի որոշ երաշխիք մը կապուած էը անունին: Անոր Նոյեմբերի վերջին օրերուն լոյս տեսած «Ռազմավարութիւն» յատկացուածին մէջ երկու էջ յատկացուած է «Հայերու անվերջանալի թեզերը եւ Արեւմուտքի երկերես վարմունք»ին: Նիւթը «Աչխարհակալական յամառ դիմակայում»ն է, ուղղուած՝ Թուրքիոյ: Զայն թելադրած է Հայաստանի նախագահ Ռ. Քոչարեանի Գերմանիա կատարած պաշտօնական այցը որուն ընթացքին արտայայտութիւն գտած էին ցեղասպանութեան մասին հայկական տեսակէտները:

Յօդուածին հեղինակն ալ սանկ պարզ լրագրող մը չէ· իբաւաբան Փէվզի Չամլը վարչական մարմնին մաս կը կազմէ Թրքական իբաւագիտական հիմնարկին: Հանգամանք որ ինքնին բաւական բան կ'ըսէ գրութեան մէջ տեղ գտած միտքերու կշիռին մասին:

Ան մինչեւ ստորակէտը անգիտութիւն մատնող ամփոփում մը ընելէ եաք Հայերու պատմական անցեալին, կը կրկնէ Թրքական ծանօթ թեզերը· «տաւտարիմ» քաղաքացին որ արտաքին ղրդումով, չահարկումով կը յանդգնի պահանջներ բանաձեւել, դատաճանել, թշնամիին հետ միաբանիլ, եւլն., եւլն.: Մարդ կը զարմանայ, ի միջի այլոց, տեսնելով թէ իրենց ընթերցողը որ աստիճանի բթամիտի տեղ դրած են որոշ «լաւատեղեակ», կամ վերի արտի «մասնագէտ»ները:

Գրելէ եաք թէ Օսմանեան պետութիւնը ցեղասպանութիւն գործած չէ, այլ տեղահանութեամբ պատժած, արգելք եղած ապստամբ Հայերու, կ'ըսէ թէ մինչեւ Անատոլուի Հայերը տարագրելու որոշում արձակուած չէը: Այս յանկերգին հետ մոռցուած չէ, բնականաբար, Հայերու գործած խժդուժութիւններուն բազմակի նչումը: Ու որպէս ցնցող եզրակացութիւն, կայ նախկին դեսպան Պ. Ն. Շիմշիրի «Հայկական թղթածրար»էն հետեւեալ մէջբերումը.

«"Օսմանեան կառավարութեան արխիւի"ի որոշումը տրուած ըլլալով երկու կողմին խաղաղութեամբ, հանգստութեամբ ու անդորր ապրելուն նպատակով, իրենց ղրկուած շրջանին մէջ Հայերու հող յատկացուած է ու ջանք եղած որ ապահովութեամբ ապրին»:

Իսկապէս հետաքրքրական է պիտնալ թէ նիւթին ոչ Հայ մասնագէտ մը, ինչպէս, օրինակ Ի. Թէրնոր, ի՞նչ հակազդեցութիւն կ'ունենայ Թրքական նման տեսակէտի մը հանդիպելով· տեսակէտ որ մէկէն մնացած չէ, այլ կը գործածուի որպէս յղումի հասցէ, ան ալ իրաւաբանական հիմնարկի վարչական անդամի մը կողմէ...

Ինչ կը վերաբերի մեզի, Թուրքէն պահանջելու, անոր օգնելու, անկէ չահարկուելու այլընտրանքներուն հետ կ'երեւի պէտք է պատասխանք նաեւ չնորհակալ ըլլալու մեր դէմ ծրագրուած ու գործադրուած ցեղասպանութեան. չէ՞ որ ան, գոնէ տեղահանութիւնը, նպատակ ունին եղեր մեր խաղաղութիւնն ու անդորրը ապահովելու, մինչ դարէ մի ի վեր կը կարծէինք թէ արեւմտահայութեան սպրմն ալ չորցնելու արարք էր ան...

Հրանդ, բարձր չէնքին տանըերկուերորդ յարկի իր յարկաբաժնի պատուհանէն, վարի փողոցի անցուդարձը կը դիտէր: Ան իրականութեան մէջ բոլորովին անտարբեր էր անցնող ինքնաչարժերուն, երթեւեկող մարդոց: Իր միտքն ու հոգին այդ չէնքէն հազարաւոր քիլոմեթր հեռուներն էր այդ պահուն: Երկուքուկէս տարիէ ի վեր իր փոքրիկ ընտանիքով արտագաղթած էր հայրենիքէն, «մարդավայել» կեանք մը որոնելու համար օտար հորիզոններու տակ: Իր մանկութեան ընկերը՝ Սերոբը, որ մօտ վեց տարիէ ի վեր Ֆրանսա հաստատուած էր, դինք քաջալերած էր մեկնելու իր ծննդավայրէն, Թողլով մայրը, հայրը եւ քոյրը: Վերյիչեց անոնց տխուր նայուածքները, մեկնումի օրը: 44 ամեայ Հրանդ, ներկայիս ինքնիրեն հարց կուտար թէ իրապէս ճի՞շդ էր ուսած որոշումը: Սերոբ լաւ կը ճանչնար Հրանդը: Այս վերջինը բարձրահասակ, վայելուչ տղամարդ, ճարպիկ եւ բազմատաղանդ մէկն էր: Մեքենագիտութիւն ուսանած էր, բայց մըներկայուն գործ մը գտած չըլլալով, անոր ասոր տունը զանազան նորոգութիւններ կ'ընէր: Մէկուն տունը ջուրի խողովակը եթէ պայթէր, Հրանդը կը կանչէին: Իր կազմածներու մեծաղեայ տուփով կը հասնէը եւ կարճ ժամանակէն պէտք եղած նորոգութիւնը կ'իրականացընէր: Ելեկտրական հոսանքի խանգարում, խոհանոցի սարքաւորումներու զեեղում եւլն. իր բազմակողմանի մասնագիտութեան մաս կը կազմէին: Աստնցմէ դուրս, Հրանդ թատրոնի ղերասան էր միանգամայն: Երեկոները ներկայացումներու կը մասնակցէր: Այսպէսով կ'ապրուէին ինքը եւ իր փոքրիկ ընտանիքը՝ Մարինէն, կինը եւ ութամեայ մանչը Արթիւրը:

Հրանդ չէր գանգատեր իր առօրեայէն: Մարինէն ալ ստեղծագործ կին մը ըլլալով, իր մասնակցութիւնը կը բերէր իրենց տնավարութեան, կաւէ իրեղէններ չինելով եւ զանոնք վաճառելով: Միակ հարցը որ դինք կ'անհանգստացնէր, ապահովագրութեան մտահոգութիւնն էր եւ անորոշ վաղուան արհաւիրքը: Նախ ոչ ինք, ոչ ալ իր կինը ընկերային ապահովագրութիւն ունէին: Սերոբն էր որ իր գրած նամակներով իրենց ուչադրութիւնը կը հրաւիրէր այս կարեւոր հարցին չուրջ: «Եկէք ժամ առաջ այդ երկրէն, դուք ձեզ աւելի ապահով պիտի զգաք, անմիջապէս որ մնայուն գործ մը ունենաք»: Հրանդ սկսաւ Մարինէին հետ լրջօրէն ուսումնասիրել այս կարեւոր հարցը: Կը վերյիչէր թէ ինչպէս երբեմն, մինչեւ առտուան երկուքը անդադար կը չափէին, կը ձեւէին, վերջնական որոշումի մը յանգելէ առաջ: Վերջապէս Մարինէն համոզեց իր ամուսինը բսելով· «Ես քեզի մեծ վստահութիւն ունիմ, դուն ամէն տեղ կը յաջողիս, ես ալ պատրաստ եմ քեզի օգնելու»: Եւ այսպէս, Դեկտեմբեր ամսուան մը 10ին մեկնեցան դէպի Փարիզ: Սերոբ որ ներկարարութիւն կ'ընէր ընկերութեան մը հաշուոյն, չաբաթավերջերուն անձնական աչխատութիւններու կը ձեռնարկէր աչ ու ձախ, ծանօթ եւ բարեկամներու միջնորդութեամբ եւ յաւելեալ եկամուտ կ'ապահովէր այսպէսով: Յաճախ իրեն կը հարցընէին թէ ելեկտրագէտ կամ մեքենագէտ մը կը ճանչնա՞ր· ան միչտ կ'երազէր ձեռքի տակ ունենալ հայ արհեստաւոր մը որ կարենար դոհացում տալ այս կարգի պահանջներու, միանգամայն ապահովելով իր օրուան ապրուստը: Այսպէսով ան յաճախ կը մտածէր Հրանդի մասին եւ լրջօրէն սկսաւ կանոնաւորապէս գրել անոր, համոզելու համար զայն, որպէսզի իրեն միանար իր կնոջը եւ մանչուն հետ: Սերոբ իր յաջորդական հեռախօսի կանչերով կը խրախուսէր իր մանկութեան ընկերը եւ կը վստահեցնէր զայն, ըսելով որ իր տունը յարմար էր սկզբնական չրջանին զիրենք պահելու, որքան որ կը փափաքէին: Վերյիչեց իրենց մանկութեան օրերը, երբ փոխն ի փոխ մէկզմէկու տունը կը գիչերէին չաբաթավերջերը:

Մշտ անձրեւը եւ իրենց յարկաբաժնին հեսպհեսէ աւելի ցուրտ ու խոնաւ մթնոլորտը Հրանդը քաջալերելէ շուրկ էին: Ճիշդ էր որ երկուքուկէս տարուան մէջ բաւական ճամբայ կտրած էին ընտանեօք: Մօտ չորս ամիս Սերոբենց տունը մնացեր էին: Սերոբը իր խոստումները ըստ բաւականին յարգած էր: Գրեթէ 6 ամիս տեւողութեամբ, ան իր հետ տարած էր իր ընկերը զանազան վայրեր, ընկերութեան թէ իր սեփական գործերուն, այլազան նորոգութիւններ իրականացնելու համար: Հրանդ չուտով իր ճարտարութիւնը ցոյց տուաւ եւ գործի միջավայրին յարմարեցաւ: Սերոբ զինք իբրեւ իր գլխաւոր օգնական վարպետը կը ներկայացնէր յաճախորդներուն: Վճարումն ալ գէշ չէր, թէպէտ անպաչտօն: Գիչերները ան լեզուի դասընթացքներու հետեւեցաւ իր կնոջը հետ եւ տարիէ մը արդէն կրցաւ Ֆրանսերէն արտայայտուիլ, թէեւ բաւական սահմանափակ բառապաչարով: Իսկ ներկայիս ան լեզուի հարց գրեթէ չունէը: Սերոբ տեղի տալով Հրանդի եւ կնոջ յարատեւ պնդումներուն, բարեկամի մը միջոցաւ անոնց այսօրուան յարկաբաժինը գտաւ: Այս մէկը ամենակարեւոր հարցն էր, որովհետեւ ամէնուրեք պաչտօնական ամսավճարի փաստաթուղթ կը պահանջէին: Բարեբախտաբար հայ տանտէր մը բարի գտնուեցաւ վստահելու Սերոբի մէջնորդութեան, վարձու տալով իր յարկաբաժինը: Անչուչտ տասներկրորդ յարկ բարձրանալը իրենց նախընտրած լուծումը չէր, ոակայն աւելի յարմարը գտնել գրեթէ անկարելի էր ներկայ պայմաններուն մէջ:

Վերջերս Հրանդին գործերը թեթեւցած էին: Սերոբ, ուչիմ գործի մարդ, չինարարութեան մարզին մէջ մտաւ եւ սկսաւ չեղիլ իր առաջւան մասնագիտութենէն: Հետեւաբար Հրանդին հետզհետէ նուազ կարիքը ունեցաւ: Երբ այս վերջինը իրեն հարց կուտար թէ դիմումներ չկա՞յ՛ն տնական նորոգութիւններ պահանջող, Սերոբին պատասխանը համոզիչ չէր եւ պահ մը եկաւ որ ան լռելեայն հասկցուց իր բարեկամին թէ, ալ դլխուն ճարը առնածին նա-

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Ա. ԹՈԹՈՑԵԱՆ

յելու ժամանակը հասած էր: Այսուհետեւ, իրեն լուր պիտի տար մխայն այն առեն երբ իրեն պէտք ունենար:

Հրանդ դառնօրէն նկատեց որ այս «օտարաստան»ի մէջ, ինչպէս ան վարժ էր կոչել այս երկիրը, դեռ չէր յաջողած անհրաժեշտ ոսոհումը ընելու: Սերօբին երբեմնի ապահովութեան խոստումները չէին իրականացած: Ան ոչ մխայն աշխատութեան արտօնագիր չունէր, այլ չունէր նաեւ կեցութեան երկարատեւ վաւերաթուղթ: Հիասթափած էր, այսուհանդերձ դիւրութեամբ վհատող մէկը չէր: Մօտաւոր անցեալի այս կարճ հաշուեկշիռը ընելէ յոգնած, փողոց նետուելու փափաքը զգաց մէկէն: Մարինէին ձայնեց. «Կ'ուզե՞ս հետս փողոց ելլել, տե՛ս ամէն տեղ զարդարուած է Ծննդեան իրերով, լոյսերով, երթանք մօտէն դիտենք եթէ կը փափաքիս: Սիրաս նեղուեցաւ քիչ մը, ի՞նչ կ'ըսես»: Մարինէ որ ճերմակեղէնները արդուկելու վրայ էր, իր հաւանութիւնը տուաւ. «Ե՛ս ալ նեղուեցայ, հինգ վայրկեան սպասէ, վրաս փոխեմ ու ելլե՛նք»:

Իրենց բնակած արուարձանէն Փարիզի կեդրոնը հասնելու համար հանրային փոխադրամիջոցով ժամ մը պէտք էր հաշուել: Հրանդ եւ Մարինէ արդէն իսկ Փարիզի մարզկային Թոհ ու բոհին խառնուած, մօտեցած էին բազմայարկանի մեծ վաճառատուներու թաղը, ուր մեքենայացած մարդոցմէ բաղկացած ամբոխ մը ամէն ուղղութեամբ կը քալէր: Կարելի էր զանազանել օտարը տեղացիէն, քանի որ այս վերջինը իր չուրջիններուն բոլորովին անտարբեր, գրեթէ միշտ աճապարուած՝ անընդհատ կը յառաջանար: Զբօսաշրջիկներն էին մանաւանդ որոնք կը յամենայնի ցուցափեղկերու առջեւ, ուր մօտալուտ Ծնունդի առթիւ, չարժուն պուպրիկներ, սիրուն կենդանիներ որոշ մեքենականութեամբ փոքրիկ ներկայացումներ կը հրամցնէին երախաներուն, նաեւ չափահասներուն: Հրանդ ու Մարինէ եւս հոսանքին հետեւեցան ու մօտեցան վերոյիշեալ ցուցափեղկերուն: Շատ հետաքրքրական գտան ներկայացուած երազային պատկերներն ու տիկնիկները: Մինչ այդ, Մարինէ ցուցափեղկերէն մէկուն փակցուած ծանուցում մը նշմարեց. «Վաճառատան մէջ ծառայելիք կաղանդ պապա-ներ կը փնտռուին. 1 մեթր 80էն վեր հասակով թեկնածուներէն կը խնդրուի ներկայանալ պաշտօնէութիւն՝ 4. յարկ»: Մարինէ ծանուցումը ցոյց տուաւ իր ամուսնոյն, հարց տուաւ անոր. «Ի՞նչ կ'ըսես»: «Ի՞նչ... պատասխանեց Հրանդ, չե՛ս խորհիր կարծեմ թէ ինծի յարմար գործ մը ըլլայ ասիկա»: «Ինչո՞ւ չէ, փոխադարձեց կինը, թէ քու արտաքինդ յարմար է եւ թէ կարող ես զուարճացնել երախաները, ի՞նչ կը կորսնցնես, ներկայացի՛ր, առնթ մըն է թերեւս»: Հրանդ պահ մը վարանելէ յետոյ, իմաստալից նայուածք մը ուղղեց կնոջը. «Իրաւունք ունիս թերեւս, ըսաւ վերջապէս, երթա՛մ, մէյ մը նայիմ»:

Հրանդ եւ Մարինէ ընդարձակ վաճառատունէն ներս մտան եւ 4. յարկ բարձրացան: Հրանդ, երբ պաշտօնէութեան գրասենեակը մօտեցաւ, 5–6 հոգինոց պոչ մը նշմարեց: Պահ մը վարանեցաւ եւ յուսահատեցաւ, այսուհանդերձ կանգ առաւ վերջին կարգը, իր հերթին սպասելու: Իր կնոջը հետ ժամադրըւեցաւ, նոյն վայրը, մէկ ժամ վերջի համար, յուսալով որ Հրանդ գոնէ կարողանար ներկայացնել իր թեկնածութիւնը: Երեք քառորդ ժամուան սպասումէ վերջ, Հրանդ ինքզինք գտաւ երեսունամեայ պաշտօնեայի մը դիմաց: Անուն, մականուն, տարիք, հասցէ, վերջին ապարդէզ եւ այլ դասական հարցումներուն հետեւեցան Ֆրանսերէն հատուածի մը ընթերցումը եւ անխուսափելի հարցումը. օտարի չէշտունիք, ի՞նչ է ձեր ազգութիւնը: Հրանդ կռահեց որ իրենց զրոյցը շատ յոյս չէր ներշնչեր, ուստի ցած ձայնով փոխադարձեց. Հա՛յ եմ: Իր խօսակիցը, ի զարմանս Հրանդին, ժպտեցաւ ու ըսաւ. «Ձեր թեկնածութիւնը մեզ կը հետաքրքրէ պարոն, վաղը ժամը 10ին ներկայացէ՛ք նոյն վայրը, գործի պայմաններուն տեղեկանալու եւ որոշ հրահանգներ առնելու համար ձեր պաշտօնին առընչութեամբ: Ներկայիս, գործը 40 օրուան համար նախատեսուած է: Ժամանակացոյցն ու վճարումը ձեզի կը հաղորդուին վաղ՛ը»:

Հրանդ չէր հաւատար ականջներուն. ուրեմն ընդունուած էր: Երբ գրասենեակէն հեռացաւ, Մարինէն վերջատնելու համար, անսահման ուրախութիւն մը համակեց իր ամբողջ էութիւնը: Չէր գիտեր ինչո՞ւ, թէպէտեւ պատահածը բացառիկ յաջողութիւն մը չէր, սակայն ան բաւած էր իր տրամադրութիւնը բարեփոխելու: Մարինէն, որ քիչ հեռուն սիւնի մը տակ իրեն կը սպասէր, չուտով գուշակեց արդիւնքը, իր ամուսնոյն չլուրթ ղիմագիծը նշմարելով: Հրանդ մեծ ոգեւորութեամբ պատմեց զրոյցին մանրամասնութիւնները, մինչեւ իրենց տուն ժամանումը:

Յաջորդ առաւօտ հանդիպումին, երիտասարդ վաճառորդը Հրանդին մէկ ժամ տեւողութեամբ անհրաժեշտ հրահանգները տուաւ, թէ ի՞նչպէս մօտենալ երախաներու, ի՞նչպէս խօսիլ յաճախորդներու հետ, ի՞նչ կարգի խօսքերէ խուսափիլ, ի՞նչպէս միշտ կատակասէր եւ հաճոյակատար վարուիլ, վերջապէս ըլլալ ծառայասէր եւ տրամադիր ելլն.: Ժամադրութիւն տրուեցաւ Ուրբաթ, ժամը 10ին, իրեն յանձնուեցան «Կաղանդ պապա»յի հագուստն ու կապուտը, կողովը, նաեւ այլազան իրեղէններ պարունակող գոյնզգոյն ծրար-տուփեր զորս ան պիտի գտնէր իրեն յատկացուած պահարանին մէջ: Ան խնամքով գրպանը դրաւ այս վերջիններն բանալին, 48 ժամ յետոյ գործածելու համար:

Ուրբաթ, մինչեւ կէսօր, Հրանդի համար իրրեւ նախապատրաստական ժամանակամիջոց ծառայեց: Ան առիթը ունեցաւ ինքզինք հակակշիռի ենթարկելու, ձայնին երանգն ու չարժուածքները փորձելով պատշաճեցնել ըստ կարելւոյն: Կէսօրէ վերջ, երբ յաճախորդներու լուրջ ալիքը սկսաւ մուտք գործել վաճառատունէն ներս, Հրանդ բաւական քրտնեցաւ կարենալ լաւագոյնս գոհացնելու համար մանաւանդ մանկատի բազմութիւնը: Ան գրեթէ առանց զգացնելու կը մօտենար երախաներուն, զուարճախօսութիւններ հնարելով, իրենց անուշեղէն բաժնելով, գոյնզգոյն փուչիկներ հրամցնելով: Իրեն պատուիրուած էր նուիրել կողովին պարունակած ծրարներէն մէկը այն երախաներուն որոնց ծնողքը կարեւոր գընումներ կ'ընէին: Տղոց անսահման խանդավառութենէն վարակուեցաւ նաեւ Հրանդը: Երբ ուշ երեկոյեան տուն վերադարձաւ, անոյշ յոգնութիւն մը կը զգար: Աւթիւր՝ իր մանչն ալ նկատեց հօրը արտասովոր տրամադրութիւնը, սակայն այր ու կին որոշած էին տեղեակ չպահել զայն, իր ըրած գործի բնոյթին: Հրանդ պարզապէս յիշեցուց որ 40 օրուան առժամեայ գործ գտած էր չինարարութեան մէջ եւ ամէն ինչ կարգին էր:

(Մնացեալը յաջորդով)

Ս. Շ.

ԴԱՂԹԻԱՏԷ ԴԱՂԹԻԱ

ԷՆՍԻՆՈՑԻ Ֆերահեան վարժարանի «Աւետիսեան» սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 15ին, տեղի ունեցած է «Հայ դպրոցի տարի»ի նուիրուած հանդիսութիւն մը, ազգային վարժարաններու աշակերտներու մասնակցութեամբ: Ներկայ եղած են հոգեւորականներ, ազգային վարչութեան, վարժարաններու, խնամակալ մարմնի ներկայացուցիչներ, տնօրէններ, դաստիարակներ եւ ծնողներ: Բացման խօսքը եւ հանդիսավարութիւնը կատարած է «Մեսրոպեան» վարժարանի աշակերտ Արազ Հարպոյեան: Գնահատանքի խօսք արտասանած են ազգային վարչութեան փոխ ատենապետ Տոքթ. Յակոբ Տէր-Մկրտիչեան եւ խնամակալ մարմնի ատենապետ Աւօ Քէչիչեան, նշելով որ սոյն հանդիսութեամբ ազգային վարժարաններու աշակերտները կ'ընդառաջեն Արամ Ա. կաթողիկոսի կոնդակին, տօնախմբելով Հայ դպրոցի տարին: Գործադրուած է տարբեր դպրոցներու աշակերտներու կողմէ պատրաստուած յայտագիր մը, բաղկացած՝

երգերէ, պարերէ, արտասանութիւններէ եւ թատերախաղէ: Փակման խօսքը արտասանած է առաջնորդ Մուշեղ Աբգ. Մարտիրոսեան, չեշտելով Հայ դպրոցին դերն ու առաքելութիւնը:

ԱԺԷՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսայի մէջ Հայաստանի տարբին չարժումի մղած է փոքր անկիւններու հայկական ներկայութիւնները ալ. անոնցմէ մէկն է Լոթ է Կառոնի չրջանի Աժէնի հայկական մշակոյթի ընկերակցութիւնը: Ան կազմուած է Աժէնի բնակիչ չուրջ 15 հայ ընտանիքներուն չանքերով:

Ընկերակցութեան անդամները վերջերս հանդիպում մը կազմակերպած են քաղաքին մշակոյթի կեդրոնին մէջ. արձագանգած է քաղաքին լրատու թերթը: Որոշուած է ծանել հայկական Ծնունդը, ապա ձեռնարկել այլաբնոյթ գործունէութեան:

Ընկերակցութեան նախագահուհին է Նաթալի Ժամկոչեան-Վագրուա, իսկ հասցէն .

e-mail : acaa47@yahoo.fr
tél. : 05. 53. 87. 91. 26

ԶՆՑՈՒԿԸ – ՄՕՌՅՈՒԿ

ԲԱԲ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Վերադարձանք «Գամպոճ» որ Զմիւռնիոյ քարափէն քաժնուեցաւ Ուրբաթ երեկոյին եւ յաջորդ առտու հասաւ Շիրա կղզին, ուր քանի մը ժամ միայն մնաց. ու խել մը ապրանք առնել տալէն յետոյ, ելաւ ճամբայ դէպի Մարսէյլ:

Մարսէյլ հասանք Նոյեմբեր 4ի առաւօտը, բայց 24 ժամ բաւական խիստ փոթորիկի մը համն ալ առնելէ յետոյ, բան մը, որուն փորձառութիւնը առաջին անգամ էր որ ես կ'ունենայի:

Ֆրանսական այս մեծ նաւահանգիստ քաղաքը դիշեր մը միայն մնացինք, եւ օր մը ամբողջ պտըտեցանք ամէն կողմը. գացինք Փրատոյի հիանալի պողոտան, անկէ ալ մինչեւ ծովեզերքը. այցելեցինք կենդանաբանական պարտէզը եւ թանգարանը եւ երեկոյեան գնացքով ճամբայ ելանք Փարիզի համար:

Մարսէյլէն գրեցի ծնողքիս իմ երկրորդ նամակս, զարձեալ նկարագրութիւններով զայն լեցնելով: Այս գրած նամակներս կը պահեմ, իմ «Ուսանողի նամակներ» հատորիս մէջ:

*
**

Ամբողջ դիշերը գրեթէ անքուն ճամբորդեցինք երկաթուղիով եւ բան մը բնաւ չկրցայ տեսնել մինչեւ Փարիզ, կառ տը Լիոն կայարանը, ուր ոտք կոխեցինք 1879 Նոյեմբեր 6ին առաւօտ. հոսկէ երկաթ կառք մը երկուքս նստելով եւ մեր դոյքերն ալ հետերնիս ունենալով, ուղղակի գացինք Պուլոնը-սիւր-Սէն, Փարիզի հիանալի մէկ արուարձանը եւ իջանք Փարք տէ Փրէնսի աքսանէլի ծառուղիին վրայ կանգնուն մեծ տունը, որ կարապետ Զալըքեանին վարպետն ու հայրապիրը եղող Պ. Խօժէն Գոլինոյին բնակարանն էր: Տեսակ մը պալատ՝ մէկ փէրսաճ անունով հռչակաւոր, որովհետեւ տունին երեսը կը ծածկէին պարսիկ լեզուով ու դիրերով զանազան տեղեր պարունակող կապոյտ յախճապակիներ, բոլորն ալ ձեռագործ կ. Զալըքեանի:

40 սենեակով տուն մ'էր այս, Պուա տը Պուլոնների գեղեցկադիր անտառը դիտող, ուր հիւրընկալուեցայ տասնեւհինգ օր, իրրեւ մօրաքեռորդի? Զալըքեանի. բայց յետոյ փոխադրուեցայ առժամեայ կերպով 21 ռիւ Մէօսիէօ լը Փրէնս, որպէս զի մօտիկ ըլլամ բժշկական համալսարանին:

*
**

Ամենասաստիկ ձմեռ մը ծայր տուաւ յեղակարծ կերպով. Փարիզը ձիւնով ծածկուեցաւ: Սէն գետը տեղ տեղ սառեցաւ. հաղորդակցութիւնները ընդհատուեցան, եւ ես ռիւ Մէօսիէօ լը Փրէնսի փողոցին սենեակիս մէջ, գետինը քար, առանց կըրակի անցուցի օրերս ինքզինքս ամայի անապատի մը մէջ կարծելով:

Դժուարաւ կ'երթայի մինչեւ Սէն Միչէլի ծայրը ճաշարան մը, ուր ցորեկը կ'ուտէի 1 Ֆր. 25 սանթիմ տալով, իսկ երեկոները 1 Ֆր. 75 սանթիմ վճարելով, եւ ի՞նչ էր կերածս, Աստուած գիտէ:

Կիրակիէ կիրակի քաղուքիւնս ձեռք առնելով կ'երթայի Պուլոնները-սիւր-Սէն, Զալըքեանին, որպէս զի ծնողական կարօտս իրմով բուժեմ: Մինչեւ Օթէօյլ հանրակառք մը կը տանէր. անկէ անդին մինչեւ Մէզոն Փէրսան հարկ էր քալել բաւական տեղ. կը քալէի հովին ու ցուրտին կուրծք տալով, ու սառած վայրերուն վրայ ալ իյնալ ելլալով:

*
**

Անորոշ ու տարտամ վիճակի մը մէջ անառաջնորդ ես կը տարուբերէի, եւ չրունակ կը գրէի ծնողքիս, գոհունակ նամակներ՝ իրենց ուղղելով, որպէս զի սիրտերնին զուարթ պահէի. սակայն մտածելով կը մտածէի թէ ի՞նչ պիտի ըլլար ապագաս:

Հայրս բոլոր ծախքերս հոգալով հանդերձ, քովս տուած էր 30 հատ թրքական ոսկի եւ ըսած էր ինձ.«Նայէ՛ որ էֆոնդիով խարճես». եթէ այդ դրամս հատնելու ըլլար, ես ի՞նչ պիտի ընէի. անօթի՞ պիտի մնամ, կ'ըսէի մտքովս ու սենեակիս մէջ փակուած, ցրտասառոյց ցուրտը կրելով՝ դառնապէս կու լայի:

Միակ մխիթարութիւնս էր եղբօրս գրել, գրել հօրս, մօրս, քոյրերուս եւ մօրեղբօրս, նամակներ երկար ու երկար, որոնք կը մնան դեռ գոյքերուս մէջ. ո՛հ անցեալի օրեր, որքա՛ն ծանրաբեռն ինձ կը թուէիք, բայց որչա՛փ թեթեւաբեռն էք եղեր, արդի (1942 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1) ղըժուարակնճիռն պայմաններուն հետ բաղդատուելով...:

(Շար. 138)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Սարգիսեան եւ զաւակները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն իրենց զարմիկ՝ Միքայէլին եւ Փոլէթին իրենց եղբօր՝ Ռըպէր Արզումանեանի մահուան առթիւ եւ այդ առիթով 50 Եւրօ կը նուիրեն «Ցառաջ»ին։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section **«D. Missakian»**

La Section **«D. Missakian»** de Sevran-Livry vous attend nombreux pour fêter le Noël Arménien autour de savoureux plats :

Le samedi 6 janvier à 20h30
à la maison de la C.B.A.F.
17 rue Charles Péguy —
93190 LIVRY GARGAN

Attention : Nombre de places limité.

Merci de faire vos réservations auprès de Madeleine : 01. 43. 83. 87. 68
ou de Nilva : 01. 42. 36. 33. 73.

□

ԾՆՆԴԵԱՆ ՁԱՇ ԵՒ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ

Կապոյտ Խաչի Լիոն-Վիլէօրպանի մասնաճիւղի Ծնունդը, ընտանեկան ճաշի մը չուրջ՝

կիրակի, Յունուար 7, ժամը 12·30ին Վիլէօրպանի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ։

Ճաշի աւարտին, մասնաճիւղին Միօրեայ վարժարանի աշակերտները կ'արտասանեն, կ'երգեն ու կը պարեն ընդունելով Կաղանդ Պապան, որ պիտի բաշխէ նուէրները ներկայ բոլոր երախաներուն։

Ճաշի մասնակցութիւն՝ 12 Եւրօ։

Արձանագրութեան համար դիմել՝
04·78·45·17·55 կամ 04·74·04·74·97 Թիւերուն։

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage
de **Robert GUEDIGUIAN,**
réalisateur

Jeudi 11 janvier à 20 heures
Soirée de Gala
K O H A R

Film, 2002, chants, danses, mimes...
Chœur et Orchestre Symphonique
sous la direction de **Sébouh Apkarian**
Avec :
Samuel Gouziguian, Raïssa Mgrdtchian, Vahan Kalousdian, Hratchoui Khoumarian

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN

- Participation aux frais : 5 Euros
- Adhérents et Abonnements : 3 Euros

U C F A F
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
M° République

ՅՆՈՒՆԴ ԵՒ ՄԵՌԵԼՈՑ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՑՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Եկայք Տօնեսցուք
զԾնունդն եւ զԱստուածայայտութիւնն
Տեառն Մերոյ
եւ Փրկչին Յիսուսի Քրիստոսի

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 5
Ճրագալոյց
Ծննդեան եւ Աստուածայայտութեան
Ժամերգութիւն՝ ժամը 9ին,
Երեկոյեան Հանդիսաւոր Ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին,
Խթման պատարագ՝ ժամը 17ին։

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 6
Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտութեան
Փրկչին
Ժամերգութիւն եւ պատարագ։
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 8·30ին։
կը պատարագէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակ Արեւմտեան Եւրոպայի
Ֆրանսայի Թեմի
Առաջնորդական Տեղապահ
Ճաւարտ պատարագի կը կատարուի Ջրօրհնէք։

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 7
Բ. Օր Ծննդեան
Յիշատակ Մեռելոց
Ժամերգութիւն եւ պատարագ կը մատուցուի Վասն Յիշատակի Մեռելոց։
Ճաւարտ պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ՝ Վասն Համօրէն Նիջեցելոց։
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին։

Ս. ՄԱՐՈՒԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԽՍԻ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 5
Ժամերգութիւն և Մարգարէական Թուղթերու ընթերցում՝ ժամը 16·30ին,
Խթման պատարագ՝ ժամը 17·30ին։

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 6
Ժամերգութիւն՝ ժամը 9·30ին,
Պատարագ եւ Ջրօրհնէք՝ ժամը 10ին։

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 7
Պատարագ՝ ժամը 10ին։
Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն նիջեցելոց։

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՏԻՎԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 5
Ընթերցուածք՝ ժամը 17ին,
Պատարագ՝ ժամը 18ին։

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 6
Ժամերգութիւն՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Ջրօրհնէք՝ ժամը 12ին։

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 7
Պատարագ՝ ժամը 10ին։
Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն նիջեցելոց։

Ս. ՓՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 5
Երեկոյեան Ժամերգութիւն՝ ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17·30ին։

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 6
Ժամերգութիւն՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Ջրօրհնէք՝ ժամը 12ին։

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 7
Ժամերգութիւն՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին։
Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն նիջեցելոց։

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻՒ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 5
Ընթերցուածք՝ ժամը 17ին,
Պատարագ՝ ժամը 18ին։

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Ջրօրհնէք՝ ժամը 12ին։

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 7
Պատարագ՝ ժամը 10ին։
Պատարագի աւարտին՝ Հոգեհանգիստ։

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 5
Երեկոյեան Ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին,
Ընթերցուածք՝ ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17ին։
կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆԾ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 6
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին։
Ճաւարտ պատարագի Ջրօրհնէքի արարողութիւն կը կատարուի։
կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ
Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյ «Կոմիտաս» երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Պ. Յովհաննէս Պէրպէրեանի։

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 7
Պատարագ՝ ժամը 10ին։
կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆԾ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 13
Տօն է Աւետաւորութեան
Պատարագ՝ ժամը 10ին։
Ճաւարտ պատարագի Եպիսկոպոսարանի Տնօրէնէքը կը կատարուի։

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 5
Ընթերցուածք՝ ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17ին։
կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 6
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30ին,
Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 9·45ին։
Ջրօրհնէքի աւանդական արարողութիւն կը կատարուի։
կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
Պատարագը կ'երգէ «Մահակ-Մեսրոպ» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Խաչիկ Եղլմազեանի։

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 7
Պատարագ՝ ժամը 10ին։
կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

ԱԷՆ ԼՈՒՒ - ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 6
Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 10ին։
Ջրօրհնէք՝ ժամը 11·30ին։
կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆԾ. ՏԻՏԻԵԱՆ

Ecole «Khatchadour ABOVIAN» de Langue et Culture Arméniennes

VENDREDI 5 JANVIER
Djerakalouytz Sourp Dznounti — Veille de Noël Arménien

Fête des enfants de la Communauté
A cette occasion, la Messe sera célébrée à 16h30 par

le Révérend Père ZADIK AVEDIKIAN
Recteur de la Cathédrale Apostolique Arménienne
Serpotz Tarkmantchatz de Marseille et Vicaire du Délégué pour l'Europe du Catholicossat de tous les Arméniens pour le Midi de la France
La Direction
de l'Ecole «Khatchadour Abovian»
et le Conseil de la Cathédrale
organisent en cette même occasion

L'ARBRE de NOEL

Nous vous invitons à venir avec vos enfants à la cérémonie religieuse et à la fête qui suivra dans la salle A. Tcherpachian du Centre Culturel, où le Père Noël fera son entrée pour distribuer ses cadeaux à tous les enfants.

Nous vous prions de bien vouloir répondre à notre invitation, en nous indiquant le nombre d'enfants désireux d'accueillir avec leurs parents le Père Noël.

Tél. : 04. 91. 77. 84. 70
Parents et enfants, venez nombreux pour fêter ensemble le Noël Arménien.

L'Arménie mon amie

EXPOSITION
AU CENTRE DU PATRIMOINE ARMENIEN DE VALENCE

Du 10 janvier au 18 février, le Centre du Patrimoine Arménien (14 rue Louis Gallet, Valence) présentera une exposition :

«Entre l'unique et l'autre»
Dessins d'Henri Basmadjian.

Informations artistiques

Samedi 6 janvier
— à 14 heures 30

CONFERENCE-DEBAT
Arménie : Le christianisme, le génocide et la situation actuelle.

***

Exposition-vente de livres et de CD

***
— à 18 heures 30

CONCERT
Mélodies arméniennes du Moyen-Age à nos jours
ENSEMBLE VOCAL
Direction : **Herminé Yerissian**
OEuvres de Nareghatzi, Yekmalian, Ganatchian, Tcherpachian

Hôtel de Ville de Versailles
Université Inter-Ages
6 impasse des Gendarmes

Renseignements :
Antoine Baghdikian: 06 84 84 74 74

CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances — Toutes Compagnies

MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

13, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 01. 42. 82. 01. 41 +

présente ses meilleurs vœux pour l'année 2007
et souhaite une bonne Fête de Noël

Թէրզեան Ապահովագրական գրասենեակը
յաւազոյն մաղթանքներով կը շնորհաւորէ
Նոր Տարին եւ Ս. Ծնունդը

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Peritaire : N° 0609 K 84976

ՇԱԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6
SAMEDI
6 JANVIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆԱՐԴԱՓՐՈՒԹԻՒՆ,
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·613 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·613

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՑ Մշակոյթի նախարարութիւնը կը պատրաստուի դատի տալ Լուվրի Թանգարանը. ամրաստանութիւնը այն է որ 110 տարի առաջ Այասոֆիայի տաճարէն նորոգութեան պատրուակով փարիզ բերուած յախճապակիները ետ չեն տրուիր: Ֆրանսական թանգարանը կը պնդէ որ գնած է այդ յախճապակիները, ուստի իր սեփականութիւնն են: Թրքական նախարարութիւնը ետ կը պահանջէ Սեւրի ու Ցարդարական արւեստներու թանգարանին մէջ պահուած յախճապակիներ որոնք նոյնպէս Այասոֆիայէն բերուած են:

«ԼԻՊԻՐԱՍԻՈՆ» վերջին պահուն նոր ներդրումներ ընդուներ դադրած է, մինչ սըկանկութեան դուռն էր: Այս նոր անձերն են փիէր Պերժէ, Անտրէ Ռուսըլէ, Պերնար–Անրի Լէւի եւ Անրի Սէյսու, որոնք միասին 15 միլիոն եւրօ բերած են թերթին եւ այս ներդրումով ամէն մէկը դրամագլուխին 8%ին տէր կը դառնայ: Իտալական «Լա Ռեփուպլիքա» թերթին հիմնադիրներէն Գարլօ Գարաչիոլօ ալ 5 միլիոնով մաս կը կազմէ բաժնետէրերուն եւ Ռոչիլտէն ետք երկրորդ դիրքի վրայ կը գտնուի:

ՇԻՐԱՔ գործատիրութեան եւ սենիքներու պատասխանատուներուն առջեւ, Ցունուար 4ին ներկայացուց հարկային մարզի իր ծրագիրը: Այլ խօսքով թեկնածու ջըլլալով հանդերձ (դոնէ առայժմ) յայտնեց թէ ինչ ծրագիր պէտք է իւրացընեն թեկնածուները: Շիրաք կը նախատեսէ 1/3րդ համեմատութեամբ զեղչել ընկերութիւններու տուրքերը, գայն 33%էն իջեցնելով 20%ի, հինգ տարիներու ընթացքին (15էն 20 միլիառ նուազ կ'ըլլայ պետութեան եկամուտը): Կ'ուզէ որ աշխատաւորները աւելի լայնօրէն մասնակցին ձեռնարկութեան չահերուն, ձուլուին Ա. ԻՆ. ՓԷ. Ը.ին եւ ԻՒՆԷՏԻՔ–ը, Ֆրանսան վերածելով մնայուն զարգացման կենսական դերակատարի մը: Շիրաքի ընկերային եւ տնտեսական ծրագիրը կը նշանակէ որ ընտրապայքարի մէջ մտած է, ինչ որ Լիպէրասիոնի համար «հակա-Սարքոզի ծրագիր մըն է»: Ամբագրականին մէջ ալ Ժան–Միշէլ Պենար դիտել կու տայ որ իշխանութեան վախճանները բնաւ ուրախալի չեն ու կ'ոգեկոչէ Փոմպիտուն, որ ճակատեցաւ մահուան դէմ, Միթերանը որ դիմադրեց Հիւանդութեան եւ Շիրաք որ, ամիսներէ ի վեր չուզեր ողջ–ողջ թաղուիլ:

ՍԵԿՈԼԻՆ ՌՈՒԱՑԱԼ ալ, Ցունուար 4ին աւանդական մաղթանքները ներկայացուց ընկերվարական կեդրոնավայրէն (ուր ալ Սոլֆէրինօ) եւ ծանրացաւ գլխաւորաբար անօթեւան անձերու պարագաներուն վրայ, ինչ որ կը թուի թէ մեծ յայտնութիւնն է վերջին օրերուն եւ քաղաքական անձէ անձ մրցակցութիւն մը ստեղծուած է: Նախորդ օրն ալ արդէն Տոմինիք տը Վիլըփէնն օրինագիծ մը ներկայացուցած էր այդ ուղղութեամբ: Ս. Ռուայալ ալ կ'ուզէ որ բոլոր ընտանիքներուն բնակութեան ապահովութիւն մը տրուի իրենց կեանքի երկայնքին եւ ոչ միայն անօթեւան անձերուն: Կը չեշտէ որ մեհիանները ստիպողականութիւնը պէտք չէ մոռնալ տայ բնակութեան տագնապը, որ կը վերաբերի աշխատող դասուն, որ ճիգ կը թափէ վարձքերը վճարելու համար: Նախագահութեան թեկնածուն ըսաւ նաեւ թէ անձնական յարձակումներ պիտի չընէ, բայց աչքը պէտք է պարկեշտօրէն ներկայացնէ իր հաշուեկշիռը: Այս ելոյթին վաղորդայնին, Սեկոլէն Ռուայալ եւ իր պլհաւորած պատուիրակութիւնը Զինաստան կը մեկնէին, ընդառաջելով տեղւոյն Համայնավար կուսակցութեան հրաւէրին:

ԱՄՆ–ՈՒ Արտաքին նախարարուհիին կոյրդ նշանակուեցաւ Ճոն Նեկրոփոնթ, որ ցարդ Ամերիկեան ազգային տեղեկատուութեան տնօրէնն էր: 67 տարեկան, մեծ համբաւ կը վայելէր իր պաշտօնին բերմամբ: Նախապէս դեսպան եղած է ՄԱԿ–ի մօտ, ապա՝ Իրաք:

ՇԱՐՄ–ԷԼ–ՇԷԻԽ, ուր հանդիպում ունեցան Ե. Օլմերթ եւ Հ. Մուպարաք, բացայայտ կերպով յայտնեցին իրենց տարակարծութիւնը Ռամալլայի զինուորական իսրայէլեան գործողութեան չուրջ: Որեւէ համաձայնութեան յոյս չկար, քանի իսրայէլեան ներխուժումը Ռամալլա, ուր չորս հոգի մեռած էին, աւելի լարած էր հանդիպումին մթնոլորտը: Եգիպտոսի նախագահը հրապարակաւ պահանջած էր որ անմիջապէս դադրին բռնութեան գործողութիւնները, որոնք կը խանգարեն խաղաղութեան ճիգերը: Մուպարաք կը չանայ միջնորդի դեր կատարել Ցունիսկն ի վեր, երբ առեւանգուած էր իսրայէլացի զինուորը: Ի դէպ, Ցունուար 4ին, ճիշդ տարի մը եղած էր որ Ա. Շարոն մահաբունի մէջ էր:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Համայնավար կուսակցութեան ազգային քարտուղարը, Ցունուար 4ին ձգած է այդ պաշտօնը ձեռնարկելու համար իր ընտրապայքարին: Լիպէրասիոնի տուած հարցազրոյցին մէջ Մ.–Ժ. Պիւֆէ կը չեշտէ, ի մէջ այլոց.– «Արմատական ձախի կառավարութիւն մը կ'ուզենք»:

ԻՏԱԼԱՑԻ քաղաքագէտը՝ Մարքօ Փաննելա, 76 տարեկան, Ցունուար 5ին կը չարունակէր իր հացադուլը բողոքելու համար մահապատիժի կիրարկումին դէմ: Ամբաստանեալը ակարացած էր որ 24 կամ 48 ժամուան համար յօժարած էր ջուր խմել, բայց ոչ՝ ուտել:

ԼԻԲԻՈՑ մէջ որոշուած է արձան մը բարձրացնել Ս. Հիւսէյնի յիշատակին, որ պիտի կանգնի ազգային հերոս Օմար Մուխթարի արձանի կողքին, որ նոյնպէս կախաղան հանուած էր 1931ին, մղած ըլլալով ապստամբութիւնը իտալական գաղթատիրութեան դէմ: Ս. Հիւսէյնի կախաղան հանուելու նախօրեակին, Քաթաֆի յայտարարած էր որ Ս. Հիւսէյն պատերազմական գերի մըն է եւ կրնայ դատուիլ միայն անգլեամերիկացի յարձակողներուն կողմէ:

ՌՈՒՄԱՆԻԱ, Եւրոպական Միութեան անդամակցելէ երեք օր ետք բերած է իր մասնակցութիւնը հասարակաց պիւտճէին, 76 միլիոն եւրօ վճարելով:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ վերջին հարցախոյզերուն համաձայն (Ցունուար 4) երկու գլխաւոր թեկնածուներու ժողովրդականութիւնը նուազում մը արձանագրած է: Այսպէս, Սեկոլէն Ռուայալ 58%ի իջած է (– 3) եւ Նիքոլա Սարքոզի 46%ի (– 2),, նոյնն է պարագան Ժ.–Մ. Լը Փէնի 14% (– 4): Ցառաջդիմութեան մէջ է Ֆր. Պայրու որ 38%ի հասած է (+4): Հարցախոյզը կատարուած է Սոֆրէսի կողմէ Ֆիկարօ–Մակազինի համար:

ԻՍՐԱՑԷԼԻ քաղաքացիները, ըստ «Ճերուզալէմ Փոստ»ի, մեծապէս հետաքրքրուած են Լիւսնի կալուածներուն վաճառքով: Թերթը գրած է թէ մօտ տասը հազար Իսրայէլացիներ 2000էն ի վեր կալուածատէր են Լիւսնին վրայ: Անոնք կը մտածեն որ լուսնային կալուածը ինքնատիպ նուէր է իրենց թոռներուն, նաեւ հետաքրքրական ներդրում: Ներկայի կացութեամբ Իսրայէլացիները տէր են Լիւսնի կալուածներուն 10%ին: Վաճառքի հանուած տարածքը 40 միլիոն քառ. քմ. է: Կը սպասուի որ ԱՄՆ–ու անջրպետային ծրագիրներուն բազմացումով այդ կալուածներուն գինը բարձրանայ:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ երկու նոր անդամներով, մօտ 800 հազար Թուրքեր որոնք Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ բնակիչ են, Եւրոպայի քաղաքացի դարձած են: Թրքական աղբիւրներու հաշիւներով Միութիւնը մօտ 6 միլիոն ծաղումով Թուրք քաղաքացի ունի: Պուլկարիոյ մէջ այդ տարրը ընդհանուր բնակչութեան 12%ը կը կազմէ:

40 ՀԱԶԱՐ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐ, Դեկտեմբեր 27էն Ցունուար 2 Զաղրէպ հաւաքուած են, Թէզէի տիեզերական հաւաքականութեան տարեկան հաւաքոյթին: Խրատիայէն զատ, ամէնէն բազմանդամ պատուիրակութիւնները եկած են Լեհաստանէն, Ռումանիայէն եւ Ուկրանիայէն: 2000 Ֆրանսացիներ մասնակցած են հանդիպումին: Ցաջորդ հանդիպումը տեղի կ'ունենայ գալ տարի Ժընեւ:

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՀԱՑԵՐՈՒ ՑՈՑՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՑ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԴԷՄ

Ցունուար 3ին ինչպէս ծանուցուած էր, բազմահազար Հայեր անսալով քաղաքական երեք կուսակցութեան –Հ.Ց.Դ., Ռ.Ա.Կ., Ս.Դ.Հ.Կ.– կոչին տողանցած են Պէյրութի մէջ, իրենց մերժումը արտայայտելու համար Թուրքիոյ վարչապետ Թ. Էրտողանի այցին: Թափօրին միացած են հայկական բազմաթիւ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ, կրօնական դէմքեր, քաղաքական անձնաւորութիւններ, ինչպէս՝ նախկին նախարարներ՝ Ա. Տէմիրեան, Ժ. Ճուխտասարեան, Ա. Թապուրեան եւ Շ. Պարսումեան, երեսփոխան Ց. Բազրատունի:

Ցուցարարները բազմաթիւ պատտառներ պարզած են, էրտողանի այցը դատապարտող արձանագրութիւններով. զինքը ամբաստանած են Լիբանանի ներքին հարցերուն միջամտելու ըլլալով: Հրապարակուած է Ցայտարարութիւն մըն ալ ուր չեշտուած է թէ Թուրքիա եւ Իսրայէլ ռազմավարական դաշնակիցներ են եւ Թուրքիոյ կողմէ Լիբանանի մէջ ստանձնուած որեւէ դեր, ինչ պատրուակով ալ ըլլայ ան, այդ դաշնակցութեան չահուն կը ծառայէ, նպատակը հետապնդելով չէզոքներ մէջ Թուրքիոյ գերիչխանութիւնը ծաւալելու:

Ցայտարարութեամբ ըսուած է տակաւին որ Հայերու չորրորդ սերունդը դեռ կը սպասէ Թուրքիոյ ճանաչումին եւ 1915–1923 իր պապերուն հանդէպ գործուած վայրագութեան հատուցումին: Ցիշեցումն ալ եղած է որ Լիբանանի խորհրդարանը 2000 Մայիսին ընդունած է Ցեղասպանութեան իրողութիւնը:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՀԵՐՔՈՒՄԸ ԱԽԹԱՄԱՐԻ ՏԱՃԱՐԻՆ ԲԱՑՈՒՄԻՆ ՄԱՍԻՆ

Ինչպէս կը գրէր «Մարմարա» Ցունուար 4ին, «Զաման» օրաթերթը «Պայրամի զրոյցներ» սիւնակին մէջ նոյն օրը հրատարակած է Մշակոյթի նախարար Ութիլլա Քոչի հետ հարցազրոյց մը, որուն մէջ նախարարը, այլ նիւթերու կարգին, կ'անդրադառնայ նաեւ Ախթամարի եկեղեցւոյ բացման թուականին չուրջ ծագած բանավէճին ու հերքում մը կը կատարէ, ըսելով թէ ինք չէ ըսած որ եկեղեցին պիտի բացուի 2007 Ապրիլ 24–ին: Նախարարը ըսած է հետեւեալը.– «Ախթամարի եկեղեցւոյ նորոգութիւնը աւարտեցաւ: Զորս միլիոն տոլար ծախսուեցաւ նորոգութեան համար: Եկեղեցւոյ բացման թուականը երթեք Ապրիլ 24ը (կարծեցեալ ցեղասպանութեան օրը) պիտի չըլլայ: Ես այդպիսի բան չեմ ըսած: Ըսած եմ միայն որ կը խորհինք Մարտ կամ Ապրիլ ամիսներուն բանալ եկեղեցին: Ամբողջ աշխարհը հրաւիրած եմ այդ հանդիսութեան»:

Ինչ կը վերաբերի Անին «Անը» կոչեցեալին, Ա. Քոչ պատճառաբանած է թէ չատ մը վայրերու անուններուն թրքական տարբերակները կը գործածուին. աւելցուցած է թէ սխալ է ընդունիլ թէ այդ վայրը ուղղակի Հայերուն հետ առընչութիւն ունի. «Հոն հայկական եկեղեցիներու կարգին նոյն ժամանակաշրջանին պատկանող բազմաթիւ մզկիթներ ալ կան» ըսած է Մշակոյթի նախարարը:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՄԱՀ

ՏԱՒՐՈՍ ԴԱՇՏԵՆՑԻ

Դեկտեմբեր 31ին Երեւանի մէջ մահացած է չարժանկարի մասնագէտ, քննադատ եւ վաւերագրական տասնեակ մը ժապաւէններու հեղինակ Տաւրոս Դաշտենց: Ան զաւակն էր յայտնի գրող Խաչիկ Դաշտենցին. ծնած էր 1942ին:

ՎԱՂԸ՝

«ՑԱՌԱՋ– ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Ցառաջ – Միտք եւ Արուեստ»ի նոր (331) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.–

Օրեր եւ ժամեր (հատուած)
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Քիմոս
ԳՐ. ՊԸԼՏԵԱՆ

ՅԻՍՈՒՍԻ ԾՆՈՒՆԴԸ

ՅԱԿՈԲ ԱՐՔ. ԳԼՆՃԵԱՆ
Առաջնորդ Ուրուկուէյի Թեմին

Ծնունդ է: Յիսուս Քրիստոսի Ծնունդը:

Այս գիշեր կարծես համայն բնութիւնը լցուած է ոճնական բերկրանքով: Մանկունք եկեղեցւոյ հոգեզմայլ երգում են՝ «Մորհուրդ մեծ եւ սքանչելի»: Իսկապէս էլ դա մահկանացուների մտքին անհասանելի մի խորհուրդ է: Այդ խորհրդով է Աստծոյ Որդին՝ Յիսուս, իբրեւ լոյս ի լուսոյ, Աստուած յԱստուծոյ, կոչելով լուսաճաճանչ տարածութիւնները վեհագոյն, անցնում է խաւարի իշխանութիւնների միջով, իջնում է ներքեւ, միչտ դէպի ներքեւ՝ հասնելու այնտեղ ապրող մարդկային յուսահատաբար հոգիներին, որպէսզի վեր խոյացնի նրանց, պարգեւի վայելքը անանց բերկրութեան ու երկնաճեմ ճախրանքների:

Իջնում է վայելչազեղ լոյսով պարուրուած Յիսուսը: Նրա լոյսի առաջ խամրում են աշխարհի ամէնից պայծառափայլ լոյսերն անգամ: Եւ նա զարմանալիօրէն այնքա՛ն է փոքրանում, որ պարփակւում է մի համեստ կոյսի կաթնաթոյր մարմնի տաղաւարում: Մի պահ, սակայն, հանգրուանում է այնտեղ, ապա, մանուկ դարձած, մերը բնութիւնն զգեցած, ծնւում է կուսական մարմնից՝ նման նախաստեղծ մարդուն, որ Եդեմական պարտէզում ձեւաւորուել էր կուսական հողից:

Այս գիշեր աստղազարդ երկինքների գեղատեսիլ համայքները զեփիւռի նման չոյում են երկրածինների երկնակարօտ հոգիները, իսկ ջերմեռանդ հաւատի խնկանոյշ բուրմունքն էլ թեւածում է դէպի չպղծուած տարածութիւնները:

Սակայն իմ ինչի՞ն է պէտք այս ծնունդը: Այսպէս եմ խորհում մի պահ՝ վերյիշելով զերմանացի խորհրդապաշտ վարպետի այն իմաստուն արտայայտութիւնը, թէ՝ իմ ինչի՞ն է պէտք այս ծնունդը, եթէ ծնուողը չի ծնուում նաեւ իմ հոգում: Իսկ որպէսզի նա ծնուի իմ հոգում, դրա համար հարկաւոր է տեղ պատրաստել ու յարդարել. եւ հէնց այդ տեղն է զբաղուած՝ խաչատաղբէտ ու խաւարչտին խոկումներով:

Իսկ չատ-չատերի ինչի՞ն է պէտք այս ծնունդը, երբ նրանց համար բոլորովին խորթ է այն, ինչը հոգեզրաւ խորհուրդ է, ինչը վսեմ է ու սքանչելի: Արդարեւ, Գիրքն ասում է թէ նորածին Փրկիչը կը գայ փնտռելու մեղաւորներին ու փրկելու, բայց ոչ այնպիսիներին, որոնք հաճոյք են զգում իրենց խարդաւանքներից, որոնց խիղճը բոլորովին լռած է, բայց սրտերը գոհ, երբ իրենց կշեռքի նժարը տատանւում է միչտ իրենց խարդախածին քմայքների թեթեւադրանքով:

Այսուհանդերձ, դուրս չէ քո ծընունդը, մանկացած Յիսո՛ւս: Բիւրաւորներ սպասում են քեզ: Դրանցից է փոքրիկ Գայեանէն. գնա՛ նրա մօտ իրրեւ խաղընկեր կամ թէկուզ իրրեւ հաղանդի մի սիրուն նուէր ու պարգեւ իր նման մի բուռ խնդութիւն: Ահա անցել են տարիներ այն օրուանից, երբ ընդհատուեց ուրախութիւնը նրա սրտի, քանի հայրը սեփական երկրի պաշտպանութեան նուիրական պայքարում հերոսաբար զոհուեց, իսկ մայրը դեռ չի կարողացել չիմաքար դնել ամուսնու գերեզմանին: Գայեանէի մայրիկը քեզ էլ մայր կը լինի, քանզի քո մօր նման էլ կրում է իր մէջ խորհուրդն ու յոյսը յաղթանակի՝ ընդդէմ չարի եւ վատասիրտ իշխանաւորների անտարբերութեան:

Քո մանկական ձեռքերից լոյս է ճառագում, ո՛հ, ի՛նչ հրաչք, հրաշագեղ դու մանուկ: Ձեռքերդ այդ, որոնք աշխարհներն արարեցին, այժմ սէր ու գորով են բաչխում գորովազուրկ հոգիներին: Գնա՛, գերիր զառամած հայր Նահապետին, մաթիկներովդ այդքա՛ն փոքրիկ, բայց լուսեղէն, չոլեր նրա ճակատը դառնակնճիռ, որ զովանայ այս աշխարհում սէր չտեսած նրա հոգին: Նա որբ էր ու մնաց սիրուց էլ որբացած, վերջին ժամին սէր աղերսեց նոյնիսկ հոգեառից, բայց հոգեառն անգամ չյօժարեց զգուել մի պահ նրա հոգին:

Պապենական իր տնակում է ապրում լռակեաց Աստղիկը, հէնց այն կենսախինդ հուրին, որի տեսքը միայն բաւական էր արար աշխարհ ողողելու թարմաչունչ հրճուանքով: Նա այժմ խորտակուած է եւ չի կարողանում հասկանալ, թէ ինչպէս իր սիրած տղան մի ակնթարթում գնաց դէպի մի օտար աղջիկ, փողոցում պատահականօրէն ծանօթացած՝ պարզապէս արտասահման գնալու մի ախտածին մոլուցքից դրդուած: Հազար ափսո՛ս, Աստղիկների անարատ սէր՝ խարւած ու դաւաճանուած անմաքուր սիրով:

Այս գիշեր, աշխարհ եկած, աշխարհների տէր դու Յիսո՛ւս, գնա՛ Աստղիկի մօտ, գնա՛ նաեւ Կարինէի մօտ, որն անխղճաբար վտարուեց իր ամուսնու տնից, քանի որ չբեր էր: Այցելի՛ր եւ տո՛ւր նրանց բերկրութեան աւետիսը նրանց ամուլ արգանդների, քանզի լաւ է մնալ ամուլ կամ ամուրի, քան թէ լինել կատաղ մարդկանց սիրուհի:

Այսօր, երբ քո ծնունդն է Յիսուս, յիշի՛ր մեր հարեւան Տիգրանուհուն, աւելի ճիշդ՝ ողորմի՛ր նրան, բայց յիշի՛ր անպայման նրա ամուսնուն, որ երկար ժամանակից ի վեր հիւանդ զամուած է անկողնուն, անխօս ու անհաղորդ այս աշխարհին, խլեակ դարձած հիւծուած մարմնով: Ազատի՛ր նրան ու տար դէպի այն անծանօթ բարձունքները լուսեղէն, որտեղից իջար դու:

Վերջին անգամ բազմավաստակ Լեւոնը փորձեց մտնել Մշակոյթի Տուն՝ մի անգամ եւս հաղորդակից դառնալու իր սիրած ու պաչտած հնաւանդ ձեռագիր մատեաններին, որոնց մէջ գտել էր և՛ Աստծուն, և՛ դէպի երկինք գնացող խորախորհուրդ մի ճանապարհ: Միաժամանակ նա բազմաթիւ թանկարժէք գրքեր էր թողել այնտեղ իրրեւ նուէր: Բայց այս անգամ հազիւ ներս մտած ազգային այդ հիմնարկից՝ կոպտութեամբ «դո՛ւրս ել, –ասացին,– գնա տոմս գնիր, մուտքը տոմսով է»: Խեղճ ծերունու ոտքերը երերացին, մի կերպ չէմքից դուրս եկաւ՝ իր սեփական տնից հալածուածի զգացումով: Թէեւ ուշ, բայց վարպետ Լեւոնն այդ օրը հասկացաւ, որ ժամանակները փոխուած են, հիմա ամէն ինչ փողով է, նոյնիսկ Տիրոջ խորանի առաջ պատուաւոր տեղը նրանն է, ով շատ դրամ ունի:

Այս գիշեր, սակայն, Լեւոնն ըմպասում է Յիսուսին, ոչ թէ հին մատեաններում նկարագրուած այն անձին, այլ միս ու ոսկոր զգեցած չօչափելի Յիսուսին, միակ վայելքն իր հոգու, որ մնացել է անաղարտ եւ որի համար հարկաւոր չէ ոչինչ վճարել:

Վարպետ Լեւոնը չի մոռանայ Եբեւանի Կապոյտ Մզկիթում իրեն տրուած ջերմ հիւրասիրութիւնը, բայց չի նախանձի երբեք մոլլա Ալիին, որի գարչապարն էր լիզում հայկական օդանաւային ընկերութեան մի պաշտօնեայ՝ Միչա անունով, մինչդեռ անարգում էր իր ազգակից հայ եկեղեցականին, որը պարզապէս ուզում էր ձեռքի մի փոքրիկ պայուսակով Յ. Թումանեանի հէքեաթների գրքերով, օգնաւ բարձրանալ: Սահմանուածից մի քիչ աւել ուղեբեռ ունէր: Աղա Միչաներն ու իւրայիններն էին, որ երկար ու ձիգ տարիներ փորձեցին մեր երկրում խափանել Յիսուսի ծնունդը, բայց ի՞նչ եղաւ, Յիսուսն էլի ծնուեց ու էլի կը ծնուի. խորհուրդ մեծ եւ սքանչելի:

Դեռ ինչե՛ր, ինչե՛ր, մնացին քեզ ասելու, ո՛վ Յիսուս: Բայց դու միայն Թչուառների, տանջուածների Փրկիչը չես, այլ նաեւ նրանց, որոնց բաժակն երջանկութեան չես կամենայ ջարդուած տեսնել ու չես

ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ

ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՍՈՒՐԻՆ ՇԷՐԻՔ

Մօտեցող Ծնունդի առիթով մեծ վաճառատուներն ու կրպակները բացառապէս իրենց դռները բաց կը պահէին Կիրակի օրերն ալ: Մարդիկ խուժաններով կ'այցելէին խանութները ու դուրս կ'ելլէին յաճախ խոչոր ծրարներով ու պայուսակներով բեռնաւորուած: Տենդագին աչխուժութիւն մը կը տիրէր Փարիզի կեդրոնը: Խելայեղ վաղք մըն էր տեղի ունեցածը: Ահա այս կիրակի-ներէն մէկուն էր որ Հրանդ խաչատեւեց Օլիվիէն ու իր մայրը: Ան ըստ սովորականի, հեռուէն կը հետեւէր իր բաժանումը այցելող մարդոց: Երբ նչմարեց եօթնամեայ Օլիվիէն՝ կաղ, նիհարակազմ եւ տրժդոյն դէմքով, սակայն խնամուած արտաքինով այդ տղեկը, նախ կարեկցութիւն զգաց անոր հանդէպ: Այս վերջինը մօրը ձեռքէն բռնած, անտարբեր նայուածքներով կը դիտէր ցուցադրուած խաղալիքները, առանց դոյզն ժպիտ դրսեւորելու: Միչա մելամաղձոտ, ան որեւէ հակազդեցութիւն չէր յայտներ ի տես այլազան առարկաներու: Հրանդ մօտեցաւ իրեն, բարեւեց զինքը ու մայրը եւ մրգաչաքար մը երկարեց, ժպիտը դէմքին: Օլիվիէ միչտ լուրջ, առաւ զայն, նայեցաւ կաղանդ պապային սառած նայուածքով ու տեղաւորեց իր գրպանը: Հրանդ այս ձախողութիւնը չէր մարսած, ներքնապէս վճռեց կարելին ընել երախային դէմքին վրայ ժպիտ մը ստեղծելու հաստատ մտադրութեամբ: Իր գլխարկին սրածայր վերնամասը ետ առաջ չարժեց, ոչինչ պատահեցաւ: Սրամտութիւններ փորձեց, ի զուր... Երբ սկսաւ տարբեր միմոսութիւններ փորձել, մէկ կողմէն եւ ետ քալելով, ոտքը մօտակայ ցուցափեղկին անկիւնը կառչեցաւ ու Հրանդ հաւասարակշռութիւնը կորսընդնելով ինկաւ եւ բնազդաբար մէկ ձեռքը երկարեց անցորդներուն, վեր կանգնելու համար: Այդ պահուն նչմարեց որ Օլիվիէ քրքիջ մը կ'արձակէր, տեսնելով կաղանդ պապային սայթաքիլը: Երեւի ներքնապէս հրճուած էր հաստատելով որ կատարեալ առողջութիւն եւ զուարթութիւն արտայայտող անձերն ալ իրենց կարգին կրնային սայթաքիլ, անկում ունենալ: Հրանդ անզգալաբար սկսաւ խնդալ ինք ալ: Օլիվիէ ժպիտը դէմքին իրեն մօտեցաւ եւ ձեռքը երկարեց մարմնեղ մարդուն, առանց անդրադառնալու որ իր չարժումը բոլորովին անօգուտ էր 1 մեթր եւ 85 սմ. հասակով մէկը վեր քաչելու համար: Հրանդ չուտով ոտքի ելաւ առանց օգնութեան ու մօտենալով տղեկին չնորհակալութիւն յայտնեց ըսելով. «չա՛տ ազնիւ ես, երիտասարդ պարոն, եւ երբ նոյն պահուն տեսաւ որ մայրը արդէն նուէրի տուփ մը բռնած էր ձեռքը, չարունակեց. «կարծեմ կաղանդ պապայէն այլ նուէրի մըն ալ արժանացար», եւ կողովէն վար առաւ ծրար մը ու յանձնեց երախային: Տղուն եւ իր մօրը տրամադրութիւնը փոխուած էր: Մայրը, ժանին Քլէր, տաք ժպիտով մը իր կարգին չնորհակալութիւն յայտնեց ըսելով. «Յուսա՛մ, կաղանդ պապան չէ վիրաւորուած»: Հրանդ անմիչապէս փոխադարձեց. «Ամենեւին, ապա՛հով եղէք, կաղանդ պապան չի վիրաւորուիր, եղածը կատակ մըն էր, այնպէս չէ՞, փոքրիկ բարեկամ»: Այս միջադէպը իր անակընկալ հետեւանքը պիտի ունենար: Մօտաւորապէս կէս ժամ անց, ժանին արագ քայլերով Հրանդին մօտեցաւ, մինչ Օլիվիէն քիչ անդին խաղալիք չոգեկառքերու արագընթաց չրջանը կը դիտէր եւ ցած ձայնով հարցուց. «Պրն. կաղանդ պապա, ձեզմէ խնդրանք մը ունիմ, արդեօք կարելի է՞ մեր տունը այցելել Ծնունդի գիչեր, ժամը 22:30ի աոեննները»: Հրանդ անակնկալի եկած, պահ մը տատամսեցաւ, յետոյ պատասխանեց. «ինչո՞ւ չէ, սակայն ձեր խնդրանքին գոհացում տալ ինձմէ կախեալ չէ՛ տիկին, ինչպէս կը տեսնէք, ես հոս պաշտօնեայ մըն եմ եւ պարտիմ արտօնուչ, բայց վարպետ Լեւոնն այդ օրը հասկացաւ, որ ժամանակները փոխուած են, հիմա ամէն ինչ փողով է, նոյնիսկ Տիրոջ խորանի առաջ պատուաւոր տեղը նրանն է, ով շատ դրամ ունի:

Այս գիշեր, սակայն, Լեւոնն ըմպասում է Յիսուսին, ոչ թէ հին մատեաններում նկարագրուած այն անձին, այլ միս ու ոսկոր զգեցած չօչափելի Յիսուսին, միակ վայելքն իր հոգու, որ մնացել է անաղարտ եւ որի համար հարկաւոր չէ ոչինչ վճարել:

Վարպետ Լեւոնը չի մոռանայ Եբեւանի Կապոյտ Մզկիթում իրեն տրուած ջերմ հիւրասիրութիւնը, բայց չի նախանձի երբեք մոլլա Ալիին, որի գարչապարն էր լիզում հայկական օդանաւային ընկերութեան մի պաշտօնեայ՝ Միչա անունով, մինչդեռ անարգում էր իր ազգակից հայ եկեղեցականին, որը պարզապէս ուզում էր ձեռքի մի փոքրիկ պայուսակով Յ. Թումանեանի հէքեաթների գրքերով, օգնաւ բարձրանալ: Սահմանուածից մի քիչ աւել ուղեբեռ ունէր: Աղա Միչաներն ու իւրայիններն էին, որ երկար ու ձիգ տարիներ փորձեցին մեր երկրում խափանել Յիսուսի ծնունդը, բայց ի՞նչ եղաւ, Յիսուսն էլի ծնուեց ու էլի կը ծնուի. խորհուրդ մեծ եւ սքանչելի:

Դեռ ինչե՛ր, ինչե՛ր, մնացին քեզ ասելու, ո՛վ Յիսուս: Բայց դու միայն Թչուառների, տանջուածների Փրկիչը չես, այլ նաեւ նրանց, որոնց բաժակն երջանկութեան չես կամենայ ջարդուած տեսնել ու չես

նութիւն առնել իմ գործատիրոջմէս»: «Այդ բանը ինծի ձգեցէք, ես իսկոյն կ'երթամ եւ կը խօսիմ ձեր պատասխանատուին հետ, հոս սպասեցէ՛ք եթէ կը հաճիք, մանչուս մօտ, ձեզի ձեր մեծաւորին որոշումը կը փոխանցեմ իսկոյն»: Այսպէս, տասը վայրկեան յետոյ, Հրանդ արդէն նոր ժամադրութիւն մը կ'արձանագրէր Քլէր ընտանիքի մօտ, իր տնօրական այցելութեան համար:

Դեկտեմբերի 24ի երեկոյեան ժամը 21:30ին Հրանդին առաջամեայ գործը վերջ պիտի գտնէր: Ըստ նախատեսուած կարգադրութեան, ան որոշեալ ժամուն իր կազանդ պապայի տարազը կը ծրարէր, հետը տանելու համար Օլիվիէենց քնակարանը ու կը ներկայանար տնօրէնութեան: Կը սառնար իր վճարումը, յաւելեալ վարձատրութիւնով մը, ինչպէս նաեւ Ծնունդի նուէր – ծրար մը հաստատութեան կողմէ: Տնօրէնը իրեն կը տեղեկացնէր նաեւ որ քառասնօրեայ իր աշխատութիւնը գոհացուցիչ գտնելով, ընկերութիւնը իրեն կ'առաջարկէր նոր պաշտօն մը վաճառատունէն ներս, եթէ Հրանդ համաձայնէր այս վերջինին բնոյթին ու պայմաններուն: Ան սիրայօժար կ'ընդունէր Դեկտեմբեր 28ին կայանալիք նոր ժամադրութիւնը եւ մեծ գոհունակութեամբ կը հեռանար վաճառատունէն: Տիկ. Քլէր իրեն պատուիրած էր որ ան թաքսի մը վարձէր իրենց բնակարանը հասնելու համար: Ուսի վաճառատունէն դուրս չելած, արդէն կանչած էր թաքսին որ տասը վայրկեանէն դրան առջեւն էր ու երեք քառորդէն զինք պիտի հասցնէր Քլէր ընտանիքին ընդարձակ սեփականութիւնը: Երբ Հրանդ բարեկեցիկ Քլէրներու բնակարանէն ներս մտաւ, ուղղակի ժանինի կողմէ դիմաւորուեցաւ, որ զինք առաջնորդեց հանդերձարանը, իրեն յանձնելով նախօրօք պատրաստուած նուէրներու ծրարները: Որոշուած էր որ կազանդ պապան մեծ ճաչասրահէն ներս մտնէր ճիշդ 22:30ին, զանգակի կոչով եւ բաժնէր նուէրները՝ ներկայ չորս երախաներուն, որոնց անունները պիտակներով ակներեւ էին ծրարներու վրայ: Իւրաքանչիւր երախայ կր ստանար երեք նուէր – ծրար, պատրաստուած՝ ընտանեկան պարագաներու կողմէ:

Ամէն ինչ նախատեսուած ժամանակացոյցին համաձայն ընթացաւ եւ Հրանդ անդամ մը եւս յաջողեցաւ ժպիտներ բանալ հաշմանդամ Օլիվիէի դէմքին վրայ, Օլիվիէն որ կարճ վարանումէ մը ետք ճանչցած էր կազանդ պապան, առանց բան մը արտասանելու: Նուէրներու բաշխումէն յետոյ իւրաքանչիւր երախայ անհամբերութեամբ կը բանար ծրարը եւ զուարթ քրքիչներ կ'արձակէր: Տիկ. Քլէր՝ Հրանդը ճաշասեղան կը հրաւիրէր, համբանի բաժակ մը վերցնելու: Հրանդ չատ չէր փափաքեր յամենալ այս օտար երդիքին տակ, սակայն չկրցաւ մերժել առաջարկը եւ արագօրէն պարպեց բաժակը, հրաժեշտ տալով ներկաներուն եւ տնօրական բարեմաղթութիւններով մեկնեցաւ: Երբ ելեքի բակը առանձնացաւ Տիկ. Քլէրի հետ, այս վերջինը իրեն տուաւ պահարան մը իր աշխատութեան վոխարժէքը պարունակող, նաեւ խոշոր ծրար մը՝ իբրեւ նուէր իր ընտանիքին, Ծնունդի տօնին առթիւ: Հրանդ ուրախ տրամադրութեամբ մտաւ թաքսիին մէջ, վերադառնալու համար իր համեստ յարկաբաժինը:

Ժամը կէս գիշերը անցած էր, սակայն Մարինէն եւ Արթիւրը անհամբեր իրեն կը սպասէին: Հրանդ խանդավառ եւ զուարթ, բարձրացաւ տասներկուերորդ յարկի իր բնակարանը: Կինն ու մանչը զրկաբաց դիմաւորեցին զինքը. այս վերջինը իրենց երկարեց զոյդ ծրարները, մին վաճառատունէն, միւսը Քլէր ընտանիքէն նուիրուած: Երբ կինն ու մանչը անակնկալի եկած հարցուցին թէ ի՞նչ կը նշանակէին այս ծրարները, քանի որ իրենց Ծնունդը չէր այսօր տօնուածը: Հրանդ նախ կնոջը մօտեցաւ ըսելով. «Տաք ապուր մը ունի՞ս»: Մարինէի դրական պատասխանէն յետոյ Հրանդ մեծ ոգեւորութեամբ պատասխանեց. «Այսօր արդարեւ մեր Ծնունդը չէ, բայց գիտցէ՛ք որ այս տարի Կազանդ պապան մեզ չէ մոռցած»: Ուրախ մթնոլորտ կը տիրէր համեստ բնակարանին մէջ:

Արթիւր որուն քունը չատոնց փախած էր, հօրը դիմացի թիկնաթոռին մէջ դիրք գրաւեց, որովհետեւ դիտէր որ պապան չատ բաներ ունէր պատմելիք այս գիշեր:

Ս. Շ.

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊՈԼՍՈՑ Պատրիարքը, Դեկտեմբեր 9ին, Մարտին գացած է ընդառաջելով Ասորի ուղղափառ եկեղեցւոյ Պոլսոյ եւ Անգարայի առաջնորդին եւ Ասբեմանի Հայ համայնքին հրաւէրին: Մեսրոպ պատրիարք մեկտեղուած է Սուրբ Հայրն Մարտին ժամանած Ասորի եկեղեցւոյ հոգեւոր պետ Իգնատիոս Զագա պատրիարքին հետ, որ Ասբեմանի Ս. Պօղոս–Պետրոս Ասորի եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝ Մելքի Վրդ. Իւրէքի եպիսկոպոսացման առթիւ ժամանած էր Ասորիներու նախապէս պատրիարքանիստ Տէյր ուլ Զաֆարան մայրավանքը: Պատրիարքը այցելած է նաեւ Տէրիք, ուր դիմաւորուած է տեղացի երեք Հայերու եւ մահմետականներու սիրոյ արտայայտութիւններով, մբոտած է Ս. Գէորգ եկեղեցին, ուր երգըւած են կենդանարար չարականը եւ տէրունական աղօթքը: Դեկտեմբեր 10ին կատարուած է Մելքի վարդապետին ձեռնադրութիւնը: Յետագային Մեսրոպ պատրիարք գացած է Նուսայպին (Մծբին կամ Նիսիպիս) եւ այցելած է Ս. Յակոբ Մծբնայ Հայրապետի եկեղեցին, որուն գեղնայարկը կը հանգչին մեծ Հայրապետին աճիւնները: Դեկտեմբեր 11ին, Մեսրոպ պատրիարք եւ իր ընկերակիցները այցելած են Մարտինի Շար թաղին մէջ գտնուող Ս. Քառասուն Մանկանց եկեղեցին, ապա՝ Մարտինի հարաւակողմը գտնուող Մար Միքայէլ եկեղեցին ու նոյն օրը վերադարձած Պոլիս:

*
**

ՊԻՅՐՈՒԹի «Յակոբ Տէր–Մելքոնեան» սրահին մէջ, կազմակերպութեամբ Հ.Յ.Դ. «Իշխան» կոմիտէի, Նոյ. 17ին, տեղի ունեցած է տիպար գործիչին, հասասարապէս սուրբ եւ դրչի մարդուն՝ Իշխանի նուիրուած ձեռնարկ մը: Բացումը կատարած է Մարօ Մարգարեան, որ նշած է թէ նման ձեռնարկներու ընթացքին դաշնակցական երիտասարդութիւնը կ'ամրապնդուի անցեալով, իր առօրեան կը զրաղխէ հայրենասիրութեամբ, ինչպէս նաեւ ինքզինք յանձնառու կը զգայ չարունակելու հերոսներէն ժառանգուած յեղափոխական, ազգային եւ մարդկային աւանդը: Հ.Յ.Դ. Իշխան կոմիտէի խօսքը փոխանցած է Գօգօ Աւագեան, որ նշած է թէ հակառակ քաղաքական արտասովոր կացութեան, լիբանահայութիւնը կը չարունակէ նպաստ բերել Լիբանանի ընկերային–տնտեսական վերելքին, ինչպէս նաեւ հայապահպանման գոյապայքարին եւ Հայաստանի անկախութեան ամրապնդման: Գեղարուեստական բաժինէ մը ետք, օրուան բանախօսը՝ Կարօ Յովհաննէսեան կատարած է Իշխանի ապրած ժամանակաշրջանի դէպքերը, անոնց մասին այդ օրերու կամ յաջորդող հանգրուանին ապրած անձնաւորութիւններու կողմէ արուած վկայութիւնները, ինչպէս նաեւ այդ բոլորին վերլուծումն ու այժմէականացումը: Ան անդրադարձած է նաեւ Իշխանի նկարագրին յատկանշական կէտերուն, եսակեդրոնութեան, ժողովական կեանքը չսիրելուն, իր կեցուածքներուն եւ սկզբունքներուն կառչած մնալուն ու անզիջող ըլլալուն:

*
**

ՖԻՔՍի (Յունաստան) ակումբի Աւետիքեան սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 2ին, կազմակերպութեամբ Հ.Յ.Դ. «Արամ Մանուկեան» կոմիտէին ոտնուած է Դաշնակցութեան 116րդ տարեդարձը: Ձեռնարկին բացումը կատարած է Կիւլա Գարապաճաքեան, չեչտելով թէ «մէկ պարէ աւելի կեանք ունեցող կուսակցութիւնը եւ հայ ժողովուրդը արդի պատմութեան ընթացքին, միուղի ճամբաներու վրայ քալած են, թէ հայրենիքին մէջ, թէ Սփիւռքի օտար միջավայրէն ներս»: Յաջորդաբար խօսք առած է Սարին Աւետիսեան (Պատանեկան միութիւն), Գարոլին Յովհաննէսեան (Երիտասարդական միութիւն), Շահան Ֆարաճեան, դեսպան Վահրամ Կաժոյեան, թեմակալ առաջնորդը: Ցուցադրուած է տեսերիզ մը Հ.Յ.Դ. հիմնադիրներէն Քրիստափոր Միքայէլեանի կեանքին ու գործունէութեան մասին:

ԱՆՅՈՒԿԸ –
ՄՕՌՅՈՒԿ
ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Հակառակ իմ այս տրամադրեցիկ վիճակիս, սկսած էի յաճախել Բժշկական համալսարանի դասերուն, որոնք յոյժ դրաւիչ, չահեկան ինձ կ'ըլլային, տըրտմութիւնս կը փարատէին:

Ընկեր մը, բարեկամ մը չունէի, միակ բարեկամս Զալըքեանն էր, եւ եղբօր պէս կը վարուէր հետս: Ինքը զիս մէկ օր տարաւ ներկայացուց Տէր Յովհաննէս Հիւնքեարպէյենտեանի Խաչիկ տղուն, որ Լաքրոա անունով կ'աշխատէր Փլաս Փասիի վրայ կարեւոր դեղարանի մը մէջ ու մօտաւորապէս դեղագործութեան վկայականը պիտի առնէր: Տարաւ զիս նաեւ ներկայացնել Խաչիկին մեծ եղբօրը Կոպեռնիկին, որ նոյնպէս Փասիի մէջ Տոքթոր Պլանշի սեպհական բուժարանին մէջ օգնական բժշկութիւն կ'ընէր, եւ քանի մը ամիսէն պիտի ըլլար տոքթոր: Լուրջ ու համակրելի երիտասարդներ էին երկուքին ալ, որոնք զիս գրկաբաց ընդունեցան. չա՛տ գոհ մնացի իրենցմէ. պանդուխտ ըլլալս իսկոյն մոռնալ սկսայ:

*
**

Կոպեռնիկին ծանօթանալս մեծապէս օգտակար ինձ եղաւ. ուսանողական առաջին քայլերուս կարապետեց, իբրեւ մեծ եղբայր՝ ինձ գերազանցապէս ծառայեց. անձնուէր ինձ եղաւ: Բժշկական վարժարանին բոլոր օրէնքներն ու սովորութիւնները մանրամասնաբար սորվեցուց ինձ. եւ առաւօտ մ'ալ զիս իր հետը տարաւ Գլինիֆ տ'Ափուշըման (Ծննդաբերութեան Հիւանդանոց). ներկայ եղանք փրոֆ. Տըփօլի դասին, որուն նիւթն էր, նախորդ դիշերը Գլինիֆին մէջ կատարուած ծննդաբերական գործողութեան մը, գրանիօ-թոմի կոչուածին (գանկափշրութիւն երախայի) պատմութիւնը:

Շատ հետաքրքրուեցայ այս դասէն, եւ Փարիզի մէջ ուսանող ըլլալս այդ պահուն զգացի: Ուրախ էի եւ բնակարանս վերադարձայ, Կոպեռնիկը հետս եկաւ, տեսնալու համար թէ ի՞նչպէս էր քնացած սենեակս: Զայն ինձ յարմար չգտաւ. խորհուրդ տուաւ, որ աւելի լաւ տեղ մը փնտռէի: Բայց կը ձիւնէր դեռ:

*
**

Կոպեռնիկ ինձ ընկերացաւ Ֆաքիւլթէ տը Մէտըսինի քարտուղարութեան գրասենեակը տեղեկութիւն հարցնելու, թէ ի՞նչ էին նորեկ աշակերտէն պահանջուած օրինական ձեւակերպութիւնները, համալսարան արձանագրուելու համար. որովհետեւ ամէն ինչ փոփոխութիւն էր կրած, հաստատուած էր նոր դրութիւն, զոր չէի գիտեր, եւ որուն պարտաւոր էի հպատակիլ:

Լսուեցաւ, թէ պէտք էր Պաշըլիէ Էսսիաննն է Էս–լէթրի վկայական ունենալ, աղերսագիր ուղղել Կրթական նախարարին ու Պոլսոյ Բժշկական դպրոցէն ուղեցած վկայականներ ալ միասին յղել, խնդրելով որ քանի մը հատ Էնսէրթիփսիոն ինձ չնորհուէր անոնց տուրքերը անչուշտ ինձմէ ստանալով, եւ այս բոլորին հետ չմոռնալ նաեւ ծննդեան վկայականս, որ Պոլսէն պիտի դար. զի մեկնած ատենս դեռ պատրաստ չէր:

*
**

1878ին երբ դեսպանական աղերսագիրներս տարինք, տուինք, տեղեկացած էինք արդէն, որ եւրոպական համալսարան մը մտնալ փափաքողը, պարտաւոր էր Պաշըլիէ Էս–սիաննն է Էս–լէթրի չրջանը բոլորած ըլլալ ու ատոր վկայականն ունենալ: Այսօրինակ վկայական մը ձեռք բերելու համար, բարեկամներէս մին ինձ խորհուրդ տուած էր դիմել Ղալաթիոյ Ս. Փրկչեան վարժարանի տնօրէնութեան, եւ մասնաւոր քննութիւն տալով ստանալ վերոյիշեալ վկայականը:

Եւ որպէս զի ապագայ անակնկալներու հանդիպ անպատրաստ չգտնուիմ, փութացի հետեւիլ բարեկամիս խորհուրդին. դիմեցի Ղալաթիա, Ս. Փրկիչ վարժարանին տնօրէն Ստեփան Պերճ Պօղոս Փափազեանին, որ առաջարկս ընդունելով, իր քով հրաւիրեց երեք դասատուներ ու իր նախագահութեանը տակ զիս երկարօրէն քննութեան ենթարկել տըւաւ, ճիշդ երկու ժամ, որպէս զի ուսման եւ գիտութեանս աստիճանը որոշուէր:

*
**

Այս երկարատեւ քննութեան արդիւնքը բարեբախտաբար յաջողութեամբ պսակեցաւ. քննիչներս գոհ եղան տուած պատասխաններէս եւ արժանի դատուեցայ վկայականի, որ տրուեցաւ ինձ 1878 Մայիս 1ին (Հ. տ.), որ ըսել է Մայիս 12 (Ն. տ.):

Վկայականս՝ հայերէն ու ֆրանսերէն տպագրուած, ստորագրուած էր Ստ. Փափազեան տնօրէնէն եւ վաւերացուած էր թաղական խորհուրդէն:

Կը պահէի այդ Պաշըլիէի վկայականս եւ երբ Փարիզ երթալս իրականացաւ, գացի այդ վկայականս վաւերացնել տուի Ներսէս Պատրիարքէն 1879 Սեպտեմբեր 19ին, եւ ի վերջոյ թուրք Ս.րտաքին գործերու նախարարութենէն 1879 Հոկտեմբեր 2ին:

Ուրեմն նախահոգ գտնուիլս արժած էր, Փարիզի Բժշկական համալսարանը կարենալ արձանագրուելու համար:

(Շար. 139)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

Տէր եւ Տիկին Հրանդ Նոր.էն 100 Եւրօ։

*
**

Տիկին Շաքէ Մանուկեան 60 Եւրօ։

MEILLEUR CADEAU POUR LES FETES

c'est le

MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES

de

Mme **Hilda KALFAYAN-PANOSSIAN**

Une méthode audiovisuelle, novatrice et radicale pour apprendre à **parler, lire et écrire** l'arménien chez soi, **en 50 heures!**

► *faites-en cadeau à vos enfants et petits-enfants qui vont présenter l'arménien au BAC;*

► *faites-en cadeau à vos amis francophones qui veulent apprendre l'arménien.*

3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio comprenant 2 heures d'enregistrement **pour 95 euros** (frais d'expedition compris).

Contacter :

l'Association MACHTOTZ
Pour la Défense de la Langue Arménienne
Tél : 01. 47. 50. 97. 51.

Informations artistiques

LES PEINTRES ARMENIENS
19e - 20e SIECLES

Dans le cadre de l'Année de l'Arménie en France, une exposition d'œuvres de peintres arméniens a lieu jusqu'au **4 mars 2007**, au Château - Musée «Grimaldi», Haut-de-Cagnes, Cagnes-sur-Mer (tous les jours sauf mardi).

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section **«D. Missakian»**

La Section **«D. Missakian»** de Sevran-Livry vous attend nombreux pour fêter le Noël Arménien autour de savoureux plats :

Le samedi 6 janvier à 20h30
à la maison de la C.B.A.F.
17 rue Charles Péguy — 93190 LIVRY GARGAN

Attention : Nombre de places limité.

Merci de faire vos réservations auprès de Madeleine : 01. 43. 83. 87. 68 ou de Nilva : 01. 42. 36. 33. 73.

□

ԾՆՆԴԵԱՆ ՃԱՇ ԵՒ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ

Կապոյտ Խաչի Լիոն–Վիլէօրպանի մասնաճիւղի Մնունդը, ընտանեկան ճաշի մը շուրջ՝

կիրակի, Յունուար 7, ժամը 12·30ին Վիլէօրպանի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ։

Ճաշի աւարտին, մասնաճիւղին Միօրեայ վարժարանի աշակերտները կ'արտասանեն, կ'երգեն ու կը պարեն ընդունելով Կաղանդ Պապան, որ պիտի բաշխէ նուէրներ ներկայ բոլոր երախաներուն։

Ճաշի մասնակցութիւն՝ 12 Եւրօ։

Արձանագրութեան համար դիմել՝
04·78·45·17·55 կամ 04·74·04·74·97 թիւերուն։

□

Section Paris

SEJOUR FAMILIAL

25 février au 4 mars

La Section **«Archalouys Tathéossian»** de Paris organise son séjour familial dans le centre de vacances de Bellefontaine (Jura).

Ambiance arménienne assurée ! ! !

Venez avec vos enfants, petits-enfants ou amis et rejoignez-nous sur les pistes de ski, de luge ou tout simplement dans le Centre ! ! !

Renseignements et inscriptions auprès de :

- Araxie 01 39 83 71 19 (19h à 21h);
- Alice 01 42 93 03 56 (19h à 21h).

Date limite : 31 JANVIER

DEVENEZ MONITEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous êtes titulaire du BAFD. du BAFA ou stagiaire BAFA ?
Rejoignez notre équipe d'animation pour les séjours de juillet et août 2007 pour :

— Encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura,
— Proposer diverses activités aux enfants dans un cadre très agréable et dans une ambiance arménienne qui fait le succès de la colonie depuis plus de 50 ans...

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante:
Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

*
**

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
RECHERCHE
POUR SES SEJOURS DE JUILLET ET AOUT 2007
A BELLEFONTAINE DANS LE JURA

— **des Assistant(e)s-Sanitaires**
— **des Cuisinier(e)s, Aide-Cuisinier(e)s**

N'hésitez plus... envoyez votre candidature avant le 31 janvier 2007 à l'adresse suivante :
Croix Bleue des Arméniens de France
17 rue Bleue — 75009 PARIS
par mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԾՆՈՒՆԴ ԵՒ ՄԵՌԵԼՈՑ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՑՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Եկայք Տօնեսցուք
զԾնունդն եւ զԱստուածայայտնութիւնն
Տեառն Մերոյ
Եւ Փրկչին Յիսուսի Քրիստոսի

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 6
Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան
Փրկչին
Ժամերգութիւն եւ պատարագ։
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 8·30ին։
կը պատարագէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԴԱՇԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակ Արեւմտեան Եւրոպայի
Ֆրանսայի Թեմի
Առաջնորդական Տեղապահ
Ճաշարան պատարագի կը կատարուի
Ջրօրհնէք։

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 7
Բ. Օր Ծննդեան
Յիշատակ Մեռելոց
Ժամերգութիւն եւ պատարագ կը մատուցուի Վասն Յիշատակի Մեռելոց։
Ճաշարան պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ՝ Վասն Համօրէն Ննջեցելոց։
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին։

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 6
Ժամերգութիւն՝ *ժամը 9·30ին,*
Պատարագ եւ Ջրօրհնէք՝ *ժամը 10ին։*

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 7
Պատարագ՝ *ժամը 10ին։*
Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցեալոց։

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 6
Ժամերգութիւն՝ *ժամը 9ին,*
Պատարագ՝ *ժամը 10·30ին,*
Ջրօրհնէք՝ *ժամը 12ին։*

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 7
Պատարագ՝ *ժամը 10·30ին,*
Հոգեհանգիստ՝ *ժամը 12ին։*

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ

Հայ կին մը որեւէ աշխատանք կը փնտռէ։
Հեռաձայնել կարինէ Յովհաննիսեանի՝
06·77·71·97·99

PROMOTION D'HIVER EN ARMÉNIE

Saberatours SevanVoyages
en collaboration avec
AIR FRANCE
et EuropeHôtel
vous proposent
1 Billet A/R
à
485€*
+ 1 EURO
= 4 nuits offertes à Europe Hotel

■ 11, rue des Pyramides
75001 PARIS
tél 01 42 96 10 10
fax 01 42 96 18 77
armenie@saberatours.fr

■ 48, cours de la Liberté
69003 LYON
tél 04 78 60 13 66
fax 04 78 60 92 26
sevan@selectour.com

■ 67, La Canebière
13001 MARSEILLE
tél 04 95 09 30 60
fax 04 95 09 30 61
marseille@wasteels.fr

*Tarif H.T. Aérienne. Offre valable du 1/11/06 au 24/03/07 et soumise à des conditions particulières, dans la limite des places disponibles.

Studio VICKEN 06.25

Ս. ՕՂՍՏՈՍ–ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 6
Ժամերգութիւն՝ *ժամը 9ին,*
Պատարագ՝ *ժամը 10·30ին,*
Ջրօրհնէք՝ *ժամը 12ին։*

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 7
Ժամերգութիւն՝ *ժամը 9ին,*
Պատարագ՝ *ժամը 10·30ին։*
Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցեալոց։

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6
Պատարագ՝ *ժամը 10ին,*
Ջրօրհնէք՝ *ժամը 12ին։*

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 7
Պատարագ՝ *ժամը 10ին։*
Պատարագի աւարտին՝ Հոգեհանգիստ։

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ–ԼԻՈՆ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 6
Ժամերգութիւն՝ *ժամը 8·30ին,*
Պատարագ՝ *ժամը 10ին։*
Ճաշարան պատարագի Ջրօրհնէքի արարողութիւն կը կատարուի։
կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ
Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյ «Կոմիտաս» երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Պ. Յովհաննէս Պէրպէրեանի։

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 7
Պատարագ՝ *ժամը 10ին։*
կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆԱ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 13
Տօն է Աւետաւակոչութեան
Պատարագ՝ *ժամը 10ին։*
Ճաշարան պատարագի Եպիսկոպոսարանի Տնօրհնէքը կը կատարուի։

ՄԱՐՍԷԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 6
Ժամերգութիւն՝ *ժամը 8·30ին,*
Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 9·45ին։
Ջրօրհնէքի աւանդական արարողութիւն կը կատարուի։
կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
Պատարագը կ'երգէ «Սահակ–Մեսրոպ» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Խաչիկ Եղլմազեանի։

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 7
Պատարագ՝ *ժամը 10ին։*
կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

ՍԷՆ ԼՈՒ – ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 6
Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 10ին։
Ջրօրհնէք՝ *ժամը 11·30ին։*
կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆԱ. ՏԻՏԻԵԱՆ

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage
de **Robert GUEDIGUIAN,**
réalisateur

Jeudi 11 janvier à 20 heures
Soirée de Gala
K O H A R
Film, 2002, chants, danses, mimes...
Chœur et Orchestre Symphonique
sous la direction de **Sébouh Apkarian**
Avec :
Samuel Gouziguian, Raïssa Mgrdtchian, Vahan Kalousdian, Hratchoui Khoumarian
Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN

- Participation aux frais : **5 Euros**
- Adhérents et Abonnements : **3 Euros**

U C F A F
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
M° République

ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 7
DIMANCHE
7 JANVIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ,
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 331

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·614 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 82e ANNEE — N° 21·614

Հրուանդանի մը ծայրը գրեթէ, ժայռոտ գաւթերին։ Սենեակ մը, հովտու հոսանքներուն դէմ բաց։ Ուստի ցուրտ։ Ցուրտ Սեպտեմբեր։ Գաճի ճերմակ։ Եւ մինչեւ հոս կտրեր եմ լեռնաշղթայ մը, քարքարուտ բարձրաւանդակ մը, եղեւնի ցանցառ անտառներ, որոնց մէջէն անցաւ զարձդարձիկ ճամբան, մինչեւ հոն վարը, ջուրերուն իշխող բլուրը, որուն վրայ կանգներ է տունը կղմինարէ սեպ ամրիքով։ Փախուստ քաղաքէն, քիչ մը զբօսաշրջիկայինի, անսովորի, տարաշխարհիկի այլամերժ փնտռտուքով, քիչ մը մարդոցմէ խորշանքով։

Արեւը կը բարձրանայ լեռներէն, կարծես մէկ ոստումով կը յայտնուի կատարներուն։ բայց վարդագոյն մըն է, կապոյտով բարեխառնուած, որ կը լուսաւորէ յանկարծակի –կարծես յանկարծակի բայց վստահաբար շատ դանդաղ նուաճումով– դարվարները, կարմիր, մուգ, մերթ մանուշակագոյն հողերը չոճիներու կէտադրուած կանաչէն, երբեմն ամպի ծըւէններէն պատռտուած։ Ապա՝ ծովը մոխրագոյն կապոյտի տեղիներով, ձիթափայլ, թեթեւ մը չարժուն։

Անցման պահը կարճ է երեւման մը չափ, եւ ես անոր ձէը ապասեմ անկողնէս, կարծես պաղտնիք մը պիտի կորզեմ որքան դիտեմ, քննեմ, ստուգեմ, ճշդեմ մանրամասները, ամբողջը, անտեսելով, մոռնալով զգայութիւնները որ մարմնին տեղը կ'որոշեն, հոս, հիմա, արեւու խաղացկուն ճառագայթներուն ներքեւ։

Ոչ մէկ հարկ սեղանի։ Ոչ մէկ պակաս։ Սենեակի կիսաստուերը կը կենաւտրէն ճանճերը, ներս սպրդող մեղուները, ուրիչ, ինծի անծանօթ միջատներ, որոնց բնաշխարհէն թափանցեր եմ կարծես ինքնաոտի մը նման, թերեւս ակամայ խառնշտկեր եմ միջոցը որ իրենցն էր նախքան մուտքս դռնէն։ Կարելի չէ սպզրդիլ անոնց մէջ, դիտել այս պզտիկ տիեզերքը ինչպէս իրենք դիտեն, կը կարծենք բնազդով։ Ուրիչին, այդ քացարձակ ուրիչին վայրը չեմ կրնար ըլլալ, այլապէս քան անդրաբեւեռումով։

Բզզիւն, ալիքի հեռաւոր խոխոջիւն։ Ստուերներ չողերը կը կտրատեն որքան կը ջանամ գրել այս ամբողջը, առանց զայն վերածելու դիմյանդիմանական ներկայութեան։

Նշել կէտեր, բնորոշել գիծեր, հաստատել ցանցեր տեղերուն, իրերուն, բառերուն միջեւ։ Իրականութի՞ւնը։ Հանգիստութի՞ւն։ Գտնել յարաբերութեան տեսակ մը, որ չյանգի կաղապարի ու քանաստեղծութեան։

Հրուանդանի հիւսիսային մասին, առանձին ժայռի մը վրայ՝ փարոսի մը կարմիր լոյսը կը բացախիէ. աւելի անդին՝ նաւամատոյցն է կարծես, ջուրի պզտիկ աւազանի մը մէկ կողմը, ուր նաւեր խարսխեր են, ոչ չքեղ, միլիոնատէրի յածանաւեր, մեքենայ, պրոնզ, դրամ ու սեռ հոտող, այլ գրեթէ առտնին, ձկնորսական նաւակներ, կապոյտ–ճերմակ, որոնք կ'օրօրին ինչպէս կը ծփան հոս հաստնող լոյսերը, իրիկունը, գիշերը ամբողջ։

Արեւմարը կը բանայ իր հազար ու մէկ կարմիրի, նարնջագոյնի երանգապնակը բլուրի կատարին, որ չես դիտեր ցամաքէ՞ն կը մատուցուի ծով թէ՞ ծովէն կը բարձրանայ։ Այս անորոշութիւնը տեղերուն՝ պահ մը։ Հո՞ն, վե՞րը, վարը։ Ո՞ւր, ի՞նչ բան։ Հրդեհում մը՝ ամպերու խճճումի մը մէջ եւ յետոյ ոչինչ։ Կարծես թեման աւարտեր է այդ ոլորումին մէջ թոսորային։

Օրը չէ վերջացած, միայն ցերեկը։ Օրը կը շարունակուի ծովու խոխոջիւններու երկայնքով, որ գոյն ու խորութիւն փոխեր է, հիւսիսային ատամկացող հովով, որ ճիւղեր կը թռցնէ, լեռնային թուփերը կը տանի մանուշակագոյնի մը զգեստով, դիրուկ աղջնակ մը կու գայ իր կարթը կը նետէ ջուրին։ Չի կրնար համբերել։ Անդադար տեղ կը փոխէ։ Պզտիկ ձուկեր կը սուրան կարծես ջրաւազանի մը մէջէն։ Փրփուր։ Ջուրի ճողփիւն։ Ճաշարան, սրճարան, անխուսափելի ժամանցի տեղեր։ Ծուխ։ Օդի կը խմեն, սառն սուրճ կը ծծեն։ Ժամանակը չանցնիր. խիճերը դանդաղ կը տեղափոխուին, կը գտնեն իրենց նախկին տեղերը։ Ծովը կը փայլատակէ ճաշարանի երդիքէն վեր, մուխին։ Ինկենիի, ծոթրինի, ձկան խորովածի հոտեր։

Նայուածքը կը դեգերի բաներու մակերեսին, կը կասի մէկէն, արգիլուած իր իսկ ցանկութեան զօրութենէն։ Ուստի՝ ցանկալ ոչինչ, ձգել որ բնականարին մէջ կորսուի նկարը։

Նկարագրել ոչ թէ գրաւելու, իւրացնելու, նուաճելու համար, այլ լսելու միայն իրերուն լռութիւնը։

Երկու փողոցի, աւելի ճիշդ փողոցի մը եւ արահետի մը անկիւնը, գաւաթ մը օղիի առջեւ կը նստի ան որ պիտի կոչեմ Սփիրօ։ Նոյն տեղը։ Կը բարեւենք պարբար։ Սկիզբը՝ գլխով միայն։ Չենք կըրնար խօսիլ։ Իր յուշարէնէն բան չեմ հասկնար, ինք իմ հին յուշարէնի նմանող բարբառէս։ Կը լռենք։ Կը կենակցինք կարծես հեռաւորումի մը մէջ։ Կը դիտենք հատ ու կենտ անցորդները, ինքնաշարժով ժամանող տեղացիները։ Ցանցառ երթեւեկ։ Կարծես մտեր եմ անշարժութեան միջոց։ Ժամանակը որպէսզի ըլլայ պէտք է կրկնուող դէպքեր, եւ ես հազիւ կ'ետեր կը գտնեմ կողմնորոշուելու համար։ Սովորութիւնը թոյլ չի տար որ մարդ բան տեսնէ, կրնայ նշմարել։ Բայց սովորութենէն ետք վարժութիւնը հարկ է բաները տեսնելու համար։ Կը բարձրանամ տեղէս ոտքի, միշտ առաջին մեկնողն եմ։ Սփիրօն կը մնայ հաստատ իր աթոռին վրայ, պինդ կը ծխէ, պեխը հաստ դեղին մը կը կազմէ շրթներուն վերեւ, կանաչ ծակոտի պեխին պէս։ Կը կտրեմ ճաշարանը, որ կը գրաւէ փողոցին երկու կողմերը։ Ռեհանի թաղարներ ճեմավայրի մը երկայնքին։ Կը չոյեմ, բոյրը կը մնայ ափիս մէջ, թունդ, հաստ, գրեթէ կոչտ։ Կը տանիմ զայն ինչպէս կը ճանչնամ տեսակները մանկութենէս ի վեր։ Ռեհաններու թաղարութիւնը երբեմն մով, երբեմն գրեթէ կարմիր մակերեսոյթ մը ունի որ կ'աւարտի անտեսանելիին մէջ։ Հոտերը փխրուն գոյակցութիւններ են, կը տանին այլուր։ Գուցէ ասոր համար աստւածները կը խնկուին, անտեսանելիէն կը մօտենան մեր քիթին։ Մեզ կը հոտոտեն, մանաւանդ երբ զոհեր կը մատուցանենք կամ կը զոհուինք։ Բայց հիմա նկարագրութեան ժամանակն է, ոչ աստուածներուն։

«Եթէ բոլոր բաները ծուխ ըլլային, մեր ուռնգները զանոնք պիտի ճանչնային» կ'ըսէր Հերակլիտ։ Ճանաչումը կը սկսի ոչընչացումէն ե՞տք, թէ՞ բոլորը կը մնան հեռաւոր երազ մը, միակ ճանաչելին առանձին միաւորն ըլլալով։ Իսկ ինչո՞ւ լքել զգայարանականը։ Որպէսզի պատուհասին առա՞ղձ մը հայթայթէ։

Շուտ կը մթնէ։

Նաւամատոյցը չրջապատող խաւարին մէջ մարդիկ կ'անհետանան։ Երբեմն դէմք մը կը յայտնուի չապատած պահուս, արահետ մը դուրս կու գայ կամ կութենէն ի վեր։ Ռեհաններու թաղաւորութիւնը երբեմն մով, երբեմն գրեթէ կարմիր մակերեսոյթ մը ունի որ կ'աւարտի անտեսանելիին մէջ։ Հոտերը փխրուն գոյակցութիւններ են, կը տանին այլուր։ Գուցէ ասոր համար աստւածները կը խնկուին, անտեսանելիէն կը մօտենան մեր քիթին։ Մեզ կը հոտոտեն, մանաւանդ երբ զոհեր կը մատուցանենք կամ կը զոհուինք։ Բայց հիմա նկարագրութեան ժամանակն է, ոչ աստուածներուն։

«Եթէ բոլոր բաները ծուխ ըլլային, մեր ուռնգները զանոնք պիտի ճանչնային» կ'ըսէր Հերակլիտ։ Ճանաչումը կը սկսի ոչընչացումէն ե՞տք, թէ՞ բոլորը կը մնան հեռաւոր երազ մը, միակ ճանաչելին առանձին միաւորն ըլլալով։ Իսկ ինչո՞ւ լքել զգայարանականը։ Որպէսզի պատուհասին առա՞ղձ մը հայթայթէ։

Շուտ կը մթնէ։

Նաւամատոյցը չրջապատող խաւարին մէջ մարդիկ կ'անհետանան։ Երբեմն դէմք մը կը յայտնուի չապատած պահուս, արահետ մը դուրս կու գայ կամ հոն կը մխրճուի։ Երեւման եւ անյայտացման այս արագ խաղը բանդագուշանքի կը նմանի։ Կ'երազե՞մ թէ՞ կամ։ Ես ալ սակայն կրնամ վաղը անյայտանալ, մնալ ընդմիշտ հոս։ Գիտեմ որ պիտի չըմնամ, նոյնիսկ եթէ առասպելին համաձայն Հոմերոս ծներ է այստեղ, լքեր է իր անունը գիւղի մը, տուներու խումբի մը որ կը կոչուի Օմիրուիլ։ Աստուածներ, հերոսներ չեմ երեւակայեր։ Ասուպի նմանող լոյս մը կը փոփոայ երկնքին մէջ, անճայն ու խլխլիկ լոյսով օգնաւ՝ որ չես դիտեր ո՞ւր կը չտապէ, կարծես ուշացած։ Մարդը չես կրնար լքել։ Մորչանքդ կը բերէ զայն վերստին։ Կը բաւէ միայն ըմբռնիլ այս դիչերին աստղաստիւռքը, ցուրտ, թափանցիկ մըթնութիւնը, ծովուն լռին ու բացարձակ տարածութիւնը զերծ նշոյլէ, փայլէ, հետքէ, աստուերէ պիտի ըսէի։ Տեսակ մը օլորտ։ Տրովադան չէ եղած։ Անոր հեռաւոր կոծը կը լսուի ժայռերուն դէմ բախող ալիքներուն մէջ։

Տեսնել, զգալ, ոչ թէ տեսած ու զգացած ըլլալու, ոչ թէ խորհուրդի մը թափանցած ըլլալու համար, –անթափանց եմ պէտք է ըսել նման վիսլականութեան– այլ պարզապէս հսկողի մը նման վկայելու որ այս ամբողջը կայ ինձմէ դուրս, ոչինչ տեղի կ'ունենայ քան ինչ որ տեղի կ'ունենայ այլ տեղ, ոչինչ արտասովոր։ Շօշափել, հոտուըտալ, ըմբռնել, ըմպել ու զառնալ զգայարանքներուն տէրը, տարւիլ անոնցմով։ Վկայել, այսինքն՝ կայել։ Կայկայել, կայութիւն տալ, զալ գոյութեան... Այս ամբողջը կայ զուգահեռ աշխարհի մը մէջ։ Ի հարկէ։ Այստեղ վըկան նպատակի, վաւերացման, ինչուի, երկրորդի, երրորդի կամ վայի պէտք չունի. յանուանէ կայ։ Ոչ թէ աչք մը, այլ ճայն մը։ Կա՛մ քանի որ կը լսեմ իրերուն այս ուրուագիծ լռութիւնը։

Կարմիր փարոսի լոյսին կը պատասխանէ կանաչ մը, աւելի հեռուն, մէկը ելք, միւսը մուտք նշող։ Աշխարհն ունի երկու դուռ, կ'ըսէ Թաւերնայի երգչուհին։ Մոռցեր եմ, Սոթորիան, Փրկչուհին, պաղլամայի, ուտի խորքով։ Մնացեր է տողը։ Կարմիր ծաղիկ, կանաչ ծաղիկ, քթթում։ Կը կրկնուի չարժումը։ Ժամանակը կը ձգուի անոնց միջեւ, երկու ակնարկի։ Եթէ չըլլար այս հարց ու պատասխանը ժամանակը, ինչպէս լռութիւնը պիտի չըլլար։ Բայց ժամանակը չկայ, իսկապէս, ժամանակը ամէնէն հաստատուն պատն է, կիկլոպեան պատը, որուն վրայ մարդիկ կառուցեր են բերդ ու կայք, հոն վերը՝ բարձունքին, հեռուէն դրեթէ անտեսանելի, եթէ չըլլան երկրաչափական գիծերը, կոր, ուղղանկիւն, չիտակ։ Եւ ես կը սիրեմ այս ընթացքը որ արեւը կը գծէ լեռներու կատարն ի վար մինչեւ բլուրներուն անկումը ծովափին, երափիչտի մը նման կը ցանէ իր ճայնանիշերուն գոյները օրն ի բուն. ճայնանիշերը չեմ լսեր, կը նկատեմ միայն հիմնական գոյնը, երանգները որեւէ նշանակութիւն չունին, չեն կրկնուիր, անհուն վարանում մը կը կազմեն, կը կրկնուին հիմնագոյները։

Ցոլքը, ձեւերը, փայլքը ոչ թէ իրրեւ զարդարանք, այլ բունին մատուցումը բիբլիս, բերնիս, իրրեւ վերացում։

Տեղերը անխառն չեն, ունին ոգի, ունին մանաւանդ յիշողութիւն, որ մեր եւրեւութաբանական նայուածքը անկարող է ջնջելու։

Այստեղ վերջին դրուագը հերճինեւրուն, մազտաքէի ծառերուն լացն է խէժաբոյր միջոցին մէջ, աւելի քան դար մը առաջ, սուլթանական, ենիչէրիական բանակի մը ջարդին։ Ոճիր եւ բնութիւն։

(Շար·ը Դ· էջ)

Ի ՅՈՒՂ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

1. «ՓԱԽԷՔ, ՀԱՅ ԱՂԲՐՏԻՔ, ՓԱԽԷՔ»

Մայր վարժարան: Տարրական առա-ջին:

Իրիկուն մը տուն վազեցի ճռալով.

– Մայրիկ, այսօր ժամ գացեր էինք, հոն տեսայ Կոստանդնուպոլսոյ արքե-պիսկոպոսը:

Մայրիկը երեսս նայեցաւ ակնապիշ, առանց շատ բան հասկնալու:

– Կոստանդնուպոլսոյ արքեպիսկոպոսը, հայրիկէն երկու անգամ աւելի հաստ մարդ մը, խոշոր փորով, մեծ մօրու-քով, ձեռքն ալ գաւազան...

– Աղէ՛կ, աղէ՛կ, երբ հայրիկը գայ, կը պատմես: Գնա քիչ մը հաց-պանիր կեր:

Քանի մը ժամ վերջը, երբ հայրիկը դուռը կը զարնէր, վազեցի փողոց, հեւ ի հեւ աւետելու համար «գրաբար»ս:

Բարեմիտ ծիծաղ մը լուսաւորեց հայ-րիկին դէմքը:

– Ի՞նչպէս ըսիր:

Կրկնեցի հատիկ-հատիկ եւ հանդիսա-ւոր:

– Կոստանդնուպոլսոյ արքեպիսկոպոսը:

– Ո՞վ ըսաւ այդպէս:

– Մի՛սի՛, կրօնի դաս ունէինք. տեղ մը «Կ. Պոլսոյ արքեպիսկոպոսը» գրուած էր. հարցուցի թէ ի՛նչ կը նշանակէ. պա-տասխանեց, գրաբար «պատրիարք» ըսել է: Ցետոյ յիշեցուց թէ իրիկունը ժամ պիտի երթանք, պատրիարքն ալ հոն պի-տի ըլլայ: Իրաւ ալ դացինք եւ ես տե-սայ Կոստանդնուպոլսոյ արքեպիսկո-պոսը:

– Ապրի՛ս, ապրի՛ս, բայց պատրիարք ըսես աւելի աղէկ է. երբոր մեծնաս կը սորվիս թէ մի՛սը է՛րբ կը գործածեն:

Հայրիկը ինքն ալ ժամանակ մը ուսու-ցիչ եղած ըլլալով, կը սիրէր վարժա-պետի պէս խօսիլ: Բայց սիրտս չկոտրե-ցաւ: Մանաւանդ որ, իրիկունը, երբ հիւ-րեր եկած կ'ըլլային, հպարտութեամբ կը յայտարարէր.

– Մեր տղան գրաբար սորվեր է:

***

Մեր տունը Պատրիարքարանի ճամբուն վրայ ըլլալով, չաբաթը քանի մը անգամ կ'երեւային դեսպանական կառքերը:

– Այսօր նորէն անցան, անգլիականը եւ Ֆրանսականը, կը փափսար մայրիկը, հիւրերուն առջեւ:

– Բանտարկեալներուն համար ըլլալու է, դիտել կու տար հայրիկը:

– Ի՞նչ, բանտարկեալ, բարենորոգո՛ւմ, բարենորոգում, կը պնդէր միւսիւ Նա-հապետը: Մայիսեան ծրագիր. Սադրա-զամը քիթը կախած է...

– Ես օրքալըխը աղէկ չեմ տեսներ, կը մոլտար Մարկոս աղան, ծխախոտ մը փաթթելով:

– «Հայը բանտէն չի վախնար, Հայը մահէն չի վախնար», կ'երգէր Պետրոս աղբարը:

– Քիչ մը կամա՛յ, կը չշնջէին պառաւ-ները:

Հայրիկը, աւելի զգոյշ, «Տէր ողորմ-եա՛» մը կը սկսէր, իրար հիւսելով «բան-տարկելոց» եւ «ազգիս Հայոց ազատու-թիւնը»:

– Ամէ՛ն, ամէ՛ն...

Եւ զրոյցները կը չարունակուէին մին-չեւ կէս գիշեր, Թղթախաղի ժխորին հետ:

– Տըկըվէճ հաշէ ուր ջըխտի, կը փըս-փըսար գաւառէն նոր եկած հարս մը, իր խաղընկերոջ: (Տակէն քաշէ որ զոյգ ել-լէ):

Երբ հիւրերը կը բաժնուէին, ամէն ըն-տանիք ստիպուած էր լապտեր մը առնել: Ո՛չ միայն ճամբան լուսաւորելու, այլեւ կասկածելի չերեւալու համար: Ընդհան-րապէս դունաւոր թուղթէ լապտերներ կը գործածէին:

Վա՛յ եթէ առանց լապտերի ըլլայիր: Գիշեր մը մեր թուղթէ լապտերը ճամ-բան բռնկած վերջացած ըլլալով, հայրս յանդիմանուեցաւ չրջուն պահակներէն եւ կարծեմ տուգանք մըն ալ վճարեց: (Ու-րիշ օր մը 24 ժամ քանտարկեցին, որով-հետեւ հին ֆէսի մը կտորներէն չինուած մուճակ մը ոտքերուն՝ նստած էր դու-ռին առջեւ):

Աչնան երկուշաբթի առաւ մը –Այժ-վերաց– հայրս միասին չուկայ տարաւ զիս, բանջարեղէն գնելու համար: Վերա-դարձին ծրարները տունը ձգելով, ճամ-բայ ելանք դէպի Մայր եկեղեցի:

Ուշ էր, բայց անոյշ, ժամ երթալ օր-ւան այդ ժամուն:

Մեր տունը չատ հեռու չէր եկեղեցիէն: Հազիւ փողոց մը ղարձած, մեր դիմացը գտանք հոծ, հոդմնամոլար բազմութիւն մը, որ յառաջ կը խաղար որոտընդոստ կանչեր արձակելով ու երգելով.

Ձայն մը հնչեց էրզրումայ
Հայոց լեռներէն,
Թունդ թունդ ելան Հայոց սրտեր
զէնքի շաչիւնէն...

Ապշահար կը դիտէի, ամուր բռնած հայրիկին ձեռքէն: Հետաքրքրութեանս խառնուած էր անորոշ վախ մը:

Բազմութիւնը արդէն հասած էր դլխա-ւոր փողոցը եւ երթալով կ'աճէր: Ձամ-բէն անցնող Հայը կը խառնուէր հոսան-քին, ինքն ալ վարակուելով ընդհանուր իրարանցումէն:

– Ո՞ւր այսպէս, միւսիւ Նահապետ:

– Պապը Ալի, քալէ՛ դուն ալ. ազգին կամքը պիտի ներկայացնենք Սադրազա-մին:

Հայրս ալ սկսաւ հեռեւիլ թափօրին, ամուր բռնած ձեռքէս:

Երբ թափօրը կը բարձրանար կէտիկ փաչայի զառիվերը, անցնելով Սպանդար-եան վարժարանի առջեւէն, դրօշի պէս բան մը երեւցաւ չէնքին վրայ:

Իրրեւ թէ չեփոր մը հնչած ըլլար, բազմութիւնը էլեկտրականացած կը թըն-դացնէր օդը, աւելի բարձր աղաղակելով.

Հայ օրիորդը սիրտ է տալիս
Հայոց բաջերին...

Ոլոր-մոլոր փողոցներէ անցնելով ար-դէն հասած էին այն պողոտան որ կը տանի Պապը Ալի: Մեծ Շուկային դլու-խէն ուրիշ բազմութիւն մը խառնուած էր թափօրին, որ կը ծփար ու կը մռնչէր:

Մենք չատ եռեւներն էինք եւ բնազդա-բար կը հետեւէինք հոսանքին, երբ հե-ռուէն ձիաւորներ երեւցան եւ լեղապա-տառ կանչ մը արձագանգեց բազմութեան մէկ ծայրէն միւսը.

– Փախէ՛ք, հայ աղբրտիք, փախէ՛ք...

Ա՛լ ուրիշ բան չտեսայ բայց եթէ խուճապահար խումբեր որ կը փախչէին ամէն ուղղութեամբ, ձիաւորներ որ կը հարուածէին, կը կրակէին, կը հետա-պնդէին մինչեւ յետին փողոցը: Ապա հեծկլտուքներ, օդնութեան կանչեր:

Հայրս միշտ ամուր բռնած թեւէս, հա-զիւ ինքզինքը նետած էր սրճարան մը, առաջին կողմնակի փողոցին մէջ: Եւ ան-միջապէս զրպանէն հանելով «Տէպա»ն, ուշադիր կը կարդար: Իրրեւ թէ ոչ տեղ մը գացած, ոչ ալ բանէ մը լուր ունե-ցած ըլլար:

***

Դպրոցը փոխած, Ղալաթիոյ նախա-կրթարանը կ'երթայի: Առաւն կախուած մարդ մը տեսայ, կամուրջին գլուխը:

Քանի մը օր վերջը, ուրիշ երկու հոգի եւս: Միշտ ճերմակ չապիկով, կուրծ-քերէն մէկ մէկ ազդ:

Դատընկեր մը, Հրանտ, կը պատմէր զող ելած.

– Այսօր ճամբան մարդ կը մորթէին, ուրիշ տեղ մըն ալ բիրերով կը ծեծէին...

– Խենթ բաներ կ'ըսես. մարդը ի՞նչպէս կը մորթեն:

– Այո՛ որ, աչքովս տեսայ: Քիւրտեր, Թուրքեր հանդիպած Հայը կը բռնեն, դետինը կը պառկեցնեն, վիզը կը կտրեն, կամ հաստ փայտերով գլխուն կը զարնեն գետին կը փռեն: Սարսափահար փախչե-լով հազիւ ինքզինքս դպրոց նետեցի: Դուն չարդուած գլուխ տեսե՞ր ես...

Այծ օրը պատմութեան դաս ունէինք: Ուսուցիչը Պ. Ղեւոնդ, որ միեւնոյն ա-տեն Թրքերէնի դաս ալ կու տար, հա-զիւ կրնայէր զսպել իր յուզումը: Աչ-քերը Թրջած էին արդէն եւ բառերը դըժ-ւար կ'արտասանէր:

– Տղա՛ք, տեսուչին հրամանով այսու-հետեւ աշակերտները խմբովին պիտի անցնին կամուրջէն: Զըլա՛յ որ զատ-զատ երթաք: Տասնոցները պիտի դանձէ կառավարիչը: (Աշակերտները կը նա-խընտրէին զատ-զատ երթալ, փախչելու եւ կամուրջին տասնոցը չվճարելու հա-մար.):

Յաջորդ օրը Թրքերէնի դասն էր:

Ոչ մէկը սորված էր: Եւ ամբողջ դա-սարանը ուխտեց չսորվիլ, հակառակ Պ. Ղեւոնդի եւ տեսուչին յորդորներուն:

Իրիկունը, երբ հաւաքական անցագինը վճարելով աշակերտները ցիրուցան բաժ-նուեցան բուն Կամուրջին վրայ, յաղ-թանդամ, սեփ-սեւ Արաբի մը հանդիպե-ցանք ես ու Յակոբը: Ներքինի մըն էր (այն տեսն գիտէի՞նք այս բառին իմաս-տը), պալատական: Մատով ցոյց տուած եւ քրքիջ մը արձակած էի: Եւ ահա ներ-քինին գաւազանը բռնած եռեւէս ինկաւ: Աչքերէն կրակ, բերնէն փրփուր կը տե-ղար: Լեղապատառ փախայ ու հեւ ի հեւ ինքզինքս կէտիկ փաչա նետեցի, կորըն-ցընելով դասընկերս ալ:

Երբ տուն հասայ, բոլորը ահուդողի մէջ էին արդէն: Դուռ-դրացի բաներ մը կը փսփսային պատուհանէ պատուհան: Անոնք որ սովորութիւնը ունէին գիշերա-նոցը հագած, կօշիկներուն տեղ զարդա-բուն մուճակները դրած նստիլ դուռներուն առջեւ, ներս քաշուած էին կանուխէն: Ամէնօրեայ չհնչող, պապակուն ասու-լիսին տեղ չարաչուք լռութիւն մը կը տիրէր, միայն փսփսուքներով խզուած:

Անշուշտ չատ բան չէի հասկնար այս անցուդարձէն: Բայց դիտեցի կարգ մը բաներ:

Թիթեղէ նստուկներու մէջ մոխիր լե-ցուցած, տեղաւորեր էին դրան ետին, որպէսզի խուժանին գլխուն, աչքերուն թափէին, եթէ յարձակում գործէր:

Ցետոյ, սանդուխ մը պատրաստեր էին բակին մէջ, ի հարկին հարեւան Պարսի-կին բնակարանը ապաստանելու համար: Բարձր պատ մը կը բաժնէր երկու տու-ները, բայց կարելի էր անցնիլ եւ հոգի փրկել:

Հայրիկը չատ կանուխ վերադարձած էր եւ կը պատմէր օրուան դէպքերը: Ու կ'ա-ւելցնէր.

– Վտանգը անցած չէ տակաւին: Կրնան մեր Թաղն ալ իյնալ: Այսօր եկեր են մինչեւ չուկային քերանը, բայց Պատ-րիարքարանէն Սուլթանին դիմած ըլլա-լով, ոստիկանները խուժանը կեցուցեր են հանրակառքի գծին վրայ:

Յաջորդ օրը ո՛չ չուկայ, ո՛չ դպրոց: Պանք Օթոման եւ Սամաթիա:

2. «ԻՋԻՐ, ԱՐՔԱՅ ՀԶՕՐ»

Կեդր. վարժարանը փակուած էր: Ճա-րահատ զիս դրին Թաղին ամերիկեան վարժարանը, որ առաւելապէս յատուկ էր չափահաս աղջիկներու:

Այն առեն անգլերէնի դասընթացք մը հաստատուած էր հայ երիտասարդներու համար եւ հայրս ալ աշակերտ ըլլալով, դպրոցին տեսչութիւնը հաւանած էր ըն-դունիլ իբրեւ ծանօթ բարեկամի զաւակ եւ անչափահաս:

Ջարդէն վերջը, ինքնին դադրեցաւ անգլերէնի դիչերային դասընթացքը: (Այն առեն քանի՞ հոգի գիտէին Թէ անգ-լերէն սորվելու այս մարմաջն ալ Թե-լադրուած էր Լոնտոնի «անգլիասէրնե-րէն» եւ «հայասէրներէն», իբրեւ ար-դիւնք Պէրլինի վեհաժողովին):

Սորվելիքս մեծ բան մը չէր այս դըպ-րոցին մէջ: Հայերէնի դասը ստանձնած էր բարեպաշտ վարժուհի մը, որ ինք դասի կը կարօտէր: Միւս առարկաները, անգլերէն, կ'աւանդէին միսիոնարուհի-ներ, որոնց մէկը, Միս Փարքեր, բան-դործ ըրած էր իր լեզուն սորվեցնել հիմ-նովին: Թրքերէն դիտնալով հանդերձ անգլերէն կը խօսէր, որպէսզի լսեմ, խօ-սիմ եւ սորվիմ:

Բայց ո՛չ. սորվելիք չատ բան ունէի այս դպրոցին մէջ:

Նախ, ամէն առտու, աղօթքէն վերջը պիտի արտասանէինք Աստուածաշունչի դիրքերուն անունները, – Ծննդոց, Ելից, Թուոց, Երկրորդումն Օրինաց Դատաւո-րաց, Ա. Թագաւորաց, Բ. Թագաւորաց, Գ. Թագաւորաց, Նաւմայ, Ամբակումայ, եւայլն: Ամէն օր անխափան, քարձրա-ձայն եւ խմբովին: Ներելի չէր մէկ անուն իսկ փախցնել:

Ցետոյ պիտի սորվէինք համով-հոտով երգեր.

Իչիր, արէայ հզօր,
Անուանդ փառաւոր,
Տուր որ գովեմք:

Կամ, – «Ցիսուսի եկ, Ցիսուսի եկ»:

Կային Թրքերէն եղանակներ ալ զոր կը լսէինք յարակից ժողովարանին մէջ, կամ կիրակնօրեայ դասերու առեն:

Կիտէյիմ, կիտէյիմ, կիւզէլ տիյարա,
Զէլէնկիմ վար տըր կիւզէլ տիյարտա,
Տավէք էտէր, կիտէճէյիմ...

Թրքերէնն ալ ունէր իր «Ցիսուսի եկ»ը –«Ցիսուսա կէլ»: Եւ ուրիշ գոհարներ որ անգլերէնէ հայերէնի թարգմանուած էին, իրրեւ հոգեւոր երգ:

Ի՞նչ անուշիկ, խաւտուտիկ խայծեր՝ կիրակնօրեայ դպրոց յաճախելու համար: Որքա՛ն չատ գացած ըլլայիր, այնքան աւելի եւ ծանրագոյն նուէրներ կը ստանայիր Ամերիկայէն, Մնունդի առ-թիւ, խաղալիկ, հանդերձեղէն, ու-տելիք, եւայլն: Ամէնէն բախտաւորն ան էր որ 52 կիրակի անխափան հետեւած կ'ըլլար:

Ես հազիւ 15–20 կիրակի գացած էի, այն ալ առաջին տարեշրջանին: Այս առ-թիւ ստացած նուէրներուս մէջ կը յիշեմ կապոյտ փողկապ մը Թուուքիկ, որ այ-նուհետեւ զարձաւ միակ փողկապս, գոյ-նով Թէ ձեւով, մինչեւ Միսաք Մեծարեն-ցի մահը, երբ ես ալ սեւ կապել սկսայ Գեղամին պէս: (Օամ. Սահմանադրու-թեան չրջանին, երբ ողբացեալ Ակնունին երեւցաւ այսպէս Թուուքիկ սեւ փողկա-պով եւ հետեւողները չատցան, միամիտ-ներ Դաշնակցական փողկապ կը կոչէին այս ձեւը, Թիւրիմացութեամբ):

***

Դպրոցին մէջ կային հարուստի աղջիկ-ներ, 14–16 տարեկան, որոնք չրջանը ա-ւարտելէ վերջ կ'երթային Հայ Սքուլ:

Այդ աղջիկներէն երկու քոյրեր դպրոց կու գային մանուկ տնտեսի մը հետ, Ենի Գափուէն: Ամէն կերպով ճոխ, ու-նէին նաեւ բան մը ամմատչելի ինծի հա-մար, – անգլերէնէ հայերէն բառարան մը:

Զուներորները յաճախ կը դիմէին մեծ քրոջ բարեացակամութեան:

Շփացածներէն մէկն ալ ես էի – մատ մը խլէդ: Եւ Օրիորդ Վեհանոյշ հաճու-թեամբ կը տրամադրէր բառարանը, գրա-սեղանէ գրասեղան սահեցնելով: Մինչեւ անգամ կ'արտօնէր տուն տանելու:

Իրիկուն մը բառարանը տուն տարած առեն, երկտող մը գտայ մէջը: Օ՛հ, ինչ, Քելէր, ցոլէր, իմ եարս: Ապա նաեւ հը-բաւէր մը՝ դասի առեն իր քովը նըս-տելու:

Սիրտս եփ ելած էր: Անհամբեր՝ ցե-րեկը, գիշերն ալ կարծես կը զառանցէի: Առտուն կանուխ, չատ կանուխ դպրոց վազել կ'ուզէի, տեսնելու համար վեհա-

ՕՐԵՐ Ե
(

անձնական գրադարանիս մէջ կայ Ա. Թագաւորաց գիրքը, ուր կը կարդանք Սամուէլ մարգարէի կոչումին մասին: Ես ալ ուզեցի ունենալ Աստուածաշունչ մը, ինչպէս Սամուէլ մարգարէն, որ ինծի ալ կոչ ընէ: Ուզեցի ունենալ Աստուածաշունչ մը, որ ինծի ալ կոչ ընէ: Ուզեցի ունենալ Աստուածաշունչ մը, որ ինծի ալ կոչ ընէ:

Ուզեցի ունենալ Աստուածաշունչ մը, որ ինծի ալ կոչ ընէ:

նոյնը, – 16 տարեկան պարմանուհի մը արքենի հասակով: Միրանի պէս հասուն: Իսկ իրիկունը կ'ուզէի ժամ առաջ տուն դառնալ:

Թրվռուն՝ անորոշ սարսուռներով, հազիւ կրնայի հետեւիլ դասերուս: Տունին մէջ անգամ դարձեր էի տեսակ մը դեւ, ցակոտ, ոսոսուռն:

– Ի՞նչ ունիս, կը հարցնէր մայրս, մըտահոգ:

Եթէ փարիզ ծնած ըլլայի, պատասխանը պարզաստ էր: Ոչ իսկ հարցնող կ'ըլլար: Իսկ Պոլիս, այն ալ Կէտիկ փաչա...

Օր մը մինչ Վեհանոյշ նորէն գրասեղանէ գրասեղան կը քշէր բառարանը, ինծի տալու համար, ամերիկացի վարժուհին խլեց գիրքը, եւ մէջէն դուրս երկտող մը: Անմիջապէս թարգմանել տալով, երբ իմացաւ բովանդակութիւնը, իրրեւ պատիժ Վեհանոյշը հրապարակաւ յանդիմանեց, իսկ դիս չաբաթ մը հիւրանոց տարաւ, ծանրացնելով անգլերէնի դասերը:

Վեհանոյշ յուսահատած չէր: Իրիկուն մը, երբ աշակերտները կ'արձակուէին եւ երկու քոյրերը տնտեսին կը սպասէին, հակցուց որ քիչ մը ուշ մեկնիմ միւս օրը:

Ի՛նչ բախտ: Կառավարիչ ըլլալու կարգը իմս էր միւս օրը: Այնպէս որ երբ աշակերտ – աշակերտուհիները հեռացան, մնացի մինակ՝ երկու քոյրերուն հետ, որոնք տնտեսին կը սպասէին, ըստ սովորութեան:

Զեմ յիշեր թէ ի՛նչ խօսեցանք այդ պահուն. Վեհանոյշ կը խայտար: Միեւնոյն առեն կը դողար: Ու մինչ քոյրը մեկուսի կեցած էր, յուշիկ-յուշիկ դէպի հանդերձարան հրեց զիս, ամուր մը գրկեց եւ սկսաւ տաք-տաք համբուրել. համբուրել ու հառաչել, անուշիկ բառեր գլորել:

Լրջօրէն սրտադողի մը մատնուած, ապտերս կարմրած, բուռն ճիգ մը փորձելով, հազիւ կրցայ դասարանէն դուրս նետել ինքզինքս: Ու փախայ, առանց ետ նայելու: Վազեցի, վազեցի մինչեւ տուն:

– Ինչո՞ւ այսքան ուշացար, հարցուց մայրս:

– Այսօր ես էի կառավարիչը:

Ա՛հ կառավարիչ. երբ համբոյրին համն ու բոյրը հասկնալու տարիքին հասաւ, Վեհանոյշ հարս գացած էր Մանչեսթըր:

***

Տեսնուած բան չէ որ երկու-երեք հայ տղաք գարունը կամ աշունը, հրդեհ մը կամ արկած մը նկարագրելու չափ հայերէն գրել գիտնան եւ թերթի մասին չըմտածեն:

Ե՞ս պիտի կազմէի կանոնին բացառութիւնը: Ուրեմն ձեռագիր թերթ մը, «Գարուն», որուն երկու աշխատակիցներէն մէկը տէրտէր եղաւ, միւսը պատուելի:

Կը նշանակէ պարապ չանցան ո՛չ «Ի-ջիր արքայ»ն, ո՛չ ալ «Ցիսուսի եկ»ը:

(Կարծեմ 8–10 թիւ մը «լոյս տեսաւ» – իւրաքանչիւրը երեք օրինակ՝ 15 օրը անգամ մը, որ կը պտըտէր ձեռքէ ձեռք):

***

Լրացնելով ամերիկեան դպրոցին երկու տարուան շրջանը, կ'ուզէի Բոպըրթ Գոլէճ մտնել:

Երա՛զ: Տարեթոշակն էր 44 ոսկի, հայրս կը ստանար ամսական երեք ոսկի, չորս-հինգ հոգինոց ընտանիքի մը համար: Կէս գնով իսկ ընդունէին, ճար չկար:

Խնդրեցի միսիոնարուհիներէն որ Ամերիկա ղրկեն, մեքենագիտութիւն սորվելու համար: Իրականին մէջ միտքս ճարտարապետութիւն էր, սակայն բառերը կը չփոթէի իրարու հետ:

– Դժուար է, դժուա՛ր. ձրի չեն ընդունիր. ցերեկը պիտի աշխատիս ապրուստ ճարելու համար, գիշերն ալ դասընթացքի պիտի հետեւիս. չես կրնար դիմանալ: Եկուր քեզ Անաթոլիա Գոլէճ ղրկենք: Տարեթոշակը 12 ոսկի է. միայն վեցը կը վճարես, մնացեալը կը ճարես արհեստի մը հետեւելով ի նպաստ վարժարանին, – ատաղձագործութիւն, կօշկակարութիւն, դերձակութիւն, խոհարարութիւն, եւայլն:

Հայրս ալ համոզեցին եւ առաւ մը ինքզինքս գտայ Մարզուան, խումբ մը ունեւոր աշակերտներու հետ:

Շատոնց փակուած էր, Գայտեան-Թումայեանի շրջանը: Բայց եւ այնպէս Գոլէճը ունէր չատ կարող ուսուցիչներ եւ ուսուցչապետներ, –Յակոբեան, Սըվազլեան (նահատակուած), Մանիսաճեան, եւայլն: Քննութիւնը զիս տարաւ կեցուց նախակրթարանի Գ. կարգը ուրկէ անդին կը սկսի բուն ճեմարանը:

Գիշերները կը պառկէի անչափահասներու պատսպարանը (Ոոյս Հոմ), ուր կը գտնուէր նաեւ Մեծարենց:

Նոր տարեշրջանը սկսած էր արդէն, երբ տկարութիւն մը հիւանդանոց նետեց զիս: Առանց ատոր ալ, սիրտս տաք չէր, թէեւ կանոնաւորապէս կը հետեւէի դասերուն: Հետզհետէ տհաճութիւն մը կը սողոսկէր սրտիս մէջ: Կ'ուզէի ձգել հեռանալ, նամակ նամակի վրայ դրելով հօրս:

– Այսքան ալ չո՛ւտ... Համբերէ՛, տըղաս, համբերէ՛. օրինակ առ ընկերներդ:

Ընտանեկան շրջանակի կարօ՞տը: Ընդհակառակն: Շատ բախտաւոր էի այդ կողմէն: Տուն մը բարեկամներ հազար կտոր կ'ըլլային, խնամելով իրենց զաւկին պէս:

Երկար չտեւեց անձկութիւնը:

Կիրակի օր մը, երբ կը խաղայի պարտէզին մէջ, երէց դասարանէն երիտասարդ մը, ուսանող աստուածաբանութեան, մօտենալով հարցուց.

– Ի՞նչ կը բանիս հոս:

– Կը խաղամ:

– Ինչո՞ւ քար նետեցիր թռչունին:

– Մե՞ղք է քար նետել:

– Հարկաւ. եւ երկու մեղք ունիս, մէկը որ կը խաղայիր սուրբ օրով, միւսը՝ քար կը նետէիր թռչունին:

– Հապա ի՞նչպէս կ'անցընեն կիրակին:

– Նո՞ր պիտի սորվիս. կիրակնօրեայ դաս կայ վերը: Սաղմոս կը սերտեն այսօր:

Նոյն գիշերն իսկ նամակ մը գրեցի Պոլիս: Պարզապէս վերջնագիր.

– «Ես այլեւս չեմ կենար: Այստեղ մարդ կը չորցնեն»:

Հօրս մօտ խրատները եւ բարեկամներու յորդորները զոնէ մինչեւ տարեգլուխ մնալու՝ անցան ապարդիւն: Ու վերադարձայ Պոլիս, մէկ ամիս հիւանդանոց, մէկ ամիս ալ ճեմարան մնալով:

3. «ԼՈՅՍԸ ԲԱՑԻԱՒ ԴՈՒՌԸ ԲԱՑԻԱՒ»

Հայրս.– Քանի որ ուզած դպրոցդ չես կրնար երթալ եւ Ամերիկա ալ չատ հեռու է, եկուր արհեստ մը սորվէ: Դերձակի մը քով գնենք. թէ՛ կը սորվիս եւ թէ՛ լաւ դրամ կը վաստկիս:

Մայրս.– Մեր ծակորը խանի մը անկիւնը գորգ նորոգելով սկսաւ, եւ հիմա խանութ բացած է Ամերիկայի մէջ:

Երկար առեն անորոշութեան մատնուելէ վերջ, առտու մը հայրս զիս տարաւ յանձնեց Ս. Դաւթեան գործակալութեան, իբրեւ առժամեայ կարգադրութիւն:

– Գիրքերը կը չարես, հասցէները կը գրես, ապրին-անդին կ'երթաս: Ամիսը հարիւր ղրուշ կու տամ:

Գործակալութիւնը թառած էր հին խանի մը չորրորդ յարկը եւ ժամադրավայր մը կը համարուէր գրոց-գրոցներու, մանաւանդ որ չաբաթաթերթ մըն ալ կը հրատարակուէր, «Բիւրակն», խմբագրութեամբ Դաւիթ Ֆաչկոնցի (ի՞նչ չուտ մոռցանք այս համեստ բանասէրը):

Օր մը գրասենեակ ներկայացաւ հասակագեղ երիտասարդ մը, սրածայր մօրուքով: Զեռքն ունէր նոր գծուած նկար մը, առաջուց ապսպրուած:

Ս. Դաւիթեան աչք մը նետեց նկարին վրայ, վար դրաւ եւ մէկմէկ մը երկնցուց նկարիչին:

Երիտասարդը մէկէն ի մէկ փրփրելով, մէկմէկ մը երեսին նետեց, նկարը քաշեց եւ դուրս նետուեցաւ չանթարճակ: Այնքան յուզուած էր որ հազիւ կը լսուէին արտասանած բառերը:

Երիտասարդը կը կոչուէր Տիրան Զըրաքեան:

***

Ադին անդին թերթ-գիրք տանելով բաւական մարդ ճանչցած էի:

Օր մը նամակատան առջեւ դիմացս եւ լաւ Մ. Շամտանճեան, որ կիսամսեայ թերթ մը կը հրատարակէր:

– Իմ քով կու գա՞ս, «Էքսփէտիտըն»ի համար:

– «Էքսփէտիտիոն»ը ի՛նչ է:

– Փոստա. թերթերը կը ծալես, հասցէները կը գրես, «փուլ»երը կը փակցնես, նամակատուն կը տանիս, Ամիսը 120 ղրուշ կու տամ:

Երկու օր վերջը փոխադրուած էի Շամտանճեանի քով, չեմ գիտեր ո՛րքան մնալով Դաւթեան գործակալութեան գրասենեակը. բայց վրայ տալով ստանալիքս:

Բորբոսած խանի մը անկիւնէն փոխադրուեր էի Պապը Ալի ճատուէսի: Պողոտան որ կը տանի Ֆ. Դուռ:

«Մասիս»ի խմբագիրը սենեակ մը ունէր «Սուրհանդակ»ի խմբագրատան մէջ: Քանի մը չաբաթ հազիւ աշխատած էի, երբ Թերթին տնօրէնը, Տիգրան Էֆէնտի, իր քով կանչեց զիս:

– Շամտանճեանը բան չի կրնար վճարել քեզի. արդէն պիտի ելլէ, Թերթն ալ պիտի դադրի. քովս եկուր, բաժանորդներու հաշիւները կը նայիս, նամակները կը գրես, կը վարժուիս: Ամսականդ ալ 150, յետոյ կ'աւելցնեմ:

Շէնքին երկրորդ յարկէն իջայ առաջինը:

Օրն ի բուն հաշիւ, ընկալագիր, նամակ: Յետոյ բարձրաձայն կարդալ օրւան Թերթերը, որպէսզի էֆէնտին մտիկ ընէ (աչքերը տկար էին): Յետոյ յարակից սենեակը, – երկու մեթր լայնքով, չորս մեթր երկայնքով խշտեակ մը ուր խմբագիրները կ'աշխատէին, իրրեւ խմբագրապետ ունենալով Զարմայր Դպիրը (այժմ վարդապետ):

Կը պատմէին, այն առեն թէ բուն խմբագրապետը Մ. Շամտանճեանն էր, նոր եկած՝ Գերմանիայէն: Բայց Տիգրան Էֆէնտին ըլլալով չատ զբոյչ մարդ, վերջին պահուն իր որոշումը փոխած եւ խմբագրապետի աթոռին վրայ նստեցուցած էր այս վաւերական տիրացուն, անգոյն եւ անվնաս:

Խմբագիրներուն քով երթալ գալով, պրաչարներուն ձեռագիր, փորձ տանիլբերելով, ես ալ սկսայ ծծել տպագրական մելանին հոտը, զգալ ձեռագիրներու խըշերտուքը:

Ֆրանսերէնս փորձելու համար, օր մը հինգ տող հեռագիր թարգմանել տուին, սրբագրեցին եւ ղրկեցին գրաշարին:

Յաջորդ օրը, հայրս նոյն պարծանքով կը ցուցնէր այդ հեռագիրը, ինչպէս, ժամանակին, «Կ. Պոլսոյ արքեպիսկոպոս»ին պատմութիւնը:

***

Այս հեռագիրը պատճառ եղաւ որ վէճ մը ծագի երկու սենեակներուն միջեւ, – գրագի՞ր թէ խմբագիր:

Խմբագիրները կը կանչէին իրրեւ օգնական, մանաւանդ փորձ կարդալու, բաղդատելու, ձեռագիրները կարդի դնելու համար: Տիգրան Էֆէնտին կը մրմռար թէ նամակները, հաշիւները երեսի վրայ կը մնան: Իսկ իմ ոտքերս աւելի շատ կը հակէին դէպի խմբագիրներուն սենեակը:

Կոչո՞ւմ: Որեւէ առեն խորհո՞ւած էի խմբագիր ըլլալու մասին:

Կը յիշեմ թէ նախակրթարանին մէջ, երբ օր մը վարժապետը հարցումներ կ'ուղղէր աշակերտներուն, իրենց ապագայ ասպարէզի մասին, պատասխանեցի, ամենայն միամտութեամբ. – Կ'ուզեմ թերթ ծախել:

– Հրատարակե՞լ թէ ծախել:

– Ծախել, ինչպէս ամէն օր կը տեսնենք, փողոցներու մէջ եւ կամուրջին գլուխը – «Հայրենի՛ք», «Արեւե՛լք»...

– Տղաս, սա ի՞նչ գործ է. սառը ցըրւիչ կ'ըսեն, ամէն մարդ կրնայ ընել. իսկ դուն որ ուռում կ'առնես...

Ի վերջոյ որոշուեցաւ որ առտուն հաչիւներով զբաղիմ, կէս օրէն վերջն ալ խմբագիրներուն քով երթամ, վարժուելու համար: «Դասընթացք»ը բացուեցաւ արտաքին լուրերը թարգմանելով, մանաւանդ որ քիչ մը անգլերէն ալ գիտէի. (կը չարունակէի աւելին սորվիլ ինքնօգնութեամբ):

■

ՔԻՈՍ

(Շար. Ա. Էջէն)

Սուինները, եաթաղան, արիւն, նոյն ատեն ծառերուն արցունքները: Տեսակ մը հին առասպելաբանութեան մնացորդ: Ծառերը կու լան, ինչպէս այլակերպուած Դաֆնէն կը չարունակէ իր ողբը: Նէա-Մոնիի մուտքին, այսինքն՝ Նոր վանքին, Նորավանքին, ապակիէ պահարանի մը մէջ կը պահուին, իրարու վրայ բարդուած, դիզուած կը ցուցադրուին զոհերուն գանկերը: Զգայուն այցելուները պիտի նեղուին ոլորքներու, բազկոսկրերու այս դասդասումէն, որուն վերի չարքին գանկերը կ'արձակեն իրենց աչքերուն պարապութիւնը, աչքեր որ կարծես զգեր են իրենց տեսածին հետ եւ կը մնան աներեւակայելի: Անթիլիասի մատուռին գանկերը այդպէս էին նախքան զունաւոր ապակիներու տեղադրումը, որ անապատէն բերուած ոսկերոտիքը կը ծածկէ ամօթխածութեան մը պղտորութեան ետին: Անոնց առջեւ կանգ կ'առնեմ ինչպէս ատենին, մայրիկը քովս կ'ըլլար, յետոյ ինչպէս հիմա, ես մինակս չարունակեցի այցերս: Այդ է վայրը, կ'ենթադրեմ: Մը-նացորդները մեռելներուն յարութիւն չեն տար եթէ չըլլար անոնց թելադրանքը մարդկային կերպարանքին: Մնացորդները կերպարանք մը կը չրջագծեն, որ պարապ է նոյն ատեն: Մնացորդները կ'անյայտացնեն մեռելները. անոնց աչխարհը, կեանքը, լեզուն, քաղաքակրթութիւնը չկան այլեւս, որքան ալ ճգնիմ զանոնք պատկերացնել, պահեմ անոնց բարբառները, սորվիմ անունները, ծէսերը, կենցաղը, ճաշացուցակը, որքան ալ չկանամ կրկնել իրենց կեցութեան նչանները: Ոսկորները դէպք մը կը նչեն այնքան ատեն որ ես անոնց մէջ կը պահպանեմ կերպարանքի մը յիչողութիւնը: Ահաբեկողը այն է որ այդ յիչողութիւնը կորուստը կը սրբագործէ: Բոլոր հերձիները թող լան, այդ ողբը օր մը կը վերածուի ծամօնի:

Հին ողբերգութիւնը չատոնց պատկերացուցեր է աղէտը:

Երբեմն տարօրինակ, եթէ ոչ խօլ մտածումը, որ սարսափի օրերէն մնացածը միայն Տըլաքրուայի Քիոսի Զարդն է, երեւակայութեամբ յօրինուած, թէեւ բազմամարդ ու խռովիչ տեսարան, որ յաճախանքի, բանդագուշանքի մը նման Լուվրի չրջանակէն ելած, կը հետեւի երբ նայիմ եռիս, մութին մէջ կազմուող, անյայտացող կերպարանքներուն: Գերազանց արուեստ մը միայն դէպքերուն կու տայ խորութիւն, իրաւութեան զգայութիւն, ինչ որ կը կոչեն իրականութիւն: Բայց նոյն ատեն ոչ մէկ արուեստ համազօր է ոճիրին: Որովհետեւ կը պատկանի ուրիշ, բոլորովին այլ ու անկախ կարգի:

Հիմա, տարբեր չեչտ մը որդեգրել, տեղեկատուական, առարկայական ըլլալու ճիգով՝ երբեմն միակ ձեւն է չրջանցելու ցաւի անասելին, ահա այսպէս. կղզիին միակ արտադրութիւնը՝ հերձիի դեղնաւուն աղամանդի նմանող մազտաքէի հատակոտորն է: Ան ալ կը գտնուի կղզիին միայն հարաւային մասին մէջ, ընդմէջ հարաւի խամսինին եւ հիւսիսի մելթեմին: Գիւղաքաղաքի նեղ, երբեմն արուեստականօրէն պճնուած փողոցներուն մէջ, դռներուն առջեւ սեւազգեստ կիներ կան, նստած սեմին, աթոռի մը վրայ, գիրկերնին մաղ մը, որուն մէջ թափուած կեղեւի, տերեւի, հողի խառնուրդ մը կը քրքրեն, կը սոկեն այդ փայլուն, տճեւ բեկորները, որոնք ձիւթ ու ծամօն պիտի դառնան, թուրաւէտեն օճառ ու չաքարեղէն, այսինքն՝ քիչ մը ամէն ինչ, ամէն բան, յօրինելով բնապահպանական ճարտարարուեստ մը, որ հինն ու հնադարեանը կը խառնէ նորին, ինչպէս հին յունարէնի, բիւզանդերէնի ամէնէն բնորոշ բառերը կը չարունակեն վերապրիլ այդ կիներու բարբառին մէջ:

Մնալու համար նոյն ձայնատարածքին մէջ՝ ամերիկեան չիքլէթի յաղթանակէն առաջ այդ խէժն էր որ կը ծամէինք մեղրամոմին խառնուած: Ակռաները, չունչը կը մաքրէր: Այն ատեն, պիտի ըսէր մայրիկը, աչխարհը ֆեռահ էր: Աչխարհը հիմա ծամօնի մածուցիկ համացանցն է, պիտի պատասխանէր Սփիրօն: Զուրի խորքին մնացող պինդ խէժի խիւսն է արեւը հոն, անոր եռին սուզուող ամպերու ծուէններէն խաւ առ խաւ: Կարկանդակի հոտ մը: «Սպիտակ կաթ ու մազտաքէ»:

Կանուխ կ'արթննամ, արդէն երկաք դիչերը թոյլ չի տար որ մակաղիմ անկողնին մէջ: Կը ցատքեմ բռնելու համար ճառագայթի չողը, ճակատագրի թել մը, գոյութեան զգայութիւնը մէկէն: Ըլլալ, այսինքն՝ ներըմբռնել, ոչ թէ զիտնալ; Գիտնալը միայն հաստատուն գետին մը կ'ապահովէ եւ այնքան ալ վստահ չեմ որ բլուրը իր ժայռային կուտակումով չի դղրդար խախուտութեամբ: Մինչդեռ ներըմբռնելը չօչափել է, մօտենալ, շատ մօտէն հպիլ է բացուածքին ուր մարմինը կը հանդիպի տեղին, անչրպետին որ զիրենք կը բաժնէ:

Մի առ մի ու խառն ի խուռն, ինչո՞ւ չըսել բոլոր հաճոյքները:

Մեղրը գրեթէ սրճագոյն նարնջագոյն մը, թափանցիկ հողափայլք մը, օգրա, հրեղէն քաղցրութիւն մը որ կը դառնայ նռան ծաղիկ, կպչուն, բայց հաւասար մակերես մը որ կը ծփայ, խարիսխէն արտահոսող խորութիւն մը իր ճգան ճիւթի, խէժի վէրքի սպիով: Ոչինչ որ ըլլար հոն թանձր, հաստ, չաքարոտ: Մեղրերու մեծ ընտանիքին մէջ կը պատկանի չոճեղէնի, պիտակեղէնի, ծովայինի եւ կարմրաքարայինի խումբին: Տոգորում մը ծանրով ու թեթեւով: Կը պակսի, եթէ կարելի է ըսել, կարմրալանջի գեղգեղանք մը, ան ալ թող համաեսող չրթները հաղորդեն:

Շոյել նուռերը նայուածքով, երբ կը կախուին ճիւղերէն ինչպէս ձարտարի մրգաստանի ծառերն ի վար կը հակէին, կարծես կը ճչդուէին էական կշռոյթէ մը: Արեւը կը թրթռայ անոնց պիրկ կարմիրին: Ամէն բանի տալ իր իսկական հաստնացման ժամանակը, երբ անճկութիւնը չի փարատիր այլ կը վերածուի ձեւաւորման մղիչ ուժի: Հիւթը կերպարանաւորումն է նիւթին, ինչպէս գիրը մարմնին:

Ոչ թէ բնութեան առջեւ, ինչպէս կ'ըլլան որոշ քաղաքներ ծովէն հեռու, քարաժայռերու վրայ, այլ բնութեան մէջ, կարծես խրած, մխրճուած, քարացած քարքարուտի մը կոպիտ հովիտին խորքը, ինչպէս լքուած Աւդոնիման, բարձրաւանդակին վրայ, իր կատարեալ խորանարդ կառոյցներով: Գրել այնպէս որ կարծես կը պատրաստուիմ գրածս լքել անմիջապէս որ վերջակէտեմ: Ցետոյ, մանաւանդ չգրել:

Սփիրօ կը ճգնի պատմել առասպելը որ դիտեմ եւ որ չհասկնալ կը ձեւացնեմ: Կը ձգեմ որ աչքերու կապոյտը, օղիի նման թունդ, փայլատակէ, բերնէն լեզուն քաղցրաբանէ –գոնէ այդպէս կը թուի իր բարբառը լինի– որուն մէջէն միտքս կը սահէ Գոլմպոսի անունը· ըստ աւանդութեան, սակայն, հաստատ, հին, խոկապէս, ձենովայէն եկեր է հոս մեծ արկածախնդիրը, սերտելու նաւարկութեան արհեստը, արհեստագիտութիւնը եւ անկէ ետք միայն յայտնաբերեր է Ամերիկան: Կը սիրեմ առասպելը: Ինչպէս Հոմերոսի Ծնունդը, հինգերորդ ցամաքամասին (կամ մեծկակ կղզիին) դիւտը կը սկսի այստեղէն: Քիոս սկիզբ արկածախնդրութեանց: Մէկը աչխարհի, միւսը դիւցազներգութեան: Երկուքն ալ բընական եւ բնակութիւնը հնարաւոր դարձնող: Առանց մէկուն կամ միւսին ի՞նչ պատմութիւն: Սփիրօ անչուշտ հպարտ է, կարծես հին նաւաստիի աւանդութեամբ ինք նուաճեր է Ամերիկան, հոն գացեր, բաներ, չահեր ու վերադարձեր է հայրենիք: Սովորական բանուոր պանդուխտի մը մէջ ե՞րբ կը յայտնուի Ողիսեւս: Եթէ վերադարձը չըլլար ի՞նչպէս պիտի ըլլար կղզին:

Կը նախիմ պատչգամի սեղանին առջեւ, հանրախանութէ գնուած ճափոնական տետրակը կը բանամ արեւին, կը սկսիմ պատրաստել միտքս որ կարենայ մտածում մը սեւեռել, որ զառածի մերթ զոյնի մը, չարժումի մը, թռիչքի մը ուղղութեամբ, հետեւի ալիքի ճերմակ տողին որ կը ճողի, ծովափի մէկ ծայրէն միւսը կը թաւալի, անհուն եւ սահմանաւոր, կը խաղայ խիճերուն հետ, կանաչ, մոխրագոյն, տեսակ մը երախայ, երախայի խաղ: Սերտել, զառնալ սերտ քաներուն, իրերուն, բառերուն հետ, սեղմուիլ անոնց, սրել զանոնք, տուրալ սլացքի մը անչարժ թափով: Սեւեռել ինչ որ կը նայի ինծի –բաները կը նային, ղէմք կ'ունենան երբ բառ հագուին– սիրել զայն, սրել ականջ ու աչք, սրտել, պիտի ըսէի համայնատրոփ զօրութեամբ:

Մէս մը, առաւօտեան մարմնամարզ մը, արարողութիւն մը, մանրամասն, կարգաւորուած, երաժչտական ու լուռ մասերով, դիպուածային, եթէ կարելի է ըսել, պատահմունքի ծիսակատարութիւն: Մարդ ստիպուած չէ երբեք աղօթելու: Ուչադրութիւնը հոգիին աղօթքն է եղեր (Մալըպրանչ): Իսկ աղօթքը հոգիին աղը կամ հոգիին օթեւանը՝ երբ կը սլանայ օդին մէջ, ինչպէս մարմինը միջոցին:

Սփիրօ կը զբաղի բուսաբանութեամբ եւ ինչպէս ամէն բուսաբան բանաբոյս է: Նուռ մը ունի երեք հարիւր վաթսուն հինգ հատիկներ, կ'երդնուամ, դասաւորւած օրերուն պէս, մարգարիտ, թափանցիկ, վարդագոյն կամ կարմիր, միչտ քաղցր, անկուտ: Գեղեցիկ է այդպէս մտածել, թէեւ սխալ, թէեւ միչտ ստուգելի: Նոնենին ու նուռը –ասիկա իրերու հակաճառութիւն իմ կողմէս– կային նախքան տարուան բաժանումը այդ թիւին, որ ունի յաւելեալ կոտորակներ, աւոնցմով կը կազմուէին օրեր, յաւելեաց վտանգաւոր տասներորդ ամիսը մեր հին տոմարին: Պէտք է երեւակայել որ կան երեք հարիւր վաթսուն վեց հատիկնոց նուռեր որ կ'ածին, կը հասունանան, կը ճաթին, կը ճաքճքին մէկէն Նահանջ տարուան մը աչնանամուտին:

Սակայն, ըսի, գեղեցիկ է այսպէս մըտածել (մտածումին գեղեցկութի՛ւնը...), տարին առընչել միրգի մը այդ գնդային պարունակութեան (ինչպէս Նարեկացի կը կատարէ նոյնը մարդկային մարմնին համար) քակել այդ բուսային հրաչալի ճարտարապետութիւնը որ ժամանակի կառուցուածքի կաղապար մը կու տայ· բարդում, դիզում, խիտ, իրարու կիպ, հատիկի կուտակում խորչերու մէջ, ինչպէս դէպքերը յիչողութեան, դրուագներ վէպի մը մէջ, ինչպէս տարիները դարու մը բովանդակին:

Այդպէս մտածել բաւական գեղեցիկ չի թուիր ինծի, այսինքն անոր կը պակսի ճչդրտութիւնը, քանի որ կ'ատեմ ոճին մէջ տարտամն ու հարեւանցին: Նուռը ամփոփումն է ժամանակին, այն ժամանակին որ հողէն կ'ածի մինչեւ լոյս, ան որ կ'ածեցնէ հիմնանիւթը, ատաղձը մինչեւ իր չրջագիծը, կերպարանքն ու բանաղարճումը: Բխումն է (ի Հօրէ) օդի փորուածքին մէջ որ կը վերածուի բունի: Կեղեւի ծաւալին մէջ առհասական ժամանակը կը խտանայ, կը կլորնայ, կը կը պլորուի, կը պնդանայ, կը դառնայ հիւթեղ, խիտ, փխրուն, աստղայեռ քանդակ: Նուռեր, ժամանակներ: Երբեմն մէկէն սեւ հատիկ մը, երբեմն մինչեւ խորքը գացած կտուցի հարուած մը. փորուածքէն կը հոսի թանձր կաթիլը:

Լոյսին տակ, գրած պահուս, փոքրիկ, հազիւ նչմարելի միջատ մը կը կտրէ էջը, լուսանցքի գիծն ի վեր, ճիշդ անոր կողքէն, ինչպէս ես կը քալեմ արտերը բաժնող պատերու կողքով: Մեր միջոցները նոյնը չեն: Իսկապէ՞ս: Ան ու ես կը չտապենք: Ան՝ արագ, տարուած էջի անտվոր հարթութենէն, ես՝ դանդաղ, հետզհետէ աւելի դանդաղող ռիթմով, քախող անդադար անապատելի խոչընդոտներու:

Բոլոր նուաճողները, արչաւողները, գրաւողները սպիներ կը ձգեն լեռներու, հովիտներու, ձորերու մէջ· անառիկ բերդեր, ամրոցներ, պաշտպանողական մեծաչուք կոթողներ, բոլորանուէր դիտարաններ, որ ի վերջոյ ինկած են, կիկլոպեան, յունական, յունական, բիւզանդական, օսմանեան ժամանակի խտացած, քարացած պահեր որ պատմութիւնը կը քանայ, կը զարգացնէ, կը փակէ ու կը նչէ: Փիլիպպոս, Աղեքսանդր, Օգոստոս, Սուլէյման: Պատմութիւնը չուտով կը վերածուի ճարտարապետութեան, քաղաքաչինութեան պատմութեան, արուեստի պատմութեան, բանաստիրութեան: Պատմութիւնը կ'ատարտի արուեստով: Ատոր համար արուեստը վերջ մըն է եւ ի հարկէ մտածող միտքը –ամէն միտք չի մտածեր, ամէն միտք գուցէ քիչ մը անմիտ է– արուեստին վերջն է: Անոր միակ տեղը արուեստն է: Աչխարհակալները, բռնակալները դիտեն, արուեստագէտները կ'արարեն աւելի ուչ կամ նոյն ատեն, ինչպէս յաւիտենական երախայ ծովը կը տաչէ աւազուտքը, ապարանքները կը յարուցանէ, կը խորտակէ:

Իրիկնադէմին՝ լեռներու դանդաղ մըթագնումը, մելանի վերածումը մինչեւ կղզիին հարաւային մասը, անընդմէջ, միակերպ: Փոփոխութեամբ ցատքամասի մակերեւոյթը կը հանդչի: Միտքը կը փնտռէ, կը պտռէ, կը դեգերի հոս-հոն, չի յանգիր ոչ մէկ քարի, եզրակացութեան, ինչպէս ճայերը վէտվէտող ջուրի աւազանին վրայ: Բլուրներու փլած բնազանցութիւն:

Քնացողը արթուն է ուրիչ աչխարհի մը մէջ: Ունկնդրողը կրնայ խօսիլ: Հովը, ոչ թէ անբան, այլ եկող, անդադար փչող հեռաւոր դարերէն, երբ դարերը տակաւին չկային, երբ չկար համար ու թիւ, համարակալում ու ժամանակ: Գրողը կը կծկուի անոր մէջ: Որքան պահուըտի հոն այնքան մտածումը կը մատնուի անոր մութին:

Անտառները այնքա՛ն կանաչ որ կարծես եկեր եմ մինչեւ հոս սերտելու համար անոնց զուարթ ու բուրաւէտ մանուշակագոյնը:

Ամբողջ կեանք մը բառերուն տալու ստուգութիւն մը, գտնելու համար չեչտ մը, որ միայն իրենցը կրնայ ըլլալ, սորվելու համար ունկնդրել այն թրթռացումին երբ երկիրը, արեւը, ձայն կը տրոփեն նոյն թնդիւնով:

Սորվիլ կը նչանակէ դարձնել իմս, ինչպէս սովը կը դրկէ գիս ինծմէ: Իսկ բոլոր սովորութիւնները կը ստանձնենք որպէսզի մեր ինքը, մեր այս ստացական եսը դարձնենք յարատեւ: Սորվիլ՝ նաեւ սորտտել... իջնել մէջը, ամէնէն ստորինը, ստորերկրեան: Միջատը կ'արտորայ կառուցել իր բնազանցական ոստայնը, քայքայելով լոյս ու հող, անջատուելով անոնցմէ որպէսզի բնակի այնտեղ:

Որքան մօտենամ այս ամբողջին որ իրրեւ լեռ ու ծով, երկինք ու անտառ, իրրեւ չնչաւոր եւ անշունչ, թռչուն ու սողուն կը չրջապատէ գիս, այնքան անանցանելի կը թուի անչրպետը որ կը բաժնէ գրելու գործողութիւնը տեղէն, զայն կալուածի մը նման կ'առանձնացնէ: Որով անդադար կը տեղափոխուիմ քանդադարձումներու երկայնքին, տեսակ մը ծալք, որուն իւրայատկութիւնը իր այս բազդատական, փոխաբերական, փոխանուանական եզերքուն վրայ կը կայկայի: Թերեւս ուրուային չեչտ մը հոս, հերձ մը հոն, խոտորիչ բեկում մը կը մտցնեն չունչը, չնչառութեան կշռոյթը, ծովուն չըչունչէն, հովու սրսփուքէն, տերեւներու խչրտոցէն բնաձայնութիւն մը: Սակայն պիրը ատոնք կը կլանէ, կը ջնջէ, կը պահէ միայն ու միայն հակադրական, փոխթափանցող բայց երեւակայական կապ մը: Ինչ որ կը կոչուի անիերդաչնակ համաձայնութիւն:

Առանց անտեսանելիին հետ ճակատումի չկայ պատկեր, առանց տեսանելիին չկայ խորունկ կառուցուածք: Անտառի, ծովու, ձկան ու հովու հոտեր կը կազմեն մեր լեզուն:

Գ. Պ.

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch» — 83 rue d'Hauteville 75010 Paris — Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 9
MARDI
9 JANVIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ,
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·615 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·615

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՐՇԱՒԱՑԻ արքեպիսկոպոսը՝ գերպ· Սթանիսլաւ Վիէկլիւս, որ նոր նշանակուած էր իր պաշտօնին գլուխը, ստիպուեցաւ հրաժարիլ ճիշդ այն օրը երբ տեղի պիտի ունենար իր գահակալութիւնը: Յայտնաբերուած էր, որ անցեալին սերտօրէն գործակցած է տեղւոյն համայնավար կուսակցութեան հետ: Մամուլը լայն տեղ տուած էր կարգ մը տեղեկութիւններու այդ անցեալին մասին եւ եպիսկոպոսը խոտովանեցաւ ու իր տեղը գրաւեց կրկին իր նախորդը՝ գերպ· Կլեմպ: Գերպ· Ս· Վիէկլիւս, 67 տարեկան, նախկին տեսուչն էր Լուպլինի կաթողիկէ համալարանին, եւ 2006 Դեկտ· 6–ին Վարշաւայի արք· նշանակուած էր: Ուանոդութենէն իսկ (1967) գործակցած էր Պետութեան ապահովութեան հետ:

Տ· ՏԸ ՎԻԼԸՓԷՆ յայտարարեց թէ ներկայ պիտի ըլլայ Իւ· ԷՄ· Փէ·ի Յունուար 14ի ճաշին, բայց յետագային պիտի չմասնակցի հաւաքոյթին, այլ խօսքով պիտի չքուէարկէ: Այդ օրը, չարքերը պիտի քուէարկեն ի նպաստ Նիքոլա Սարքոզիի, որ կուսակցութեան միակ թեկնածուն է:

ՍԵԿՈԼԷՆ ՌՈՒԱՑԱԼ, որ «լաւ պաշտպանուած է» Փեքինի մէջ, տեղւոյն իշխանութիւններուն կողմէ, այցելած է Զինական պարիսպը, ապա «արգիլուած քաղաք»ը, փորձած է նաեւ իր յայտարարութիւններուն մէջ չատ սիրտը չկոտրել Զինացիներուն, խօսելով մարդկային իրաւունքներու մասին եւ ոչ՝ մարդուն, ինչպէս կ'ըսուի ընդհանրապէս: Փարիզի մէջ, Յունուար 7ին, Պայրու քննադատեց Սեկոլէն Ռուայալի «ենթարկուածի» վիճակը:

ԱՄՆ–ՈՒ Ներկայացուցչական Ժողովին նախագահ ընտրուեցաւ դեմոկրատ երեսփոխանուհի տիկին Նէնսի Փելոզի, ինչ որ առաջին անգամ կը պատահի: Նոյեմբեր 7ին ընտրուած 110րդ Գոնկրէսը իր բացումը կատարեց Յունուար 4ին, Ուաշինկթըն, որու ընթացքին երկու ժողովներու հակակշիռը ձեռք առաւ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը:

ԹՈՒՆՈՒԶի մէջ, Դեկտեմբեր 23էն ի վեր խորհրդաւոր ճակատումներ կան, որոնց բուն բնոյթը անծանօթ կը մնայ: Զինեալ խմբակ մը կազմալուծուած է ա-

(Շար·ը Դ· էջ)

ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

«ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԾՈՒՂԱԿԻ ՄԸ ԿՐՆԱՑ ՎԵՐԱԾՈՒԻԼ»

Բաքուէն պարբերաբար բարձրացող պատերազմական կոչերը միահամուռ վաւերացումի չեն արժանանար երկրին մամուլին կողմէ: «Հայելի» թերթը գրած է թէ Ղարաբաղի հարցը զէնքի դիմելով լուծելու փորձութիւնը կրնայ աղէտալի հետեւանքներով ծուղակի մը վերածուիլ: Ըսուածը հետեւեալն է· «Լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն նախագահ Ալիեւի չուրջ ռուսամէտ պաշտօնատարներու խմբակ մը կայ որ կը պնդէ թէ 2007–ին Ադրբեջան պէտք է օգտագործէ Հայաստանի ընտրական մթնոլորտը ու փորձէ զէնքի ուժով ձեռք ձգել գրաւեալ տարածքներուն գոնէ մէկ մասը: Անոնք կը կանան համոզել նախագահը թէ Ռուսաստան այս անգամ անկողմնակալ կը մնայ երբ պատերազմ ծագի, քանի որ դժգոհ է Երեւանի արեւմտամէտ հակումներէն: Բայց կացութեան նման զարգացում կրնայ Ադրբեջանի համար իսկական ծուղակի մը վերածուիլ»:

Բաքուէն պարբերաբար բարձրացող պատերազմական կոչերը միահամուռ վաւերացումի չեն արժանանար երկրին մամուլին կողմէ: «Հայելի» թերթը գրած է թէ Ղարաբաղի հարցը զէնքի դիմելով լուծելու փորձութիւնը կրնայ աղէտալի հետեւանքներով ծուղակի մը վերածուիլ: Ըսուածը հետեւեալն է· «Լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն նախագահ Ալիեւի չուրջ ռուսամէտ պաշտօնատարներու խմբակ մը կայ որ կը պնդէ թէ 2007–ին Ադրբեջան պէտք է օգտագործէ Հայաստանի ընտրական մթնոլորտը ու փորձէ զէնքի ուժով ձեռք ձգել գրաւեալ տարածքներուն գոնէ մէկ մասը: Անոնք կը կանան համոզել նախագահը թէ Ռուսաստան այս անգամ անկողմնակալ կը մնայ երբ պատերազմ ծագի, քանի որ դժգոհ է Երեւանի արեւմտամէտ հակումներէն: Բայց կացութեան նման զարգացում կրնայ Ադրբեջանի համար իսկական ծուղակի մը վերածուիլ»:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՏԱՊՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԿՈՉԵՐԸ

Դեկտեմբեր 31էն Յունուար 4 Հայաստանի չտապօգնութեան սպասարկութիւնները 2544 կոչի պատասխանած են: Այդ ժամանակաշրջանին կոչերուն մեծ մասը վերաբերած է աննղեղնէք, կազէ թունաւորումներու, ալքոլի տարապայման գործածութեան: Վէրջիններուն մէջ ուշադրութիւն գրաւած է 15–16 տարեկաններու որոշ տոկոս մը:

***

ԱՊՐԱՆՔԸ ՀԱՅԵՐԷՆ ՄԱԿՆԻՇՈՎ

Յունուար 1էն սկսեալ Հայաստան նետուած չուրջ չորս տասնեակ ապրանք որուն մեծ մասը կը վերաբերի ուտեստեղէնի տեսականիին, պարտադրաբար հայերէն մակնիշ պէտք է կրեն: Ամէնուն վրայ նշուած պէտք է ըլլայ արտադրութեան վայրը, բաղադրութիւնը, պատրաստութեան թուականը եւ գործածութեան պայմանաժամը:

***

ԼՂՀ

ԱՇԽԱՏԱՎԱՐՁԻ ՅԱՒԵԼՈՒՄ

ԼՂՀ իշխանութիւնները որոշած են Յունուար 1էն հանրային սպասարկութեան պաշտօնէութեան աշխատավարձերը 15էն 20 հազար դրամի բարձրացնել: Երկրորդական վարժարաններու ուսուցչական կազմին վճարումներն ալ 56·100 դրամէն կը բարձրանան 71 հազարի: Առողջապահական ոլորտի աշխատողներուն աշխատավարձերը աւելցած են 10%, գրադարանապետներունը 20%: Թոշակառուները ամսական 14·350 դրամ պիտի ստանան, իսկ գործազուրկները 12 հազար դրամ (մօտ 35 տոլար):

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ԹԱՏՈՂԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՊԱՑԿԸՐԸ ԳԵՐՄԱՆԱՀԱՅՈՑ ԿԵԴՐ. ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ԴԷՄ

Գերմանական ձախակողմեան Փէ· Տի· Էս· կուսակցութենէն ծագումով թուրք երեսփոխան Հ· Քէսքին ծանօթ է ժխտողական իր արտայայտութիւններով: Ներկայիս անոր ժխտողականութիւնը սկսած է կուսակցութեան ու Գերմանահայոց կեդր· խորհուրդին մէջնէ ճակատումի մը վերածուիլ:

Կուսակցութեան փոխ նախագահը Պ· Ռամէլօ Խորհուրդին կը վերագրէ Ցեղասպանութեան ծրագրուած արարք ըլլալուն նիւթով վիճարկումէ մը խուսափելու կեցուածք: Կուսակցութիւնը չի ժխտեր Օսմանեան կայսրութեան Հայերուն դէմ ցեղասպանութեան մը իրողութիւնը, բայց կը չեշտէ թէ հարկ է նկատի առնել անոր նախորդող եւ յաջորդող չրջաններն ալ:

Ռամէլօ կը պնդէ թէ 1917ին հայ եւ ռուս խմբակներ վրէժխնդիր եղած են 1915ի խժդժութիւններուն եւ զոհուած են աւելի քան տասը հազար անմեղ թուրքեր: Գերմանացի երեսփոխանը հարկաւոր կը նկատէ որ բոլոր չրջաններու պատահարները երկու կողմէն ալ անաչառօրէն լուսաբանուին: Իսկ Հայկական խորհուրդը քննադատած է նման նախաձեռնութիւն:

Հետաքրքրական է որ գերմանացի երեսփոխանը տառացիօրէն կը կրկնէ Թրքական տեսակէտը, ըստ որուն ժխտումին քրէականացումը ոչ մէկ բանի օգնական կ'ըլլայ· անոր փոխարէն աւելի արդիւնաւոր կը նկատէ Հայերու եւ Թուրքերու երկխօսութիւնը, հիմը դնելու համար կապերու վերանորոգումին:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE FIGARO MAGAZINE»

(6 janvier)

«Dans un Afghanistan sacrifié pour l'Irak, les talibans ont profité du vide»

Gérard CHALIAND

Խորագրով արդէն կը բացատրուի ժեբար Շալեանի տեսակէտը: Արդարեւ, կը նկարագրէ թէ ի՛նչ պայմաններու մէջ Աֆղանիստանը զոհուեցաւ թէ՛ Ամերիկացիներուն, թէ՛ ՕԹԱՆ–ի կողմէ, որովհետեւ առաջնահերթ նկատուած էր Իրաքը եւ այդ դիրքը պատճառ եղաւ որ թալիպանները ազատօրէն տեղաւորուին Աֆղանիստան: Թերթին խմբագրութիւնը կը ներկայացնէ Շալեանը որպէս մասնագէտ մը աշխարհառազմավարութեան, որ բազմաթիւ հատորներ գրած է անկանոն հակամարտութիւններու մասին (կեռիլլա, ահաբեկչութիւն): Գրագէտ եւ ճանապարհորդ Սոֆի Մխէի հետ հրատարակած է «Աշխարհի չուրջ ճաբորդողին առաջնորդը»:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՅԱՋՈՂԱ՞Ծ Է ՄԵԼԳՈՆԵԱՆԻ ՀՈՂԸ ԾԱԽԵԼՈՒ ԾՐԱԳՐԻՆ ՄԷՋ

Եթէ լուրը ստոյգ է, հարիւրամեակի մեծաչուխտ նշումներուն վայել «յաղթութիւն» մը կ'արձանագրուի Հ· Բ· Ը· Միութեան ներկայի վարիչներուն քանդարար գործունէութեան մէջ: Կիպրոսի հայկական բանտը «Կիպրահայեր»ը Դեկտեմբեր 28ին «Հ· Բ· Ը· Մ·–ը ազա՞տ է ծախելու Մելգոնեանը» խորագրով կ'ըսէր թէ տեղական մամուլի տարբեր անուններ յայտնած են, թէ Հ·Բ·Ը·Մ·–ի փաստաբանները յաջողած են Մելգոնեանի կալուածին, մեծ մասը ազգային ժառանգութիւն յայտարարող կառավարական որոշումին մէջ փոփոխութիւն ձեռք ձգել:

«Փիլէլեֆթէրոս» եւ «Փոլիթիս» օրաթերթերը արձագանգ ըլլալով միայն Հ·Բ·Ը·Միութեան երկու փաստաբաններու խօսքերուն, եւ ոչ քաղաքին ճարտարապետական բաժնի պատասխանատուներուն, գրած են թէ վերաքննիչ ատեանը վճռած է թէ խնդրոյ առարկայ կալուածը պետական պահպանութեան ենթակայ յայտարարելու «բաւարար պատճառաբանութիւն չկայ»:

Այդ յայտարարութիւնը ընդդրկած էր դպրոցական չէնքերը, բարերարներու արձանքը (1925), նաեւ Լիմասոլ պողոտային վրայի անտառապատ հատուածը:

«Սկիզբէն ի վեր իրենց ուզածն էր ասիկա: Իրենց սուտերով խաբեցին կիպրական կառավարութիւնը եւ կիպրահայ գաղութը, յայտարարելով որ դպրոցը այլեւս իր նպատակին չէր ծառայեր, թէ Մելգոնեան եղբայրներու կտակը պիտի գործադրուէր Հայաստանի մէջ, կամ այլուր» ըսած է Մելգոնեանի պահպանութեան մարտիկներէն Մասիս Տէր Բարթող: Ապա չարունակած է· «Պիւրոզէրները հիմա կրնան գործի անցնիլ ու տապալել ծառերը: Հ· Բ· Ը· Միութիւնը կրնայ այեւս իրականացնել իր նախնական ծրագիրը եւ ծախել կալուածը, անոր փոխարժէքին մէկ մասը լեցնել այն մեծամեծներուն գրպանը, որոնք կիպրոսի մէջ օգնական եղան իրենց»:

«Բայց մենք վերջ պիտի չտանք մեր պայքարին: Տակաւին երկար ճամբայ ունինք մեր առջեւ: Գիտենք թէ անոնք կը սպասեն առիթին որպէսզի "Ծախու շէնք կալուածներ" յայտարարող ցուցանակներ զետեղեն: Կը ցաւիմ միայն որ Նիկոսիոյ եւ Երեւանի կառավարութիւններուն մէջ դտնուողներ, նոյնիսկ նախարարներ, միամիտ գտնուեցան հաւատալու Հ· Բ· Ը· Միութեան սուտերուն եւ կը չարունակեն այսօր ալ նեցուկ ըլլալ անոնց անօրինական գործողութիւններուն» չեշտած է Մ· Տէր Բարթող:

Կիպրոսի Բնապահպական չարժումը որ առաջին օրէն զօրակցած էր Մելգոնեանը փրկելու պայքարին, խիստ քննադատականով մը դատապարտած է պետութիւնը որ արտօնած է կրթարանին փակումը եւ կալուածին, ներառեալ անտառին, կորուստը: Շարժումը կոչ ուղղած է կիպրահայ գաղութին որ չարժման անցնի արգիլելու համար տարածքին յետագայ չահագործումը եւ փրկելու մայրաքաղաքին կանաչապատ միակ տարածքը:

ԿԱՐԵԼԻ Է ԶՐՈՒՅՑԵԼ, ՆՈՅՆԻՍԿ ՀԱՄԱՁԱՅՆ ԸԼԼԱԼ ԹՈՒՐՔ «ԱՅԼԱԽՈՀ»ԻՆ

Ցեղասպանութեան նկատմամբ ուրացումի թրքական պաշտօնական թեզէն տարբեր տեսակէտի տէր թուրք մտաւորականներու խմբակ մը նկատել, ընդհանուր առմամբ գոհունակութիւն կը պատճառէ մեզի: Անոնցմէ գոհունակութիւն. քանի որ ունինք բազմութիւններ որոնք երէկուընէ պատրաստ են կարեկցանքի նուազագոյն արտայայտութիւն մըն ալ որպէս քաղաքական կեցուածք ընդունելու. առորմէ փոխարէնն ալ ծափով, արցունքով, վառաբանանքով զրեթէ հարցը լուծուած համարելու: Որքան ալ ըսուի, գրուի թէ թրքական ակնոցով այդ «այլախոհ»ները կ'արժէ քիչ մը մօտէն դիտել, ունկընդրել, յետոյ միայն դասակարգել, անօգուտ է: Դարերու համակեցութենէն, առնուած անհամար դասերէն, վճարուած այնքա՛ն անարդար հաշիւներէն եւք ալ Թուրքը չճանչնալու յամառութիւնը չատ ծանր կը կշռէ լուրջ մեծամասնութեան մը մօտ: Առորհետ կայ նաեւ հարիւր տարուան անզօրութեան ու անտեսումին կորանքէն փրկուելու փութկոտութիւնը. բան մը որ չատ դիւրութեամբ կ'առաջնորդէ մեր ցանկութիւնները եւ իրականութիւնները չփոթելու: Թուրք «այլախոհական» ցուցափեղկին եաին երկու կէս խօսքով պաշտօնական տեսակէտը մերժող մը մեզի համար անդառնալի գոհարի կը վերածուի. անոր մէջ կը տեսնենք արդարամիտը, խիղախը, ճշմարտասէրը, մէկ խօսքով՝ տիպարը որ եթէ իշխանութիւնը ունենայ մեր մէկուկէս միլիոնն ալ ետ կը բերէ, կորսուած երկիրն ալ:

Պէտք է աւելցնել թէ հակառակորդը ճանչնալու անբաղդատելիօրէն մեծ հմտութեան տէր է Թուրքը: Ան չատ լաւ, առանց զգացականին տեղ տալու, կը զանազանէ օրինակ Հայաստանն ու Սփիւռքը: Գիտէ մէկուն ու միւսին առաւելութիւնները, տկարութիւնները: ընսփիւռքէն դէմքերու հետ տեսակցելու գացող Թուրք լրագրող մը չատ լաւ ընտրած կ'ըլլայ իր խօսակիցները որոնք առհասարակ իրեն կ'ըսեն ի'ր լսել ուզածը: Եւ ըսել որ այդ խօսակիցներու ընտրութեան մէջ անհուն անգիտութեամբ, գործ տեսնելու չուտիկութեամբ, չատ կամաւորապէս դեր կը սահմանեն նաեւ «մերոնք»: Այսպէս է որ իրեւ ցեղասպանութեան նկատմամբ տեսակցութիւններու չարք մը ամենայն հանգստութեամբ զանց կ'առնէ իրական ձեռնհասները, երթալ արածելու համար կապելայի մը օղիի փուլաներուն մէջ:

Մեր ուզածին, ակնկալածին պէս կարծուած Թուրք «այլախոհ»ներու սթափեցնող պարբերական ընթացքն ալ մեզի ոչինչ կ'ըսէ. ցանկութիւն–իրականութիւն չփոթին մէջ մոլորած մերինները կը տեսնեն, կը կարդան, օրինակ, որ Թուրք «այլախոհ»ներու լման դասը մաս կը կազմէ ցեղասպանութեան ժխտումը պատժող Ֆրանսական օրինագիծին դէմ յայտարարութիւն կատարողներու խումբին, բայց քնանալու վճռակամութիւնը ամէն անգամուն յաղթական կը յայտնուի:

Սթափեցնող պարբերական նոր զանգ մը հնչած է վերջերս, համացանցի կայքէջի մը միջոցաւ. «ՎԱՆ»ի տեղեկատուութիւնը անդրադարձած է անոր, կատարելով բըրնագրին թարգմանութիւնն ալ (Փըրանսերէնի): Ֆաթմա Միւկէ Կէօչէք Թրքական այլախոհական ցուցափեղկին անձնակազմին մաս կը կազմէ. Թ. Աքչամի, է. Շաֆաքի նման ամերիկեան համալսարանի մը դասախօս է (Միչիկընը): Հայեւթրքական վիճարկումի կայքէջ մը հաստատած է ուր արտայայտուած է ուրիչ «այլախոհ» մը. Պասքըն Օրան: Այս վերջինը եւս Հայերու համակրանքը չհաճած մըն է, վերոնշեալ պարագաներուն մէջ: Ինք է հեղինակներէն մէկը «Թուրք»ը «Թուրքիացի»ով փոխելու առաջարկին: Այդ ուղղութեամբ բազմաթիւ գրութիւններ ստորագրած է Պոլսոյ «Ակօս» չաբաթաթերթին մէջ որուն մնայուն յօդուածագիրներէն է: Ծանօթ է նաեւ որպէս փոքրամասնութիւններու մասնագէտ: Ինք ալ մէկն էր այն ինը Թուրք մտաւորականներէն որոնք անցեալ Մայիսին «Լիպերասիոն»ի մէջ ցեղասպանութեան ուրացումը պատժող Ֆրանսական օրինագիծին դէմ յայտարարութիւն մը հրատարակած էին:

Վերոյիշեալ կայքէջին վրայ Տընիի մը հետ զրուցելով ցեղասպանութեան մասին, ան կ'ըսէ թէ հայկականը հրէականին հետ համեմատութեան ոչ մէկ եզր ունի: Նման համեմատական անարդար է իր համոզումով, հակառակ հայ զոհերու եւ վերապրողներու տառապանքին նկատմամբ անուցած կարեկցութեան: Բացատրութի՞ւնը. «Հրեաները բացարձակապէս ոչինչ ըրած էին Նացիներուն, կատարուածին արժանի ըլլալու համար: Անոնք պաղարիւնով ու մեծ բծախնդրութեամբ բնաջնջուեցան, միմյան որովհետեւ Հրեայ էին: Բան մը որ նիշդ չէ Հայերու պարագային: Անոնք իրենց Հայ ըլլալուն պատճառով չբնաջնջուեցան: Մտածեցէք անոնք որոնք արտօնուեցան կրօնափոխ ըլլալու, Պոլսոյ կամ Իզմիրի մէջ. կամ զանազան շրջաններու մէջ ցոյց տրուած տարբեր վերաբերումները, եւլն. ...

Չեմ ուզեր ըսել թէ Հայերը "արժանի էին" սարսափելի այդ վախճանին: Բայց 1915ին առաջնորդող ընթացքը (1878էն սկսած հայ գիներեալ խումբերու յարձակումները մահմետական գիւղերու վրայ, կայսրութեան բանդումին առաջնորդող պատերազմին ստեղծած խուճապը) տուեալ է թէ երկու կացութիւնները չեն կրնար նոյն որակումով կոչուիլ, հակառակ իրենց անմարդկային հետեւանքներուն ընդմանուքեան»:

Այս հաստատումներէն ետք «այլախոհ» Թուրքը ընդունելով հանդերձ թէ հայ գինեալ խումբերը իրենց հաճոյքին համար չէին յարձակեր մահմետական գիւղերու, այլ ատիկա անոնց նախընթացին հակազդեցութիւնն էր, կը թուէ նաեւ օտար պետութիւններու դրդռիչ դերը, Հայերը որպէս գործիք ծառայեցնելու նպատակը, եւլն., կրկնելու, չեշտելու համար թէ Թուածներէն ո՛չ մէկը գոյութիւն ունէր Նացիներու եւ Հրեաներու պարագային:

Պ. Օրանի ոչինչով այլախոհական, պաշտօնական թեզին բոլոր ծանօթ եզրերով չհնուած բացատրականը ունի խրատական – վերջաբան մըն ալ. «Հայերը իրենց մեռեալներուն վրէժը լուծելու մարմաջով ցեղասպանութիւն կ'որակեն

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՀԱՆՔԱՎԱՅՐԸ

ՀԱՅԿ ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Միջազգային հանքաբանութեան յատուկ Անգլիոյ պաշտօնաթերթ «Մայնինկ Ճըռնըլ»ը իր 2005 Նոյ. 5ի համարը ամբողջովին յատկացուցած էր Հայաստանի հանքային հարստութեանց ուսումնասիրութեան: «Արմենիա» խորագրով կողքին վրայ կ'երեւի Գառնիի տաճարը: Պաշտօնաթերթը կը բացուի Հայաստանի Առեւտուրի եւ Տնտեսութեան նախարար Կարէն Ճշմարիտեանի ներածականով, որ Հայաստանի հանքային հարստութեանց վրայ համապարփակ ակնարկէ մը եւ չահագործման հրապուրիչ պայմաններու ներկայացումէն յետոյ, համաշխարհային ընտանիքը կը հրաւիրէ նախաճեռնութիւններ ստանձնելու Հայաստանի հանքերու չահագործման նպատակով:

Տասներկու էջերու վրայ պատկերազարդ եւ ընդարձակ ուսումնասիրութեամբ մը թերթը նախ կը ներկայացնէ Հայաստանի աշխարհագրական ու քաղաքական դիրքը, ապա պատմական ակնարկով մը կ'ամբողջացնէ ծանօթացումը՝ ամփոփ կերպով յիչելով պատմութեան թատերաբեմին վրայ անոր երեւումը Ք.ա. 800 թուականէն սկսեալ, իբրեւ Վանի Ուրարտական թագաւորութիւն եւ Մեծն Տիգրանի կայսրութիւնը, որ կը ներգրաւէր ամբողջ Կովկասն ու արեւելեան Թուրքիան, իջնելով հարաւ, մինչեւ Սուրիա ու Լիբանան, եւ վերջապէս, հասնելով արդի ժամանակները:

Հայաստանի հանքային հարստութեան մաս կը կազմեն ալիւմինիում, երկաթ, մոլիպտէն, ոսկի, պղինձ, արծաթ, կապար, կաւ եւ տուֆ, ինչպէս նաեւ, թանկագին ու գոհարեղէնի յատուկ քարեր: Երկիրը հարուստ է նաեւ հանքային ջուրերով եւ անոյշ ջուրի աղբիւրներով ու լիճերով, որոնց մեծագոյնը՝ Սեւանայ լիճը իր 1400 քառ. քմ. տարածութեամբ աչխարհի լեռնային լիճերու մեծագոյնն է: Հանքերը տարածուած են երկրին գրեթէ բոլոր կողմերը: Պղինձով հարուստ շրջաններ են Հիւսիսը՝ Ալավերդին եւ հարաւը՝ Քաջարանն ու Կապանը: Ներկայիս Հայաստանի պղինձով ու մոլիպտէնով խառն ոսկիի պահեստները կը գնահատուին չուրջ 400 թոն, որոնք կը գտնուին պատահածը: Որքան ատիկա ցաւ պատճառէ Թուրքերուն, այնքան յարգուած պիտի ըլլայ գոհերուն յիշատակը: Թուրք պետութեան տխմար ժխտողականութիւնն ալ զարկ կու տայ այդ ընթացքին: Բայց եթէ Հայերու նպատակը այդ յիշատակին յարգանք ապահովելն է, ընդունուած ձեւը արդիւնքի խոչընդոտ է»:

Կը յայտարդէ Թուրք զանգուածներուն, նաեւ քէմալական ընտրանիին մեծամասնութեան, նկատմամբ դէպ ամբողջական անգիտութեան յիշեցումը: «Անոնք չեն գիտեր թէ իրենց նախնիները ինչեր ըրած են ձերիններուն, ուստի կարմիր պաստառը տեսած ցուլի կը վերածուին երբ իրենց նախնիները կը համեմատուին նացիներու հետ: Ցեղասպանութիւն բառը անոնց արգելք կ'ըլլայ պատահածը ընելու: Ատիկա էր արդիւնքի խոչընդոտ կոչածս»:

Մոռցուած չէ արդիւնք խոչընդոտող այդ ընթացքին Հայաստանի համար ներկայացուցած վնասն ալ, ինչպէս կ'ընէ ամէն նեղմիտ Թուրք պաշտօնատար, համոզիչ փաստի սովին առջեւ իր տեսակէտին ծանրութիւն տալու ջանքով: Պ. Օրան չի կարծեր որ այդ ընթացքը ընսփիւռքի մեծամասնութեան նախընտրածը, փափաքածն է: Եւ եթէ վրէժխնդրութեան իր մեկնաբանութիւնը տեղին է, որուն համոզուած է, ատոր մէջ Հայերուն համար հպարտութեան ոչ մէկ տուեալ կայ:

Պ. Օրանի մէկ էջ կազմող այս միտքերը յատակօրէն անգամ մը եւս ցոյց կու տան թէ ինչ խմորէ չինուած են Թուրք «այլախոհ»ները: Անչուշտ կան բացառութիւններ որոնք կը մերժեն ի հարկին հանդէս գալ պաշտօնականին ատաղձով թրծուած թեզերով: Բայց անոնց փոքր թիւը եւ այդպէս նկատուելու ձգտումին տէրերու ստեղծած չըփոթը կը դժուարացնեն ճիշդ խօսակիցի ընտրութիւնը:

Այսուհանդերձ, կարելի է զրուցել Պ. Օրանի հետ, իր տեսակէտին չրջանակին մէջ մտնելով, ձեռք առնելով հայկական–հրէականին տարբերութեան նիւթը: Ճի՛շդ է թեեւս պնդել որ նմանութեան լման եզրեր չկան երկու պարագաներուն միջեւ. բայց ո՛չ իր ճարած տարբերութիւններով:

Հրեաները երկիր մը չունէին Գերմանիոյ մէջ. անոնց պատահածը հողի հարց չընդգրկեր: Մինչդեռ, 1915ին ոչ միայն ժողովուրդ մը՝ Արեւմտահայութիւնը բնաջնջուեցաւ, այլ նաեւ մեռաւ երկիր մը՝ Արեւմտահայաստանը: Ինչ կը վերաբերի փրկուող վերապրողներու, Գերմանիոյ մէջ ու այլուր եւս եղան փրկուածներ, մինչեւ այսօր կան բազմաթիւ վերապրողներ: Հոս ալ տարբերութիւնը այն է որ մինչ 1915էն վերապրողին փրկապինը եղաւ իր ինքնութիւնը, հաւատքը, լեզուն, նացիներու սարսափէն փըրկըւողները չվերապրեցան որպէս քրիստոնեայ, կամ Գերմանացի:

Նմանութեան մէջ տարբեր է նաեւ, ա՛յս, զոհերէն յափշտակուած նիւթական հարստութեան պարագան. կարելի՞ է այսօր գտնել նացիական սարսափի զոհ մը – մահացած, կամ վերապրած – որ վերատիրացած չըլլայ իրմէ խլուածին: Մինչդեռ նաեւ հայկական անհաչիս հարստութեան իւրացումով ստեղծուած Թուրքիոյ հանրապետութիւնը հաստատանելու միտքէն լոյթ տարիներ հեռաւորութեան վրայ, կը պատրաստուի այդ անցեալով Եւրոպայի մաս կազմել: Առանց մեղքին խոստովանութեան ու քաւումին, կրնա՞ր Գերմանիոյ պարագային նման բան երեւակայելի ըլլալ...

Այո՛, կարելի է զրուցել, նոյնիսկ համաձայն ըլլալ Թուրք ցուցափեղկային այլախոհին հետ. պայմանով որ ան անմիտ ճուտիկներու տեղ չդնէ մեզ, իսկ մենք այդ համարումին ատաղձը չտանք իրեն:

Ա. ԹՈՓՈՁԵԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊԷՅՐՈՒԹի Հայ Կաթողիկէ վարժարանի չրջափակին մէջ, Դեկտ. 7ին, հովանաւորութեամբ Իտալիոյ Պրէշիա քաղաքի «ՏԻ.ԷՄ.ԷՍ Օնլուս» միութեան եւ կազմակերպութեամբ Հայ Կաթողիկէ Մեսրոպեան բարձրագոյն վարժարանի տնօրէնութեան, տեղի ունեցած է «Բարեսիրական բացիկները՝ Մեսրոպեան վարժարանէն» աշակերտական նըկարչական գործերու մրցոյթ – ցուցահանդէսին բացումը: Վարժարանին գործադիր տնօրէնը՝ Կրկուար Գալուստ, հայերէն եւ անգլերէն յայտնած է որ հակառակ երկրին կացութեան, տնօրէնութիւնը ձեռնարկած է այս աշխատանքին: Երկրորդ տարին է որ այս ցուցահանդէսը կ'իրագործուի չնորհիւ Պրէշիա քաղաքի «ՏԻ.ԷՄ.ԷՍ Օնլուս» կազմակերպութեան նախագահ Փրոֆ. Անճելօ Պոզիոյի եւ իր կնոջ: Աւելցուցած է որ մրցոյթ – ցուցահանդէսին պարգեւները մեծագումար նիւթական մրցանակներ են: Այնուհետեւ, աշակերտութեան անունով, Գառնիկ Փանոսեան չընորհակալութիւն յայտնած է հովանաւորող անձերուն, ինչպէս նաեւ անոնց տրամադրած նիւթական մրցանակներուն: Փրոֆ. Պոզիօ ալ յայտնած է որ «ՏԻ.ԷՄ.ԷՍ Օնլուս» միութիւնը մեծ ուրախութեամբ ընտրած է Մեսրոպեան վարժարանը: Ապա, տեղի ունեցած է մրցանակաբաշխութիւնը: Հաւաքոյթը փակած է Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքութեան ընդհանուր փոխանորդը՝ Հ. Վարդան Եպիսկ. Աչքարեան:

***

ԵՇԻԼԳԻՒՂի Ս. Ստեփանոս եկեղեցւոյ մատաղօրհնութիւնը եւ Հայոց վարժարանի ի նպաստ սիրոյ սեղանը տեղի ունեցած են Դեկտեմբեր 17ին: Կրօնական արարողութեան նախագահած է Մեսրոպ պատրիարք, որ նաեւ քարոզած է: Աւարտին, ներկաները հաւաքուած են վարժարանի ճաշասրահը, ուր Տիկնանց յանձնախումբը ճաշեր պատրաստած էր: Մելիսա Օգթեանի բարի գալուստի խօսքէն ետք, խօսք առած է Թաղական Խորհուրդի առենապետը՝ Մանուէլ Իօքէչ, որ կարդացած է տարեկան տեղեկագիրը: Վարժարանին մէջ, կ'ուսանին 244 աշակերտներ: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, որմէ ետք, Անդրէաս քահանայ յայտարարած է որ սիրոյ սեղանը յաջողութեամբ պսակուած էր եւ պիւտճէին բացը դրեթէ ամբողջութեամբ հաւաստարակչուած է նուէրներով:

***

ՊՈԼՍՈՅ Գարակէօզեան վարժարանի սրահին մէջ, Դեկտ. 2ին, տօնուած է Ուսուցչաց Տօնը, նախաձեռնութեամբ Ուսուցչաց միութեան: Ներկայ եղած են չուրջ 120 հին եւ նոր ուսուցիչներ: Օրուան բացումը կատարած է եւ հանդէսը վարած Ուսուցչաց միութեան տաճնապետուհի Թագուհի Հալաճեան, որ կարդացած է Հայ Գրերու գիւտարարներ Ս. Մեսրոպն ու Ս. Սահակը փառաբանող գրութիւն մը: Խօսք առած է միութեան վարչութեան անդամներէն՝ Սրբուհի Պիլալ, որ տքնաջան աշխատանք կը տանի վարժարաններու կարգ մը դասագիրքերու հայերէն թարգմանութիւնը ապահովելու համար: Այս առիթով, ուսուցիչները պարգեւատրուած են:

Ազգային Առաջնորդարանի Ընդհանուր Ժողովի նախագահ Տ. Գարեգին Արք. Ազգապետեան, Ազգային Առաջնորդարանի Ընդհանուր Ժողովի փոխ-

Հ· Մ· Ը· Մ· – ՖՐԱՆՍ

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Մասնակցութեամբ՝
« Կ Ո Մ Ի Տ Ա Ս » նուագախումբին
Երգիչ՝ Ց Ո Վ Ս Է Փ

Շաբաթ, Յունուար 13 ին
Հասցէ՝
Le Méridien «ETOILE» — Salon «RENOIR»
81 Boulevard Gouvion Saint Cyr — 75017 Paris
Տեղերը ապահովելու համար կարելի է հեռաձայնել 01· 44· 05· 17· 77 *կամ*
01· 43· 78· 57· 67 *թիւերուն՝*
Եւ կամ այցելել Հ·Մ·Ը·Մ·–ի Ֆրանսի կայքէջը՝
www.homenetmen-france.com
comite@homenetmen-france.com

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԴԷՊԻ ԱԿՈՒՆՔՆԵՐ

2005 Նոյեմբեր 15ին Ը· Օ· Հ· Ընկերակցութիւնը բացաւ իր նոր կեդրոնատեղին, Ֆրանսայի մէջ ապրող ապաստանի դիմումը մերժուած եւ ապօրինի կացութեան մէջ գտնուղ Հայերուն համար:

Գրասենեակիս աշխատակազմը սիրով կ'ընդառաջէ եւ կը տրամադրէ բարոյական ու դրամական աջակցութիւն եւ ցոյց կու տայ մանապլիտական տեղեկութիւններ բոլոր այն անձերուն, որոնք կ'ուզեն վերադառնալ Հայաստան եւ հոն լծուիլ նոր կեանքի մը:

Հայաստանի մէջ եւս կը շարունակէ ուղեկցիլ վերադարձողներուն եւ կ'օգնէ վերահաստատուելու գործընթացին, ընծայելով փոքր ձեռնարկութիւն ստեղծելու հնարաւորութիւններ:

Սոյն ծրագիրը կ'իրագործուի ապաստանեալներուն յատկացուած Եւրոպայի Հիմնադրամի ֆինանսաւորմամբ եւ համագործակցութեամբ Գաղթականութեան Ազգային Գործակալութեան:

Հասցէ՝
5 rue Marché Ordener — 75018 Paris
Métro : Guy Moquet (ligne 13)
Jules Joffrin (ligne 12)
☎ 01 42 63 32 45 / 01 48 78 02 99
Ընդունելութեան ժամ՝ –
Ուրբաթ օրերուն ժամը 10էն 18:

(Շար· Ա· Էջէն)

պահովութեան ուժերուն կողմէ, չարք մը բախումներէ ետք, որոնց ընթացքին 20 հոգի մեռած է: Կը կարծուի որ իսլամապաշտ ալժերացի սալաֆիստներու կապուած խումբ մըն է: 15 ձերբակալութիւններ կատարուած են:

Մ «ՍԸՆՏԷՑ ԹԱՅՄՋ» բրիտանական մամուլին ծանօթ անունը դրած է Թէ Իսրայէլ Թուրքիոյ օդային տարածքէն հիւլէական պէնքերով օդային յարձակումով մը Իրանի աթոմային հաստատութիւնները քանդելու ծրագիր մշակած է: Թերթը լուրը հիմնած է իսրայէլեան աղբիւրներու: Իսրայէլի պինուորական պատասխանատուները ժխտած են նման պնդում, իսկ Իրանի կառավարութիւնը յայտարարած է թէ նման պարագայի մը յարձակումին հեղինակները պիտի զղջան:

ՍՈՄԱԼԻԻ իսլամապաշտ քաղաքագործերը, հակառակ իրենց կրած պարտութեան, տեղի չեն ուզեր տալ եւ կը ջանան չարունակել պայքարը Մոկատիշիոյ մօտ եւ Յունուար 4ին երեք հոգի վիրաւորած են: Այս արարքը որոշ մտահոգութիւն պատճառած է եւ այն մտավախութիւնը կայ, որ կը վերսկսի երկրին

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage
de **Robert GUEDIGUIAN,**
réalisateur

Jeudi 11 janvier à 20 heures
Soirée de Gala
K O H A R
Film, 2002, chants, danses, mimes...

Chœur et Orchestre Symphonique
sous la direction de **Sébouh Apkarian**
Avec :

Samuel Gouziguian, Raïssa Mgrdtchian, Vahan Kalousdian, Hratchoui Khoumarian

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN

- Participation aux frais : 5 Euros
- Adhérents et Abonnements : 3 Euros

U C F A F
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
M° République

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section Paris

SEJOUR FAMILIAL

25 février au 4 mars

La Section **«Archalouys Tathéossian»** de Paris organise son séjour familial dans le centre de vacances de Bellefontaine (Jura).

Ambiance arménienne assurée ! ! !

Venez avec vos enfants, petits-enfants ou amis et rejoignez-nous sur les pistes de ski, de luge ou tout simplement dans le Centre ! ! !

Renseignements et inscriptions auprès de :

- Araxie 01 39 83 71 19 (19h à 21h);
- Alice 01 42 93 03 56 (19h à 21h).

Date limite : 31 JANVIER

l'arménie mon amie

EXPOSITION

«Les 12 Capitales d'Arménie»

à la Conciergerie
2 Boulevard du Palais
75001 PARIS
Du 15 décembre 2006
au 18 mars 2007

ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թ·Վ·Ա· (տե՛ս· վաճառքի մէջ ընդհանուր դումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՕՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

15 տարիներու անիշխանական կացութիւնը:

Թ ԵՔՍԱՍԻ (Ա.ՄՆ) «Եուրթըն Քրոնիքըլ» Թերթը կը հաղորդէ որ 10ամեայ մանուկ մը ինքզինք կախած է, տեսնելէ ետք հեռատեսիլէն Ս· Հիւսէյնի կախաղան հանուիլը եւ ուզած է նոյնը ընել: Նման արարք մըն ալ գործած է 9 տարեկան մանչուկ մը Փաքիստանի մէջ, դիտելէ ետք Հիւսէյնի կախաղան հանուիլը տեսերիզի մը վրայ:

Ս· ՀԻՒՍԷՅՆԻ խորթ եղբայրը եւ իրաւախական դատարանին նախկին նախագահը, որոնք կախաղան պէտք է հանուէին Յունուար 4ին, կախաղան չբարձրացան եւ յետաձգման Թուականն ալ չտրուեցաւ: Կը Թուի որ ՄԱԿ-ի եւ մի-Ջազգային ճնշումները դեր խաղացած են, որպէսզի չկրկնուին Ս· Հիւսէյնի մահուան պարագաներու յոռի տպաւորութիւնները:

DEVENEZ MONITEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous êtes titulaire du BAFD. du BAFA ou stagiaire BAFA ?
Rejoignez notre équipe d'animation pour les séjours de juillet et août 2007 pour :

— Encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura,
— Proposer diverses activités aux enfants dans un cadre très agréable et dans une ambiance arménienne qui fait le succès de la colonie depuis plus de 50 ans...

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante:
Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France
CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

⁂

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
RECHERCHE
POUR SES SEJOURS DE JUILLET ET AOUT 2007
A BELLEFONTAINE DANS LE JURA
— des Assistant(e)s-Sanitaires
— des Cuisinier(e)s, Aide-Cuisinier(e)s
N'hésitez plus... envoyez votre candidature avant le 31 janvier 2007 à l'adresse suivante :
Croix Bleue des Arméniens de France
17 rue Bleue — 75009 PARIS
par mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

Les activités du mois de Janvier du CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP

MARSEILLE

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

L'ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

— **EXPOSITION** du peintre Hagop HAGOPIAN (Arménie),
Du 9 janvier au 15 février et **VERNISSAGE** le **9 janvier** à 19h30,
aux Archives et Bibliothèque Départementales
(18-23 rue Mirès — 13003 Marseille).

— **CONFERENCE**
Dimanche le **21** à 16 heures
au Centre Culturel Sahak-Mesrop 339 avenue du Prado - 13008 Marseille
par le Dr. Albert KHAZINEDJIAN : «L'Eglise Apostolique Arménienne Universelle et Orthodoxe. Son histoire, sa christologie, sa place dans l'œcuménisme».

— **CONCERT** du Chœur SAHAK-MESROP,
Samedi le **27** à 18 heures au Musée de la Tapisserie d'Aix-en-Provence.
Direction : Khatchig YILMAZIAN — Au piano : Juliette YILMAZIAN
Solistes: Ani Conquet — Antranik Minassian — Noubarig Derminassian

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 10
MERCREDI
10 JANVIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅՐԱՍԱՆԴԱՐ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆԱՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·616 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·616

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ՏՈՆ ՔԻՇՈԹԻ ՈՐԴԻՆԵՐԸ», որոնք քանի մը օրուան մէջ յաջողեցան քաղաքական հրատապ հարցի վերածել անօթեւաններու պարագան, Ցունուար 8ին, որոշեցին լուծուիլ, նկատելով որ կառավարութեան խոստումները գոհացում տըւած են եւ ամէն ոք բնակարանի պիտի տիրանայ: Նոյն մօտեցումը չունին եւթականները, որոնք կը մերժեն հրաժարիլ իրենց վրաններէն ցորչափ բնակարանի մը բանալին չունին: Բարձրացած աղմուկը պատճառ է որ դժուարահաճ ըլլան եւ պայմաններ դնեն: Ցունուար 9ին, հակառակ լաւատես մթնոլորտի մը, հարցը լուծուած չէր: 2007ին, 27·100 բնակարաններ, որոնք մնայուն բնոյթ պիտի ունենան, պիտի տրամադրուին: Մըն այ որ, այս խոստումները հինէն ալ կայն, կը մնայ իրագործել:

ՇԻՐԱՔ չարունակելով մաղթանքներու իր շրջանը, Ցունուար 8ին զանոնք ներկայացուց բանակներուն, այդ առթիւ ալ չհետեւով թէ «Ֆրանսա չի կրնար հրաժարիլ իր պահակներէն կամ ուրիշներուն յանձնուիլ իր պաշտպանութեան համար», ինչ որ բացայայտ քննադատութիւն մըն է Սարքոզիի տեսակէտներուն: Ի դէպ, նոյն օրը, Պորտոյի քաղաքապետը՝ Ալէն Ժիւպէ համացանցով կը յայտնէր թէ զօրավիգ է Ն· Սարքոզիի: Երեւոյթը հետաքրքրական է, քանի «մեր բոլորիս լաւագոյնը» ինչպէս գինք որակած էր Շիրաք, հաւատարիմ բարեկամն էր նախագահին:

ԱԴՐԲԵՋԱՆ իր բանակը ՕԹԱՆ–ի մարզակին բերելու գործը պիտի յանձնէ թուրք զօրավարի մը· ան պիտի նշանակուի Պաշտպանութեան նախարարի օգնական: Պաշտօնը պիտի ստանձնէ տարուան կէսին: Թուրքիոյ ցամաքային ուժերու հրամանատար Ի· Պաշպուղի Ցունուարին բաքու այցը առիթ պիտի տայ ծրագիրը յստակացնելու: Այս մարզին մէջ Ադրբեջան կ'ուզէ կրկնել Լիթուանիոյ օրինակը որ ՕԹԱՆ–ի անդամ ըլլալու յատկանիշին տիրանալու համար ԱՄՆ–էն հանգստեան կոչուած զինդապետ մը նման պաշտօնի կոչած էր 2002ին եւ յաջորդ տարին մաս կազմած զինուորական այդ ուխտին:

«ԼԻՊԷՐԱՍԻՈՆ»ի բաժնետէրերը քուէարկած են, Ցունուար 5ին, Թերթին կանոնագիրը եւ վերարժեւորումը դրամագլուխին: Նոր տնօրէն – նախագահը՝ Լօրան Ժոֆրէն յայտարարած է.– «Դժոխքէն դուրս ելանք, քաւարան մտանք»: Թերթը վերածուած է անանուն ընկերութեան մը, որու գլուխն են զեկավարութիւն մը եւ հսկողութեան խորհուրդ մը: Այս միջոցները քուէարկուած են, բայց իւրացուած չեն, որովհետեւ կան խում ունին փիլիպինի հետ համաձայնութենէ մը, պարտքերուն մասին:

ԼԻԲԱՆԱՆի ընդդիմութիւնը վճռած է աւելի ծայրայեղ դարձնել իր չարժումը: Ծանօթ է, որ ամիս մըն է սէր–ին կ'ընեն պէյրութի կեդրոնը տիպելու համար կառավարութիւնը որ հրաժարի: Ցունուար 8ին, ընդդիմութեան քրիստոնեայ չարժումը (Աունի Հայրենասիրական Ազատ Հոսանքը) զօր· Աունի թերնով ըսպառնացած է աւելի զարկ տալ չարժումին, նոյնիսկ անդամալոյծ դարձնելով երկրին տնտեսութիւնը: Ան չեչտած է որ ոչ մէկ նախարարութիւն պիտի խնայուի:

ԼՈՒՎՐԻ թանգարանին նախագահը՝ Անրի Լօյրէթ կը պատասխանէ այն քննադատութիւններուն, ըստ որոնց Լուվրի արտասահմանեան գործողութիւնները «առեւտրական» բնոյթ ունին: Հարցը կը վերաբերի չարք մը կարեւոր պատառներու (Ռաֆայէլ, Մուրիյո, եւ Փուսէն փոխ տրուած ԱՄՆ–ու Ատլանթայի Հայ Մուզէումին) եւ ծրագրի մը, այլ ցուցահանդէսի մը Ապու Տապի, ղեկավարուած Ֆրանսայի կողմէ: Դեկտեմբեր 13ին է որ Մոնտի մէջ լոյս տեսած էր յօդուած մը խորագրուած «Թանգարանները ծախու չեն» զոր ստորագրած էին Թանգարանին նախկին երեք պատասխանատուները: Ապու Տապիի մէջ, Ֆրանսա թանգարան մը պիտի կառուցանէ 24·000 քառ· մեթրի վրայ, ուր բոլոր քաղաքակրթութիւնները պիտի ներկայացուին: Ատլանթայի թանգարանին տրուած են պատառներ 3 ամսուան համար մէկ տարուան համար, 13 միլիոն Եւրոյի փոխարէն: Աւելի մտահոգիչ է Ապու Տապիի ծրագիրը, որու դէմ բազմաթիւ յօդուածներ կան: Նաեւ 16 հազար բողոքի ստորագրութիւններ կան, որոնց մէջ 500 ճեռնհաս անձնաւորութիւններ:

ԱԴՐԲԵՋԱՆ կեցուցած է Բաքուէն Ռուսաստանի Նովոռոսիսկ նաւահանգիստ քարիւղի փոխադրութիւնը: Տըրուած բացատրութիւնը այն է որ երկրին ելեկտրականութեան արտադրութեան համար ռուսական կազին փոխարէն որոշուած է որպէս վառելանիւթ քարիւղ գործածել: Ադրբեջանական քարիւղի ընկերութիւնը ամսական 85 հազար թոն քարիւղ կը փոխադրէր Նովոռոսիսկ: Ի· Ալիեւ կարգադրութիւնը պատճառաբանած է ռուսական կազին տարապայման սղութեամբ. ըստ է թէ կարելի չէր հազար խոր· մեթր կազին 230 տոլար վճարել:

ՍԱՐՔՈԶիի զօրակիցները, գլխաւորապար արուեստի մարզին մէջ, օրէ օր

ՇՄՆ

ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՁԱՆԱՉՈՒՄԸ ՕՐԱԿԱՐԳԻ ՎՐԱՑ

Դեմոկրատներու ընտրական յաջողութեամբ նոր յոյսեր ծագած են Յեղասպանութեան ճանաչումի բանաձեւերուն ուղղութեամբ: Այդ աշխատանքին հետագրուած է Ֆոնկրէսին մէջ լաւագոյն պայմանները ստեղծուած են այդ ճանաչումին համար: Այդ հեռանկարին մասին արտայայտուած էր Ուաշինկթընի թուրք դեսպանն ալ, թրքական թերթի մը տըւած հարցազրոյցով: Դեսպանը ըսած էր թէ ԱՄՆ–ու ճանաչումէն խուսափիլ բաւական դժուար կը թուի ներկայի պայմաններուն մէջ, քայց մինչեւ որ նախագահ Պուշ բանաձեւը չստորագրէ, իսկական ճանաչումի մասին խօսիլ կարելի չըլլար, իսկ իր համոզումով՝ նախագահը չի ստորագրեր այդ բանաձեւը, նոյնիսկ երբ Ֆոնկրէսէն քուէարկուի ան:

Ճանաչումի յոյսերը մեծ չափով կապուած են Ներկայացուցիչներու ժողովին նորընտիր նախագահ Ն· Փելոզիի այդ մասին դրական կեցուածքին: Եւ ծանօթ է որ նոյն ժողովին օրակարգին հասած վերջին բանաձեւը խոչընդոտուած էր նախկին նախագահ Տ· Հասթըրթի չանքերով:

ԱՄՆ–ու Հայ Դատի յանձնախումբը եւս լաւատեսութիւն յայտնած է, Ուաշինկթընի վերջին փոփոխութիւնները կարեւոր առիթ համարելով նման քայլի մը: Կ'ակնկալուի որ ճանաչումին հետամուտ Ֆոնկրէսին անդամները մօտ ատենէն ներկայացնեն բանաձեւը եւ անկարելի չէ որ մինչեւ Ապրիլ 24 ան ընդունուի:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒՆ ՆՈՐ ԳԻՒՏԸ՝ ՊԱԼԵԱՆՆԵՐԸ ՁԱՐՏԱՐԱՊԵՏ ՉԷԻՆ...

Համալսարանի դասախօս Սելման Ճան օսմանեան ճարտարապետութեան նիւթով 13 տարուան պրպտումներէ ետք յանգեր է այն իրականութեան որ այդ մարզին երեք սերունդի ներդրումներով ծանօթ Պալեան դերդաստանին անդամները ճարտարապետ չէին, այլ պարզ չինութեան ձեռնարկուներ: Անոնց վերագրուած չատ մը կոթողներու ճարտարապետը, յայտնաբերուեր է որ Օսմանեան կայսրութեան վերջին գլխաւոր ճարտարապետ Սէյիտ Ապտիւլհամիտ էֆէնտին է:

Պալեաններուն գլացուած վաստակին մէջ կը նչուին Տոլմապահչէի, Պէյլէրպէյիի, Մայր սուլթանուհիին պալատները, Սէլիմիյէի, Տաւութիփաշայի, Պէյօղլուի զօրանոցները, Փողերանոցի չէնքը, եւ այլն:

Նոյն հետազօտողը երեւան հաներ է նաեւ Պալեաններու վերաբերող խել մը խարդախութիւններ, իւրացումներ, եւլն·: Գտեր է նաեւ կարգ մը կոթողներու «իսկական» ճարտարապետներուն ինքնութիւնը· անոնք յոյն են, անգլիացի, եւլն·:

Այասոֆիայի տնօրէն, «պատմաբան» Հալուք Տուրսուն եւս նոյն տեսակէտը բաժնող մըն է· ան ալ Պալեանները աւելի չինուածոյ ճեռնարկուներ, քան՝ ճարտարապետ կը նկատէ: Կ'ուզէ որ հանրայայտ կոթողներու ճարտարապետները յայտնաբերուին, որպէս պատմութեան մշակոյթի կարեւոր ճեռքբերում: Կ'ուզէ նաեւ որ արուեստի պատմաբանները, ճարտարապետները նիւթին առընչութեամբ աշխատանք տանին:

*
**

ՏԻԳԱՐՊԷՔԻՐԻ ԲԱԶՄԱԼԵԶՈՒ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԸ

Տիյարպէքիրի Սուրբ քաղաքապետարանը վաւերացուցած է որոշում մը որ թերքերէնին ու քանի մը տարիէ ի վեր գործածուած քրտերէնին քով աւելցուցած է հայերէնը, արաբերէնը, ասորերէնն ու անգլերէնը: Քաղաքապետարանը ծառայութիւն պիտի տայ բոլոր այդ լեզուներով· քուէարկողներու 17ը թեր քուէարկած է, 7ը դէմ: Սուրբ քաղաքապետը ըսած է թէ ժողովուրդին հետ երկխօսութիւնը հարկ է ժողովուրդին լեզուով կատարուի: Շրջանին մէջ կատարուած հարցախոյզ մը ցոյց տուած է արդարեւ որ ժողովուրդին 24%ին լեզուն թրքերէնն է, 72%ինը քրտերէնը, 1%ը արաբախօս է, մնացածն ալ հայախօս եւ ասորախօս:

Քուէարկուած որոշումը յստակօրէն

ԹՈՒՐՔԻԱ

կ'առընչուի Լօզանի դաշնագրին այն յօդուածին ուր կ'ըսուի· «Ոչ մէկ սահմանափակում պիտի ըլլայ ոևէ թուրք քաղաքացիի որ թէ՛ անձնական, թէ՛ առեւտրական յարաբերութիւններուն, կրօնական, մամուլի, կամ ամէն տեսակի հրապարակման նիւթերու վերաբերող ժողովներու ընթացքին յարմար դատած լեզուն պիտի գործածէ: Իսկ դաշնագրին 39/5րդ յօդուածը թրքերէնէ տարբեր լեզու գործածող թուրք քաղաքացիներուն իրաւունք կը ճանչնայ դատարաններուն մէջ բերանացի արտայայտուելու իրենց լեզուով:

*
**

Թ. ԱՔՉԱՄ ԹՐՔՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԱՐԳԵԼՈՎ ԱՄԲԱՍՏԱՆՈՒԱԾ

Պատմաբան Թանէր Աքչամ Պոլսոյ Շէյխի դատախազութիւն կանչուած եւ հարցաքննուած է, Թրքութիւնը անարգած ըլլալու ամբաստանութեամբ: Ամբաստանութեան հիմ ծառայած է «Ակօս»ի Հոկտեմբեր 6ի թիւին մէջ Թերթին գլխաւոր խմբագիր Հրանդ Տինքի դէմ նոյն ամբաստանութեամբ բացուած դատը քընննադատող անոր յօդուածը: Հոն «ցեղասպանութիւն» որակումը գործածելով Հ· Տինքի զօրակից յայտնուելով Թուրք պատմաբանը իր ընթերցողները հրաւիրած է զօրակցելու Հ· Տինքի:

Թ· Աքչամ Թրքութիւնը անարգելէ զատ ամբաստանուած է նաեւ «ցանցանքն ու յանցաւորը քաջալերելու, գովելու», «ժողովուրդը ոխի ու թշնամութեան դրդելու» յանցանքներով:

*
**

ԱՆԳԱՐԱ

«ՄԵՐ ՕԴԱՑԻՆ ՏԱՐԱԾՔԸ ՉԵՆՔ ՏՐԱՄԱԴՐԵՐ ԻՍՐԱՑԷԼԵԱՆ ՑԱՐՋԱԿՈՒՄԻ ՄԸ»

Բրիտանական մամուլին մէջ տեղ գտած լուրին առընչութեամբ Թուրքիոյ Արտաքին գործերու նախարարութիւնը յայտարարած է թէ օդային տարածք չեն տրամադրեր իսրայէլեան յարձակումի մը: Բրիտանական մամուլին մէջ ըսուած էր թէ Իսրայէլ կը պատրաստուի Իրանի աթոմային հաստատութիւնները օդային ռմբակոծումի թիրախ դարձնելու, օգտուելով նաեւ թրքական օդային տարածքէն: Լուրը հիմնուած էր իսրայէլեան զինուորական աղբիւրներու:

Նոյն նախարարութենէն յատնած են թէ Իսրայէլի պատկան իշխանութիւնները չեն հաստատած բրիտանական մամուլին լուրը:

ՀԱՅ ԴԱՏ ԵՒ ՀԱՅԵՑԻ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ

ԱԳԱՊԻ ՆԱՍԻՊԵԱՆ–ԷՄԻՐԷՃԵԱՆ

Ինչպէս մատնանշուած է, Մեծ Եղեռնի հարիւրամեակի վերջին տասնամեակին մէջ կը գտնուինք: Հակառակ Մեծ Ոճիրին ճանաչման ուղղութեամբ ձեռք բերուած կարգ մը յաջողութիւններուն, չենք կըրցած տակաւին ապահովել Հայկական ցեղասպանութեան միջազգային ճանաչումը: Աւելին, անցողակի միայն անդրադարձած ենք մեր նիւթական ու հոգեյին պահանջներուն: Մեր թերացումին գլխաւոր պատճառ կարելի է նկատել այն իրողութիւնը թէ Արեւմտահայութիւնը, իբրեւ ցեղասպանութիւն ու բռնագաղթ վերապրած տարագիր հաւաքականութիւն, չէ կազմակերպուած, զուրկ է իրաւական հանդամանքէ եւ մինչեւ այսօր չունի Ներկայացուցչական կեդրոնական Մարմին մը որ կարենայ դիմել միջազգային ատեաններուն:

Կենսական է, ուրեմն, գոյառումը Համաշխարհային Մարմնի մը որ ի վիճակի ըլլայ ներկայացնելու մեր Դատին բարոյական, նիւթական ու հոգեյին պահանջները: Սակայն, աւելի քան կենսական, ճակատագրակա՛ն է որ այս Մարմինը առաջին հերթին ունենայ մնայուն ու հաստատուն յենարան մը, ամրակուռ հիմ մը, ինք անուղղակի կենսունակ ենթահող մը: Եւ այդ ենթահողը մեր ժողովուրդն է:

Ճակատագրական է որ Հայ Դատի համապարփակ, հետեւողական, ազդու եւ արհեստավարժ հետապնդումին համար մեր ժողովուրդը ունենայ ազգային դիտակցութեան զարթօնք մը, սթափանք մը, վերակենդանացում մը: Ան պէտք է այլեւս վճռէ թօթափել իր անտարբերութիւնը, օտարամոլութիւնը, ըրեմտախտը եւ մեր ազգային արժէքներուն վերչն նայելու քաղքենիական սովորութիւնները: Հրատապ, ծանրակշիռ հարց է որ մեր նոր սերունդը զգայ հայ ու ապրի հայօրէն: Զգայ կիրքո՛վ թէ ժառանգորդը, յանձնառու իրաւատէրն ու պահանջատէրն է Արեւմտահայաստանին ու անմնացորդ հաւատայ թէ իր պա՛րտքն է ըլլալ պահապանը՝ եղերաբախտ Սիամանթոյի, Վարուժանի եւ այլոց լեզուին, հոգեմտաւոր աւանդին ու ազգային լեզուներուն:

Հայ Դատ չի չահուիր երբեք եթէ ան չունենայ իրեւ պահանջատէր՝ հայեցիութեամբ շնչող, հայեցիութեամբ ապրող ու հայութեամբ տագնապող դիտակից սերունդ մը:

Ա.) Ի՞նչպէս մխանաբար ու գործակցաբար Հայ Դատ պիտի հետապնդենք եթէ չունենանք միեւնոյն լեզուին ու խառ ու բանին, հատարակաց մեր մշակոյթին ու պատմութեան իմացութիւնը, որ սփռուած, մասնատուած մեր ժողովուրդը զօդող ու միաւորող ամէնէն ամուր ու պինդ չաղախն է:

Բ.) Եթէ մենք քաջատեղեակ չըլլանք մեր պատմութեան ու մշակոյթին, ի՞նչպէս պիտի քարոզչութիւն ընենք օտարներուն:

Գ.) Հայ Դատի հետապնդման ճանապարհին, եթէ մեր կազմակերպութիւններն ու կուսակցութիւնները չեն դիտեր կազմաւորման ու գործունէութեան իրարու պատմութիւնը, եթէ զիրար չեն ճանչնար, ի՞նչպէս պիտի հաղորդակցին իրարու հետ ու ստեղծեն համերաշխութիւն ու համագործակցութիւն:

Դ.) Ամէնէն ահաւորը, ի՞նչպէս Հայ Դատ պիտի պաշտպանենք եթէ գունատած, խաթարուած ու այլափոխուած է մեր ազգային ինքնութիւնը, եթէ գլխիվայր կը նահանջենք ու կորնցուցած ենք ազգային մեր արժանապատուութիւնն ու հպարտութիւնը, եթէ «յաջողելու», պատշաճելու պատճառաբանութեամբ զարձած ենք պատեհապաշտ, չահամոլ, նոյնիսկ սրկամիտ ու ենթակայ՝ օտարներու ցուցմունքներուն ու սադրանքներուն:

Այսօր, Սփիւռքի մեր հայութեան քանի՞ տոկոսը հայօրէն կ'ապրի եւ ոչ թէ կը գոհանայ «հայկական ծագումով» ունենալով: Ո՞րքանով ծանօթ է մեր իշխերուն ու երազներուն: Ո՞րքանով յանձնառու է ան տրամադրելու իր ժամանակէն, միտքէն ու նիւթէն՝ մեր ժողովուրդին համար: Ու մանաւանդ տալու արիւն՝ եթէ պէտք ըլլայ, մեր Դատին, մեր հողերուն ի խնդիր: Այս բոլորը անչուշտ՝ գործնապէս:

Սփիւռքը այսօր ունի որոշ չափով բարեկեցութիւն, նաեւ օտար ուսում, բայց ոչ նպատակասլաց յանձնառութիւն՝ հայ կեանքին համար: Կը փակուին մեր դպրոցները, կը նահանջէ մեր լեզուն, օրէ օր կը նուազի հայերէն կարդացողներուն թիւը: Մեր եկեղեցիները կիսով պարապ են: Կը ստորադասենք հայկականը: Կը նահանջենք ազգային մեր էութենէն եւ ինքնութենէն: Այսօր չե՞նք նմանիր արդեօք իրենց կենսաւիչէն պարպուած ու տապալելու մօտ եղող ծառերու, կամ, օտար հովերէ քշուող ու չորնալու դատապարտուած տերեւներու:

Մեր ամէնէն գիտնական եկեղեցականներէն Գարեգին Ա. կաթողիկոս Սարգիսեանի համոզումն էր թէ՝

«... Լեզուի, կրօնի, գրականութեան, արուեստի, մշակոյթի պահպանութիւնն ու պաշտամունքը գիտակցական կենդանութեան աղբիւրն է. եւ՝ հիւանդութեան, մահ պատճառող հիւանդութեան, դեղն ու դարմանը» (Գարեգին Ա. Կթղկ. Ամենայն Հայոց, «Հոգեմտաւոր ճառագայթումներ», Ս. Էջմիածին, 1997, էջ 479):

Ուրեմն, մենք իբրեւ Հայ կ'ունենանք «մահ պատճառող հիւանդութիւն», այսինքն ճուլում, օտարացում եւ անհետացում՝ առանց մեր մշակոյթին:

Իսկ լեզուի ու մշակոյթի պահպանումին ու հզօրացումին գլխաւոր ազդակը հայեցի կրթութիւնն է, մեծագոյն երաշխիքը մեր ազգային ապահովութեան:

Եթէ հզօր բանակը կենսական կը նկատենք, իրաւացիօրէն, հայրենիքի սահմաններու ապահովութեան, առնուազն նոյնքան կենսական է մեր ազգային ապահովութեան տեսակէտէն մեր ժողովուրդին իբրեւ Հայ լինելութիւնը, գոյատեւումն ու հզօրացումը: Ուծացում եւ օտարացում պիտի չբերե՞ն Հայուն ա-

«ԵՐԵՒԱՆՆ Է ԽՕՍՈՒՄ» 80-ՏԱՐԵԿԱՆ Է

ԱԲՕ ՊԷԼԵԱՆ

«1926 թուականի Սեպտեմբեր 1ից եթեր են տրուել փորձնական հաղորդումներ: Սեպտեմբեր 22ին Թիֆլիսից եկած մասնագիտական յանձնաժողովը շահագործման է ընդունել Երեւանի լայնահաղորդ կայանը:

Վերջերս Օփերայի դահլիճին մէջ մեծ չուքով նչուեցան հանրային հեռատեսիլի 50ամեակը եւ հանրային ձայնասփիւռի 80ամեակը:

«Երեւանն է խօսում». 60 տարիներ առաջ առաջին անգամ ըլլալով այս խօսքերը լսած եմ ձայնասփիւռի մը ալիքներէն, խոր յուզում եւ հոգեկան մեծ ուրախութիւն զգալով: Կարծես հէքեաթային աշխարհէ մը կու գային այդ քաղցր խօսքերը: «Երեւանն է խօսում»ը այնքա՜ն անոյշ կը հնչէր Արամ Խաչատրեանի երաժշտութեան ընդմէջէն եւ հաղորդակից կը դառնայինք հայկական անզուգական մեղեդիին եւ քաղցր արեւելահայերէնին:

Հայրենակարօտ մեր սրտերը կը հրճուէին ունկնդրելով Սայաթ Նովայէն, Կոմիտասէն, Արմէն Տիգրանեանէն կատորներ: Ի՛նչ սքանչելի էր ունկնդրել «Հայաստան, երկիր դրախտավայր»ը Արմենակ Շահմուրատեանի եւ «Կուռնկ ուսաի՛ կուգաս»ը Արմենակ Տէր Աբրահամեանի մեկնաբանութեամբ: Հոգեկան վայելքներ կը պատճառէին Շարա Տալեանը, Վաղարշակ Սահակեանը, Սաթենիկ Սազանդարեանը, Զարուհի Տուլուխանեանը եւ չատ ուրիշ արուեստագէտներ:

«Մայր Արաքսի ափերով
Քայլամոլոր գնում եմ.
Հին–հին դարուց յիշատակ
Ալեաց մէջը պըտտում եմ»:

«Երեւանն է խօսում», ապա ելոյթ կ'ունենային Հայ մշակոյթի հսկաները. Վահրամ Փափազեանը, Աւետիք Իսահակեանը, Հրաչեայ Ներսիսեանը, Վիկտոր Համբարձումեանը, Մարտիրոս Սարեանը եւ ժամանակակից հեղինակաւոր գրիչներ, բանաստեղծներ եւ մեծ արուեստագէտներ:

«Արարատի ծեր գմբէթից,
Դար է եկել, վայրկեանի պէս ու անցել:
Հերթը մի պահ քոնն է հիմա,
Դու էլ նայի՛ր սեգ գագաթին ու անցի՛ր»:

Բ. աշխարհամարտէն ու ներգաղթէն ետք, Հայաստան սկսաւ վերադտնել իր ուժերը եւ ապրիլ խաղաղ եւ ապահով ժամանակաշրջան մը, զարգանալով կեանքի բոլոր բնագաւառներէն ներս: Հայրենադարձները արտակարգ գոհողութիւններով իրենց ներդրումը բերին վան հայրենիքի յառաջդիմութեան: Նոր միտքեր, նոր գրիչներ եւ ձայներ յայտնաբերուեցան Ռատիօ Երեւանի ալիքներէն որ կը հաղորդէր զանազան լեզուներով, եթերային կամուրջ հաստատելով Հայաստանի եւ Սփիւռքի միջեւ:

Սփիւռքահայութեան ուղղուած առաջին հաղորդումները եթեր են արձակուում Մեծ Հայրենականի տարիներին: Մշտական հաղորդումները սկսուել են 1947 Օգոստոս 10ին»:

Քաղուած՝ «Հայաստանի ռատիոյի պատմութիւն»էն:

Այնուհետեւ, աշուղական – գուսանական եւ ժողովրդական երգերու ձայնապնակներ հասան արտասահման. սակայն տարբեր համ ունէր լսել Յովհաննէս Պատալեանի, Աւագ Պետրոսեանի, Լուսիկ Գոչեանի, Աստղիկ Գամալեանի, Գոհար Գասպարեանի երգերը եւ Սուրէն Քոչարեանի, Վերա Յակոբեանի արտասանութիւնները:

Ծնունդին եւ Զատկին կ'ունկնդրէինք էջմիածնի զօղանջները եւ եկեղեցական հոգեպարար արարողութիւնները, երջանկայիշատակ Վազգէն կաթողիկոսին պատգամ-

---

Օտար միջավայրի մէջ հայ աղջիկներն ու տղաքը կրնա՞ն զերծ մնալ ինքնութեան տագնապէն: Կրնա՞ն հեռու մնալ ընտանեկան օտար բոյներ կազմելու ցաւալի հաւանականութենէն: Մեր մէջ սակայն «նորաճեւութիւն» զարճած է օտարին հետեւիլ եւ օտարը կապկել հոգ չէ թէ այդ նորաճեւութիւնը ոչ գեղեցիկ է, ոչ հաշակաւոր եւ ոչ ալ օգտակար՝ անպայման:

Բայց ո՞վ պիտի կեցնէ մեզ նահանջի ու հայաթափումի այս զարթնումին վրայ: Ո՞ւր են մեր հովիւները; միութիւններու, կուսակցութիւններու եւ ակումբներու ղեկավարները, Ազգային Մարմիններու եւ դպրոցներու Հոգաբարձութիւններու անդամները որոնք կոչուած են պայքարելու ի խնդիր ազգապահպանումի ու հայրակերտումի: Խօսակցութեանց մէջ յաճախ կը մեղադրուին մեր ղեկավարներէն չատերը թէ անոնք անկեղծօրէն չեն հաւատար հայեցի կրթութեան եւ ընդհանրապէս չեն ղրկեր իրենց զաւակները հայկական վարժարան:

Ճի՞շդ է այս մեղադրանքը:

(Մնացեալը յաջորդով)

ներն ու հայրական օրհնութիւնները:

Կամայ-ակամայ հեռանալով Լիբանանէն մեզի վիճակեցաւ հաստատուիլ Հարաւային Ամերիկա՝ ուր բախտը ունեցանք դառնալու հայկական ռատիօժամի հաղորդավար եւ կապ հաստատելով Հայաստանի մեր երէց գործընկերներուն հետ, ստանալ թանկարժէք նիւթեր: Անոնք հայրենական աւիշ կը ներշնչէին եւ կը քաջալերէին մեզ:

1990ի գարնանային օր մը հրաւէր ստացանք մասնակցելու հայկական հեռատեսիլի եւ ռատիօհաղորդումներու պետական կոմիտէի կազմակերպած առաջին սեմինարին: Սփիւռքէն բազմաթիւ պաշտօնակիցներս ընդունեցաւ կոմիտէի նախագահ Էմանուէլ Արքմանուկեանը: Սեմինարի բացումը կատարեց սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի նախագահ կարլէն Դալլաքեանը եւ ուրախութիւն յայտնեց որ առաջին անգամ ըլլալով խօսք կ'առնէր քանէ աւելի ճանապարհէ գործիքներու առջեւ:

Անմոռանալի եւ չատ երջանիկ օրեր ապրեցանք մեր պաշտօնակիցներուն հետ: Բանաստեղծ Դաւիթ Ցովհաննէս մեզ առաջնորդեց պետական ռատիօկայանը, ապա հեռատեսիլի կայանը եւ առիթ ունեցանք հաղորդակից դառնալու հայրենի մեր հասարակութեան, արտայայտելու մեր անհուն ուրախութիւնը:

Տարիները արագ թաւալեցան: Ներկայիս հաղորդակցութեան միջոցները հրաշալի զարգացումներ արձանագրած են: Համակարգիչները ողողած են երկրագունդը: Արբանեակներու միջոցաւ կարելի է կապ հաստատել, դիտել, խօսիլ եւ ցոյց տալ տիեզերքը:

Այսուհանդերձ, մեր յիշողութեան մէջ անջնջելի կը մնայ «Երեւանն է խօսում»ը եւ անոր մատուցած երկարամեայ ծառայութիւնը որպէս եթերային կամուրջ, թափանցելով հայ օճախներէն ներս, տանելով հայրենաբոյր պատգամներ:

Բարի՛ տարեդարձ Հայաստանի հանրային ձայնասփիւռին եւ հեռատեսիլին. թող անոնք յաւէտ հնչեն հայրենի երկնակամարին տակ:

Ա. Պ.

կէնտէյլ

ԴԱՂԹԱԹԷ ԴԱՂԹԻԿ

ՊՈԼՍՈՑ Մխիթարեան վարժարանի աշակերտները, Դեկտ. 22ին, յարգանքի երեկոյթ մը կազմակերպած են ի պատիւ ազգային գործիչ, ուսուցիչ եւ բանաստեղծ Տոքթ. Վարդ Շիկահերի: Երեք ժամ տեւող յայտագրի մը ընթացքին մէկ առ մէկ բեմադրուած են Շիկահերի գրական վաստակին բոլոր երեսակները, ցարդ հրատարակուած բազմաթիւ գրքերու ընդմէջէն: Այս ծանր աշխատանքը իրագործուած էր Մխիթարեան վարժարանի հայերէն լեզուի ուսուցչուհի Վերա Աւետեան-Զըքըլօղլուի ճիգերով: Ան օգտագործած է յայտնի գրագէտներու կողմէ Շիկահերի արուեստին մասին կատարուած գնահատականներն ու վերլուծումները: Բանաստեղծութիւններու ունկնդրութենէն ետք, Մխիթարեան Միաբանութեան հայրերէն Հայր Յակորոս Զոփուրեան ընդգծած է Շիկահերի 60 տարիներու վաստակը: Խօսք առած է նաեւ Մարմարայի խմբագրապետը՝ Ռ. Հատտէճեան, որ մտերիմ ոճով ողջունած է դասընկերը: Վերջին խօսք առնողը եղած է Վարդ Շիկահեր, որ չնորհակալութիւն յայտնած է: Վարժարանի մեծաւորը եւս՝ Հայր Սարգիս Վրդ. Էմէն ելոյթ ունեցած է, որ Շիկահերի նուիրած է Մխիթարեան վարժարանի խորհրդանիշով չինուած սեղանի բիւրեղեայ տախտակ մը: Յաջորդած է ընդունելութիւն մը:

***

ՊԻՑՐՈՒԹի Հայ Աւետարանական Ա. եկեղեցւոյ մէջ, Դեկտեմբեր 20-ին, տեղի ունեցած է Ծննդեան յատուկ երաժշտական երեկոյթ մը, կազմակերպութեամբ Հայկազեան համալսարանի: Իրենց մասնակցութիւնը բերած են համալսարանի «Զանգերու համոյթը» ղեկավարութեամբ Նեպիլ Մելքիի եւ «Արմիս» երգչախումբը ղեկավարութեամբ Վեր. Նչան Պագալեանի: Շուրջ 50 հաշուող արուեստագէտները մէկ ժամուան տեւողութեամբ մեկնաբանած են Ծննդեան երգեր հայերէն եւ անգլերէն:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ ԱՎԻՆԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ֆրանսայի Հայաստանի տարուան շրջանակին մէջ Ավինիոն քաղաքը եւ «Համագործակցութիւն Հայաստան»ը բացառիկ ռեսիթալի մը համար հրաւիրած էին դաշնակահար Վարդան Մամիկոնեանը, Դեկտ. 10ին: Մոնֆաւէզ սրահին մէջ ծանօթ դաշնակահարը հանդէս եկաւ կոմիտասի «Ունապի, Շուշիի պար»ով, Ա. Բաբաջանեանի «Վալսրչապատի պար»ով, «Պոէմ»ով, Շոփէնի 2 «Մազուրքա»ներով, «Անտանթէ ափիանաթօ», ապա «Կրանտ Փոլոնէզ պրիյանթ»ով: Օրուան յայտագրին Բ. մասը յատկացուած էր Ֆ. Լիսթի գործերուն. Վ. Մամիկոնեան նուագեց «Ֆիւնէրայ»ը, «Վալս ուպլիէ»ն եւ «Սպանական ռափսոտի»ն:

Դժուար է բառերով արտայայտել Վ. Մամիկոնեանի նուագին առթած յուզումը, հակառակ որ ան այնքա՛ն զգալի էր, յատկապէս ունկընդիրներուն միահամուռ գնահատանքով: Այդ նուագը կը հպի թէ՛ մարդուն զգացումներուն, թէ՛ հոգիին: Կ'արթնցնէ զգացական պարզ ապրումէ չատ տարբեր բան: Երաժշտական քննադատ Փիէռ-Փըթի կը խօսէր «իրական բանաստեղծութեան» մը մասին, աւելցնելով. «ներկայի մեծ դաշնակահարներէն մէկն է իսկապէս ան»: Այս արուեստագէտը դիւրին տպաւորութիւններու հետամուտ մէկը չէ. կը տպաւորէ շլացնող իր տաղանդով: Անոր բացարձակ կեդրոնացումը, անթերի երաժշտականութիւնը, բնազդին հաւատարմութիւնը կապուած են ճկուն ու զարմացնող արտայայտչական խորութեան մը: Իր էութեան ամենախոր չերտերէն բարձրացած երաժշտութիւնը որ դրոշմուած է իր մեկնաբանութեամբ, կ'ուղղուի հանրութեան, հետեւելով հոլովոյթի մը որ կը ցոլացնէ միաժամանակ՝ խորհուրդն ու հարազատութիւնը: Աւտով կ'արթննայ այն եզակի յուզումը որ կը պաշարէ ունկնդիրը, որպէս թէ ան գտնուէր անծանօթ հողերու առջեւ:

1993ի Նիւ Եորքի ու Լոնտոնի իր սկզբնաւորութենէն ի վեր Վ. Մամիկոնեան Մարտ 12ին պիտի նուագէ Փարիզ, Սալ Կաւոյի մէջ ուր ըստ իր արտայայտութեան՝ մեծագոյն հաճոյքը պիտի ունենայ ընկերակցելու սոփրանօ Յասմիկ Պապեանին, հայ երաժշտութեան նուիրուած յայտագրով մը:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

Livres reçus

A SHAMEFUL ACT
The Armenian Genocide and The Question of Turkish Responsability

TANER AKCAM

Metropolitan Books
Henry Hold and Company,
New York 2006

ԱՆՑՈՒԿԸ-ՓՈՒՏՈՒԿ
Բժ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Ծորին չնորհակալութիւններս յայտնելով նախապատրաստական այս սիրալիր վերաբերումին համար: Ելանք դուրս եւ Մ. Գոլլինօն դարձեալ զիս իր կառքին մէջ առնելով, ուզեց որ ճաշս իրենց մօտ ընէի, ուստի գացինք Պուլոնեը-սիւր-Սէնի իր ամենաճոխ բնակարանը:

Ներս մտանք ու չմտանք, Մատամ Գոլլինօն ձեռքս սեղմելով, «Eh bien, M. Vahram, voyons; avez-vous été content de la réception de notre Ministre?» հարցուց: «Oui Madame» պատասխանեցի, «M. Wadington m'a fait une bonne réception, mais attendons voir le résultat» ըսի ու նստանք ճաշել: Ջալըքեանն ալ հոն ներկայ էր ու զիս երկարաբարակ հարցուփորձեց Ուատինկթոնի ըսածներու մասին, որպէս զի գրէր ծնողքիս:

Ճաշէն յետոյ, գիշերը ես դարձայ փակիլ իմ խեղճուկ սենեակս, զոր առտուն առտուանցով Թողի քոլորովին եւ փոխադրուեցայ Գոլէժ տը Ֆրանսի մօտ, եւ Միւզէ տը Գլունիի վրայ գտնուած մէկ փողոցը, որ էր՝ ռիւ տիւ Սոմըրար: Այս տեղին 11 թիւ տունին հինգերորդ յարկը Ջալըքեան կրցած էր գտնալ սենեակ մը, տարեկան 300 ֆրանք վարձքով, առանց կահ կարասիքի, զորս ստիպուեցայ գընել. երկաթեայ անկողին մը իր կազմածներովը, մէկ երկու ալ աթոռ:

Սենեակիս գետինը կղմինարով էր սալարկուած եւ ես անհամբեր կը սպասէի գարունին, որ օդերը տաքանան. յուրտը կը չարունակէր տակաւին. վառարանէ ես զուրկ էի. եւ տաքնալու համար, կ'երթայի գիշերային դասեր առնդուած տեղերը, մինչեւ կէս գիշեր:

***

Նոր սենեակիս մէջ տեղաւորուելով, անդադար կը սպասէի Ուատինկթոն նախարարին տարած դեսպանական նամակին, որ կիս պատասխանին կամ արդիւնքին, որ կ'ուշանար, որով ճարահատ ստիպուեցայ 1880 Յունուար 14ին ուղղել վերջապէս Կրթական նախարարին իմ աղերսագիրս. եւ աղերսագիրս կցեցի Ծննդեան վկայականս ու Պաշըլիէի տիպլոմս ու Բժշկական դպրոցէն ունեցած վկայագիրներս:

Այս առաքումը կատարելէս յետոյ, սկսայ խոր մտածութեան մէջ թաղուիլ ու ինքզինքիս հետ խօսելով, ըսել իւրովի. «Եթէ տասը էնսէրիփսիոնները ինձ յանկարծ չնորհուելու ըլլային, ես անոնց համար հարկ եղած գումարը, ամէն մէկը 30ական ֆրանքէն, ընդ ամէնը 300 ֆրանք ո՞ւրկէ պիտի տայի»:

Բարեբախտաբար տուած աղերսագիրս պատասխանը հազիւ հազ 1880 Մայիս 7ին եկաւ եւ այդ չորս ամիսներու միջոցին, ես թէ՛ ցրեկ եւ թէ՛ գիշեր զանազան դասերու հետեւելով հանդերձ, կը պարտաւորուէի պատասխաններ գրել հօրմէս, մօրմէս, եղբօրմէս եւ մօրեղբօրմէս եկած նամակներուն, որոնցմով չարունակ տեղեկութիւններ կ'ուզէին դպրոցական կացութեանս, ուսմանս վիճակի մասին:

Հօրս նամակները մանաւանդ լի գուրգուրալից տողերով, զիս չափազանց կը յուզէին, կը վարանէի պատասխանել, բայց քաջութիւնս ձեռք առնելով, սըրտապնդիչ խօսքեր կ'ուղղէի իրեն, կը յուսադրէի զինքը թէ պիտի ջանամ լաւ բժիշկ մը ըլլալ:

Հօրս այդ ձեռագիրները կը պահեմ մասունքներու պէս եւ երբեմն կը հանեմ կը կարդամ զանոնք ի յուշ իմ անցեալին:

***

Այս տարուբեր դրութեանս մէջ օր մը առաւօտեան թերթի մը մէջ աչքիս զարկաւ, թէ Մ. Կիւթաւ տը Գուլթուլի փակիլ եկածէ եւ անուանուած «սու-տիրէֆէթօր տէ զ'Ափէռ էթրանժէռ»:

Մեծ եղաւ ուրախութիւնս այս լուրը կարդալով. յաջորդ օրն իսկ ելայ գացի զինքը գտնալ իր պաշտօնատեղին. զիս սիրով ընդունեաց ու ձեռքս սեղմելով.- «Je suis enchanté de vous revoir à Paris» ըսաւ, եւ «Qu'est-ce que je peux vous faire? Je suis toujours à votre disposition» կրկնեց:

Իր այս խօսքերէն համարձակութիւն առնելով, պատմեցի ինչ որ ըրած էի մինչեւ ցայնվայր ու պարզեցի նաեւ Inscriptions-ներուս խնդիրը, անոնց համար հարկ եղած գումարը չունենալս, եթէ երբեք չնորհուէին ինձ այդ տասը inscriptions-ը:

«Soyez-en tranquille, ne vous inquiettez pas. Venez un soir, diner avec nous» ըսաւ, ու ձեռքս սեղմելով, զիս առաջնորդեց դէպի դուռը իր դրասենեակին:

***

Ութը օր յետոյ նամակ մը ինձ գրելով, կը հրաւիրէր զիս երեկոյեան ճաշի. գացի իր տունը որ կը գտնուէր Las-Case փողոցը 16 թիւին երկրորդ յարկը. ներկայացուց ինձ իր մայրը ու երկու ուրիշ անձ, որոնք ալ հրաւիրուած էին:

(Շար. 141)

Diane Amsellem,
Sylvia Villerot,
ses filles,
Robert Amsellem,
son gendre,
Laurence, David, Alexandre, Ari et Clara,
ses petits enfants,
Jules, Ariel, Tal, Yonathan, Almog, Romy et Daniel,
ses arrières petits enfants,
ont la douleur de vous faire part du décès de

GOARIK TER KARAPETIAN
(née HAROUTIOUNIAN)

survenu le 7 janvier 2007 à l'âge de 96 ans.

La cérémonie religieuse aura lieu le jeudi 11 janvier 2007 à 10 heures en l'église apostolique arménienne Saint Jean-Baptiste. 15 rue Jean-Goujon — 75008 Paris.

24, rue Sainte Croix de la Bretonnerie
75004 Paris

«HARATCH». - Nos condoléances à Diane et à Sylvie.

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage
de **Robert GUEDIGUIAN,**
réalisateur

Jeudi 11 janvier à 20 heures
Soirée de Gala
K O H A R
Film, 2002, chants, danses, mimes...

Chœur et Orchestre Symphonique
sous la direction de **Sébouh Apkarian**
Avec :

Samuel Gouziguian, Raïssa Mgrdtchian, Vahan Kalousdian, Hratchoui Khoumarian

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN

- Participation aux frais : 5 Euros
- Adhérents et Abonnements : 3 Euros

U C F A F
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
M° République

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ կապոյտ խաչի շուրջ։
Կը խօսի՝
Ընկ. ԱՆԻ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ
Շաբաթ, Յունուար 13 *ժամը* 14·45*ին*

Փարիզի «Արշալոյս Թաղէոսեան» մասնաճիւղի ժողովը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Յունուար 13, ժամը 16ին սովորական հաւաքատեղին։
17 rue Bleue — 75009 Paris

□

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 եւրօ Տիկին Ժանին Խաթրատէ Հայաստանի մանուկներուն համար։

□

Section Paris

SEJOUR FAMILIAL

25 février au 4 mars

La Section **«Archalouys Tathéossian»** de Paris organise son séjour familial dans le centre de vacances de Bellefontaine (Jura).

Ambiance arménienne assurée ! ! !

Venez avec vos enfants, petits-enfants ou amis et rejoignez-nous sur les pistes de ski, de luge ou tout simplement dans le Centre ! ! !

Renseignements et inscriptions auprès de :

- Araxie 01 39 83 71 19 (19h à 21h);
- Alice 01 42 93 03 56 (19h à 21h).

Date limite : 31 JANVIER

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14 rue Saint Bazile 13001 MARSEILLE

CEREMONIE
DE PRESENTATION
DES VOEUX
DU NOUVEL AN
Vendredi 12 janvier à 19 heures
en présence des autorités locales
de la Ville de Marseille,
du Département des Bouhes-du-Rhône
et de la Région PACA.

Un cocktail clôturera la soirée.

⁂

SUPER LOTO

Dimanche 14 janvier à 15 heures

Nombreux lots de valeur.

Ambiance cordiale et chaleureuse.

P.A.F. : 15 euros les 3 cartons

«ՅԱՌԱՋԻ ԲԱՐԳԱՒԱԼՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

Թոխր.– Տէր եւ Տիկին Օննիկ Զաքեան 100 եւրօ։

⁂

Փարիզ.– Ոմն 100 եւրօ։

EXPOSITION

«Les 12 Capitales d'Arménie»
à la Conciergerie
2 Boulevard du Palais
75001 PARIS
Du 15 décembre 2006
au 18 mars 2007

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՔՆՈՒԹԻՒՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանուխ	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս· փակագծի մէջ ընդհանուր դումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՔՆՈՒԹԻՒՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Մահազդ՝
«ԿՈՄԻՏԱՍ» նուագախումբին
երգիչ՝ ՅՈՎՍԷՓ

Շաբաթ, Յունուար 13ին
Հասցէ՝
Le Méridien «ETOILE» — Salon «RENOIR»
81 Boulevard Gouvion Saint Cyr — 75017 Paris
Տեղերը ապահովելու համար կարելի է հեռաձայնել 01·44·05·17·77 *կամ* 01·43·78·57·67 *թիւերուն։*
Եւ կամ այցելել Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանսի կայքէջը՝
www.homenetmen-france.com
comite@homenetmen-france.com

Հ·Մ·Ը·Մ· – ՖՐԱՆՍ

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Մասնակցութեամբ՝
«ԿՈՄԻՏԱՍ» նուագախումբին
երգիչ՝ ՅՈՎՍԷՓ

Շաբաթ, Յունուար 13ին
Հասցէ՝
Le Méridien «ETOILE» — Salon «RENOIR»
81 Boulevard Gouvion Saint Cyr — 75017 Paris
Տեղերը ապահովելու համար կարելի է հեռաձայնել 01·44·05·17·77 *կամ* 01·43·78·57·67 *թիւերուն։*
Եւ կամ այցելել Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանսի կայքէջը՝
www.homenetmen-france.com
comite@homenetmen-france.com

Les activités du mois de Janvier du

CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP

M A R S E I L L E

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

L'ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

— **EXPOSITION** du peintre Hagop HAGOPIAN (Arménie),
Du 9 janvier au 15 février et **VERNISSAGE** le **9 janvier** à 19h30,
aux Archives et Bibliothèque Départementales
(18-23 rue Mirès — 13003 Marseille).

— **CONFERENCE**
Dimanche le **21** à 16 heures
au Centre Culturel Sahak-Mesrop 339 avenue du Prado - 13008 Marseille
par le Dr. Albert KHAZINEDJIAN : «L'Eglise Apostolique Arménienne Universelle et Orthodoxe. Son histoire, sa christologie, sa place dans l'œcuménisme».

— **CONCERT** du Chœur SAHAK-MESROP,
Samedi le **27** à 18 heures au Musée de la Tapisserie d'Aix-en-Provence.
Direction : Khatchig YILMAZIAN — Au piano : Juliette YILMAZIAN
Solistes: Ani Conquet — Antranik Minassian — Noubarig Derminassian

DEVENEZ MONITEUR
A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous êtes titulaire du BAFD. du BAFA ou stagiaire BAFA ?
Rejoignez notre équipe d'animation pour les séjours de juillet et août 2007 pour :

- **Encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura,**
- **Proposer diverses activités aux enfants dans un cadre très agréable et dans une ambiance arménienne qui fait le succès de la colonie depuis plus de 50 ans...**

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante:
Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

⁂

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
RECHERCHE
POUR SES SEJOURS DE JUILLET ET AOUT 2007
A BELLEFONTAINE DANS LE JURA

- **des Assistant(e)s-Sanitaires**
- **des Cuisinier(e)s, Aide-Cuisinier(e)s**

N'hésitez plus... envoyez votre candidature avant le 31 janvier 2007 à l'adresse suivante :
Croix Bleue des Arméniens de France
17 rue Bleue — 75009 PARIS
par mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

ՀԻՆԴՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 11
JEUDI
11 JANVIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·617 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·617

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՑ վարչապետը իր կուսակցութեան Ազգ· Ժողովի խմբակցութեան ժողովին ամփոփած է երկրին արտաքին քաղաքականութիւնը, չեշտելով Իրաքի առընչուած տարաձայնութիւնները: Ըստ է թէ Քէրքիւքի մէջ ժողովրդագրական կառոյցը փոփոխութեան ենթարկելու ջանք մը ակնյայտ է· ապա բացատրած է Թուրքիոյ իրաքեան քաղաքականութեան մայր գիծերը: Կրկնած է թէ իրենց համար կարեւոր է Իրաքի քաղաքական եւ հողային ամբողջականութեան պահպանումը, ապահովութեան եւ կայունութեան, ազգային խմբաւորումներու խնդրոյ առարկայ հաւասարակշռութեան վերադարձումը, եւլն.: Էրտողան Թուրքիոյ համար Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան հարցէն աւելի կարեւոր նկատած է Իրաքը· զգուշացուցած է յատկապէս Քէրքիւքի մէջ հանրաքուէի մը կազմակերպութեամբ կատարուած իրողութեան վիճակ ստեղծելու հեռանկարին դէմ: Ըստ է թէ Ս· Հիւսէյնի մահապատիժին գործադրութեան հետ նման քան թէ՛ սահմանակից երկիրներու, թէ՛ ամբողջ շրջանին համար շատ վտանգաւոր զարգացումներով յղի կ'ըլլայ:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ Արտաքին գործերու նախարար ու փոխ վարչապետ Ա. Կիւլ Ուաշինկթընէն հրաւէր կ'ակնկալէ, փետրուարին ԱՄՆ երթալու եւ Գ. Ռայսի հետ հանդիպում ունենալու համար: Հանդիպումին գլխաւոր նիւթերը պիտի ըլլան Դեմոկրատներու յաղողութենէն ետք Ցեղասպանութեան ճանաչումի հեռանկարը եւ ՓՔՔ–ի զինեալներուն դէմ պայքարի վճռական քայլերու յապաղումին պատճառած անհանգստութիւնը: Կիւլ եւս Թուրքիոյ տեսակէտը պիտի պարզէ Իրաքի, յատկապէս Քէրքիւքի մասին:

ԹՈՒՐՔԻԱ նոր դատապարտում մը կրած է Մարդկային իրաւունքներու եւրոպական առեանէն· դատին թղթածրարը պատկանած է Պոլսոյ Ֆէների յունական լիսէին վագրձին 1997ին կատարած բողոքին: Վագրձը գանգատած է որ Թուրքիոյ ոչ մահմեդական փոքրամասնութիւններուն կալուածի տիրանալու իրաւունքը կաչկանդուած է: Դատարանը պահանջած է որ բողոքարկու վարդձին պատկանած եւ չեղեալ համարուած կալուածաթուղթերը վերստին արձանագրուին վագրձին անունին: Եթէ վճիռը չգործադրուի, Թուրքիա պիտի պարտաւորուի յունական լիսէին վագրձին 910 հազար եւրոյի հատուցում վճարելու: Սթրազպուրկի դատարանին այս վճիռը նման պարագաներու նախընթաց կազմելու տեսակէտով կարեւոր կը նկատուի: Մանաւանդ որ առեանին օրակարգին վրայ շատ մը նոյն քնոյթի դիմումներ կան:

ԱԶԳ· ԺՈՂՈՎԻ ԻՒ· ԷՄ· ՓԷ· խմբակին Ժողովը, Ցունուար 9ին, շատ փոթորկալից մթնոլորտի մը մէջ տեղի ունեցած է, որովհետեւ գրեթէ բոլոր ժողովականները բիրտ յարձակումներու ձեռնարկած են Տ· տը Վիլըփէնի դէմ, որ յայտարարած էր թէ կը մերժէ քուէարկել ի նպաստ Ն· Սարքոզիի: Ոչ մէկ բառ խնայուած է եւ ջղագրգիռ մթնոլորտը աւելի լարուած է, երբ վարչապետը ինքզինք պաշտպանելու համար սա ճախող նախադասութիւնը ըսած է· «Ձեր փորձառութիւնը չունիմ», որու ամէնէն պատասխան մը եկած է «Ցայտնի է» (Տ· տը Վիլըփէն ընտրեալ մը չէ): Ի վերջոյ վարչապետին, Տըպրէի եւ Շիրաքի դէմ ուղղուած քննադատութիւնները ետ առնուեցան, եւ ժողովը ընդունեցաւ Ն· Սարքոզիի ներկայացուցած բանաձեւը, որ կը պարտաւորէ կառավարութիւնը ամրապնդել Ֆրանսա–Թուրքիա յարաբերութիւնները:

ՆԱԽԱՐԱՐԸ ըսած է թէ Ղարաբաղի հարցին մէջ Հայաստանի համար առաջնային է Ղարաբաղի ժողովուրդին ինքնորոշման իրաւունքին ճանաչումը Ադրբեջանի կողմէ· աւելցուցած է թէ նախնական համաձայնութիւն մը կայ որ ինք եւ Ադրբեջանի Արտաքին գործերու նախարարը նոր հանդիպում մը ունենան Ցունուար 23ին Մոսկուայի մէջ:

Արտաքին քաղաքականութեան մէջ կիրարկուած սկզբունքով Հայաստան կը շարունակէ խորացնել ռազմավարական գործակցութիւնը, յատկապէս Ռուսաստանի ու միւս դրացիներուն հետ:

Իրանի հետ առաջին տեղը կը գրաւէ կազմուղին գործարկումը որ տեղի կ'ունենայ տարուան առաջին եռամսեայի ընթացքին:

Ջուղայի յուշարձաններուն քանդումը դատապարտելու խնդիրը, ըստ Վ· Օսկանեանի, 2007ին նիւթերէն մէկը կ'ըլլայ Հայաստանի արտաքին քաղաքականութեան օրակարգին: Ջանք պիտի չըխնայուի որ խնդիրը հրապարակային քնոյթ ստանայ, նման քարբարոսութիւններ կանխուին: Հայաստան դիւանագիտական բազմակի աշխատանք կը տանի, որպէսզի Եւրոպական Խորհուրդի, ԻՒՆԷՍԿՕ–ի, միջազգային այլ կազմակերպութիւններու դէտեր, պատուիրակութիւններ ղրկուին դէպքին վայրը եւ դատապարտուի կատարուածը:

Պատասխանելով հայերէնուրք սահմանին փակ մնալուն, Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու մասին հարցումներու, Վ· Օսկանեան ըսած է թէ սահմանին փակ ձգուիլը Երքական սխալ քաղաքականութեան արդիւնք է, մանաւանդ որ Երեւան քանիցս կրկնած է թէ պատրաստ է այդ երկրին հետ առանց նախապայմանի յարաբերութիւններ հաստատելու: Աւելցուցած է թէ Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու պատասխանատուութենէն աւելի Ղարաբաղի հակամարտութիւնն է:

*
**

ՄԱՀ ԱԼԵՔՍԱՆ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆԻ

89 տարեկանին մահացած է պետական, հանրային դէմք Ալեքսան Կիրակոսեան: 1949էն վարած է կուսակցական եւ տնտեսական մարզի ղեկավար պաշտօններ: 1970–86 Խորհրդային Միութեան նախարարներու խորհուրդի նախագահի տեղակալ եղած է, նոյն տեն մեծ աշխատանք տանելով Հայաստանի հանրային, քաղաքական, ինչպէս նաեւ մշակոյթի ոլորտներուն մէջ:

Ծնած է 1918ին Ալեքսանդրապոլի ներկայի Ամասիոյ գիւղը, գիւղացի ընտանիքի մը մէջ: Աշխատանքի սկսած է որպէս ուսուցիչ, 1940–45 մասնակցած է աշխարհամարտին, որպէս ղեկավար տարբեր զօրամասերու:

Վարչապետ Ա· Մարգարեանի գլխաւորութեամբ յուղարկաւորութեան կառավարական յանձնաժողով կազմուած է: Ցուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենար Ցունուար 10ին:

*
**

Վ· ՕՍԿԱՆԵԱՆԻ ՀԱՇՈՒԵՓԱԿԸ

Արտաքին գործերու նախարար Վ· Օսկանեան Ցունուար 9ին ներկայացուցած է Արտաքին գործերու գերատեսչութեան 2006ի գործունէութեան ամփոփումը: Անդրադարձած է Ղարաբաղի, Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններուն, Ռուսաստանի եւ Վրաստանի հետ յարաբերութիւններուն, Իրանի չուրջ ստեղծուած իրավիճակին, եւլն.:

Նախարարը ըսած է թէ Ղարաբաղի հարցին մէջ Հայաստանի համար առաջնային է Ղարաբաղի ժողովուրդին ինքնորոշման իրաւունքին ճանաչումը Ադրբեջանի կողմէ· աւելցուցած է թէ նախնական համաձայնութիւն մը կայ որ ինք եւ Ադրբեջանի Արտաքին գործերու նախարարը նոր հանդիպում մը ունենան Ցունուար 23ին Մոսկուայի մէջ:

Արտաքին քաղաքականութեան մէջ կիրարկուած սկզբունքով Հայաստան կը շարունակէ խորացնել ռազմավարական գործակցութիւնը, յատկապէս Ռուսաստանի ու միւս դրացիներուն հետ:

Իրանի հետ առաջին տեղը կը գրաւէ կազմուղին գործարկումը որ տեղի կ'ունենայ տարուան առաջին եռամսեայի ընթացքին:

Ջուղայի յուշարձաններուն քանդումը դատապարտելու խնդիրը, ըստ Վ· Օսկանեանի, 2007ին նիւթերէն մէկը կ'ըլլայ Հայաստանի արտաքին քաղաքականութեան օրակարգին: Ջանք պիտի չըխնայուի որ խնդիրը հրապարակային քնոյթ ստանայ, նման քարբարոսութիւններ կանխուին: Հայաստան դիւանագիտական բազմակի աշխատանք կը տանի, որպէսզի Եւրոպական Խորհուրդի, ԻՒՆԷՍԿՕ–ի, միջազգային այլ կազմակերպութիւններու դէտեր, պատուիրակութիւններ ղրկուին դէպքին վայրը եւ դատապարտուի կատարուածը:

Պատասխանելով հայերէնուրք սահմանին փակ մնալուն, Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու մասին հարցումներու, Վ· Օսկանեան ըսած է թէ սահմանին փակ ձգուիլը Երքական սխալ քաղաքականութեան արդիւնք է, մանաւանդ որ Երեւան քանիցս կրկնած է թէ պատրաստ է այդ երկրին հետ առանց նախապայմանի յարաբերութիւններ հաստատելու: Աւելցուցած է թէ Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու պատասխանատուութենէն աւելի Ղարաբաղի հակամարտութիւնն է:

*
**

ՀԱՑԱՍՏԱՆ ՃԱՏՐԱԿԻ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՅՈՒՅԱԿԻՆ Գ· – Դ· ԴԻՐՔԻՆ ՎՐԱՑ

Ճատրակի համաշխարհային դաշնակցութիւնը (ՖԻՏԷ) հրապարակած է Ցունուար 1ի կացութեամբ աշխարհի լաւագոյն 100 խաղացողներուն ցանկը ուր Հայաստանէն կան հինգ անուններ: Առաջինը Լեւոն Արոնեանն է, 2744 կէտով որ ցանկին եօթներորդ տեղը գրաւած է: 2700 եւ աւելի կէտի տէր մեծ վարպետներու կարգին է Վլադիմիր Ցակոբեան որ թէեւ 15րդ դիրքէն իջած է 20րդի: Ցաջորդ հայաստանցին Գաբրիէլ Սարգըսեանն է (2658) 48րդ դիրքի վրայ· կարկն Ասրեան եւ Սմբատ Լպուտեան 2634ական կէտով գրաւած են 78 եւ 79րդ տեղերը: Սլովաքիա քնակող Սերգէյ Մովսիսեան 2637 կէտով 74րդ է:

Կիներու ցանկին 50 լաւագոյններէն են Լիլիթ Մկրտչեան 2458 կէտով եւ 24րդ դիրքով, Էլինա Դանիէլեան 2426 կէտով եւ 42րդ դիրքով: Մինչեւ 20 տարեկաններու ցանկին վրայ հայկական անուն չկայ: Իսկ պատանիներու դասաւորումին մէջ Հայաստանէն ամէնէն բարձր վարկանիշը ունին Արմաղ Փաշիկեան (2532 կէտ) եւ Զաւէն Անդրէասեան (2508 կէտ):

Հայաստան ունեցած միջինով (2627) Գ· եւ Դ· դիրքերը կը բաժնէ ԱՄՆ–ու հետ: Առաջինն է Ռուսաստանը (2713), երկրորդը՝ Ուկրանիան (2661): Լաւագոյններու տասնեակին մէջ են Հունգարիան, Իսրայէլը, Չինաստանը, Ֆրանսան, Վրաստանը եւ Լեհաստանը:

ԱՐԱՄ Ա.–Ի ԿՈՉԸ

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա· Կաթողիկոսը Ծնունդի իր պատգամով Անթիլիասի մայր տաճարէն կոչ մը ուղղած է Լիբանանի փրկութեան համար: Շեշտած է երկրին բազմատարբ քնոյթը, նշելով որ հոն «մենք»ի եւ «դուք»ի տեղ չկայ, Լիբանան հաւաքական «մենք» մըն է ու ներքին միութիւն մը միայն լուծումի կը տանի եւ ոչ՝ արտաքին միջամտութիւններ, կարգադրութիւններ: Մանաւանդ որ դուրսի աշխարհը կը շարժի իր շահերուն ուղղութեամբ, իսկ Լիբանանի շահուն մտահոգութիւնը պէտք է ունենայ Լիբանանի ժողովուրդը:

Արամ Ա· ըսած է թէ քաղաքական մշակոյթը անդունդի եզրին հասած է երկրին մէջ ու հրաւիրած ղեկավարները որ հասունութեան փաստը տան:

նեղ կացութեան մատնուած է եւ Ցունուար 8էն ի վեր պատժական առեանին կը ներկայանայ: Ցանցանքներէն մէկն այն է, որ կնոջը աշխատաքին միջոցաւ լատեռղական արտադրութեան ընկերութիւններու մէջ, պայմանագրութիւններ ստորագրած է, մինչ իր կինը հոն պաշ-

(Շար·ը Գ· էջ)

ՀԱՅ ԴԱՏ ԵՒ ՀԱՅԵՑԻ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԱԴԱՊԻ ՆԱՍԻՊԵԱՆ-ԷՄԻՐՃԵԱՆ

Պէ՛տք է ընդունինք թէ Մեծ Եղեռնէն յետոյ հերոսական աշխատանք կատարուեցաւ հայեցի կրթութեան տեսակէտէն: Մինչեւ այսօր յուզիչ է տեսնել Սփիւռքի ամբողջ տարածքին՝ Հայաստան-եայց եկեղեցիին կողքին բարձրացած Հայ դպրոցը: Ժամանակը փոխուած է, սակայն, եւ համաչխարհայնացումի համահարթեցնող մամլիչը կը սպառնայ մեր ինքնութեան: Բայց իր տոկունութեամբ ու կենսունակութեամբ յատկանշուած Հայը պիտի գիտնա՛յ կուրծք տալ խոչընդոտներու ու դժուարութիւններու:

Նիւթական համեստ միջոցներու տէր Հայը, թերեւս կը հետեւի «գործնական»՝ «ուր հաց, հոն կաց» հայեցողութեամբ ուղղութեան մը: Եթէ իր զաւակը օտար, տեղական վարժարան յաճախէ, ան պիտի կարենայ դիւրաւ ապահովել ապրուստի միջոց մը: Կարելի է մատնանշել, սակայն, թէ կեանքի զանազան ասպարէզներու եւ նոյնիսկ բարձր պաշտօններու մէջ յաջողած են մեծ թիւով չրջանաւարտներ՝ մեր հայկական վարժարաններէն: Շատեր բարձրագոյն ուսում ալ ստացած են:

Միւս կողմէ, նիւթապէս բարեկեցիկ ծնողներ իրենց զաւակներուն համար յաճախ կը նախընտրեն օտար վարժարաններ որպէսզի անոնք ապագային դիւրաւ համալսարան ընդունուին: Ու նաեւ՝ այսպէս կոչուած «օգտակար բարեկամութիւններ» կամ «դիրք» ապահովեն ընկերութեան մէջ: Կը մէջբերեմ կարգ մը պատճառաբանութիւններ զոր անձնապէս իմացած եմ, թէ՝ «Թեսպաններն ալ իրենց զաւակները անգլիական վարժարան կը ղրկեն» կամ «Վարչապետին թոռներն ալ» այսինչ դպրոցը կը յաճախեն: Հարց է, սակայն, թէ ի վերջոյ որո՞նք կ'ըլլան արժանի իսկական, մնայուն դիրքի կամ յարգանքի: Մեր պատմութեան ամէնէն լուսապսակ դէմքերէն Մեսրոպ Մաշտոց վանական վարդապետ մըն էր որ զապէս ու Ղեւոնդ Երէց՝ քահանայ մը միայն, որոնց անունները յաւերժ ամրագրուած պիտի մնան մեր ժողովուրդի սիրտին ու միտքին մէջ: Մեր ժողովուրդին համար իրենց մատուցած անանձնական ծառայութեան ու ցուցաբերած անմնացորդ նուիրումին չնորհիւ է որ անոնք կրցան նուաճել մեր յաջորդական սերունդներու ճշմարիտ յարգանքին ու սիրոյն բարձրագոյն պատուանդանները, բարձրագոյն «դիրք»երը:

Ամէն անգամ որ ականատես ու ականջալուր կ'ըլլամ հայկական դպրոցներու նկատմամբ յաճախ ցոյց տրուած անհիմն ու անարդարանալի վերաբերումին, կը յիշեմ պատանեկութեանս տարիներէն զիս անջնջելիօրէն տպաւորած ու մի՛չտխուած դրուագ մը, պատմուած՝ ուսուցչուհի Տիկին Մարօ Կէպէնլեանի կողմէ (ծնեալ՝ Պիւլպիւլեան. կողակիցը՝ Կիպրոսի Մելիքեան – Ուզունեան ազգային նախակրթարաններու նախկին երախտաշատ տնօրէն Սեդրակ Կէպէնլեանի): Տիկին Կէպէնլեանի ուսանողութեան չրջանին, Պոլսոյ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին մէջ, ընդհանուր աշակերտութեան ու երիտասարդութեան պաշտամունքի կուռքն էր «Սկիւտարի Սոխակ»ը՝ Պետրոս Դուրեան, որ իրրեւ տարաբախտ ու վաղամեռիկ հզօր բանաստեղծ արժանացեր էր փառաչուք բայց սրտայոյզ աննախադէպ յուղարկաւորութեան մը: Այս հերմայքին ներքեւ Տիկին Կէպէնլեան ու իր գրասեղանակից դասընկերուհին, երկու պատանի աղջնակներ, յուզիչ միամտութեամբ մը կ'որոշեն Պետրոս Դուրեանին նմանիլ ու անոր օրինակով բանաստեղծ դառնալ՝ անօթի մնալէ յետոյ թոքախտ ըլլալով: Զորս օր ոչինչ կ'ուտեն: Բայց անչուշտ բանաստեղծ չեն ըլլար:

Ո՛ւր էր թէ ներկայիս Սփիւռքի մէջ ունենայինք Հայ բանաստեղծութեան ու Հայ դպրութեան նկատմամբ Պոլսոյ այդ օրերուն տիրող հմայքին միայն մէկ կոտորակը:

Վիճակագրութեան մը համաձայն, այսօր Սփիւռքի հայ պատանիներուն միայն 10 առ հարիւրն է որ հայկական դպրոց կը յաճախէ (ՀԲԸՄ Կեդր. Վարչ. Ժողով, 2004, Մարտ 16, տեսնել «Հայ կեանք», 2004, Մարտ 25, էջ 6): Այսինքն մեր պատանիներուն 90 առ հարիւրը կը թակէ օտար վարժարաններու դուռը: Ցեղասպանութեան գեհենէն անցած ու վերապրած մեր ժողովուրդին վայե՞լ է այս իրողութիւնը: Ազգային ձախողութեան համազօր չէ՞ այս կացութիւնը որ եթէ այս ձեւով ընթանայ, պիտի նշանակէ ցեղասպանութեան չարունակութիւն: Իսկ մենք... հատուցում կը պահանջենք:

Մեծ Ոճիրի հարիւրամեակի վերջին տասնամեակին այլեւս ակնկալելի է որ մեր ազգային ղեկավարները իրենց անձնական օրինակով ու գործով չանան կեցնել ազգային այս տեղատուութիւնը: Նոր չունչով ու նոր ոգեւորութեամբ պէտք է վերստեղծուի ու վերարծարծուի մեր մէջ յարգանքը մեր ազգային արժէքներուն նկատմամբ: Մեր ժողովուրդը ընդհանրապէս կը սիրէ հետեւիլ նորութեանց եւ հօտը յաճախ կ'ընթանայ իր հովիւներուն ճանապարհէն: Ի պատուի պէտք է ըլլան վերակենսաւորուած Հայ դպրոցն ու մեսրոպաչունչ մաքուր հայերէնը: Ինչո՞ւ չսկսիլ արշալոյս բանալու ցանց մը՝ այլասերումի դէմ հզօրագոյն ամրոց Հայ դպրոցներու. բանալու մանաւանդ Մեծդոնեան կրթական Հաստատութեան նման մի բանի գիշերօթիկ վարժարաններ՝ մեր նոր սերունդներուն տալու հայեցի համապարփակ կրթութիւն:

Մեր պատմութեան համար մը-ռայլ ու մութ էին Դ. դարու վերջին տարիները: Շնորհիւ, սակայն, մի քանի տեսիլք ունեցող, հեռատես, անձնուէր ու խիզախ առաջնորդներու, մեր Ե. դարը եղաւ մեր Ոսկեդարը, եւ մեր այն օրերու առաջնորդներուն անունները ոսկի տառերով արձանագրուեցան:

Այսօր եւս մռայլ ու մութ են մեր օրերը: Գահավիժումի ճանապարհին վրայ ենք: Պէտք ունինք մեզ ետ բերելու, նոր ուղիներ բանալու, մեր ժողովուրդը չարժելու կարողութիւն ու հմայք ունեցող «մեծ» ղեկավարներու:

Ցեղասպանութեան հարիւրամեակի վերջին տասնամեակը մեր ժողովուրդին համար Թող ըլլայ ազգային ինքնութեան ամրապնդման, հայեցի կրթութեան տարածման, ներքին հզօրացման ու համախմբումի տարիներ: Մեր կազմակերպութիւններու ու զանազան Ազգային Մարմիններու ղեկավարները կրնա՛ն ուղեցոյց, օրինակ ու մանաւանդ ներչնչումի աղբիւր ըլլալ ու քաջալերել վերաստեղծումը հայագրչմ միջավայրին ուր ի պատուի ըլլան մեր լեզուն ու մեր մշակոյթը: Այս բոլորը՝ անչուշտ առանց կղզիացումի:

Թող այս տասնամեակը ըլլայ համապարփակ, ամբողջական պահանջատիրութեան ժամանակաչրջան մը: Ըլլանք խստաբարո՛յ պահանջատէր: Ու նախ պահանջենք մեզմէ ամէ՛ն մէկէն, մեր կազմակերպութիւններէն ու մեր ղեկավարներէն մեր պարտաւորութիւնները՝ ցեղասպանութեան մեր զոհերուն յիշատակին հանդէպ: Պահանջենք նաեւ բռնաբարուած իրաւունքները մեր նահատակներուն՝ ցեղասպան Թուրքիայէն: Ամբողջական ու խըստաբարոյ պահանջատիրութեա՛մբ միայն կարելի պիտի ըլլայ վերականգնել արդարութիւնը ու քաւել Ջարիքը Մեծ Ոճիրին:

Լիմասոլ, Դեկտեմբեր 2006

Ս. ՀԻՒՍԷՅՆԻ ՄԱՀԱՊԱՏԻԺԻՆ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԷՆ

Ս. Հիւսէյնի մահապատիժին գործադրութիւնը չղթայազերծած է արաբական հակամերիկեան կիրքերը: Լոնտոնի արաբական մամուլին մէջ (Ալ-Քուտս Ալ-Արապի) կը հաստատուին Ս. Հիւսէյնի գործած ժպդժութիւններն ու Ամերիկացիներու կողմէ ստեղծուած ներկայի Իրաքին վիճակը: Մահապատիժը գործադրուեցաւ այնպիսի պահու մը երբ Իրաք վերածուած է անսահման դիակոյտի մը, կը խորասուզուի արիւնալի քաոսի մը մէջ, կը քանայ պայթումներու յետնախորքին վրայ ու կ'արթննայ փողոցներուն մէջ թափած անանուն դիակներու տեսարանով: Ամերիկեան հրթռասայլերով Իրաք մտնողները պէտք է ամչնան այս սարսափելի վիճակէն, որուն մատնեցին երկիրը: Անոնք ոչ միայն տապալեցին նախկին բռնակալը, այլեւ քանդեցին ամբողջ երկիրը:

Մահապատիժին վճիռը հաղորդուեցաւ Ազգային ապահովութեան խորհուրդ կոչուածին նախագահին կողմէ որ խղճալի ձախողութիւն մը արձանագրեց ապահովութիւնը վերահաստատելու գործին մէջ: Ի՞նչպէս կրնար ան յաջողութիւն նկատել նախկին նախագահին մահապատիժը, երբ այս վերջինը յաջողած էր կայունութիւն հաստատել Իրաքցիներու ջախջախիչ մեծամասնութեան համար, երկիրը ազգային արժանաւորութեան փարոսի մը վերածել ու պատնէշ կանգնիլ օտար ներխուժողներու դէմ:

Եթէ ղեկավարներու ներկայի կազմը ժողովրդավարութիւն բերած, ապահովութիւնը երաչխաւորած, անտեսական բարօրութիւն հաստատած ըլլար եւ գործէր ընկերային արդարութեան ուղղութեամբ, ծափահարելի պիտի ըլլար: Սակայն այս կառավարութիւնը, ինչպէս Ամերիկացիները, երկիրը վերածեցին քաղաքացօրքի բոյնի մը որ կ'առեւանգէ, կը սպաննէ եւ միջհամայնքային պատերազմ կը մղէ: Ամերիկացիներուն Իրաքը ներկայ աչխարհին ամէնէն խաթարուած երկիրն է: Նոր ղեկավարներուն մեծ մասը գողեր են, ապարհին վրայ են: Պէտք ունինք մեզ ետ բերելու, նոր ուղիներ բանալու, մեր ժողովուրդը չարժելու կարողութիւն ու հմայք ունեցող «մեծ» ղեկավարներու:

Ցեղասպանութեան հարիւրամեակի վերջին տասնամեակը մեր ժողովուրդին համար Թող ըլլայ ազգային ինքնութեան ամրապնդման, հայեցի կրթութեան տարածման, ներքին հզօրացման ու համախմբումի տարիներ: Մեր կազմակերպութիւններու ու զանազան Ազգային Մարմիններու ղեկավարները կրնա՛ն ուղեցոյց, օրինակ ու մանաւանդ ներչնչումի աղբիւր ըլլալ ու քաջալերել վերաստեղծումը հայագրչմ միջավայրին ուր ի պատուի ըլլան մեր լեզուն ու մեր մշակոյթը: Այս բոլորը՝ անչուշտ առանց կղզիացումի:

Թող այս տասնամեակը ըլլայ համապարփակ, ամբողջական պահանջատիրութեան ժամանակաչրջան մը: Ըլլանք խստաբարո՛յ պահանջատէր: Ու նախ պահանջենք մեզմէ ամէ՛ն մէկէն, մեր կազմակերպութիւններէն ու մեր ղեկավարներէն մեր պարտաւորութիւնները՝ ցեղասպանութեան մեր զոհերուն յիշատակին հանդէպ: Պահանջենք նաեւ բռնաբարուած իրաւունքները մեր նահատակներուն՝ ցեղասպան Թուրքիայէն: Ամբողջական ու խըստաբարոյ պահանջատիրութեա՛մբ միայն կարելի պիտի ըլլայ վերականգնել արդարութիւնը ու քաւել Ջարիքը Մեծ Ոճիրին:

Լիմասոլ, Դեկտեմբեր 2006

ՍՏԱՅԱՆՔ

ՈՒ ՄԵՐԹ ԼԱՅԱՒ,
ՈՒ ՄԵՐԹ ԽՆԴԱՅ ԻՄ ՀՈԳԻՍ

ՅԱԿՈԲ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՍԱՐԳԻՍ ԽԱՉԵՆՑ, Երեւան 2006

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԼԼԷՍԻ ՄԷՋ

Հ.Յ.Դ.–Ի 116ԱՄԵԱԿԻ ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

*Կիրակի երեկոյ Սքուլի հանդիսասրահին մէջ, Դեկտ. 17ին, տեղի ունեցած է Հ.Յ.Դաշնակցութեան 116ամեակի տօնախմբութիւնը, որուն ներկայ եղած են թեմին զոյգ առաջնորդները, հայ յարանուանութեանց, կուսակցութիւններու, կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ, Հայաստանի աւագ հիւպատոսը եւ շուրջ 1500 հանդիսականներ: Բացումը կատարած եւ հանդիսութիւնը վարած է Մելքոն Մելքոնեան: Բանախօսած է Հ.Յ.Դ. Հայաստանի գերագոյն մարմնի ներկայացուցիչ եւ Ազգային ժողովի արտաքին յարաբերութիւններու յանձնախումբի նախագահ Արմէն Ռուստամեան: Ներկայացնելով Հ.Յ.Դ.–ի 15ամեայ գործունէութիւնը Հայաստանի մէջ եւ անոր ընկալումը ժողովուրդին կողմէ, բանախօսը նշած է, թէ «Հ.Յ.Դ. կայացած կուսակցութիւն է այսօր բոլորի համար, հայրենիքի բոլոր գործընթացների մէջ ներկայ է, ժողովուրդի հոգսերի հետ համահունչ է ապրում»: Անդրադառնալով Հ.Յ.Դ.–ի դերին Ազգային ժողովի մէջ օրէնսդրական գետնի վրայ, Ա. Ռուստամեան նշած է՝ «առողջացնել քաղաքական եւ ընտրական համակարգը: Ազգ. ժողովի մշակած օրէնսդրական մեքանիզմով վերացնել կաշառակերութիւնը, որը մեծ չափերի է հասել: Վերացնել աղքատութիւնը եւ բարելաւել ընկերային պայմանները, կենսամակարդակը»: Խօսելով Հ.Յ.Դ.–ի վարած՝ դիւզատնտեսութեան, կրթութեան, առողջապահութեան եւ ընկերային ապահովութեան նախաբարութիւններու գործունէութեանց մասին, բանախօսը դիտել տուած է թէ «բարելաւման ու յառաջդիմութեան չօչափելի փաստեր կան. ժողովրդի աշխատանքի պայմանները, առողջապահական ու կրթական համակարգը եւ կենսամակարդակը աստիճանաբար բարելաւում է»: Իր եզրափակիչ խօսքով բանախօսը չեշտած է՝ «Ժողովրդավարութիւնը պիտի խորացընել, Արցախի հիմնահարցը պիտի արդարօրէն հայանպաստ լուծել, արտաքին ու ներքին պատնէշները պիտի դիմագրաւել, նոր իշխանութիւնն ու ժողովուրդը պիտի կարողանան այս մարտահրաւէրները տեսնել ու համապատասխան քայլերը առնել, միասնութեամբ ու լաւատեսութեամբ հզօրացնել հայրենիքը եւ ի կատար ածել դէպի երկիր կոչ–կարգախօսքը»: Հ.Յ.Դ. կեդր. կոմիտէի խօսքը փոխանցած է Աւետիք Իշխանեան, իսկ Հ.Ե.Դ.–ի գործունէութիւնը ներկայացուցած է Սարօ Շիրինեան: Գործադրուած գեղարուեստական յայտագիր մը:

***

Հ.Յ.Դ. ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆի ԱՆԳԼԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

*Էնճինոյի Ֆելահեան ազգային վարժարանի «Աւետիսեան» սրահին մէջ, Դեկտ. 10ին, տեղի ունեցած է Հ.Յ.Դ. յուշամատեանի անգլերէն թարգմանութեան ներկայացումը: Բացումը կատարելով Կարէն Եղբայրեան անդրադարձած է հատորի անգլերէն թարգմանութեան անհրաժեշտութեան՝ անգլախօս սեռունդին եւ ընդհանրապէս անգլախօս չրջանակներուն հայ ժողովուրդի ազգային – ազատագրական պայքարի դրուագներն ու հերոսները աւելի մօտէն ծանօթացնելու իմաստով: Խօսք առած է Միրնա Տուզճեան, նշելով որ յուշամատեանի հայերէնով հրատարակուած զոյգ հատորները դարձած են կարեւոր աղբիւրներ հայ ժողովուրդի անցնող հարիւրամեակի ազատագրական պայքարի ուսումնասիրութեան համար: Ողջոյնի խօսքով հանդէս եկած են Ուիլեըմ Սարոյեանի որդին՝ Արամ Սարոյեան, եւ յանուն Հ.Յ.Դ. կեդր. կոմիտէի Արամ Գալուստեան, բարձր գնահատելով յուշամատեանի հեղինակները՝ Յակոբ եւ Քնար Մանճիկեանի տարած աքնաջան աշխատանքը: Շնորհակալութեան խօսք արտասանած է Յակոբ Մանճիկեան: Հանդիսութեան ներկայ եղած են Հ.Յ.Դ.–ի հիմնադիրներէն Քրիստափոր Միքայէլեանի ծոռը՝ Տոքթ. Նիքոլայ Միքայէլեան–Զելիափով, կինն ու երկու զաւակները, ինչպէս նաեւ Ռոստոմի թոռը՝ Ստեփան Զօրեան Պիր, կինն ու աղջիկը: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, որու աւարտին կատարուած է յուշամատեանի մակագրութիւնը:

***

ԱՐԱՄ ՍԵՓԵԹՃԵԱՆի ԳԻՐՔԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

*Պըրպէնքի Առաջնորդարանի «Գալայճեան սրահին մէջ, Դեկտ. 13ին, տեղի ունեցած է լիբանանահայ գրող Արամ Սեփեթճեանի «Ժամանակայոյզ խոհեր» գիրքին ներկայացումը, կազմակերպութեամբ՝ Թէքէեան Մշակ. միութեան Լոս Անճըլըսի մասնաճիւղին, Հ.Բ.Ը.Մ.–ի մշակութային յանձնախումբին եւ Զորք Մարզպանի հայրենակցական միութեան: Յայտագիրը վարած եւ բացման խօսքը արտասանած է Պարեա Ծ. Վրդ. Երէցեան: Նուպար Յակոբեան տուած է հեղինակին կենսագրականը: Տոքթ. Կիրակոս Մինասեան ներկայացուցած է հեղինակին ծառայութիւնները Բարեգործականի մէջ: Հատորը վերլուծած է Վաչէ Սեմերճեան: Շնորհակալութեան խօսքով հանդէս եկած է հեղինակը, քաջալերելով երիտասարդութիւնը՝ նուիրեալ ոգիով եւ համբերութեամբ տէր կանգնելու մեր հարուստ գրականութեան: Փակման իր խօսքով առաջնորդ Յովնան Արք. Տէրտէրեան գնահատած է Արամ Սեփեթճեանի գրական, հանրային, եկեղեցական եւ այլ ծառայութիւնները:

***

ՇԱԲԱԹՕՐԵԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ՍԵՄԻՆԱՐԸ

*Հ.Օ.Մ.–ի Արեւմտեան Ամերիկայի Շրջ. Վարչութեան Կլէնտէյլի կեդրոնին մէջ, Դեկտ. 2ին, տեղի ունեցած է միութեան չաբաթօրեայ վարժարաններու ուսուցիչներու սեմինարը, որուն մասնակցած են 8 մասնաճիւղերէ 35 ուսուցիչներ: Օրուան դասախօսը եղած է հոգեբան Էմմա Օչական, որուն նիւթը եղած է՝ «Շաբաթօրեայ վարժարաններու յաւուր ուսուցիչ – աշակերտ յարաբերութիւնը»: Դասախօսը իր նիւթը ներկայացնելով նշած է թէ պէտք է գիտնալ, որ «չաբաթօրեայ վարժարանը գլխաւոր նպատակն է հայ ընտանիքի եւ եկեղեցւոյ հետ սերտ կերպով: Երբ չընորհակալութիւնս սկսայ յայտնել իրեն, ինձ նկատմամբ ունեցած ազնուութեանն համար, եւ ուսանողութեանս առթիւ ըրած նպաստին, ինքը իսկոյն խօսքերուս թելը կտրելով. «Vous savez» ըսաւ «moi je connais votre petite Arménie; je l'ai visitée à deux reprises différentes; y êtes-vous jamais allé? Comme elle est belle cette petite île» յարեց հիացմով: Պատասխանեցի, թէ՝ «չեմ գացած Վենետիկ, չեմ ճանչնար Ս. Ղազարի կղզին, թէ թերեւս ուսումս աւարտելէս վերջը երթամ»:

Գեղեցկադէմ, չա՛տ հակամբելի, երիտասարդ ճարտար վիրաբոյժ մ'էր տոքթ. Փոծծին, որ նոր փրոֆէսէօր–ակռեժէ ան-ւանուած, յետագային եղաւ փրոֆ. կանոյի ծննդական գործարաններու վիրահատութեան, եւ 1914–18ի պատերազմի միջոցին, իր հիւանդներէն խելագարւածի մը դնդակովը սպաննուեցաւ բըռնակարանին մէջ: Ուսանողութեանս տարիին սկսած բարեկամ եղած էի իրեն, եւ երբ 1905ին Պոլիս եկաւ, պատիւ ունեցայ զինքը հիւրընկալելու:

***

Անմոռանալի է ինձ իւր յիշատակը. ինքը եղաւ որ զիս ներկայացուց անձամբ Ֆրանսական դեսպան Մ. Գոնսթանին եւ խնդրեց որ Օֆիսիէ տ'Ակատէմիի պատուանշանը ինձ չնորհէր, որովհետեւ Փարիզի Բժշկական համալսարանի նախկին աշակերտներէն էի իր քովն ուսած:

Այդ պատուանշանը ունեցայ արդարեւ 1906 Հոկտեմբեր 18ին, ու ես ի նշան չընորհակալութեան, Մ. Գոնսթանս դեսպանին անուան ճօնեցի իմ Ֆրանսերէն մէկ աշխատութիւնս, զոր պատրաստած էի 1904ին, առթիւ յիսնամեակի մահուան այն Ֆրանսացի զինուորական բժիշկներուն, որոնք հինգած էին Ղրիմի պատերազմին (1854) տեւողութեանը միջոցին:

Փրոֆ. Փոծծին ընդմիջեց «Անցուկը–Մոռցուկ»իս չարակարգութիւնը. բայց անկարելի էր ինձ լուռ անցնիլ այս իրողութիւնը որ կեանքիս պատմութեան կարեւոր մէկ էջը կը յօրինէ:

***

Փրոֆ. Փոծծին քովէն ելլալէս յետոյ նոյն օրը գացի նաեւ չնորհակալութիւնս յայտնել Մատամ Գամիլ Պառէրին, որ հայ կաթոլիկ Տամատեան Պօղոս յայտնի հայ երեւելիին աղջիկն էր, ու կը բնակէր Շան զ'Էլիզէի վրայ փողոց մը:

ԼՐԱՏՈՒ

Ա Ն Ց Ո Ւ Կ Ը – Մ Ո Ռ Ց Ո Ւ Կ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Սեղանին վրայ տեղի ունեցած խօսակցութիւնները միշտ Պոլսոյ մասին էին, եւ գլխաւորապէս հայ ազգին վերաբերեալ. կրցածիս չափ տեղեկութիւններ տուի Հայաստանի ու հայերէն լեզուի վրայ. զծեցի իրենց Հայաստանի աշխարհագրութիւնը, բարձրադիր լեռները եւ չվարանեցայ իսկ ըսելու՝ թէ Նոյեան տապանը կանգ առած էր Ջրհեղեղէն յետոյ Արարատ լերան գագաթը, որ կորսուած է միշտ ամպերու մէջ:

Բոլոր այս ըսածներս նորութիւններ էին իրենց համար ու մտիկ կ'ընէին հետաքրքրութեամբ, բայց թէ ո՛ր աստիճան ճշդաբան կամ ճշգրտաբան էի, ատոր վկայութիւնը չունեցայ երբեք:

***

Ճաշը երբ վերջացաւ, ու իմ ալ մեկնելու ժամս հնչեց, ելայ որ ատիէօներս ըսէի, Մ. տը Գուճուլի խնդրեց որ իրեն ընկերանայի քովի սենեակը. Հոս Մ. տը Գուճուլի գրպանէն հանեց ինձ տուաւ 500 ֆր. ու յանձնարարեց որ երթամ վաղիւ փրոֆ. Փոծծիին, չնորհակալ ըլլամ իրեն, որ 200 ֆր. տուած էր ինձ համար, նաեւ Մատամ Գամիլ Պառէրին (ծննեալ Օր. Տամատեան) որ 150 ֆր. էր տուած, եւ մնացածն ալ ինքը ամբողջացուցած էր, չնորհուելի տասը էնթրիփիխոններուն ծախքը գոցելու նպատակով:

Ինծի երախտագիտութիւնս յայտնելով իրեն ինձ մատուցած այս մեծ ծառայութեան համար, որով զիս անել ու մութ փաւիղէ մը դուրս կը հանէր, գացի մօրը ձեռքը համբուրել ու մեկնեցայ դէպի խեղճուկ խցիկս, յերկրէ յերկինք բարձրանալով հինգերորդ յարկը տունին, որ ինչպէս գրած եմ, կը գտնուէր ռիւ տը Սոմըրար:

***

Յաջորդ օրն իսկ կատարեցի Մ. տը Գուճուլի յանձնարարութիւնները, նախ այցելեցի Փրոֆ. Փոծծիին որ կը բնակէր Փլաս Վանտոմի հրապարակին վրայ ամենաչքեղ յարկաբաժին մը, ուր ընդունեցաւ զիս շատ սիրալիր կերպով: Երբ չընորհակալութիւնս սկսայ յայտնել իրեն, ինձ նկատմամբ ունեցած ազնուութեանն համար, եւ ուսանողութեանս առթիւ ըրած նպաստին, ինքը իսկոյն խօսքերուս թելը կտրելով. «Vous savez» ըսաւ «moi je connais votre petite Arménie; je l'ai visitée à deux reprises différentes; y êtes-vous jamais allé? Comme elle est belle cette petite île» յարեց հիացմով: Պատասխանեցի, թէ՝ «չեմ գացած Վենետիկ, չեմ ճանչնար Ս. Ղազարի կղզին, թէ թերեւս ուսումս աւարտելէս վերջը երթամ»:

Գեղեցկադէմ, չա՛տ հակամբելի, երիտասարդ ճարտար վիրաբոյժ մ'էր տոքթ. Փոծծին, որ նոր փրոֆէսէօր–ակռեժէ անուանուած, յետագային եղաւ փրոֆ. կանոյի ծննդական գործարաններու վիրահատութեան, եւ 1914–18ի պատերազմի միջոցին, իր հիւանդներէն խելագարւածի մը դնդակովը սպաննուեցաւ բըռնակարանին մէջ: Ուսանողութեանս տարիին սկսած բարեկամ եղած էի իրեն, եւ երբ 1905ին Պոլիս եկաւ, պատիւ ունեցայ զինքը հիւրընկալելու:

***

Անմոռանալի է ինձ իւր յիշատակը. ինքը եղաւ որ զիս ներկայացուց անձամբ Ֆրանսական դեսպան Մ. Գոնսթանին եւ խնդրեց որ Օֆիսիէ տ'Ակատէմիի պատուանշանը ինձ չնորհէր, որովհետեւ Փարիզի Բժշկական համալսարանի նախկին աշակերտներէն էի իր քովն ուսած:

Այդ պատուանշանը ունեցայ արդարեւ 1906 Հոկտեմբեր 18ին, ու ես ի նշան չընորհակալութեան, Մ. Գոնսթանս դեսպանին անուան ճօնեցի իմ Ֆրանսերէն մէկ աշխատութիւնս, զոր պատրաստած էի 1904ին, առթիւ յիսնամեակի մահուան այն Ֆրանսացի զինուորական բժիշկներուն, որոնք հինգած էին Ղրիմի պատերազմին (1854) տեւողութեանը միջոցին:

Փրոֆ. Փոծծին ընդմիջեց «Անցուկը–Մոռցուկ»իս չարակարգութիւնը. բայց անկարելի էր ինձ լուռ անցնիլ այս իրողութիւնը որ կեանքիս պատմութեան կարեւոր մէկ էջը կը յօրինէ:

***

Փրոֆ. Փոծծիին քովէն ելլալէս յետոյ նոյն օրը գացի նաեւ չնորհակալութիւնս յայտնել Մատամ Գամիլ Պառէրին, որ հայ կաթոլիկ Տամատեան Պօղոս յայտնի հայ երեւելիին աղջիկն էր, ու կը բնակէր Շան զ'Էլիզէի վրայ փողոց մը:

(Շար. 142)

(Շար. Ա. էջէն)

տօնեայ էր: Իրեն դէմ օգտագործուած է նաեւ 2003ի Մնունդին Պիարիցի ճաշարանի մը ճաշացուցակին տակին գրած 5 յանձնառութիւնները իր կնոջ, որոնց կարգին վերոնշեալ խոստումը: Հարցը ծագած է 2004 Հոկտեմբերին զրկուած անանուն նամակէ մը, ուր կ'ակնարկուէր այն պայմանագրութիւններուն որ կան ձեռնարկութիւններու հետ, եթէ ընդունին վարձատրել Հիւշոնի կինը:

ԵԿԱՏԷՐԻՆԲՈՒՐԿԻ (Ռուսաստան) մօտ, քահանայ մը սպաննուած է Յունւար 6էն 7ի գիշերը, սրբանկարներու գողերու կողմէ: Գողցուած սրբանկարները 18րդ դարուն կը պատկանէին:

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14 rue Saint Bazile 13001 MARSEILLE

CEREMONIE
DE PRESENTATION
DES VOEUX
DU NOUVEL AN
Vendredi 12 janvier à 19 heures
en présence des autorités locales
de la Ville de Marseille,
du Département des Bouhes-du-Rhône
et de la Région PACA.

Un cocktail clôturera la soirée.

*
**

SUPER LOTO

Dimanche 14 janvier à 15 heures

Nombreux lots de valeur.

Ambiance cordiale et chaleureuse.

P.A.F. : 15 euros les 3 cartons

«ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդարու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանուխ	135	(161,46)
Ծննդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թ.Վ.Ա. (տե'ս· փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ կապոյտ խաչի շուրջ: Կը խօսի՝

Ընկ. ԱՆԻ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ

Շաբաթ, Յունուար 13 *ժամը* 14·45*ին*

Փարիզի «Արշալոյս Թադէոսեան» մասնաճիւղի ժողովը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Յունուար 13, ժամը 16ին սովորական հաւաքատեղին:

17 rue Bleue — 75009 Paris

□

La Section «SEVAN» de Vienne
présente

LE SPECTACLE DE NOEL

DE SON ECOLE
HEBDOMADAIRE
Le Dimanche 21 janvier
à 15 heures 30 précises
au Théâtre de Vienne

Au programme : Chants, danses • Poésies • Sketches, Théâtre sous la direction de **Nareg DOURIAN** en collaboration avec la Maison de la Culture Arménienne de Vienne.

Comme chaque année, le Père Noël sera au rendez-vous pour distribuer cadeaux et friandises aux enfants.
Venez nombreux les encourager...

□

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի «Տէր-Դաւթեան» մասնաճիւղի Լոքօն Փետրուար 11, ժամը 14·30ին

ATRIUM de Chaville
Espace Louvois
3 Pavé Robert Schuman

□

Section Paris

SEJOUR FAMILIAL

25 février au 4 mars

La Section **«Archalouys Tathéossian»** de Paris organise son séjour familial dans le centre de vacances de Bellefontaine (Jura).

Ambiance arménienne assurée ! ! !

Venez avec vos enfants, petits-enfants ou amis et rejoignez-nous sur les pistes de ski, de luge ou tout simplement dans le Centre ! ! !
Renseignements et inscriptions auprès de :

- Araxie 01 39 83 71 19 (19h à 21h);
- Alice 01 42 93 03 56 (19h à 21h).

Date limite : 31 JANVIER

DEVENEZ MONITEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous êtes titulaire du BAFD. du BAFA ou stagiaire BAFA ?
Rejoignez notre équipe d'animation pour les séjours de juillet et août 2007 pour :

— Encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura,
— Proposer diverses activités aux enfants dans un cadre très agréable et dans une ambiance arménienne qui fait le succès de la colonie depuis plus de 50 ans...

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante:
Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

*
**

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE RECHERCHE
POUR SES SEJOURS DE JUILLET ET AOUT 2007
A BELLEFONTAINE DANS LE JURA

— **des Assistant(e)s-Sanitaires**
— **des Cuisinier(e)s, Aide-Cuisinier(e)s**

N'hésitez plus... envoyez votre candidature avant le 31 janvier 2007 à l'adresse suivante :
Croix Bleue des Arméniens de France
17 rue Bleue — 75009 PARIS
par mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances Toutes Compagnies

MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

13, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 01. 42. 82. 01. 41 +

ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

Les activités du mois de Janvier du

CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP

MARSEILLE

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

L'ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

— **EXPOSITION** du peintre Hagop HAGOPIAN (Arménie),
Du 9 janvier au 15 février et **VERNISSAGE** le **9 janvier** à 19h30,
aux Archives et Bibliothèque Départementales
(18-23 rue Mirès — 13003 Marseille).

— **CONFERENCE**
Dimanche le **21** à 16 heures
au Centre Culturel Sahak-Mesrop 339 avenue du Prado - 13008 Marseille
par le Dr. Albert KHAZINEDJIAN : «L'Eglise Apostolique Arménienne Universelle et Orthodoxe. Son histoire, sa christologie, sa place dans l'œcuménisme».

— **CONCERT** du Chœur SAHAK-MESROP,
Samedi le **27** à 18 heures au Musée de la Tapisserie d'Aix-en-Provence.
Direction : Khatchig YILMAZIAN — Au piano : Juliette YILMAZIAN
Solistes: Ani Conquet — Antranik Minassian — Noubarig Derminassian

Հ·Մ·Ը·Մ· – ՖՐԱՆՍ

ՁԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Մասնակցութեամբ՝
«ԿՈՄԻՏԱՍ» նուագախումբին
երգիչ՝ ՅՈՎՍԷՓ

Շաբաթ, Յունուար 13 *ին*

Հասցէ՝
Le Méridien «ETOILE» — Salon «RENOIR»
81 Boulevard Gouvion Saint Cyr — 75017 Paris

Տեղերը ապահովելու համար կարելի է հեռաձայնել 01·44·05·17·77 *կամ* 01·43·78·57·67 *թիւերուն:*
Եւ կամ այցելել Հ·Մ·Ը·Մ·–Ֆրանսի կայքէջը՝
www.homenetmen-france.com
comite@homenetmen-france.com

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 12
VENDREDI
12 JANVIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·618 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 82e ANNEE — N° 21·618

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Հ՞ԶՕ՛Ր Է ՀԱՑ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ...

Ցունուար 9ի մեր թիւով, կամաւոր որոշ թերահաւատութեամբ մը արձանագրած էինք կիպրոսէն լուրի մը որ կը տեղեկացնէր թէ ՀԲԸՄ–ը յաջողած է Մելգոնեան կրթարանի կալուածը ծախելու ծրագրին մէջ։ Լուրը տուած էր «Կիպրահայեր»ը (Դեկտ· 28), հիմնուելով տեղական երկու յունական թերթի։ Ըսուածը այն էր որ ՀԲԸՄ–ի փաստաբանները յաջողած էին փոփոխութիւն ձեռք ձգել կառավարական այն որոշումին մէջ որով Մելգոնեանի կալուածին մեծ մասը ազգային ժառանգութիւն յայտարարուած էր։

Երկու օր ետք (Ցունուար 10) Հ· Բ· Ը· Միութեան Նիւ Եորքի մամուլի կեդրոնէն հասաւ անդլերէն եւ հայերէն վաւերացում – յայտարարութիւնը վերոնշեալ «յաջողութեան» (տե՛ս քովի սիւնակը)։ Այլեւս թացայայտ կը դառնար որ կամաւոր թերահաւատութեան ապաստանիլ ջայլամի քաղաքականութիւն կը նշանակէր, գործուած չարիքին ստոյգ լուրջն առնել։ Բարեգործականը յաջողած էր աւելի քան չհաւեր գործարքի մը արդելքը վերցնել տալ, ի հաշիւ ազգապատկան հարստութեան մը հաշուեյարդարին։

Ցայտարարուած «յաջողութիւն»ը դատական զարգացումին տեղեկացնելէն զատ, ամենայն յստակութեամբ կը մերկացնէ Մելգոնեան կրթարանը փակելու պատճառաբանութիւններուն իսկական բնոյթն ալ· այլեւս ամէնէն կամաւոր կոյրն ալ չի կրնար անտեսել այն իրականութիւնը թէ կալուածքին վաճառնպատակն էր վարժարանին որակը խնդրականացնող, իրբեւ թէ նախանձախնդիր մտահոգութիւնը։ Տասնեակ միլիոններով գնահատուած կալուածը հաւելեալ գործածութեան կամ օգտագործման վրայ։ Հրամանը արձակած էր Կիպրոսի Ներքին գործոց նախարարը 2004ին եւ Նախարարաց խորհուրդը զայն վաւերացուցած։

2006, Դեկտեմբեր 11ին Կիպրոսի Գերագոյն ատեանը ընդդէմ այդ հրամանը զայն գտնելով անարդարանալի։ Մեծայարգ Դատաւոր Տ· Հաճիհամպիսի գրչով Ատեանին վճիռը հրամանը կը գտնէ տապողութեամբ չափազանցեալ եւ ներհակ՝ համեմատականութեան սկզբունքին։

Առաւել եւս՝ Ատեանին վճիռը կը պահանջէ որ Կիպրոսի Հանրապետութիւնը Հ·Բ·Ը·Միութեան վճարէ 400 Կիպրական ոսկի դատական ծախուց համար։

Անջատաբար վերոյիշեալէն, Կիպրոսի Գերագոյն Ատեանը 2006, Դեկտ· 21–ին միաձայնութեամբ բեկանեց Նիկոսիոյ Շրջանային դատարանին 2006 Փետրուար 3 թուականի հրամանագիրը, որ կ'ընդառաջէր Կ·Պոլսոյ եւ Համայն Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարք Ամեն· Տ· Մեսրոպ Արք· Մութաֆեանի դիմումին՝ արգիլելու Հ· Բ· Ը· Միութեան կողմէ Մելգոնեան կալուածին վաճառքը, փոխանցումը կամ գործածութեան փոփոխութիւնը։ Մութաֆեան պատրիարք կը

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

ՁՈՑԳ ԱՌԻԹՆԵՐՈՎ
ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ
ՍԵՓԱԿԱՆ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ
ԿԱԼՈՒԱԾԻՆ
ԱՌԸՆՉՈՒԹԵԱՄԲ
ԿԻՊՐՈՍԻ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԱՏԵԱՆԸ
ՎՃՌԵՑ
Ի ՆՊԱՍՏ Հ· Բ· Ը· ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը չահեցաւ վերաքննութիւնը կառավարակաց հրամանի մը, որ սեղմումներ կը դնէր Նիկոսիոյ մէջ գտնուղ միութենապատկան Մելգոնեան կալուածին գործածութեան կամ օգտագործման վրայ։ Հրամանը արձակած էր Կիպրոսի Ներքին գործոց նախարարը 2004ին եւ Նախարարաց խորհուրդը զայն վաւերացուցած։

2006, Դեկտեմբեր 11ին Կիպրոսի Գերագոյն ատեանը ընդդէմ այդ հրամանը զայն գտնելով անարդարանալի։ Մեծայարգ Դատաւոր Տ· Հաճիհամպիսի գրչով Ատեանին վճիռը հրամանը կը գտնէ տապողութեամբ չափազանցեալ եւ ներհակ՝ համեմատականութեան սկզբունքին։

Առաւել եւս՝ Ատեանին վճիռը կը պահանջէ որ Կիպրոսի Հանրապետութիւնը Հ·Բ·Ը·Միութեան վճարէ 400 Կիպրական ոսկի դատական ծախուց համար։

Անջատաբար վերոյիշեալէն, Կիպրոսի Գերագոյն Ատեանը 2006, Դեկտ· 21–ին միաձայնութեամբ բեկանեց Նիկոսիոյ Շրջանային դատարանին 2006 Փետրուար 3 թուականի հրամանագիրը, որ կ'ընդառաջէր Կ·Պոլսոյ եւ Համայն Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարք Ամեն· Տ· Մեսրոպ Արք· Մութաֆեանի դիմումին՝ արգիլելու Հ· Բ· Ը· Միութեան կողմէ Մելգոնեան կալուածին վաճառքը, փոխանցումը կամ գործածութեան փոփոխութիւնը։ Մութաֆեան պատրիարք կը

երկու կորուստներուն հեղինակներուն զուգահեռը...

Ինչ որ արձանագրելի վերջին կէտն է այս նոր կորուստին, անոր հեղինակին հետ պատասխանատուութեան բաժինի մը պարագան է։ Սփիւռքի անհամար անկիւններէն կազմակերպութիւններ, մարմիններ, անհատներ գրեթէ անմնախընթաց հակազդեցութիւն ցոյց տուին Մելգոնեանի հաշուեյարդարի բեմադրութեան։ Բողոքեցին, պահանջեցին, կոչեր, դիմումներ յղեցին։ Ամէն բան ամենայն դիւրութեամբ հովուն տալու մեր սովորամոլութեան մէջ չատ յարգելի բացառութեաց մը մխիթարութիւնը կըրնան նկատուիլ ատոնք, բոլոր ցաւած սիրտերուն։

Մնացեալ արձանագրելին այն թերեւս բացատրելի, բայց ո՛չ մէկ ձեւով ընդունելի մեղսակից լռութիւնն է որ պահուեցաւ հայկական պետական չրջանակին ու կրօնական գոյգ Աթոռներուն կողմէ։ Ո՛չ նախագահ, ո՛չ վարչապետ, կամ արտաքին գործերու նախարար հակազդեցութեան, դատապարտումի, առնուազն քննադատութեան չչունչ խակ չունեցան կատարուածին հանդէպ։ Մելգոնեանի նման հաստատութիւն քանդելո՞վ պիտի զօրանար Սփիւռքը որուն հզօրութիւնը իրբեւ թէ անփոխարինելի նեցուկ էր Հայաստանին, եթէ հաւատանք մեծերու ճառերուն։

Նոյնը գոյգ կաթողիկոսներու պարագային։ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը որ մինչեւ փարիզ ալ եկաւ ՀԲԸՄ–ի վէրսայլեան հարիւրամեակին օրհնաբեր ներկայութիւն ունենալու, կարելի՞ է խորհիլ որ համոզուած էր Մելգոնեանի փակումին անխուսափելիութեան, թէ աւելի յարդելի պատճառներ ունէր ամէն գնով նեցուկ ըլլալու ՀԲԸՄ–ի քանդիչ նման գործունէութեան ալ։ Ու ի՞նչպէս մեկնաբանել Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Սրամ Ա· կաթողիկոսին համաքայլ կեցուածքը այս մարզին մէջ, երբ ի վերայ ամենայնի 2006–ը «Հայ դպրոցի տարի» յայտարարած էր...

Այս բոլորով հանդերձ, անպայման լաւատես եզրակացութիւն որպէս, կարելի է կրկնել հազար անգամ ըսուածը, գրուածը· հզո՛ր է հայ ժողովուրդը· աշխարհի հզօրագոյններէն մէկը ապահովաբար։ Փաստ՝ հակառակ արտաքին ու ներքին քանդիչներու, անոր անխափան երթը· հոգ չէ թէ երբեմն կաղացող քայլերով, երբեմն մոլորուն ընթացքով։

Ա· Թ·

ԱՄՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ
ՆՈՐ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ՀԱՐՑՈՎ

Նախագահ Պուշ, որպէս Հայաստանի դեսպան, վերստին ներկայացուցած է Ռ· Հոկլընտի թեկնածութիւնը։ Ծանօթ է որ ցեղասպանութեան անոր ժխտումը պատճառ եղած էր մերժումի միահամուռ կեցուածքի մը եւ դեմոկրատ ծերակուտական Ռ· Մէնենտէզի միջամտութեամբ նշանակումը կասեցուած էր։

Հայ Դատի ԱՄՆ–ու յանձնախումբը Դեկտեմբեր 28էն Ցունուար 8 համացանցի հարցախոյզ մը կազմակերպած էր այդ առընչութեամբ· արդիւնքները ցոյց տուած են որ Ամերիկահայերու 97%ը դէմ է Հոկլընտի նշանակումին։

վախաքէը որ Շրջանային դատարանը Բարեգործականը հռչակէր լոկ կալուածէն «աւանդապահ» եւ արտօնէր որ «կալուածական նոր արձանագրութեամբ մը ինք դառնար աւանդապահ՝ յօգուտ աշխարհի համայն հայութեան»։

Մեծայարգ Դատաւոր Ա· Քրամպիսի գրչով Կիպրոսի Գերագոյն ատեանին վճիռը, որ լայն մէջբերումներ կ'ընէ 1926 Դեկտեմբեր 15ի Փոխանցման պայմանագրութենէն, կը հաստատէ որ Մելգոնեան կալուածին Հ·Բ·Ը·Միութեան սեփականատիրութիւնը եւ ըստ կամս տնօրինելու, փոխանցելու կամ վաճառելու իրաւունքը ենթակայ չեն Մութաֆեան պատրիարքին կողմէ վկայակոչուած պայմաններուն եւ սահմանափակումներուն։

Նիկոսիոյ Շրջանային դատարանին հրամանագիրը ի զօրու չէ։ Կիպրոսի Գերագոյն ատեանին վճիռը կը պահանջէ նաեւ որ Ամեն· Մեսրոպ Պատրիարք Մութաֆեան Հ·Բ·Ը·Միութեան վճարէ նախադատ գործողութեանց եւ վերաքննութեան ծախքերը։

Ցունուար 9

ՊՈԼԻՍ

ՀԱՑ ՀԱՄԱՑՆՔՆ ԱԼ ԴԱՏ ՈՒՆԻ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Պոլսոյ Ֆէնէրի յունական լիսէին վարդիչն կողմէ Եւրոպական ատեանին առջեւ բացուած դատին առընչութեամբ Թուրքիոյ դատապարտումը լայն տեղ գրաւած էր Թրքական Թերթերուն մէջ։ Կը չեչտուէր յատկապէս գրաւուած կալուածը վերադարձնելու, կամ փոխարէն հատուցում վճարելու վճիռին յետագայ նման պարագաներու նախընթաց հանդիսանալու բնոյթը։

Ցունուց Պատրիարքարանի աղբիւրները յայտնած են թէ պիտի չարունակեն դատական ճամբով պայքարիլ իրենց կալուածներուն համար։ Իսկ հայ համայնքի փաստաբաններէն Լուիզ Պաքար յայտարարած է թէ վերոնշեալ վճիռը օրինակ պիտի ծառայէ այլ դատերու եւ մօտիկ ապագային լուծում կ'ակնկալուի համայնքին կողմէ Մարդկային իրաւունքներու եւրոպական ատեանին առջեւ բացուած երկու դատերէն («Մարմարա», Ցունուար 10)։ Աւելցուցած է թէ համայնքապատկան մօտ 30 կալուածներ եւս նման վիճակի մէջ են։

Համայնքին մէկ ուրիշ փաստաբանը Տիրան Պաքար ալ աւելցուցած է թէ եթէ Թրքական օրէնսդրութեան մէջ բարեչրջումներ կատարուին, իրենք միւս կալուածներուն համար դատ չեն բանար։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒՇ, ինչպէս կ'ակնկալուէր, յայտարարեց Ցունուար 10ին, որ աւելի քան 20 հազար զինուոր եւս պիտի ղրկէ Իրաք, հակառակ տիրող ընդդիմութեան թէ՛ Կոնկրէսի մէջ եւ թէ՛ ժողովուրդին մեծամասնութեան մօտ։ ԱՄՆ–ու նախագահը ընդունեցաւ նաեւ թէ սխալներ գործուած են եւ կը ստանձնէ անոնց պատասխանատուութիւնը։ Մնաց որ 21 հազար նոր զինուորներ ղրկելով ոչինչ կը փոխուի։

ԹԻՏ ՔԵՆԼՏԻ, ծերակուտական 42 տարիներէ ի վեր, բուռն կերպով հակազդած է Ցունուար 9ին, Նէշընըլ Փրէս Գլէօպի մէջ Պուշի նոր ծրագրին դէմ, յաւելեալ զօրք ղրկելու Իրաք։ Դեմոկրատ խորհրդարանականին համար՝ «Իրաքը Պուշի Վիէթնամն է, միակ լուծումը քաղաքական է, զինուորական չէ։ Ցաւելեալ զօրք ղրկելը քաղաքացիական պատերազմի մը մէջ ոչինչ կը փոխէ»։

ԺԱՆ–ՓԻԷՐ ՎԵՐՆԱՆ, հելլէնագէտ փիլիսոփան մեռած է 93 տարեկանին։ Ծնած էր 1914ին Փրուվէն։ Կանուխէն մտած էր համայնավար չարքերը։ Կարեւոր դեր խաղացած է դիմադրական չարժումին մէջ։ Սէ· Էն· Էս·Էմ·ի մէջ, որպէս հետազօտող կեդրոնացած է հելլէնագիտութեան վրայ եւ իր առաջին հատորը խորագրուած էր «Ցունական մտքին ծագումները» եւ այդ ճիւղին մէջ մինչագայն համբաւի տիրացած էր։ Մեծարանքի իր խօսքը ըսած է ուրիչ մեծ հելլէնագէտ մը՝ Ժակլին տը Ռոմիլի (Ֆիկարօ, Ցունուար 11)։

Ի՛ՆՉ ՊԻՏԻ ԱՐԺԷ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Հայաստանի պաշտպանութեան նախարար Ս. Սարգսեանի ստորագրութեամբ Դեկտ. 22ին «Ուոլ սթրիթ ճըրնըլ»ի մէջ լոյս տեսած գրութիւնը («Յեղասպանութեամբ հանդերձ...», տե՛ս «Յառաջ», Դեկտեմբեր 27) եւ Երեւանի մէջ Յունուար 13–14ին գումարելի ժողով մը այժմէականացուցած են Թուրքիոյ կողմէ Հայաստանի սահմանին փակ պահուելու հարցը:

Ս. Սարգսեանի ստորագրած գրութիւնը կը թելադրէր միտքը թէ կարելի է Հայաստան – Թուրքիա յարաբերութիւններուն վերահաստատումը, հակառակ ցեղասպանութեան իրողութեան. մանաւանդ որ Երեւան անոր ճանաչումը նախապայման չի նկատեր հայեցիորէն դիւանագիտական յարաբերութիւններուն վերահաստատումին:

Ինչ կը վերաբերի երկօրեայ ժողովին, անոր մղումը կու գայ կրկին Ուաշինկթընէն. հոն գործող «Հայկական միջազգային քաղաքակրթութեան ուսումնասիրութեան խումբը» նախաձեռնած է անոր, «Հայաստան – Թուրքիա սահմանին բացումին տնտեսական եւ ընկերային հետեւանքները» նիւթով: Պիւճէն Հայթայթուած է ԱՄՆ–ու Միջազգային զարգացման գործակալութեան, Ուաշինկթընի «Եւրասիա» հիմնարկին եւ Բրիտանիոյ Երեւանի դեսպանատան կողմէ: Կը մասնակցին ութ երկրէ (նեռառեալ Թուրքիայէն) մասնագէտներ:

Թուրք մամուլը որ որոշ կարեւորութեամբ արձագանգած էր Ս. Սարգսեանի յօդուածով ըսուածներուն, կ'անդրադառնայ նաեւ վերոյիշեալ ժողովին: «Միլլիյէթ»ի մէջ (Յունուար 8) Եասէմին Զոնկար նիւթ ընելով ժողովը, մէջբերումներ կ'ընէ Ս. Սարգսեանի տողերէն, յետոյ իր գրածներով զգալիօրէն մը կու տայ թէ ի՛նչ կրնայ արժէք Հայաստանին Թուրքիոյ սահմանին բացումը:

Հայեցիորէն դործարարներու խորհուրդին Թուրք նախագահը Ֆ. Սոյաք, ինչպէս կ'ըսէ լրագրողուհին, կ'ուզէ որ Անգարա լուրջ վերաբերում ցոյց տայ հայ նախարարին ըսածներուն: Կողմնակից է Հայաստանի հետ երկխօսութեան. յարմար կը գտած որ Թուրք պաշտօնատար մը Երեւան երթայ ու տեսակցի Վ. Օսկանեանի հետ:

Լրագրողուհին կը չեչտէ թէ Սոյաքի ըսածները համահունչ են տրեալ չըլլանին պատասխանատու ԱՄՆ–ու արտաքին գործերու պաշտօնատարներուն ըսածներուն... Այսինքն՝

«Եթէ Թուրքիա յարաբերութիւնները բնականոնացնելու նպատակով Երեւան մարդ ղրկէ, հայ ղեկավարները կը պատրաստէ ընդունելու պատմութեան միասնական յանձնախումբ կազմելու Անգարայի առաջարկը, ճանչնալու Կարսի դաշնագիրը եւ Մինսկի հոլովոյթին մէջ ընդառաջելու Ղարաբաղի Հայերուն ապահովութեան Թուրքիոյ ալ մասնակցութեամբ երաշխաւորումին, ապա նաեւ այդ շրջաններէն նահանջի մը»:

Սոյաք կ'աւելցնէ տակաւին թէ այդ քայլը կը կասեցնէ զանազան խորհրդարաններու ցեղասպանութեան ճանաչումի ծրագիրները:

Բացէ ի բաց նչուած այս կէտերուն պէտք է աւելցնել տնտեսական այն կարեւոր ազդակը զոր պիտի ընծայէ Հայեւթուրք սահմանին բացումը, Թուրքիոյ յատկապէս արեւելեան ծայրամասին: Քանիցս գրուեցաւ, ըսուեցաւ թէ օրինակ՝ Կարսի չրջանին տնտեսական լճացած կացութեան լուրջ դարման կ'ակնկալուի Հայաստանի սահմանին բացումէն որ զարկ պիտի տայ ազատ առեւտուրի մը: Հարց է թէ «առեւտուր» որակումը ո՛ր աստիճանի տեղին է յարաբերութեան մը մէջ ուր կողմերէն մէկը վաճառողն է, միւսը՝ միայն գնողը, քանի որ դժուար է հայկական ապրանք գտնել որուն Թուրքերը պէտք ունենան: Սահմանին բացումը պիտի ծառայէ Թուրք գործարարներէն զատ առաւելաբար անոնց հայաստանցի գործակիցներուն. անոնք այլեւս օրինաւոր կերպով, ուստի աւելի դիւրութեամբ, աւելի քիչ ծախքով պիտի ներածեն այսօր ալ Հայաստանի չուկան գրաւած Թրքական ապրանքները, աւելի մեծ չահեր ապահովելով:

Կայ տակաւին Թրքական ակնկալութիւններուն չըսուած, չգրուած բաժինը որ կ'առընչուի Սփիւռքին: Անգարա ամերիկեան, ի հարկին հրէական լոպիի, կամ այլ յենակէտով միշտ ձգտած է ու կը ձգտի յատկապէս Ցեղասպանութեան նիւթին մէջ խօսակից առնել միայն Հայաստանը. ատիկա՝ քալ գիտնալով հանդերձ թէ բուն խօսակիցը, հարցին տէրը նախ Սփիւռքն է, ուղղակի զոհը ըլլալով կատարուածին: Բայց Հայաստանի ծանօթ պայմանները աւելի դիւրաւ մարսելի որսի կը վերածեն զայն, բաղդատմամբ Սփիւռքին: Եթէ սահմանը բացուի, Անգարա քաղաքական կարեւոր քայլ մը առածի դիւրքէն, գերակշիռ հանգամանք մը պիտի ստանձնէ միջազգային հանրութեան առջեւ որպէս Թուրքիոյ բարեկիչ, դիւրաւ մէկդի պիտի դնէ 1915ի թղթածրարը: Այդ պարագային Սփիւռքի կազմակերպութիւններուն ահագին յաւելեալ աչխատանք պիտի պարտադրուի, իրականութիւնը լսելի ընելու համար:

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՄՆ–ՈՒ ԿՈՂՄԷ ՃԱՆԱՉՈՒՄԻ ՀԱՐՑԸ

Հայաստան – Թուրքիա սահմանին բացումին հեռանկարները անմիջական կերպով կը կապուին Ցեղասպանութեան ԱՄՆ–ու կողմէ ճանաչումի նիւթին: Ուաշինկթընի քաղաքական ոլորտին մէջ դեմոկրատներու գրաւած նոր դիրքերը այդ ճանաչումին լուրջ հաւանականութիւն ընծայել կու տան:

Յունուար 8ի Թրքական Թերթեր զանազան գրութիւններով կ'անդրադառնային նիւթին, մեկնաբանութիւններ կը ներկայացնէին: ԱՄՆ–ու ներկայացուցիչներու ժողովի երեսփոխան Ա. Շիֆ յայտարարած էր թէ մօտ օրէն Հայկական ցեղասպանութեան մասին օրինագիծ մը պիտի յղէ, թէ յուսալից է յաջողութեան: Ըսելէ ետք թէ ամերիկացի ժողովուրդը պէտք է ճանչնայ ցեղասպանութիւնը, ինչպէս նաեւ Թուրքիան, ան չեչտած է.

«Գոնկրէսի նոր ղեկավարութեամբ կը յուսամ որ վերջապէս օրինագիծը պիտի կարենանք վաւերացնել»:

Թուրքիոյ Ուաշինկթընի դեսպանը Ն. Շէնսոյ ալ ընդարձակ հարցազրոյցի մը մէջ («Միլլիյէթ») պատասխանած է այդ նիւթով հարցումին ու ըսած. «Ֆրանսայի մէջ 2001ին ընդունուած ցեղասպանութեան օրէնքին նման օրինագիծ մը ամէն պահու կրնայ օրակարգի գալ»: Դեսպանին միակ յոյսը նախագահ Պուշն է, որ օրինագիծը չստորագրելով կրնայ արգելք ըլլալ անոր օրէնք դառնալուն:

Աւելորդ է յիշեցնել թէ այս կարգի բոլոր նախատեսումները հիմնուած են Ն. Փելոզիի Ներկայացուցիչներու ժողովին նախագահութեան վրայ, ան ըլլալով ցեղասպանութեան ճանաչումին համոզուած կողմնակից մը:

«Ռատիքալ»ի մէջ Մ. Եթքին ալ հիմնուելով ԱՄՆ–ու աղբիւրներու, Թուրքեւամերիկեան դիւանագիտական աչխոյժ երթեւեկ մը կը նախատեսէ: Եւ ատիկա՝ չնորհիւ Հայկական հարցին: Կ'ըսէ նաեւ հետեւեալը. «Վարչապետ Էրտողանի Նիւ Եորքի վերջին շփումները ուղղուած էին աւելի աչխոյժ աշխատանքի մղելու Դեմոկրատներու հրետանիին ու հրէական լոպիին: Սակայն այդ ճակատի լուրերը հեռու են Էրտողանը հանգըստացնելու բնոյթէն:

Հրէական լոպիի չի ծածկեր իր դժգոհութիւնը Էրտողանի կառավարութեան Պաղեստինի Համասին մօտիկ դիրքէն: Իսկ երկրին դեկավարութիւնը կը ջանայ հաշուել ցեղասպանութեան ճանաչումի պարագային Թուրքիոյ առնելիք քայլերը եւ ԱՄՆ–ու շահերուն անոնց կրելի վնասները: Ենթադրուած առաջինը այն է որ Թուրքիա կրնայ սահմանափակել Ինճիրլիքի զինուորական ամերիկեան խարիսխին թռուիչքները: Իսկ այդ խարիսխը ներկայիս կը գործածուի Իրաքի ամերիկեան ուժերուն մատակարարումին որուն 60%ը ստանձնած է»:

Ընդհանուր ակնարկով մը, ԱՄՆ–ու քաղաքական ոլորտին մէջ այսօր հայկական կողմը յուսադրելու կարող նախանչաններ կան: Բայց որքա՞ն կարելի է վստահիլ կարեւոր դիրքի մը տիրացած ղեկավարին նախօրեակի խոստումին անկեղծութեան: Ն. Փելոզի ալ ուրիչներու նման «այո՛, բայց...»ով անկիւնադարձ մը պիտի չընէ՞:

Հայաստան – Թուրքիա սահմանին բացումին պոչին կապուած Թրքական ակնկալութիւնները լայնօրէն կը բաւեն ամէնէն փորձուած մածունն ալ փչելով ուտելու խոհեմութեան:

Ա. ԹՈՓՈՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԱՍՈՒՄ ԵՆՔ՝ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԵՂԵՌՆ

ՊԻՏԻ ՆԱԵԻ ՓԱՍՏԵՆՔ

ՇՈՒՇԱՆ ՄԱԹԵՒՈՍԵԱՆ

Այսօր հայկական յուշարձանների պահպանութեան (ոչ միայն Հայաստանի) առումով մեծ եւ օգտաչատ աչխատանք է կատարում Հայկական ճարտարապետութիւնն ուսումնասիրող հասարակական կազմակերպութիւնը, վաւերացնելով, թէ 90 տարի առաջ ինչ են աւանդել մեր նախնիները: Այս հարցը, ըստ կազմակերպութեան նախագահ ՍԱՄՈՒԷԼ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ, երկրի պաշտպանութեանն առընչուող հարց է, ռազմավարական հարց:

– Ըստ իս, մենք պէտք է պատմական Հայաստանի ամէն գաւառի, ամէն մի գիւղի պատմական յուշարձանների ցանկերն ունենանք, ի՞նչ է եղել, ի՞նչ է այսօրուայ վիճակը, ե՞րբ քանդեցին, քարերն ո՞ւր փոխադրեցին:

Եթէ վաղը նաեւ մշակութային ցեղասպանութեան մասին լրջօրէն, փաստարկուած խօսելու, ներկայացընելու խնդիր ունենանք, պիտի զինուած լինենք: Այլապէս ի՞նչ պիտի դնենք սեղանին, եթէ մեզ հարցնեն՝ ինչ էք ունեցել, ի՞նչն են աւերել: Մեր հարիւրաւոր գիւղերի վանքերն ու գերեզմանոցները գոյութիւն չունեն: Շատերն ունեն ճանապարհորդների գրաւոր նկարագրութիւնները, բայց գոնէ մէկ լուսանկարով չեն անմահացել մինչեւ քանդելը:

Մէկ այլ նկատառում. մեր պատմաբանները՝ Տատրեան, Ռիչարդ Յովհաննիսեան եւ այլք, Ցեղասպանութեան վերաբերեալ բազում ուսումնասիրութիւններ ունեն, եւ բոլորը հիմնուած են մինչեւ 1918թ. ականատեսների, դիւանագէտների նիւթերի վրայ: Մեր անունն է յուչարձանների ուսումնասիրութիւններով զբաղուող Հկ, բայց մենք համալիր նիւթ ենք բերում: Մենք այսօր հնարաւորութիւն ունենք Տաբօնի, այսինքն՝ Մշոյ դաչտի ամբողջ ազգաբաչխական քարտէզը կազմելու:

– Ի՞նչ կ'ասէք այդ բնակավայրերի ազգագրական նկարագրի մասին:

– Տասնեակ գիւղերում՝ մի տեղ աւել, մի տեղ պակաս մահմեդականացած Հայեր կան. Քրտեր, Չեչէններ, Արաբներ, որ գարձել են քրտախօս: Բաղնչի գիւղերից մէկի գիւղապետը մահմեդականացած Հայ է (սկզբում կարծում էին, թէ Քուրտ է) ու մեզ ցոյց տուեց գիւղի եկեղեցին, որը սեփականացուած էր արդէն՝ իր սեփականութիւնն էր: Մօտեցաւ մեզ, թէ էրմանիստանի՞ց էք: Ասացինք՝ այո: Նա՝ թէ քարտէզը բերե՞լ էք, ոսկու տեղը գիտէ՞ք: Ցետոյ ասում է գիտէք, այս եկեղեցին իմն է, ես ոսկին գտնելու համար ամբողջ չէնքը կը քանդէի, բայց եթէ քարտէզ ունէք, ճիշդ տեղը կը քանդեմ:

Թարգմանչի միջոցով երկու նախաղասութիւն փոխանցեցի նրան՝ կարծեցեալ Քրտին: Ասացի՝ տես քո պապի հայրը չի քանդել այն, պապդ էլ չի քանդել, հայրդ էլ չի քանդել, մէջների խելօքը դու ե՞ս, որ պիտի քանդես: Ինձ ես լցրել մէջը, խոտ ի՞նչ պիտի անես: Այս խօսքիս վրայ նա դարձաւ ինձ, թէ հետս արի: Տարաւ, եկեղեցու տանիքի մի հատուածը ցոյց տուեց, ասաց, որ անցեալ տարի է նորոգել: Ցետոյ մէկ այլ հատուած ցոյց տուեց, որը նախանցեալ տարուայ նորոգուածն էր:

Ս. ՀԻՒՍԷՅՆԸ ԹԱՂԵԼԸ ԴԺՈՒԱՐ ԳՈՐԾ Է

Բարդ պարագայի մը ծայրայեղ մարմնացումն է Ս. Հիւսէյն: Կը մահոգէր երբ իշխանութեան գլուխ էր, բանտը գտնուած չրջանին նեղութիւններու աղբիւր էր, այսօր ալ կը չարունակէ խռովել անդենականէն: Իրաքի ներկայ ղեկավարութիւնը գոհ էր որ մահապատիժը գործադրուեցաւ, բայց հիմա հարկ է դիակը չէզոքացնելու միջոցը գտնել: Դժուար պիտի ըլլայ արգելք ըլլալ անոր դամբարանին ուխտավայրի վերածումին: Նոյնիսկ վախը կայ որ դիակը գողնան եւ յաղթական թափօրով մը չրջանը ընել տան Պաղտատի փողոցներուն: Թերեւս կարելի էր դիակը «ազատրել», ղրկել արտասահման. բայց ատիկա իրաքեան յաջորդական բոլոր կառավարութիւններուն մղձաւանջը պիտի ըլլար, քանի որ միշտ պիտի վախնային որ օր մը մէկը աճիւնը երկիր փոխադրելու գաղափարը պիտի յղանայ ու գործադրութիւնը խելագարած ամբոխ մը ոտքի պիտի հանէ: Կարելի էր փորձել գաղտնի պահել թաղումին վայրը, բայց ատիկա պիտի ծառայէր անոր լուսապսակը պայծառացընելու եւ առասպելը ոսկեզօծելու:

Գրեթէ ընդհանուր է համոզումը թէ Ալ-Մալիքի կառավարութիւնը ծանրագոյն սխալ մը գործեց մահապատիժին գործադրութիւնը փութացնելով: Կրնար պնդել որ դատը չարունակուէր, որպէսզի կարելի ըլլար Ս. Հիւսէյնը դատել մըներ նաեւ ոճիրներուն համար ալ: Լաւ կ'ըլլար որ ան հարցապնդուէր Իրաքի ժամանակակից պատմութեան առընչուած առկախ չատ մը հարցերու մասին:

Լոնտոնի «Ալ Հայաթ»ը տակաւին յարմար կը դատէ որ մահապատիժը յետաձգուէր մինչեւ որ ազգային հաչտութեան ջանքերը արդիւնքի յանգէին, ապապատասխանացումի օրէնքը եւ զօրքին լուծարումի օրէնքները վերաքննութեան ենթարկուէին: Այդպէսով կը ջնջուէր որոշ Իրաքցիներու տպաւորութիւնը թէ Ս. Հիւսէյնի անկումով ամբողջ սիւննի զանգուածը կ'արժեզրկուէր:

Սխալ է կարծել որ մահապատիժին գործադրութիւնը պիտի ջլատէ դիմադրութիւնը եւ զայն պիտի մղէ հաչտութեան հոլովոյթին մասնակցելու: Կառավարութիւնը կըրնար ապրիլ արգելափակուած Ս. Հիւսէյնի մը հետ, սպասելով որ միջին իրաքցին սկսի բարեւաւումի մը նշանները նշմարել:

Հարկ էր յետաձգել պատիժին գործադրութիւնը մինչեւ ամերիկեան զօրաբաժիններուն մեկնումը, կամ առնուազն մինչեւ որ անոնց մեկնումի ժամանակացոյցը յայտնի ըլլար: Ցարանուանական պայքարները, որոնք կրնային ընդհանուր պատերազմի վերածուիլ, կրնային ընդհանուր պատերազմի վերածուիլ, եթէ Ս. Հիւսէյնի դիակը նոր մահերու պատճառ չըլլայ: Որովհետեւ եթէ Իրաք կրնայ հանդուրժել նախկին բռնակալին վախճանին, չըլլանը չի կրնար տակաւ Իրաքի վախճանին:

ՔԱՂՀԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ կեդրոնին մէջ, կազմակերպութեամբ Համազգայինի տեղւոյն Սանահին մասնաճիւղի Գրական յանձնախումբին, Դեկտեմբեր 19ին դասախօսութիւն մը տեղի ունեցած է նիւթ ունենալով Պարաճանովի «Սայաթ Նովա» գործը: Ամփոփ գիծերու մէջ, Տիկին Էլիզա Զաքմաքճեան ներկայացուցած է Պարաճանովի կեանքն ու գործը եւ յիշած է Քաթանեանի մէկ վկայութիւնը, ըստ որուն, երբ օր մը ընկերներով պտոյտի ելած էին քարներու միջավայրին մէջ ու օտար գօրաբաժիններու ներկայութեան, բացայայտ է որ մահապատիժին գործադրութիւնը համարժէք կ'ըլլար կրակին վրայ իւղ լեցնելու եւ խորացնելու համայնքներու միջեւ բացուած փոսը: Իսկ Մատաղի տօնին օրը հաստատուած կախաղանը, կարելի ընտրանքներուն ամէնէն ձախորդն էր:

Այսօր միակ մաղթելին, ըստ վերոյիշեալ թերթին, այն է որ Ս. Հիւսէյնի դիակը նոր մահերու պատճառ չըլլայ: Որովհետեւ եթէ Իրաք կրնայ հանդուրժել նախկին բռնակալին վախճանին, չըլլանը չի կրնար տակաւ Իրաքի վախճանին:

Շ. Մ.

«Հայոց աշխարհ»

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ կեդրոնին մէջ, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Գլաճոր մասնաճիւղին տեղի ունեցած է Սոնա Զէյթլեանի «Հայերը Եգիպտոսի մէջ» անգլերէն հատորին նուիրուած ձեռնարկ մը, հեղինակին ներկայութեան, որ ժամանած էր Գալիֆորնիայէն: Օրւան հանդիսավարը եղած է Վարդ Զաքարեան ,որ համառօտ կերպով տուած է Սոնա Զէյթլեանի եւ գիրքը ներկայացնող Շաքէ Տէյիրմէնճեան – Թոքմանեանի կենսագրականները: Գիրքին հայերէն հրատարակութիւնը տեղի ունեցած է 2004ին, Մոնրէալի Եգիպտահայերու ընկերակցութեան կողմէ, թարգմանուած անգլերէնը Հրազդան Սարգիս Զէյթլեանի հրատարակութիւնն է: Այս հատորին մէջ, Ս. Զէյթլեան աւելի լայն տեղ տուած է Եգիպտահայերու 19րդ եւ 20րդ դարերու նուաճումներուն, ըլլան անոնք քաղաքական, առեւտրական, օրէնսգիտական եւ մշակութային մարզերու մէջ: Իր եզրափակիչ խօսքին մէջ, Փրոֆ. Շ. Տէյիրմէնճեան յայտնած է թէ այս գիրքը ոչ միայն Եգիպտահայութեան կեանքն ու ներդրումն է, այլեւ՝ Եգիպտոսի պատմութիւնն ալ է: Ս. Զէյթլեանի վերջին խօսքէն ետք, տեղի ունեցած է հարցում – պատասխանի բաժին մը:

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Համազգայինի գրադարանին մէջ, Դեկտ. 19ին, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Գլաճոր մասնաճիւղին տեղի ունեցած է Սոնա Զէյթլեանի «Հայերը Եգիպտոսի մէջ» անգլերէն հատորին նուիրուած ձեռնարկ մը, հեղինակին ներկայութեան, որ ժամանած էր Գալիֆորնիայէն: Օրւան հանդիսավարը եղած է Վարդ Զաքարեան ,որ համառօտ կերպով տուած է Սոնա Զէյթլեանի եւ գիրքը ներկայացնող Շաքէ Տէյիրմէնճեան – Թոքմանեանի կենսագրականները: Գիրքին հայերէն հրատարակութիւնը տեղի ունեցած է 2004ին, Մոնրէալի Եգիպտահայերու ընկերակցութեան կողմէ, թարգմանուած անգլերէնը Հրազդան Սարգիս Զէյթլեանի հրատարակութիւնն է: Այս հատորին մէջ, Ս. Զէյթլեան աւելի լայն տեղ տուած է Եգիպտահայերու 19րդ եւ 20րդ դարերու նուաճումներուն, ըլլան անոնք քաղաքական, առեւտրական, օրէնսգիտական եւ մշակութային մարզերու մէջ: Իր եզրափակիչ խօսքին մէջ, Փրոֆ. Շ. Տէյիրմէնճեան յայտնած է թէ այս գիրքը ոչ միայն Եգիպտահայութեան կեանքն ու ներդրումն է, այլեւ՝ Եգիպտոսի պատմութիւնն ալ է: Ս. Զէյթլեանի վերջին խօսքէն ետք, տեղի ունեցած է հարցում – պատասխանի բաժին մը:

էր: Ասաց՝ իմ ծախսով ու միջոցներով եմ նորոգում: Սա հայկական եկեղեցի է: Ես մահմեդական եմ, ճշմարիտ մուսուլման, բայց գիտեմ ,որ իմ պապերը այս չէնքի մէջ աղօթել են ,ու սա իմ պապերի հաւատքի տունն է, որը ես պահպանում եւ կարողութեանս սահմաններում նորոգում եմ:

Ասաց՝ Հայաստանի՞ց էք, չի՞ կարող Հայաստանն ինձ օգնել, որ այս եկեղեցին նորոգեմ: Այսինքն՝ մարդը մեծ փորձ ունէր, որովհետեւ մեզանից առաջ չատերն են գըներ իրենց պապենական հարբուտութեան յետեւից, այսինքն՝ զըզացրել են նրան: Նրանց եկեղեցին, պատմական յուշարձանները չէ, որ հետաքրքրել են:

Մեզ հետ հայերէն – թուրքերէն զրուցարան ունէինք, տուեցինք իրեն, մտածելով, որ պէտք կը գայ, հայերէն բառերը կը սովորի: Վերցրեց նայեց եւ ... 10 հատ տուէք՝ մեր գիւղում բաժանեմ: Ասացինք՝ այս անգամ չունենք, բայց յաջորդ անգամ կը բերենք: Իսկ յաջորդ անգամ կը համոզուայ համար աւելի չատ ուզեց: Լաւ, ես առայ, տարայ-բաժանեցի նրանց այդ բառարանները, բայց այդ բոլորը պետական – ռազմավարական նշանակութեան բաներ են: Թուրքիան ամէն մի քուրտ ընտանիքի արբանեակային անտենա է նըւիրել, որովհետեւ 26 ալիք միայն թուրքերէն է բռնում: Մենք կարո՞ղ ենք այդ բնագծում ինչ-որ բան անել: Կարող ենք գնացողների հետ հայ-թուրքերէն բառարաններ, զըրուցարաններ եւ այլն տանել:

Մենք բազմաթիւ մահմեդական նացած Հայեր ունենք, որոնց մէջ հայութիւնը նստած է: Պատկերացրէք իմ վիճակը, երբ զրոյցի ընթացքում հարցնում էին՝ Հայաստան որ գանք, մեզ թո՞յլ կը տան անանանապահութեամբ զբաղուենք: Ոչ այն է, որ ասեմ հա, եկէք, յանկարծ ու գան՝ հիասթափուեն: Ոչ էլ թէ՝ ասեմ, չէ, մի՛ եկէք:

Թրքահաս, քրտահաս Հայեր էին զրուցակիցները, ու ես չգիտէի՝ ինչ պատասխանեմ: Պարզապէս յիշեցի, որ երբ Ադրբեջանի Հայերի բռնագաղթը ծայր առաւ, քրիստոնեայ Թրքահաս Հայեր եկան Նոյեմբերեանի չրջան, եւ Հայաստանի այդ օրերի իշխանութիւնը նրանց վռնտեց, ասելով՝ դուք ի՞նչ Հայ էք, հայերէն չէք խօսում: Այլ կերպ ասած՝ չէի ուզենայ, որ նրանք էլ գան ու հիասթափուեն: Ցաւալին այն է, որ այդ Հայերին Թուրքերը Քուրտ են համարում, իսկ Քուրերը չատ լաւ գիտեն, որ նրանք Հայեր են, իրենք եւս չատ լաւ գիտեն, իսկ Հայերը...

Շ. Մ.

«Հայոց աշխարհ»

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Բարեկիրթ, ուսեալ Հայուհի մ'էր Տիկին Պարէտ, որ սքանչելի հայերէն մը խօսեցաւ հետս, զիս ընդունելով իր ճոխ սրահին մէջ, ուր բազմած էր իր ծերունազարդ հայրը՝ Տամատ Պօղոս էֆէնտին. սա թրքերէն խօսեցաւ եւ Պոլսոյ վրայ տեղեկութիւններ ինձ հարցուց, մինչ աղջիկը միշտ իր անուշիկ հայերէնովը կ'ուզէր գիտնալ թէ Պոլսոյ հայ կեանքը ի՞նչպէս էր: Ինձ ուղղուած հարցումներուն կարողութեանս չափով պատասխանելէս վերջ, երբ չնորհակալութիւններս ուզեցի յայտնել ըրած օժանդակութեանը համար, «կ'աղաչեմ» ըսաւ, «չարժեր խօսիլ այդ ոչինչ բանին համար»: «Ուրախ եմ» յարեց, «որ հայ ուսանող մը ճանչցանք, ազնուական տըղայ մը կ'երեւաք»: Շնորհակալ ըլլալով բաժնուեցայ իրենցմէ, եւ վերադարձայ քնակարանս գոհ մնալով որ բարի, ազնուասիրտ Հայուհի մը կը գտնուէր Փարիզ մայրաքաղաքին մէջ:

***

Այս առթիւ հարկ կը համարիմ այստեղ մէջբերել, թէ յետագային Մ. Գամիլ Պարէտ Հռոմի Ֆրանսական դեսպան նըշանակուեցաւ. երկար ժամանակ համբաւ պահեց իտալական եւ Ֆրանսական կառավարութիւններու յարաբերութիւնները, եւ Տիկին Պարէտ իբրեւ դեսպանուհի՝ իր ամուսնին աջ քաղուկը ըլլալով, ո՛չ միայն մեծ յարգ ու պատիւ վայելեց յաւիտենական քաղաքին մէջ, այլ եւ իր ազգասէր վերաբերմունքներովը, եղաւ Հայութեան փայլը: Դեսպանական պահանջումներու ու ձեւակերպութիւններու կատարեալ հաւատարիմ, այս չնորհագեղ տիկինը չմոռցաւ բնա՛ւ իր ազգը. Հայ անունը միշտ բարձրացուց, ինչպէս հրապարակաւ վկայեց Մառէչալ Ֆրանսուա Տէսփէրէ երբ իր յաղթական մուտքը գործեց Կ.Պոլիս 1918ին եւ մենք զացինք ողջունել իր գալուստը, յանուն Հայ Պատրիարքին:

Տիկին Պարէտ իր կեանքը կնքեց Փարիզի մէջ վեց տարի առաջ. 1939էն յետոյ ալ ամուսինը մեռաւ խոր ծերութեան հասած:

***

Ուսանողութեանս ժամանակ ծանօթացած անձերուս չարքին մէջ երեք դէմքերու պատկերները մինչեւ այսօր աչքիս առջեւ կը մնան անջինջ եւ անբաժան. 1. Կիւսթաւ տը Գուլթուլի, 2. Փրոֆ. Փոծծի եւ Մատամ Գամիլ Պարէտ. կը յիշեմ միշտ զիրենք. պիտի յիշեմ յաւէտ, ինչպէս կը յիշէի 1879–1880 տեւած ամենասաստիկ ձմրան օրերուն, երբ այս երեքը իմ էնսբրիփսիոններուս ծախքերը թեթեւցուցին եւ զիս անպատում ուրախութեան դիրկը նետեցին:

Ես մեծապէս քաջալերուած, եռանդով կը հետեւէի դասերու. եւ ամէն դիշեր ճաշէս յետոյ քալելով կ'երթայի մինչեւ Առ զ'է Մէթիէ–ի համալսարանը եւ հոն տաքուկ դասարանին մէջ կը հետեւէի նչանաւոր փրոֆ. Պէքրոէլի Ֆիզիքի փորձարկութիւններուն. կը մնայի հոն մինչեւ կէս գիշեր, ինչպէս յայտնած եմ արդէն:

Քալելով դարձեալ կը կտրէի Առ զ'է Մէթիէէն մինչեւ ութ տիւ Սոմբրար երկարող անվերջանալի ուղին եւ յոգնած կը բարձրանայի սենեակս, իյնալու համար Մորփէոսի գիրկը:

***

Երբեմն ալ կ'երթայի Համբարձում Նազաչեանին, որ բժշկական ուսանողութիւնը աւարտելու մօտ էր, եւ որուն ծանօթացած էի պատահաբար համալսարանին մէջ: Շատ բարի, ազնուասիրտ երիտասարդ մ'էր. բարեկամ եղանք չուտով. կը բնակէր՝ 12 ռիւ Մէօսիէօ (Մուրատեան վարժարանը) զոր Մխիթարեան հայրերը դեռ ծախած չէին, եւ երկու–երեք սենեակ ուսանողներու վարձած էին, հսկողութեամբ վարդապետի մը, որուն անունը չեմ յիշեր:

Նազաչեանին հետ կը սորվէի դասերս եւ իրմէ տեղեկութիւններ կը քաղէի Բժշկական համալսարանի կարգ ու կանոններու մասին, եւ հիւանդանոցներու եւ գլինիքներու ժամերն ու սովորութիւնները կ'ուսանէի. եւ ուշ ատեն կը դառնայի ննջարանս, մտածելով միշտ եւ ամէն ժամ, համալսարան արձանագրուելու հրամանին վրայ, որ սակայն կ'ուշանար:

(Շար. 143)

«ՅԱՌԱՋԻ ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՏԱՆՑՆԻՔ

ՊԱՆԵԼՕ.– Տիկին Սաթենիկ Ֆերէն-կիւլեան 150 եւրօ:

arménie mon amie

EXPOSITION

«Les 12 Capitales d'Arménie»

à la Conciergerie
2 Boulevard du Palais
75001 PARIS

Du 15 décembre 2006
au 18 mars 2007

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14 rue Saint Bazile 13001 MARSEILLE

CEREMONIE
DE PRESENTATION
DES VOEUX
DU NOUVEL AN
Vendredi 12 janvier à 19 heures
en présence des autorités locales
de la Ville de Marseille,
du Département des Bouhes-du-Rhône
et de la Région PACA.

Un cocktail clôturera la soirée.

⁂

SUPER LOTO

Dimanche 14 janvier à 15 heures

Nombreux lots de valeur.

Ambiance cordiale et chaleureuse.

P.A.F. : 15 euros les 3 cartons

«ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանուխ	135	(161,46)
Մեռնող	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թ.Վ.Ա. (տե'ս· փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մեռցեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի «Էլէն Բիւզանդ» մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է Օր. Ալիս եւ Ժագլին Տէր-Վարդանեանէ 150 եւրօ եւ Տիկին Աստղիկ Վուչայէ 40 եւրօ Յակոբ Նոտարեանի մահուան առթիւ:

⁂

Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է 100 եւրօ Պ. Կարապետ Գորգիկեանէ:

□

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի շուրջ:

կը խօսի՝

Ընկ. ԱՆԻ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ

Շաբաթ, Յունուար 13 *ժամը 14·45ին*

Փարիզի «Արշալոյս Թադէոսեան» մասնաճիւղի ժողովը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Յունուար 13, ժամը 16ին սովորական հաւաքատեղին:

17 rue Bleue — 75009 Paris

□

La Section «SEVAN» de Vienne
présente

LE SPECTACLE DE NOEL

DE SON ECOLE
HEBDOMADAIRE
Le Dimanche 21 janvier
à 15 heures 30 précises
au Théâtre de Vienne

Au programme : Chants, danses • Poésies • Sketches, Théâtre sous la direction de **Nareg DOURIAN** en collaboration avec la Maison de la Culture Arménienne de Vienne.

Comme chaque année, le Père Noël sera au rendez-vous pour distribuer cadeaux et friandises aux enfants.

Venez nombreux les encourager...

□

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի «Տէր-Դաւթեան» մասնաճիւղի Լոթօն փետրուար 11, ժամը 14·30ին

ATRIUM de Chaville
Espace Louvois
3 Pavé Robert Schuman

□

Section Paris

SEJOUR FAMILIAL

25 février au 4 mars

La Section **«Archalouys Tathéossian»** de Paris organise son séjour familial dans le centre de vacances de Bellefontaine (Jura).

Ambiance arménienne assurée ! ! !

Venez avec vos enfants, petits-enfants ou amis et rejoignez-nous sur les pistes de ski, de luge ou tout simplement dans le Centre ! ! !
Renseignements et inscriptions auprès de :

- Araxie 01 39 83 71 19 (19h à 21h);
- Alice 01 42 93 03 56 (19h à 21h).

Date limite : 31 JANVIER

l'Association MACHTOTZ pour la défense de la langue arménienne

organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 17 février — 16 juin 2007

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans,
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.

L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian
avec sa METHODE AUDIOVISUELLE

Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris.
(Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent,
le samedi entre 12h et 15h, à Paris.

Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio :
87 euros + 8 euros frais d'expédition

Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

Les activités du mois de Janvier du CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP

MARSEILLE

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

L'ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

— **EXPOSITION** du peintre Hagop HAGOPIAN (Arménie),
Du 9 janvier au 15 février et **VERNISSAGE** le **9 janvier** à 19h30,
aux Archives et Bibliothèque Départementales
(18-23 rue Mirès — 13003 Marseille).

— **CONFERENCE**
Dimanche le **21** à 16 heures
au Centre Culturel Sahak-Mesrop 339 avenue du Prado - 13008 Marseille
par le Dr. Albert KHAZINEDJIAN : «L'Eglise Apostolique Arménienne Universelle et Orthodoxe. Son histoire, sa christologie, sa place dans l'œcuménisme».

— **CONCERT** du Chœur SAHAK-MESROP,
Samedi le **27** à 18 heures au Musée de la Tapisserie d'Aix-en-Provence.
Direction : Khatchig YILMAZIAN — Au piano : Juliette YILMAZIAN
Solistes: Ani Conquet — Antranik Minassian — Noubarig Derminassian

DEVENEZ MONITEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous êtes titulaire du BAFD. du BAFA ou stagiaire BAFA ?
Rejoignez notre équipe d'animation pour les séjours de juillet et août 2007 pour :

— **Encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura,**
— **Proposer diverses activités aux enfants dans un cadre très agréable et dans une ambiance arménienne qui fait le succès de la colonie depuis plus de 50 ans...**

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante:
Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France
CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

⁂

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
RECHERCHE
POUR SES SEJOURS DE JUILLET ET AOUT 2007
A BELLEFONTAINE DANS LE JURA

— des Assistant(e)s-Sanitaires
— des Cuisinier(e)s, Aide-Cuisinier(e)s

N'hésitez plus... envoyez votre candidature avant le 31 janvier 2007
à l'adresse suivante :
Croix Bleue des Arméniens de France
17 rue Bleue — 75009 PARIS
par mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՑՈՒՆՈՒԱՐ 13-14
SAMEDI-DIMANCHE
13-14 JANVIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·619 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·619

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԼՆԻ ամերիկեան դեսպանատան դէմ ռմբափորձ մը գործուած է Ճունուար 11էն 12ի գիշերը, բայց միայն նիւթական թեթեւ վնասներ կան: Առաջին տեղեկութեանց համաձայն, հրթիռներ արձակուած էին եւ վնասներ կան երորդ յարկին վրայ: Շրջակայ բոլոր փողոցները փակուած էին. ծայրայեղ ձախ կազմակերպութիւն մը տէր եղած էր արարքին, Ճունուար 12ի առաւօտուն: Դեսպանատունն ալ փակուած էր:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ վարչապետին Քէրքիւքի մասին զգուշացումներուն պատասխանելով Հարաւային Քիւրտիստանի շրջանային խորհրդարանին նախագահի օգնական Ք. Քէրքուքի ըսած է թէ Իրաքը Թուրքիոյ մէկ քաղաքը չէ, ոչ ալ Քէրքիւքը մէկ գիւղը: «Քէրքիւքը Քիւրտիստանի շրջանին մէջ Իրաքի մէկ քաղաքն է» չեչտած է ան, աւելցնելով որ անոր ճակատագիրը որոշել հոն ապրող բնակչութեան կը վիճակի:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ Ներքին գործերու նախարարութիւնը հարցաքննութիւն բացած է Տիյարպէքիրի Սուրի քաղաքապետարանին դէմ որ որոշած էր բազմալեզու սպասարկութիւն տանիլ քաղաքացիներուն: Որոշումը կ'ընդգրկէր Թրքերէնէն զատ քրտերէնին, հայերէնին, ասորերէնին, անգլերէնին, արաբերէնին գործածութիւնը: Տիյարպէքիրի դատախազութիւնն ալ անջատ հարցաքննութիւն բացած է:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ վազքֆներու ընդհանուր տնօրէնը Ե. Պէյազըթ հակազդելով Մարգկային իրաւունքներու եւրոպական տեսանին կողմէ արձակուած դատապարտումի վերջին վճիռին, ըսած է թէ իրենք ալ կրնան փոխադարձել. «Մենք ալ եւրոպայի մեր հազարաւոր կալուածներուն համար կրնանք դիմել նոյն տեսանին» ըսած է ան: Ակնարկուած կալուածները եւրոպայի օսմանեան տիրապետութեան շրջանին Թրքական վազքֆներու պատկանածներն են Ճունաստանի, Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ, Պոսնիոյ մէջ: Պէյազըթ աւելցուցած է որ եւրոպական տեսանին դիմելու առիթը գտնելուն գոհ է ու դիմումի հազարաւոր թղթածրարներ պիտի պատրաստուին եւրոպա ապրող Թուրքերու ալ գործակցութեամբ, պահանջելու համար իրենց իրաւունքները:

ԱԹԹԱՄԱՐԻ նորոգուած տաճարը Ապրիլ 24ին բանալու Թուրքիոյ Մշակոյթի նախարարին նպատակը հայկական շրջանակներէ եղաւ, երկրին ընդդիմադիր կուսակցութեան (ՃՀՓ) կողմէ ալ քննադատուած է· հարցը այն է որ հակազդեցութեան մեկնակէտերը հիմնովին հակադիր են իրարու· մինչ Հայերը Թուականի ընտրութեան մէջ 1,5 միլիոն գոհերուն յիշատակին գերագոյն անարգանք տեսած էին, Թուրք կուսակցականները տագնապած, նոյն ընտրութիւնը Ցեղասպանութիւնը ճանչնալու արարք նկատած են:

ԷՐՊԻԼի (իրաքեան Քիւրտիստան) մէջ, Ճունուար 11ին չուրջ 100 ամերիկացի զինուորներ յարձակում գործած են տեղւոյն պարսկական ներկայացուցչութեան վրայ, ձերբակալելով անձնակազմը: Թեհրանի համար «ամերիկեան գրգռութիւն» մըն է եւ դիմում ըրած է Իրաքի որ ժամ առաջ արձակել տայ իր պաշտօնեաները:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ կառավարութեան Եւրոպական Միութեան նիւթով հերթական ժողովին առաջին անդամ ըլլալով հրաւիրուած է Սպայակոյտի նախագահութիւնն ալ: Որոշուած է հրաւէրը նորոգել ամէն ժողովի: Արտաքին գործերու նախարարը Ա. Կիւլ յայտնած է թէ Միութեան կողմէ Թուրքիոյ անդամակցութեան բանակցութիւնները մասամբ առկախելու որոշումը պիտի չազդէ երկրին բարեփոխումներու հոլովոյթին: Աւելցուցած է թէ Կիպրոսի հարցին անդամակցութեան խոչընդոտ նկատուիլը անընդունելի է իրենց համար:

ԼՈՒՎրի թանգարանին չուրջ բանավէճը կը չարունակուի: Ճունուարի վերջ Ֆրանսական պատուիրակութիւն մը Ապու Տապի կ'երթայ վերջացնելու համար նոր թանգարանի մը ստեղծումը, որ պիտի անուանի «Լուվր», այլ խօսքով՝ պիտի կրէ աշխարհի մեծագոյն եւ համբաւաւոր թանգարանին անունը, քսան տարուան համար: Պայմանագիրը 15 յօդուածներէ բաղկացած է: Ֆրանսա չուրջ 700 միլիոն եւրօ պիտի գանձէ երեք կարեւոր համաձայնագրերու չուրջ· ա) Թոյլ տալ որ թանգարանը կոչուի «Լուվր», բ) փոխ տալ գործեր մնայուն եւ ժամանակաւոր ցուցահանդէսներու համար եւ գ) վարել ապագայ թանգարանին մատակարարութիւնը: 2000էն աւելի է բողոքներու թիւը նախ, ծրագրի մը դէմ:

ԳԱՒԼՕ ՓՈՆԹի, Իտալիոյ չարժանկարի հանրածանօթ բեմադրիչներէն մէկը, մեռած է ծընեւի մէկ հիւանդանոցը 94 տարեկանին: 140 ֆիլմերու չարքին, ամէնէն ծանօթներէն է՝ «Տոքթ· Ժիվակօ»ն: Ամուսնացած էր Սոֆիա Լորէնի հետ:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ էրիք Պէտն հրապարակուած գրութեան մը մէջ նուիրուած Սարքոզիի «մտահոգիչ հանդարտ խզում»ին, կը գրէ ի մէջ այլոց· «Ոչ միայն Նիքոլա Սարքոզի ազատական, տալանտեանական է, այլեւ Պուշ ընկերութեան Ֆրանսական մասնաճիւղին վերածուած է, ամերիկացի նոր պահպանողական մը Ֆրանսական անցագրով»:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ հիւանդանոցներու ողբալի վիճակը գայթակղութիւն մը ստեղծած է երկրին մէջ: Ամէն բան սկսած է, երբ Էսփրէսօ չարաթաթերթին մէջ, լրագրող մը, որ ամիս մը գաղտնաբար որպէս մաքրող աշխատած է Հռոմի Ումպէրթօ Ա. հիւանդանոցին մէջ, սարսափ պատճառած է իր վկայութիւններով: Իտալիոյ ամէնէն համբաւաւոր այդ հիւանդանոցին մէջ տիրող աղտոտութիւնը անհատալի կը թուի: Առողջապահութեան նախարարուհին վճռած է ընդհանուր քննութիւն մը բանալ երկրին 672 հաստատութիւններուն մէջ:

ՇԻՐԱՔ, որ Ճունուար 11ին մամուլին կը ներկայացնէր ամանորեան իր մաղթանքները, յայտնեց նաեւ թէ «կը մըտածէ» նոր թեկնածութեան մը մասին նախագահական ընտրութեան եւ այդ առընչութեամբ կ'արտայայտուի «պէտք եղած ատենը»: Շեչտած է նաեւ թէ այդ հարցին կապակցութեամբ մէկ պահանջ կայ՝ ազգային չահը: Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ պիտի չներկայանայ:

ՍԵԿՈԼԷՆ ՌՈՒԱՃԱԼի նոր ձախաւեր

ԴՈՒԻՆ ԱԼ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Ցեղասպանութեան ճանաչումի հոլովոյթին մէջ Թուրքիոյ համար յատկապէս ցնցիչ եղած էր Գերմանիոյ այդ ուղղութեամբ որոշումը: Ամբարայի համար ամէնէն քիչ հաւանականներէն մէկն էր ատիկա, երկիրը ըլլալով Թուրքիոյ աւանդական ու անկեղծ բարեկամ, դաշնակից մը:

Գերմանիոյ Արդարութեան նախարարուհի Պրիկիթ Ցիփրիէսի կողմէ կատարուած յայտարարութիւն մը նոր վրդովում պատճառած է Թրքական շրջանակներուն. Եւրոպական Միութեան նախապահուպիւնը ստանձնելու առթիւ պատրաստուած ծրագիրը ներկայացնելով նոյն նախարարուհին յայտնած է թէ Գերմանիա կը փափաքի որ միութենական բոլոր երկիրները ընդունին օրէնք մը որ պատժելի արարք հռչակէ ցեղասպանութիւններու ուրացումը, ժխտումը: Նպատակը հիմնուած է Ֆրանսայի նախընթացին վրայ:

Թրքական լրատուիւներ կը յայտնեն թէ Միութեան Իտալիոյ նախագահութեան օրով Ս. Պէրլուսքոնիի չանքերով ցեղասպանութեան, օտարատեացութեան մասին առկախուած օրինագիծին վիճարկումը հաւանական է որ վերաբացուի:

Գերմանիոյ ձախակողմեան կուսակցութեան թուրք եբեսփոխան Հ. Քէսքինի ժխտողական արտայայտութիւններով ծայր առած վէճն ալ թուրք համայնքին կազմակերպութիւններուն մէջ պատակտումի պատճառ դարձած է: Ժխտողական իր կեցուածքը փոխելու ուղղութեամբ Հ. Քէսքինի կատարուած ճնշումներուն քով Թրքական կազմակերպութիւնները, մարմինները զօրակցութիւն կը յայտնեն իրեն: Բայց Գերմանիոյ Ալեւի միութիւններու դաշնակցութիւնը մերժած է միանալ զօրակցութեան այդ չարժումին: Նախագահը Թ. Իօքէր բացատրած է թէ զօրակցութեան յայտարարութիւնը դրեթէ պարտադրուած է իրենց, մինչդեռ իրենք նման բանի որոշում կու տան նիւթը քննարկելէ ետք: Ատկէ զատ, ըսած է նաեւ թէ կարդալով յայտարարութիւնը այն տպաւորութիւնը ունեցած են որ Հայերը ամէն գնով զոհ կը պահանջեն, ատոր դէմ կը ձեռնարկուի Թրքական ուժերը լարելու, չարժման մղելու: «Եթէ ժխտական կացութիւն մը խնդրոյ առարկայ է, կարելի չէ անոր հակադրուիլ ատելութեամբ ու փոխադարձ քարոզչութեամբ» ըսած է Իօքէր:

*
**

Թուրք եբեսփոխանին ժխտումին առնչութեամբ Հայ Դատի Եւրոպայի յանձնախումբը Ճունուար 11 Թուականիր մամուլի հաղորդագրութիւն մը հրապարակեց: Հոն կ'ըսուէր թէ Ձախակողմեան կուսակցութեան Պրէմէնի նախորդ օրէնսդիրներուն համագումարին վերջ տրուած է Հ. Քէսքինի յամառ ժխտողականութեամբ ծայր առած վէճին. կուսակցական հաղորդագրութեամբ մը չեչտուած է թէ «խնդրականացնելի հարց չէ հայ ժողովուրդին (օսմանեան Թուրք կառավարութեան կողմէ) բնաջնջումը» եւ թէ «Գերմանական խորհրդարանին այս նիւթին առընչութեամբ 2005ին ընդունած արտայայտութիւնը, Ճունուար 9ին, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, բաւական զէշ տպաւորութիւն ձգած է, չինական այցելութեան իր վերջին օրը: Արդարեւ, նախագահութեան ընկերվարական թեկնածուն գովքը հիւսած է չինական արդարութեան, որ չատ աւելի արագ կը գործէ քան Ֆրանսականը, աւելցնելով որ դասեր տալէ առաջ, պէտք է օրինագիծը կուսակցութեան կեցուածքին հիմը կը հանդիսանայ»:

Հ. Քէսքին յայտնած է թէ կը ձայնակցի այդ յայտարարութեան:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՆԱԽԱԳԱՀ Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ՝ «ՊԻՏՃԷՆ ԼԱՐՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ Է ԵՆԹԱԴՐՈՒԻ»

Ճունուար 10ին հարկային եւ մաքսային կոմիտէին աշխատանքի խորհրդակցութեան մասնակցած են նախագահը, վարչապետը, տնտեսութեան նախարարը, ոստիկանութեան պետը, ազգային ապահովութեան տնօրէնը, հարկային եւ մաքսային գերատեսչութիւններու ղեկավարները: Նախագահը ազդարարած է լարուած աշխատանք տանիլ, քանի որ «այս տարուան պիւտճէն լարուած աշխատանք է ենթադրում, չատ մեծ հարկային եկամուտների աճ է նախատեսուած եւ այդ աճը հնարաւոր է ապահովել նըպատակաուղղուած եւ մի քիչ էլ՝ կոչտ աշխատանքի շնորհիւ»: Ռ. Քոչարեան ապա ըսած է թէ այս տարուան նորութիւնը այն պիտի ըլլայ որ հարկային եւ մաքսային մարմիններու աշխատանքը պիտի արժեւորուի այլ երկիրներու աշխատանքի ցուցանիշներուն համեմատութեամբ:

Անդրադառնալով 2007ի ընտրութեան, Ռ. Քոչարեան յիչեցուցած է հարկային եւ մաքսային ղեկավարներուն թէ իրենք քաղաքական գործիչներ չեն եւ ընտրութեան հետ որեւէ կապ պէտք չէ ունենան: Շեչտած է. «Ձեր նկատմամբ աւելի խստապահանջ ենք լինելու»:

Տնտեսութեան նախարարը ներկայացնելով հարկային եւ մաքսային վարչարարութեան բարեփոխումի ծրագիրը, ըսած է թէ գլխաւոր թիրախ պիտի ըլլայ առուերային տնտեսութիւնը, որուն դէմ պայքարի ամբողջական ծրագիր մշակած է արդէն միջազգային կազմակերպութիւններու հետ:

Հարկային եւ մաքսային ծառայութեան պետերը պարզած են իրենց գերատեսչութիւններուն 2007ի աշխատանքի ծրագիրները, անդրադարձած են մատնանշուած թերութիւններուն եւ անոնց սրբագրութեան ջանքերուն:

*
**

ԳԱՅԼԻ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐ

Ճունուար 9ին Սիսիան քաղաքի ու Բռնակոթ, Ոյծ գիւղերու եօթը բնակիչներ գայլի յարձակումի ենթարկուած, վիրաւորուած են: Գազանը ի վերջոյ սպանուած է սիսիանցիի մը կողմէ, երբ անոր տունը մտնելով յարձակած է զաւկին վրայ: Վիրաւորներուն երկուքը հարկաւոր բուժումէն ետք տուն ղրկուած են, մնացեալը Սիսիանի կեդրոնական հիւանդանոցը բժիշկներու հսկողութեան յանձնուած:

ՍՈՄԱԼիի մէջ, ամերիկեան ռմբակոծումները ալ-Քխատայի ոչ մէկ

(Շար·ը Դ· էջ)

անդրադառնալ բաղդատական տարբերումն: Միւս կողմէ, Սեկոլէն Ռուայալ համամիտ է միասեռականներու ամուսնութեան եւ որդեգրման իրաւունքին:

ՄԵԼԳՈՆԵԱՆԻ ԹՂԹԱԾՐԱՐԷՆ

ՎԵՐՋԻՆ ՋԱՆԳԱԿԸ ԼՌԵԼԷ ԱՌԱՋ

ԵՆՈՎՔ ԼԱՋԵԱՆ

ԽՄԲ.– Այս յօդուածը որ ակնատեսի գրիչով կը պարզէ Մելգոնեանի փակումին բեմադրութիւնը, գրուած էր 2003ին: Այդ թուականին փակումի հեռանկարին դէմ աշխոյժ հակազդեցութիւնը, ջանքերը կը զօրէին լաւատեսութեան ոգի մը չսպառիլ, չյօժարելու թերեւս զգացական վերապահութեամբ մը չհրատարակեցինք զայն: Այսօր, երբ «փախուստի» ճամբաները այլեւս փակուած են ՀԲԸՄ–ի հաղորդագրութեամբ (տե՛ս «Յառաջ», Յունուար 12), հայկական որոշումով կործանած հաստատութեան նկատմամբ խղճի պարտք է աւնոր հրապարակումը: Գոնէ լուսաբեան մէջ չի թաղուիր փակումի ծրագրուած հոլովոյթին հերթական փուլը որուն ականատես վկան եղած է մեր աշխատակիցը՝ Ե. Լազեան, Մելգոնեանի մէջ պաշտօնավարութեան ընթացքին՝ 1997 Սեպտեմբերէն 1999 Յունիս:

***

– Այս ճամբան ուր՞ը կը տանի, ըսէ՛ տեսնեմ,– կը հարցնէ բարեկամս:

Շուարած կը դիտեմ առեղծուածային պատկեր մը. կպրպատ ճամբան, ուրկէ կը քալէինք, յանկարծ կը ճիւղաւորուի, եւ անոր նորաբոյս ճիւղը՝ խրելով թեւլանդակ ցանկապատին տակ՝ կըտրուկ կ'ընդհատուի քանի մը մեթր անդին:

– Քաղաքապետարանին ճարտարապետը խենթ չէ, որ ոչ մէկ տեղ տանող ճամբայ մը գծէ թաղին մէջ,– կը չարունակէ բարեկամս.– Քալէ՛ երթանք:

Երկու հարիւր մեթր անդին նորէն կը կենանք նոյնօրինակ առեղծուածային ճիւղաւորումին առջեւ: Հոս ալ ճամբուն հազիւ ծլած ճիւղը կարծես մկրատուած ըլլար, մինչդեռ առջեւը հաստաբուն ծառեր կան:

– Իսկ ա՞յս ճամբան ուր կը տանի,– կը յամառի բարեկամս: Կը սկսիմ ճանճրանալ. ինծի՞ ինչ, թէ ուր կը տանի:

– Ըսե՞մ ուր: Հոս կեցիր եւ չիտակ առջե՛ւդ նայէ, ճայնը կը դառնայ չարագուշակ:

Կը նայիմ ու մէկէն ըմբռնելով՝ կը փչաքաղուիմ: Մեր քիչ առաջ կեցած տեղը ճիշդ մեր առջեւն էր, ու եթէ ուրուական այս ճամբուն երկու ծայրերը միացուէին՝ հողմաղը գրեթէ կիսուած կ'ըլլայ:

– Այս դպրոցը ոչ թէ պիտի ծախուի, այլեւ չառոնց ծախուա՛ծ է: Միայն թէ հասարակ մահկանացուներս լուր չունինք, թէ պայմանագրութիւնը երբուընէ՞ ի զօրու է:

1997 Թուական: Նիկոսիոյ Աղլանճա Թաղամաս: Հակած էինք Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան ոգեվար մարմինին վրայ:

Մարմինը կ'ոգեվարէր, մինչ հոգին... Տարեվերջի ուսուցչաց ժողովն է: Ժողովը Մայքըլ Ինտրիւ կը կոչուի, այլապէս Անտրէաս Միխայիլ: Հեռը նախապէս ոչ մէկ չըփոմ ունեցած էի: Տնտեսագիտութեան ուսուցիչ է: Ձայնը միանգամայն թէ՛ բարակ, թէ՛ խռպոտ.

– Աւարտական դասարանը յիրաւի դժուար քննութեանց դուռը հասած է, եւ պատրաստութիւնը անչափ ժամանակ պիտի խլէ: Կը յանձնարարեմ վերաքննել դասացանկը: Աչք մը նետեցէ՛ք. հայերէն, հայ գրականութիւն, նորէն հայերէն... Ինքզինքնիս մանկական խաղերով չխաբենք. եթէ լուրջ գործ պիտի տեսնենք, այս հայերէնները վերցուցէ՛ք մէկ մը:

Շանթահար՝ ակնարկս չուրջս կը պտրտցնեմ: Տնօրէնուհիին դէմքը անվրդով է, չըսելու համար պայծառ: Փոխանօրէնը հնդիկ փիլիսոփայի ինքնամփոփ իր երեւոյթով նստած է. սակայն ոչ թէ անտարբերութեան, այլ պարզապէս՝ անգլերէնը չհասկնալու պատճառաւ:

Շունչս տեղը բերելու համար օդը կը կլլեմ: Բարեկամս, որ կը կարծէ թէ ձայն հանել կ'ուզեմ, ծունկիս կը զարնէ, որ լուռ կենամ:

Վերամուտին, այսինքն 1998 Սեպտեմբերին լիակի օտարին անլուր առաջարկը կը կիրարկուի կէտ առ կէտ: Հայերէն բոլոր նիւթերը կը ջնջուին ոչ միայն աւարտական, այլեւ նախաւարտական դասարաններուն մէջ:

– Սպասէ, քանի մը տարի ետք հայերէնը բոլոր դասարաններէն պիտի վերցուի,– կ'ըսէ բարեկամս:

Սակայն այս օրհասը քանի մը տարի սպասել չուզեց. 1999 Թուականին Մելգոնեանին փակցուեցաւ «մէջազգային» ածականը, եւ դուռը լայնօրէն բացուեցաւ ամէն ցեղէ աշակերտներուն առջեւ:

Աչքերը ունեցած եմ պրպտելու դպրոցին դիւանը: Կը յիշեմ սրճագոյն թղթապանակ մը, որ կը պարունակէր ուշագրաւ նամականի մը՝ եօթանասնական թուականներէն մնացած: Աւրաբ, հնդիկ, փաքիստանցի եւ նոյնիսկ Ինտոնէզիացի ծնողքներ կը դիմէին՝ իրենց զաւակները Մելգոնեան ղրկելու համար: Իւրաքանչիւր դիմումին կըցւած էր նոյնանման պատասխան մը՝ օրուան տնօրէնուհի Տիկ. Սօսի Պետիկեանի ստորագրութեամբ: Հանգուցեալը կ'ըսէր թէ Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւնը հայ ազգին զաւակներուն համար հիմնըւած կրթարան մըն է, եւ մուտքին նախապայմանը հայ լեզուին տիրապետելն է:

Կ'անդրադառնա՞ք: Հողմասը կտրտելիք ճամբաները տակաւին չէին նախագծուած, Հայերուս «լրջութեան» հրաւէրը կարդացող վիժուկը թերեւս առաջին իր գլխիկը կը ծխէր պապային աչքէն հեռու... Դպրոցը չէր ոգեվարեր, այլ կ'ապրէր: Ու ոչ թէ ղեկոյցներուն մէջ, մէկ հանդիսէն միւսը, կամ ալ նորօրեայ գունաւոր պրակներու էջերուն վրայ, այլ իրապէ՛ս: Գէշ – աղէկ, սակայն կ'ապրէ՛ր:

Անհաւատալի չէ՞. դիմողները կը մերժուէին, ան ալ ունեւո՛ր դիմողները: Այսօրուան տնօրէնուհին ծուլ ու ցամաք կտրած է՝ բուռ մը աշակերտ ժողվելու համար: Ոչ միայն անոնց ուսման վարձքը չէր հաներ որսորդութեան ծախքերը, այլեւ աշխարհի չորս ծագերէն արիւն-քրտինքով բերած աշակերտներուն դգալի մասը Մելգոնեան կը ղրկէր խեղդուողը օձին փաթթուելու պէս. ծնողքը կ'ըսէին. Թերե՛ւս, ո՞վ գիտէ, Կիպրոսի հեռաւոր սուրբը զօրաւոր է եւ զաւակնուս ծոռութիւնը քիչ մը չտկէ...

Սակայն ոչ իսկ նիւթական տագնապը, եւ ոչ ալ ձեռքէ գացող կարգ ու կանոնը բուն ախտանշան էին օրհասբեր հիւանդութեան այլ՝ անձարձակ ապազգայնացումը, որ կը ներարկուէր վերէն՝ Ամերիկայի ապազգայնացած ջոջերէն եւ ջանասիրաբար կը զործադրուէր տեղւոյն վրայ: Վերջին տարիներուն ծրագիրը չատ յստակ էր. փրկել մարմինը ի գին հոգիին, այսինքն դպրոցը վերածել կրթական խանութի մը, ուր համալսարան մտնելու համար անհրաժեշտ գիտելիքները ծախուին: Իսկ որպէս զի խանութը բանի, նախ դարակները ազատելու է համալսարանի համար պէտք չզալիք ապրանքներէն, օրինակ հայկական նիւթերէն:

Մելգոնեանը հայութենէն պարպողները գործը կը տեսնէին վարպետօրէն: Ինչ ալ կատարուէր ներսը, դուրսիններուն համար կը զարդարուէր հայկական ցուցափեղկը: Հանդէսներուն ճառեր կը թնդային ու դրօշակները կը ծածանէին, սակայն չրջանաւարտներէն քանի՞ հոգի չնորհքով հայերէն գրել չըսեմ՝ գոնէ կարդա՛լ գիտէին:

Դպրոցը խանութի չվերածուած՝ ազգին լրագրող, դերասան, ուսուցիչ ու գրագէտ կը հասցնէր: Այսօրուան Մելգոնեանը նոյնիսկ ընթերցո՛ղ չի հասցներ չգոյութեան եզերքը յամեցող սփիւռքահայ թերթերուն:

Վերջին ամիսներուն աշխարհիս չորս կողմը բողոքի հուժկու ճայներ կը լսուին դպրոցը փակելուն դէմ: Սակայն ինչպէս միշտ, զգացումը կ'իշխէ բանականութեան վրայ: Ազնիւ մղումներէ չարժած ազգային-ները ձրի նեցուկ մը կը հայթայթեն Հաստատութեան ոգին մեռցընողներուն, որոնք բնականաբար չեն ուզեր փակումը կրթական իրենց խանութին: Պիտի չզարմանայի Բարեզործականի տուած որոշումին դէմ բողոքողներու չարքերուն մէջ տեսնել նախկին «գործընկերս» Քիթհ Լօուսընը, որ աչխարհագրութիւն կը «ծախէր» Մելգոնեանի մէջ:

Օր մը աչակերտական գործերու ցուցահանդէսին ուզեցի օգնել անգլիացի՝ այնատեն տակաւին անչափկերտ՝ գործընկերոջս: Մարզահասակ ծանր տախտակ մը պիտի փոխադրէինք:

– Քայլ մը անդին տանինք-դնենք,– կ'ըսէ Լօուսընը,– որպէս զի այս տղուն նկարը չծածկուի: Աչքերս կը վերցնեմ տեսնելու համար խնդրոյ առարկան եւ պատին վրայ կը նշմարեմ... Վազգէն Ա. Վեհափառին դիմանկարը: Մէյ մը փորձէր անգլիացիին այդ կտորը «this guy» մը նետել Ցոյն եպիսկոպոսի մը կամ նոյնիսկ տէր-պապայի մը հասցէին... Նոյն օրն իսկ տնօրէնութիւնը աչխարհը քանի անկիւն ըլլալը պիտի ցուցնէր աչխարհագրութեան այդ ուսուցիչին: Երբ այդ միտքս պարզեցի Լօուսընին, ան բնաւ չչփոթեցաւ եւ յանպատրաստից զովք մը հիւսեց հայ ազգին երկայնմըտութեան եւ լայնախոհութեան:

Երկայնմտութիւն եւ լայնախոհութիւն կոչուածը ըստ էութեան Հայերուս գետնաքարշ օտարամոլութիւնն է: Ինչո՞ւ Անգլիացի մը վերէն վար չնայէր մեզի, եթէ անոր հայ պաշտօնակցուհի մը համոզած էր եւ դիմացիններն ալ համոզելու կը ջանար, թէ իր նիւթը՝ հաշուապահութիւնը՝ կարեւի է միմիայն անգլերէնով դասաւանդել, եւ հայերէնը այդ նպատակին համար բոլորովին անպէտ լեզու մըն է: Ի զուր կը փորձէի տարհամոզել թշուառ կինը. Հրաչեայ Աճառեան կեդրոնական վարժարանին մէջ հաշուապահութիւնը հայերէնով ուսած է, իբրեւ ուսուցիչ ունենալով... Յակոբ Պարոնեանը:– Այո,– կը հառաչէր վարժուհին,– սակայն հիմա ժամանակները ուրիշ են, մեր տղաքը համալսարան պէտք է երթան:

Կարծես հաշուապահութիւնը հայերէնով սորված ըլլալուն պատճառաւ Աճառեան ոչ թէ Սորպոն մեկնած է Պոլսէն, այլ՝ խանութպանի մը աչկերտ եղած: Սակայն վաստերը չէ, որ արժանապատուութիւն չունեցողին ծուռ վիզը կը չտկեն:

Թող չկարծուի թէ Մելգոնեանը կղզիին վատթարագոյն դպրոցը եղած էր: Բնա՛ւ: Յունական եւ անգլիական որոշ վարժարաններուն յոռի համբաւը կը թնդար: Ֆրանսական պզտիկ վարժարան մըն ալ կար Նիկոսիոյ մէջ: Աբթիւր Ռիմպոյի անունը կրող՝ ան կարծես մեծ բանաստեղծին փոթորկալից կեանքին կենդանի պատկերազարդումը ըլլար: Թմրադեղը, թղթախաղը եւ դանակ պտըտցնելը գրեթէ ուսմանց ծրագրին մաս կը կազմէին հոն: Հարկաւ նիւթական տագնապներն ալ անպակաս էին, եւ Ֆրանսական դեսպանատունը ստիպուած էր քսակը քակել ամէն տարի: Սակայն ոչ քարուքանդ վիճակը, ոչ ոտքի տակ գացած պատիւը թիզ մը իսկ չէին պակսեցուցած դպրոցին ազգային նկարագրէն: Ձեմ գիտեր, թէ չրջանաւարտներէն քանի՛ հոգի համալսարան, իսկ քանի հոգի բանտ կ'երթային, սակայն կասկածի նշոյլ իսկ չունիմ, թէ հաշուապահութիւնը Ֆրանսերէնով կ'աւանդուէր:

Ցաճախ կը մոռնանք, թէ Հաստատութեան հիմնադրումի օրերուն իսկ՝ այսինքն Եղեռնէն ընդամէնը տասնամեակ մը անց Հայը ունեցած էր ազգային ծիրէն դուրս ասպարէզի մը մէջ նետուելու եւ մէջը յաջողելու հնարաւորութիւնը, եւ ատոր օրինակները բազմաթիւ են: Երջանիկ այն տարիներուն, երբ գիտելիքը վկայականէն աւելի ծանր կը կշռէր, նամակագրութեամբ ուսման հետեւելով՝ կարելի էր նոյնիսկ ճարտարապետ դառնալ: Պարզ է, որ Մելգոնեան եղբայրներուն բուն մըտադրութիւնը չէր պարզապէս չըրջանաւարտը համալսարան ճամբել. իրենց տեսլականը անհամեմատելիօրէն աւելի վեհ էր:

Մելգոնեան ոչ միայն կրթարանն էր, այլեւ բնակավայր, տեսակ մը բեկոր՝ Արեւմտեան Հայաստանի կամ Կիլիկիոյ: Եւ այդպիսին պիտի մնար մինչեւ որ բարեգործական խոշոր ուղեղներուն մէջ ծագէր հրէշային գաղափար մը. բուն երկրէն աչակերտ բերել արհեստական այդ Հայաստանի մէջ: Ամէն տարի տասնեակ մը արմատախիլ հայորդի ուծացնող մանկավարժութեան յորձանուտը կը նետուէին, որպէս զի ամպիոններէն ամէն առիթով «նոյնիսկ հայրենիքէ՛ն աչակերտ ունինք» ըսուէր գոհունակ ժպիտով:

Թէ աչակերտներուն, թէ ծնողքին հետ խօսելով տեղեկացած եմ թէ հաւաքագրումի արշաւներուն՝ Հաստատութեան պատասխանատուները չէին խոկ քաշուեր քարոզելու թէ Մելգոնեանը փայլուն ապագային, այսինքն՝ Ամերիկային դուռն է՝ այդ դուռին բանալին անչուշտ անգլերէն լեզուն ըլլալով:

Սակայն անգլերէն սորվելու եկած Հայաստանցիներուն կը սպասէր անախորժ անակնկալ մը. Հայ ուսուցիչներուն եւ աչակերտներուն մեծ մասը կը խօսէր տարօրինակ լեզու մը. արեւմտահայերէնը: Եւ եկած օրէն ծուռ այս խօսուածքը չտկելու փորձերը կը ձեռնարկուէին:

Աչակերտներուն կը միանար ջոկատը Հաստատութեան մէջ պաշտօնավարող հայաստանցի անձերուն. «Արագացրէ՛ք, զանգը եղել է» կը լսուէր բարձրախօսէն: Ուսուցչարանի դուռին վրայ գրուած էր... «Ուսուցչանոց», իսկ բակին մէջ տնկուած եւ չրջափակին գերեզմանատան տեսքը տուող արձանիկ-

Ի՞ՆՉՊԷՍ Կ'ԸՆՏՐՈՒԻՆ ՄԵՐ ԱՐՁԱՆՆԵՐԸ

«Ցառաջ»ի Դեկտեմբեր 1ի թիւին մէջ լոյս տեսաւ Ա. Թոթոյեանի ստորագրութեամբ «Երեւանի համար արձան կը փնտռուի» գրութիւնը: Այդ էջը կը յիշեցընէր նոյն ստորագրութեամբ նախապէս (2004 Նոյեմբեր 30) լոյս տեսած «Աբթոյին տունին, կոմիտասներուն եւ մեր կոմունիստներուն մասին» էջը: Զոյգ յօդուածները թռչուն մը խորտակելու անհրաժեշտութիւնը կը բանան մեր առջեւ: Այն կը վերաբերի Սիխուռքի կեդրոններու եւ Հայաստանի մէջ կանգնած «այժմէական» կոթողներու հարցին:

Կոթողներ կանգնելու սովորութիւնը նոր չէ մարդկութեան համար: Հազարամեակներու երկայնքին աշխարհի բոլոր անկիւնները ունեցած են այդ սովորութեան հետքերը. կոթողները կը խորհրդանշեն, կը ներկայացնեն մշակոյթ, քաղաքակրթութիւն, պատմութիւն: Հայկական աշխարհն ալ զուրկ չէ այս սովորութենէն: Մեր ազգային պատմութիւնը դրոշմող յուշակոթողներ առժամեայ, կամ կարճ ժամանակի համար ներկայացուած գործեր չեն: Անոնք կը ներկայացնեն գաղափարի մը մարմնաւորումը:

Ակռ կը ծագի մեր «արդի» կոթողներուն արուեստի մակարդակի հարցը: Պէտք չէ մոռնալ որ վերջին 25 տարիներու ընթացքին արձաններ կանգնեցան ամէն կողմ եւ հաւանաբար յառաջիկային նորեր ալ պիտի աւելնան:

Վերջին տարիներուն Կոմիտասներ բարձրացան, խորհրդանշելով Հայոց Ցեղասպանութիւնը: Անոնց կարեւորագոյնը Փարիզի Կրան Փալէի մօտը կանգնածն է 2003 Թուականին, 30 տարուան խոստումներէ, սպասումէն ետք:

Արուեստի գործ մը արտայայտչական ինքնուրոյնութիւն կ'ունենայ. մինչդեռ Փարիզի Կոմիտասին մէջ ո՛չ ժամանակակից արտայայտչականութիւն նշմարելի է, ո՛չ ալ արձանային լեզու: Գաղափարը կոմիտասի խորհուրդին ընդմէջէն Հայկական Ցեղասպանութեան խորհրդանշումն էր. ոճերի մը որ գործուած էր մարդկութեան դէմ ու կոթողը պէտք է յուզէր ամէն մէկ դիտող: Գործը պէտք էր ցոլացնէր ճակատագրական այն բախումը զոր մեր ազգը ունեցաւ 1915ին, պատմութեան հետ:

Կ'ապրինք աշխարհի մը մէջ ուր ներելի չէ անտարբեր մնալ արուեստի ժամանակակից ըմբռնումին: Նման հարցի կարելի չէ թեթեւօրէն վերաբերիլ: Հարցը որ կը ներկայանայ, այն է թէ նման պարագաներու ի՛նչ հիմերով կ'ընտրուի ընտրութիւնը պատասխանատու անձերու, կամ մարմիններու կողմէ: Անհասկնալի է որ երբ այս վերջիններս չունին ճիշդ ընտրելու հարկաւոր պատրաստութիւնը, ինչո՞ւ չեն դիմեր մասնագէտներու, ի հարկին երկրին մշակութային կառոյցներուն: Առիկա չընելով, կը խորհրդանշէ արդեօք թէ կը վիրաւորեն մեր հաւաքական արժանապատուութիւնը:

Վ. Պ.

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Ս. Յակոբ Առաջնորդական Մայր եկեղեցւոյ համայնքը, ամբողջ շաբաթ մը՝ Դեկտեմբեր 11էն 17, յիշատակած է Մեծ Մասիս բարձրացած Ս. Յակոբի յիշատակը: Ծանօթ է որ Ս. Յակոբ Նոյեան Տապանէն մասունք մը ունենալու համար հաւատքով եւ Աստուծոյ հնազանդ հոգիով բարձրացած էր Մեծ Մասիսն ի վեր: Ըստ աւանդութեան, հակառակ սուրբին առջեւ ելած բազմաթիւ գժուարութիւններուն՝ ան ետ չէր կեցած իր մտադրութենէն եւ այդ վճռակամութիւնը Աստուած գնահատած էր հրեշտակին միջոցաւ Տապանէն մասունք մը տալով անոր: Դեկտ. 14ի երեկոյեան, եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւը՝ Գառնիկ Քհնյ. Գոյումեան դասախօսութիւն մը տուած է, նիւթ ունենալով «Հայ Եկեղեցւոյ բարեկարգութիւնը ըստ Զարեհ Արք. Ազնաւուրեանի»: Ան իր նիւթը զարգացուցած է հետեւեալ կէտերով. ի՞նչ է եկեղեցին, ո՞ւր է Հայ Եկեղեցին. Ծէսը. Սրբութիւնը եւ սուրբերը. Մեծ եղեռնի զոհերուն սրբացման հարցը եւ ներքին բարեկարգութիւն: Դեկտեմբեր 15ին, արուեստագէտ եւ լուսանկարիչ Հրայր Բագէ (Խաչերեան) կատարած է Արեւմտահայաստանի հայ եկեղեցիներուն նուիրուած սահիկներու ցուցադրութիւն մը, բացատրութիւններ տալով: Դեկտեմբեր 17ին, պատարագած է թեմին առաջնորդը՝ Խաժակ Արք. Յակոբեան:

*
**

ՊՈԼՍՈՑ Դպրեվանքի երդիքին տակ, Դեկտ. 27ին տօնուած է Կաղանդը հոծ բազմութեան մը ներկայութեան: Դպրեվանքի տնօրէնը՝ Հայկ Նշան յորդորներ ըրած է աշակերտներուն եւ մաղթած ապագայ երջանկութիւն եւ զօրաւոր կամք: Խնամակալութեան ատենապետն ալ՝ Թագուհ Անան յիշատակ մը պատմած է Դպրեվանքի իր կեանքէն: Բեմ հրաւիրուած է Շիւլիի փոխ քաղաքապետը՝ Վազգէն Պարըն, որ իր երախտագիտական զգացումները արտայայտած է Դպրեվանքին նկատմամբ, յիշեցնելով որ ինք ոչ թէ հայերէն, այլ թրքերէն իսկ չէր գիտեր երբ Պոլիս եկած է եւ Դպրեվանքին չնորհիւ է որ գտած է իր բուն ինքնութիւնը: Ան ըսած է նաեւ թէ ինչեր պակաս մնացած կ'ըլլային եթէ Գարեգին եւ Շնորհք պատրիարքները ստեղծած չըլլային Դպրեվանք: Ողջոյնի խօսքով իր բարեմաղթութիւնները ըրած է նաեւ Ծնողաց Միութեան ատենապետուհի Թագուհի Գասարճեան: Ապա, բեմ հրաւիրուած է Մարմարայի խմբագրապետը՝ Ռ. Հատտէճեան, որ նոյնպէս ծանրացած է Դպրեվանքին կարեւորութեան վրայ ու շեշտած թէ ինչպէս երախտագիտութեամբ կարելի է յիշել երկու մեծանուն պատրիարքները, որոնք իրենց կեանքը նուիրաբերեցին Դպրեվանքին: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը աշակերտներուն կողմէ: Սրտի խօսք արտասանած է Արամ Եպիսկ., հուսկ բանքը արտասանած է Շահան Արք.:

ԸՍՏՈՒՄ ԱՐԾԱՒԱԳԻՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ և ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԵՐԳ

Յունուար 28ին, ժամը 15ին, սալ Գորթօ(*) հայկական եւ ռուսական երաժշտութեան համերգ մը տեղի կ'ունենայ, որու կը մասնակցին Սաթենիկ Խուրտոյեան (ջութակ), Ասքար Իշանկալիյեւ (թաւջութակ), Անն-Սեսիլ Ռընար-Եաղմուրեան (սոփրանօ), Սուրէն Շահէ-Ճանեան (պաս), Լիտի Պարգեւ-Եաղմուրեան եւ Գլօռիս Շէքճեան (դաշնակ): Ցայտագրին մաս կը կազմեն Կանաչեան, Բաբաջանեան, Խաչատրեան, Ռախմանինով, Զայքովսքի, Էլման:

Տոմսերու համար դիմել՝
01·43·71·60·71

(*) 78 rue Cardinet — 75017 Paris

րուն վրայ կ'երեւէր «հայրենի արուեստագէտի» մը թողած ժայռափոր խեղագրութիւնը:

Նման աւերներուն դիմաց՝ պատասխանատուները կամ անտարբեր էին, կամ նոյնիսկ թոյլատու: Հայաստանցի աշակերտի մը հայերէն լեզուին տեսարակը այս տեսակ քաղաքական փափկանկատութեան ցայտուն նմոյշը կը պարզէր: Շապիկին վրայ գրուած կ'ըլլար «Հայերէն Ուղղագրութիւն» կամ «Հայ Գրականութիւն», սակայն քիչ մը վար՝ «Սամվել Հարութիւնյան»: Իմ հարցումներուս թէ ինչո՛ւ ազգային ուղղագրութեամբ չեն գրուած, պատասխանը կ'ըլլար. «Եօթը տարի ըսէնց եմ գրել, նո՞ր փոխեմ» կամ ալ «Իմ անունն ա, ոնց ուզում՝ գրում եմ»: Եթէ պիտի պարզուէր թէ փոխանօրէնը յանձնարարած էր ստորին դասարաններու հայերէնի ուսուցչուհիին՝ հայաստանցիներուն գլուխը չցաւցընել դասական ուղղագրութեամբ, ուստի եթէ «կօչիկ» բառը ո-ով գրէր լիբանանցի կամ պուլակարա-հայ աշակերտ մը՝ նիւթը կ'իյնէր, մինչդեռ հայաստանցին աներեւակայելի սխալ մը իսկ «մեզ մօտ ասէնց են գրում»ով կ'արդարացնէր:

Իր չահերուն վրայ հսկող եւ ինքզինք մեծամասնութեան հակադրող հայաստանցի խմբակին ներկայութիւնը անխուսափելի անդրադարձը կունենար չուրջը: Պուլկարահայ մը աւելի Պուլկար կը դառնար, իսկ յունահայ մը՝ աւելի Յոյն՝ զատորոշելու համար «իսկական» Հայերէն:

Վերջերս նամակ մը ստացայ հայաստանցի չրջանաւարտներէն մէկէն: Ամերիկա է անչուշտ եւ երջանիկ է, «անսահման հնարաւորութիւններու երկիր է» կ'ըսէ: Կասկած չունիմ Ամերիկայի մասին, սակայն երիտասարդին ընտրութիւնը ա-դա՞տ էր արդեօք, թէ՞ եօթը տարի տեւած ուղեղի լուացումներուն արդիւնք: Առջեւան Մելգոնեանէն չրջանաւարտներէն Հայաստան հաստատուող եղած է, այսօրուանէն միայն մէկ ճամբայ կայ. դէպի Անգլիան կամ քայլ մը անդին գրտնրուղ Ամերիկան:

Փրկե՛լ Մելգոնեանը: Այո, փրկել, սակայն ո՞ր մէկը. ուխտուն տարի առաջ հիմնադրուա՞ծը, թէ՞ այսօրուան կրթական խանութը: Առաջինը ի չիք դարձած է. զայն կարելի է միայն վերակերտել:

Զփրկե՛լ... Յաւիտենական ոչինչ կայ երկրին երեսը, եւ Մելգոնեանը օր մը պիտի փակուի, ինչպէս օր մը փակուեցան Գլաձորի համալսարանը կամ Կարնոյ Սանասարեանը: Ժամանակը գաղտնապահ հոր մը չէ, այլ ճիշդ հակառակը՝ լեռ մըն է, որ որչափ հեռանայ՝ այդչափ կը դառնայ անգթօրէն տեսանելի: Կ'անցնին տարիներ, եւ չատ մը փաստեր մէջտեղ կ'ելլեն:

Սակայն վերջին զանգակը լռելէ առաջ կ'ուզեմ որ ՀԲԸՄ ծանուցանէ իր անանկութիւնը եւ նախ ի'ր դուռին խոշոր կղպանք մը կախէ: Եթէ ազգը այլեւս պէտք չունի Մելգոնեանի պէս կրթարանի մը, Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան մը գոյութիւնը առաւել եւս անիմաստ է:

Ե. Լ.

2003

ԱՆՑՈՒԿԸ — ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Հայրս նամակ նամակի վրայ գրելով տեղեկութիւն ինձմէ կը պահանջէր վարժարանիս մասին, եւ ես ստիպուած էի սուտերով իրեն պատասխանել: Կը գրէի թէ մէկ սանթիմ իսկ ծախք չպիտի տամ. համալսարանի դասերուն ձրի պիտի հետեւիմ. թէ, միայն սնունդիս ծախքերը իմ վրաս պիտի ըլլան, ու ասոր համար իր քրտնաթոր աշխատութիւնն ինձ հարկաւոր էր: Կ'ուղղէի չարունակ քայլերիչ խօսքեր, կ'օրօրէի զինքը այսպէս, մինչեւ որ կրթական նախարարութենէն եկաւ վերջապէս աղերսագրիս պատասխանը, 1880 Մայիս 7 Թուականով նշանակուած:

Բայց եկած այս պատասխանը, ո՛չ թէ բժշկական վարժարանը արձանագրուելուս հրամանն էր, այլ իմ պոլսական Պաշըլիէի տիպլոմս Ֆրանսականի հաւասար ընդունուած ըլլալուն հաճութիւնը, որուն ի փոխարէն պարտաւոր էի ցնծալ 200 Ֆրանք եւ աւելի: Իսկոյն գացի հաստուցանել այս գումարը, որ չատ չանցած բացաւ իմ առջեւ արձանագրութեան դուռը ու եղայ օրինաւոր աշակերտ բժշկական համալսարանին: Բ. տարւոյն: Տասը Էնսէրիփսիոններս ալ ինձ չնորհուեցաւ 300 Ֆրանքի փոխարէն:

*
**

Զմոռնամ ըսելու, որ Պոլսոյ Ֆրանսական դեսպանին յանձնարարականին եւ նախապար Ուատինկթոնի խոստումներուն չնորհիւ ես գրոլորովին ազատ պիտի ըլլայի սոյն վերոգրեալ ծախքերէն, սակայն իմ չար բախտս, քանի մը չաբաթ յետոյ նախարարական փոփոխութիւններ տեղի ունեցան. Ուատինկթոնին յաջորդեց Ֆռէսինէն, եւ ինձ համար ըլլալիք չնորհները յեղակարծումն ջուրը ինկան:

Եւ այս փոփոխութիւններն եղան պատճառ, որ ես գացի գտնալ Մ. տը Գուրթուլին, անոր գլուխը ուռեցնել, ճար մը գտնալու համար: Մ. տը Գուրթուլի, կը խոստովանիմ թէ չատ աշխատեցաւ նախապար Ուատինկթոնի կողմէ ինձ եղած խոստումները իրականացնելու, բայց անհնարին եղաւ: Այս անկարելիութեան հանդէպ էր, որ Գուրթուլի ուզեց Ֆրանսական պատիւը փրկել. ինձ համար դրամ հայթայթեց, ինչպէս պատմած եմ արդէն:

Մ. տը Գուրթուլիին ինձ մատուցած մեծ ծառայութեանը համար, Սաթենիկ զրոյս հիւսել տուի մետաքսեայ ծաղկազարդ քսակ մը, վրան ալ G. C. գիրերը բանուած ու տարի իրեն նուիրել զայն, զոր մեծ ուրախութեամբ ստացաւ ձեռքէս եւ սքանչացաւ բանուածքին:

*
**

Սկսայ այլեւս չարաչար աշխատիլ, ջանադիր կերպով հետեւիլ Քիմիայի, Ֆիզիքի եւ Հիսթուար Նաթիւրէլի դասերուն:

Ընտիր եւ պերճախօս դասատուներ ունէինք: Քիմիայի համար մեծանուն դիտնական քիմիագէտ Վիւրցը, Ֆիզիքի համար Կավարէ ու Կարիէլ երկու բնագէտները, իսկ Պօթանիքի համար Պայոն երեւելի բուսաբանը, որուն հետ կենդանաբանութեան (զօոլոժի) ճիւղը կ'աւանդէր մեզ տը Լանըսան մեծահմուտ դիտունը, որ յետագային նշանակուեցաւ Թոնքէնի ընդհանուր կառավարիչ, յաջորդելով հոն Փօլ Պերթ մեծահռչակ հեղինակաւոր գիտնականին:

Բացի այս դասերէն, պէտք էր նաեւ յաճախել հիւանդանոց, որ բժշկական գործնական ուսումներուն ընտրելագոյն դպրոցն է, կ'ըսէին, եւ իրաւամբ, զի այլ է հիւանդութիւն մը կարդալ գիրքերու մէջ, եւ այլ է զայն տեսնալ, չօշափել ուղղակի հիւանդ եղողի վրայ:

*
**

Առաջին հիւանդանոցը, ուր սկսայ յաճախել «Օթէլ-Տիէօ» նորաչէն հիւանդանոցը եղաւ, այն որ Նոթր-Տամ տը Փարի եկեղեցւոյն ճիշդ դէմն է, քնակարանէս ալ ոչ հեռու:

Օթէլ Տիէօի մէջ սկսայ հետեւիլ Փրոֆ. Ռիւէի համբաւաւոր վիրաբոյժին դասերուն. ներկայ կ'ըլլայի իբր պարզ դիտող, անոր կատարած գործողութիւններուն, որոնք լուսահոգի մեծ հայրս ինձ կը յիշեցնէին ու զարմանալի բաներ կը թուէին թէեւ, բայց տակաւ ուշադրութիւնս եւ ուսումնասիրութիւնս կը լարէին:

(Շար. 144)

(Շար· Ա· էջէն)

ղեկավար կրցած են քնաջնջել· ինկած բոլոր ռումբերը տասնեակէ մը աւելի պինուարեալներ սպաննած են:

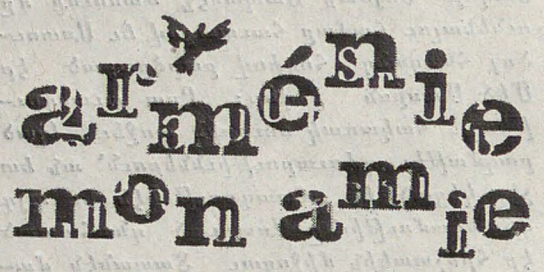
ՖՐ· ՀՈԼԱՆՏ կը շարունակէ պնդել որ ընկերվարականները տուրքերու յաւելում պիտի ընեն եթէ իշխանութեան գլուխ գան, ինչ որ Սեկոլէն Ռուայալ չի նախատեսեր: Հոլանտի համար այդ յաւելումը կը վերաբերի անոնց որոնք ամսական 4·000 եւրոյէն աւելի կը շահին: Միւս կողմէ, Ս· Ռուայալ Տ· Սթրօս-Քահնին եւ ուրիշ երկու խորհրդարանականներու յանձնած է ախտաճանաչում մը ընելու պարտականութիւնը հարկային հարցերու մասին, որպէսզի յստակ առաջարկներ կարենայ ընել:

ՊՈՒՇԻ «նոր ռազմավարութիւնը» իրաքի համար միայն քննադատութիւններով դիմաւորուած է եւ ելոյթին ընթացքին իսկ, նախագահը ցոյց տուած է թէ ոչ համոզուած է, ոչ ալ կրնայ համոզել:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իրենց չատ սիրելի ծնողքին՝ Զարմայրի եւ Վարդուհիի եւ Իփէքբանեան ընտանիքին յիշատակին, Թագուհի եւ Շուշանիկ Մուսայեան 200 եւրօ կը նուիրեն «Ցառաջ»ին:

EXPOSITION

«Les 12 Capitales d'Arménie»

à la Conciergerie
2 Boulevard du Palais
75001 PARIS

Du 15 décembre 2006
au 18 mars 2007

Ս· ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

ԳՐԱԿԱՆ – ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՑԹՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

Հինգշաբթի, Յունուար 18,
ժամը 20·30ին

Նիւթ՝
Անցեալ դարասկիզբին, Փարիզի հայ համայնքի մշակութային գործիչ՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ՇԱՀՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Կը ներկայացնեն՝
Արտաշէս ՈՍԿԱՆԵԱՆ
եւ
Կարէն ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Կոմիտաս Վարդապետի երգերու ունկնդրութիւն՝ համա – եւրոպական համբաւի տիրացած երգիչի մեկնաբանութեամբ:

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ազիէլի «Ակնունի» մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է 200ական եւրօ Պ.Պ. Տիգրան Տէվէճեանէ եւ Մանուկ Քիւրտօղլեանէ:

□

La Section «SEVAN» de Vienne
présente

LE SPECTACLE DE NOEL

DE SON ECOLE HEBDOMADAIRE
Le Dimanche 21 janvier
à 15 heures 30 précises
au Théâtre de Vienne

Au programme : Chants, danses • Poésies • Sketches, Théâtre sous la direction de **Nareg DOURIAN** en collaboration avec la Maison de la Culture Arménienne de Vienne.

Comme chaque année, le Père Noël sera au rendez-vous pour distribuer cadeaux et friandises aux enfants.

Venez nombreux les encourager...

□

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի «Տէր-Դաւթեան» մասնաճիւղի Լոթօն Փետրուար 11, ժամը 14·30ին

ATRIUM de Chaville
Espace Louvois
3 Pavé Robert Schuman

□

Section Paris

SEJOUR FAMILIAL

25 février au 4 mars

La Section **«Archalouys Tathéossian»** de Paris organise son séjour familial dans le centre de vacances de Bellefontaine (Jura).

Ambiance arménienne assurée ! ! !

Venez avec vos enfants, petits-enfants ou amis et rejoignez-nous sur les pistes de ski, de luge ou tout simplement dans le Centre ! ! !

Renseignements et inscriptions auprès de :

- Araxie 01 39 83 71 19 (19h à 21h);
- Alice 01 42 93 03 56 (19h à 21h).

Date limite : 31 JANVIER

l'Association MACHTOTZ
pour la défense de la langue arménienne
organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 17 février — 16 juin 2007

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans,
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.

L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian
avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris.
(Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent,
le samedi entre 12h et 15h, à Paris.
Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio :
87 euros + 8 euros frais d'expédition

Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

DEVENEZ MONITEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous êtes titulaire du BAFD. du BAFA ou stagiaire BAFA ?
Rejoignez notre équipe d'animation pour les séjours de juillet et août 2007 pour :

— Encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura,
— Proposer diverses activités aux enfants dans un cadre très agréable et dans une ambiance arménienne qui fait le succès de la colonie depuis plus de 50 ans...

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante:
Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

♣

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
RECHERCHE
POUR SES SEJOURS DE JUILLET ET AOUT 2007
A BELLEFONTAINE DANS LE JURA

— des Assistant(e)s-Sanitaires
— des Cuisinier(e)s, Aide-Cuisinier(e)s

N'hésitez plus... envoyez votre candidature avant le 31 janvier 2007
à l'adresse suivante :
Croix Bleue des Arméniens de France
17 rue Bleue — 75009 PARIS
par mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

Les activités du mois de Janvier du CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP

MARSEILLE

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

L'ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

— **EXPOSITION** du peintre Hagop HAGOPIAN (Arménie),
Du 9 janvier au 15 février et **VERNISSAGE** le **9 janvier** à 19h30,
aux Archives et Bibliothèque Départementales
(18-23 rue Mirès — 13003 Marseille).

— **CONFERENCE**
Dimanche le **21** à 16 heures
au Centre Culturel Sahak-Mesrop 339 avenue du Prado - 13008 Marseille par le Dr. Albert KHAZINEDJIAN : «L'Eglise Apostolique Arménienne Universelle et Orthodoxe. Son histoire, sa christologie, sa place dans l'œcuménisme».

— **CONCERT** du Chœur SAHAK-MESROP,
Samedi le **27** à 18 heures au Musée de la Tapisserie d'Aix-en-Provence.
Direction : Khatchig YILMAZIAN — Au piano : Juliette YILMAZIAN
Solistes: Ani Conquet — Antranik Minassian — Noubarig Derminassian

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 16
MARDI
16 JANVIER
2007

LE NUMERO: 1.20€

ՀԱՅՐԱՆԴ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Աւէօրիայ առաքում)
270 եւրօ (Շարաթաթերթ առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·620 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·620

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

Ն. ՍԱՐՔՈԶԻԻ «ԳԱՂԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ»

«ՓՈԽՈՒԱԾ ԵՄ» ԿԸ ԿՐԿՆԷ ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆ

Ինչպէս կ'ակնկալուէր, Ցունուար 14-ին Նիքոլա Սարքոզի, միակ թեկնածուն իր (ԻՒ·ԷՄ·ՓԷ·) կուսակցութեան, ըստացաւ չարքերուն քուէներուն ջախջախիչ մեծամասնութիւնը, հասնելով 98,1%ի համեմատութեան: Փորթ տը վէրսայլ հաւաքուած էին 80էն 100 հազար հոգի (կամ 60էն 80 հազար ըստ աղբիւրներու) եւ քուէարկութեան մասնակցած են 337 հազար անդամներուն 69,06%ը, թիւեր, որոնք կը յիշեցնեն անձի պաշտամունքի հին օրերը: Ն· Սարքոզիի կողմն էին այլեւս չիրաքեան աշխարհի ամէնէն հաւատարիմներէն՝ Ժ·-Փ· Ռաֆարէն, Մ· Ալիօ-Մարի, Ալէն Ժիւփէ: Կարճ այցելութիւն մը կատարած էր Տ· տը Վիլըփէն, բացակայ էր Ժ·-Լ· Տըպրէ եւ Ժ· Շիրաք ոչ մէկ ուղերձ ղրկած էր:

Սարքոզի խօսեցաւ մէկ ժամ քառորդ մը եւ իր ելոյթը անկէց չարադրուած էր, որ գոհացում տայ բոլորին՝ ձախ, աջ, կեդրոն, եւլն·, եւլն·: Իր լոզունգն է «Միասին ամէն բան կարելի կը դառնայ»:

Շեշտելով թէ փոխուած է, այլեւս մխայն մէկ կուսակցութեան թեկնածուն չէ, կ'ապաւինի անցեալի զանազան մեծերուն՝ Հիւկօ, Մանտէլ, Գլեմանսօ, Զօլա, Ժօրէս ու աւելի մերձաւոր չրջանին՝ տը Կօլ, բայց նաեւ Շապան-Տէլմաս, ինչ որ պատճառ կ'ըլլայ ներկայ այրիին արցունքներուն:

«Փոխուած եմ» կը կրկնէ Սարքոզի, որովհետեւ կ'ուզէ բոլորին սիրտը առնել, վախ չպատճառել, ամէն հոսանքի գոհացում տալ եւ այդ առընչութեամբ ամէն զիջումի պատրաստ է: Եւ որքան ալ չեչոը դնէ Ֆրանսայի անկախութեան վրայ, ամերիկեան ճեւի այս համաժողովն իսկ չէր կրնար մտահոգութիւններ չպատճառել բոլոր անոնց որոնք իր մէջ կը տեսնեն հաւատարիմը Ամերիկացիներուն: Շարք մը տեսակէտներու կարգին յիշեց որ դէմ կը մնայ Թուրքիոյ անդամակցութեան Եւրոպական Միութեան, չեչտելով.- «Աչխարհի բոլոր երկիրները կոչում չունին անդամ դառնալու, սկսելով Թուրքիայէն, որ իր տեղը չունի Միութեան մէջ»:

Ամերիկեան այս շօն, որու ընթացքին Սարքոզիի խոստումները չպակսեցան, հաւանաբար տպաւորեց չատերը, որքան ալ գործածուած ոճը հեռու ըլլայ Ֆրանսական ընթացիկ հասկացողութենէն: Խոստացաւ բնակարան ապահովել բոլոր անոնց որոնք անօթեւան են (700 հազար) հարցը լուծելու համար տասը տարիէն, կարգադրել հանգստեան թոչակներու անհաւասարութիւնները, ժառանգական տուրքերու անարդարութիւնները, տուրքերու, ուսանողներու և այլ, վերջապէս՝ բոլոր առկախ հարցերը:

Իրմէ առաջ ելոյթ կ'ունենային բոլոր սարքոզականները, որոնց առաջինն էր Պալատիւր: Ան, երբ կը չեչտէր՝ «Նիքոլա Սարքոզի լաւագոյնն է ապահովելու համար մեր յաղթանակը: Նոյնիսկ միակն է», պարզապէս ըսել կ'ուզէր որ Շիրաք պէտք չէ ներկայանայ:

***

Զօրակցութեան մարմնին պէտք է նախագահէ Սիմոնն Վէյլ, կեդրոնատեղին կը դառնայ 10րդ թաղամասը (ռիւ տ'Անկէց):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄՆ–ու Արտաքին գործերու նախարարը Գ· Ռայս Գոնկրէսին մէջ ելոյթ ունենալով Իրաքի կացութեան մասին, զգուշացուցած է երկրին հողային ամբողջականութեան ուղղուած սպառնալիքներուն դէմ· ըսած է թէ եթէ այդ ամբողջականութիւնը քայքայուի, դլխաւոր հարցերէն մէկը պիտի ըլլայ քրտականը· Քիւրտերը որոնք այսօր կը նախընտրեն Իրաքի բաղկացուցիչ մէկ մասը ըլլալով մնալ, երկրին մասնատումին պարագային պիտի ուզեն անջատուիլ, ինչ որ հարց պիտի ստեղծէ Թուրքիոյ եւ իրենց միջեւ: Ատիկա ալ ներքին խնդիր պիտի ստեղծէ Թուրքիոյ համար: Պաշտպանութեան նախարար Ռ· Կէյց ալ չեչտած է թէ Իրաքի մէջ ԱՄՆ–ու ձախողութեան պարագային Իրանը, Թուրքիան, Սուրիան եւ միւնիի պետութիւնները պիտի փորձեն միջամուխ ըլլալ եւ ցեղային խմբաւորումներու միջեւ ալ ցեղային մաքրազործումներու կրնայ ձեռնարկուիլ:

«ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՑՍՐՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՆԵՐԸ» կոչուած Թուրք ազգայնականներու խմբակ մը Ցունուար 14 Կիրակի կէսօրին յայղոած է Թափանցել Պելժիոյ Պաշտպանութեան նախարարութեան կայքէջը ու խանգարած անոր ընթացքը:

Ս· ՀԻՒՍԷՑՆի խորթ եղբայրը եւ ջերմախոհական դատարանին նախկին նախագահը, որոնք Հիւսէյնի հետ մահուան դատապարտուած էին, բայց գործադրութիւնը յետաձգուած էր, կախաղան հան-

(Շար·ը Դ· էջ)

ԱՄՆ-ՈՒ ԱՆԳԱՐԱՑԻ ՆԱԽԿԻՆ ԴԵՍՊԱՆԸ՝ «ՁԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔԸ ԿԸ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒԻ»

ԱՄՆ–ու Անդարայի նախկին դեսպանը Մ· Փարրիս պատասխանելով «Միլլիյէթ»ի լրագրողներէն Տ· Սազաքի հարցումներուն (Ցունուար 15), արտայայտուած է նաեւ Հայկական Ցեղասպանութեան Գոնկրէսին կողմէ վաւերացումի հեռանկարին մասին:

Փարրիս ըսած է·

«Օրինագիծին օրակարգի առնուելուն հաւանականութիւնը 100% է: Կրնայ թէ՛ Ներկայացուցիչներու ժողովին, թէ՛ Ծերակոյտին կողմէ վաւերացուիլ: Թուրքիա աւանդաբար վստահած է Ուաչինկթընի քաղաքական դերակատարներուն նեցուկին: Կարդ մը պատճառներով այդ նեցուկը այս անգամ կրնայ տկարանալ: Ունինք Գոնկրէս մը ուր դեմոկրատները մեծամասնութիւն կը կազմեն: Դեմոկրատները անտարբեր չեն Հայկական Հարցին:

Ցեղասպանութեան օրէնքը կրնա՞յ վաւերացուիլ· Այո՛: Ամէն մարդ կը տեսնէ թէ այդ օրինագիծը 2007ին աւելի պիտի բարդացնէ յարաբերութիւնները: Թէեւ ատիկա չի նշանակեր թէ ԱՄՆ–ու քաղաքականութիւնը պիտի փոխուի:

ԱՄՆ–ու քաղաքականութիւնը տակաւին պատրաստ չէ որոշ եղրաբանութիւն մը գործածելու: Որեւէ օրինագիծ վաւերացուի, կամ ոչ, օրինական բնոյթ պիտի չունենայ: Որովհետեւ Պուշ հզօր նեցուկ կը տրամադրէ Թուրքիոյ»:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԲԱՆԱԿԻՆ 15ԱՄԵԱԿԸ

Հայկական բանակին 15ամեակին նուիրուած ձեռնարկները կը սկսին Ցունուար 26ին, Սունդուկեան թատրոնին մէջ համերգ – ներկայացումով մը: Ցունուար 28ին ալ Օփէրայի սրահին մէջ հանդիսաւորութեամբ կը տօնուի նոյն տարեդարձը: Պարզեւատրումներ կ'ըլլան, համերգ տեղի կ'ունենայ: Բանակին նուիրուած ձեռնարկներ կը կազմակերպուին ամբողջ տարուան ընթացքին, երեւանէն դուրս այլ քաղաքներու մէջ ալ: Արուեստագէտներ համերգներ կու տան զինուորներուն, հեռատեսիլի հաղորդումներու շարք կը պատրաստուի, դպրոցներուն մէջ բանակի պատմութեան դասեր կը կազմակերպուին:

ԼՂՀ–ի մէջ եւս յատուկ չուքով կը նչուի նոյն տարեդարձը:

ԱՐԺԱՆԹԻ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՑԱԾ Է ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔԸ

Արժանթինի նախագահը Ն· Քիրչները Ցունուար 11ին ստորագրած է խորհրդարանին եւ Ծերակոյտին կողմէ վաւերացուած օրէնքը որ Ապրիլ 24ը ի յիշատակ Հայկական Ցեղասպանութեան զոհերուն, կը հռչակէ հանդուրժողութեան եւ ժողովուրդներու փոխադարձ յարգանքի օր: Օրինագիծը խորհրդարանէն ընդունուած էր Նոյեմբեր 29ին, իսկ Ծերակոյտէն՝ Դեկտեմբեր 13ին:

Օրէնքը կարելիութիւն կու տայ հայ պաշտօնէութեան, ուսանողութեան, բացակայելու այդ օրը իրենց աշխատանքէն ու դասերէն, մասնակցելու համար Ցեղասպանութեան նուիրուած ձեռնարկներու,

ՄԱՄՈՒԼ

«JDD»

(14 janvier)

Génocide arménien :

Bernard-Henri Lévy soutient la loi qui va passer au Sénat

«A LA TURQUIE DE FAIRE SON TRAVAIL»

Ծանօթ փիլիսոփան անգամ մը եւս իր զօրակցութիւնը կը յայտնէ Հայոց Ցեղասպանութեան ճանչման դէմ Ազգ· Ժողովին կողմէ քուէարկուած օրինագիծին: Այս անգամ Ժուռնալ տիւ Տիմանշի մէջ է որ չի վարանիր արտայայտելու իր տեսակէտը, չեչտելով թէ չի կրնար ընդունիլ երկու չափ երկու կշիռի սկզբունքը: Սկիզբէն կ'ըսէ· «Օրէնքներ կան, որոնք կը պատժեն Շոայի ժխտումը, բնական է, որ մխա ցեղասպանութիւններն ալ, եւ մասնաւորաբար Հայոց Ցեղասպանութիւնը, նոյն վերաբերումը վայելեն: Կ'աւելցնէ որ՝ «այն պատճառաբանութիւնը, որու մասին յաճախ խօսած է Գլօտ Լանզման, եւ որ լինճի համար ալ նոյնն է, Հայոց Ցեղասպանութեան պարագային, ժխտումը չի՛ յաջորդեր ցեղասպանութեան, այլ համաժամ է: Անոր մա՛ս կը կազմէ, նոյն ձեւով է որ ցեղասպանները կը գործեն իրենց արարքը եւ կը ջանան անհետացնել հետքերը»:

Դէմ կ'արտայայտուի մտաւորականներուն նաեւ պատմաբաններուն, որոնք ընդդիմացան այս տեսակ «յիշողութեան օրէնքներ»ուն: Իրեն համար անհասկնալի են թէ ի՞նչ են այդ «յիշողութեան օրէնքները»· ինք կը խօսի միայն ցեղասպանութիւններու մասին: «Ի՞նչ է, կ'ըսէ, օրէնքներու այդ պատմութիւնը, որ կը խոչընդոտէ պատմաբաններու աշխատանքը: Ժխտողականութիւնն է որ կը խոչընդոտէ անոնց աշխատանքը»:

Իր եղրակացութեան մէջ, կը խորհի որ Թուրքիոյ կողմէ Հայոց Ցեղասպանութեան ճանաչումը վճռական տարր մըն է, եւ այն օրը, որ Թուրքիան ներկայանայ հաչտ իրենց ոճրային յիշողութեան հետ, այն ատեն, միւս արգելքներու մեծ մասը կը սկսի չքանալ:

***

«LE MONDE»

(14/15 janvier)

YOUSOUF KARSH, GALERIE D'ICONES

Հելէն Սիմա կ'անդրադառնայ Քարչի լուսանկարներու ցուցադրութեան, հրատարակելով անոնցմէ մէկուն պատճէնը:

Ցուցահանդէսը տեղի կ'ունենայ Գանատական մշակութային կեդրոնը (5 ռիւ Գոնսթանթին, Էնվալիտ), Երեքշաբթիէն Ուրբաթ, ժամը 10էն 18 (Հինգշաբթի մինչեւ ժամը 21):

ԱՐԾՈՆ

ՄԷՆԷՆՏԷԶԻ Բ. ՎԷԹՕՆ ՀՈԿԼԸՆՏԻ ՆՇԱՆԱԿՈՒԻՄԻՆ

Նախագահ Պուշի կողմէ որպէս երեւանի նոր դեսպան կրկին առաջադրուած Ռ· Հոկլընտի նշանակումը երկրորդ անգամ խոչընդոտած է դեմոկրատ ծերակուտական Մէնէնտէզ: Ան անցեալ Սեպտեմբերին ալ վէթօ դրած էր երբ Հոկլընտի թեկնածութիւնը տեղ գտած էր Ծերակոյտի օրակարգին վրայ: Ծերակուտականին պատճառաբանութիւնը այն է որ Ցեղասպանութեան իրողութիւնը մերժելով Հայերու բուռն հակադեցութեան թիրախ նման անձ մը յարմար չէ երեւան դեսպան ղրկուելու: Պէտք է այլ թեկնածութիւն առաջարկուի:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ «Ս. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ» ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՄԷՆՕՐԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

Նիւ Եորքի հրջանին մէջ հայկական ամէնօրեայ առաջին դպրոցին՝ Սրբոց Նահատակաց վարժարանի բացումէն տարի մը եւս՝ 1997ին, հաստատուած է հայկական ամէնօրեայ երկրորդ վարժարանը՝ «Ս. Լուսաւորիչ» ազգային մայր վարժարան անուան տակ, որ կը պատկանի «Ս. Լուսաւորիչ» եկեղեցւոյ:

Հոս հարկ է նշել որ «Ս. Լուսաւորիչ» մայր եկեղեցւոյ ծխական համայնքը ձեւաւորուած է 1903ին, իսկ 1911ին գնուած է եկեղեցին, որ նախապէս եղած է բողոքական աղօթատեղի մը: 1909ին եկեղեցին ունեցած է «մայր վարժարան» անունով հայերէնի միօրեայ դասընթացք մը, ապա՝ Պրուքլինի կողմը՝ Ուաշինկթըն Հայցի մէջ, «Ահարոնեան» դպրոց մը, անկէ ետք՝ «Լեւոնեան» շաբաթօրեայ դասընթացք մը, հուսկ՝ 1920ական թուականներէն սկսեալ՝ Ս. Լուսաւորիչ մայր եկեղեցւոյ շաբաթօրեայ վարժարան մը: Հայրենիքէն արտագաղթած ծնողներ, դժուար պայմաններու տակ ժամանակ գտած են իրենց զաւակները ղրկելու շաբաթօրեայ վարժարան, մայրենի լեզուն սորվելու եւ իրենց ինքնութիւնը պահպանելու նախանձախնդրութեամբ:

«Ս. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ» ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ԾՆՈՒՆԴԸ

1976ին Նիւ Եորքի Հ.Յ.Դ. «Արմէն Գարօ» կոմիտէն, Վուտսայտ թաղամասին մէջ կը գնէ երկյարկանի շէնք մը, զայն վերածելով Հայ կեդրոնի մը: Այդ օրերուն շէնքի գնման համար Հ.Օ.Մ.–ը յատկացուցած է շուրջ 100 հազար տոլար, քոյր միութիւններ օգնած են եւ Տիկին Սերոբեան նուիրած է չօշափելի գումար մը:

Առաջին իսկ օրէն Հայ կեդրոնի պատասխանատուները եւ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը մտածած են շէնքին վարի յարկը վերածել ամէնօրեայ վարժարանի: Եւ այսպէս, Հայ դպրոցի առաքելութեան հաւատացող խումբ մը ծխականներու նախաձեռնութեամբ, Մի քանի հանգիններու արեւելեան Թեմի ազգային Առաջնորդարանի հովանաւորութեամբ, Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հովիւ Մուշեղ Ք.Հնյ. Տէր-Գալուստեանի պատուոյ նախագահութեամբ, Հայ կեդրոնի վարչութիւնը ձրի տրամադրելով շէնքին վարի սրահը, հիմը դրուած է Նիւ Եորքի հայկական ազգային ամէնօրեայ «Ս. Լուսաւորիչ» վարժարանին: Այդ տարին Թեմին առաջնորդը եղած է Գարեգին Արք. Սարգիսեան, ապա՝ կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, հուսկ՝ կաթողիկոս Ամենայն Հայոց: Դպրոցին բացումը կատարուած է 1977 Սեպտ. 24–ին, ձեռամբ օրուան առաջնորդական փոխանորդ Օշական Վրդ. Զօլոյեանի (ներկայիս՝ Օշական Արք., առաջնորդ Ամերիկայի արեւելեան Թեմին):

Եւ ահա մեծ դոհողութիւններով 30 տարիներէ ի վեր կանգուն մնացած Նիւ Եորքի «Ս. Լուսաւորիչ» ազգային ամէնօրեայ վարժարանը այցելեցի Մայիս 3ին, Նիւ Եորքի Հայ կաթողիկէ համայնքի ժողովրդապետ Հ. Անտոն Վրդ. Նորաւունկեանի հետ, մօտէն ծանօթանալու կրթական հաստատութեան կեանքին, անցած ուղիին եւ ներկայ պատկերին:

Դպրոցի գրասենեակին մէջ մեզ կը դիմաւորէ վարիչ–քարտուղար Սարգիս Աբէլեան եւ խնամակալութեան փոխ նախագահ Յակոբ Թէհլիրեան: Նկատելով դպրոցավայրի համեմատաբար փոքրութիւնը, առաջին հերթին հետաքրքրութիւնս կ'ուղղուի դէպի աշակերտներու թիւը: Թեթեւ ժպիտ մը դէմքին, Սարգիս Աբէլեան կ'ըսէ թէ 1997ին վարժարանը սկսած է 25 աշակերտով եւ տարուէ տարի թիւը աւելցած է հասնելով մինչեւ 90ի: Ապա իջած է 60ի, 45ի, զանազան պատճառներով:

Խօսելով հիմնական պատճառներու մասին, խնամակալութեան փոխ նախագահը՝ Յակոբ Թէհլիրեան, դիտել կու տայ որ «Նիւ Եորք քաղաքի հրջանը բաւական տարածուն է: Քաղաքը բաժնուած է զանազան փոքր հրջաններու կամ թաղամասերու: Երբեմն մը կայ՝ ուր կը գտնուի Սրբոց Նահատակաց ամէնօրեայ վարժարանը, որ կը վայելէ էմիթածնական թեմի հովանաւորութիւնը, հետեւաբար այդ հրջանին մէջ չենք մտներ, երթեւեկի պատճառով: Մեր դպրոցի հրջանին մէջ կ'ապրին շուրջ 30 հազար Հայեր, որոնց մեծ մասը Հայաստանէն արտագաղթած է, հետեւաբար, իբրեւ համեստ պայմաններու տէր ընտանիքներ, անոնք կը նախընտրեն իրենց զաւակները ղրկել հանրային վարժարաններ, որովհետեւ անոնք ձրի են, հակառակ այն իրողութեան որ մեր դպրոցին տարեկան թոշակը ամէնէն ժամանն է, բաղդատած հայկական միւս վարժարաններուն, եւ ասիկա՝ ամբողջ Ամերիկայի տարածքին: Մեր դպրոցին տարեկան թոշակը միայն 2 հազար տոլար է, Սրբոց Նահատակաց վարժարանինը՝ 3·800, իսկ Յովնանեան վարժարանինը (Նիւ Ճըրզի) 7 հազար տոլար: Աւելի'ն, նիւթական անճոռնի պայմաններու մէջ եղող ընտանիքներու զաւակներուն զեղչ ալ կը տրուի, երբեմն նոյնիսկ ձրի կ'ընդունինք»:

Աշակերտներու թիւի նուազումի պատճառներէն մէկն ալ այն է, որ հայ ընտանիքներ երբ Նիւ Եորք կ'երթան, երկար չեն մնար հոն՝ գործի, կլիմայի եւ այլ պատճառներով կը ցրուին այլ նահանգներու մէջ, մեծ մասամբ հաստատուելով Գալիֆորնիա: Սարգիս Աբէլեան դիտել կու տայ որ ինք Յունուար 1990ին: Այդ հրջանին Հայ կեդրոնը եւ վարժարանը բաւական աշխոյժ գործունէութիւն մը ունեցած են, սակայն, հետզհետէ ընտանիքներու այլ հրջաններ փոխադրուելուն հետեւանքով աշակերտներու քանակը պակասած է:

1997ին վարժարանին յարկաբաժինը նորոգուած է, վերադասաւորուած են դասասենեակները եւ հաստատութիւնը օժտուած է արդիական յարմարութիւններով: Այդ աշխատանքները կարելի եղած են իրագործել օրուան թեմակալ առաջնորդ Մեսրոպ Արք. Աշճեանի ջանքերով եւ Աւետիսեանի եւ Սիւզան Յակոբեանի բարերարութեամբ: Նոյն տարին՝ Հոկտ. 5ին, թեմին տուած հովուապետական անդրանիկ իր այցելութեան ընթացքին, Արամ Ա. կաթողիկոս կատարած է Հայ կեդրոնի եւ վարժարանի վերանորոգուած շէնքին բացումը:

Իրազեկ դառնալով տրուած տեղեկութիւններուն, ականատես ըլլալով հաստատութեան կառոյցին եւ ի տես աշակերտութեան թիւին, որ այցելութեանս օրը 28 էր, իսկ ներկայ տարեշրջանին իջած է 25ի, մանկապարտէզ եւ նախակրթարան ներառեալ, զարմանքով եւ ներքին հիացումով մը կը հարցնեմ թէ ի'նչպէս կ'ապահովուի վարժարանին տարեկան պիւտճէն: Ջրուցակիցներս կը նշեն թէ վարժարանին տարեկան պիւտճէն շուրջ 200 հազար տոլար է, որուն 30 հազարը ամէն տարի կը յատկացնէ Ս. Լուսաւորիչ մայր եկեղեցին: Յատկացումներ կը կատարեն նաեւ Հ.Օ.Մ.–ը, Համազգայինը, Հ.Մ.Ը.Մ.–ը եւ անհատ նուիրատուներ: Ձեռնարկներ եւ դրամահաւաքներ կը կազմակերպուին, որոնք յաջողութեամբ կը պսակուին, շնորհիւ հայկական դպրոցի առաքելութեան հաւատացող մեր ժողովուրդի զաւակներուն քաջալերանքին:

Հոս հարկ է յիշել դպրոցին 25ամեակին առթիւ՝ «Լոյսի առաքեալներ» անուան տակ հաստատուած հիմնադրամը, որուն տոկոսը կը յատկացուի վարժարանի կարեկից աշակերտներու կրթաթոշակին: Արդարեւ, 5 հազար տոլարի յանձնառութեամբ (տարեկան հազար տոլար նուիրելով), կազմակերպութիւններ եւ անհատներ «Լոյսի առաքեալներ» դարձած են վարժարանին եւ որոնց անունները գետեղուած են դպրոցին սրահի պատին վրայ: Հիմնադրամի հաստատման ժամերով նայում էր պառաւի աչքերին, քամուում էր ոտքերին՝ փորձելով մեղմացնել յուսակտուր լացը, ձմրան գիշերներին տաքացնում էր նրան իր ջերմութեամբ, նստում պառաւի ցաւացող ոսկորներին՝ թեթեւացնում ցաւը:

Վերադարձել էր կեանքի իմաստը. պառաւն ամէն օր ճաշ է պատրաստում, ինչպէս այն ժամանակ, երբ որդին դեռ կար, խանութից երշիկ, քաղցրաւենիք է առնում: Ամէն–ամէն ինչ իր փեսիկի համար:

Ինչո՞ւ, սակայն փեսան ուշանում է:

Ժամանակը սկսեց անքալ չսպիացած վէրքերից: Ժպիտը դանդաղ վարագուրուեց: Հոգին մղձաւանջ էր ապրում: Ելել էր ցաւի բարձունքները, որտեղից դէն էլ ոչինչ չկար, որտեղից դէն՝ ամէն ինչ ունայն է: Դեղնաթոր հայեացքը փնտռում էր հորիզոններ:

Փեսան ուշանում էր:

Յանկապատին թառեց մի աղաւնի եւ անհանգիստ ու տխուր նայեց պառաւին: Ապրելու համար էլ տարածութիւն չմնաց:

ԱՐՓԻ ՎԱՆԵԱՆ
Արցախ–Հադրութ

ԱՊՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՏԱՐԱԾՈՒԹԻՒՆ ՉՄՆԱՑ

քերով եւ Ալա Աբսլանեանի, Պելլա Աւետիսեանի եւ Սիւզան Յակոբեանի բարերարութեամբ: Նոյն տարին՝ Հոկտ. 5ին, թեմին տուած հովուապետական անդրանիկ իր այցելութեան ընթացքին, Արամ Ա. կաթողիկոս կատարած է Հայ կեդրոնի եւ վարժարանի վերանորոգուած շէնքին բացումը:

Իրազեկ դառնալով տրուած տեղեկութիւններուն, ականատես ըլլալով հաստատութեան կառոյցին եւ ի տես աշակերտութեան թիւին, որ այցելութեանս օրը 28 էր, իսկ ներկայ տարեշրջանին իջած է 25ի, մանկապարտէզ եւ նախակրթարան ներառեալ, զարմանքով եւ ներքին հիացումով մը կը հարցնեմ թէ ի'նչպէս կ'ապահովուի վարժարանին տարեկան պիւտճէն: Ջրուցակիցներս կը նշեն թէ վարժարանին տարեկան պիւտճէն շուրջ 200 հազար տոլար է, որուն 30 հազարը ամէն տարի կը յատկացնէ Ս. Լուսաւորիչ մայր եկեղեցին: Յատկացումներ կը կատարեն նաեւ Հ.Օ.Մ.–ը, Համազգայինը, Հ.Մ.Ը.Մ.–ը եւ անհատ նուիրատուներ: Ձեռնարկներ եւ դրամահաւաքներ կը կազմակերպուին, որոնք յաջողութեամբ կը պսակուին, շնորհիւ հայկական դպրոցի առաքելութեան հաւատացող մեր ժողովուրդի զաւակներուն քաջալերանքին:

Հոս հարկ է յիշել դպրոցին 25ամեակին առթիւ՝ «Լոյսի առաքեալներ» անուան տակ հաստատուած հիմնադրամը, որուն տոկոսը կը յատկացուի վարժարանի կարեկից աշակերտներու կրթաթոշակին: Արդարեւ, 5 հազար տոլարի յանձնառութեամբ (տարեկան հազար տոլար նուիրելով), կազմակերպութիւններ եւ անհատներ «Լոյսի առաքեալներ» դարձած են վարժարանին եւ որոնց անունները գետեղուած են դպրոցին սրահի պատին վրայ: Հիմնադրամի հաստատման մասնակցած են 7 անուններ, 3–ը՝ կազմակերպութիւն եւ 4–ը՝ անհատներ: Ներկայիս 6 կազմակերպութիւններ եւ 12 անհատ նուիրատուներ մաս կը կազմեն վարժարանի «Լոյսի առաքեալներ»ու փաղանգին:

«Սուրբ Լուսաւորիչ» ազգային վարժարան այցելութեան ընթացքին հետաքրքրութեանս առանցքը պիտի կազմէր բնականաբար հայերէնի դասաւանդութիւնը, որովհետեւ ամերիկահայ ամէնօրեայ վարժարաններու հաստատումը՝ երկրի կրթական ծրագրի գործադրութեան առընթեր, նաեւ կը միտի մայրենի լեզու ու պատմութեան ուսուցումը իրագործել եւ ազգային ինքնութեան պահպանումը ապահովել:

Առ այդ, կը դիմեմ աղբիւրին, հայերէնի ուսուցչուհի Զմրուխտ Մարգարեանին, որ կու տայ հետեւեալ տեղեկութիւնները: Վարժարանը ունի 9 ուսուցիչ, որոնց երեքը հայերէնի դասաւանդութեամբ կը զբաղին: Հայերէն կը դասաւանդուի օրը 2 պահ. մէկը՝ առաւօտեան, միւսը՝ կէսօրէ ետք: Ուրեմն, շաբաթական 10 պահ յատկացուած է հայերէնի դասաւանդութեան, որ կ'ընդգրկէ լեզուն, պատմութիւնը, կրօնքը, աշխարհագրութիւնը եւ գրականութիւնը: Ասոր կողքին կան նաեւ այցելու ուսուցիչներ, որոնք կը դասաւանդեն երգ, երաժշտութիւն, պար, արուեստ, մարզանք եւ համակարգիչի գործածութիւն: Հետաքրքրութիւնս կը չարժէ գրականութեան ուսուցումը նախակրթարանին մէջ: Ուսուցչուհին կը բացատրէ որ գրականութիւնը կը դասաւանդուի Ե. եւ Զ. կարգերու մէջ, ուր աշակերտներ կը ծանօթանան հեղինակներու կեանքին, անոնց գործերուն, կարդալով անոնցմէ հատուածներ:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՆԻՅԱԶՈՎԷՆ ԵՏՔ

Թիւրքմէնիստանի նախագահ Ս. Նիյազովի յանկարծական մահը պատճառ եղաւ որ գրուի թէ ան ըստալինեան ամբողջատիրական վարչակարգ մը հաստատած էր իր երկրին մէջ։ Ցաճախ կրկնուեցաւ այս զուգահեռը, երբ նոյնիսկ մամուլի մարդիկ լուրջ համեմատական մը ըրած չէին Ստալինի ու Նիյազովի միջեւ։ Եւ այդ տրամաբանութեամբ ալ պէտք է Խրուշչովի մը յայտնուէր թիւրքմէն միապետին։

Ղազախ լրագրող մը Ս. Շէրմաթովա համաձայն չէ Նիյազով–Ստալին զուգահեռին։ Ստալինին հիմնած վարչակարգը Ստալինի հիմնածին չի նմանիր։ Թիւրքմէնպաշին այն կարեւոր տարբերութիւնը ունէր որ պետական կառոյցներէն աւելի յենած էր հաւատարիմներուն նեղ շրջանակի մը որ կը հակակշռէր ամբողջ երկիրը, ըստ մեծաւորին հրահանգներուն։ Նման համակարգ ստեղծուած էր աւելի Ահեղն Իվանի օրով (ԺԶ. դար)։ Նիյազովի նախարարները, վարչական պետերը հասարակ քաղաքացիներուն կեանքը, ճակատագրերը վրելու բոլոր լծակները ունէին։ Այսուհանդերձ, իրենք ալ զերծ չէին գերագոյն պետին տրամադրութեան մէկ ներշնչումով չնորհազուրկ ըլլալու վտանգէն։ Մէկ օրէն միւսը կրնային կաշառակերութեան կամ այլ ամբաստանութեամբ մը դատարան կանչուիլ։ Ահիկա միջոց մըն էր որով Թիւրքմէնպաշին չէր ձգեր որ իր մարդիկը հինանան դիրքի մը վրայ, յարաբերութեան լայն ցանց ունենան, սերտ կապեր հաստատեն։ Ահիկա դառած ճարն էր պալատին դէմ յեղափոխութեան մը պատուար կանգնելու։ Իսկ երբ գերագոյն պետը մահացաւ, իրեններուն ամէնէն մօտիկը՝ Ղ. Պերախմուխամէտով ստանձնեց ղեկը։ Անկէ եաք խրուշչովեան տիպի սառցահալ ակնկալել անտեղի է։

Վարչակարգի ազատականացում մը կը կարօտի նոր զաղափարականի տէր մարդոց։ Մինչդեռ անոնք՝ Նիյազովի հակառակորդները, ընդդիմադիրները, գրեթէ ոչ մէկ առիթ կրնան դտնել մասնակցելու քաղաքական նոր խմորումին։ Մեծ մասը աքսորականի կեանք կ'ապրի արտասահմանի մէջ, իսկ երկրին սահմանները ամուր փակուած են։ Պէտք է ըսել որ ամերիկացի, եւրոպացի քաղաքական դէմքերն ալ մինչեւ այսօր ոչ մէկ զօրակցութիւն արտայայտեցին Նիյազովի ընդդիմադիրներուն։ Այն տպաւորութիւնը կայ որ արեւմուտքը կ'ուզէ կեցուածքի շեշտակի փոփոխութիւններէ խուսափիլ, վազը երկրին նոր տէրերուն հետ համաձայնութեան գալու նկատումով։

Թիւրքմէնիստան օտար պետութիւններու համար կարեւոր երկիր է, քանի որ կառուցանելի կապտարներուն անցքի վայր է։ Եւ անոնց մասին նոր իշխանները պիտի որոշեն։ Երկիրը նաեւ կազի կանոնաւոր հայթայթիչ է։ Աշխապատի մէջ կարգ–կանոն կը տիրէ ու նոր ղեկավարը խոստացած է յարգել միջազգային բոլոր պարտաւորութիւնները։

Թիւրքմէնիստանի պարագային ցնցող բան մը կ'ըլլայ անձի պաշտամունքին վերջ տուող չարժումը, նոյնիսկ եթէ ժողովուրդին մեծամասնութիւնը չէր հաւատացած Նիյազովի մեծութեան։ Խորհրդային միութեան Համայնավար կուսակցութեան Ի. համագումարին փաստաթուղթերուն մէջ Ստալինի անձի պաշտամունքը խոտորում մը նկատած էր իսկական համայնավար գաղափարականէն։ Թիւրքմէններու պարագային, եթէ նոյնիսկ Խրուշչով մը յայտնուէր, նոյն բանը չէր կրնար ըլլալ, քանի որ Նիյազովի անձը, գաղափարները կը կազմէին իսկական գաղափարականը։ Ան Թիւրքմէնկան ոսկեդարը հռչակած էր, Թիւրքմէնները դասելով աշխարհի ամենահին ժողովուրդներու կարգին որոնք անգնահատելի ներդրում ունեցած էին մարդկութեան զարգացումին։

Ահիկա կը նշանակէ թէ նոյն ընթացքով պիտի չարունակուի Թիւրքմէն պետութեան ուղին։ Հաւանաբար ժխտական է պատասխանը։ Նոր իշխանութիւնը արդէն պարտաւորութիւն կը զգայ քաղաքական համակարգը փոփոխութեան ենթարկելու, որպէսզի կարենան նոր ն ախագահ մը ընտրել։ Ա. եւ միակ անգամը ըլլալով Թիւրքմէնները 1992ին նախագահ ընտրեցին, ժողովրդական քուէարկութեամբ։ Սահմանադրութիւնը եւ ընտրական օրէնքը նման ընտրութիւն չեն նախատեսեր, ուստի ժողովուրդին խորհուրդը որ երկրին ներկայացուցչական գերագոյն մարմինն է, գործի լծուած է փոփոխութիւն կատարելու համար։

Ընտրութիւնը տեղի պիտի ունենայ Փետրուար 11ին, բազմաթիւ թեկնածուներով։ Այդքանը արդէն կը յայտարարէ որ երկիրը Նիյազովի օրուանը չէ բոլորովին։ 1992ին ան մրցակից չունէր։ Բայց, անշուշտ, երկիրը պիտի չարունակէ փակ մնալ, քանի որ ուժանիւթի իր պաշարները կարելի կ'ընեն ատիկա։ Բայց անձի պաշտամունքը աստիճանաբար պիտի չքանայ, ատիկա չարունակող ընտանեկան ժառանգորդ մը չգտնուելով։ Ուստի անկարելի չէ որ Աչխապատի պատերուն վրայ յառաջիկայ օրերուն նոր դէմքի մը լուսանկարները տեղ գտնեն։ Միակ անձի մը բացարձակ իշխանութեան չրջանը աւարտած է Թիւրքմէնիստանի մէջ, անոր հիմնադիրին մահով։ Եւ Թիւրքմէնական քաղաքական համակարգը պիտի ընդօրինակէ իր դրացիներուն՝ Ուզբեկիստանի ու Տաճիկիստանի հեղինակաւոր վարչակարգերը։

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ԻՏԱԼԵՐԷՆՈՎ ՆՈՐ ԳՐՔԻ՞Մ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻՄԸ

Հռոմի ԿՈՆԳՐԷՍՆԵՐու համալիրի մէջ «Աւելի գրքեր աւելի ապատ» գրքի ցուցահանդէսին, սոյն համալիրի Տանթէ սրահին մէջ, Շաբաթ, 2006 Դեկտեմբեր 9ին, տեղի ունեցաւ իտալահայ գրող Տիկէօ Զիմարրայի Հայոց ցեղասպանութեան մասին գրքին ներկայացումը։

Գիրքը մեծ գրող, բանաստեղծ ու փիլիսոփայ Կոստան Զարեանի նոթերու հաւաքածոն է, թարգմանուած ու պատրաստուած Կոստան Զարեանի թոռան՝ Տիէկօ Զիմարրայի կողմէ։

Ներկայ էին հայ եւ իտալացի ընթերցասէրներ։

Հեղինակը չնորհակալութիւն յայտնելէ եաք ներկաներուն, խօսեցաւ հատորին լոյս ընծայման համար տարուած աշխատանքներուն մասին, անդրադարձաւ Հայոց կրած ջարդին ու տեղահանութեան որ նաեւ՝ մահ է... Մեծ եղեռնի մասին խօսեցան նաեւ ՌԱԻ իտալական հեռատեսիլի լրագրող Ռոպէրթօ Օլմա որ իր ներկայացուցած հաղորդումներուն ընթացքին բազմաթիւ անգամներ չօշափած է Մեծ եղեռնի նիւթը, չեշտը դնելով զոհերուն ու վերապրածներուն ճանաչումի արդար իրաւունքին վրայ։

Իսկ ճարտարապետ, որդին՝ Հայոց մեծ բարեկամ Արմին Վեգների որ եղած էր ականատեսն ու վկան Հայոց տարագրութեան եւ իր լուսանկարներով ու յօդուածներով, եւ յաճախ միջամտութիւններով պաշտպանած Հայոց արդար իրաւունքը, Միչա Վեգներ կը չարունակէ իր հօրը, արդարութեան ի խընդիր գործունէութիւնը։

Հռոմի հայ գաղութի խորհուրդի բանբերը Պրն. Ռոպէրթ Աթթարեան, իր խօսքին մէջ, չնորհաւորեց եւ գնահատեց հրատարակչին յանդըգնութիւնը, չնորհակալութեան խօսք ուղղեց Մ. Վեգներին Հայերու իրաւունքին պաշտպանը հանդիսանալու գործին մէջ իր աննկուն կամքին համար, չնորհակալութեան խօսք ուղղեց նաեւ հեռատեսիլի խմբագիր Ռ. Օլլային իր պատրաստած հաղորդումներուն մէջ յաճախ Հայոց ցեղասպանութեան նիւթը արծարծելուն համար. հուսկ չնորհաւորեց հայազգի Տ. Զիմարրան, գրքի հեղինակը, իր այս գրքին համար որ վկայութիւններու ու ապրումներու հաւաքածոյ մըն է, իսկական փաստ, 1915ին Հայերուն դէմ գործուած ահաւոր ոճիրին։

Ներկաներու հարցումներուն պատասխանելէ եաք հեղինակը մակագրեց իր գրքերը։

Վերջերս իտալական ՌԱԻ Ունօ հեռատեսիլը եւ ճայնասփիւռը անդրադարձան Տիէկօ Զիմարրայի գրքին ու Հայոց եղեռնին։

Ս. Ն. Ժ.

ԶՆՅՈՒԿԸ – ՄՈՒՏՅՈՒԿ

ԲԺՇ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Փրոֆ. Ռիչէլին յանձնարարուած էի 1880 Մարտ 9ին մասնաւորապէս մորթի հիւանդութիւններու մեծ մասնագէտ Տօքթ. Լայէլի կողմէ. ասոր ալ ներկայացուած էի յատուկ դրովը Տօքթ. Պէլարի. իսկ այս վերջինին ալ ծանօթացած էի չնորհիւ Տօքթ. Տիամանտափուլօ մանկաբարձին, որ կը գործէր Սկիւտար Ս. Խաչի թաղին մէջ եւ հօրս չատ մտերիմ բարեկամ էր, դիս ալ չատ կը սիրէր։

Երբ Պոլսէն մեկնած ատենս իրեն «մընաք բարով»ի դացի, դիս սքանչելի նամակով մը յանձնարարեց Տօքթ. Պէլարին, որ վաղածանօթ ընկեր ու բարեկամն էր իրեն։ Տօքթ. Պէլար խիստ ազնիւ վերաբերում ունեցաւ ինծ նկատմամբ, եւ ըրաւ յանձնարարութիւններ, զորս գրեցի վերեւ։

*
**

Բաւական ժամանակ հետեւեցայ Փրոֆ. Ռիչէլի դասերուն, եւ օր մը անոր դասարանը գտնուող ունկնդիր բազմութեան մէջ յանկարծ նշմարեցի Տօքթ. Ժիրարը, այն զոր ճանչցած էի 1875ին, երբ կը յաճախէի կալաթա–սէրայի էգոլ տէ փոն գ'Է Շոսէ վարժարանը եւ ուր նա Ֆիմիայի դասերուն փորձերը կը պատրաստէր, ինչպէս գրած եմ։

Ռիչէլի դասէն յետոյ գացի Տօքթ. Ժիրարին քովը, յիշեցուցի իրեն Բերայի երկրաչափութեան դպրոցը եւ հոն իմ աչակերտութիւնս եւ իր քիմիական փորձերը։ Տօքթ. Ժիրար չատ ուրախ եղաւ իմ այս յիշատակութեանս համար, եւ ստիպեց ինձ, որ օր մը ճաշի երթամ իր տունը, որ կը գտնուէր ռիւ Թիւրէն, թիւ 1։

Գիշեր մը գացի իրեն, լաւ ճաշ մը ըրինք եւ խոստացաւ օգտակար ինձ ըլլալ. եւ խորհուրդ տուաւ, որ փոխանակ Ռիչէ փրոֆ.ին վիրաբուժական դասերուն ներկայ ըլլալու, լաւ կ'ընէի ներքին հիւանդութիւններու ճիւղին նախ հետեւիլ, եւ ուսանիլ օսֆիւլթասիոն և հիւանդ հարցաքննելու եղանակը։

*
**

Տօքթ. Ժիրարի այս խորհուրդը իրրեւ պատգամ ըմբռնեցի եւ իսկոյն գացի ա–չակերտիլ, դարձեալ Օթէլ–Տիէօի հիւանդանոցին մէջ, Փրոֆ. Հերառի գլխաւոր նիքը։

Այս վարպետին քով աչակերտները կ'ուսանին միմիայն օսֆիւլթասիոն (ականջադրութիւն), (օսֆիւլթէ = ականջադրել), այսինքն՝ հիւանդներու կուրծքը, կռնակը մտիկ ընել, բնական ու անբնական չնչառութիւնը զանազանել, ախտաւորութեան աստիճանները ճանչնալ, նաեւ հիւանդութեան նչանները որոշել։

Սորվիլ սրտի հիւանդութիւնները, էական է ուսանողին համար։ Այլեւայլ հիւանդներու հետ խօսելու եղանակը, զանոնք գորովով ու սիրով հարցուփորձելու խիստ փափուկ դրութիւնը՝ փրոֆ. Հերառին գլխաւոր դասաւանդութիւնն է. իր քով կարելի է վարժուիլ հիւանդութիւն ճանչնալու դժուար արհեստին, այսինքն՝ տիակնոսթիք ընելու։

*
**

Լաւրջ, հեզահամբոյր, իր աչակերտներուն հետ իբրեւ հայր վարուող սքանչելի դասատու մ'էր Տօքթ. Հերառ. չատ կը սիրէր մեզ, ու նախանձախնդիր էր մեր լաւ ուսումնառութեան։

Երեք ամիսի չափ մնացի քովը եւ օգտուելով օգտուեցայ, բայց որպէս զի ա՛լ աւելի յառաջադիմեմ ու ախտաճանաչութեան արուեստին մէջ զօրաւոր ըլլամ, փրոֆ. Հերառի օգնական Տօքթ. Անտրէ Փըթիին առաջարկեցի, թէ կրնայի՞ արդեօք իրմէն առանձին դաս առնել, երբ ռեկոնները ինքը հիւանդները վերայցելել դար։ Հաւանեցաւ առաջարկութեանս, պայմանաւ որ իրեն վճարեմ ընկէր, զի պէտք ունէր դրամի։

Համաձայնեցանք, եւ ամսական 30 Ֆր. իրեն վճարելով, ճիշդ երեք ամիս, երեկոյեան ժամը 4ին կ'երթայի Օթէլ–Տիէօ, ու իրեն հետ ես կ'այցելէի բոլոր հիւանդները, որոնց մէջէն հետաքրքրական եղածներուն քով կը մնայինք երկար. հարկ եղած բացատրութիւնները կու տար ինձ, հիւանդներ կը քննէի իր ներկայութեանը ու կը ջանայի ճիշդ տիակնոսթիք մը ընել, զինքը գոհ ընել։

Եւ այսպէս, ես չատ բան սորվեցայ այդ Տօքթ. Ա. Փըթիէն որ յետագային եղաւ նկատելի վարպետ մը, անուանուեցաւ յատուկ մրցումով՝ Մէտըէսն տէ զ'Օփիթօ տը Փարի։

*
**

Իմ նիհար քսակէս կը վճարէի այս ամսական 30 ֆրանքը եւ մեծ սիրով, զի մեծապէս կ'օգտուէի երեկոյեան այցելութիւններէն, մանաւանդ որ ուրիշ աչակերտ չկար հետս։ Ես ու Տօքթ. Փըթի առանձին էինք. չա՛տ ազնիւ, ուսումնական բժիշկ մ'էր. դիս ա՛յնպիսի հոգածութեամբ կը կրթէր, որ 30 Ֆր.էն չա՛տ աւելի կ'արժէր իր դասաւանդութիւնը։

Ըսի թէ, նիհար քսակէս կը վճարէի այդ 30 Ֆր.ը, եւ զայն պատրաստի ունենալու համար ցորեկները ճու մը միայն ուտելով կը բաւականանայի եւ երեկոները լաւ կը ճաշէի. ուրիշ կերպ ընել կարելի չէր, զի ամիսը 120 Ֆր. ընդ ամէնը կը ղրկէր հայրս։

Օթէլ–Տիէօի մէջ չատ բան սորվեցայ, չնորհիւ այն խորհուրդին զոր տուաւ ինծ Տօքթ. Ժիրար եւ դեռ կու տար եթէ փարիզը թողելու չտխրսուէր, հակառակ որ Սիէֆլը Մեսիֆայ յորջորջումով թերթ մը սկսած էր հրատարակել, եւ մեծ յաջողութիւն ունէր, Փանամայի ջրանցքը պեղող ընկերութեան բժիշկ անուանուեցաւ Տօքթ. Ժիրար, մեկնեցաւ գնաց Փանամա. հոն մնաց ի սպառ։

(Շար. 145)

REMERCIEMENTS

L'Associaton CHENE France tient à remercier tous ceux, journaux, radio, associations, la Ville de Sèvres, entreprises et particuliers qui par leur soutien ont permis que la manifestation «Exposition et Braderie de Noêl» soit un réel succès tant moral que financier. Le bénéfice s'élève à 32 000 Euros.

Chers Amis,

Sachez que nous sommes sensibles à vos marques de générosité et de fidélité. Nous apprécions vos gestes qui sont à la fois une marque de confiance et un encouragement encore plus fort pour persévérer dans nos actions.

Merci encore et Bonne Année 2007.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Section «SEVAN» de Vienne présente

LE SPECTACLE DE NOEL

DE SON ECOLE HEBDOMADAIRE

Le Dimanche 21 janvier

à 15 heures 30 précises

au Théâtre de Vienne

Au programme : Chants, danses • Poésies • Sketches, Théâtre sous la direction de **Nareg DOURIAN** en collaboration avec la Maison de la Culture Arménienne de Vienne.

Comme chaque année, le Père Noël sera au rendez-vous pour distribuer cadeaux et friandises aux enfants.

Venez nombreux les encourager...

□

Section Paris

SEJOUR FAMILIAL

25 février au 4 mars

La Section **«Archalouys Tathéossian»** de Paris organise son séjour familial dans le centre de vacances de Bellefontaine (Jura).

Ambiance arménienne assurée ! ! !

Venez avec vos enfants, petits-enfants ou amis et rejoignez-nous sur les pistes de ski, de luge ou tout simplement dans le Centre ! ! !

Renseignements et inscriptions auprès de :

- Araxie 01 39 83 71 19 (19h à 21h);
- Alice 01 42 93 03 56 (19h à 21h).

Date limite : 31 JANVIER

Combattre le négationnisme

CONTRE L'IMPORTATION DU NEGATIONNISME DE L'ETAT TURC EN FRANCE

CONTRE LA COMPLICITE DU CRIME DE GENOCIDE

GRAND MEETING REPUBLICAIN

mercredi 17 janvier à 20 h 30

au **Palais de la Mutualité**

24 rue Saint-Victor — 75005 Paris — Métro : Maubert-Mutualité

- Pour le soutien à la loi votée le 12 octobre à l'Assemblée nationale;
- Pour sa ratification par le Sénat;
- Pour le respect des victimes, de leur mémoire et de l'humanité.

La mobilisation de chacune et de chacun est indispensable et déterminante.

La présence notamment de **Charles AZNAVOUR,** artiste de renom d'origine arménienne, celle de Serge **KLARSFELD,** historien et avocat, père de l'nseignement de la Shoah, celle de **Bernard-Henri LEVY,** philosophe et **Maître Christian CHARRIERE-BOURNAZEL,** nouveau bâtionner de Paris, avocat de la LICRA pour le procès Papon est un signe très fort.

L'ensemble de la classe politique républicaine française sera représentée.

CCAF

(Conseil de Coordination des Organisations Arméniennes de France)

DEVENEZ MONITEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous êtes titulaire du BAFD. du BAFA ou stagiaire BAFA ?

Rejoignez notre équipe d'animation pour les séjours de juillet et août 2007 pour :

— **Encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura,**

— **Proposer diverses activités aux enfants dans un cadre très agréable et dans une ambiance arménienne qui fait le succès de la colonie depuis plus de 50 ans...**

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante:

Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,

par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

♣

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE RECHERCHE POUR SES SEJOURS DE JUILLET ET AOUT 2007 A BELLEFONTAINE DANS LE JURA

— **des Assistant(e)s-Sanitaires**

— **des Cuisinier(e)s, Aide-Cuisinier(e)s**

N'hésitez plus... envoyez votre candidature avant le 31 janvier 2007 à l'adresse suivante :

Croix Bleue des Arméniens de France

17 rue Bleue — 75009 PARIS

par mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

l'arménie mon amie

EXPOSITION

«Les 12 Capitales d'Arménie»

à la Conciergerie

2 Boulevard du Palais

75001 PARIS

Du 15 décembre 2006 au 18 mars 2007

⁂

Aîvazovski, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 28 mai, Musée de la Marine (lPace du Trocadéro, Paris).

⁂

Arménie, terre chrétienne dans le Caucase, jusqu'au 11 mars, Notre-Dame de Paris (Crypte archéologique).

⁂

Livre arménien, cinq siècles de trésors, du 28 janvier au 25 mars, Bibliothèque Nationale de France, Site Richelieu, 58 rue de Richelieu, 75002 Paris.

⁂

Armenia Sacra, du 14 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

⁂

Inauguration de l'Année de l'Arménie, 25 janvier, Hôtel de Ville des Lilas.

Ս· ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒՅԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

ԳՐԱԿԱՆ –
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ
ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐՈՒ
ՇԱՐՔ

Հինգշաբթի, Յունուար 18,
ժամը 20·30ին

Նիւթ՝
Անցեալ դարասկիզբին, Փարիզի հայ համայնքի մշակութային գործիչ՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ՇԱՀՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

կը ներկայացնեն՝
Արտաշէս ՈՍԿԱՆԵԱՆ
եւ
Կարէն ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Կոմիտաս Վարդապետի երգերու ունկնդրութիւն՝ համա – եւրոպական համբաւի տիրացած երգիչի մեկնաբանութեամբ։

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

(Շար· Ա· էջէն)

ած են Յունուար 15ի վաղ առաւօտեան։

ԹԵՀՐԱՆ պահանջած է Յունուար 14–ին, որ անմիջապէս ազատ արձակուին իր դիւանագէտները, որոնք ձերբակալուած են Ամերիկացիներուն կողմէ, Յունուար 12ին, էրպիլ (Իրաք)։ Ուաշինկթընի համար անոնք դիւանագէտներ չեն, այլ՝ Յեղափոխութեան պահակներ որոնք գէնք կը հայթայթեն կեռիլային։ Այս միջադէպը փորձութիւն մըն է Պաղտատի եւ Ուաշինկթընի յարաբերութիւններուն համար, քանի կը զուգադիպի Իրաքի նախագահին՝ Թալապանիի Սուրիա այցելութեան։

ԻՐԱՔի քրիստոնեաներու առեւանգումներն ու սպանութիւնները պատճառ են, որ անոնք մաս–մաս հեռանան երկրէն։ Ֆիկարօ (Յունուար 15) կը պատմէ ասորի–գաղդէացիի մը պարագան, որ առեւանգուած էր եւ ազատ արձակուելուն համար 240 հազար տոլար պահանջուած էր ընտանիքէն։ Ան կրցած էր 30 հազար դոնել միայն եւ յանձնած էր։ Ենթական կը պատմէ որ իրմէ պահանջուած էր իսլամանալ եւ ազատ արձակուելու առեն ալ իրեն թելադրուած էր հեռանալ։ Ինչ կը վերաբերի իրաքեան Քիւրտիստանին, ապաստանարանի վերածուած է միւնի գաղթականներուն համար։

ՄԱՏՐԻՏի մէջ, Յունուար 13ին, 250 հազար Սպանացիներ տողանցած են դատապարտելու համար ահաբեկչութիւնը, ԷԹԱ–ի վերջին ոճրափորձին իբրեւ հետեւանք։ Նման ցոյցեր տեղի ունեցած են նաեւ այլ քաղաքներու մէջ։

ՆԻՔՈԼԱ. ՏԻՓՈՆ–ԷՆԻՒՆ հեռացած է ԻՒ. ԷՄ. ՓԷ.էն, տարակարծիք ըլլալով Սարքոզիի տեսակէտներուն, բայց թեկնածու է նախագահութեան։ Կը խոստովանի որ բոլորովին կղզիացած կը մընայ եւ կոչ կ'ընէ աջի եւ ձախի բոլոր հանրապետականներուն որ իրեն միանան։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

l'Association MACHTOTZ pour la défense de la langue arménienne

organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 17 février — 16 juin 2007

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans,

Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.

L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian avec sa METHODE AUDIOVISUELLE

Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris. (Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent,

le samedi entre 12h et 15h, à Paris.

Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.

3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio :

87 euros + 8 euros frais d'expédition

Pour tous ces cours et le manuel ,

RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 17
MERCREDI
17 JANVIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·621 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·621

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏԱՂԱՎ

«ԹՈՒՐՔԻԱ ԻՐ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՓՆՏՒԻ» խորագրուած երկօրեայ համաժողով մը գումարուած է Ճունուար 13–14ին, Ազգարայի մէջ: Բացումի ելոյթով քիւրտ վիպագիր Ե. Քէմալ խստիւ պախարակած է տասնամեակներէ ի վեր Քիւրտերու դէմ կիրարկուած խորական նուաստացուցիչ քաղաքականութիւնը. չէտած է թէ անարդար է այդ վերաբերումը, նկատի առած Քիւրտերուն Թուրքերուն հետ սերտ գործակցութիւնը, Թուրքիոյ Անկախութեան պատերազմի օրերէն: Ցորդորած է յարգել տարբերութիւնները, հաստատել իսկական ժողովրդավարութիւն մը: Նոյն գաղափարը չէտուած է այլ ելոյթներով ալ· առաջարկուած է պատրաստել նոր Սահմանադրութիւն մը որ յարգէ տարբերութիւնները, իրաւունք տայ, օրինակ՝ մայրենիով ուսում ստանալու: «Տարբեր բոլոր ինքնութիւններն ու մշակոյթները միակ ցանկութիւն մը ունին· հաւասար իրաւունքներու տէր քաղաքացիներ ըլլալ: Մինդեռ ներկայիս միակ ըմբռնումի տիրապետութեան ենթակայ ենք: Այդ պատճառով ալ բրտութեան զարկ կը տրուի, ճնշում կը գործադրուի» ըսած է քրտական կազմակերպութեան մը նախագահը:

ՊՈԼՍՈՑ Ճունաց Բարթուղիմէոս պատրիարքին «Տիեզերական» տիտղոսին մասին ներքին բանավէճը կրկին հրահրած է, երբ Եւրոպական խորհուրդը այդ տիտղոսով անոր դիմելով հրաւիրած է ելոյթ ունենալու Ճունուար 22ին, Սթրազպուրկի մէջ: Թուրքիա պատրիարքարանը Թրքական հաստատութիւն կը նկատէ, պնդելով որ ան չի կրնար տիեզերական, կամ էքիւմէնիք հանգամանք ունենալ: Այս տեսակէտով ալ բազմաթիւ անդամներ առարկած է օտար պետութիւններու, բայց ոչ մէկ արդիւնք ստացած· որովհետեւ Թուրքիայէն զատ բոլոր պետութիւններուն համար Ճունաց պատրիարքը Տիեզերական է, ինչպէս արդէն ամէն առիթով կը չեշտուի նոյնինքն պատրիարքարանէն:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ Ազգային Ժողովին Արտաքին գործերու յանձնաժողովը որոշած է դիւանագիտական շփումներով կանխել Ցեղասպանութեան օրինագիծի մը Միացեալ Նահանգներու Ներկայացուցիչներու Ժողովին օրակարգին առնուիլը: Ցարմար տեսնուած է որ նոյն յանձնաժողովէն պատուիրակութիւն մը ԱՄՆ երթայ յստակ ծրագրով մը եւ Ներկայացուցիչներու Ժողովէն անդամներ հրաւիրուին Թուրքիա:

ՕՔԼԱՀՈՄԱՑԻ (Թեքսասի հիւսիսը) մէջ ստիպողական վիճակ հռչակուած է, իբրեւ հետեւանք անսովոր եւ խիստ ցուրտի մը, որ երեսուն հոգիի մահուան պատճառ եղած էր երկրին մէջ, չորս օրուան ընթացքին: Մահերու մեծ մասը կառքի արկածներու արդիւնք են:

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՄԵԾՆ–ԲՐԻՏԱՆԻԱ պիտի «ամուսնանային» 50ական թուականներուն, ըստ բրիտանական պաշտօնական դիւաններու զորս հրապարակած է Պի. Պի. Սի.ն, հեռանկար մը որով էլիզապէթ Բ.ը Ֆրանսական Պետութեան, ղեկավարը կը դառնար: «Ֆրանքլըթեր»ի առաջարկը, ինչպէս կ'անուանէ Պի.Պի.Սի.ն, ըրած է կի Մոլէ, Ֆրանսայի վարչապետը Իրլնի տուած այցելութեան մը առեն, 1956ին: Ֆրանսայի մէջ ոչ մէկ փաստաթուղթ կայ այդ ուղղութեամբ: 1956 Սեպտ. 10ին Լոնտոն կատարած այցելութեան ընթացքին, կի Մոլէ այդ հարցը ծեծած է Անգլիոյ վարչապետին՝ Է. Իրլնի հետ, կը յայտնէ բրիտանական դահլիճին մէկ պաշտօնական փաստաթուղթը: Այս առաջարկը եղած է Եւրոպական Հասարակապետութիւնը ըստեղծող Հռոմի դաշնագրէն տարի մը առաջ: «Միութեան» այս գաղափարը մերժուած է, բայց կի Մոլէ քիչ ետք այլ առաջարկ մը ըրած է՝ Ֆրանսայի անդամակցութիւնը Գոմընուելթի (Բրիտանական հասարակապետութիւն), ինչ որ Անգլիա խանդավառութեամբ ընդունած է: Ցունուար 15ին, Պի. Պի. Սի. հարցախոյզ մը ըրած է այդ մասին եւ հարցաքննուածներու 60%ը դէմ արտայայտուած է նման գաղափարի մը:

ՄԵՍԻՆԱՑԻ նեղուցին մէջ, Ճունուար 15ին, ժամը 18·30ի չուրջ երկու նաւերու բախումէն 4 հոգի մեռած է եւ 88 հոգի ալ վիրաւորուած են (7ը՝ ծանր վիճակի մէջ): Նաւերէն մէկը 150 ճամբորդ կը փոխադրէր:

ՆԻԿՈԼԱ ՍԱՐԿՈԶԻ թեկնածուի իր առաջին այցելութիւնը ըրած է Ճունուար 15ին Մոն Սէն Միշէլ երթալով, ուրկէ ուղած է խօսիլ Ֆրանսայի մը, որ «չատ իր մասին խօսիլ չի տար եւ կառքերը չի հրկիզեր»: Սարքոզի, ապա, անցած է Սէն Մալօ: Ի դէպ, նախորդ օրուան իր ելոյթին առթիւ Ֆր. Հոլանտ յայտարարած է որ Սարքոզի իրաւունք չունի ժօրէսի մասին խօսելու: Ան ըսած է.«Ինչ՞ զմ ժօրէս, եթէ դիտնար որ օր մը իր անունը պիտի արտասանուէր աշի համագումարի մը...»:

ԻՐԱՔԻ մահապատիժներուն գործադրութիւնը դահլիճները նահատակի կը վերածէ եւ նոյնը պատահած է Ճունուար 15ին, Ս. Հիւսէյնէն ետք, իր խորթ եղբօր՝ Պարզան Իպրահիմ ալ–Թիքրիթի եւ Աւատ ալ–Պանտարի պարագային, երբ կախաղան հանուած են: Այս անգամ, Իրաքի կառավարութիւնն ալ թոյլ տուած է որ պաշտօնական տեսերիզ մը պատրաստուի: Ինչ որ կատարուած է աւելի վրէժի տպաւորութիւնը կը թողու քան՝ արդարութեան: Եւ սիւննիներու համար չիի բարբարոսութիւն է որ գործած է:

ՍՈՒՐԻՈՑ նախագահը՝ Պաշար ալ–Ասատ յայտարարած է Ճունուար 14ին, որ Սուրիա «պատրաստ է օգնելու Իրաքցիներուն որպէսզի իրականացնեն ազգային հաշտութիւնը եւ միասնականութիւնը, ապահովութիւնը եւ կայունութիւնը», նախագահ Թալապանիի այցելութեան առթիւ: Երկու երկիրները վերահաստատած են դիւանագիտական իրենց յարաբերութիւնները 2006 Նոյեմբերին:

ԻՐԱՆի նախագահը՝ Ահմէտինէժատ, Ճունուար 15ին, վերջացուցած է լատին ամերիկեան իր եօթեայ այցելութիւնը, որու ընթացքին զացած է Վենեցուելա, Նիքարակուա եւ Էքուատէօր: Այս վերջին երկրին մէջ, ներկայ եղած է նորընտիր նախագահին պաշտօնի դլուխ անցնելու արարողութեան: Իրան եւ Վենեցուելա որոշած են խառն ձեռնարկ մը ստեղծել «հետազօտելու, արտադրելու եւ առեւտրըականացնելու համար քարիւղը»:

ՍՊԱՆԱԿԱՆ «Էլ Փայիս» օրաթերթին համաձայն, Ֆիտէլ Գաստրօ չատ ծանր վիճակի մէջ է, հակառակ տրուած լաւատես լուրերուն: Ի դէպ, լաւատես այդ լուրերէն մէկը տուած էր սպանացի բժիշկը, որ զացած ու քննած էր Գուպայի ղեկավարը եւ յայտնած թէ ապաքինման մէջ է եւ խլրդէ չի տառապիր:

ԱՄՆ–ՈՒ փոխ նախագահին՝ Տիք Չէնէյի համար իրանեան իշխանութիւնները պէտք է Իրան պահեն իրենց զօրքերը եւ չփորձեն միջամտել Իրաքի: Կը գտնէ որ Իրան չատ մեծ սպառնալիք մըն է ամբողջ շրջանին համար եւ ոչ միայն Իրաքի: Յայտարարած է՝ «եթէ խօսիք Ծոցի պետութիւններուն հետ, Սաուտցիներուն, Իորայէլացիներուն եւ Ցորդանանցիներուն, ամբողջ շրջանը մտահոգ է, մասնաւորաբար Իրանի նախագահին դիրքին, պատճառաւ»:

ՋՈՒԻՑԵՐԻԱ կը խորհի կրկնապատկել այն տուրքերը զորս կը վճարեն օտար հարուստները (3600), որոնք Ջուիցերիա հաստատուած են եւ որոնց մէջ բազմաթիւ Ֆրանսացիներ կան:

ԿԻՊՐՈՍի Պաշտպանութեան նախարարութիւնը յայտարարած է թէ Եւրոպական Միութեան հաւասարութեան սկզբունքը յարգելով, այսուհետեւ զինուրական ծառայութեան պիտի կանչէ քրիստոնեայ փոքրամասնութիւններու պատկանող երիտասարդներն ալ: Հայ, կաթողիկէ եւ մարոնի համայնքներու ներկայացուցիչները հրաւիրուած են նախարարութիւն, ուր իրենց տեղեկացուած է նոյն որոշումը: Կը սպասուի որ նոր կարգադրութեան թղթածրարը պատրաստ ըլլայ մինչեւ Փետրուարի վերջը:

(Շար·ը Դ· էջ)

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ ՀԱՑԵՒԹՈՒՐՔ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՁՈՂՈՎԷՆ

Ինչպէս ըսուած էր, ամերիկեան նախաձեռնութեամբ ու յատկացումով անցեալ չաբաթավերջին Երեւանի մէջ տեղի ունցած է Հայաստանի ու Թուրքիոյ սահմանին բացումի նիւթին նուիրուած համաժողովը: Գլխաւոր մասնակցողները եղած են ԱՄՆ–ու ներքին ապահովութեան կազմէն Պ. Տապլց, Հայ–Եւրոպ գործարարներու միութեան Թուրք նախագահը Ք. Սոյաք, ամերիկահայ քաղաքագէտ Ռ. Կիրակոսեան եւ ուրիշներ:

Կազմակերպիչ ու մասնակից նման կազմով ձեռնարկէ բացայայտ է թէ ինչ դուրս պիտի գար: Ք. Սոյաք ըստ սովորութեան, հաղիւ թէ քաղարկուած ձեւով կրկնած է Թուրքիոյ պաշտօնական տեսակէտը· ըսած է որպէս դրական եւրեայթ թէ իր երկրիր մէջ վերջին քանի մը տարիներուն ազատօրէն կարելի է խօսիլ արգիլուած թեմաներու մասին, իսկ Ցեղասպանութեան ճանաչումը Թուրքիոյ կողմէ տեղի կ'ունենայ այն պարագային երբ պատմական փաստերը մատչելի դառնան բոլոր Թուրքերուն: Անոնք ոչինչ դիտեն, քանի որ տասնամեակներով իրենցմէ ամէն ինչ գաղտնի պահուած է, եւայլն:

Աւելի էական բաներու անցնելով, հայ–եւրոպ դիւանագիտական յարաբերութիւններու գլխաւոր խոչընդոտ համարած է Ղարաբաղի կնճիռը· ապա ըսած թէ Հայաստան եւ Թուրքիա տնտեսական հիանալի հեռանկարներ ունին որոնց հասնելու համար մեծ աշխատանք պէտք է տանին իրենց քաղաքական ուժերուն հետ:

Թրքական տեսակէտէն չատ տարբերած չեն ամերիկահայ քաղաքագէտ Ռ. Կիրակոսեանի ըսածներն ալ: Թուրքիոյ արեւելեան քրտաբնակ շրջաններուն տնտեսապէս զարկ տալու լաւագոյն ձեւը նկատած է Հայաստանի սահմանին բացումը եւ Հայաստանի հետ դիւանագիտական ու առեւտրական յարաբերութիւններու հաստատումը: Աւելցուցած է թէ Ցեղասպանութեան ճանաչումը առաջնային տեղ չունի Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններուն մէջ, ան զարգացումներու բնականոն հետեւանքը կ'ըլլայ: Իր մեկնաբանութեամբ, Թուրքիան կրեւոր զարգացումներու չեմին է, քանի որ ինքնութեան վերարժեւորումներ տեղի կ'ունենան: Ցեղասպանութեան ճանաչումի յաջորդ քայլն ալ պէտք է առնուի

ԻՐԱՔ

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ

Իրաքի կաթողիկէ Հայոց առաջնորդ Անտոն Վրդ· Ասրմեան «Ազդակ»ին տեղեկացուցած է թէ Ճունուար 15ի առաւօտուն Պաղտատի գիտական հետազօտութեան կեդրոնին մօտ պատահած պայթումէն վիրաւորուած է Ժողէֆ Մաքուքճեան: Ան մարդասիրական կազմակերպութեան մը Պաղտատի գրասենեակին տնօրէնն է: Ինքնաշարժը գրեթէ ածխացած է, ինք այրուածքներով փոխադրուած է տեղական հիւանդանոց մը:

ոչ թէ Եւրոպայի տարբեր խորհրդարաններուն մէջ, այլ՝ Թուրքիոյ ուր նոր սերունդը պէտք է տեղեկացուի այդ մասին, եւլն·:

Հասկնալի է որ Թուրքիոյ կողմէ Հայաստանի սահմանին բացումը նախ եւ առաջ Թուրքիոյ տնտեսական կարեւոր առաւելութիւն ստեղծելու կոչուած է: Բայց ամերիկեան յաջորդական նախաձեռնութիւններով այդ քայլը Հայաստանին համար աւելի կարեւոր նկատող կեցուածքով մը կը թելադրուի քաղաքական գիջումներ յանձն առնել, ի սէր այդ բացումին: Քիչ մը նուազ հասկնալի է որ ինչո՛ւ նման ժողով Անգարայի, կամ Պոլսոյ մէջ չի գումարուիր, քանի որ դերիչխանը Թրքական տեսակէտները կ'ըլլան, անկախ՝ զանոնք կրկնողներու պատկանելութենէն: Իսկ Երեւանի մէջ մերժելու տրամադրութիւնը կը բացակայի:

Հիմնովին անհասկնալի է ՀՀՇ–ի վարչութեան անդամ Դ. Շահնազարեանին խիստ դրական արժեւորումը եւ մեղադրանքը թէ Հայաստանի արտաքին քաղաքականութեան օրակարգին վրայ որպէս գլխաւոր նպատակ դրուած է Ցեղասպանութեան միջազգային ճանաչումի հարցը: Ան աւելի կարեւոր նկատած է Թուրքիոյ հետ սահմանի բացումը:

Ընդդիմութեան ներկայացուցիչի մը համար բնական ու թերեւս պարտք է իշխանութիւնը քննադատելու ամէն առիթ օգտագործելու կեցուածքը· բայց Ցեղասպանութեան նիւթը այսքա՛ն մանրուքի արժէքով չահարկել, իսկապէս համոզիչ բնոյթ չի կրնար ունենալ, երբ իշխանութիւնը ամէն առիթով չեշտած է ու կը չեշտէ որ անոր ճանաչումը պայման չի նկատեր Թուրքիոյ հետ դիւանագիտական բնականոն յարաբերութիւններու հաստատումին. իսկ միջազգային ճանաչման աշխատանքին մէջ կ'արժէ անդրադառնալ տասնամեակներէ ի վեր Սփիւռքին կատարածին ու անկախութենէն ի վեր հայկական պետականութեան խաղացած դերին:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ «Ս. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ» ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՄԷՆՕՐԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

Վարժարանը կը գործածէ Շաքէ Մինասեանի հայերէն լեզուի դասագիրքերը, իսկ Հայոց պատմութեան դասաւանդման համար՝ կարօ Մոմճեանի պատրաստած գիրքերը:

Զմրուխտ Մարգարեան, յայտնապէս նկատելով զարմացական արտայայտութիւնս ի լուր տրուած բացատրութիւններուն, կ'ըսէ. «Կան մարդիկ, որոնք կը զարմանան թէ ի՛նչպէս կարելի է այսքան քիչ աշակերտներով դպրոց մը բաց պահել. կան նաեւ հարցնողներ, թէ՝ ինչո՛ւ: Սակայն պէտք է չէշտել այն առաւելութիւնը որ այս դպրոցը ունի: Դասարաններուն մէջ աշակերտներու թիւին (յաճախ 3 կամ 4 հոգի) փոքր ըլլալուն պատճառով մեր վարժարանին ուսումնական մակարդակը բարձր է: Ծնողքներ միշտ գոհ եղած են ուսումնական մակարդակէն եւ տրուած դաստիարակութենէն: Մեր աշակերտները ամէն տարի կը մասնակցին ՀՕՄ–ի, Համազգայինի եւ Խաեան Սանուց միութեան կազմակերպած մրցումներուն եւ միշտ ալ յաջողութիւններ կ'արձանագրեն»: Ի պատասխան այն հարցումիս թէ աշակերտները ի՛նչ լեզուով կը հաղորդակցին իրարու հետ, ուսուցչուհին կը նշէ՝ դասարանին մէջ հայերէն, իսկ զբօսանքի պահուն անգլերէն:

«Ս. Լուսաւորիչ» ազգային վարժարանը ունի խնամակալ մարմին, Ծնողա–ուսուցչական մարմին եւ Շրջանաւարտից միութիւն, որոնց–մէ իւրաքանչիւրը իր սահմաններուն մէջ կարեւոր նպաստը կը բերէ դպրոցին գործերուն յաջող ընթանալուն:

Վարժարանին հիմնադրութեան առաջին խնամակալ մարմինը՝ 1977–1978 ուսումնական տարեշրջանին, բաղկացած է հետեւեալներէ.

Մուշեղ Ա. Քհնյ. Տէր–Գալուստեան, պատուոյ նախագահ, Նշան Համբարեան, առենապետ, Վարդուհի Անաստասեան, առենադպրուհի եւ ՀՕՄ–ի մայր մասնաճիւղի ներկայացուցիչ, Վերդին Թաղէոսեան, գանձապահ, Մայիս Զէթէեան Գաֆաֆեան, ՀՕՄ–ի Էրեբունի մասնաճիւղի ներկայացուցիչ, Նուարդ Համբարեան, խորհրդական, Ստեփան Պազալեան, հոգաբարձութեան փոխ առենապետ, Զաւէն Թաղէոսեան, հոգաբարձութեան ներկայացուցիչ, Եդուարդ Սէֆէրեան, հոգաբարձութեան ներկայացուցիչ, Մելիք Պեհիկեան, Հայ կեդրոնի ներկայացուցիչ:

Այնուհետեւ իւրաքանչիւր տարեշրջան խնամակալ մարմնի առենապետութիւնը վարած են տարբեր անձնաւորութիւններ, նոր ղէմքերով եւ նոր ուժերով յառաջ տանելով դպրոցին գործերը: 2000 թուականէն ի վեր խնամակալ մարմնի առենապետն է Ծանօթ մտաւորական Տոքթ. Հրանդ Մարգարեան, որ իր չուրջ ունենալով Հայ դպրոցի նախախնամական դերին հաւատացող նուիրեալ անձեր, ոգի ի բռին կ'աշխատի անսահման զոհողութիւններու գնով բաց պահելու «Ս. Լուսաւորիչ» ազգային վարժարանին դռները:

Վարժարանին գոյութեան 30 տարիներու ընթացքին Ծնողա–ուսուցչական մարմիններու մաս կազմած են շուրջ 80 ծնողքներ, որոնք իրենց զուրգուրանքի առարկան դարձուցած են դպրոցը, իրենց գործունէութեամբ թեթեւցնելով հաստատութեան հոգերը: Ներկայիս Ծնողա–ուսուցչական մարմինը բաղկացած է եօթը հոգիէ .կան նաեւ օժանդակ երկու անդամներ:

Վարժարանին շրջանաւարտից միութիւնը հիմնուած է 2002 թուականին, երբ դպրոցը կը տօնէր իր հիմնադրութեան 25ամեակը եւ ունէր 67 շրջանաւարտ:

Հետաքրքրական է նշել վարժարանին 30ամեայ կեանքի ընթացքին հաստատութեան տնօրէնութիւնը վարած կրթական մշակներու թիւի առատութիւնը: Արդարեւ, դպրոցին առաջին տնօրէնը եղած է Մ'ամիս Զէթէեան, երկու տարեշրջան: Ապա, տասը տարիներու ընթացքին զանազան անձեր վարած են տնօրէնի պաշտօնը՝ մէկական տարեշրջան, իսկ անոնցմէ երկուքը՝ 3 ամիս եւ 6 ամիս: 1989էն ի վեր «Ս. Լուսաւորիչ» վարժարանի տնօրէնուհին է Քրիսթին Ռիկըլհոֆ:

2002ի Մայիս 3ին «Ս. Լուսաւորիչ» ամէնօրեայ վարժարանը կը տօնէր իր հիմնադրութեան 25ամեակը: Այդ առթիւ հրատարակուած գրքոյկին մէջ, Միացեալ Նահանգներու արեւելեան թեմի առաջնորդ Օշական Արք. Զօլոյեան կը գրէր. «Ճիշդ է, միշտ ալ Հայ վարժարանը պահելը զոհողութեամբ եւ անվերապահ աջակցութեամբ կատարուած է, ուր որ ալ գտնուի անիկա: Նոյն այդ դժուարութեամբ պահած ենք Նիւ Եորքի Ս. Լուսաւորիչ վարժարանը, չնորհիւ հաւատաւոր անձերու, որոնք հակառակ վարժարանին սահմանափակ թիւով աշակերտութեան, բնաւ չեն ընկրկած, չեն տկարացած եւ չեն յուսահատած: Ս. Լուսաւորիչ վարժարանին հիմնադրութեան 25րդ տարեդարձին առիթով նոյն մարտահրաւէրը կրկին կը ցցուի մեր դիմաց, եւ մեր հաստատ համոզումն է, որ ամէն ճիգ պիտի թափենք զայն կանգուն պահելու, առաւել զօրացնելու եւ պայծառացնելու»:

Նոյն գրքոյկին մէջ, Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ օրուան հոգեւոր տեսուչը՝ Մխիթարեան Ծ. Վրդ. Ադնիկեան, ի մէջ այլոց կը գրէր. «Հայկերտումի եւ հայապահպանման այս փոքրիկ օճախը իր վտիտ սակայն երիտասարդ ուսերուն չալկած բազմաչարչար ժողովուրդի մը մատղաչ սերունդին հայեցի դաստիարակութեան սրբազան պարտականութիւնը, դժուարութիւններ եւ տատանումներ յաղթահարած, բայց ազնիւ նախանձախնդրութեամբ եւ վեհ տեսլեքով կրթական նպատակ մը իրագործելու առաջադրանքով ճամբայ ելած քառորդ դար մը առաջ, այսօր իր շրջանաւարտներու հոյլով եւ ուսումնական մակարդակով հպարտութիւն կը ներշնչէ»:

Ս. Լուսաւորիչ մայր եկեղեցւոյ նախկին հովիւ Մուշեղ Ա. Քհնյ. Տէր–Գալուստեան, որ վարժարանին հիմնադիր անդամներէն մէկը եղած է, իր երախտագիտութեան խօսքը ուղղելով եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, վարժարանին խնամակալ եւ ծնողական մարմիններուն եւ ազնիւ բարերարներուն եւ նուիրատուներուն, որոնք միշտ պատրաստակամ եւ յանձնառու եղած են նիւթապէս եւ բարոյապէս օժանդակել վարժարանին կարիքներուն թէ կազմակերպչական աշխատանքներուն, կը մաղթէր որ «Հայ վարժարաններու դռները միշտ բաց մնան բոլոր հոգիներուն տակ հայ մանուկներու առջեւ, որպէսզի անոնք հայանան՝ հայերէն խօսին, գրեն, կարդան ու ճառուղեն»:

Վարժարանին խնամակալ մարմնի անխոնջ առենապետը՝ Տոքթ. Հրանդ Մարգարեան, գրքոյկին մէջ ատորագրած իր «Երախտագիտութեան խօսք»ին մէջ կը չեշտէր. «Սփիւռքի մէջ ամէնօրեայ վարժարան հիմնելը եւ քառորդ դար պահելը, պատմական հպարտ արարք մըն է ակնասկած: Ճաշակութեան եւ հպարտութեան պահակը կը պատկանի ԲՈԼՈՐ այն յամառ հայորդիներուն, որոնք հաւատացին հայ ազգային արժէքներուն եւ հոգատարութեամբ ու առանց ճիգ խնայելու «ԱՅՍՕՐ»ը կերտեցին: Այդ գիտակից պայքարողներն էին՝ Ազգային Առաջնորդարանը, Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցին, Արմէն Գարօ կոմիտէն, դպրոցի խնամակալ մարմինները, ուսուցչական կազմերը, ծնողաց մարմինները, ծնողները, դպրոցին շուրջ հաւաքուած կազմակերպութիւնները՝ ՀՕՄ–ը, Համազգայինը եւ ՀՄԸՄ–ը: Պահին արժանաւորաց: ... Այսօր, վարժարանը հրապարտութեամբ կը ներկայանայ հայ գաղութին որպէս կրթական բարձր մակարդակի հաստատութիւն, ուր մեր զաւակները ուսման կողքին կը ստանան մաքրամաքուր ազգային ոգի»:

Ուշագրաւ է վարժարանին ամբրիկացի երկար տարիներու տնօրէնուհի Քրիսթին Ռիկըլհոֆի խօսքը գրքոյկին մէջ, ուր կը կարդամ. «Երբ կը տօնենք մեր դպրոցին 25 ամեակը, կրնանք նայիլ անցեալին հպարտութեամբ եւ յառաջիկային՝ վստահութեամբ: Մեր աշակերտները ոչ միայն ուսումնական մարզին մէջ յաջողակ են, այլեւ անոնք հպարտ են իրենց ազգային ժառանգութեամբ: Եւ այս իրողութիւնը կը պարտինք ծնողքներուն եւ յատկապէս մեր ուսուցիչներուն: Կրնանք վստահութեամբ յառաջ նայիլ, որովհետեւ մենք կը չարունակենք ուսումնական մարզի մեր յաջողութիւնները: Միասնաբար աշխատելով մենք կրնանք իսկապէս ունենալ սքանչելի ապագայ մը եւ ապահովել 50ամեակ մը»:

Ահաւասիկ ա՛յս լաւատեսութեամբ կը բաժնուիմ դպրոցէն, մաղթելով ամերիկացի տնօրէնուհիին երազի իրականացում, այն համոզումով որ ատիկա անիրականալի երազ մը չէ, քանի որ «Ս. Լուսաւորիչ» ազգային վարժարանի պատասխանատուներուն մօտ կայ հաւատք, կայ նուիրում, կամք ու կորով:

ԱՌԵՒՏՈՒՐԻ, ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ, ԳՈՐԾԻ ՆԱԽԱՊԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՍԵՐՈ՛ՒՆՆ Է

ԻՏԱԼԻԱ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒՄԸ ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ

Շաբաթ Յունուար 6ին Հռոմի Սուրբ Նիկողայոսի նուիրուած Հայոց եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցաւ Յիսուսի Ծննդեան ու Աստուածայայտնութեան տօնակատարութիւնը որ սկիզբ առաւ ժամը 11ին հայածէս հանդիսաւոր պատարագով զոր մատոյց գերյարգելի Միքայէլ Թ. Ծ. Վրդ. Մուրատեան, մեծաւորը՝ Հռոմի Լեւոնեան հայ դպրեվանքին:

Սուրբ Նիկողայոսի եկեղեցին ծայրէ ծայր լեցուն էր հաւատացեալներով: Ներկայ էին նաեւ՝ Անարատ Յղութեան հայ քոյրերու ընդհ. մեծաւորուհին ու վարչութեան անդամները եւ Հայաստանի դեսպանութեան ներկայացուցիչներ:

Երգեցողութիւնը կատարեց Անարատ Յղութեան հայ քոյրերու եւ Լեւոնեան վարժարանի ժառանգաւորաց երգչախումբըղեկավարութեամբ՝ գերպ. Ռաֆայէլ Մինասեանին, առաջնորդը՝ Սուրբ Երկրի կաթողիկէ Հայոց:

Ս. գրային ընթերցումներէն ետք պատարագիչ վարդապետը յաւուր պատշաճի քարոզ մը արտասանեց չեչոը դնելով Մննդեան տօնին նշանակութեան ու Քրիստոսի մարդեղութեան, Յիսուս Ծնաւ որպէսզի մեզ հաշտեցնէ Աստուծոյ հետ որ մեր հայրն է:

Պատարագէն ետք տեղի ունեցաւ Ջրօրհնէքի արարողութիւնը իրրեւ խորհրդանիշ Յիսուսի մկրտութեան: Սովորութիւն է որ ամէն տարի գաղութի զաւակներէն մէկը ըլլայ Ջրօրհնէքի խաչի կնքահայրը եւ այս տարի հռոմահայ գաղութէն Ճովաննի Տայւթօճ՝ էր Թոռնեակը իտալահայոց յայտնի անձնաւորութիւններէն հանգուցեալ Տիգրան Սիրիևեանին...

Յաւարտ արարողութիւններուն, եկեղեցւոյ զահլիճը տեղի ունեցաւ չնորհաւորութիւններու փոխանակում. իսկ ժամը 13ին Լեւոնեան վարժարանի ճաշասրահը աւանդական ազապը: Ներկայ էին աւելի քան 150 հոգի, որոնք ընտանեկան ջերմ մթնոլորտի մէջ տօնեցին Ծննունդն ու Աստուածայայտնութիւնը:

Գերյարգելի Միքայէլ Ծ. Վրդ. Մուրատեանի օրհնութեան աղօթքէն ետք օրուան հանդիսավարը Պ. Ռոպէր Աթթարեան ողջունեց ներկաները յայտնելով անոնց որ Ռուբէն Շուգարեան, Իտալիոյ մօտ Հայաստանի արտակարգ եւ լիազօր դեսպանը, ճիշդ այդ պահուն հասած էր Հռոմի օդակայանը. իր ընտանիքին անդամներուն հետ անոնք անմիջապէս օդակայանէն ուղղուեցան դէպի Լեւոնեան վարժարան մասնակցելու այս ընտանեկան սիրոյ սեղանին: Ներկաները ծափողջոյններով ու չնորհաւորական մաղթանքներով ընդունեցան դեսպանը որ իր սրտի խօսքին մէջ չնորհաւորեց տօնը, ու չնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր անոնց որոնք աշխատեցան եւ կ'աշխատին որպէսզի գաղութի զաւակները միասնաբար տօնեն այս կարեւոր տօնը:

Այդ օրը, օրն է նաեւ մանուկներուն. անոնք խմբուեցան օրուան հանդիսավարին Պ. Աթթարեանին չուրջ, մասնակցեցան վիճակահանութեան ու նուէրներու բաշխումին որ կ'ուրախացնէ թէ մեծերը եւ թէ փոքրերը... ու երբ անոնք կը սպասէին Պէֆհանո որ նախորդ տարին իրենց բերած էր ընծաներ, անակընկալ ներս մտաւ Կաղանդ Պապան. եւ ինք բաժնեց նուէրները:

Իսկ մեծերուն բաժնուեցաւ կարկանդակը, ճաշակողներէն երկու հոգի իրենց բաժնին մէջ գտան անակնկալ մը որ կը նշանակէ թէ անոնք են օրուան թագաւորն ու թագուհին:

Երեկոյեան ժամը 5ին վերջ գտաւ տօնակատարութիւնը:

Ս.Ն.Ժ.

ՄԵԾԱՐԱՆՔ

Ինսթիթիւ տը Ֆրանսի «Արձանագրութեանց եւ Գրականութեան (Պէլ-Լեթր) ակադեմիան Շլումպէրժէ մրցանակը շնորհած է Ժերար Տէտէեանի, Միջին դարու պատմութեան փրոֆէսէօր Մոնփըլիէի Փօլ Վալերի համալսարանը իր հատորին՝ «Les Arméniens entre Grecs, Musulmans et Croisés. Etude sur les pouvoirs arméniens dans le Proche-Orient méditerranéen (1068-1150)». Bibliothèque arménologique de la Fondation Calouste Gulbenkian, (2 հատոր) (նախաբան Ժան Ռիշարի, Ինսթիթիւ տը Ֆրանսի անդամ, Լիզպոն 2003):

Մրցանակը կը կրէ պատմաբան Կիւսթաւ Շլումպէրժէի անունը, որ հանրածանօթ է իր հրատարակութիւններուն համար, Բիւզանդիոնի եւ խաչակրութիւններու վերաբերեալ:

DVD reçus

VOYAGE EN ARMENIE
de R. GUEDIGUIAN
DVD

Diaphana ed. vidéo
155 rue du Fbg St. Antoine
75011 Paris

որ եթէ Հիւսիսային Կովկասի բնակիչները որոնք Ռուսական դաշնակցութեան հանրապետութիւններու քաղաքացիները են, իրենց հաճոյքին համար չէ որ կ'ուզեն Մոսկուա հաստատուիլ: Առիւծ կ'ըլլայ իրենց չրջաններուն մէջ տիրող աղքատութեան, գործազրկութեան պատճառով: Ինդուչիոյ գործօն բնակչութեան 35%ը, Տաղստանին 29%ը գործազուրկ է: Մինչ Մոսկուայի մէջ այդ համեմատութիւնը 0·6% է: Հոն ամսական միջին աշխատավարձն ալ 22 հազար ռուբլի է, մինչ Ինդուչիոյ մէջ 6100 ռուբլի է, Տաղստանի մէջ 4300 ռուբլի:

Շատեր այն նկատումը ունին որ տարբեր աղգաբնակչութիւնները իրարու դէմ հանել կառավարութեան նպաստաւոր է. անով բողոքի զգացումները եւ վախերը կը կեդրոնանան մատնանշուած թշնամիին վրայ: Այդպէսով իշխանութիւնները բնակչութեան մէկ մասին քուէները կ'որսան, առանց միւսին վստահութիւնը կորսնցնելու, ինչ որ կ'օգնէ ընկերութեան քիչ մը եւս մասնատումին:

ՔԱՂՀԱՆ

Մոսկուայի Գերմանացիները աքսորուեցան Ղազախստան: Կեդրոնական Ասիա ղրկուեցան անվստահելի նկատուած ուրիշ ժողովուրդներ ալ, ինչպէս Չէչէնները, Ինգուշները կամ Ղրիմի Թաթարները:

Մորհրդային միութեան կործանումը վերջ տուաւ բնակութեան արձանագրութեան որ կ'արգիլէր նոյնիսկ երկրին մէջ բնակութեան վայր փոխել. ներկայի Սահմանադրութիւնը օրինաւոր կացութեան տէր ամէն ոքի կ'արտօնէ իր յարմար դատած վայրը բնակիլ: Այսուհանդերձ, կան զօրիներ ուրիկ մեկնիլը անկարելի է եւ ուրիշներ որոնց մուտքը արտօնուած չէ:

Ամէնէն աւելի հալածուած տարբին՝ կովկասցիներու խումբն Չէչէններու հանդէպ ժխտական վերաբերումը փոխուած չէ, հակառակ պատերազմին պաշտօնապէս աւարտած ըլլալուն: Անոնք անարդարօրէն իրենց գործէն կ'արձակուին, գործատէրները կը փակուին, ոստիկանները կալուածատէրերու կը հրահանգեն չէչէն վարձակալներ չընդունիլ: Մոսկուան յատկապէս անոնց արգիլուած գլխաւոր վայրն է. քաղաքապետ Լուժկով յամառօրէն կը փորձէ վերահաստատել բնակութեան արձանագրութեան պարտաւորութիւնը:

Դեկտեմբեր 8ին խորհրդարանը օրէնք մը վաւերացուց որով աննդեղէնի չուկաներու առնուազն 50%ի բաժինը ռուս գիւղացիներուն եւ արտադրողներուն պիտի յատկացուի. գղեստեղէնի չուկային համար համեմատութիւնը 20% է: Երեսփոխան մը ըսած է թէ այդ օրէնքը միայն կը ծառայէ գաղթականներուն կաշառքով ռուսական ապրանքի մակնիշ ձեռք ձգելուն:

Մոսկուայի քաղաքապետարանը գաղթականներուն կը վերադրէ նաեւ կալուածի գիներուն տարապայման բարձրացումին պատասխանատուութիւնը: Կ'ուզէ պարտադրել որ նոր չէնքերու 80%ը վաճառուի իսկական Ռուսերուն. բան մը որ թէ՛ Սահմանադրութեան ներհակ է, թէ՛ ոչ մէկ ազդեցութիւն կ'ունենայ գիներու յաւելումին վրայ: Այդ խոչընդոտն ալ կը ծառայէ ներյայտ կարգադրութիւններով օրէնքը չըրջանցելու. մոսկուացիներ կրնան գումարի մը փոխարէն օտարականներուն համար կալուած գնել:

Մասնագէտները համոզուած են

ԱՆՑՈՒԿԸ ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԱԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

1880 Յունիսին անցայ «Շառիթէ» հիւանդանոցը, որ կանգուն էր Ռիւ Ժափրոպի մէջ. հոն եղայ սթաժիէր աշակերտ, հըրչակաւոր վիրաբոյժ Փրոֆ. Կոսլէնի քով:

Տարին բոլորեցի այս Փրոֆ.ին հիւանդարանին մէջ, ականատես – ուսանողի հանգամանքովս ներկայ գտնուեցայ վիրաբուժական խիստ փափուկ ու ծանր գործողութիւններու, եւ ուզեցի որ Նոյեմբեր ամսուան մէջ Առաջին Տոքթորայի քննութիւնս անցընէի. այս նպատակաւ դիմում ըրի Համալսարանի տնօրէնին, որ դժբախտաբար արտօնութիւնն ինձ չտըւաւ, պատճառաբանելով թէ Նոյեմբերը քննութիւններու չրջանին ամիսը չէր:

Այս մերժողականին վրայ, ես ալ ժամանակս պարապը չանցընելու ու զայն օգտագործելու համար սկսայ հետամուտ ըլլալ, պատրաստուիլ էքսթէռն տէ գ'Օփիթօութեան գոնգուռներուն:

Նպատակիս կրցայ հասնիլ եւ ահա Սեպտեմբերի մէջ մասնակցեցայ երկու մրցման քննութիւններուն, եւ յաջողեցայ անուանուիլ էքսթէռն տէ գ'Օփիթօ տը Փարի. առաջին հայ ուսանողն էի, որ արժանի կ'ըլլար այս տիտղոսին:

*
**

Էքսթէռնութեան չրջանը երեք տարի է. առաջին տարիս սկսայ 1881 Յունուար 1ին, Օփիթալ տիւ Միտիի մէջ եւ աշխատեցայ Տոքթ. Շառլ Մօրլաք երեւելի վիրաբոյժին քով: Երկրորդ տարիս՝ 1882ը անցուցի Օփիթալ Նեքէռի մէջ, աշխատելով մեծահռչակ Փրոֆ. Փոթէնի թեւերուն տակ. այն որ սրտի հիւանդութիւններու նշանաւոր մասնագէտն էր:

Փրոֆ. Փոթէնի աշակերտած միջոցիս էր, որ ինձ վիճակեցաւ հիւծախտէ մեռածի մը դիաղնուութիւնը կատարել, ու զբաղումիս ամենածանր վայրկեանին, անուշադրութեամբ ալ ձեռքիս դանակը հպեցուցի ձախ բթամատիս, զայն վիրաւորեցի, քանի մը օր յետոյ մատս ուռեցաւ, թիպէրքիւլ անթրաքսիք կոչուած վտանգաւոր վէրքը ունեցայ. նեղուեցայ բաւական ժամանակ, բայց բարեբախտաբար թուժուեցաւ բթամատս իր ստացած վէրքէն, որ կրնար չար հետեւանք ունենալ: Իմ այս թիպէրքիւլ անթրաքսիքի մասին, բժիշկ ըլլալէս յետոյ աշխատութիւն մը գրեցի, ու զայն յղեցի, 1888ին Փարիզի մէջ գումարուած՝ առաջին Գոնկրէ տը լա Թիւպէրքիւլոզին:

*
**

Էքսթէռնայի երրորդ տարիս անցուցի կեդրոնէն հեռու եղած Օփիթալ Սէն Թ'Անթուանի մէջ ու աշխատեցայ ճարտար վիրաբոյժ, Փրոֆ. ակուէժէ Տոքթ. Փեռիէի քով, 1883 տարին բոլորեցի սոյն հիւանդանոցը եւ 1884ի սկիզբէն յաճախեցի ամենաերեւելի մանկաբարձ, նշանաւոր գիտուն, եւ փիլիսոփայ Փրոֆ. Փաժոյի ծննաբերութեան հիւանդանոցը (Գլինիիք տ'ափուշըմաճ), ուր ինձ ուսումնակից ունեցայ բժիշկ Մագսուտ Շէրպէթեանը, որ ինձմէ տարի մը առաջ աւարտեց ու վկայուեցաւ տոքթոր:

Գլինիիք տ'ափուշըմաճը չարունակելով հանդերձ, կ'երթայի նաեւ Փրոֆ. Փոթէնի քով, ով կը պատրաստէի տոքթորայի ճառս (թեզ տը տոքթորա) որուն նիւթը ինքը՝ Փոթէնը տուած էր ինձ:

Հոս միտքս կու գայ խիստ ծիծաղաչարժ պատմութիւն մը, զոր չեմ ուզեր մոռացութեան զամբիւղը նետել:

*
**

Փրոֆ. Փոթէնի քով էքսթէռնութիւնս ըրած տարիս, 1882ին, Փարիզի մէջ փիէվո թիֆոյիտի համաճարակ մը սկսաւ. եղանակը սաստ էր, բոլոր հիւանդանոցները թիֆօ հիւանդութենէ բռնուողներով լեցուած էր: Նեքէռի մէջ, Փրոֆ. Փոթէնի սրահներն ալ ամբողջովին լի էին այդ տեսակ հիւանդութենէ տառապողներով: Ճիշդ այդ համաճարակի միջոցին Փարիզ հասան Խամերեան եւ Գալաֆեան երկու բժիշկները, որոնք Ախըր-գաբուի բժշկական դպրոցէն իրենց վկայականին նոր առած, նպատակ ունէին մէկ մէկ մասագիտութիւն սորվելու:

Շիտակ եկան իմ քնակած տեղս, 7 ռիւ Ռուայէ-Գոլար, ղի վաղածանօթ ընկերներ էին եւ մօրեղբօրս կողմէ ալ յանձնարարուած էին ինձ. զիրենք տարի տեղաւորեցի հանդիպակաց օթեւանը եւ հետեւեալ առտու իմ հետս առի ու առաջնորդեցի Նեքէռ հիւանդանոցը, որպէս զի գաղափար մը ունենան փարիզեան հիւանդանոցներուն վրայ:

Փոթէնին քով չորս էքսթէռն էինք, եւ ամէն մէկերնիս վեց վեց անկողինի յատկացուած պաշտօն ունէինք, մեզի պատկան հիւանդներուն վիճակացոյցը պատրաստել, ու փրոֆէսէօրին կարդալ:

Կարդալու կարգս եկած չէր դեռ, միւս էքսթէռնները կը կարդային ու ես այս նորեկ բժիշկ պարոններուն տեղեկութիւններ կու տայի, ըսելով թէ՝ «այս ինչ թիւ հիւանդը՝ սա կերպ թիֆոյէ կը տառապի, այն ինչ թիւին հիւանդն ալ սա կերպ» եւ այլն, եւ այլն, երբ կարգը ինձ եկաւ կարդալու, ու կարդաներս աւարտեցի, ետիս դառնալով ուզեցի տեսնալ մեր բժիշկները. չկային, անհետացած էին ու ես սկսայ փնտռել զիրենք:

(Շար. 146)

Տիկին Լիսա Ճէզվէճեան,
Տիկին Սրբա Քիթիփեան,
Օր. Նաթալի Քիթիփեան,
Տէր եւ Տիկին Դաւիթ եւ Սանտրին Գարագաշեան եւ թոռնիկը եւ ծոռները՝
Գլօտիա եւ Ալեքսանդր,
Տիկին Նատիա Ակզիքարայան եւ Սերժ եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները
յաւուղ կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, տատիկին, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՊԵՐՃ ՃԷԶՎԷՃԵԱՆ-Ի

(ծանօթ՝ Ռիշար Ճէզվէճի)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 13-ին, Նիս:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Յունուար 20, ժամը 10·30ին Նիսի Ս. Աստուածածին եկեղեցին.—
281 boulevard de la Madeleine

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ». — Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Ճէզվէճեանի եւ զաւակներուն:

NAVASART
Ballet arménien
présente
HAYASTAN
Palais des Congrès de Paris
3 mars à 20h30;
4 mars à 15h30

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Section «SEVAN» de Vienne
présente
LE SPECTACLE DE NOEL
DE SON ECOLE HEBDOMADAIRE
Le Dimanche 21 janvier
à 15 heures 30 précises
au Théâtre de Vienne

Au programme : Chants, danses • Poésies • Sketches, Théâtre sous la direction de **Nareg DOURIAN** en collaboration avec la Maison de la Culture Arménienne de Vienne.

Comme chaque année, le Père Noël sera au rendez-vous pour distribuer cadeaux et friandises aux enfants.

Venez nombreux les encourager...

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

(Շար. Ա. էջէն)

Ամեհ ձգմգ ՝վղամօղ ամեհ 9 շմուշ Հայ եւ 700 կաթողիկէ կ'ապրին Կիպրոսի Հանրապետութեան մէջ ուր 25 ամիս է պինուորական ծառայութեան չրջանը:

ԹԷՆԻՍ

ՄԷԼՊՈՒՐՆԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔ

Աւստրալիոյ Մէլպուրն քաղաքին մէջ տեղի ունեցող մրցաշարքին, ուր տօքը տեղ-տեղ աւելի քան 40 աստիճանի կը հասնէր չուքին, Բ. օրուան մրցումներուն Դ. Նալպանտեան յաղթած է սերպիացի Թ. Ժանքօ Թիխսարեւիչի որ ստիպուած եղած է լքել մրցումը արեւահարութեան պատճառով:

Combattre le négationnisme

CONTRE L'IMPORTATION DU NEGATIONNISME
DE L'ETAT TURC EN FRANCE

CONTRE LA COMPLICITE DU CRIME DE GENOCIDE

GRAND MEETING REPUBLICAIN

mercredi 17 janvier à 20 h 30
au **Palais de la Mutualité**
24 rue Saint-Victor — 75005 Paris — Métro : Maubert-Mutualité

- Pour le soutien à la loi votée le 12 octobre à l'Assemblée nationale;
- Pour sa ratification par le Sénat;
- Pour le respect des victimes, de leur mémoire et de l'humanité.

La mobilisation de chacune et de chacun est indispensable et déterminante.

La présence notamment de **Charles AZNAVOUR,** artiste de renom d'origine arménienne, celle de Serge **KLARSFELD,** historien et avocat, père de l'enseignement de la Shoah, celle de **Bernard-Henri LEVY,** philosophe et **Maître Christian CHARRIERE-BOURNAZEL,** nouveau bâtonner de Paris, avocat de la LICRA pour le procès Papon est un signe très fort.

L'ensemble de la classe politique républicaine française sera représentée.

CCAF
(Conseil de Coordination des Organisations Arméniennes de France)

l'Association MACHTOTZ
pour la défense de la langue arménienne
organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 17 février — 16 juin 2007

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian
avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris.
(Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent,
le samedi entre 12h et 15h, à Paris.
Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES
Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio :
87 euros + 8 euros frais d'expédition

Pour tous ces cours et le manuel,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

DEVENEZ MONITEUR
A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE
DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous êtes titulaire du BAFD. du BAFA ou stagiaire BAFA ?
Rejoignez notre équipe d'animation pour les séjours de juillet et août 2007 pour :

— Encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura,
— Proposer diverses activités aux enfants dans un cadre très agréable et dans une ambiance arménienne qui fait le succès de la colonie depuis plus de 50 ans...

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante:
Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France
CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
RECHERCHE
POUR SES SEJOURS DE JUILLET ET AOUT 2007
A BELLEFONTAINE DANS LE JURA
— **des Assistant(e)s-Sanitaires**
— **des Cuisinier(e)s, Aide-Cuisinier(e)s**
N'hésitez plus... envoyez votre candidature avant le 31 janvier 2007
à l'adresse suivante :
Croix Bleue des Arméniens de France
17 rue Bleue — 75009 PARIS
par mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

arménie mon amie

MEMORIAL DE LA SHOAH
Auditorium «Edmond J. Safra», niveau I
17 rue Geoffroy-l'Asnier — 75004 Paris
présente

Mercredi 17 janvier
Projection et rencontre

15 h
America America
d'**Elia KAZAN**
avec Stathis Giallelis, Franck Wolff, Elena Karam
(Etats-Unis, fiction 1964, 2h54, 35mm)

19 h 30
Ararat
d'**Atom Egoyan**
avec Charles Aznavour, Arsinée Khandjian, David Alpay, Eric Bogosian, Brent Carver
(Canada-France, fiction, 2002, couleur, 2h06, 35 mm)
Sélection officielle Cannes 2002, hors compétition

Jeudi 18 janvier
Projections et rencontre littéraire

16 h 30
Je hais les chiens
de **Pea Holmquist**
et **Suzanne Khardalian**
(Suède, documentaire, 22005, 29 min)

Back to Ararat
de Pea Holmquist
(Suède, documentaire, 1988, 100 min, vidéo, HB Pea Holmquist Film)

19 h 30
Rencontre littéraire
Franz Werfel et Edgar Hilsenrath
Deux auteurs juifs écrivent sur le génocide des Arméniens : l'un avant la Shoah, l'autre après...

Les 40 jours du Musa Dagh
de **Franz Werfel**
Traduit de l'allemand par Paule Hofer-Bury, préface d'Elie Wiesel,
éd. Albin Michel, 2001.

Le conte de la pensée dernière
d'**Edgar Hilsenrath**
Traduit de l'allemand par Bernard Kreiss
éd. Albin Michel, 1992.
Prix Alfred-Döblin.
Avec la présence exceptionnelle d'**Edgar Hilsenrath.**

Ս. ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

ԳՐԱԿԱՆ-
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ
ԵՐԵԿՈՑԹՆԵՐՈՒ
ՇԱՐՔ

Հինգշաբթի, Յունուար 18,
ժամը 20·30ին

Նիւթ՝
Անցեալ դարասկիզբին, Փարիզի հայ համայնքի մշակութային գործիչ՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ՇԱՀՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

կը ներկայացնեն՝
Արտաշէս ՈՍԿԱՆՆԵԱՆ
եւ
Կարէն ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Կոմիտաս Վարդապետի երգերու ունկնդրութիւն՝ համա – եւրոպական համբաւի տիրացած երգիչի մեկնաբանութեամբ:

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 18
JEUDI
18 JANVIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում) ·
270 եւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·622 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·622

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ նախագահ ընտրուեցաւ դերման դեմոկրատ քրիստոնեայ մը, յանձին՝ Հանց–Կերթ Փէօթէրինկի, որ կը գրաւէ Սպանացի ընկերվարական Խոսէփ Պորէլի աթոռը: Այս վերջինը ընտրուած էր 2004 Յունիսին, իսկ այս նոր ընտրութիւնը տեւանք է Խորհրդարանի երկու գլխաւոր խումբերու (ալ՝ 277 անդամ 784ի վրայ) եւ ընկերվարականներու (217 եւրոխոհան) համաձայնութեան: Կարելի չէր եղած բացարձակ մեծամասնութիւն մը ձեռք ձգել մէկ կամ միւս խումբին համար, որոշած են բաժնուիլ նախագահութիւնը եւ չարք մը պաշտօններ, երկու եւ կէս տարուան համար: Փէօթէրինկ 450 ձայն ստացած է կարելի 494ի վրայ, ինչ որ կը նշանակէ թէ Ֆրանսացի կարգ մը ընկերվարականներ չեն քուէարկած ի նպաստ իրեն այլ նախընտրած են Մոնիքա Ֆրանսոնին (իտալացի համանախագահ, կանայք): Եւրոպական Յանձնախումբին մէջ ալ կացութիւնը հաւասարակչռուած չէ: 27ի վրայ 6 ընկերվարական նկատուածներ կան, Նախարարաց խորհուրդին մէջ, որ պետութիւնները ներկայացնող օրէնսդիր մարմինն է, միայն 5 երկրներ կը կառավարուին ընկերվարականներու կողմէ (Մեծն Բրիտանիա, Սպանիա, Հունգարիա, Փորթուկալ, Լիթուանիա), վեց ուրիշներ ալ համախմբման կառավարութիւններու կողմէ: Այս ամբողջը ցոյց կու տայ որ Եւրոպական Սահմանադրութեան շուրջ նոր բանակցութիւն մը անպայման աւելի ընկերային բնոյթ կրնայ չունենալ:

ՇԻՐԱՔ կ'ուզէ երկխօսութիւն մը հաստատել Իրանի հետ եւ կը խորհի բանաձեւ մը ղրկել: Նպատակն է չրջանին կայունութիւնը հաստատել, մանաւորաբար Լիբանան: Տուսթ–Պլազիի անունն ալ տրուած է որպէս բանաձեւ, բայց վերջնական ոչ մէկ որոշում տրուած է: Էլիզէի չրջանակներուն համաձայն, պէտք է լաւ մտածել: Կը չեզոտուի նոյնիսկ որ Ֆրանսա միակողմանի որոշում չի տար, այլ կը խորհրդակցի ընկերակիցներուն հետ: Սաուտի Արաբիա չատ համաձայն չէ Տուսթ–Պլազիի անունին չուրջ, որովհետեւ կը գտնէ թէ անոր հանգամանքը կը նշանակէ չատ կարեւորութիւն տալ այդ այցելութեան:

ՍՊԱՆԻՈՑ վարչապետը՝ Խոսէ Լուիս Ռոտրիկէզ Զափաթերօ կոչ մը ըրած է որ գոյանայ «ազգային մեծ համաձայնութիւն մը» վրայ պատասխան ԷթԱ–ի, որ Դեկտեմբեր 30ի իր ոճրափորձով Մատրիտի օդակայանը, խզեց հրադադարը: Ըստ Զափաթերոյի, այդ ձեւով վերջակէտ մը դրաւ խաղաղութեան գործընթացին:

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ, Յունուար 16ը ամէնէն արիւնալի օրերէն մէկը եղած է: Առնուազն 70 ուսանող, դասախօս եւ պաշտօնեայ մեռած են Մուսթանսիրիահ համալսարանին առջեւ (Պաղտատի արեւելեան կողմը) երբ երկու ոճրափորձեր գործուած են: Մեռելներէն զատ 138 վիրաւորներ ալ կան: Նոյն օրը, այլ ոճրափորձ մըն ալ գործուած է, որու հետեւանքով 15 մեռեալ կար: ՄԱԿ–ի համաձայն, 2006ին 34 հազար իրաքցի քնակիչներ մեռած են, ինչ որ օրական 94 մեռեալի միջին մը կը նշանակէ:

ՄՈՍԿՈՒԱ վերսկած է հալածանքը կովկասցիներու դէմ եւ անոնցմէ ոմանք խուճապի մէջ կ'ապրին, մանաւանդ երբ վաճառորդ են չուկաներու մէջ: Մոսկուայի կեդրոնական մեծ չուկային մէջ, օրինակ, անոնցմէ մէկը կ'ըսէ «կրնան մէկ վայրկեանէն միւսը գալ եւ մեր վերջն է»: Վլ· Պուտին անձամբ կոչ ըրած է որ կարգ ու կանոն հաստատուի չուկաներուն մէջ եւ «աշխատանքի չուկան նախ եւ առաջ Ռուսաստանի քաղաքացիներուն վերապահուի»: Ռուսաստանի մէջ աւելի քան 10 միլիոն ապօրինի գաղթողներ կան եւ վեց միլիոն «օրինականացած», թէեւ իշխանութիւններուն համար միայն 1,3 միլիոն օրինաւոր գաղթողներ կան: Կը թուի որ օտար լրագրողներ ալ նոյն կացութեան մէջ են: Է.Ռ. Է.Ֆ. Ի.ի (Ռատիօ–Ֆրանս Էնթերնասիոնալ) մէկ թղթակիցը որ չէ կրցած տեղին նորոգել տալ իր վիզան, արտաքսուած է երկրէն:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ առաջին անգամ ըլլալով բաւական ժողովրդականութիւն վայելող սեւամորթ նախագահական թեկնածու մը ունին, յանձին՝ Պարաք Օպամայի, դեմոկրատ ծերակուտական, որ կրնայ վտանգաւոր մրցակից մը ըլլալ Հիլարի Կլինթընի համար: 45 տարեկան է, փաստաբան եւ ապրած է Հաուայ, ուր ծնած է սպիտակամորթ մօրմէ եւ քենիացի հօրմէ: Սեամորթները վերապահ են իրեն նկատմամբ, որովհետեւ խառնածին է:

ԻՍՐԱԷԼԻ Պետութեան դատախազը ոճրային քննութեան մը ձեռնարկած է վարչապետ Է. Օլմերթի դէմ ֆինանսական գայթակղութեան մը առթիւ, որ կը վերաբերի Լէումի դրամատան սեփականացման, 2005ին: Այն ատեն Օլմերթ ելմտական նախարար էր եւ կասկած կայ որ այդ մասին տեղեկութիւն տուած է գործարար անձի մը, որ կ'ուզէր դրամատունը գնել: Մնաց որ ի վերջոյ գնորդը ուրիշ մէկը եղած է:

Ս. ՌՈՒԱՑԱԼ ԵՒ Ֆր. ՀՈԼԱՆԴ անմիջապէս հակազդած են այն լուրերուն, ըստ որոնց Հարստութեան տուրք չվճարելու համար, կալուածային ընկերութիւն մը հիմնած են (լա Սափինիէռ) որ թոյլ կու տայ իրենց տուրքէ ղերծ մնալ: Զոյգը անուանարկութեան դատի դիմած է Իւ. Էմ. Փէ. երեսփոխան Ժագ Կոտֆրէնի եւ «լա Տէփէշ տիւ Միտի» թերթին դէմ, ուր երեսփոխանին համագանցով այդ մասին տուած լուրը հրատարակուած էր: Ս. Ռուայալ եւ Ֆր. Հոլանտ յայտարարած են որ 862 Եւրօ վճարած են վերջին երկու տարիները որպէս Հարստութեան տուրք: Ս. Ռուայալ գործածուած ձեւը «մեթոտ տը ռաֆայլ» որակած է···:

ՖՐԱՆՍՈՒՀԻՆԵՐԸ ծնունդներու մրցանիշը կոտրած են Եւրոպայի մէջ, կին դլուխ երկու զաւակի միջին մը ապահովելով: 2006ին 830·900 երախայ ծնած է Ֆրանսայի մէջ, ինչ որ 2,9%ի յաւելում մը կը նշանակէ 2005ի քաղդամամբ: Եւրոպայի մէջ, դլուխն է Ֆրանսա, իրեն կը հետեւին Իրլանտա, Մեծն–Բրիտանիա, Ֆինլանտա, եւ Դանիա: Ամէնէն ցած թիւով ծնունդներու երկիրներն են Չեխիա, Լիթուանիա, Սլովենիա, Սլովաքիա եւ Լեհաստան:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Հանրապետութեան նախագահին պատժական կարգավիճակին սահմանադրական վերաքննութիւնը բաւական լուրջ պատակտում ստեղծած է երեսփոխաններու մօտ, ինչ հոսանքի ալ պատկանին: Մեծամասնութիւն մը (ալ եւ ձախ) քուէարկած է (Իւ. Էմ. Փէ.ի մեծամասնութիւն մը, ընկերվարական խումբը. համայնավարները ձեռնպահ մնացած են, Իւ. Էմ. Փէ.ի խումբ մը եւ Իւ. Տի. Էֆ.ը դէմ քուէարկած են): Բարեփոխումը ապա պիտի ներկայացուի Խորհրդարանի համագումարին (փետրուար 19ին կամ 26ին): Քուէարկուած քննագիրը կը հաստատէ նախագահին անձեռնմխելիութիւնը իր պաշտօնավարման չրջանին գործուած արարքներուն, կը չնչէ բարձր դատաճանութեան ոճիրը անոր տեղ կը դնէ պաշտօնազրկման պարագայ մը, երբ «իր պաշտօնին խոտոր համեմատող արարքներ գործէ»:

ԻՍՐԱԷԼԵԱՆ բանակին հրամանատարը՝ զօր. Տան Հալուց հրաժարած է իր պաշտօնէն Յունուար 16ին: Բարձրաստիճան սպաներուն համար դլխաւոր պատասխանատուն էր Հեզպոլլայի դէմ գործ-

(Շար·ը Դ· էջ)

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Ո. ՌԵՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆ Չէ Ն. ՍԱՐՔՈԶիի

Եւրոպական Միութեան ընդլայնումի պատասխանատու պաշտօնատարը Ո·Ռեն Յունուար 16ին քննադատած է Ֆրանսայի Ներքին գործերու նախարար եւ նախագահութեան թեկնածու Ն· Սարքոզիի Թուրքիոյ անդամակցութեան ընդդիմացող կեցուածքը: Մտահոգութիւն ալ յայտնած է որ Ն· Սարքոզիի Մայիսի ընտրութեան յաղողութեան պարագային եւրոպական համարկումի ընթացքը կրնայ առկէ ազդուիլ, յատկապէս Թուրքիոյ պարագային: Ո·Ռեն աւելցուցած է թէ այդ երկրին անդամակցութեան հեռանկարին տեւական կերպով խնդրականացումը Թուրքիոյ մէջ Միութեան վարկը կը տկարացնէ եւ անմպաստ ազդեցութիւն կը գործէ հոն նախաձեռնուած բարեփոխումներուն վրայ:

«Ըստ իս անհաւատ եւ լուրջ կեցուածք մը ամէնէն յարմար կեցուածքը կ'ըլլայ Եւրոպական Միութեան կողմէ Թուրքիոյ նկատմամբ: Անոնցմէ՝ նկատի առած այդ երկրին անդամակցութեան հեռանկարին մէջ մեր յանձնառութիւնները, երբ անոնք կատարեն բոլոր պայմանները, եւ լուրջ՝ պարտադրելու համար անդամակցութեան առընչուած մեր խստապահանջ պայմանները» ըսած է եւրոպացի պաշտօնատարը:

Ո·Ռենի ձայնակից դտնուած է Միացեալ Նահանգներու Ներկայացուցիչներու ժողովէն Ռ· Ուէքսլըը որ «անընդունելի» որակած է Ֆրանսայի նախագահ Ռ. Չիրաքի խօսքերը:

ՊԵԼՃԻՈՅ

ՀԱՄԱՑՆՔԻՆ ՆՈՐ ՂԵԿԱՎԱՐԸ Մ. ՄԱՀՄՈՒՐԵԱՆ

Պելճիոյ հայ համայնքին ներկայացուցիչներու ժողովը Յունուար 15ին ընտրած է Պելճահայերու նոր կոմիտէ մը: Անոր ղեկավար ընտրուած է իրաւաբան Միշէլ Մահմուրեան: Ան ծանօթ է ժխտողականութեան դէմ տարած պայքարով: Իսկապէս տեղին ընտրութիւն մը, յատկապէս նկատի առած Պելճիոյ մէջ այդ երեւոյթին դրեթէ ամէնօրեայ յայտնութիւնը, անով ստեղծուած քաղաքական մարզի խնդիրները:

ԵՀՄԱԿԱՆ ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ԵՐԿԽՕՍՈՒԹԵԱՆ ՅՈՐԴՈՐ ՄԸՆ ԱԼ ՏԱԼԱՑ ԼԱՄԱՑԵՆ

Թիպէթի հոգեւոր առաջնորդը Տալայ Լամա որ աշխարհի կարեւոր բոլոր անկիւնները կը ճամբորդէ իր երկրին ու ժողովուրդին բնաբարուած իրաւունքները լսելի դարձնելու, հանրային կարծիք ստեղծելու նպատակով, երկխօսութեան յորդոր կարդացած է հայեւթուրք յարաբերութիւններուն որպէս ելքի ճամբայ:

Պատասխանելով ռուսական թերթի մը անցեալ դարուն Հայերու կրածներուն մասին հարցումներուն, ըսած է թէ հակամարտութիւններու լուծումին լաւադոյն ձեւը երկխօսութիւնն է, ներելու կարողութեամբ: Աւելցուցած է թէ ներել չի նշանակեր մոռնալ պատահածը: «Ցիչեցէք ձեր տառապանքները, թող ուրիշները տեղեկանան անոնց, բայց ձեր սրտերուն մէջ չարութիւն մի՛ պահէք» ըսած է ան:

Խօսելով Ղարաբաղի մասին, Թիպէթի կրօնապետը խոստովանած է որ հարցին մանրամասնութիւններուն տեղեակ չէ, բայց կ'ենթադրէ թէ նմանութիւն ունի Թիպէթեան խնդրին հետ: Շեշտած է ազգերու ինքնորոշման իրաւունքն ու մշակութային ժառանգութիւնը պահպանելու կարեւորութիւնը:

*
**

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ ՄԱՍԻՆ

Ազգային ժողովի նախագահը Տ· Թորոսեան յայտնած է թէ փետրուարի սկիզբին նախագահ Ռ· Քոչարեան պիտի որոշէ խորհրդարանական ընտրութեան թուականը: Անկէ ետք հրաւէրներ պիտի ղրկուին միջազգային կազմակերպութիւններու, որպէսզի պատրաստուին դէտեր ղրկելու: Կը ծրագրուի Խորհրդարանի զանազան խմբակցութիւններուն ներկայացուցիչներով մարմին մը ձեւացընել, դիւրացնելու համար միջազգային դէտերու եւ մամուլի հետ չփումները:

Ընտրութեան թուականին մասին Յունուար 13ին լրագրողներու հետ զրոյցին արտայայտուած է վարչապետ Անդրանիկ Մարգարեան, եւ· որպէս ամէնէն հաւանական թուական նշած է Մայիս 12ը: Աւելցուցած է թէ իր դլխաւորած կուսակցութեան՝ Հանրապետականի համամասնական ցուցակը կը հրապարակուի փետրուար 26ին:

*
**

ԼՂՀ

ԱԴՐԲԵՋԱՆՑԻՆ ՅԱՆՁՆՈՒԱԾ Է

Յունուար 16ին ադրբեջանցի զինուորը Լեռնայինի Ղարաբաղի կողմէ յանձնուած է ադրբեջանական իշխանութիւններուն, Կարմիր Խաչի միջազգային կոմիտէին հովանաւորութեամբ: Յանձնումի գործողութիւնը կատարուած է Աղդամի չրջանի ճակատային գիծին վրայ: Ադրբեջանցի զինուորը ղարաբաղեան կողմը անցած էր Փիզուլիի հատուածին մէջ, Դեկտեմբեր 31ի գիշերը:

«ԱԽԹԱՄԱՐ, ԱՊՐԻԼ 24, ՎԻԼԻ ՊՐԱՆՑ»

Ախթամարի Ս. Խաչ եկեղեցիին պետական յատկացումով նորոգութեան որոշումը, անոր կիրարկումը, բաւական անակնկալ բաներ էին, նոյնիսկ նկատի առնելով՝ եւ-րոպացի ըլլալու արժանի երեւելու Թրքական ջանքերը: Ս. Խաչը յանկարծ դուրս կու գար իր ինքնութիւնը 90 տարուան մէջ 90 հազար անգամ ուրացուած, խեղաթիւրուած տեսնելու տաժանքէն եւ ուրացողին աչքին ալ կը վերատիրանար հայկական աղօթատեղիի նախկին հանգամանքին: Այս առումով պէտք է ըսել որ Արեւմտահայաստանի անհամար յուշակոթողներէն ամէնէն բախտաւորը եղաւ ան: Մինչ անոնց ջախջախիչ մեծամասնութիւնը հողու քարին խառնուած, ի սպառ անհետացած է, Ախթամարի Ս. Խաչը նորոգուած դէմքով կանգնած է նոր դարերու դիմաց:

Անհաւատալին, դժուարը կատարուելէ ետք, հիմա հարց դարձած է բացումի թուականը: Բնական է որ Թուրքիա կարելի առաւելագոյն հանդիսաւորութիւնը պիտի ջանայ տալ անոր, Հայաստանէն հըբաւիրեալներով ,եւլն. ամբողջ աշխարհին ցոյց տալով իր լայնախոհութիւնը, բարեմտութիւնը: Այս բաները ոչ մէկ հարց պիտի առեղծէին, եթէ Թուրքիոյ մշակոյթի նախարարը օր մը յանկարծ չյայտարարէր թէ բացումին համար կը նախատեսէ Ապրիլ 24ի օրը: Այդ ընտրութիւնը որ կը նմանէր ապաքինման փուլին հասած հիւանդին որպէս վերջին դեղահատ՝ թոյնի կաթիլ մը կլլեցնելու, անմիջական հակազդեցութիւն գտաւ հայկական շրջանակներէն: Անոնց ամէնէն շրջանակներէն: Անոնց ամէնէն բուռնը արտայայտեց Պոլսոյ Մեծրոպ պատրիարքը, առանց այլեւայլի յայտարարելով որ եթէ վճռական դառնայ Ապրիլ 24ի Թուականը, ո՛չ ինք եւ ո՛չ ուրիշ որեւէ Հայ պիտի մասնակցի բացումի հանդիսութեան:

Այս խիզախ վճռակամութի՛ւնն էր միայն, թէ յայտարարուած Թուականին նաեւ Թրքական շրջանակներէ ալ գտած հակազդեցութիւնը որ քանի մը օր ետք Թուրք նախարարը հերքեց առաջին ըսածը: «Մարտ կամ Ապրիլը յարմար ժամանակ է բացումին համար» ըսեր էր իբրեւ թէ: Անկէ ի վեր նոր Թուականի նըշում չեղաւ. կարդացինք միայն ընդդիմադիր կուսակցականի մը դժգոհութիւնը. ան ալ Ապրիլ 24ի ընտրութեան համաձայն չէր, բայց բոլորովին հակադիր մեկնաբանութեամբ մը: Հարց կու տար թէ այդ Թուականը Յեղասպանութեան ճանաչում պիտի չնշանակէ՞ր...

Ախթամարի Ս. Խաչին բացումի օրուան վէճը «Ակօս»ի երիտասարդ լրագրողներէն Ռոպէր Գոփթաչի գրիչով չատ ուշագրաւ էջ մը զետեղած էր թերթին Դեկտ. 22ի թիւին մէջ: Էջ մը որ ըսուելիքը ըսելու անվերապահութեամբ, ոճին զուսպ, այլ մեծապէս ազդեցիկ բնոյթով, օրինակ ու դաս կրնայ ծառայել մեր չատ ու չատ «մեծ»երուն. յատկապէս անոնց որոնք անմիջապէս կը մոռնան լռելու կարելիութեան բարիքը ու իրենց երկարած Թրքական ձայնագրիչի մր դէմ անվարան կը պարպեն իրենց տգիտութեան, սարկամտութեան տոպրակը: Ու անհեթեթութիւնը, պատճառուած վնասը կը մեծնայ այդ չատախօսին ներկայացուցչական հանգամանքին համեմատութեամբ: Երանի՛ 1.5 միլիոնն ալ, կորսուած երկիրն ալ, հարստութիւնն ալ Թրքական ձայնագրիչի մը համաչափ վայրկեններ ունենային մէկ գիշերուան ընթացքին ասելի քան 200 հայ մտաւորական իթթիհատի կեդրոնի կողմէ պատրաստուած ցանկերով ձերբակալուած, էշուած են դէպի ներքին շրջաններ. յատկապէս Զանղըրը եւ Այաշ: Նոյնպէս ծանօթ է թէ այդ մտաւորականներուն մեծ մասը յաջորդող օրերուն ամայի վայր մը, առուակի մը եզերքը, կամուրջի մը գլուտը սպանուեցաւ եւ իրենցմէ այլեւս ո՛չ մէկ լուր առնուեցաւ: Այս թըւականը խորհրդանշական մեծ իմաստ կը կրէ ո՛չ միայն այդ մտաւորականներուն, այլեւ 1915 Փետր.–Մարտ շրջանին սկսած տեղահանութիւններու եւ կոտորածներու զոհ հարիւրհազարաւոր Հայերու յիշատակութեան տեսակէտէն: Երբ ճնուին տեղահանութիւններէ ու կոտորածներէ վերապրողներուն յուշերը, կը տեսնուի որ Ապրիլ 24ը առաջին անգամ 1919ին, գիւղադարի շրջանին ազգային սուգի օր հռչակուած է եւ զոհերը այդ օրը յիշատակուած են մշակութային զանազան նախաձեռնութիւններով: Ապրիլ 24ը աշխարհի ամէն կողմը ընդունուած է որպէս յիշատակութեան օր բոլոր անոնց որոնք անիշրիմ անհետ կորսուած են:

Ուղղելի հարցումը պարզ է. սակայն պատասխանը շատ դրական բաներ չի խոստանար. ներկայի կառավարութիւնը եկեղեցիին բացումը Ապրիլ 24, 2007ին կատարելով ի՞նչ նպատակ կը հետապնդէ: Բացայայտ է որ այս վերաձորոգումով Անատոլուի տասնամեակներու ընթացքին կանոնաւորապէս ամէն տեսակ վարկաբեկումի թիրախ դարձուած, ախոռի վերածուած, հիմնայատակ կործանած հայկական մշակութային ու պատմական կոթողները մոռացութեան մէջ թաղելով, աշխարհին "Ես Հայերու դէմ ոչ մէկ բարդոյթ ունիմ" պատգամը տալու նպատակը կը հետապնդուի: Եթէ կացութիւնը միայն այսքանով մնար, կրնայինք թերեւս ընդունիլ թէ ոչ ոք նման "ժեսթ"երու շարունակական դառնալէն տարբեր մտքանիք պիտի կրնար ունենալ: Բայց հիմա՞: Ի՞նչ կը նշանակէ եկեղեցիին բացումը գիտակցօրէն, յատկապէս Ապրիլ 24ին որոշել: Այսօր, երբ ապրուած ցաւերը յամառօրէն կը մերժուին, կորուստները կ'ուրացուին, 90 տարուան "անոնք թիկունքէն հարուածեցին, մենք ալ ափսոսեցինք» յանկերգը տեւական կերպով կը շարունակուի, որպէս թէ ուրիշ օր մնացած չըլլար, ինչո՞ւ Ապրիլ 24ը ընտրել: Ինչո՞ւ հակառակ հակազդեցութիւններուն

ԱՆՆԵՐԵԼԻ ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆ

«Ազգ» օրաթերթը կը գրէր.

«Դեկտեմբեր 6ին Ա.Մ.Նահանգները կը սկսին հեռարձակել Թրքական առաջին էպրու Թվ–ի հաղորդումները: «Ջաման» թերթը կը նըշէր, որ Թրքական այս կայանը Նիւ Ճըրզի նահանգին հեռարձակուող հաղորդումները պիտի ըլլայ 24ժամ տեւողութեամբ: Անոնք ուղղուած են ոչ միայն ամերիկաբնակ Թուրքերուն, այլ նաեւ բոլոր Ամերիկացիներուն: Հաղորդումներով մեծ տեղ կը տրուի գիտութեան, արուեստի, մշակոյթի, մարզական լուրերու եւ քաղաքական հրատապ խնդիրներու:

«Հաղորդումները Ա.Մ.Նահանգներու մէջ բնակող Թուրքերով սահմանափակելու փոխարէն, բոլոր Ամերիկացիներուն ուղղելու հանգամանքը չափազանց կարեւոր է Թուրքիայի օգտին առանց միջնորդներու լոպիական գործունէութիւն ծաւալելու, ինչպէս նաեւ ամերիկեան իրականութեան մէջ Թրքանպաստ հանրային կարծիք ձեւաւորելու առումով, ինչը ոչ այնքան մտահոգիչ, որքան ուսանելի պէտք է դառնայ մեր հայրենակիցներուն համար»:

Թրքական հեռատեսիլի հաղորդումները նորութիւն չեն Ամ՚ն–ու մէջ: Թուրքիայէն հեռաստեռուող բազմաթիւ կայաններ արբանեակի միջոցաւ ողողած են բոլոր շրջանները եւ ցաւալի է ըսել թէ անոնց գլխաւոր եւ հաւատարիմ դիտողներն են մեր հայրենակիցները որոնք կը վճարեն ալ դիտելու համար:

Վերջերս առիթը ունեցայ ընկերանալու արբանեակային սարքաւորումներ զետեղող վարպետի մը ու չատ ցաւ զգացի որ Հայերս այնքան մօտէն կը հետեւինք Թրքական հաղորդումներու, բազմահազար տոլարի յատկացում ընելով Թուրքիոյ հեռատեսիլի պիւտճէին: Ատիկա՝ դիտելու համար Թրքական չարքերը: Եւ ըսել որ օրէ օր կը բազմանայ նոր բաժանորդներուն թիւը: Կը պատահի որ Հայեր հարց տան թէ կարելի՞ է դիտել Հայաստանի Հանրային կայանը: Բայց երբ կ'իմանան թէ առանձին հարկ է վճարել անոր համար, ժխտական կ'ըլլայ իրենց պատասխանը:

Կա՛ն բացառութիւններն ալ, ինչպէս այն հայուհին որ փափաքեցաւ միայն հայկականը դիտել ու ջնջել տուաւ Թրքական բոլոր կայաննե-րը:

Թերեւս առարկուի, որ տարեցները Թրքերէնը կը հասկնան, ուստի անոնց համար է բաժանորդագրութիւնը. բայց ատիկա արդարացում չի կրնար ըլլալ, քանի որ հետզհետէ կ'արմատանայ սովորութիւնը, կը դառնայ աւանդութիւն, նորահաս սերունդներն ալ կը չարունակեն:

Գալիֆորնիայի հայկական հեռատեսիլի կայաններէն միշտ կը խօսուի, կ'արծարծուի Թրքական արտադրութիւնները պոյքոթի ենթարկելու նիւթը: Այդ մասին Թրոռւցիկներ կը բաժնուին, յայտարարութիւններ կ'ըլլան: Նոյնիսկ հայ երիտասարդներ կ'այցելեն հայկական նպարատուներ, համոզելու համար որ հրաժարին Թրքական ապրանք վաճառելէ:

Կայ աւելի ցաւալի եւ մտահոգիչ երեւոյթ մըն ալ որ կը վերաբերի օրն ի բուն Թրքական եղանակներ ունկնդրելու մեր տուներուն մէջ: Ատիկա ալ հազարաւոր տոլարներ կը հոսեցնէ Թրքական կայաններուն:

Վստահ եմ որ գոյութիւն չունի Թուրք ընտանիք մը որ միակ սենթ վճարէ հայկական հեռատեսիլ դիտելու համար: Մէկուկէս միլիոն Հայ կոտորուեցաւ Թուրքերու կողմէ: Ի՞նչպէս կարելի է հաճոյք առնել դիտելով այդ կայանները որոնք կը չարունակեն ուրացումի իրենց հետեւողական քաղաքականութիւնը:

Անդերելի գայթակղութիւն:

ԱՐՈ ՊԷԼԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԵԹԱՆՈՍ ԵՐԳԵՐ

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

Յառաջաբան
ՍԵՒԱՆ ՏԷՅԻՐՄԷՆՃԵԱՆ

Հրատարակութիւն
Ուսուցչաց հիմնարկի,
Պոլիս 2006

Երիտասարդ հրապարակագրին էջը ցաւոտ ու փչոտ այս հարցին մասին հարկաւորն ու կարելին միացընող իսկապէս յաջող տարբերակ մը չէ՞:

Ա. ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ - ԱՃԱՄԷԱԿԱՆ

ԱՆՋՐՊԵՏԻ ԼՐՏԵՍՆԵՐԸ

Գաղտնապահ, լուռ, հարիւրաւոր արբանեակները Երկիր մոլորակին ամենաջնջին թրթռացումը կ'արձանագրեն: Իրենց առաքելութիւնը կը կայանայ կլիմայական աղէտներու կանխատեսման մէջ: 1957 Հոկտեմբեր 4ին, Սփութնիք–1ն էր որ անջրպետային արկածախնդրութեան պաշտօնական բացումը կը կատարէր իր նշանաւոր «պիփ–պիփ» ձայնանշանով, որ երկրագունդի բոլոր ռատիօկայաններէն լսուեցաւ: Երեք տարի ետք ՆԱՋԱ–ն Թրիոս–1՝ առաջին օդերեւութաբանական արբանեակը կ'արձակէր դէպի անջրպետ, որ իր դանուած ծիրէն կատարեալ հեռատեսիլի դերը պիտի կատարէր, Երկիր ուղարկելով ամպերու նկարահանումները՝ սեւ–ճերմակ եւ միմիայն ցերեկները – ան պարզապէս կոյր էր դիւրերները–: Նուաճումի վերջնական սահմանը համարուող անջրպետը այսպէսով կը դառնար մրցակցութեան գլխաւոր մարտավայր, Սովետական Միութեան եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ: Այսօր անջրպետային աշխարհակալութեան խաղաքարտը ամբողջովին փոխուած է. այլեւս աստղերու պատերազմը խնդրոյ առարկայ չէ, հեռաւոր երկրաքննութիւնը իր տեղը զիջած ըլլալով Երկիր–մոլորակի հսկողութեան առաքելութեան: «Կէս դարու ընթացքին, արբանեակները մարդոց արտօնեցին, մինչ այդ չդիտարկուած միակ մոլորակին՝ իրենց Երկիր – մոլորակին գիւտը: Անոնք չատ կարեւոր դեր խաղացին երկրագունդի ջեռուցման անդրադարձին, ինչպէս նաեւ բնապահպանութեան ոլորտին մէջ» կ'ըսէ «Անջրպետային ուսումնասիրութեանց ազգային կեդրոն»ի դիտնականը:

Անկիւնադարձ թուականն էր 1986 Ապրիլ 29ը, Չերնոբիլի աղէտէն երեք օր վերջ, երբ Սփութ–1 արբանեակին արձակած պատկերները միջուկային կեդրոնին աղէտէն եռքի վիճակը ամբողջ աշխարհի ուշադրութեան յանձնելով, արկածին ահաւոր տարողութիւնը կը պարզէին: Ինչպէս կը տեսնուի, ոչ մէկ բնապահական երեւոյթ զերծ կը մնայ արբանեակներու հսկողութենէն: Այսօր մթնոլորտի վերին ծիրերուն վրայ պտտկող հարիւրաւոր արբանեակներ կը հետախուզեն Երկիր–մոլորակը ամէն ուղղութեամբ, չնորհիւ իրենց ընկալուչ սարքերուն որոնք բարձրութիւն կը չափեն ամենաճշգրիտ կեպով, լազէր ճառագայթներով եւ անդրկարմիր պատատուներով զինուած: Անոնք կը դիտարկեն դարձդարձիկ մրրիկներու առաջընթացը, բեւեռային սառոյցներու տեղաչարժը, անտառներու ոչնչացումը, ինչպէս նաեւ օզոնի խաւին բնաչրջումը (էվոլուսիոն): Ակնթարթի մէջ կրնան արձանագրել ահաւոր բնական երեւոյթները, ինչպէս էլ Նինոյի պէս ովկիանեան հոսանքը, նաեւ հեղեղի մը հետեւանքով տեղափոխուած տուն մը: Գիտական յաջորդական զարգացումներու չնորհիւ անոնք ի վիճակի են զանազանելու հետզհետէ աւելի աննշան մանրամասնութիւններ: Այսպէս Սփօթի արդիական տարբերակը կրնայ նկարահանել 2·5–5 մեթրնոց տարածութիւն մը: 2008ի իր հետեւորդը՝ Փրանս – իտալական Փլէիատը պիտի կարենայ դիտարկել 70 սանթիմեթրնոց առարկայ մը:

Երկրագունդին 71 առ հարիւր տարածութիւնը ծածկող եւ կլիմային վրայ հիմնական ազդեցութիւն ունեցող ովկիանոսները մինչեւ վերջին 15 տարիները, թերի ուսումնասիրուած հսկայածաւալ մարզ մը կը ներկայացնէին: 1992էն ի վեր Փըրանս–ամերիկեան Թոփեքս–Փոսէյտոն արբանեակը յաջողած է մերկացնել Երկրագունդը, ծովային յատակներու տեղագրութիւնը երեւան հանելով: Նոյն արբանեակը ցոյց տուած է որ ծովերու մակարդակը 1993էն 2005, տարեկան 3 միլիմեթրի բարձրացում մը արձանագրած է, ինչ որ թարգմանի մակարդակի 10էն 90 սանթիմեթրի հաւանական յաւելում մինչեւ դարուն վերջը, տրուած ըլլալով որ մակարդակի վերելքը կանոնաւոր չէ ամէնուրեք եւ նոյնիսկ նուազում կը նշմարուի որոշ ովկիանոսներու մակարդակին նկատմամբ:

Կլիմայի զարգացումներուն աւելի մօտէն եւ աւելի ճշգրտօրէն հետեւելու համար պայման է թափանցել Երկրագունդին ամենայետին դաղտնիքներուն, իմասնաւորի ամպերու եւ կաղերու: Այս պաշտօնը վստահուած է անջրպետի նոր պահակախումբի մը, բաղկացած Փըրանս–ամերիկեան 6 արբանեակներէ, որոնք Հասարակածէն կ'անցնին ամէն օր ժամը 13:30ին: Այս արբանեակներէն երկուքը, Սիրիւս եւ Քիմիւլիւս ամպերու չարժումները կը հետեւին եւ կը կոչուին Քալիփսօ եւ Քլաուտսաթ: Զիրար կամքի տէր վարչապետ մըն է. հակառակ որ իր առաջին տարուան արդիւնքները ցոյց տուին թէ իր ոչոմները պարտադրելու մասնաւոր կարողութեան մը տէր չէ: Մէրքէլ այդ կարողութեան պէտք ունի իր նախագահութեան կարեւոր գործառարկներուն համար: Կայ Սահմանադրութիւնը, Ռուսաստանի հետ յարաբերութիւններու հարցը, Թուրքիոյ անդամակցութիւնը, ուժանիւթի քաղաքականութիւնը եւ կլիմայի պահպանութիւնը: Այս թղթածրարներուն մէջ Գերմանիոյ չահերը եւրոպական միւս երկիրներուն չահերուն հակոտնեայ են: Ատոնց առընչութեամբ Մէրքէլ պէտք է անտեղիտալի կեցուածք ցոյց տայ հանդէպ իր իսկ կառավարութեան, եթէ կ'ուզէ որ Եւրոպան յառաջդիմէ: Ատիկա կրնայ նոյնքան վնասել իր ժողովրդականութեան, որքան նախագահութեան ձախողած չրջան մը: Իսկապէս Մէրքէլ սկիզբն է դժուարին չրջանի մը, քան՝ պայծառ, փառաւոր:

ՔԱՂՀԱՆ

ԵԻՐՈՊԱՅԻ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԻՒՆԸ

Յունուար 1էն ի վեր Եւրոպական միութեան նախագահութիւնը Գերմանիոյ կը պատկանի, վեց ամսըւան համար: Շրջանը դժուարութիւններով լեցուն պիտի ըլլայ վարչապետուհի Մէրքէլի համար. մանաւանդ որ այդ պաշտօնը անպայման դրական անդրադարձ պիտի չունենայ իր երկրին մէջ վայելած ժողովրդավարութեան վրայ: Վեհաժողովներու, պետական այցերու լուսանկարները կրնան դիւրութեամբ մոռցուիլ, որովհետեւ պաշտօնավարութեան չրջանի մը աւարտին նժարին մէջ դրուածը ձեռք ձգած արդիւնքները կ'ըլլան:

Գերմանիոյ նախագահութեան չրջանին միութեան 27 երկիրներէն 11ին մէջ ընտրութիւն տեղի պիտի ունենայ: Միութեան կառոյցը զարգացնելու անոնց ցանկութիւնը զերոյի հաւասար է, քանի որ միութիւնը ընտրութիւն չահելու առաջնորդող թեմա մը չէ: Եւրոպան խըրած մնացած է, բայց օտար երկիրները կ'ուզեն հաւատալ թէ Գերմանիա տէր է հրաչք դարմանի մը: Անոնց աչքին Մէրքէլ երկաթեայ ձանագրած է, ինչ որ թարգմանի մակարդակի 10էն 90 սանթիմեթրի հաւանական յաւելում մինչեւ դարուն վերջը, տրուած ըլլալով որ մակարդակի վերելքը կանոնաւոր չէ ամէնուրեք եւ նոյնիսկ նուազում կը նշմարուի որոշ ովկիանոսներու մակարդակին նկատմամբ:

Կլիմայի զարգացումներուն աւելի մօտէն եւ աւելի ճշգրտօրէն հետեւելու համար պայման է թափանցել Երկրագունդին ամենայետին դաղտնիքներուն, իմասնաւորի ամպերու եւ կաղերու: Այս պաշտօնը վստահուած է անջրպետի նոր պահակախումբի մը, բաղկացած Փըրանս–ամերիկեան 6 արբանեակներէ, որոնք Հասարակածէն կ'անցնին ամէն օր ժամը 13:30ին: Այս արբանեակներէն երկուքը, Սիրիւս եւ Քիմիւլիւս ամպերու չարժումները կը հետեւին եւ կը կոչուին Քալիփսօ եւ Քլաուտսաթ: Զիրար ամբողջացնող այս երկուքը յատակ պաշտօններ ունին. մէկը ցած ամպերը կ'ուսումնասիրէ, միւսը կաղայիններ: Միասնաբար կը ճշդեն կլիմայի զարգացումը ժամանակի մէջ:

Այսուհանդերձ, արբանեակներու ներկայութիւնը իրրեւ երկրագունդի պահակներ, բաւարար չէ կանխելու տարերային աղէտները: Յաջորդ մարտահրաւէրը կը կայանայ արբանեակներուն արտադրած հսկայածաւալ գիտական տուեալներու ճշգրիտ արժեւորման մէջ: Այս ուղղութեամբ արդէն եւրոպական տարողութեամբ «չրջապատային ծանօթութիւններու համակարգ»ի մը ստեղծումը նախատեսուած է, որ պիտի ծառայէ Երկիր–մոլորակի ամբողջական դիտարկումին, աչխարհածաւալ յայտագրով մը:

Քաղեց՝ Սուրէն Շէրիք

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

Բժ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Հիւանդանոցին զանազան կողմերը փնտռտուքներէն վերջ, իջայ պարտէզ, եւ տեսայ որ տոքթորներ Գալաֆեան ու Իսմէրեան չրաւազանին քովը կեցած, կը մտածէին տխրամած դէմքով: Քովերնին գացի, «ինչո՞ւ վար իջաք, բարեկամներ» ըսի իրենց, եւ ի՞նչ պատասխան առնեմ.– «Մենք Պոլիս պիտի դառնանք» չըսե՞ն մի յանկարծ. «Հոս թիֆօ կայ, կը վախնանք որ մենք ալ կը բռնուինք» ըսին մէկ բերան, ու ես ալ քա՛հ քա՛հ խնդալով՝ «Ամօթ չէ՞ ձեզի, չէ՞ք գիտեր որ բժիշկ էք. եթէ Պոլսոյ մէջ թիֆօ ըլլար, պիտի փախո՞ւստ տայիք» պատասխանեցի, ու դեռ կարգ մը լուացողական խօսքերով հազի՛ւ կրցայ տարհամոզել զիրենք, ու ելանք գացինք ճաշարան:

Ճաշի վրայ երկար խօսակցութիւններէ յետոյ, որոշեցինք որ Գալաֆեան հետեւէր ուսանիլ միջային մասնագիտութիւնը, իսկ Իսմէրեան ակնաբուժութիւնը: Գալաֆեանով ա՛յլ եւս չզբաղեցայ, իսկ Իսմէրեանը տարի Քէնզ–վէնն անունը կրող աչքի հիւանդութիւններու դարմանատունը, ներկայացուցի զինքը բժշկապետին, որ ծանօթ էր ինձ, եւ որ սիրով քովն առաւ Իսմէրեանը, եւ սա հետզհետէ եղաւ ամեկարող ակնաբոյժ մը, յոյժ ճարտար:

***

Այս բժիշկներուն եկած տարւոյն վերջին դիշերուան մէջ էր, որ կամպէթթա տրիբունը մեռաւ. մարմինը փոխադրուեցաւ երեսփոխանական ժողովատունը, ուր դագաղը երեք օր ի տես ժողովուրդին դրուեցաւ, եւ այցելուներու բազմութեան մէջ ես ալ սողոսկելով դացի զայն տեսնալ: Կամպէթթային դագաղը հսկ ծածկուած էր Ֆրանսական եռագոյն դրօշակով եւ սրահը ուր դագաղը կը մնար, բոլորովին չրջապատուած էր սեւ չղարչներով:

Գալաֆեան եւ Իսմէրեան ընկերացան ինձ եւ դոհ եղան որ կամպէթթայի մահը պատճառ եղաւ, որ Փարիզի Շամպր տէ Տէփիւթէի սեմէն ներս մտնելու առիթը ունեցան իրենց նորեկութեան օրերուն, եւ դաղափար մը կազմել այդ մասին:

Դեռ չատ բաներու մէջ առաջնորդ եղայ այս նորընծայ երկու բժիշկներուն, որոնք չանդիր կերպով աչխատեցան հայ բժշկական դասին պատուաբեր ըլլալ: Բայց Գալաֆեան եղաւ վաղամեռիկ:

***

Այս անմոռանալի միջանկեալ արկածութիւնը թողլով, դառնամ իմ Էմպէրոսութեանս չրջանին, յայտնելու թէ Էմպէրոսի եղողները միայն իրաւունք ունին մասնակցիլ Էնթէռնայի ամենադժուարին գոնգուրին, զոր անգամ մը փորձեցի առաջ, եւ չյաջողեցայ. ուզեցի երկրորդ անգամ մըն ալ զայն փորձել, բայց ետ կեցայ բոլորովին, եւ ինչո՞ւ համարը կը պատմեմ քիչ անդին:

Էմպէրոսիս պաշտօնիս ձեռնարկելէս քանի մը ամիս վերջը, արտօնուեցայ կրել առաջին Տոֆթորայի քննութիւնը, զոր յաջողակս անցուցի 1881 Յունիս 29ին «սաթիսֆէ» նօթին արժանանալով: Այս առթիւ մեծ եղաւ իմ ուրախութիւնս, որուն հեռագրով մասնակից ըրի ծնողքս, ինչպէս նաեւ իմ ամենասիրելի ու կարօտակէզ եղբայրս, որ Պոլիսը թողլէս տարի մը վերջ, ինձմէ ալ փոխադրուած էր Մոնփըլիէի երկրագործական վարժարանը, իրրեւ դիւերօթիկ աչակերտ, եւ ի՞նչպէս էր եղած այս, ահա պատմութիւնը:

***

1880ի Օգոստոսին, Կ. Պոլսոյ Երկրագործական նախարարութեան խորհրդական, Ամասեան Յակոբ էֆ.ի թելադրութեամբ, նախարար Սուլհի փաչա կը յաջողի առաջարկել Սուլթան Համիտին, որպէս զի խումբ մը երիտասարդներ պետական ծախքով Ֆրանսա ղրկուին երկրագործութեան արուեստը ուսանելու. այս նպատակաւ մրցումի քննութիւն մը կը բացուի, կ'որոշուի քննարել ութ աչակերտ, որոնց չորսը Տաճիկ, երկուքը Յոյն, մէկը Հրեայ, մէկ հատն ալ ՀԱՅ պիտի ըլլային:

Քննութեան ծանուցումը կը հրատարակեն մայրաքաղաքի բոլոր թերթերը, ինչպէս նաեւ մրցումին մասնակցելու համար պահանջուած պայմանները: Եղբայրս՝ արդէն աչակերտ Միւլիէի դպրոցին, կը կարդայ սոյն ծանուցումները, ու քանաւ մէկու մը բան մը չըսելով, խանդավառ կը հանէ, կ'երթայ կը ներկայանայ քննութեան, եւ ահա խել մը բանտիտաներու մէջ, որոնք մասնաւոր յանձնարարականներով ու ազդեցիկ պաշտպանութեամբ եկած էին հոն, եղբայրս՝ «անպաշտպան ու անյանձնարարական» կ'ըլլայ միակը, որ կը յաջողի ընդունուիլ. որով կը բաժնուի ծնողքէս 1880ի վերջերը ու կ'երթայ Մոնփըլիէ:

***

Եղբօրս յաջողութեան այս ուրախալուրը հայրս ինձ կը հաղորդէր մի քիչ տրամութեամբ, գրելով՝ «Վահրամ, զաւակս, դուն մեզի թողուցիր, աղբարդ ալ մեզ կը թողու, եւ մենք կը մնանք միանակուկ. Աստուած ձեզ պահապան ըլլայ. խմատուութիւններիդ չատցնէ. ձեզ անփորձ պահպանէ» եւ կը յաւելուր՝ «Գէորգը առաջ Փարիզ պիտի գայ, կը տեսնուինք»:

Չօրս գրած այս լուրը անպատում ուրախութեամբ սիրոս լեցուց, որովհետեւ Փարիզ գալէս ի վեր չարունակ կը դրէի ծնողքիս, ինչպէս ցոյց կու տան ուսանողութեանս նամակները, միշտ գտնալ, ճար մը գտնալ եղբայրս իմ քովս ղրկելու, որպէս զի նա ալ համալսարանական ուսում առնէր: Իմ այս խղճս, փափաքս, զարմանալի բան, իր կատարումը կ'ուշնեներ տարի մը սահելէն յետոյ: Բարի կամեցողութիւնները, ուրեմն, վաղ կամ անագան կը պսակուին յաջողութեամբ, եթէ անկեղծութեամբ չաղախուած լինին անոնք. Աստուած ինքը չէ՞ արդեօք որ կը լսէ սրտէ բխած ձայնին: Որչա՞փ ճիշդ է այն խօսքը «L'homme propose et Dieu dispose» (Մարդս կ'առաջադրէ եւ Աստուած կը տնօրինէ):

(Շար. 147)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ռոզա Տակառեան 400 եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին Տիկին Գոհարիկ Տէր-Կարապետեանի թարմ յիշատակին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄՈՆԱՓՕ — Տէր եւ Տիկին Պերճ Գալֆեան 250 եւրօ։

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

ԳՐԱԿԱՆ-ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՓԹՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

Հինգշաբթի, Յունուար 18, ժամը 20·30ին

Նիւթ՝

Անցեալ դարասկիզբին, Փարիզի հայ համայնքի մշակութային գործիչ՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ՇԱՀՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Կը ներկայացնեն՝

Արտաշէս ՈՍԿԱՆԵԱՆ

եւ

Կարէն ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Կոմիտաս Վարդապետի երգերու ունկնդրութիւն՝ համա – եւրոպական համբաւի տիրացած երգիչի մեկնաբանութեամբ։

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

«ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդարարութեան սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանուած	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թ.Վ.Հ. (տե՛ս· փակագծի մէջ ընդհանուր դումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՓԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Գաթրին Մանուեան եւ զաւակը՝ Ազատ, Վերոնիք եւ Օննիկ Աւետիսեան եւ պատկինեը՝ Վազգէն եւ Գայեանէ Հոզեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տան իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԺԱՆՆԻԹ ՄԱՆՈՒՏԵԱՆ-Ի

մահուան Ա· տարելիցին, եւ իրենց հօր՝

ՄԱՆՈՒԿ ՄԱՆՈՒՏԵԱՆ-Ի

մահուան 20րդ տարելիցին առթիւ, կիրակի, Յունուար 21ին, յաւարտ պատարագի Փարիզի Ս· Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր եկեղեցին։

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

ajmémie mon amie

MEMORIAL DE LA SHOAH
Auditorium «Edmond J. Safra», niveau I
17 rue Geoffroy-l'Asnier — 75004 Paris
présente
Jeudi 18 janvier
Projections et rencontre littéraire

16 h 30
Je hais les chiens
de **Pea Holmquist**
et **Suzanne Khardalian**
(Suède, documentaire, 2005, 29 min)

Back to Ararat
de Pea Holmquist
(Suède, documentaire, 1988, 100 min, vidéo, HB Pea Holmquist Film)

19 h 30
Rencontre littéraire
Franz Werfel et Edgar Hilsenrath
Deux auteurs juifs écrivent sur le génocide des Arméniens : l'un avant la Shoah, l'autre après...

Les 40 jours du Musa Dagh
de **Franz Werfel**
Traduit de l'allemand par Paule Hofer-Bury, préface d'Elie Wiesel,
éd. Albin Michel, 2001.

Le conte de la pensée dernière
d'**Edgar Hilsenrath**
Traduit de l'allemand par Bernard Kreiss
éd. Albin Michel, 1992.
Prix Alfred-Döblin.
Avec la présence exceptionnelle d'**Edgar Hilsenrath.**

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Section «SEVAN» de Vienne
présente

LE SPECTACLE DE NOEL

DE SON ECOLE HEBDOMADAIRE
Le Dimanche 21 janvier
à 15 heures 30 précises
au Théâtre de Vienne

Au programme : Chants, danses • Poésies • Sketches, Théâtre sous la direction de **Nareg DOURIAN** en collaboration avec la Maison de la Culture Arménienne de Vienne.

Comme chaque année, le Père Noël sera au rendez-vous pour distribuer cadeaux et friandises aux enfants.

Venez nombreux les encourager...

Section Paris

SEJOUR FAMILIAL

25 février au 4 mars

La Section **«Archalouys Tathéossian»** de Paris organise son séjour familial dans le centre de vacances de Bellefontaine (Jura).

Ambiance arménienne assurée ! ! !

Venez avec vos enfants, petits-enfants ou amis et rejoignez-nous sur les pistes de ski, de luge ou tout simplement dans le Centre ! ! !
Renseignements et inscriptions auprès de :

- Araxie 01 39 83 71 19 (19h à 21h);
- Alice 01 42 93 03 56 (19h à 21h).

Date limite : 31 JANVIER

DEVENEZ MONITEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous êtes titulaire du BAFD. du BAFA ou stagiaire BAFA ?
Rejoignez notre équipe d'animation pour les séjours de juillet et août 2007 pour :

— **Encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura,**
— **Proposer diverses activités aux enfants dans un cadre très agréable et dans une ambiance arménienne qui fait le succès de la colonie depuis plus de 50 ans...**

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante:
Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE RECHERCHE POUR SES SEJOURS DE JUILLET ET AOUT 2007 A BELLEFONTAINE DANS LE JURA

— **des Assistant(e)s-Sanitaires**
— **des Cuisinier(e)s, Aide-Cuisinier(e)s**

N'hésitez plus... envoyez votre candidature avant le 31 janvier 2007 à l'adresse suivante :
Croix Bleue des Arméniens de France
17 rue Bleue — 75009 PARIS
par mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

l'Association MACHTOTZ pour la défense de la langue arménienne

organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 17 février — 16 juin 2007

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans,
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris.
(Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent,
le samedi entre 12h et 15h, à Paris.
Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES
Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio :
87 euros + 8 euros frais d'expédition

Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

(Շար· Ա· էջէն)

ծուած սխալներուն եւ այս հրաժարումը զոհունակութեամբ դիմաւորած են։ Փոխանցման չըլլանին հրամանատարութիւնը պիտի ապահովէ իր կցորդը՝ Մոչէ Քափլինսքի։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆի ընդհանուր դատախազը այն համոզումն ունի որ քարիւղի Եուկոսի հիմնադիրներէն մէկը՝ Եուրի Գոլուբեւ զոհ գացած է ոճիրի մը։ Ենթակային դիակը գտնուած էր Յունուար 9ին Լոնտոնի իր բնակարանին մէջ եւ քննութիւնը բնական մահուան վերագրած էր, բայց ռուս դատախազը դիմում կ'ընէ Անգլիացիներուն որ քննութիւն բանան։ Գոլուբեւ մերձաւոր ընկերակիցն էր Եուկոսի նախկին սեփականատէր՝ Խոդորկովսկիի։

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ իրաւունքներու եւրոպական առեանը Յունուար 16ին նոր դատապարտումի մը ենթակայ ըրած է Թուրքիան, քրտական ՓՔՔ կազմակերպութեան անդամ համարուած բանտարկեալի մը ոտիկաններու կողմէ ցոյց տրուած դէշ վերաբերումին պատճառով։ Դատարանը Թուրքիան պարտադրած է 15 հազար եւրօ վճարելու 41 տարեկան բողոքարկուին որուն կրած մարմնական վնասները հաստատուած են բժշկական տեղեկագրով։

Ա.ԹԻՆԲ հինգերորդ հիւպատոսարան մը բանալու համար դիմած է Անգարայի։ Տրապիզոնի կամ Ատանայի իր ընտրութեան մերժումէն ետք, առաջարկած է միջերկրականեան Պոտրում քաղաքը որ զբօսաշրջական կարեւոր կեդրոն է։ Ծունական հիւպատոսարաններ կը գործեն Անգարայի, Պոլսոյ, Իզմիրի եւ Էսքիշեհիրի մէջ։ Պոտրումի պարագան հասկնալի չի նկատուիր որ ընդունուի, թրքական զբօսաշրջութեան վնասելու նախատեսութեամբ։

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 19
VENDREDI
19 JANVIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՓԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.623 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21.623

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒԼՈՆԻ մէջ է, որ Սեկոլէն Ռուայալ, Ցունուար 17ին, ընտրապայքարի իր հաւաքոյթներէն մէկը ըրաւ ծայրէ ծայր լեցուն սրահին մը մէջ (1.000 հոգի) եւ մաս մըն ալ դուրսը մնացած էր: Ըրաւ իր պաշտպանողականը հարստութեան տուրքերու մասին եղած գրպարտութիւններուն դէմ, ձաղկելով աջը: Բայց եւ այնպէս, վերջին հարցախոյզերը զգալի անկում մը ցոյց կու տան: Ցունուար 17ի Պէ. Վէ. Ա.ի հարցախոյզի մը համաձայն իր ժողովրդականութիւնը 68%էն (Նոյեմբեր) իջած էր 58%ի: Հետաքրքրական է հաւանաբար նշել որ Ցունուար 17ի իրիկունը հեռատեսիլի Գանալ+ կայանէն կ'արտայայտուէր իր բանբերը՝ Արնօ Մոնթեբուրը, որ այն հարցումին որ էր՝ «ո՞րն է Սեկոլէն Ռուայալի թերութիւնը», ինքնաբուխ կերպով պատասխանեց՝ «Հոլլանտ»:

ՇԻՐԱՔ, Ցունուար 18, ժամը 18ին կը մեծարէր այն «Արդարները» որոնք գերմանական չրջանին ապաստան տուած էին Հրեաներուն, երբեմն վտանգելով իրենց իսկ կեանքը: Արարողութիւնը տեղի կ'ունենար Պանթէոն, ուր նախագահը կ'ոգեկոչէր այդ 2725 Արդարները, որոնցմէ միայն 240ը ողջ են եւ փրկած են Հրեայի մը կեանքը: Այդ առթիւ, Պանթէոնի մուտքը ձրի է Ցունուար 19էն 22:

ՍԵԿՈԼԷՆ ՌՈՒԱՑԱԼԻ ԵՒ ՖՐ. ՀՈԼԼԱՆԴԻ հարստութեան տուրքին հարցը պատճառ եղաւ որ բանավէճ մը ծագի բոլոր թեկնածուներու հարստութեան տուրքերուն չուրջ: Հաստատուեցաւ որ գլխաւոր տասը թեկնածուներէն չորսը կը վճարեն այդ տուրքը: Ասոնք են Սեկոլէն Ռուայալ, Նիքոլա Սարքոզի, Ժան-Մարի Լը Փէն եւ Գորին Լըփաժ: Արդէն 1988էն ի վեր էլիզէի թեկնածուները պարտին յայտարարել իրենց հարստութիւնը: Օչնքը կը պարտադրէ որ Սահմանադրական խորհուրդին յանձնեն կնքուած պահարանով, իրենց կացութեան մանրամասնութիւնները (կալուած, վայր, գնումի գիներ, ներկայ արժէք, եւլն. եւլն.):

ՖՐԱՆՍԱՑԻ պաշտօնատարները 0,3%ի յաւելեալ յաւելում մը պիտի ստանան, այլ խօսքով յաւելումը կը հասնի 0,8%ի փոխանակ 0,5%ի: Հակառակ այս բարելաւումին, որոշած են գործադուլի դիմել փետր. 8ին: Ընկերային առաւելութիւններ ալ կը վայելեն, որոնք 300 միլիոն եւրօ կ'արժեն:

ԷՐՊԻԼ (Իրաք) ձերբակալուած հինգ պարսիկներէն մէկը կրնայ մասնակցած ըլլալ Ասորիա կատարուած երրեակ սպանութեան մը, 1989ին: Ամերիկացիներու հրահանգին ընդառաջելով է որ ձերբակալութիւնը կատարուած է: Կասկածելիներուն մէկ դտնուող Մոհամէտ Ժաֆարի-Սահրուսի կրնայ դեր ունեցած ըլլալ Վիէննայի երեք Քիւրտերու սպանութեան մէջ:

ՊՈՒՇ յայտարարած է Ցունուար 16ին, որ Ս. Հիւսէյնի կախաղան հանուիլը աւելի վրէժի արարք մըն էր, որ առաւել դժուար կը դարձնէ բրտութեան վախճանը: Այդ առթիւ, ԱՄՆ-ու նախագահը կը դատապարտէր նաեւ վարչապետ Նուրի ալ-Մալիքին, որու «կառավարութիւնը ցոյց տուաւ որ հասուն չէ»:

ՏԻԿԻՆ ՇԻՐԱՔ հրաւիրած էր զանազան երկիրներու «առաջին տիկինները», մասնակցելու անհետացած կամ չհաշտզրծուած երախաներու Միջազգային Կեդրոնին Պատուոյ Կոմիտէին: Ցունուար 17ին էլիզէ փութացած էին տիկիններ Պուշ, Պուտին, Փաօլա Թագուհին (Պելժիա), Սիլվիա Թագուհին (Շուէտ), ինչպէս նաեւ Լեհաստանի նախկին նախագահին կինը, Եւրոպական յանձնախումբին նախագահին կինը եւ ուրիշներ: Բոլորն ալ չհետեցին որ հարկ է զօրակոչի ենթարկել միջազգային հանրային կարծիքը մեր ժամանակներու այս մեծագոյն պատուհասներէն մէկուն մասին:

ՄԱՐՍԷՑԻ Ֆութպոլի խումբը գնողը գանատահայ ձէք Քաչքար անուն գործարար մըն է որ 115 միլիոն Եւրօ առաջարկած է գնումին համար: Սուրիահայ, 43 տարեկան, Քաչքար հոյակապ դղեակ մըն ալ գնած է Մայամի 2006ին, աւելի քան 4 միլիոն տոլարի: Շատ ծանօթ չէ թէ ի՞նչպէս դիպած է այդքան հարստութիւն: Ծնած է Սուրիա,ապա անցած է Լիբանան, հուսկ՝ Թորոնթօ: Ռոպէր-Լուի Տրէյֆիւս կ'ուզէ որ Քաչքար յանձն առնէ 20 միլիոն Եւրոյի ներդրում մըն ալ ընել, հինգ տարիներու երկայնքին: Հանելուկներ կը մնան սակայն: Քաչքար միտք չունի Ֆրանսա հաստատուելու եւ Ֆրանսերէնն ալ չի դիտեր: Անկարելի չի նկատուիր որ Ֆութպոլի խումբին ղեկավարութիւնը յանձնէ Պերնար Թափիի, մէկեւ այս վերջինը հերքած է:

ՓԻԼԻՊՊԵԱՆ Թերակղզիին հարաւ-արեւելեան չրջանը՝ ժոլօ կղզիին մէջ, Ցունուար 16ին, սպանուած է խալամպաշտ Ապու Սայաֆ խումբի գլխաւոր ղեկավարներէն մէկը՝ Ապու Սիւլէյման, Ըստ բանակի պետին հաստատումին: Ենթական ամբաստանուած էր որ կապեր ունի ալ-Քաիտայի հետ, ըստ Ուաշինկթընի, որ հինգ միլիոն տոլար խոստացած էր, որպէսզի ձեռք ձգուի:

ՍԹՐԱՋՈՒՐԿԻ Խորհրդարանին առջեւ, Ցունուար 17ին, Եւրոպական Միութեան հերթական նախագահ Գերմանիոյ վարչապետը՝ Անկելա Մերքել անդամ 27 երկիրներուն սա այլընտրանքը ներկայացուցած է.- «Սահմանադրականն նոր ուխտ մը 2009ին կամ՝ քաղաքական քարտը» : Այլապէս, Մերքելի համար պատմական ձախողութիւն կ'ըլլայ: Ցունիս 30էն առաջ Գերմանիա պարտի ուղեգիծ մը ներկայացնել, որ բանակցութիւնները կը ծառայէ յաջորդ նախագահութիւններուն համար (Փորթուկալ, Սլովենիա):

ԻՐԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԾ Է ԾՆՈՒՆԴԸ

Իրանի նախագահը Ահմեթինեժատ հրապարակաւ չնորհաւորած է երկրին քրիստոնեայ համայնքներուն Ծնունդը, բարի տարի մը մաղթած անոնց: Ցունուար 6ին հանդիպում ունենալով Իրաքի դէմ պատերազմին հայ զոհերուն ընտանիքներուն հետ, այդ զոհերը համեմատած է իսլամ նահատակներուն հետ, ըսելով. «Մենք նոյն ընտանիքին անդամներն ենք, ունինք հասարակաց նոյն նպատակները»:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՄԱՀ ԲԱՆԱՍԷՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԶԷՅԹՈՒՆԵԱՆԻ

Հայագիտութեան մարզը նոր կորուստ մը արձանագրած է Մատենադարանի դիտական աշխատակից, բանասէր Ա. Զէյթունեանի մահվ: Կարեւոր աշխատանք տարած է հայ թարգմանական գրականութեան ամենահին յուշարձաններու ուսումնասիրութեան եւ հայերէն ձեռագրերու ցուցակներուն պատրաստութեան գործին մէջ: Դասախօսած է նաեւ Երուսաղէմի եւ Անթիլիասի վարժարաններուն մէջ:

Ծնած էր 1931ին Դամասկոս: 1947ին ընտանիքը ներգաղթած է Հայաստան: Աւարտած է Երեւանի համալսարանի բանասիրութեան ճիւղը, 1961ին ընդունուած է Մատենադարան, որպէս կրտսեր դիտական աշխատակից: Հեղինակ էր Ս. Գրքի հնգամատեանին քննական բնագրերուն, որոնք լոյս տեսած են 1989–էն 2002:

Ինք է որ հիմը դրած է հայ պարբերական մամուլի մատենաչարին, հրատարակելով Պէյրութի մէջ «Անահիտ» չաթաթաթերթին մատենագրութիւնը:

ՄԱՄՈՒԼ

«COURRIER INTERNATIONAL»

(18/24 janvier)

«ՈՉ ՄԷԿ ՏԵՂ»

Միջազգային մամուլէն ընտրուած էջերու չաթաթաթերթը այս խորագրով անդրադարձած է «Ուրուական պետութիւններու». Արցախին, Հիւսիսային Կիպրոսին, Աբխազիոյ, Քոսովոյին, Հարաւային Օսէթիոյ, Թրանսնիսթրիոյ: Շաթաթաթերթին կղզին վրայ ալ տեղուած է հայերէն «ԱՐՑԱԽ» մակագրութեամբ չրջանակուած քարտէս մը կրող Հայու մը նկարը: Ներսի Թղթածրարին Լեռնային Ղարաբաղի յատկացուած էջին վրայ տրուած է ժամանակագրութիւն մը, սկսած 1988ի Սումգայիթի հակահայ կոտորածէն, վերջացած 2006ի Սահմանադրութեան հանրաքուէով:

Հայաստանի ռուսերէն հրատարակուղ «Գոլոս Արմէնիի» պարբերականէն որոշ յապաւումներով առնուած է Արիս Քասինեանի յօդուածը ուր համառօտ կերպով ներկայացուած են հակամարտութեան մեղի ծանօթ պարագաները:

Անջատ անկիւնի մը մէջ ալ խօսուած է Սեւրի դաշնագրին մասին: Պարբերութեամբ մը ըսուած է թէ ի՛նչպէս այդ դաշնագրով նախատեսուած 162 հազար քառ. կմ. Հայաստանէն մնաց այսօրուան 29.800 քառ. կմ.ը:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՆՐԱՀԱՒԱՔԸ

ԽՈՒՌՆԵՐԱՄ ԲԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԼԵՑՈՒՑԱԾ ԷՐ ՄԻՒԹԻԱԼԻԹԷԻ ՍՐԱՀԸ

ՅՕՍՓ ԱՒԻՆ ՖՐ. ՀՈԼԼԱՆԴ ԵՒ ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԱՅԼ ԱՆՁՆԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ձորեքշաբթի, Ցունուար 17ին, խուռներամ բազմութիւն մը լեցուցած էր Փարիզի Միւթիւալիթէի սրահը (2000 հոգի) ուր տեղի կ'ունենար ժխտումը դատապարտող օրինագիծին (Հոկտ. 12ին քուէարկուած Ազգ. Ժողովին կողմէ) զօրակցութեան հանրաժողովը, զոր կազմակերպած էր Ֆրանսահայ կազմակերպութիւններու խորհուրդը (Սէ. Սէ. Ա. Էֆ.):

Երեկոյթին բացումը կատարեց կազմակերպիչ մարմնին նախագահը՝ Ալէքսի Կէօվճեան: Ցաջորդաբար խօսք առին Ֆր. Հոլլանտ, Սերժ Քլարսֆելտ, Պերնար-Անրի Լեւի, վաստաբան Քրիսթիան Շառիէռ-Պուրնազէլ, Փաթրիք Տէվէճեան, Արա Թորանեան, Ռիւտի Սալ (Իր. Տէ. Էֆ.), Հելէն Լիւք (համայնավար), Արա Գրիգորեան. փակումը կը կատարէր Ալէքսի Կէօվճեան: Հաւաքոյթին ընկերը Շառլ Ազնաւուր չէր կրցած գալ, բայց ղրկած էր ուղերձ մը զոր կարդաց Ա. Կէօվճեան, բայց կրցած էր հասնիլ վերջաւորութեան եւ խօսք առնել:

Ընդհանուր ձեւով յաջող ձեռնարկ մը, որու մանրամասնութիւնները կու տանք մեր յաջորդ թիւով: Ըսենք սակայն թէ, քաղաքական գետնի վրայ կարեւոր ներկայութիւն մըն էր Ֆր. Հոլլանտ, որ խօսք առաւ Սեկոլէն Ռուայալի եւ Ընկերվարական կուսակցութեան անունով: Չէր եկած Նիքոլա Սարքոզի եւ Փաթրիք Տէվէճեան անոր բանբերը չէր:

ՆՈՐՈԳՈՒԱԾ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄ ՊԵՆՈՆ ՍԵԻԱՆԻ ԴԷՄ

ԱՄՆ-ու գլխաւոր դատախազութիւնը կրկին բացած է ՄԱԿ-ի նախկին պաշտօնատար Պենոն Սեւանի ամբաստանութեան թղթածրարը: Ծանօթ է որ հայազգի պաշտօնատարը չուրջ եօթը տարի առաջ կաշառակերութեամբ ամբաստանուած էր, այն պնդումով որ 144 հազար տոլար կանխիկ դոլար ստացած է Իրաքի «Քարիւղ անունդի փոխարէն» ծրագրին առընչութեամբ: Ժամանակին Պ. Սեւան հարկաւոր բացատրութիւնները տուած էր, փաստած թէ խնդրոյ առարկայ դոլարը ստացած էր ընտանեկան ժառանգութենէ մը:

Իր փաստաբանը էրիք Լուիս հաղորդագրութիւն մը ղրկած է կիպրական մամուլին, ըսելու համար թէ հարցին վերարծարծումը նպատակ ունի քաւութեան նոխազ մը ճարելու, թէ անցեալին նոյն պնդումներուն առընչութեամբ ոչ մէկ դատապարտում արձակուած էր: Փաստաբանը աւելցուցած է թէ «Քարիւղ անունդի փոխարէն» ծրագրով Պ. Սեւան մեծապէս նպաստած է Իրաքի ժողովուրդին, մինչդեռ ԱՄՆ-ը այդքան առեն է ի վեր գրաւման տակ պահելով երկիրը, չեն կրնար նոյն ժողովուրդին կեանքը դիւրացնել:

Պ. Սեւան ներկայիս կ'ապրի Կիպրոսի մէջ:

ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

ՄԻՆԱՍ ՏԷՐ-ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Կար ու չկար· ինչպէս հէքեաթներու մէջ...

Կային առեներ եւ չկան ներկայիս, ունին տապանաքար մը միայն՝ վրան արձանագրուած՝ «Աստ հանգչի»· ախո՛ս: Տարաբախտաբար, մեծ է թիւը անոնց, որոնք խորչակէն եաք, ոչ եւս են եւ տեղափոխուած՝ ի վերին Երուսաղէմ: Անոնք կը կոչուէին Գլաձորի համալսարան (Հայաստան), Լազարեան ճեմարան (Մոսկուա), Սանասարեան (Կարին), Պէրպէրեան եւ Հինդլեան (Պոլիս), Ներսիսեան (Թիֆլիս), Քրասպոնար (Ժընեւ), Մուրատ – Ռափայէլեան (Վենետիկ), Տեմիրճեան եւ Իհրամճեան (Պէյրութ), եւն., եւն.:

Յունիս 2005ին, կացինահարներու այս փաղանգին աւելցաւ կիպրոսի Մելգոնեան Կրթ. Հաստատութիւնը (ՄԿՀ), երբ ան կը պատրաստուէր փչելու 80 մոմերը իր տարեդարձի կարկանդակին: Մահացու հարուածը տրուեցաւ, անտեսելով այն անյեղլի իրողութիւնը որ՝

1· Վարժարան մը գոցել՝ կը նշանակէ բանտ մը բանալ, Վիքթոր Հիւկոյի խօսքերով:

2· ՀԲԸՄ-ի 5րդ նախագահ եւ բարերար Ալեք Մանուկեան, չուրջ երկու տասնամեակ առաջ միայն, չեշտած էր· «Որեւէ կրթական օճախի խափանում ապգային աղէտ մըն է մեզի համար· հետեւաբար, մեր ցանկութիւնն է որ միշտ բաց մնան դարպասները Մելգոնեանին»:

3· Կիպրոսի Եւրոմիութիւն մուտքով, 80ամեայ փորձառութեամբ օժտուած Մելգոնեան կրթարանը կը դառնար ՄԻԱԿ հայ երկրորդական վարժարանը, որուն ընձեռած վկայականը ընդունելի կ'ըլլար եւրոպական 25 երկիրներու մէջ:

4· Կիպրոսի կառավարութիւնը, Մելգոնեանը նկատելով իբր ուսման եւ մշակոյթի խորհրդանիշ եւ նախանձախնդիր անոր գոյութեան, կը խոստանար տարեկան 300·000 տոլար օժանդակութիւն՝ մեղմացնելու ՄԿՀ-ի ծախքերը, միաժամանակ վճարելով կիպրահայ ուսանողներու կրթաթոշակները:

Ի հեճուկս յիշեալ եւ ուրիշ դրական տուեալներու, առեղծուած կը մնայ լուծարքի դիտաւորութիւնը: Երբ չէուկները կը դառնային աղմուկ՝ լայն խաւերու մօտ, բարեգործականի կեդր· վարչութիւնը կը յայտարարէր· «Վերջին չրջանին ծայր առած... տարաձայնութիւնները ՄԿՀ-ի կալուածը ծախելու կապակցութեամբ, անհիմն են եւ չինծու» (2003 Նոյ· 15):

Ցետոյ, միայն 4·5 ամիս եաք, 2004 Մարտ 16ին, ՀԲԸՄ-ի Տնօրէններու կեդր· խորհուրդը կ'ընդգծէր· «Լայն կշռադատումներէ եւ ամբողջական գնահատումներէ յետոյ, կեդր· վարչութիւնը վճռեց դադրեցնել Մելգոնեան Կրթ· Հաստատութիւնը 2005 Յունիսին»: Առ ի գիտութիւն· այս վարչութիւնը բաղկացած էր 15 անդամներէ, որոնցմէ մէկը Պենոն Սեւան (նախ-Մելգոնեանցի մը):

Աչխարհատարած այս կազմակերպութիւնը, որ ՀԲԸՄ կը կոչուի, նախախնամական դեր ունեցած է յետ-եղեռնեան չրջանին հայ խըլեակներու համար եւ հանրածանօթ է բարեսիրական ու կրթական պատւաբեր գործունէութեամբ, իր կտակներու Տոմարին գլուխը արձանագրած է 1910 Յունուար 1ին· «Միութեան անդրանիկ կեդր· վարչական ժողովը... կ'երդնու կէտ առ կէտ եւ կատարեալ խղճմտութեամբ գործադրել կտակարարներու կամքը ու բացայայտ տրամադրութիւնները: Կը խոստանայ ոչ մէկ գինով թոյլ տալ որ- կանխորոշ նպատակէ տարբեր ուղղութեամբ գործածուին կտակուած եւ ներդրուած գումարները»:

Մեկնաբանութեան չեն կարօտիր այս տողերը, արեւի լոյսին պէս յստակ են անոր բառերը: Բայց... կայ նշանաւոր բայց մը- դրամին համբերը եւ գեղեցկութեան դիւթանքը, պատմութեան հոլովոյթին մէջ յաճախ չեղումի են առաջնորդած, չըսելու համար մոլորումի:

Երկրորդ Աչխարհամարտին, երբ կիպրոս կը ռմբակոծուէր խաղաղական օդանաւերու կողմէ եւ անկարելի էր եղած դրամական ամէն առաքում ՀԲԸՄ-ի կեդրոնէն (որ Փարիզէն փոխադրուած էր Նիւ Եորք), Մելգոնեանը չփակուեցաւ՝ չնորհիւ գոհողութեանցը ուսուցիչներու, որոնք դրսեւորեցին Դ· Վարուժանի «Դասախարակ»ը· անոնք յանձն առին անվճար աչխատիլ: Չփակուեցաւ նաեւ 1974ի Թրքական բռնակի կիպրոսի ներխուժումով, երբ քանի մը ռումբ ալ իննաւ նոյնիսկ Մելգոնեանի չրջափակին մէջ, զոր սրբավայր էր կոչած Մարօ Մարգարեան:

Հայ մամուլը, հայրենիքի մէջ թէ Սփիւռքի տարածքին, չատ մելան հոսեցուց Մելգոնեանի փակման հարցին չուրջ: Բայց մխութեան կեդր· վարչութեան համար, «թռչի էլ նէ էծ է»: Ուստի, գիտնալով հանդերձ որ ներկայ գրութիւնը կրնայ նկատուիլ «ձայն բարբառոյ յանապատի» եւ հողերու վաճառքի հարցը զարճած է այժմէական, որպէս նախկին Մելգոնեանցի (1945–50) եւ իբր երախտագիտական տուրք, տեղին կը գտնեմ կատարել Մելգոնեանի հակիրճ պատմականը·

Բնիկ կեսարացի երկու եղբայրներ էին Մելգոնեանները՝ Գրիգոր (1842–1920) եւ Կարապետ (1849–1934): Ամուրի էին եւ տակաւ առողջութեան տէր· կրտսերը մինչեւ կեանքին վերջը տառապեցաւ չընչերգելութենէ (պրոնշիթ): Դպրոց յաճախած էին քանի մը տարի միայն, այնպէս որ իրենց մականունն իսկ կը գրէին սխալ ուղղագրութեամբ («գ» փոխան «ք»)· այս սխալը յետագային նուիրականացաւ:

Բայց կեանքի քուրային մէջ թըրծըւած էին·– 1914ին իրենց ծխախոտի գործարանը 80 մասնաճիւղեր ունէր Եգիպտոսի եւ Սուտանի մէջ եւ օրական 19 միլիոն գլանիկ կը սպառէր: Անոնք ունէին ներհակ խառնուածքներ· կարապետ (յանդուգն նկարագրի տէր) Ա· աչխարհամարտի նախօրեակին, առանց խորհրդակցելու եղբօր հետ (որ ըղդուչաւոր մէկն էր), 2000 թոն ծխախոտ կ'ապսպրէ Ծայր· Արեւելքէն: Երբ 4000 հակերը կը հասնին Եգիպտոս, պատերազմը կը պայթի եւ ծխախոտի գինը հսկայական մագլցում կ'ունենայ: Ուստի, գործարանը արդիւնքն էր ութնաչեան աչխատանքի եւ բարի բախտի:

Մելգոնեան եղբայրները թէեւ հայերէն խօսիլ չէին գիտեր, բայց կը հաւատային մշակոյթի փրկարար ղէրին· ականջալուր էին պատերու խորքէն եկող պատգամին թէ ազգ մը կը գոյատեւէ ոչ թէ անպայման պատերազմի դաչտին վրայ, այլ եւ մանաւանդ մշակոյթի անդաստանէն ներս: (Գիր ու բանին գերակչիռ արժէքը զգացեր էր նաեւ Սուլթան Ապտիւլ-Համիտ երբ ըսած էր· «Հայ յեղափոխականներու բոլոր ռումբերը զիս այնքան չեն վախցներ որքան վենետիկի տպարանը»): Անոնք, Գրիգոր եւ Կարապետ երբ դեռ չէին տիրապետած Կրեսոսեան հարստութեան, արդէն պարբերաբար կ'օժանդակէին իրենց ծննդավայրի Կիւմիւչեան վարժարանին եւ Խարբերդի Թլկատինցիի դպրոցին:

Երէց եղբայրը մտադիր էր իր հարստութիւնը յատկացնել աղջկանց դաստիարակութեան, բայց մահը (կաթուածով), կանխեց վախճանին իրագործումը: Կրտսերը Գրիգորին եւ իր հարստութիւնը կը տրամադրէ Հայաստանի Ա· հանրապետութեան եւ կը յորջորջուի «Ազատ Հայաստանի արտասահմանեան առաջին քաղաքացին»: Կ'ունենայ Հայաստանի հպատակութիւն, յունականի եւ եգիպտականի կողքին:

Ցետագային, այդ կտակը կը կրէ քանի մը փոփոխութիւններ·– 1921 Յուլիս 25ին, օրինական գործողութեամբ, կը յանձնուի Պոլսոյ Հայոց պատրիարքութեան, առաջադրելով «Թրքահայաստանի եւ Կիլիկիոյ մէջ երեք դպրոցներ բանալ»: Սակայն ղէպքերը գահավէժ ընթացք կը ստանան Թուրքիոյ մէջ, եւ օրէնս պատրիարքը (Զաւէն Արք· Տէր Եղիայեան) մազապուրծ կ'ապաստանի արտասահման:

Կը մտածեն կրթարանը հաստատել Իտալիա, Սուրիա կամ Լիբանան: Ի վերջոյ, կիպրոս կը չահի նախապատուութիւնը:

Մինչ այդ, Մելգոնեաններու եղբօրորդին՝ Արթաքի (գաւակը Ճակոբ Մելգոնեանի, որ մաս չէր կազմած ծխախոտի գործարանին), դատ կը բանայ, իր հանգուցեալ հօրեղբօր բաժինը պահանջելով: Կարապետ, զգալով վտանգը, կը կտակին համաձայն, ՀԲԸՄ-ը յանձնարու կ'ըլլար 6·500 եգիպտ· տրամադրել Աղեքսանդրիոյ մէջ կառուցուելիք Մելգոնեան մանկապարտէզին: Նաեւ 1·000 եգիպտականով օժանդակել կիպրոսի մէջ Հայոց Մակարայ վանքի ճամբուն չինուելուն:

1985ի առեններ, Ալեք Մանուկեանի նախագահութեան օրով, ՄԿՀ-ի հողային տարածքէն մաս մը կը ծախուի եւ գոյացած պատկառելի գումարով (Մելգոնեանի չրջանը զարճած էր արժէքաւոր) կը չինուին նոր կառոյցներ աչակերտութեան համար (արդի պահանջները դոհացնող) եւ եկամտաբեր չէնք, կրթարանին ամավարկը հաւասարակչռելու համար:

Նոթ·– Լիբանահայ շրջանառարտներու խումբով, 1986ի Մայիսին գացած էինք կիպրոս ՄԿՀ-ի 60ամեակը տօնելու, (եկած էին նաեւ Սուրիայէն, Յունաստանէն, Անգլիայէն, Ա·Մ·Նահանգներէն) մըղկըտանքով դիտեցինք բարձրաբերձ ջրամբարը որ սահմանէն դուրս էր մնացած, այն ջրամբարը որ կրթարանին էյֆէլն էր:

***

Իր հիմնարկութենէն ճիշդ 10ամեակ մը եաք, 1935ին, ՄԿՀ որբանոցի Պօղոս Նուպար փաչային հետ եւ 1925 Դեկտ· 25ին, Աղեքսանդրիոյ խառն դատարանի նոտարութեան առջեւ, Մելգոնեան ողջ հարստութիւնը կը յանձնուի ՀԲԸՄ-ին, զայն կարգելով մատակարար (ժերան):

Գումարին մէջէն, 250 ոսկիէ կը գնուի ամայի տարածք մը (Ծաղկաբլուր կոչուող), 460 մ· երկայնք եւ 400 մ· լայնքով, մայրաքաղաք Նիկոսիայէն 5–6 քմ· հեռու: Շինութիւնները կը սկսին Փետր· 1924ին եւ կ'աւարտին Դեկտ· 1926ին, արժելով 50·000 ոսկի: Աչակերտութիւնը՝ թիւով 250 հոգի, 6–13 տարու, կը բերուի Երուսաղէմի Վասպուրական եւ Արարատեան, նաեւ Պէյրութի Քելեկեան որբանոցներէն, մինչեւ իսկ Քորֆուէն: Բացուած էին «Դռներն յուսոյ»: Այն առեն է որ Աղա Կարապետ կը յայտարարէ իր սրտէն ժայթքած պատմական խօսքը· «Ես այս վարժարանը կը բանամ ազգիս վրէժը լուծելու համար»:

Կը մնային կարգ մը առկախ հարցեր, զորս Պօղոս Նուպար կը լուծէ իրաւախոհութեամբ եւ ձեռնհասօրէն, կշիռքի դնելով իր անվիճելի հեղինակութիւնը եւ վարչական փորձառութիւնը: Այսպէս·–

1· Արթաքի Մելգոնեանի ժառանգի դասը կը փակուի անոր տալով 62·000 եգիպ· ոսկի:

2· Մուշեղ Եպիսկ· Սերոբեան (յետոյ կարգալոյծ), որպէս վնասուց հատուցում, կը ստանայ 5·244 եգիպ· ոսկի: 1912էն սկսեալ կըրթարանի ծրագրին ներչնչողն էր եղած՝ սաղմնաւորումէն մինչեւ ձեւաւորումը: Պոլսոյ Հայոց պատրիարքը իրեն վստահած էր կտակին գործադրութիւնը, երբ նախապէս պատրիարքարանն էր նչանակուած խնամակալ:

3· Զաւէն պատրիարք իր ծառայութեանց համար կ'արժանանայ ՀԲԸՄ-ի բարերար անդամի տիտղոսին եւ պատուագինի մը:

Մելգոնեան գործարանը ծախուած էր 564·696 անգլ· դեղին ոսկիի: Անկէ զեղչելով հատուցումներն ու ծախքերը, մնացեալ 506·054 անգլ· ոսկին, բաժնեթուղթերու ձեւին տակ, որպէս անձեռնմխելի գումար, պահ դրուեցաւ ամեր· եւ անգլիական դրամատուներու մէջ: Այս դրամագլուխին հատոյթը կը բաչխուի·–

1· Կիպրոսի կրթարանին (առաւեւեւլագոյնը 500 երկսեռ աչակերտութեամբ)	
2· Երեւանի համալսարանին	տարեկան 3·000 եգիպ· ոսկի
3· Երուսաղէմի Սրբոց Յակոբեանց վանքին	տարեկան 1·000 եգպ· ոսկի
4· Պոլսոյ Հայոց պատրիարքարանին	տարեկան 1·000 եգպ· ոսկի
5· Պոլսոյ Ս· Փրկիչ Հիւանդանոցին («Մելգոնեան եղբայրներ» անունով անկողիններ պահելու)	տարեկան 500 եգպ· ոսկի
6· Բարերարին, իբր կենսաթոշակ	տարեկան 5·000 եգպ· ոսկի,

որուն մէջէն ինք կամովին կը յատկացնէ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Անթիլիաս տեղափոխութեան առթիւ տարեկան 1·000 եգպ· ոսկի

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱԽԵՏԻՍՈՎ

Հայաստանի տարուան առթիւ Դեկտ. 7–25 Պուէ տիւ Ռոնի նահանգի ընդհանուր խորհուրդի նախագահ Ժ.Ն. Կեռինիի յատուկ հրաւէրով եւ կազմակերպիչ Ռ. Փիրանեանի ջանքերով Հայաստանէն հրաւիրուած էր «Օշական» խումբը, ղեկավարութեամբ Գրիգոր Առաքելեանի: Անոնք – ութ երգիչ եւ չորս նուագող – տասնէ աւելի ելոյթ ունեցան հայկական հոգեւոր եւ ժողովրդական երգերու քառաձայն փայլուն մեկնաբանութեամբ: Հայ հոգեւոր երգը կը ներկայացուէր հայկական դուդուկի, բլուլի, քանոնի եւ քեմանիի (թաւջութակէն քիչ մը աւելի պզտիկ թաւ հնչողութեամբ լարային նուագարան) ընկերակցութեամբ:

Ղեկավար ու նոյն ատեն մշակող Գր. Առաքելեան 1985ին Երեւանի «Կոմիտաս» երաժշտանոցը աւարտելէ ետք նպատակ ըրած է հայ երգը ներկայացնել, հետեւելով վարդապետին հետքերուն, այնպէս ինչպէս երկնած է զայն հայ ոգին. անաղարտ եւ մեղեդիական, առանց արեւելեան աւելորդ ծործորումներու:

Նախատեսուած տասը համերգներու վերջընթերը պիտի կայանար Սիոթայի տաճարին մէջ: Հայ եւ Ֆրանսացի ունկնդիրներ ամէն պահու կը սպասէին արուեստագէտներու մուտքին, սակայն անոնք զարմանալիօրէն կ'ուշանային: Յանկարծ սկսաւ հնչել «Զարթիք որդիք յուսոյ, ի յօրհնութիւն Հօրն լուսոյ»ն որուն անակնկալը պիտի չարունակուէր «Ով զարմանալի»ով եւ «Աւետիս»ներով: Ունկնդիրները պիտի հիանային մենակատար պարիթոն Սէյրան Աւագեանի թաւչեայ հնչիւններուն, ապա նաեւ Մաքրուհի Խաչատրեանի (սոփրանօ), Աննա Միրզախանեանի (ալթօ), Արմէն Աւետեանի (թենոր) մեկնաբանութեան որով կենդանութիւն կը ստանար հայ հոգեւոր երգը, կը թափանցէր հոգիներէ ներս:

Մէկ ժամէն աւելի տեւած համերգը աւարտեցաւ Արարատի ստորոտէն բերուած աւետիսով. «Բրիտոս ծնաւ եւ յայտնեցաւ. ձեզի, մեզի մեծ աւետիս», ինչ որ կը միանար «Ժուայէօ Նոէլ»ին: Ներկաները տպաւորութիւններու ազդեցութեան տակ, կը դժկամէին մեկնելու սրահէն:

Անոնց միջեւ գտնուած էին «Ռատիօ Ֆրանս»ի պատասխանատուները որոնք պատրաստակամութիւն յայտնեցին 2007ին հրապարակ հանելու «Օշական»ի մէկ ձայնասկը:

Փա՛ռք անոնց որոնք փառք կը պարգեւեն հայ անունին:

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ. ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐԻ
ՆԱՄԱԿԱՆ Ի
Հատոր երրորդ

կազմեց, խմբագրեց եւ
ծանօթագրեց՝
ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Մայրենի փըպլիշինկ 2006
Պոսթըն (ԱՄՆ)

ՀՕՐՍ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

«Յառաջ»ի Յունուար 10ի թիւին մէջ կարդացի Աբօ Պէլեանի «Երեւանն է խօսում» յօդուածը. յիշեցի այդ օրերու յիշատակելի անցուդարձերը եւ ուզեցի գրի առնել իմ հօրենական տան առաջին ռատիօն:

1945–1946 տարիներուն Երուսաղէմի տուներուն մէջ ռատիօ ունենալը մեծ բախտաւորութիւն էր. եւ պատահեցաւ օր մըն ալ որ հայրս պզտիկ ռատիօ մը ձեռքերուն մէջ առած տուն գար մեծ ուրախութիւն պատճառելով մեր ընտանիքի անդամներուն: Անմիջապէս ելեկտրական թելերը կապող մասնագէտ մըն ալ եկաւ եւ մենք ունեցանք ամէնէն արժէքաւոր եւ հետաքրքրական կահ կարասիներէն մէկը, նաեւ պատճառ մը՝ վիճաբանելու մեծ եղբօրս հետ թէ ո՛վ պիտի յաջողէր կայան մը գտնել:

Այդ օրերէն մէկուն թուղթ մատիս առած ռատիոյին առջեւ նըստած կը չանայի արձանագրել թէ ո՛ր ալիքը ո՛ր քաղաքէն էր. յանկարծ լսեցի «Երեւանն է խօսում», Խաչատրեանի երաժշտութեամբ: Ուրախութիւնս սահման չունէր, բայց անմիջապէս ալիքը խանգարուելով սկսաւ սարսափելի աղմուկներ հանել: Զուզեցի սլաքը չարժել այն հպարտութեամբ որ զգած էի Հայաստանի ալիքը եւ թէ հօրս պիտի հաղորդէի կարեւոր գիւտիս մասին որ ըրած էի նոյն օրուան ընթացքին:

Իրիկուան հայրս վերադարձաւ տուն, ես հպարտութեամբ յայտնեցի ռատիոյին վրայ Հայաստանը գտած ըլլալս, հայրս.– «Ակէ վերջ իմ ներկայութեանս միայն Հայաստանը կ'ուզեմ մտիկ ընել»: Կարելի չէր հօրս խօսքը մտիկ չընել, երբեմն բաւական յստակ մտիկ կ'ընէինք մեծ երգիչներու երգերը. երբեմն ալ սարսափելի աղմուկներով կը խանգարուէր ալիքը: Օրեր այսպէս անցան, օր մըն ալ երբ հայրս նորէն «Հայաստանը դրէք» ըսաւ. պատասխանեցի թէ Հայաստանէն միայն հովերը կը փչէ եւ մենք բան մը չենք հասկնար. հայրս.– «Թող Հայաստանի ալիքին վրայ մնայ. փչէնէ ալ Հայաստանէն թող փչէ»:

Այս էր հօրս մեղի ձգած ժառանգը, հոգ չէ թէ երբեմն տխուր, բայց միշտ ըլլալ հայրենիքի հետ:

ԱՏՐԻՆԷ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ

ՇՈՒՐՋ ՄԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ

ՆՈՅԱՅԻՆ ՎԻՃԱԿԷՆ ԴԱՐՁԱԾ ԵՐԿՐՈՐԴԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ, ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ. ՅԵՏԱՊԱՅԻՆ ՆԱԵՒ ԳԻՒԱԿԱՆ, ՈՐ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԷԻՆ ԱՆԳԼ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ ՄՈՒՏՔԻ ՔՆՆՈՒԹԵԱՆՑ: ԶԵՌՔ ԽՂՃԻս ՎՐԱՅ ԴՆԵԼՈՎ, ԿՐՆԱՄ ՎԿԱՅԵԼ ԹԷ ԴՈՆԷ ՄԻՆՉԵՒ 1950 ԳԵՐԱԿՇԻՌ ԵՂԱԾ ԵՆ ՀԱՅԵԳԻ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ՏՈՀՄԱՅԻՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ, ԱՐԴԱՐԱՑՆԵԼՈՎ ԲՈԼՈՐ ՄԱՐԱՏԱՀԱՐԱՒԷՐՆԵՐԸ ԵՒ ԴԱՒՆԱԼՈՎ «ԱՆՄԱՀ ԼՈՒՍՈՅ ՏԱՃԱՐԸ»՝ ՈՐՊԷՍ ՀԱՅԱԿԵՐՏՈՒՄԻ ԱՄՐՈՑ ԵՒ ՄԱՐԴԱԿԵՐՏՈՒՄԻ ԴԱՐԲՆՈՑ: ՊԱՏԻ՛Ս ԱՐԺԱՆԱՒՈՐԻՆ:

Աւա՛ղ, ներկայիս կայծակնահար եղած է 80ամեայ կաղնին, Սփիւռքի էական կռուաններէն մէկը, ազգային վիճակէն դարձաւ երկրորդական վարժարան, մանկավարժական եւ առեւտրական բաժիններով. յետագային նաեւ գիւղական, ուր աշակերտները կը պատրաստուէին անգլ. համալսարան մուտքի քննութեանց: Զեռք խղճիս վրայ դնելով, կրնամ վկայել թէ դոնէ մինչեւ 1950 գերակշիռ եղած են հայեցի կրթութիւնն ու տոհմային դաստիարակութիւնը, արդարացնելով բոլոր մարտահրաւէրները եւ դառնալով «անմահ լուսոյ տաճարը»՝ որպէս հայակերտումի ամրոց եւ մարդակերտումի դարբնոց: Պատի՛ւ արժանաւորին:

Ասոր ետք, ինչպէս ամէն տարի, ազգային տօնի առիթով, Ֆրանսայի մայրաքաղաքին մէջ հայ գրականութեան դասախօս էր վահան Թէքէեան: Ան ներշնչուելով կրթարանի աշակերտութեան ապրումներէն, գրած է հետեւեալ բերքուածը.–

«ՏՂԱ՛Ք, ՈՒ ԴՈՒՔ ԱՂՋԻԿՆԵՐ»

Տղա՛ք եւ դուք աղջիկնե՛ր, որ հոս կ'ապրիք իրար վրայ,
Զրնայելով իրարու եւ խաչուելով իրարմէ
– Հայուն պզտիկը հին Հայն է միշտ վարքով ու բարքով –
Ո՛վ դուք՝ զորս կեանքը շուտով պիտի բաժնէ ու ցրուէ,

Ձեզ կ'արտօնեմ, նայեցէ՛ք, նայեցէ՛ք լա՛ւ իրարու,
Մեծ կարօտովը գիւղին, ծառին, դաշտին, բլուրին,
Որոնք տեսան ձեր ծնունդն օր մը եւ տեղ մը հեռու
Եւ որ ծածուկ՝ ձեր մէջէն, հիմա մեղմիւ մերթ կ'անցնին ...

Նայեցէք, լա՛ւ նայեցէք եւ իրարու վրայ գըտէք,
Տղաք եւ դուք աղջիկնե՛ր, ինչ որ տուաւ կեանքը ձեզ
Եւ խլեց բախտը ձեզմէ – ձեր ընտանիքն ամբողջ հէք,

Ձեր հայրն ու մայրն ու եղբայրն ու ձեր հոյրի՛կը նոյնպէս,
Եւ երդուընցէ՛ք, դուք, տղաք եւ աղջիկներ դուք Հայու,
Ըլլալ յաւէտ, կեանքին մէջ, բախտին դէմ բա՛խտ իրարու:

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԱԲ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Անձկանօք կը սպասէի որ եղբայրս փարիզ գար, կը դրկէի զինքը, բայց ի զուր...

Ամասեան էֆէնտին, որ ընտրուած ազգային վիճակէն Ֆրանսա, չէր ուզած եղբօրս Փարիզ գալը, այլ Մոնփըլիէի երկրագործական վարժարանը զայն ուղղակի տանիլ, տեղաւորելով, պատուիրած էր անոր վարժուիլ դպրոցին, սովորիլ օրէնքները եւ պատրաստուիլ մուտքի քննութիւններուն:

Ամասեան երբ եկաւ Փարիզ, գացի տեսնալ զինքը, որ ինձ պատմեց իր կարգադրութիւնը, որ չա՛տ իրաւացի էր ու օգտակար եղբօրս համար:

Ամասեան Յակոբ էֆ. «Կրիէեոն» երկրագործական վարժարանի ամենահին չրջանաւարտներէն էր. Թուրքիոյ երկրագործութեան յառաջադիմութիւնը չերմ փափաքող մ'էր. ազնիւ Հայ մը, որ եղբօրս համար մանաւանդ հոգածութիւն ցոյց կու տար, որուն հանդէպ ի՞նչպէս իրեն չնորհակալ ըլլալս չէի գիտեր:

***

Սակայն ես այդ 1881 տարւոյն մէջ, թէ՛ էմպէռըռայի մրցմանց եւ թէ՛ առաջին Տոէթորայիս քննութիւնները անցնելէս յետոյ, ինձինքս սկսայ տկար զգալ, մանաւանդ որ արկած մ'ալ Յունուարի սկիզբները զիս խորապէս յուզած էր արդէն. եւ իմ այս տկարութիւնս ծնողքիս ականջը հասցուցած էր Պետրոս Մեսրոպեան բարեկամս, որ 1878ին Սկիւտարի «Ուսումնատարած» մեր ընկերութեան մէջ գործակցած էր ինձ, եւ այդ թուականէն ի վեր Պոլիսը թողլով, եկած հաստատուած էր Փարիզ, ինչպէս գրած եմ:

Եւ ի՞նչ էր այդ արկածս, որ կրնար մահառիթ ըլլալ, եւ որուն ենթարկուեցայ հայրենակիցս պարոնի մը չարաչեզոք անխոհեմութեանը երեսէն, ափսո՛ս, եւ այս հայրենակիցս չա՛տ ու չա՛տ օգտըւած էր ինձմէ. պատմեմ...

***

Երբ 1880ին փոխադրուեցայ 11 ռիւ տիւ Սոմըրարի տունը, քանի մը չաբաթ յետոյ այցելութիւնն ընդունեցայ Սկիւտարի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ Տէր Սարգիս Քահանային տղուն, որուն անունն էր Յովհաննէս Փափազեան (յետոյ եղաւ Տէր Սարգսենց): Այս պարոնը ծնողքէս նամակ մը կը բերէր ինձ. նամակ որուն մէջ հայրս կը յանձնարարէր ինձ որ նամակաբերը ինձ հետ իմ սենեակս բնակէր, որպէս զի՝ թէ՛ ինձ, եւ թէ՛ անոր խնայողութիւն մը ըլլար, ու իրարմով ամոքէինք մեր պանդխտութիւնը:

Համակերպեցայ, հօրս յանձնարարութիւնը սիրով կատարեցի, Փափազեանը ընդունեցայ ինձ բնակակից, մանաւանդ որ ազնիւ ու խոհեմ երիտասարդի մը երեւոյթը ունէր: Պիտի յաճախէր էֆոլ տէ Պօ զ'Ալռ նկարիչ ըլլալու նպատակաւ, զի եղբայրն էր այն լուսանկարիչ Փափազեանին, որ իմ եւ եղբօրս ու հօրս խմբանկարնիս քաշած էր 1879ին:

***

Յովհաննէս Փափազեան սկիզբները լաւ ընկեր մը եղաւ, հակառակ սենեակիս վարձքի մասին դժուարութիւններու, ես ձայն չէի հաներ. բայց տակաւ առ տակաւ սկսաւ իմ փոքրիկ ննջարան – խուցս կատարեալ աթելիէ մը ընել լուսանկարչութեան, փոխանակ էֆոլ տէ Պօ զ'Ալռ յաճախելու, լուսանկարիչներու քով կ'երթար, եւ լուսանկարներ կը ժողվէր, կը բերէր սենեակ ու անոնց ընթուշները կ'ընէր, առտուընէ մինչեւ երեկոյ, աշխատութեանս միշտ արգելք ըլլալով:

Դիտողութիւն սկսայ ընել, դժգոհութիւն յայտնել, փոյթը չէր: Անզգայ ու անոպայ ընթացք կ'ունենար ինձ դէմ, իբրեւ թէ սենեակը ի՛րը եղած ըլլար, կամ պիս ասպնջականած:

Փափազեան ինձ ծանօթացուցած էր Պօ զ'Ալռի ընկերներէն հայ երիտասարդ մը՝ Սարգիս Տիրանեանը, որ ազնիւ տղայ մ'էր ու եղաւ յետոյ խիստ ճարտարաբանութեան նկարիչ ու մինչեւ անգամ Գալիֆորնիա կոչուեցաւ, տեղւոյն մէկ երկու նշանաւոր անձերուն դէմքերը նկարելու:

***

Տիրանեանէն քանիցս խնդրեցի խօսիլ Փափազեանին, որ իր աշխատութիւնները այլուր փոխադրէր, և կամ ելլար սենեակէս. Տիրանեան պէտք եղածը ըրած եւ ըսած էր Պ. Փափազեանին, բայց՝ «յականջս խլից էր բարբառած», այն աստիճանի լսող խուլ ձեւացած էր Փափազեան, զի ես ստիպուեցայ առանց երկար բարակ մտածելու, սենեակէս ելլալ, բաժնուիլ իրմէն, ու փոխադրուիլ՝ 3 ռիւ տէ Գարմ:

Տեղափոխութիւնս ախորժելի չմուեցաւ Փափազեանին, թէեւ բարեկամ մնայինք ու ամէն օր ցորեկ ու երեկոյ, ես ու Տիրանեան եւ ինքը, երեքս միատեղ կը ճաշէինք ռիւ տէ Պօ փողոցին մէկ հմեստ ճաշարանը, ուր տեղի ունեցաւ վերյիշածս արկածը, եւ ի՞նչպէս...

(Շար. 148)

«ՅԱՌԱՋԻ ԲԱՐԳԱԻԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԼԷՍԻ–ՌՈՊԼԷՆՍՈՆ.– Տիկին Հերմինէ Գասաֆեան 100 եւրո:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Հերմինէ Գասաֆեան իր ծնողքին Մարիամ եւ Սարգիս Սելբեկեանի յիշատակին 100 եւրօ կը նուիրէ «Ճառագին»:

arménie mon amie

EXPOSITION

«Les 12 Capitales d'Arménie»

à la Conciergerie
2 Boulevard du Palais
75001 PARIS

Du 15 décembre 2006 au 18 mars 2007

***

Aïvazovski, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 28 mai, Musée de la Marine (IPace du Trocadéro, Paris).

***

Arménie, terre chrétienne dans le Caucase, jusqu'au 11 mars, Notre-Dame de Paris (Crypte archéologique).

***

Livre arménien, cinq siècles de trésors, du 28 janvier au 25 mars, Bibliothèque Nationale de France, Site Richelieu, 58 rue de Richelieu, 75002 Paris.

***

Armenia Sacra, du 14 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

***

Inauguration de l'Année de l'Arménie, 25 janvier, Hôtel de Ville des Lilas.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage
de **Robert GUEDIGUIAN,**
réalisateur

Jeudi 25 janvier, à 20 heures
SOIREE PARADJANOV

RHAPSODIE UKRAINIENNE

de Sergeï Paradjanov, 1960
Avec O. Petrenko, E. Kochman, Y. Goulaiev et la participation des Kholkosiens du village de Boutchak

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN

- Participation aux frais : 5 Euros
- Adhérents et Abonnements : 3 Euros

U C F A F
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
M° République

LE LUXY
Cinéma d'Ivry

PROJECTION - RENCONTRE

Mardi 23 janvier à 20h30

LE GENOCIDE ARMENIEN
de Laurence Jourdan
France . 52 min

Soirée organisée en partenariat avec l'association «Solidarité Franco Arménienne», dans le cadre de la Semaine de la mémoire. Rencontre avec Gérard Malkassian, président de l'association.

Le foyer bar sera ouvert dès 19h30, où nous vous proposerons des spécialités arméniennes.

Les auteurs :
Antoine Agoudjian «Les yeux brûlants»,
Claire Mouradian et
Raymond Kevorkian «Le Génocide arménien»
dédicaceront leurs livres avant et après la séance.

Tarif unique : 3,20 euros

Le Luxy
77, av. Georges Gosnat
94200 Ivry-sur-Seine
M° 7, terminus Mairie d'Ivry —
RER C, gare d'Ivry

Les activités du mois de Janvier du
CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP
MARSEILLE

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

L'ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

— **EXPOSITION** du peintre Hagop HAGOPIAN (Arménie),
Du 9 janvier au 15 février
aux Archives et Bibliothèque Départementales
(18-23 rue Mirès — 13003 Marseille).

— **CONFERENCE**
Dimanche le **21** à 16 heures
au Centre Culturel Sahak-Mesrop 339 avenue du Prado - 13008 Marseille par le Dr. Albert KHAZINEDJIAN : «L'Eglise Apostolique Arménienne Universelle et Orthodoxe. Son histoire, sa christologie, sa place dans l'œcuménisme».

— **CONCERT** du Chœur SAHAK-MESROP,
Samedi le **27** à 18 heures au Musée de la Tapisserie d'Aix-en-Provence.
Direction : Khatchig YILMAZIAN — Au piano : Juliette YILMAZIAN
Solistes: Ani Conquet — Antranik Minassian — Noubarig Derminassian

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Section «SEVAN» de Vienne présente

LE SPECTACLE DE NOEL

DE SON ECOLE HEBDOMADAIRE
Le Dimanche 21 janvier
à 15 heures 30 précises
au Théâtre de Vienne

Au programme : Chants, danses • Poésies • Sketches, Théâtre sous la direction de **Nareg DOURIAN** en collaboration avec la Maison de la Culture Arménienne de Vienne.

Comme chaque année, le Père Noël sera au rendez-vous pour distribuer cadeaux et friandises aux enfants.

Venez nombreux les encourager...

Section Paris

SEJOUR FAMILIAL

25 février au 4 mars

La Section **«Archalouys Tathéossian»** de Paris organise son séjour familial dans le centre de vacances de Bellefontaine (Jura).

Ambiance arménienne assurée ! ! !

Venez avec vos enfants, petits-enfants ou amis et rejoignez-nous sur les pistes de ski, de luge ou tout simplement dans le Centre ! ! !
Renseignements et inscriptions auprès de :

- Araxie 01 39 83 71 19 (19h à 21h);
- Alice 01 42 93 03 56 (19h à 21h).

Date limite : 31 JANVIER

□

DEVENEZ MONITEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous êtes titulaire du BAFD. du BAFA ou stagiaire BAFA ?
Rejoignez notre équipe d'animation pour les séjours de juillet et août 2007 pour :

— Encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura,
— Proposer diverses activités aux enfants dans un cadre très agréable et dans une ambiance arménienne qui fait le succès de la colonie depuis plus de 50 ans...

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante:
Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France
CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

♣

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE RECHERCHE POUR SES SEJOURS DE JUILLET ET AOUT 2007 A BELLEFONTAINE DANS LE JURA

— des Assistant(e)s-Sanitaires
— des Cuisinier(e)s, Aide-Cuisinier(e)s

N'hésitez plus... envoyez votre candidature avant le 31 janvier 2007 à l'adresse suivante :
Croix Bleue des Arméniens de France
17 rue Bleue — 75009 PARIS
par mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

l'Association MACHTOTZ pour la défense de la langue arménienne
organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 17 février — 16 juin 2007

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans,
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian
avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris.
(Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent,
le samedi entre 12h et 15h, à Paris.
Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES
Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio :
87 euros + 8 euros frais d'expédition

Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 20-21
SAMEDI-DIMANCHE
20-21 JANVIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Աւէտիսեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.624 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21.624

ՓԱՐԻԶ

ՄԻՒԹԻԱԼԻԹԷԻ ՀԱՆՐԱՀԱԻԱՓԸ

Ցիպէ

Զորեքշաբթի, Յունուար 17ին, կազմակերպութեամբ Սէ. Սէ. Ա. էֆ.-ի, պատմական հանդիպում մը տեղի ունեցաւ Փարիզի Միւթիւալիթէի սրահին մէջ, նպատակ ունենալով հարթել ցեղասպանութեան ժխտումի օրէնքին վաւերացումի ճամբան Ֆրանսական Ներկայացուցիչներու Ժողովին կողմէ:

Շուրջ 2.000 հոգինոց սրահը բերնէ բերան լեցուն էր եւ հակառակ սրինգահարի մը տխուր եղանակին՝ բարձրախօսներով հաղորդուած, տօնական եռանդուն կար եւ ջերմ հանդիպումներու մթնոլորտ:

Բեմը զարդարուած էր ութ վահանակներով, յաջող նկարիչի մը գործ, ցեղասպանութիւնը ազդարարող փովանգումբեամբ եւ մեծածաւալ պատառի մը վրայ ալ կը յայտնուէին օրուան բանախօսները:

Ալեքսի Կէօվճեան, օրուան հանդիսավարը, որպէս նախագահ Սէ.Սէ.Ա.էֆ.-ի, ճիշդ ժամուն (20.30) սկիզբ տուաւ երեկոյթին, հիմնականօրէն չեչտելով որ Ցեղասպանութեան ժխտումը դատապարտող օրէնքին քուէարկումով բաւական առառաջեցանք մամուլի եւ մեխանիներու յարուցած զանազան դէմ եւ թեր արտայայտութիւններէն. եկած է պահը որ մէկդի դրած ամէն տեսակի նկատողութիւններ, խորանանք հարցին էութեան մէջ, լսելով հեղինակաւոր անձերու կարծիքները: Խօսքը տուաւ Ընկերվարական կուսակցութեան Ա. քարտուղար Ֆրանսուա Հոլանտին որ մինչ այդ սրահ մտած էր:

Հոլանտի միջամտութիւնը որքան որ քարոզչական թեթեւ բնոյթ մը առաւ ի նպաստ իր կուսակցութեան, ի վերջոյ Հայոց Ցեղասպանութիւնը որակեց ոչ միայն ընկերվարներուն այլեւ համայն Ֆրանսայի եւ Եւրոպական Միութեան դատ, որուն անդրադարձած է առաջին մէկ օրէն Ժան Ժօրէս, Սասունի կոտորածներուն առիթով (1895–96) եւ Միթերան որպէս պետութեան մը առաջին նախագահ՝ քաջութիւնը ունեցաւ «ցեղասպանութիւն» որակելու 1915ի Մեծ Եղեռնը:

Կան դատեր որ բոլորս կը միացնեն. Հայ Դատը անոնցմէ է եւ ընկերվարականները, հակառակ բազմաթիւ ընդդիմութիւններու, քուէարկեցին, եւ մենք պարծեալ «Այո՛» պիտի քուէարկենք երբ օրէնքը Ծերակոյտ մտնէ. իսկ եթէ յաղթական ելլենք մերձակայ ընտրութիւններէն, տարակոյս մի՛ ունենաք՝ անմիջապէս կը քուէարկենք: Եւ հազիւ Ֆըրանան ընդունի, պիտի հասնինք նաեւ Եւրոպական Միութեան անդամներուն ալ ընդունիլ տալու: Մեր պայմաններէն մին պիտի ըլլայ որ Թուրքիոյ կողմէ ալ ճանչցուի Ցեղասպանութիւնը եւ պիտի աշխատինք նաեւ որ Միացեալ Նահանգներու դեմոկրատները այս ուղղութեամբ քայլերու ձեռնարկեն:

Ցայորդ խօսք առնողը եղաւ Սերժ Քլարսֆելտ, Ֆրանսայի Հրեայ տեղահանուածներու միութեան նախագահը, որ յետ բերելու իր միութեան ողջոյնի խօսքը ներկաներուն, արդար գտաւ որ պատժուին ամէն անոնք որ կը մերժեն Հայոց Ցեղասպանութիւնը, աւելցնելով որ եթէ Ի. դարու առաջին ցեղասպանութիւնը դատապարտուած ըլլար, չատ հաւանաբար երկրորդը տեղի չէր ունեցած. այդ է պատճառը որ մենք ձեզի հետ պիտի ըլլանք այդ օր Ծերակոյտին առջեւ, որովհետեւ անհրաժեշտ է ճանչնալ ցեղասպանութիւնը եւ չդատապարտել զայն ժխտողները:

Թերեւս օրուան ամէնէն սպասուած բանախօսը Պերնար-Հանրի Լեւին էր որ բուռն ծափերու մէջ բեմ բարձրացաւ եւ 30 վայրկեան ներկաները մագնիսացուց իր քանդակիչ նախադասութիւններով որոնք արտասանուած Ֆրանսայի ամենավայրկեան մտաւորականներէն մէկէ մը, կու տային չափանիշը համազգամարին լրջութեան: Իր արտայայտութիւնները կարելի է քաղել հետեւեալ հիմնական կարծիքները.–

– Պատմութիւնը գրողը օրէնքը չէ: Հայկական Ցեղասպանութիւնը գրուած է առաջին մէկ օրէն. ան տարակոյս չի վերցներ, անոր մասին անդրադարձած են Ժան Ժօրէս, Շառլ Փէկի, Նոյնիսկ Թուրքերը... արդ, ինչպէս կարելի է հաւատապարտել այն ժխտողականները որ պատմութիւնը կը պղտորեն եւ արդելք կը հանդիսանան պատմագէտներու աշխատութեան: Երանի Ֆրանսայի մէջ դատ տեղի ունենար, ինչպէս Անգլիան երբ Տավիտ Իրվինի մը դէմ որ Շոան կը ժխտէր: Ցատակ օրէնքի մը քացակատութիւնը ամէն տեսակ բեմականութեան կը տանի...: Անցեալին տեղի ունեցած պատերազմները Եւրոպայի մէջ եւ անոնց հետեւած սպանութիւնները կարելի չէ «ցեղասպանութիւն» որակել:

– Ցեղասպանութիւններու չփոթ չըկայ, անոնք երեք հատ են միայն՝ Հայկականը, Հրէականը եւ Թութցիներուինը, եթէ ուզեն կրնանք աւելցնել նաեւ Գամպոճինը եւ ոչ աւելի...

– Ժխտողներու աղանդներ կը ծնին ամէն օր. որքան որ Շոան եզական ըլլայ իր տեսակին մէջ, չատ նմանութիւն ունի Հայկական Ցեղասպանութեան հետ. ամենեւին պատահական չէ որ Հիթլէր մէջբերած է Հայոց Ցեղասպանութեան անպատժելի մնալը, որպէսզի արդարացնէ իր ոճրագործութիւնը:

– Հայոց Ցեղասպանութիւնը եղաւ օրիժինէլ եւ սէմինալ:

– Թրքական ժխտողական քարոզչութիւնը ուղղակի սիրտխառնուք կը պատճառէ մանաւանդ երբ զոհերուն վրայ կը բեռցնեն ոճիրին յանցանքը:

– Հայերը Հրեաներէն աւելի գէշ դիրքի վրայ են, քանի Հայկական Ցեղասպանութիւնը ժխտողները մի քանի աղանդաւորներ չեն, այլ պետութիւն մը. կրնա՞ք երեւակայել, ինչ պիտի ըլլար Հրեաներուն վիճակը եթէ Գերմանիան պահոնապէս մերժէր Շոան... ուստի միայն օրէնք մը կրնայ վերջ տալ հակահայ ցեղապաշտութեան:

– Մերժել Հայկական Ցեղասպանութիւնը 5, 10, 20, 80, 90 տարի կը նշանակէ չարունակել ցեղասպանել հայ ժողովուրդը:

Պերնար-Հանրի Լեւիի ելոյթը ողջունեցաւ երկար եւ յոտնկայս ծափահարութիւններով:

***

Ապա, հանդիսավարը կարդաց Ազնաւուրի ուղարկած ողջոյնի խօսքը, ուղղուած՝ ներկաներուն որ գործի ստիպողական պահանջի հետեւանքով պիտի ուշանար:

***

Ժամը 21.35 էր երբ խօսք առաւ Փաթրիք Տէվէճեան:

Ցատուկ չնորհակալութիւն յայտնեց դինքը կանխող երկու քանախօսներուն, ապա անդրադարձաւ որ երկու ցեղասպանութիւններուն մէջ ալ Գերմանիան ներկայ է եւ ո՛վ զարմանք՝ ան տակաւին չէ ճանչցած Հայոց Ցեղասպանութիւնը: Հարց տուաւ թէ ինչ պիտի ըզգային Հրեաները եթէ Գերմանիոյ դեսպանը իր կայքէջին միջոցով մերժէր Շոան... Բայց Թուրք դեսպանը անամօթաբար կը չարունակէ ամէն օր մերժել Հայոց Ցեղասպանութիւնը:

Դժբախտաբար աչակողմեան թէ ձախակողմեան զիրար կ'արժեն երբ պետութեան գլուխ անցնին. իրրեւ թէ ռէալփոլիթիք կ'ընեն... ես չեմ հաւատար, որ Ցեղասպանութեան ընդունումը եւ մերժողականութիւնը դատապարտելը որեւէ ձեւով կ'ազդէ տնտեսական փոխյարաբերութիւններուն վրայ: Երբ Ճարտարապետի նախարար էի, վիճակագրութիւն մը կատարել տուի երկու երկիրներու առեւտրական փոխ յարաբերութիւն-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱԽԹԱՄԱՐԻ ԲԱՑՈՒՄԸ ԱՊՐԻԼ 24-ԻՆ ՉԷ, ԱՑԼ 11-ԻՆ

Թրքական թերթեր Յունուար 17ին կը տեղեկացնէին թէ Վանի կուսակալութենէն գրաւոր յայտարարութեամբ մը տեղեկացուցած են թէ Ախթամարի Ս. Խաչ եկեղեցիին վերանորոգումէն ետք բացուելու տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 11ին: Ծանօթ է որ Թուականի հարցը բուռն հակազդեցութիւն ստեղծած էր Հայութեան մէջ. իսկ կարճ ատեն ետք Թուրքիոյ Մշակոյթի նախարարը հերքած էր Ապրիլ 24ի օրուան ընտրութիւնը, ըսելով որ ինք ըսած է միայն «Մարտ-Ապրիլ ամիսներուն»:

Թուրք մամուլի նոր լուրին համաձայն, բացումը տեղի կ'ունենայ նոյն նախատրտութեան եւ վանի կուսակալութեան գործակցութեամբ, «միջազգային մակարդակի հրաւիրեալներով»:

Եւ խրթեւ թէ փոխուած է Թուականը, Ապրիլի 24էն 11ին բերուելով: Այլ խօսքով՝ Թրքական տոմարէն օսմանեան տոմարին նոյն օրուան առնուելով: Չէ՞ որ այսօր Ապրիլ 24 ըսուածը 1915ի Ապրիլ 11/24ն էր, չատ մը աղբիւրներու մէջ նչուած ձեւով:

Պէտք է ըսել որ բաւական դիւտաւոր է փոփոխութեան խայծը. թէ՛ իրրեւ թէ փոխուած է Թուականը, եւ թէ՛ այդ փոփոխութեան պատրանքով լռեցնել հաւատարմութեան փաստը կը տրուի օսմանեան պատկանելիութեան:

Թ. ԱՐՓԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ Մ Ը ՏՈՂԱՎ

ՍԵԿՈՒԼԷՆ ՌՈՒԱՅԱԼ մէկ ամսուան համար կախակայեց Արնօ Մոնթըպուրը, որ կը դադրի իր բանբերն ըլլալէ, իրրեւ հետեւանք այն արտայայտութեան զոր ունեցած էր Յունուար 17ին Գանալ+ հեռատեսիլի կայանէն, պատասխանելով Միշէլ Տընիզոյի սա հարցումին՝ «Ո՞րն է Ս. Ռուայալի դվխաւոր թերութիւնը», ըսելով՝ «կեանքի իր ընկերը»: Ինչ եռք աւելցուցած էր թէ կատակ էր, խնդալու համար էր: Ըստ երեւոյթին ամէն մարդ չխնդաց եւ Սեկուլէն Ռուայալ իսկ. որ ամիջապէս պատժեց, սխալ քառ մըն ալ գործածելով իր յայտարարութեան մէջ՝ իւմուռի տեղ ըսելով սփիրիթիւալիթէ, որ բոլորովին ուրիշ իմաստ ունի: Մնաց որ Արնօ Մոնթըպուր փորձած է ներողութիւն խնդրել, հեռաձայնած է Հոլանտի, որ Հայոց Ցեղասպանութեան միթինկէն էր, կը յիշէ Լիպերասիոն եւ չէր պատասխանած: Ծանօթ է թէ Հոլանտ եւ Մոնթըպուր փոխադարձ համակրանք չունէին: Ս. Ռուայալ խոստովանեցաւ նոյնիսկ որ այս նախընտրական շրջանը լարուած մթնոլորտի մը մէջ կ'անցնի: Արդէն իր եւ կուսակցութեան յարաբերութիւնները ալ լաւ չեն:

ԻՐԱՔի վարչապետն ալ՝ Նուրի ալ-Մալիքի քննադատած է ԱՄՆ-ու նախագահը, որ «երբեք այսքան տկար չէ եղած» ըսած է Դոնիէռէ տէլլա Սեռայի հարցազրոյցի մը ընթացքին: Դեռ չեչտած է՝ «այն տպաւորութիւնը ունիմ, որ իրենք են, Ուաչինկթընի մէջ, որ իրենց վախճանին հասած են եւ ոչ՝ մենք»: Բայց եւ այնպէս, Յունուար 18ին ալ 18 մեռեալ կար, յայորդական ոճրափորձերու պատճառաւ: Երեք վերջին օրերուն մեռեալներու թիւը 150ի հասած էր:

ՓՈԹՈՐԻԿԸ, մանաւանդ հովին արագութիւնը աւեր գործած են Հիւսիսային Եւրոպա, ուր մէկ օրուան մէջ (Յունուար 18) 40 մեռեալ կար (2ը՝ Ֆրանսա):

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՑԱՆՑԻ ԾՐԱԳԻՐ

ԱՄՆ-ու մէջ պատրաստուած է Հայկական Ցեղասպանութեան մասին համացանցի ուսումնական ծրագիր մը: Ան կը բաղկանայ դասերէ որոնց աչակերտը կրնայ հետեւիլ իր համակարգիչին վրայ: Ծրագիրը նպատակ ունի լրացնելու անբաւարար դասապահներուն պակասը: Բովանդակութիւնը համապատասխան է 11 նահանգի մէջ ընդունուած չափանիշներուն որոնք կը վերաբերին պատմութեան դասաւանդութեան:

Դասը կը տրուի Նիքոլ Վարդանեանի մեծ մօրը ծննդավայրը այցին ընդմէջէն, կը հասնի մինչեւ ներկայի Թրքական ուրացումը:

Համացանցի կայքէջին հասցէն է.
www.learngenocide.com

ԹԷՆԻՍ

ԱԻՍՏՐԱԼԻՈՑ ՄՐՑԱՇԱՐՔԸ

Նալպանտեան յաղթած է Լափէնթիի (Էքուաթէօր) 6–4, 6–4, 6–4 եւ որակուած է Գ. շրջանին համար:

Մահերը գլխաւորաբար հետեւանք եղած են արկածներու, ինչպէս ծառերու կամ տանիքներու տապալում: Երթեւեկն ալ խանգարուած է:

ՓԱՐԻԶի ամէնէն համբաւաւոր պանդոկներէն մէկը՝ Ռուայալ Մոնսոն յանկարծ փակուեցաւ Յունուար 18ին, «ապահովութեան պատճառներով», ըստ տրուած բացատրութեան: Ցամախորդները այլ պանդոկ մը փոխադրուած են: Սեփականատէրը՝ տոքթ. Օսման Ս.յի առեւտրական դատարանին դիմած է, որպէսզի պանդոկը վերաբացուի: Կը թուի որ ծանր հարցեր ծագած են նոր սեփականատէրներու միջեւ:

ՓԱՆԱՄԱ

ԵԱՆՈՇ

ԵԱՆՈՇ թերեւս ամէնէն սիրուած Գերման մանկագիրն է: Իր գիրքերը միշտ ի՛նճ կը նկարագարդէ: Կը բնաւակի կղզիի մը վրայ՝ տաք արեւներու տակ, իր բացատրութեամբ՝ երկրպագուներու, իսկ շատերու կարծիքով՝ նաեւ տուրքի գերատեսչութեան պատճառելիք ձանձրութիւններէ հեռու մնալու համար:

Ինճնատիպ ոճի մը տէր է: Իրերախառն գութին եւ հեգնանքին, կարծես թէ աւելորդ կրկնութիւններուն եւ առերես հասարակ հիւսկէնին տակ կը պահուըտին չափահաս ընթերցողին ուղղուած պատգամները:

Թարգմանիչ

Կային առեղին Արջուկ մը եւ պզտիկ Վագր մը: Գետի մը եղերքին կը բնակէին: Հոն, ուր ծուխը վեր կ'ելլէ, հաստ ծառի մը քովիկ:

Նաւակ մըն ալ ունէին, իսկ բնակած տունը պզտիկ ու կոկիկ էր՝ կաւճաքարով չինուած:

– Կեանքերնիս ի՛նչ անոյշ է, կ'ըսէր Վագրիկը: Ամէն բան ունինք որ սիրտդ ուզէ: Եւ բանէ մը վախնալու պէտք չունինք: Ի՞նչ կ'ըսես, Արջուկ:

– Անկասկած, կ'ըսէր Արջուկը: Ես արջու մը պէս հուժկու եմ, դուն ալ վագրի մը պէս զօրեղ: Ալ ի՞նչ պէտք է մեզի:

Արջուկը ամէն օր կարթով ձուկ կ'որսար, իսկ Վագրիկը անտառը կ'երթար սունկ ժողվելու:

Արջուկը ամէն օր կերակուրը կ'եփէր, որովհետեւ վարժ խոհարար մըն էր:

– Ձուկը աղ-պղպեղո՞վ կը փափաքիք, թէ՞ սոխ-լեմոնով:

– Ամէնով միասին,– կը պատասխանէր Վագրիկը,– եւ անշուշտ առատ բաժին մը:

Իրրեւ աղանդեր կը ճաշակէին թթու սունկեր իսկ եռքէն՝ վայրի հատապտուղներու խիւսը՝ մեղրով: Իրապէս, կեանքը չատ քաղցր էր կոկիկ տնակի մը մէջ՝ գետի եզերքին:

Սակայն օր մը օրանց փայտէ տուփ մը լողալով կ'անցնի գետի հոսանքն ի վար: Արջուկը կ'երթայ ջուրէն կը հանէ, կը թօթվէ ու կ'ըսէ·

– Օհօ, պանաններ:

Տուփը պանան կը հոտէր: Իսկ ի՞նչ գրուած է վրան:

– Փա-նա-մա,– կը հեգէ Արջուկը:

Տուփը Փանամայէն կու գայ եւ պանան կը հոտի:

– Օհ, Փանաման երազներուս երկիրն է:

Տուն կը վազէ եւ Վագրիկին մինչեւ մութը կոխելը Փանամայի մասին կը պատմէ:

– Հոն, կ'ըսէ Արջուկը,– ամէն բան չատ աւելի գեղեցիկ է, գիտես: Փանաման ոսքէ գլուխ պանան կը հոտի: Փանաման մեր երազի երկիրն է: Վաղն իսկ հոն պէտք է մեկնինք, ի՞նչ կ'ըսես, Վագրիկ:

– Վաղը՝ անյապաղ, կը համաձայնի Վագրիկը,– Բանէ մը չվախնանք, Արջուկ: Սակայն իմ վագրաձեւ Բադիկս ալ պէտք է հետս առնեմ:

Հետեւեալ առտու սովորականէն կանուխ կ'արթննան:

– Ով որ ճամբան չի գիտեր,– կ'ըսէ Արջուկը, պէտք ունի ցուցատախտակին: Տուփը կ'առնէ եւ տախտակներէն մէկով ցուցատախտակ մը կը չինէ:

– Պէտք է կարթս ալ առնեմ,– կը յիշէ Արջուկը: Կարթ ունեցողը ձուկ կրնայ որսալ, իսկ ձուկ բռնողը անօթի չի մնար:

– Իսկ ով անօթի չի մնար՝ բանի մը վախը չունի, ճի՞շդ է, Արջուկ:

Վագրիկը կարմիր կաթսայ մը կ'առնէ, որ մէջը ամէն օր կերակուրը եփէ: Ինչ որ ալ եփես՝ քիմքիս չա՛տ համով կու գայ: Հը՛մմմ:

Արջուկը սեւ գլխարկը կ'անցընէ գլուխը եւ երկուքը ճամբայ կ'ելլեն: Ցուցատախտակին նչած ուղղութեամբ: Գետեզերքին ընդերկար:

Հէյ, բարեկամներ· ջուրին երեսը այդ չիշը կը տեսնէ՞ք: Մէջը տոմսակ մը կայ: Թերեւս գաղտնի պատգամ մը՝ ծովահէններուն պահած գանձին մասին: Ուշ է· չիշը ալիքներուն վրայ տատանելով անցաւ – գնաց:

– Բարեւ Մուկ, կ'ըսէ Արջուկը: Փանամա կ'երթանք, մեր երազներու երկիրը: Հոն ամէն բան աւելի մեծ է ու գեղեցիկ:

– Իմ ծակէ՞ս ալ մեծ է,– գլուխը կ'երերցնէ Մուկը·– անկարելի բան է:

Սակայն մուկերը ի՞նչ գիտեն Փանամայի մասին: Ոչինչ, ոչինչ եւ դարձեալ ոչինչ:

Կը քալեն ու կը տեսնեն Աղուէս մը, որ սագ մը վերարաւելու զբաղած՝ տարեդարձը տօնելու կը պատրաստուէր:

– Փանամա ի՞նչպէս կ'երթայ, կը հարցնէ Արջուկը:

– Դէպի ձախ,– կը պատասխանէ Աղուէսը առանց մտածելու, որովհետեւ իր գործին նայիլ կ'ուզէր: Սակայն ըսածը սխալ էր՝ երանի՛ հարցուցած չըլլայինն:

Յառաջ կը քալեն եւ կովու մը կը հանդիպին:

– Փանաման ո՞ր կողմը կ'իյնայ,– կը հարցնէ Արջուկը:

– Դէպի ձախ գացէք, կը պատասխանէ Կովը: Որովհետեւ եթէ աջ դառնաք՝ գիւղացիի մը տունին դիմաց կ'ելլէք: Իսկ ուր գիւղացի մը կը բնակի՝ Փանամա ըլլալ չի կըրնար:

Նորէն սխալ ուղղութիւն: Անդադար ձախ երթալով ո՞ւր կը հասնիս: Ճիշդ է, մեկնած տեղդ:

Շուտով անձրեւը կը սկսի, երկինքէն անվերջանալի չիթեր ու կաթիլներ կը տեղան:

– Մի՛այն թէ վագրաձեւ Բադիկս չթրջուի, ուրիշ վախ չունիմ,– կ'ըսէ Վագրիկը:

Իսկ ձեր գեղեցիկ հովանոցը ո՞ւր մնացեր է, բարեկամներ: Այո, տունը՝ դուռին քովիկ:

Իրիկունը Արջուկը երկու թիթեղէ տակառներէն հիւղակ մը կը չինէ անձրեւէն պաշտպանուելու համար: Կրակը կը վառեն ու քովը կը նստին:

– Ի՛նչ լաւ է կ'ըսէ Վագրիկ, երբ բարեկամ մը ունիս, որ հիւղակ չինել գիտէ: Այն առեն բանէ մը վախ չունիս:

Անձրեւը կը դադրի, ճամբան կը չարունակեն: Շուտով ալ կ'անօթեանան: Արջուկը կ'ըսէ·

– Կարթ մը ունիմ, երթամ ձուկ բռնեմ: Դուն ալ այս ծառին տակ սպասէ ու կրակը վառէ, որպէս զի բռնած ձուկերս խորովենք:

Սակայն եկուր ու տես· բարեկամներուն գտնուած տեղը գետ չըկայ ,իսկ ուր գետ չկայ՝ ձուկ ալ չի կրնար ըլլալ: Իսկ ձուկ չեղած տեղը կարթին ալ պէտք չունիս: Բարեբախտաբար Վագրիկը վարժ էր սունկ ժողվելու, այլապէս անօթի պիտի մնային:

–Երբ սունկ ժողվել գիտցող բարեկամ մը ունիս, կ'ըսէ Արջուկը, ալ բանէ մը կրնաս չվախնալ: Ճի՞շդ է, Վագրիկ:

Այնուհետեւ երկու հոգիի կը հանդիպին. նապաստակի մը եւ ոզնիի մը, որ իրենց բերքը տունը կը տանէին:

– Հրամմեցէք մեզի, կ'ըսեն այդ երկուքը,– գիշերը կրնաք քովերնիս անցընել: Մենք միչտ ալ ուրախ ենք երբ տունը հիւր կու գայ: Միայն թէ նոր հետաքրքրական բաներ կ'ուզենք լսել:

Արջուկը եւ Վագրիկը հանգստացան բազմոցի մը վրայ կը տեղաւորուին:

– Նման բազմոց մը աշխարհիս ամէնէն գեղեցիկ բանն է, կ'ըսէ Վագրիկը· Փանամա հասած–չհասած՝ նման բազմոց մը պիտի գնենք մեզի: Այն առեն իրապէս սրտի ամէն փափաքածը ունեցած կ'ըլլանք:

– Այո,– կը համաձայնի Արջուկը:

Եւ այնուհետեւ ամբողջ իրիկունը կը պատմեն ու կը պատմեն Փանամայի մասին նոր բարեկամներուն:

– Փանաման,– կ'ըսեն մեր երազներու երկիրն է: Վերէն վար պանան կը հոտի: Ճի՞շդ է, Վագրիկ:

– Մենք մեր դաչտին եղերքէն անդին ոտք կոխած չունինք,– կը խոստովանի նապաստակը: Մեր դաչտն էր մեր երազի երկիրը մինչեւ հիմա: Հոն է որ գարին կը բուսնի, որ մեր ապրուստն է:Սակայն այսօրուընէ մեր երազի երկիրը Փանամա կը կոչուի: Ինչ գեղեցիկ տեղ է, ի՞նչ կ'ըսես, Ոզնի:

Արջուկը եւ Վագրիկը իրրեւ հիւր՝ գեղեցիկ բազմոցին վրայ կ'երկընան քնանալու: Եւ այդ գիշերը չորսն ալ Փանաման կ'երազեն:

Հետեւեալ առտու՝ ճամբուն վրայ ագռաւի մը կը հանդիպին:

– Թռչունները չիմար չեն, եկուր անոր հարցնենք ճամբան:

– Ո՞ր ճամբան, կը հարցնէ Ագռաւը: Հազար ու մէկ ճամբայ կայ:

– Դէպի մեր երազներու երկիրը,– կը ճչդէ Արջուկը: Հոն ամէն բան չատ աւելի մեծ ու գեղեցիկ է:

– Այդ երկիրը կրնամ ձեզի սիրով ցուցնել, կ'ըսէ Ագռաւը: Քանի որ թռչունները ամէն բան գիտեն: Այն առեն թռէք–եկէք ետեւէս: Հուսկ:

Կը թռչի եւ կը թառի հսկայ ծառի մը ճիւղին: Ետքն ալ ճիւղ ճիւղ աւելի վերերը կը հասնի: Սակայն երկու բարեկամները թռչիլ չէին կրնար, այլ միայն մագլցիլ:

– Ձիս վար չձգես, Արջուկ, կը պոռայ Վագրիկը,– չըլլայ թէ Վագրաձեւ Բադիկս իյնայ ու անհետանի մէկէն ու մէկը կորչի:

– Հոս է, կ'ըսէ Ագռաւը,– եկէք ասդին:

Եւ թեւով կը ցուցնէ չորրը:

– Ո՛ւր կը բացագանչէ Վագրիկը,– ի՞նչ գեղեցիկ է, ըսէ Արջուկ:

– Ամբողջ կեանքիս մէջ տեսածներէս գեղեցիկ է,– կը համաձայնի Արջուկը:

Իրենց աչքին առջեւ պարզուածը, սակայն ուրիշ բան մը չէ քան իրենց միչտ բնակած տեղուանքը: Ետին, ծառերուն միջեւ իրենց տունն է: Միայն թէ առաջին անգամ է, որ նոյն տեսարանը վերէն կը դիտեն:

– Ո՛ւր այս է ուրեմն Փանաման, կ'ըսէ Վագրիկը, եկուր յառաջ երթանք դէպի գետը: Հոն պզտիկ կոկիկ տուն մը չինենք կաւճաքարով: Ալ ի՞նչ բանէ վախնանք, Արջուկ:

Ծառէն կ'իջնեն եւ գետի եզերքը կը հասնին:

Ո՞ւր է ձեր նաւակը, բարեկամներ:

Տունին առջեւն է գետին ափին:

– Գնա ճիւղ ու տախտակ ժողվէ, կ'ըսէ Արջուկը: Եւ չատ չանցած լաստ մը կը չինէ:

– Ի՞նչ լաւ է կ'ըսէ Վագրիկը,– լաստ չինել գիտցող բարեկամ մը ունենալ: Ալ ինչէ՞ն վախնաս:

Լաստը ջուրին մէջ կը հրեն եւ գետին հանդիպակաց ափը կ'անցնին:

Ջոյչ, Արջուկ,–կը պոռայ Վագրիկը, չըլլայ թէ Վագրաձեւ Բադիկս կըսս ծռի եւ ընկղմի, չէ որ լաւ լողալ չի գիտեր:

Միւս ափը ելլելով՝ կը քալեն դիտեզերքով:

– Կրնաս տեսէս գալ, ճամբան գիտեմ,– կ'ըսէ Արջուկը:

– Այն առեն բանէ մը չվախնանք,– կը պատասխանէ Վագրիկը եւ երկուքը կը քալեն մինչեւ որ պզտիկ կամուրջի մը գլուխը հասնին:

Այդ կամուրջը առեն Արջուկը չինած էր, չէ՞ որ արդէն իրենց տունին չատ մօտ էին: Սակայն հիմա չճանչցան կամուրջը, քանի որ ժամանակէն քիչ մը խարխլած էր:

– Պէտք է կամուրջը նորոգենք,– կ'ըսէ Վագրիկը: Մէյ մը այս տախտակը վերէն բռնէ մինչ ես վարէն բռնեմ: Սակայն զգոյշ, չըլլայ Վագրաձեւ Բադիկս ջուրին մէջ գըլորի:

Հէ՛յ բարեկամներ: Ահա չիշին մէջ կնքուած պատգամը ջուրերուն վրայ տատանելով կ'անցնի քովերնիդ: Եւ այդ տոմսակին վրայ թերեւս գաղտնի պատգամ մը կայ: Հոգերնիդ չե՞ն ծովահէններուն պահած գանձերը Միջերկրականին մէջ: Ուշ է, արդէն: Նամակով չիշը քովերնիդ անցաւ–գնաց:

Գետին հանդիպակաց ափին կը գտնեն ցուցատախտակ մը: Ծռած՝ խոտերուն մէջ ինկած էր:

– Ինչ կը տեսնես հոս, Վագրիկ:

– Ո՞ւր:

– Ճիշդ հոս:

– Ցուցատախտակ մը:

– Իսկ վրան ի՞նչ գրուած է:

– Ոչինչ: Բան մը չեմ կրնար կարդալ:

– Փա...

– Փարակուէյ:

– Սխալ է:

– Փարիզ:

– Չէ, դադրում գլուխ: Փա-նա-մա, ահա թէ ինչ: Վագրիկ, Փանամա եկած–հասած ենք: Մեր երազներու երկիրը: Եկուր ուրախութենէն պարենք:

Եւ կը սկսին կաքաւել ասդին–անդին եւ չուրջանակէ:

Սակայն գիտես, թէ ի՛նչ ցուցատախտակ էր ան: Հարկաւ:

Քիչ մըն ալ կը քալեն եւ կը հասնին խարխլած տունի մը՝ կաւճաքարէ չինուած:

– Ո՛վ Վագր, կը բացագանչէ Արջուկը, ինչ կը տեսնեն մեր աչքերը· ըսէ՛:

– Տուն մը, Արջ: Հրաչալի, հրաչակերտ տուն մը: Կաւճաքարով չինուած: Աչխարհիս գեղեցկագոյն տունը: Կրնանք մէջը բնակիլ, ի՞նչ կ'ըսես:

– Ի՛նչ խաղաղ ու ընտանի է հոս, Վագրիկ: Կը բացագանչէ Արջուկը, ականջ կախէ այս լռութեան:

Անձրեւներն ու հովը քիչ մը մաշած էին տունը, սառը համար չըճանչցան զայն: Շուրջի ծառերն ու ամէն բան չուրջը կարծես թէ մեծացած կը թուէր:

– Նայէ, հոս ամէն բան ինչ խոշոր է, Արջուկ, ինչ զարմանահրաչ հիանալի երկիր է այս Փանաման:

Կը սկսին տունը նորոգել: Արջուկը տանիքը կը չինէ, սեղան մը, զոյգ մը աթոռ եւ զոյգ մը անկողին:

– Ամէնէն առաջ ճօճաթոռի մը պէտք ունիմ, կ'ըսէ Վագրիկը,– այլապէս ի՞նչպէս ճօճիմ: Կ'ելլէ՝ ճօճաթոռ մը կը չինէ: Այնուհետեւ պարտէզին մէջ բոյսեր կը ցանեն: Շատ չանցած՝ ամէն բան չուրջը կը գեղեցկանայ:

Արջուկը կ'երթայ ձուկ որսալու, իսկ Վագրիկը՝ սունկ ժողվելու: Սակայն հիմա ամէն բան ալ աւելի գեղեցիկ կ'ըլլայ: Թաւչապատ հանգիստ բազմոց մը կը գտնեն: Եւ ծառերով չրջապատուած այդ տնակը աչխարհիս ամէնէն գեղեցիկ տեղը կը դառնայ երկուքին համար:

– Ա՛հ Վագրիկ, ամէն օր կը կըրկ-

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐՈՒ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ («Յառաջ»).–

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը ամէն տարեմուտին, Յունուարի երկրորդ Ուրբաթը, այս տարի Յունուար 12ին, կը կազմակերպէ մաղթանքներու արարողութիւն մը, հրաւիրելով յատկապէս տեղական իշխանութիւնները, հայկական հաստատութիւնները, միութիւնները եւ այլ անձնաւորութիւններ: Աւանդական դարձած ձեռնարկ մը, որ ամէն տարի ծայրէ ծայր կը լեցնէ «Վառպուրական» սրահը:

Մշակոյթի Տան վարչութեան նախագահը՝ Կարօ Յովսէփեան նախ վերահաստատեց Մշակոյթի Տան գաղութային կոչումն ու նկարագիրը: Ճշդեց գործունէութեան առանցքը: Ապա, անդրադարձաւ Ֆրանսայի մէջ Հայաստանի տարեան նշանակութեան եւ տարողութեան: Թուեց Հայ Մշակոյթի Տան արդէն կազմակերպած ձեռնարկները այդ ծիրին մէջ: Հայաստանի Տաղաւար (2006 Սեպտեմբեր 22էն Հոկտեմբեր 2) Մարսէյլի Միջազգային Տօնավաճառին ուր Հայաստանը եղաւ պատուոյ հիւրը եւ բացառիկ համերգ մը (2006 Հոկտ. 29ին) «Տոմ»ի մէջ Սրբ Գէորգեանի (Հայաստանէն) նուագախումբի, Մարսէյլի Օփերայի Ֆիլհարմոնիք նուագախումբի եւ Անի պարախումբի (Հայ Մշակոյթի Տուն եւ Կապոյտ Խաչ) մասնակցութեամբ եւ ներկայութեամբ աւելի քան երկու հազար հինգ հարիւր հոգիի: Ներկայացուց պատրաստութեան մէջ եղող բացառիկ յուշահանդէսը (2007 Ապրիլ 27էն Յուլիս 22) «Արմէնի, լա մաժի տը լ'Էէրի», որուն մասին կը գրենք առանձին: Կարօ Յովսէփեան վերյիշեց Հոկտեմբեր 12ի Ազգային Ժողովի նիստը Հայոց Ցեղասպանութեան ժխտումի պատիժին վերաբերեալ եւ յառաջիկայ փուլերը, Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի ներկայութիւնը Ֆրանսա, եւ մանաւանդ Ֆրանսայի Թեմի հրաւէրման կոնդակը եւ անկէ բխող պատասխանները, եւ Հայաստանի մէջ 2007ին տեղի ունենալիք ընտրութիւնները: Մշակոյթի Տան վարչութեան նախագահը իր խօսքը փակեց մաղթելով չինարար եւ համերաշխ տարի մը Մարսէյլի հայ գաղութին, յառաջդիմութեան տալով Հայաստանի Հանրապետութեան եւ յաջողութեան տարի մը տեղական իշխանութիւններուն:

Ապա, յաջորդաբար խօսք առին տեղական իշխանութիւնները, կամ անոնց ներկայացուցիչները:

Այսպէս, Մարսէյլի քաղաքապետ Ժան-Գլօտ Կոտէնի անունով՝ Ժան-Փիէր Պէրպէրեան չեչտեց յատկապէս նախագահ Ժագ Շիրաքի Հայաստան այցելութիւնը: Փրովանս-Ալփ-Գոթ ա'Ազիւռի Շրջանային Խորհուրդի անունով արտայայտուեցաւ փոխ նախագահուհի եւ երեսփոխան Սիլվի Անտրիէօ որ գնահատեց Մշակոյթի Տան երեք տասնեակ տարիներու վաստակը, անդրադարձաւ Հոկտեմբեր 12ի օրէնքի առջարկին եւ անոր անհրաժեշտ լրացումին ու Հայաստանի հետ հաստատած տնտեսական կապերուն: Հուսկ, խօսք առաւ Պուշ-տիւ-Ռոն նահանգի Ընդհանուր խորհուրդի նախագահը՝ Ժ.-Ն. Կէռինի: Ողջունեց Մշակոյթի Տան կատարած ջանքերը՝ ապրեցնելու համար հարազատ արտայայտութիւնները հարուստ ու դարաւոր մշակոյթի մը, մանաւանդ Հայաստանի տարուան նշանակալից առիթով: Շեշտեց Ընդհանուր Խորհուրդի բերած աջակցութիւնները հայկական կազմակերպութիւններուն եւ կատարած ներդրումները Երեւան, Գիւմրի եւ Էջմիածին, զանազան բնագաւառներու մէջ, մանաւանդ կրթական, եւ առողջապահական: Որպէս ծերակուտական յանձնառութիւն առաւ Հայոց Ցեղասպանութեան Ժխտումի պատիժի օրէնքի առջարկը պաշտպանելու Ծերակոյտի մէ ընկերվարական իր բարեկամներով, խոստովանելով սակայն որ ճամբան դժուար ու երկար կրնայ ըլլալ:

Հաւաքոյթը վերջ գտաւ հիւրասիրութեամբ մը:

Ներկայ գտնուեցան բազմաթիւ քաղաքական անձնաւորութիւններ՝ երեսփոխան Քրիսթոֆ Մաս, Ընդհ. Խորհուրդի փոխ նախագահ Ռընէ Օլմէթա, Մարսէյլի քաղաքապետի կցորդ՝ Միշէլ Պուրկա եւլն... ինչպէս նաեւ Յունաստանի ընդհանուր հիւպատոսը, Զաւիկ Վրդ. Աւետիքեան եւ Եղիա Վրդ. Դերձակեան:

***

Յաջորդող կիրակին, Յունուար 14ին, դարձեալ ըստ աւանդութեան Մշակոյթի Տունը կազմակերպեց իր տարեկան «Լոթօ»ն: Վիճակախաղ մը որ հարազատ է Փրովանսի չրջանին:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԱՐԻՆ ԿՐՃՆՈՑԼԻ ՄԷՋ

Հայաստանի տարուան պաշտօնական բացման Գ. հանդիսութիւնը տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 25, ժամը 20էն սկսեալ Ալփէքափոյի մէկ սրահին մէջ, հովանաւորութեամբ Ընդհանուր Խորհուրդի նախագահ, Ա. Վալինիի եւ Կրճնոպլի քաղաքապետ Մ. Տեսթոյի: Հանդիսութիւնը կազմակերպած էր Կրճնոպլի Հաւաքականը ղլխաւորութեամբ Տ. Մարանճեանի եւ գործակցութեամբ Մ. Ադամեանի: Ներկայ եղան բազմաթիւ անձնաւորութիւնները, որոնց կարգին Ֆ. Ռոշլուան, երեսփոխան Լուարի եւ նախագահ Ազգ. Ժողովի Ֆրանսա-Հայաստան բարեկամական խումբին, ինչպէս նաեւ Պ. Փիրաս, Տրոմի Ծերակուտական եւ նախագահ Ծերակոյտի Ֆրանսա-Հայաստան խումբին, երեսփոխանները Տ. Միկօ, Ռ. Քաղճնաւ, Գ. Քրիֆօ, դեսպան Է. Նալպանտեան, Տիկին Զալոյեան-Յակոբեան (Հայաստանի Հայաստան-Ֆրանսա միութենէն), Ա. Վարդանեան և բազմաթիւ ուրիշներ:

Հայր Կարապետի սեղանօրհնէքէն ետք Հաւաքականի նախագահը Տ. Մարանճեան բացումը կատարեց հանդիսութեան եւ հրաւիրեց իր գործակից Մ. Ադամեանը եւ հայկական միութիւններու նախագահները որոնք յարատեւօրէն կ'աշխատին եւ կ'իրագործեն Հայաստանի տարուան ձեռնարկները, իրենց հետեւորդներով՝ Ն. Սապունճեան (Կապոյտ Խաչ), Ա. Սէկուռա (Սէ. Է. Ի.), Կ. Ադամեան (Գլէօպ ատ զ'Արմէնիէն տը Կրճնոպլ), Ա. Գիւրքէտէն (Նոր Սերունդ), Պ. Յակոբեան (Ազգ. Միութիւն), Ժ. Աբապեան (Ֆրանսահայ Մարտիկներու Միութիւն), Գ. Փունարճեան (Արմէնի էշանժ է Փրոմոսիոն), Ժ. Գույումճեան (Հ.Յ.Դ.):

Ժողովուրդը երկար ծափահարութիւններով գնահատեց խումբը: Ապա խօսք առաւ Կրճնոպլի քաղաքապետը Մ. Տէսթօ, որ իր խօսքին մէջ յիշեց հայ ազգին անցեալը՝ 1915 Թուականը եւ ներկայ Հայաստանի վերելքը: Ֆ. Ռոշլուան համակրանքով արտայայտուեցաւ Հայաստանի Ժողովուրդին Ֆրանսայի նկատմամբ ջերմ վերաբերումին մասին: Հայաստանի դեսպանը Է. Նալպանտեան գնահատեց Մ. Ադամեանի եւ բոլոր մասնակցողներուն աշխատանքը, ինչպէս նաեւ Կրճնոպլի ժրաջան հայ գաղութը: Մ. Տէսթօ պատուեց դեսպանը, անոր նուիրելով քաղաքին մետալը: Ընդհ. Խորհուրդի նախագահ Ա. Վալինի նոյնպէս պատուոյ մետալ մը նուիրեց Է. Նալպանտեանին:

Ճաշի ընթացքին ներկաները վայելեցին Ա. Շիրինեանի ջութակի եւ անոր ընկերացող նուագախումբին եւ երգիչի խանդավառ երգերը, երիտասարդները ոգեւորուած պարեցին մինչեւ ուշ գիշեր:

ՇԱՓԻ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Livres reçus

GUERRES ET GENOCIDES AU XXe SIECLE

YVES TERNON
Edition ODILE JACOB, Paris 2007

ԱՆՅՈՒԿԸ – ՄՈՌՅՈՒԿ

ԲԾ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Ֆրանսայի պատուաւոր ընտանիքի մը զաւակը, իր Տոխթորայի թէզը փայլուն կերպով կ'ամփոփէ. այդ առթիւ ծնողքը դեղեցիկ խնջոյք մը կը սարքէ, կը հրաւիրուին բարեկամներ ու ազգականներ. երեկոյթը կ'անցնի շատ ուրախ եւ զբաղած. կէս գիշերուան մօտ հրաւիրեալները կը մեկնին. նորապսակ տոքթորը կ'առաջնորդէ զանոնք մինչեւ փողոցին դուռը. յետոյ երբ իր յարկաբաժինը կ'ելլար, տունին դռնապանը իր խուցէն կը կրակէ երիտասարդ բժիշկին վրայ, ու զայն կը սպաննէ գնդակահար:

Բնական էր որ, այս ամենատխուր պատահարը իսկոյն գրաւէր թերթերու էջերը, եւ ամէն ընթերցողի սիրտը թախծութեամբ դառնացնէր, նկատի ունենալով որ նոյն օրն իսկ բժիշկ ընդունած տունը, երեկոյթին վերջանալէ ու բոլոր եկողներուն մեկնելէն յետոյ խեղճ երիտասարդը զոհ կ'երթար դռնապանին, որ գո'ւցէ յեղակարծ խելագարութեան ենթակայ հիւանդ մէր:

Ձեռքէ ձեռք կը քաշուէին թերթերը. օրուան խօսակցութեան նիւթը այս ոճիրն էր միայն:

Ճաշարանը ուր սովոր էինք ուտել ցորեկ եւ երեկոյ, ունէր յաճախորդներ, որոնց մէջ կային այլ եւ այլ ազգէ ուսանողներ եւ մէկ երկու Գոլոմպիացի ու Գոսիքացիներ: Ամէնքս մէկ մեծակ սեղանի մը չուրջը նստած կ'առնէինք ճաշերնիս, բարեկամաբար խօսակցելով:

***

Ոճրագործութեան յաջորդ գիշերը երբ նորէն բոլորուեցանք սեղանին չուրջը, մեր խօսակցութեան նիւթը եղաւ այս նորատակ բժիշկին սպաննուիլը, որուն համար ամէնքը՝ այս կամ այն կերպով ցաւ կը յայտնէին ու կ'ողբային վաղամեռ բժիշկին մահը, որ կը դիպէր ճիշդ տարեգլխի նախօրեակին. հետեւեալ օրը 1881 Յունուար 1ն էր:

Սեղանին վրայ ես ու Տիրանեանը կայինք. Փափազեանը չէր եկած. մենք ալ բնականաբար յայտնեցինք մեր սրտի կսկիծը այս անօրինակ եղեռնին առթիւ. բայց ներկաներուն մէջ կը գտնուէր գորսիքացի բժիշկ մ'ալ, որ Թուրքօ-ռուս պատերազմին ժամանակը, 1877ին, իբրեւ թէ պաշտօնով Պոլիս է ապրեր: Սա յանկա՛րծ տեղի ունեցած խօսակցութիւնները ընդհատելով, ահաւոր ձայնարձակութեամբ սկսաւ ղրաբանել «ինչո՞ւ կը զարմանաք պարոններ, այս պատահարին վրայ. Պոլիս գացէ՛ք, հոն՝ ա'լ աւելի դէշ տեսակ սպանութիւններ կը տեղնաք ամէն օր» ըսաւ, եւ մեզի դառնալով «այնպէս չէ՞, պարոններ, դուք որ Պոլիսէն էք, չէ՞ք հաստատեր այս ըսածս» կրկնեց:

***

Տիրանեան ուզեց պատասխանել, բայց ա'յնպիսի անճահ արտայայտութեամբ, որ ես ստիպուեցայ խօսքի խառնուիլ, եւ հարցունել Գորսիքացի բժիշկին, թէ՝ «Պոլսոյ ո՞ր թաղը բնակած էր ինքը»:

Բիրտ ու կոշտ կերպով ինձ պատասխանեց ըսելով, «J'ai habité Galata, qu'est-ce que vous voulez dire ?» «Rien, cher monsieur» ըսի, «rien, mais le quartier de Galata est en majeure partie habité par les peuples européens» յարեցի ու կարճ կապելու համար, ոտքի ելայ ու մեկնեցանք Տիրանեանին հետ:

Մեկնած միջոցին սակայն, նշմարեցի՝ որ Գորսիքացին, տարբեր դէմք մը ունէր. ծուռ ծուռ նայեցաւ ինձ. կարեւորութիւն չտուի, ելանք դուրս:

***

Հետեւեալ ցորեկ Տիրանեանը եկաւ ինծի գտնալ եւ միատեղ գացինք միեւնոյն տեղը ճաշելու. դեռ ոչ ոք եկած չէր. միայն երկուքս էինք: Երբ նստանք, ճաշարանապետին ծերուկ կինը Մատամ Նախի մեր քովը եկաւ ու կամաց ձայնով ըսաւ մեզի. «Vous savez, hier soir, quand vous êtes parti, votre compatriote (Փափազեանը) est venu pour diner, et le médecin lui a raconté avec mécontentement ce que vous lui aviez dit pour votre pays, et votre compatriote lui a répondu en lui disant que vous ne connaissiez rien du tout, et que vous n'étiez que des imbéciles». Կնոջ այս լրատուութեան վրայ Տիրանեան կատղեցաւ եւ որոշեց փառաւոր ծեծ մը քաշել մեր Ֆոմփաթրիոթին, Փափազեանչ խռովայոյզին, եթէ գալու ըլլար:

(Շար. 149)

ՆԷ ԱՐՋՈՒԿԸ. Ի'ՆՉ ԼԱՒ Է ՈՐ ԳՈՒԱՆՔ ՓԱՆԱՄԱՆ

– Այո, կը համաձայնի Վագրիկը, – մեր երազներու երկիրն է: Ասկէ լաւ տեղ մը կրնա՞ս գտնել:

Ինչ կ'ըսես, իսկ եթէ երկու բարեկամները տեղ մը գացած չըլլային:

Ինչ կ'ըսես, պէտք կա՞ր այսչափ ճամբայ կարելու:

Այն առեն Ագռաւին հանդիպած պիտի չըլլային, ոչ ալ Աղուէսին: Ոչ ալ Ոզնիին ու Նապաստակին: Եւ պիտի չգիտնային, թէ ինչ լաւ է նստած ըլլալ թաւշապատ հանդիստ բազմոցին:

Գերմաներէնէ թարգմանեց՝
ԵՆՈՎՔ ԼԱՋԵԱՆ

(Շար· Ա· Էջէն)

ներու մասին 2001 – 2002 տարուան ընթացքին (2001ին Ֆրանսան ճանչցաւ Հայոց Ցեղասպանութիւնը) եւ տարօրինակ արդիւնքի առջեւ գտնուեցայ· Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ վաճառականական փոխ յարաբերութիւնները ոչ միայն չէին նուազած, այլ 30% յաւելում կրած էին... Իվ Թերնոնէն զատ (որ ներկայ էր բեմին վրայ եւ ողջունուեցաւ ծափերով) ո՞վ կը հետաքրքրուէր Հայկական Ցեղասպանութեամբ· Թուրքերը ոչ միայն կը մերժեն, այլ այդ քարոզչութիւնը պետականօրէն կու գան ընելու Ֆրանսական հողին վրայ, ցոյցերով: Մենք չենք կրնար հանդուրժել որ Թուրքիան, Ֆրանսայի մէջ իրարու դէմ դրդռէ Հայն ու Թուրքը· Ֆրանսան բարոյական պարտաւորութիւն ստանձնած է եւ յառաջ պիտի տանի զայն:

Ահա Թորանեանի ելոյթը, անցեալի յուշերու մանրամասն նկարագրութեամբ, երբ Սէ· Էմ· Էմ·ները 1977ին յանդգնեցան մինչեւ Հայոց եկեղեցին մտնել առաջքն առնելու համար որեւէ ցոյցի, որքան փոխուած է, ըսաւ այսօր կացութիւնը, բայց Թուրքիան մնացած է նոյնը: Յայտնեց նաեւ իր զոհունակութիւնը երկու հրեայ կարեւոր անձնաւորութիւններու ներկայութեան համար, որ ցոյց կու տար երկու ժողովուրդներու քարեկամութեան, կարեւորութիւնը եւ խարանեց Եւրոպական Միութեան թոյլ կեցուածքը:

Փաստաբան Շառիէր–Պուրնազէլ, Լիքրա–յի փաստաբանը, իր կարգին խօսք առնելով ըսաւ որ «Մենք "սրբազան հաւաքարարներ" ենք: Այս երկրին պատկանողներուն տառապանքն է· մենք օրէնքի մը կարիքը ունինք որ պատժէ մերժողականութիւնը, որ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ առերեսութիւն...»:

Համաձայնաւար կոտակցութեան առաջին քարտուղարին, անունով խօսք առաւ Տիկին Հելէն Լիւք որ բաւական դրծօն դեր կատարած է քուլիսներուն եւս Հայկական Ցեղասպանութիւնը դատապարտել տալու համար եւ յիշեց նաեւ հայ կնոջ մը խօսքը որ կ'ըսէր՝ «այս օրէնքով մենք գերեզման մը տուինք մեր մեռեալներուն»: Բնականաբար յիշեց Մանուչեանը (որ Մանուկեան կոչեց սբխարմամբ) եւ խոստացաւ որ Կոմիտասի յուշարձանի հեղինակ՝ Դաւիթ Երեւանցիին համար պատուոյ լեգէոնի դիմում պիտի կատարէ կառավարութեան մօտ:

Այս համառօտ ելոյթէն վերջ խօսքը տրուեցաւ Ֆրանսա Պայրուի ներկայացուցիչին՝ Ռ· Սալի:

Ան մի քանի ճշդումներ կատարելէ վերջ Հոլանտին մէջբերումին առիթով, ըսաւ որ Հայոց Ցեղասպանութեան մերժումի պատժելիութիւնը Ֆրանսայի առաջին օրէնքն էր ԻՍ· դարուն եւ պէտք է որ ան հաստատուի Ֆրանսայի մէջ Հայաստանի տարիի օրերուն· սա է իր խորհրդարանական կամքը:

Ծօսնակը յայտարարեց որ սրահին մէջ ներկայ են թուրք եւ ասորի համայնքներու ներկայացուցչութիւններ:

Վերջին խօսք առնողը եղաւ Հ·Ց·Դ· կողմէ Արա Գրիգորեան (եթէ նկատի չառնենք Ազնաւուրի համառօտ ելոյթը) հռետորական քարձր յուզականութեամբ եւ ծափերով ընդմիջուելով պատմականը ըրաւ Հայ Դատի 40ամեայ աշխատանքին, որուն առաջին մէկ օրէնն մաս կազմած է ինք, եւ զովքը հիւսեց Ֆրանսայի որ քաջութիւնն ունեցաւ Հայկ· Հարցը ուսումնասիրելու, որուն յաջորդած են աւելի քան 50 երկիրներ, փափաք յայտնելով որ օր մըն ալ Իսրայէլի պետութիւնը ճանչնայ Հայոց Ցեղասպանութիւնը: Յիշեց նաեւ այն բոլոր թուրք մտաւորականները որոնք քաջութիւնը ունեցան, հակառակ հալածանքներու, ընդունելու Հայոց Ցեղասպանութիւնը:

Մինչեւ երբ փաստին փաստը եւ դերփաստը պիտի ներկայացնենք, փաստերուն մեծագոյնը ան է որ չկայ ցեղասպանուած 1,5 միլիոն ժողովուրդի գերեզման...

Հայ Դատը պաշտպանել կը նշանակէ մարդ արարածին դատը պաշտպանել: Գրիգորեան իր խօսքերը փակեց հռետորական ձեւով ինչպէս սկսած էր, Զարենցի խօսքերով·

«Ո՛վ հայ ժողովուրդ, fո միակ փըրկութիւնը fո հաւաքական ուժի մէջ է»:

Ազնաւուր որ մինչ այդ սրահ մտած էր եւ բեմ հրաւիրուած, փակումը կատարեց այս պատմական երեկոյթին, աչքերը ծերունիի խմաստուն խօսքերով·

«Ես կը տառապիմ երբ ցեղասպանութիւն մը ըլլայ: Եկած չեմ որպէս Հայ, ոչ ալ որպէս Ֆրանսացի· եկած եմ որպէս Մարդ զօրավիգ կանգնելու ձեղի»:

Ժամը 23·30 էր երբ Ազնաւուր փակումը յայտարարեց հանդիսութեան:

ԳԻՊԷ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Պերճ Ձէզվէճեանի յիշատակին, Պ· Մտեփան Իյնէճեան 100 Եւրօ կը նուիրէ «Հայաստան Հիմնադրամ»ին, (առանձ «Ցառաջ»էն), նոյն տխուր առթիւ Պ· Գրակ Ղազարեան 100 Եւրօ կը նուիրէ «Ամէնի–Վիլաժ»ին:

Centre Culturel SAINT MESROB

Les soirées culturelles et littéraires
« LUMIERE, VERITE ET LIBERTE »

DE L'ECRITURE AU MANUSCRIT, PUIS AU LIVRE
ARMENIENS
DE MESROP MACHTOTZ
A HAKOB MEGHAPART

Série de conférences dont la première aura lieu :
le jeudi 25 janvier à 20h30
Conférence donnée par
Léon KETCHEYAN
Présentation de
Karen SIMONIAN

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ

Հայ կին մը որեւէ աշխատանք կը փնտռէ (տարեց կամ երախայ խնամել)· Հեռաձայնել Տիկին Աբրահամեանի· – 01·39·85·77·81

***

Նոյն ձեւի աշխատանք կը փնտռէ Տիկին Կարինէն: Հեռաձայնել· – 06·77·71·97·99

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage
de **Robert GUEDIGUIAN,**
réalisateur

Jeudi 25 janvier, à 20 heures
SOIREE PARADJANOV
RHAPSODIE UKRAINIENNE
de Sergeï Paradjanov, 1960
Avec O. Petrenko, E. Kochman, Y. Goulaiev et la participation des Kholkosiens du village de Boutchak

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN
- Participation aux frais : 5 Euros
- Adhérents et Abonnements : 3 Euros

U C F A F
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
M° République

Ամէնի Monamie

Concert de Musique Arménienne et Russe

Dimanche 28 janvier à 15h précises

Satenik **KHOURDOIAN** violon, **Askar ISHANGALIYEV,** violoncelle, **Anne-Cécile RENARD-YAGHMOURIAN,** soprano dramatique, **Suren SHAHI-DJANIAN,** basse, **Lydie BARKEF-YAGHMOURIAN** et **Claudio CHAIQUIN,** duo de piano.

Oeuvres de :
Ganatchian, Babadjanian, Khatchatrian, Rachmaninov, Tchaïkovski, Elmas : Concerto N° 2, première audition à Paris à deux pianos.

Salle CORTOT
78 rue Cardinet — 75017 Paris
Métro : Malesherbes ou Monceau

Informations ou réservations :
01. 43. 71. 60. 71
En agence : FNAC, Virgin, Galeries Lafayette, Tickenet.
Prix des places : 20 et 15 euros

***

EXPOSITION

«Les 12 Capitales d'Arménie»
à la Conciergerie
2 Boulevard du Palais
75001 PARIS
Du 15 décembre 2006 au 18 mars 2007

***

Aïvazovski, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 28 mai, Musée de la Marine (Place du Trocadéro, Paris).

***

Arménie, terre chrétienne dans le Caucase, jusqu'au 11 mars, Notre-Dame de Paris (Crypte archéologique).

***

Livre arménien, cinq siècles de trésors, du 28 janvier au 25 mars, Bibliothèque Nationale de France, Site Richelieu, 58 rue de Richelieu, 75002 Paris.

***

Armenia Sacra, du 14 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

***

Inauguration de l'Année de l'Arménie, 25 janvier, Hôtel de Ville des Lilas.

DEVENEZ MONITEUR
A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous êtes titulaire du BAFD. du BAFA ou stagiaire BAFA ?
Rejoignez notre équipe d'animation pour les séjours de juillet et août 2007 pour :

— Encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura,
— Proposer diverses activités aux enfants dans un cadre très agréable et dans une ambiance arménienne qui fait le succès de la colonie depuis plus de 50 ans...

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante:
Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

***

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
RECHERCHE
POUR SES SEJOURS DE JUILLET ET AOUT 2007
A BELLEFONTAINE DANS LE JURA
— des Assistant(e)s-Sanitaires
— des Cuisinier(e)s, Aide-Cuisinier(e)s

N'hésitez plus... envoyez votre candidature avant le 31 janvier 2007 à l'adresse suivante :
Croix Bleue des Arméniens de France
17 rue Bleue — 75009 PARIS
par mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

PROMOTION D'HIVER EN ARMÉNIE
Saberatours
SevanVoyages
en collaboration avec
AIR FRANCE
et EuropeHôtel
vous proposent
1 Billet A/R
à 485€*
1 EURO = 4 nuits offertes à Europe Hotel

■ 11, rue des Pyramides
75001 PARIS
tél 01 42 96 10 10
fax 01 42 96 18 77
armenie@saberatours.fr

■ 48, cours de la Liberté
69003 LYON
tél 04 78 60 13 66
fax 04 78 60 92 26
sevan@selectour.com

■ 67, La Canebière
13001 MARSEILLE
tél 04 95 09 30 60
fax 04 95 09 30 61
marseille@wasteels.fr

*Tarif H.T. Aérienne. Offre valable du 1/11/06 au 24/03/07 et soumise à des conditions particulières, dans la limite des places disponibles.

Studio VICKEN 0621

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section Paris

SEJOUR FAMILIAL

25 février au 4 mars

La Section **«Archalouys Tathéossian»** de Paris organise son séjour familial dans le centre de vacances de Bellefontaine (Jura).

Ambiance arménienne assurée ! ! !

Venez avec vos enfants, petits-enfants ou amis et rejoignez-nous sur les pistes de ski, de luge ou tout simplement dans le Centre ! ! !

Renseignements et inscriptions auprès de :
- Araxie 01 39 83 71 19 (19h à 21h);
- Alice 01 42 93 03 56 (19h à 21h).

Date limite : 31 JANVIER

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 23
MARDI
23 JANVIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱՔԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօդիայ առաքում)
270 եւրօ (Շարաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·625 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·625

ՊՈԼԻՍ

«ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ՀԻՆԳ ՀԱՐԻՒՐ ՀԱԶԱՐ ՄԷԿԵՐՈՐԴ ՁՈՀԸ»՝ ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔ

«ԱԿՕՍ»Ի ՀԻՄՆԱԴԻՐԸ ՍՊԱՆՆՈՒԵՑԱՒ ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆ ԴՐԱՆ ԱՌՋԵՒ

ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԻ, ՀԱԿԱՁԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ՑՈՑՑԵՐ

«ՄԱՐԴԱՍՊԱՆԸ» ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Պոլսոյ «Ակօս» երկշաբթեայ հրատարակութեան հիմնադիրն ու խմբագիրը՝ արի լրագրող Հրանդ Տինք Յուլիս 19 Ուրբաթ կէսօրին խմբագրատան դրան առջեւ սպանուեցաւ, ծոծրակին ու գլխուն արձակուած չորս փամփուշտով։

Ինչպէս տեղական առաջին լուրերը կը հաղորդէին, ըստ թերթին հրատարակութեան տնօրէն Սարգիս Սերոբեանի, ան հազիւ ճաշը աւարտած, առձեռն հեռաձայնէն վար կանչուած էր ու անկեղդան ինկած արձակուած փամփուշտներուն տակ։ Դիակը ժամի մը չափ մնացած էր մայթին վրայ, սպիտակ սաւանով մը ծածկուած, մինչեւ որ ոստիկանական ուժեր չղթայի տակ առած էին չրջանը, առաջին քննութիւններու ձեռնարկած։ Դէպքին առընչութեամբ ամբողջ աշխարհի լրատուիւններուն, կայքէջներուն չրջանը ընողը եղաւ զգեստըւած լրագրողին այդ նկարը։ Մինչ առաջին վկայութիւններով կը հաստատուէր որ ոճրագործը՝ չուրջ 18–20 տարեկան երիտասարդ մը, քովընտի փողոցը մտած ու խոյս տուած էր։

Լուրը հաղորդակցութեան ներկայի միջոցներուն ընձեռած առաւելագոյն կարելիութեամբ անմիջապէս հասաւ աշխարհի բոլոր անկիւնները, ընդվզումի ու դատապարտումի լայն ալիքներ ըստեղծելով։

Հ· Տինք 1996ին հիմնած էր «Ակօս»ը· ան Թուրքիոյ Հայոյն երկրին համահաւասար քաղաքացի նկատուելու իր պայքարին ջեմն էր։ Նիւթախօրէն այդ պայքարին պահանջած բոլոր հարցերը ներկայացուց հոն, կացութիւններ չեչտելով ու զարմանք պահանջելով։ Իր պայքարին մէջ գլխաւոր նեցուկ առաւ Թուրքիոյ մէջ եւս թապուներու խորտակման ժամանակը հասած համարելու խոր համոզումը։ Գրեց, բանաւիճեցաւ դրիչով, նաեւ խօսքով ու իր անկուն, անխոնջ գործունէութեամբ դրեթէ քաղաքական զարթօնք մը սկսաւ ապրիլ Պոլսոյ հայութիւնը։ Այլեւս դրեթէ ամէն կացութեան կամակոր ենթարկուող զանգուածը ըլլալէ կը դադրէր ան, կ'ունենար նոր ինքնութիւն, մանաւանդ՝ իրականութիւններ չեչտող, անոնց լուծում պահանջող ձայն։

Ու հակառակ Թուրքիոյ բարեչրջումին ունեցած, օրէ օր մեծցուցած անկեղծ հաւատքին, այդ զարթօնքին իր նախաձեռնութիւնը չներեցին իրեն։

Արդէն վերջին տարիներուն թիրախ էր «Թրքութիւնը անարգել»ու ամբաստանութեամբ քանի՛ դատերու, ինչպէս չատ մը Թուրք դրողներ, մտաւորականներ։ Բայց Յունուար 19ի ոճիրին տանող առաջին քարերը զետեղուած էին արդէն, երբ զանազան պատճառներով բոլոր Թուրքերուն դատերը չեղեալ, կամ անհիմն, եւլն. համարուեցան, ընկճուեցան, մնաց միայն Հրանդ Տինքը, «Թրքութիւնը անարգել»ու ամբաստանութեան տակ· ու Թուրքին, Թուրքիոյ մասին մանկապարտէզը անցուցածն ալ դիտէ թէ նման ամբաստանութիւն ամէնէն ծանրակչիռն է, ամէնէն խտիւ պատժելին, ազգայնամոլներու այդ աչխարհին մէջ։

Այսօր երբ ինկած է պոլսահայ պատմութեան մէջ նոր գլուխի մը հեղինակ լրագրողը, ինքզինք կը պարտադրէ հարցում ը· իսկապէս, մինչեւ վերջը կրցա՞ծ էր անխախտ պահել Թուրքիոյ քարեչրջումին իր հաւատքը։ «Ակօս»ի Յունուար 12ի եւ 19ի ոնոր խմբագրած վերջին զոյգ թիւերը կը դրժեն այդ հարցումը· այդ թիւերուն վերջին լման էջերուն մէջ Հ· Տինք պատմած է զինք թիրախ առած հալածանքին ենթախորքը· «ինչո՞ւ թիրախ ընտրուեցայ» խորագիրը ունի առաջին էջը· իսկ երկրորդը՝ «Հոգեվիճակը՝ աղաւնիի թպրտումով»։ Նախազգացումի ցնցող չեչտ ունին այդ զոյգ էջերը որոնց հրապարակումը կարծես անյետաձգելի վերջին պարտք համարած էր Հ· Տինք։ Յառաջիկայ թիւերով թարգմանաբար կու տանք երկուքն ալ։

Աւելորդ է նոյնիսկ ըսել որ սպառնալիքներու թիրախ էր «Ակօս»ի հիմնադիրը։ Կը բաւէ անդրադառնալ միայն մէկ կուն· Թուրք մամուլի ծանօթ անուններէն «Զաման» օրաթերթը Յունուար 21ի թիւին մէջ հրատարակած էր անոնցմէ մէկը· ան ստորագրուած է Ահմէտ Տէմիր, կը կրէ «Ցայտարարութիւն» խորագիրը· ըսածը· «Քեզ, որդիդ եւ Սարգիս Սեդրաեա՞ը պիտի լռեցնենք այնպէս մը որ այլեւս երբեք չկարենաք խօսիլ»։ Ս· Սեդրեան թերթին արտօնատէրն է ու հրեչէն էջերուն գլխաւոր պատասխանատուն, իսկ որդին՝ Արարատ Տինք, պատասխանատու տնօրէնը։ Իրենց զգացած ճնշումին, անձկութեան մասին զգալի մը կու տայ նչել թէ վերջին չրջանին ենթադրելի յաւելեալ մեղադրական մը չրջանցելու միտքով Հ· Տինք «Արատ»ի փոխել տուած էր տղուն անունը···։

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻԾԵՐ

Հ· Տինք մալաթիացի հօր մը եւ կիւրինցի մօր մը զաւակն էր· ծնած էր 1954ին Մալաթիա։ Փոքր տարիքին ճաչակած էր թէ գաղթի դժուարութիւնները, թէ՛ քայքայուած ընտանիքի զաւկի դժբաղդութիւնը։ Պոլսոյ մէջ ութ տարեկանին որբանոցային կեանք ապրած էր, յետոյ անցած Ս· Խաչ Դպրեվանք։ Զախակողմեան հակումները պատճառ եղած էին որ լիսէն աւարտէ Թրքական վարժարանի մը մէջ։ Արձանագրուած էր համալսարանի կենդանաբանութեան ճիւղին, անկէ անցած փիլիսոփայութեան–պատմութեան, ժամինը զոր նոյնպէս անաւարտ ձգած էր։

Շատ երիտասարդ ամուսնացած էր մանկութեան օրերու սիրածին՝ Ռաքէլին հետ որուն հանդիպած էր Թուզլայի ամառնային պատանեկան ճամբարին մէջ ու առաջին օրէն իր պահպանութեան տակ առած աղջնակը։ Ցետոյ սկսած էին միասնաբար վարել անոնք հայ պատանիներու այդ ճամբարը, մինչեւ որ պետութիւնը գրաւած էր կալուածը ու վերջ տուած ճամբարին գործունէութեան։ Հ· Տինք ըրած է այդ պատմութիւնը պատկերաքարդ ցնցող հատորի մը մէջ որ ինքնին փաստ է Պոլսոյ Հայուն «պետական բաժին»ին···

Հ· Տինք 1980 Սեպտեմբեր 12ի պետական հարուածի չրջանին հսկողութեան տակ առնուեցաւ, չարչարանք կրեց։ Ցետոյ հայ մամուլին («Մարմարա») մէջ սկսաւ «Զուրթակ» ծածկանունով դրատական յօդուածներ ստորագրել, առաջին օրէն ուչադրութեան արժանանալով։ Բայց լրագրական իր բուն գործունէութեան բեմը եղաւ «Ակօս»ը որուն հետ նոյնացաւ իր անունը որպէս մինչ այդ լուսեան տրուած համայնքի մը ձայնն ու ինքնութիւնը։

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հ· Տինքի սպանութեան լուրը տառապելօրէն կայծակի արագութեամբ Ուրբաթ կէսօրին ամբողջ Հայութեան ու միջազգային լրատուիւններու չրջանը ըրաւ։ Ցաջորդող ժամերուն արդէն հասան անհամար հաղորդագրութիւններ հայկական նաեւ Թրքական ու միջազգային չրջանակներէ որոնք միահամուռ դատապարտութեամբ կ'այպանէին, կը պախարակէին ոճիրը, պահանջելով որ Թրքական պատկան իչխանութիւնները անյապաղ լուսաբանեն կատարուածը ու գտնեն ԻՍԿԱԿԱՆ ոճրագործը։

Մեզի հասածներուն չարքով նչենք հատ մը հատուածներ։

ASSASSINS !

Yves TERNON

Maintenant, ils tuent. Au journal télévisé du soir, au regard du monde entier, dans une rue d'Istanbul, une forme enveloppée d'un drap blanc gisait sur un trottoir. C'était un journaliste. Il s'appelait Hrant Dink. Il prononçait ouvertement un mot tabou, un mot qui en Turquie, pouvait coûter dix ans de prison : génocide. Il était l'un des premiers souffles du vent qui se lève dans un pays écrasé par le fardeau du mensonge. Assassins ! Etes-vous donc stupides ? On n'arrête pas les mots avec des balles. C'est l'avenir de votre pays que vous avez compromis en tuant ce Turc qui disait la vérité.Il était d'origine arménienne, certes, mais c'est en citoyen turc qu'il s'exprimait. Cet homme va devenir une légende. Vous n'êtes donc pas capables de comprendre que votre négationnisme produit des effets contraires. Depuis un siècle vous avez tout essayé pour nier le génocide des Arméniens de l'Empire ottoman en 1915 et 1916: accuser les victimes, effacer la mémoire d'un peuple exterminé, faire chanter les nations, baillonner votre opinion publique, emprisonner vos citoyens les plus honorables. Un journaliste est mort parce qu'il cherchait le moyen d'en finir avec ce déni absurde d'un événement qui. qu'on le veuille ou non a eu lieu, qui, qu'on le veuille ou non, était un génocide. Avec trois balles dans cette tête, vous avez interrompu sa pensée. Avec trois balles, son cœur a cessé de battre. Il est tombé. Il va se redresser et devenir la statue de pierre du Commandeur, un bloc de vérité qui accuse. Assassins ! En le tuant, vous avez cherché à détruire l'espoir de démocratie en Turquie.

Ce meurtre est politique. L'assassinat politique est la marque du totalitarisme. Dans les démocraties, on répond au meurtre par la loi. On cherche au-delà des sicaires, les commanditaires, ceux qui ont désigné la cible. On les arrête et on les juge, à quel que niveau qu'ils se situent dans la hiérarchie de l'Etat. On ne répond pas au crime par le crime. La justice ne saurait être rendue par des justiciers aveugles, mais par des magistraits, en l'occurence des magistraits turcs.C'est à eux de savoir qui a placé l'arme dans la main de l'exécuteur, qui a ordonné de tuer cet homme. Et si cette justice ne fait pas son travail, c'est aux nations de dire que l'assassinat de ce journaliste relève du droit international. Hrant Dink a été abattu parce qu'il luttait contre le négationnisme. Pour éviter que d'autres qui mènent le même combat, et qui sont légion, tombent, il faut couper le fil.

Ils doivent être bien embarassés ces historiens confortables tremblant de peur à l'idée qu'on puisse leur intenter un procès, dans notre pays, parce qu'ils ont exprimé une opinion sur un événement. Hier, ils évoquaient le terrorisme de la mémoire, les lois, dites mémorielles, liberticides et le Front national buvait leurs paroles. Ils devraient aujourd'hui comprendre que, sans la loi, ce sont des hommes qu'on tue librement : les journalistes en pre, mière ligne, les éditeurs, historiens et romanciers derrière. Il ne faut pas avoir la trouille quand on écrit l'histoire d'un meurtre collectif. Hrant Dink est mort. Ils seront toujours là, les innombrables. Au nom de la vérité, au nom du courage de la dire, je te salue, Hrant Dink, toi qui combattait pour la liberté d'un mot.

Հ· Տինքի անձին ու անոր ընդմէջէն Հայ Դատի Եւրոպայի յանձնախումբը, Հայ Դատ Ֆրանսա, հայկական երեք կուսակցութիւնները· ՀՅԴ, ՍԴՀԿ եւ ՌԱԿ, Մարզկային իրաւունքներու պաշտպանութեան Ֆրանսայի միութիւն, Նոր Սերունդը, Առանց սահմանի լրագրողները, Փարիզի 9րդ թաղամասի քաղաքապետ Ժ· Պրաւօ, ապա՝ բնականաբար Պոլսոյ Մեսրոպ պատրիարքը, որ համայնքին մէջ 15 օր առաջ կը հռչակէր, զոյգ կաթողիկոսները՝ Գարեգին Բ· եւ Արամ Ա·, Սիփանի բազմաթիւ հայ համայնքները, Զօրեան հիմնարկը, Հայաստանի նախագահ Ռ· Քոչարեան, Արտաքին գործերու նախարար Վ· Օսկանեան, Եւրոպական Միութեան բազմաթիւ պաշտօնատարներ, ինչպէս Օ· Ռեհն, ընկերվարական խմբակցութեան պետ Ժ·–Մ· վիէրզման, քրտական կազմակերպութիւններ, «Սոլիտարիթէ Ֆրանս–Արմէնի», եւլն·, եւլն·։

Իսկ Թրքական հակազդեցութիւններէն նչենք պետական ատենադպրին՝ նախագահ, վարչապետ, արտաքին գործերու նախարար, ընդհանուր դատախազ, Պոլսոյ կուսակալ, եւլն·ի, մտաւորականներու դատապարտող յայտարարութիւնները· անոնց առաջիններէն մէկուն հեղինակն է Թուրքիոյ Իրաւապէտներու միութեան նախագահ ազգայնամոլ դործիչ Ֆ· Քէրինչսիզ որ Հ· Տինքի ուղղուած ամբաստանութիւններուն ալ մեծ մասին հեղինակն էր։

ԱՌԱՋԻՆ ՑՈՑՑԵՐԸ

Հ· Տինքի անձին ու անոր ընդմէջէն

(Շար·ը Դ· էջ)

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ ՄԸ

Տ. ԵԿԱՒԵԱՆ

Հազիւ հարիւր օր մնացած է Ֆրանսայի նախագահական ընտրութեան. լարուած ու չահերու բախումներով լեցուն հարիւր օր: Ի՞նչպէս չանդրադառնալ որ պատմական այս դէպքը լուրջ հետեւանքներ կ'ունենայ նաեւ Ֆրանսահայութեան ապագային համար:

Ու կը ծագի հարցը. ի՞նչպէս քուէարկել, որո՞ւ քուէարկել: Հարցումը չի կրնար անտարբեր ձգել: Կան քաղաքական տարաբնոյթ հարցեր որոնք կը վրդովեն եւ անորոշներու համեմատութիւնը օրէ օր կ'աւելնայ:

Աւրժէ Թերեւս երեւակայական բաղաբականութիւն փորձել: Ընտրութեան Բ. փուլին մեր հայրենակիցները ոչ միայն երկու ներկայացուցիչներէ մէկը պիտի ընտրեն (եթէ չքուէարկեն Ազգային ճակատին), այլեւ ընտրութիւն պիտի կատարեն երկու անձնաւորութիւններու միջեւ: Առաջինը՝ Ս. Ռուայալ արդէն որոշ չափով յայողած է համոզել քուէարկողները թէ իր կուսակցութեան մակնիշով պիտի փորձէ առաւելագոյն քուէները ուներ: Իսկ Ն. Սարքոզի որ որոշ հաւանութիւն մը կը վայելէ Թուրքիոյ Եւրոպայի անդամակցութեան ընդդիմադիր կեցուածքով եւ իր ընկերվարական ընկերվարական մէջ փ. Տէվէճեանի կրեւոր դերով, ըստ ընդդիմութեան՝ ունի կեցուածք մը որ բաւական հեռացած է հանրապետութեան հիմնական սկզբունքներէն:

Ներկայի մթնոլորտին մէջ հետաքրքրական յայտագիր մըն էր վերջերս Ֆրանս-գիւլթիւրի սփռածը որուն հիւրն էր փ. Տէվէճեան: Ան առանց վերապահութեան մէկէ աւել անգամներ անդրադարձաւ իր ծագումին, բուռն ընդդիմութիւն յայտնեց Թուրքիոյ Եւրոպայի անդամակցութեան եւ ցեղասպանութեան ժխտումի օրէնքին զօրակցութիւն արտայայտեց:

Երկարատեւ զրոյցին ընթացքին ծանօթ մտաւորական Ֆ. Ռէյմոն հարցակողմական հարցումով մը քօղարկուած կասկած յայտնեց անոր եւ չատագոված թեկնածուին՝ Սարքոզիի – որուն խորհրդականն է ան ընկերը–, հայրենասիրութեան: Ու Տէվէճեան փոխադարձեց, իր կարգին, հարցումով մը.

«C'est parce que nous avons des noms à coucher dehors que vous remettez en cause notre patriotisme?».

Փոքր միջադէպ մը որ կ'առընչուի ներկայի մտահոգութիւններէն համայնքայնութեան վտանգին:

Այսօր մեծ եղեռնի վերապրողներու չառաւիղները իրենց արմատներէն որոշ չափով հեռացած են, ձուլումի ճամբուն վրան: Որքա՛ն ալ ուզեցինք չխզուիլ մեր հարուստ անցեալէն, մեծամասնութիւն մը կամայ-ակամայ նահանջեց լեզուական ու ոգեկան մարզերուն մէջ: Հաւանօրէն չուտով ստիպուած պիտի ըլլանք ընտրելու ըլլալ՝ ծագումով հայ ֆրանսացին, կամ Ֆրանսայի հայ բաղաքացին: Ճի՛շդ է որ հպարտ ենք Ֆրանսայի քաղաքացի ըլլալէ, Ֆրանսական մշակոյթին կրողը ըլլալէ.. բայց յաճախ նաեւ ատիկա գերակայութեան բարդոյթ կը պատճառէ մեզի: Բայց միւս կողմէն, կ'անդրադառնանք որ համայնքային մեր կազմերը, կառոյցները ժամանակավրէպ դարձած են եւ չենք կրցած ճիշդ սահմանել ըմփիւռքի Հայու ինքնութեան մեր հիմնական անհրաժեշտութիւնները:

Յաճախ կը չարունակենք հաւատալ որ աւանդական մեր կուսակցութիւնները քաղաքական չահերու պաշտպանութեան միակ լծակն են. ու չենք մտածեր որ Թերեւս աւելի ազդու կ'ըլլար ձայն մը տալ լուռ մեծամասնութեան: Ատիկա կրնար ըլլալ աշխարհին ծանօթ Քաղաքացիական ընկերակցութեան ձեւով, որով ինչպէս վերջերս տեսանք, հաւաքական ի՛նչպիսի ուժ կը կիրարկըւի հանրային հարցերու պարագային: Մեծ է թիւը այդ յատուկ լոպիներուն որոնք կը յաջողին ուշադրութիւն գրաւել, ինչպէս եղաւ Սէնի գետափին զետեղուած անօթեւաններու վրաններուն առթիւ:

Ներկայիս մեր մէջ քիչ է թիւը անոնց որոնք կը համարձակին դուրս ելլել կուսակցական օղակէն, Հայաստանի (ուր կայ աւելի քան 120 կուսակցութիւն) եւ Սփիւռքի մէջ: Ընդհանուր է համոզումը թէ ուրիշ բաներ, դերասան չունինք Հայկական հարցը լուծելու: Ընդհանուր է նոյնպէս ներքին համոզումը թէ մեր պայքարը իր վախճանին պիտի յանգի երբ Թուրքիա ընդունի ցեղասպանութեան իրականութիւնը: Կր մոռնանք որ ատիկա Հայ Դատին կարեւոր, բայց միայն մէկ հատածն է, նոյնիսկ եթէ կարենանք ըզեմ իմ ջերմ չնորհակալութիւնները յայտնել Ընդհանուր խորհուրդին եւ անոր նախագահին՝ Պր. Կեւոնեան, Մշակոյթի կեդրոնի վարչութեան Տոքթ. Ազիլազեանին, ձեզի եւ Պր. Ե. Ահարոնեանին, մեզի հանդէպ ցուցաբերուած ազնիւ մօտեցումին եւ ընդունելութեան համար: Ձեմ մոռնար Շահէն Խաչատուրեանը առանց որուն գործօն մասնակցութեան, գուցէ չհիրականանար այս ցուցահանդէսը:

Ողջոյններ բոլոր հայրենակիցներուն:

Տեսակցեցաւ՝
ԽԱՉԻԿ ԵԼԼՄԱԶԵԱՆ

ՅԱԿՈԲ ՅԱԿՈԲԵԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

«Ֆրանսայի մէջ Հայաստանի տարի» ծիրէն ներս Մարսէյլի Սահակ-Մեսրոպ Մշակոյթի կեդրոնը կազմակերպած էր ցուցահանդէս մը, հայրենիքի ապրող լաւագոյն նկարիչներէն մէկուն՝ Յակոբ Յակոբեանի գործերով, Երեքշաբթի Յունուար 9ին նորակառոյց «Կաթոն Տըֆէր նահանգային արխիւ եւ գրադարան» սրահին մէջ, համագործակցութեամբ Պուշ տիւ Ռոն նահանգի Ընդհանուր խորհուրդին:

Ցուցահանդէսի սրահը բերնէ բերան լեցուն էր հայ թէ ֆրանսացի արուեստասէրներով: Հանդիսութեան ներկայ գտնուեցան Տէր եւ Տիկին Յակոբեան, ուրախութիւն պատճառելով բոլորին: Բացման խօսքը արտասանեց Ընդհանուր խորհուրդի փոխ նախագահ Հանրի Ճիպրայել, որուն յաջորդեց Մշակոյթի կեդրոնի անօրէն՝ Խաչիկ Ելլմազեան, որոնք վեր առին արուեստագէտին իւրայատուկ ոճը, գոյներու աշխարհը եւ գործերու բովանդակութեան խորութիւնը: Յակոբ Յակոբեան չնորհակալութիւն յայտնեց կազմակերպիչներուն եւ բոլոր ներկաներուն, որոնք բոլորուեցան ճոխ սեղաններու չուրջ եւ ստեղծեցին ջերմ մթնոլորտ մը:

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Յակոբեանի Մարսէյլ չորս օրերու կեցութենէն օգտուելով կատարեցինք տեսակցութիւն մը, զոր կու տանք ստորեւ:

*
**

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՐՑՈՒՄ – Ինչպէս ամէն արուեստագէտ, նկարիչ թէ երաժիշտ կամ բանաստեղծ, ունի իր ստեղծագործական կեանքի ընթացքին շրջաններ, երբ ի լոյս աշխարհ կը բերէ տարբեր ոճով, տարբեր բովանդակութեամբ գործեր: Ձեր ըստեղծագործական կեանքը բանի՞ շրջաններու կարելի է բաժնել:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ – Ես չատ փոքր տարիքէս սկսած եմ նկարել, ինչպէս երախաներու մեծ մասը կը սիրեն նկարել, բայց անոնցմէ չատերը պատանեկութեան տարիներուն կը դադրեցնեն նկարելը: Անոնք որոնք կը չարունակեն, քիչ են, եւ յետագային կը դառնան ճախող կամ յաջող նկարիչներ:

Իմ բախտս, 21 տարեկանիս Եգիպտոսի մէջ մասնակցեցայ Հայ Մշակոյթի բարեկամներու կազմակերպած ցուցահանդէսին, ուր ներկայացուեցան հայ նկարիչներու գործերը: Մէկ մասը Եւրոպա ուսանած փրոֆէսիոնէլներ էին, ուրիշներ սիրողներու խումբ մը: Երբ այս ցուցահանդէսին մասնակցեցայ, բոլորովին անծանօթ էի: Ցուցահանդէսը մեծ խանդավառութիւն յառաջացուց եգիպտացի արուեստասէր հասարակութեան մօտ: Ներկարներս գտան մեծ յաջողութիւն: Աւրժանացայ մամուլի գովասանքին: Երեք փոքր չրանկարներս վաճառուեցան: Իմ առաջին չրջանս սկսաւ այսպէս: Դժբախտաբար, այս յաջողութիւնս չչարունակուեցաւ եւ զադրեցուցի նկարել, ինչ որ ինծի համար հոգեկան տանջանք մըն էր: Երեսուն տարեկանիս զղացի որ առանց նկարելու իմ կեանքը նչանակութիւն չունի եւ անտանելի կը դառնայ: Որոշեցի վերսկսիլ: Կրքթաթոչակ մը ստացայ եգիպտահայ զաղութին կողմէ եւ մեկնեցայ Փարիզ, ուր երկու տարի զբաղեցայ նկարչութեամբ, բայց որեւէ արդիւնքի չհասայ այդ տեղը: Գրեթէ 10 տարիներ նկարչութենէ հեռացայ պատիժը կրեցի: Փարիզէն բաժնուելու ժամանակ է որ որոշեցի ցմահ չթողնել նկարչութիւնը: 1954ին վերադարձայ Եգիպտոս, յուսահատ, բայց հաստատ համոզումով թէ պիտի չարունակեմ նկարել: Մի քանի տարի աշխատեցայ առանց արդիւնքի: 1957ին կարծես թէ աչքիս առջեւ դրուած վարագոյրը վերացաւ, եւ ես սկսայ նորէն տեսնել: Նկարներս սկսան ջերմ ընդունելութիւն գտնել եւ համարձակեցայ զանոնք ղրկել ցուցահանդէսներու: Իմ այս չրջանի հիմնական թեմաս մարդն էր, խեղճ եւ թշուառ մարդը: 1962ին սկսաւ իմ ստեղծագործական կեանքիս երկրորդ չրջանը, երբ ընտանիքիս հետ հաստատուեցայ հայրենի հողին վրայ: Մինչեւ հայրենիք վերադառնալս 1958 եւ 59ին իմ տասը լաւագոյն նկարներս զբօսաչրջիկներու հետ ղրկեցի Հայաստան: Այնպէս որ 1962ին երբ հաստատուեցայ Հայաստան, արուեստասէր հասարակութիւնը որոշ պատկերացում եւ համակրանք ունէր դէպի իմ արուեստը: 1963ին իմ անհատական առաջին ցուցահանդէսը կազմակերպուեցաւ Երեւանի մէջ, որ գտաւ լայն համակրանք: Սրանով կը սկսէր արդէն իմ նոր չրջանը հայրենիքի մէջ, բնանկարներով: Տեսակ մը իմ կապս հաստատեցի հայրենի հողին հետ: Սկսայ Հայաստանի մէջ մասնակցիլ ցուցահանդէսներու, յետոյ նաեւ Հայաստանէ դուրս, Սովետական միութեան տարբեր հանրապետութիւններու մէջ, մանաւանդ Մոսկուայի իմ անհատական ցուցահանդէսը ճանաչում եւ գնահատանք բերաւ ինծի: Կրնամ ըսել որ հայրենիքի մէջ է որ իմ հիմնական աչխատանքս տարի եւ նըւիրուեցայ նկարչութեան: Հոս է որ իմ ներաչխարհս արտացոլուեցաւ Հայաստանի քարերով, ծառերով, ամպերով, հողով, մէկ խօսքով՝ հայրենի բնաչխարհով: 1980ին կը սկսի իմ երրորդ չրջանը, ուր նաթիւր մօրթ–երը կը կազմեն իմ ստեղծագործութեանս հիմնական առանցքը: Անչունչ առարկաներով, տղամարդ կամ կնոջ մանեքէններով, առօրեայ օգտագործման գործիքներով: Կազմակերպած եմ, բացի Հայաստանէն եւ նախկին Սովետական միութենէն, ցուցահանդէսներ Ֆինլանտիոյ, Կիպրոսի եւ Փարիզի մէջ: Իմ բական ցուցահանդէսներու մասնակցած եմ Գերմանիա, Իտալիա, եւ այլն:

Հ.– Մարիտրոս Սարեան կամ 20րդ դարու նկարիչներու հայրը համարուող Սեզանի գրեթէ բոլոր գործերուն մէջ, գոյները գործածուած են աչխառու եւ կենդանի ձեւով: Ձեր նկարներու մէջ իշխող գոյները որո՞նք են:

Պ.– Ես չատ սահմանափակ գոյներու երանգապնակ ունիմ: Սեւ, ճերմակ, մոխրագոյն, քիչ մը դեղին, մեղմ կանանչ, սրճագոյն:

Հ.– Ձեր բոլոր նկարները սրտիս կը խօսին: «Մարդը եւ բոյսը» եւս առաւել: Ձեր մտայղացումը ի՞նչ է այս նկարի մասին:

Պ.– Այս նկարը վերջինն է որ սկսայ Եգիպտոս եւ աւարտեցի Հայաստան: Այդ նկարը իմ մտքիս մէջ կը ցոլացնէ հայ մարդու հոգին: Մարդը՝ Սփիւռքի թէ հայրենիքի մէջ: Բոյսը կը խորհրդանչէ մշակոյթը եւ մարդը կը ստեղծէ եւ կը խնամէ զայն նոյնիսկ անապատի մէջ: Հայ մարդը կառչած մնացած է, հակառակ անտանելի դժուարութեանց, մշակոյթին, որ իր գոյութեան հիմքն է:

Հ.– Այս այցելութեան ձեր տպաւորութիւնները ի՞նչ եղան:

Պ.– Շատ ուրախ եմ որ այս ցուցահանդէսը կազմակերպուեցաւ եւ երջանիկ եմ որ ծանօթացայ սքանչելի հայրենակիցներու, հոս: Փարիզ քանի մը օրեր մնալէ յետոյ կը վերադառնամ մեր բոլորին սիրելի հայրենիքը՝ Հայաստան, տիկնոջս հետ, որ նոյնպէս նկարիչ է: Կ'ուզեմ իմ ջերմ չնորհակալութիւնները յայտնել Ընդհանուր խորհուրդին եւ անոր նախագահին՝ Պր. Կեւոնեանին, Մշակոյթի կեդրոնի վարչութեան Տոքթ. Ազիլազեանին, ձեզի եւ Պր. Ե. Ահարոնեանին, մեզի հանդէպ ցուցաբերուած ազնիւ մօտեցումին եւ ընդունելութեան համար: Ձեմ մոռնար Շահէն Խաչատուրեանը առանց որուն գործօն մասնակցութեան, գուցէ չհիրականանար այս ցուցահանդէսը:

Ողջոյններ բոլոր հայրենակիցներուն:

Տեսակցեցաւ՝
ԽԱՉԻԿ ԵԼԼՄԱԶԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԱՐԻ ՎԷՐՍԱՅԼԻ ՄԷՋ

Թագաւորական Վէրսայլ քաղաքն ալ, իր կարգին, կը նչէ Հայաստանի տարին: Առաջին ձեռնարկը՝ «Թուրքիոյ փոքրամասնութիւններու դէմ (հայ, յոյն, ասորի եւ քիւրտ) գործադրուած ճնշումները» նիւթին չուրջ հաւաքը, տեղի ունեցած էր Նոյեմբեր 25ին եւ որոշ արձագանգ գտած տեղական եւ Թուրք մամուլին մէջ (տե՛ս «Յառաջ», Թիւ 21·597 13/12/2006):

Երկրորդ միջոցառումը տեղի ունեցաւ Յունուար 6ին, Ծնունդի օրը, Վէրսայլի քաղաքապետարանին կից սրահի մը մէջ, ժամը 15ին: Նախ, խօսք առաւ Փրոֆ. Ժան-Փիէռ Մահէ որ ձեռնհասօրէն ներկայացուց Հայաստանի մօտ երեքհազարամեայ պատմութեան ընդհանուր պատկերը, չեչաը դնելով հայ ազգին ապրելու եւ գոյատեւելու մեծ կարողութեան վրայ, ազգ մը որ կարող է պարտութիւնները յաղթանակի վերածել. Աւարայրը վկայ:

Երկրորդ բաժինով խօսք առաւ Արա Գրիգորեան որ ներկայացուց Հայոց պատմութեան ժամանակակից չրջանը, վերջին 150 տարիներու դէպքերը: Ան վեր առաւ հայ ժողովուրդին երեք հիմնական արժէքները՝ լեզու, կրօնք եւ մշակոյթ որոնց անձնապէս աւելցուց փարումբ իր անցեալի յիշողութեան:

Շուրջ 80 հոգիներէ բաղկացած լսարանը մեծ ուշադրութեամբ ու հետաքրքրութեամբ հետեւեցաւ այս զոյգ դասախօսութիւններուն ու մասնակցեցաւ նաեւ հարցումներով: Պէտք է ըսել որ թէ՛ Ժ.-Փ. Մահէ, թէ՛ Արա Գրիգորեան չատ յստակ եւ մատչելի ձեւով իրենց նիւթը ներկայացուցին, ինչ որ արժանացաւ ներկաներուն ջերմ գնահատանքին:

Այս դասախօսութեան հետեւեցաւ հաճելի համերգ մը, Հերմինէ Երիցեանի 12 հոգինոց երգչախումբին կատարմամբ: Այս խումբը որ բաղկացած է մեծ մասով ոչ հայ երգիչներէ, զգացումով մեկնաբանեց հայ հոգեւոր եւ ժողովրդական երգերու փունջ մը: Այս չերմ մթնոլորտին մէջ աւարտեցաւ Վէրսայլի մէջ Հայաստանի տարուան երկրորդ ձեռնարկը որ, ինչպէս առաջինը, նախաձեռնութիւնն էր «Ֆրանսահայ նախկին ռազմիկներու միութեան» նախագահ Անթուան Պաղտիկեանի ոգեւնչման ու հետեւողական աչխատանքին, որուն համար պարտինք գինք չնորհաւորել:

Գարնան ընթացքին ուրիչ միջոցառումներ ալ նախատեսուած են Վէրսայլի մէջ: Կ'անդրադառնանք:

Հ. Հ.

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԱԼՔՈԼԻ ՊԱՅՔԱՐԸ

Ռուսաստանի մէջ խարդախուած ոգելից ըմպելիները տարեկան 30–40 հազար հոգիի թունաւորումին ու մահուան պատճառ կ'ըլլան: Պատուհասին առաջքը առնելու համար պետական նախաձեռնութիւն մը հրապարակ հանած է մատչելի գինով ժողովրդական վոտկա մը: Բայց մինչ այդ ժողովուրդը ինք գտած է իր պիւտճէին չարմար վոտկա ունենալու ճարը:

Վիկտոր Ն. Վոլկոկրատցի 46 տարեկան ձեռնարկատէրը մըն է. չի հասնիր հասցնել թորիչի ապսպրանքները: Վեց տարիէ ի վեր համացանցի ճամբով անոնց ծանուցումը կ'ընէ եւ կ'ըսէ թէ առաջ հապիւ ամիսը մէկ գործիք կը ծախէր, այսօր օրը 10–15 դիմում կը ստանայ որպէսզի թորիչ ղրկէ: Գանգատը այն է որ բաւարար թիւով գործիք արտադրելու միջոց չունի:

Սմիրնով եւս թորիչ արտադրող գործատան մը տէրն է: Ունի տարքեր որոնք 24 ժամուան ընթացքին 9–370 լիթր ալքոլ կրնան պատրաստել: Գինները 400–2800 Եւրոյի միջեւ կը տարբերին:

Թորիչներուն հանդէպ այս հետաքրքրութիւնը անակնկալ չէ. 2005ի վերջաւորութենէն ալքոլի չուկային ներկայացուցիչները նախատեսած էին որ 2006ի ընթացքին տնային արտադրութիւնը պիտի կրկնապատկուէր, 2·5 միլիոն հեքթոլիթրէն հասնելով 5 միլիոնի: Վոտկայի եւ Թունդ խմիչքներու չուկան տարեկան 17 միլիոն հեքթոլիթր ըմպելի կը նչանակէ. տարի 11 միլիոնը օրինաւոր է, 6ը ապօրինի: Կայ նաեւ ուղղակի խաթարուած ալքոլը որ 3·5 միլիոն հեքթոլիթրի կը հասնի: Եւ անչուչտ, ամէնէն ժանն է: Բայց ոգելից ըմպելիներու վաճառքին առընչուած նոր օրէնք մը մարդիկը որեւէ բան խմելէ առ կեցնելու համար կը նախատեսէ որ ձեռնարկութիւնները մահացու ըլլալու աստիճան բնազեղծեն ալքոլ պարունակող ամէն տեսակի հեղուկ, որպէսզի մարդիկ որեւէ բան չխմեն:

Պատկան իչխանութիւնները որոչ չափով գոհ են որ խեղաթիւրուած ալքոլէ թունաւորուածներու թիւը պաչտօնականին չի համապատասխաներ: Բայց տարի մէջ կը տեսնեն վերոյիչեալ օրէնքը գանգելու երեւոյթ մը. կամ գործատուները չարգած չեն օրէնքը ու վերջին աստիճանի չեն զեղծած ալքոլատուր ըմպելիները, կամ մարդիկը կը նախընտրեն տնային արտադրութիւնը: Եթէ վերջին պարագան է, ուրախալի է:

Բայց յատկապէս գաւառներու մէջ թորիչներու թիւերուն մեծնալը ուրախալի չի նկատուիր: Նոյնիսկ անոնց կը կապուի զանգուածային թունաւորումներուն մեղքը: Տեղ – տեղ իսկական պայքար կը մղուի անոնց դէմ. ոստիկանատները հեռաձայնի թիւ մը հաստատած են ու ժողովուրդը հրաւիրած՝ հոն դիմելով լուր տալու ալքոլի մաքսանենգներու գոյութիւնը: Կան քաղաքապետեր որոնք կ'առաջարկեն որ այդ գործով զբաղողներու ցանկ մը պատրաստուի, որպէսզի դիւրանայ զանոնք պատժելու գործը: Կան տեղեր ուր այդ համակարգը արդէն ստեղծուած է, կը բանի: Տեղական թերթերը այդ մաքսանենգներուն լուսանկարն ալ կը հրատարակեն. յաճախ հասուն տարիքի կիներ են, որոնք ուրիչ եկամուտ չունին: «Ատոնք ժողովուրդը կը գինովցնեն» խորագրած է թերթ մը: Մինչեւ իսկ մտածողներ կան որ ալքոլի մաքսանենգները հարկ է բանտարկել: Ամէն պարագայի պայքարը լուրջ է. Դուման ամբողջ երկրին մէջ ծաւալելիք պայքարի մը ծրագրին պատրաստութեան ձեռնարկած է արդէն:

ՔԱՂՀԱՆ

ՍԻՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ

Սփիւռքի մէջ հայկական դպրոց զուրկ հասած սերունդը յաճախ չի գիտակցիր նաեւ թէ հայկական դաստիարակութիւնը նախապայման երբեք չեղաւ Սփիւռքի մէջ: Այսքան տասնամեակէ ի վեր կը պայքարինք Հայ Դատին ուղղութեամբ, յաճախ մոռնալով որ մեր լեզուն պիտնալը, տարածելը եւ հայկական ինքնութեան պահպանումն ալ հիմնական են Սփիւռքի գոյութեան համար:

Այսօր գիտենք թէ թրքական պետութիւնը կրնայ կարեւոր ցոյցեր կազմակերպել Ֆրանսական հողին վրայ: Նոյն ատեն Թուրքիոյ մէջ պետական ժխտումը ներկայացնող կայքէջեր, հատորներ, ֆիլմեր հազուագիւտ բաներ չեն: Իսկ մեր մօտ տակաւին պէտք եղած կարեւորութիւնը չէ գտած թրքական աղբիւրներու օգտագործումը: Նոյնպէս թրքերէնին իւրացումը որ առիթ կու տայ ի հարկին ուղղակի արտայայտելու մեր կեցուածքը: Հաղորդակցելու: Նաեւ որոչ պարագաներու մէջ օժանդակ ըլլալու Թուրքիոյ մէջ պայքար տանողներու:

Այլապէս, թրքական պետութիւնը պիտի չարունակէ յարձակողական իր քաղաքականութիւնը, Սփիւռքին ուղղելով լայնախոհութեան կեղծ նչաններ: Մինչ Սփիւռքը իր կարգին պէտք է պատրաստ գտնուի Թուրքիոյ հետ ոչ-պետական կազմակերպութիւններու նախաձեռնութեամբ ճիշդ խօսակցութեան մը, քանի որ բաւական հետաքրքրական նորութիւններ կր պարզէ Թուրքիոյ իրականութիւնը, ոչ-պետական չրջանակներու մէջ: Վերոնչեալ բազմացիական նախաձեռնութիւնը կրնայ ազդեցիկ գործունէութեան դաշտ մը գտնել իր առջեւ:

Ճիշդ խօսակցութեան մը որուն համար մչակած ըլլանք մեր ըսելիքը եւ չգոհանանք միայն թրքական բեմադրութեան փիկիւռաններ ըլլալով: Բաւարար նչաններ կան որ պատմական է պահը, ուստի ներելի պիտի չըլլայ առիթը փախցնել:

Տ. Ե.

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՓՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Ես հանդարտեցուցի Տիրանեանը, ըսելով որ խիստ անվայել էր օտարներու ներկայութեանը այդպիսի ընթացք ունենալ, եւ այլ նման խօսքեր ուղղելով իրեն, չանացի զսպել իր բարկութիւնը ու սկանք ճաչի:

*
**

Հապ'ւ թէ ապուրնիս կուլ տուած էինք, չարլեզու պարոն Փափազեանը ներս մտաւ, բարեւ տուաւ ու նստաւ ուտել: Տիրանեան չկրցաւ համբերել ու սկսաւ պատուական լուացողական մը ուղղել Փափազեանին, որ ոչ մէկ պատասխան կրցաւ տալ, պապանձուելն Զաքարիայի ունեցաւ. լուռ մնաց, մինչ ես խաղաղարարի դեր կատարելով, կը ճառէի ուրիչ նիւթի վրայ, առանց մոքէս անցընելու, թէ ամէնէն մեծ փորձանքը ինձ վերապահուած է եղեր:

Ճաչեցինք խաղաղ. ու երբ կը պատրաստուէինք մեկնիլ, եւ ահա ներս մըտաւ յո՛նկարծ գորսիքացի բժիչկը, որ հաստատարմին կազմուածքովը լեռնցի աւազակէ մը բնա՛ւ տարբերութիւն չունէր, բարկութեամբ խօսքը ինձ ուղղելով. «Je veux vous parler, Monsieur», ըսաւ, «un gamin comme vous, qui se permet d'insulter un homme à trente ans comme moi» յարեց, եւ առանց պատասխանի սպասելու բռունցքի սաստիկ հարուած մը տուաւ ճախ քունքիս, եւ կից մ'ալ ստամոքսիս. յետոյ ջուրով լեցուն չիշը սեղանին վրայէն վերցնելով զայն իջեցուց Տիրանեանի գլխին ու աչքը արիւնեց: Այդ միջոցին ես կրցայ սրիկային երկայն մօրուքը ձեռքս առնել ու քաչել բոլոր ուժովս, սակայն Փափազեան, անպիտան խլուրդը մէջ մտնալով, բաժնեց մեզ իրարմէ:

*
**

Եւ արդէն, առանց այս միջնորդութեան, ես ստիպուեցայ թողուլ մօրուքը վայրենի գազանին, գի ստամոքսիս մէջ ցաւեր կը զգայի, ցաւեր՝ որոնք երթալով կը սաստկանային ու գիս գետին փռեցին: Ճաչարանը գտնուողներ վրայ հասան, զսպեցին գորսիքացի արջ-գազանը որ կ'ուզէր յարձակիլ դեռ իմ կամ Տիրանեանին վրայ: Շարժելու կարող չէի. Փափազեան կռտաքոյծը եւ Տիրանեան բարեկամս թեւերէս մտան, վերցուցին գիս, կառք մը գրին ու բերին գիս բնակած տեղս՝ 3 ռիւ տէ Գարմ, պանթէոն յիշատակարանին վարերը:

Ես ուզեցի անմիջապէս մեր դեսպանատուն երթալ, դիմել ոստիկանութեան, բողոքել այս սրիկայ բժիչկին վայրենութեանը համար, բայց ընկերներս չըթողուցին. գիս վեր հանեցին սենեակս, ուր հագիւ թէ նստայ աթոռիս վրայ ինքզինքս կորուսի: Մնացեր եմ այդպէս անկենդան ու անզգայ բաւական ատեն:

*
**

Տիրանեան ու Փափազեան գիս մեռած կը կարծեն, իրար կ'անցնին, տանտիրուհին վեր կը կանչեն, կը բերեն բժիչկ, որ գիս աթոռիս վրայէն վերցնել տալով, անողնից մէջ դնել կ'ուզէ. եւ այս փոխադրութեուս ժամանակ կը սկսիմ դուրս տալ ցորեկուան բոլոր կերածներս նոյնութեամբ. ամէն անգամ որ կը փսխէի, իսկոյն կ'ուչաբերուէի եւ սենեակիս մէջ գտնուողները տեսնալուս կը հարցնէի՝ թէ ինչ կայ:

Տիրանեան վիզս փաթթուելով «Ա՛խ, Թորգոմ, ո՞ղջ ես, կարծեցինք թէ մեռած էիր» ըսաւ, սկսաւ լալ ու համբուրել գիս: Ես՝ իմ ուչս եւ չուրուչս բորոտին վերագտած կը հարցնէի չարունակ, թէ ինչ էր պատահած:

Կը յիչեի ճաչարանին մէջ տեղի ունեցածը, կառք նստելնիս, տուն գալս ու սենեակիս մէջ աթոռի վրայ նստիլս.անկէ ետքը... ոչինչ, ոչինչ եւ ոչինչ, գան մը չէի յիչեր, «մահանգոյն նիրհման» մէջ անգգայ մնացած էի, ժամը մէկ ու կէսէն մինչեւ չորս:

Երկրորդ մեռնիլս եղաւ այս. առաջին մեռնիլս տղայութեանս էր պատահած, ինչպէս գրած եմ: Եւ իրնչ աստիճան քաղցր բան է եղեր՝ կը կրկնեմ, մեռնիլը: Կարդացած էի մեծն Հիւսպոլտի այն խօսքը, զոր արտասանած է իր մահուան անկողնին մէջ. «Ա՛հ, գոչած է, եթէ կարող ըլլայի գրիչս չարժել, պիտի ուզէի նկարագրել, թէ ի՛նչ անոյշ բան է եղեր մեռնիլը»: Հիւսպոլտի այս խօսքը կը հաստատեմ իմ առժամանակեայ մեռնիլներովս:

*
**

Վերակենցաղ ըլլալուս թոհ ու բոհի միջոցին էր որ Պետրոս Մեսրոպեան բարեկամս կու գայ սենեակս, գիս իր ամուսնութեան հանդէսին հրաւիրելու նպատակով, եւ իմ վիճակս տեսնալով կ'երթայ անմիջապէս կը գրէ մօրեղբօրս, որպէս զի խօսի հօրս հետ, գիս օգափոխութեան համար Պոլիս կանչելու:

Արդարեւ՝ Մեսրոպեանի այս գիրը ապարդիւն չի մնար, քանի մը չաբաթ յետոյ հայրս կը գրէր ինձ, որ վաճառնի ամիսներս Պոլիս անցընեմ:

Մեծ ուրախութիւն ունեցայ այս առթիւ, եւ հարկ եղած պատրաստութիւնները տեսնալով, Փարիզէն մեկնեցայ ես 1881 Յուլիսի մէջ:

(Շար. 150)

(Շար. Ա. Իջէն)

բովանդակ Պոլսոյ հայութեան ուղղուած ոճիրը անմոխրացնէիր ցոյցերու պատճառ եղաւ նախ Թուրքիոյ, ապա աշխարհի հայաշատ բոլոր կեդրոններուն մէջ:

Պոլսոյ ցոյցը սկսաւ սպանութենէն քանի մը ժամ ետք Թաքսիմի հրապարակէն, ուր յետմիջօրէն քանի մը հարիւր հոգի նստացոյցի դիմեց, քանի որ իշխանութիւնները կը դժկամէին ցոյցի արտօնութիւն տալու: Այդ բազմութիւնը, չախչախիչ մեծամասնութեամբ Թուրքերէ բազկացած, աւելի ուշ երթի դիմեց դէպի «Ակօս»ի խմբագրատան գտնուած Թաղը, «Բոլորս Հայ ենք», «Բոլորս Հրանդներ ենք» վանկարկելով: Ճամբէն մասնակցողներով ցուցարարներու թիւը հասաւ հազարաւոր հոգիի: Խմբագրատան մայթին վրայ ուր ինկած էր Հ. Տինք, անձրևին տակ հազարաւորներ մնացին մինչեւ կէս գիշեր, մոմեր վառելէ, կարմիր մեխակներով ծածկելէ եռք գետինը: Շէնքին դրան վրայ զետեղուած էր նահատակ լրագրողին նկարը որուն առջեւ մինչեւ առտու հսկում կատարուեցաւ:

Նոյն բնոյթի ցոյցեր տեղի ունեցած են նաեւ Անգարայի, Իզմիրի, Ատանայի, Տրապիզոնի, Մէրսինի, Կարսի, Տիյարպէքիրի, Արդուինի եւ Վաղըֆ գիւղին մէջ:

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ա – Մամուլի ասուլիսը

Հ. Տինքի ոճիրին լուրը ռումբի մը ազդեցութիւնը գործեց առաջին պահէն, մանաւանդ որ Փարիզ կը գտնուէր իր վաստակաւոր աներէն՝ «Մեծ մայրիկս» հատորին Թուրք հեղինակը Ֆէթհիյէ Չէթին: Անոր հետ Ճունուար 19, Ուրբաթ երեկոյեան 9րդ թաղամասի քաղաքապետարանին մէջ կազմակերպուած մամուլի ասուլիսը. զայրոյթի, յուզումներու, ընդվզումներու առաջին պոռթկումին վայրը եղաւ:

Հանրի Փափազեանի բացման խօսքէն ետք կարդացուեցաւ քաղաքապետ Ժ. Պրաւոյի դատապարտող հաղորդագրութիւնը, ապա Ֆ. Չէթին հայերէն ողջոյնէ մը ետք չատ զգացական չեշտերով անդրադարձաւ կատարուածին, «խաղաղութեան աղաւնին» որակելով Հ. Տինքը: Համոզում յայտնեց որ ոճրագործ մտայնութիւնը պիտի չյաջողի, անոր պայքարը պիտի չարունակէն իր գաղափարակիցները: Թելադրեց որ իսկական ոճրագործը գտնելու անկեղծ տրամադրութիւն ունեցողները ուշադրութեամբ կարդան «Ակօս»ի վերջին երկու թիւերուն մէջ Հ. Տինքի վերոնշեալ գոյգ էջերը: Ան առանց այլեւայլի Թուրքիոյ ժողովրդավարացումին հակառակող մութ ուժերուն, այլ խօսքով՝ «Յորունկ պետութիւն» որակուած (Թրքական) ընդյատակեայ պետական բուն կառոյցին վերագրեց ոճիրին պատասխանատուութիւնը, քացատրելով ալ թէ այդ կառոյցը չինուած էր պինուորականներով, ազգայնամոլ արմատական ուժերով:

Շուրջ 60–70 հոգինոց զգմութիւն մը ներկայ էր ասուլիսին. հոն էին Առանց սահմանի լրագրողներու, Մարդկային իրաւունքներու միութեան, Ֆրանսական մամուլի նեկայացուցիչները:

Ասուլիսին ծանուցուեցաւ որ յաջորդ կէսօրին ցոյց մը կազմակերպուած էր Փարիզի Թրքական դեսպանատան առջեւ:

բ – Ցոյցը

Ճունուար 20 Շաբաթ կէսօրին 600–700 հոգինոց բազմութիւն մը խմբուած էր Պոլիվիոյ հրապարակին վրայ ուրկէ կը սկսի դեսպանատան գտնուած ռիւ տ'Անգարան. աւելորդ է ըսել որ ցուցարարներու ժամանումէն առաջ ապահովութեան ուժեր պատնէշներով ամենայն հոգածութեամբ փակեցին փողոցը...

Ֆրանսահայ կազմակերպութիւններու խորհուրդին յեղաստեղծական ցոյցին խորհուրդին նախագահը Ա. Կէօվճեան, Առանց սահմանի լրագրողներու Եւրոպայի մարմինէն է. Վիտալ, Արա Թորանեան, Մարդկային իրաւունքներու կազմակերպութենէն Րաֆֆի Գալֆայեան, յոյն, կիպրացի, պոնտոսցի համայնքներու ներկայացուցիչները, Հայ Դատի (Ֆրանսա) նախագահ Ց. Մարտիրոսեան, Ֆրանսահայ խորհուրդէն Ռընէ Ծակոյեան եւ ելոյթներ ունեցան. դատապարտումի, թուրք պետութեան ամբաստանութեան արտայայտութիւնները գլխաւոր թեման եղաւ բոլորին:

Ակնարկելով Լիպերասիոնի լրատուութեան թէ Հ. Տինք չէր կրնար քացայայտ նեցուկ տալ Ցեղասպանութեան ժխտումը պատժելու կոչուած օրէնքին, բայց կը գտնուէր ճակատի առաջին գիծին վրայ, եւլն., Ա. Թորանեան գոչեց. «Ննդեմ, պարոննե՛ր, մի՛ չհատրկէք Հ. Տինքի մահը, որպէս Հայ Դատին դէմ զործիք»: Ապա ամփոփելով աչխարհի ամէն անկիւնի Հայերուն, նաեւ չատ օտարներու եղրակացութիւնը, ըսաւ. «Հ. Տինք Հայկական Ցեղասպանութեան վերջին նահատակն էր որ ինկաւ»:

Ցոյցը աւարտեցաւ այն յայտարարութեամբ որ յաջորդ առաւօտ, Ցունուար 21 Կիրակի, Գարեգին Բ.ի հրահանգով հոգեհանգստեան արարողութիւն տեղի պիտի ունենար Հայց. բոլոր եկեղեցիներուն մէջ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԸ ՆԵՐԿԱՆԵՐՈՎ ԵՒ ԲԱՑԱԿԱՆԵՐՈՎ

Փարիզի Ս. Ցովհաննէս–Մկրտիչ Մայր Տաճարը պատարագի սկիզբին խիտ ամբողջութեամբ լեցուն էր, դասին մէջ զգակիր կեցած էր Հայաստանի դեսպան Ի. Նալպանտեան, մչակութային կցորդ Վ. Աթապեկեանի ընկերակցութեամբ. աւելի ետք հոն տեղ գրաւեցին Ա. Կէօվճեան եւ Մ. Քաչքաչեան: Ներկաներուն մէջ ուչադրաւ էր նախկին պոլսահայերու կարեւոր տոկոսը. անոնց մեծ մասը ընկեր, թարեկամ, ուղեկից եղած էր Հ. Տինքի ու զգալի էր չչմեցնող յուզումը:

Հոգեհանգիստի պահուն արդէն ոտքի կենալու տեղ չէր մնացած տաճարին մէջ, ամենայն հանդստութեամբ մէկուկէս անդամով Գարեգին Բ.ի պատարագած օրեան, բազմութիւնը գերազանցող խառնութեամբ: Ու այդ հանրութեան վրայ պաղ ջրցանի ազդեցութիւն գործեց գեսպանին պատարագի աւարտին մեկնումը ուչ Հ. Տինքի սեւ չրջազիծով մէկ դիմանկարը խորանին ալ եզերքին, հանդերձատան դրան առջեւ զետեղելու փորձին կոպտութեամբ արգիլումը Ժիրայր Վարդապետ Թաշճեանի կողմէ:

Արարողութենէն ետք հարիւր հոգինոց խումբ մը ուղղուեցաւ դէպի Կոմիտասի արձանը ուր ծաղկեփունջեր զետեղուեցան, աղօթք մը երգուեցաւ, որպէս թէ Կոմիտաս տեղեակ պահուէր որ իրեն 91 տարուան միջոցէ մը ճակատագրակից մը ճամբայ հանուած էր նոյն ոճրագործին արարքով ու մեր անզօր ցասումով, աղօթքով:

ՑՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Տինքի յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ցունուար 23 Երեքչաբթի օր: Առաջին արարողութիւն մը ծրագրըւած է իր հիմնած թերթին խմբագրատան առջեւ ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պոլսոյ Աթոռանիստ Մայր եկեղեցին ուր յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ ժամը 14ին: Բոլոր միջոցներով կը ջեչտուի որ ըստ իր իսկ փափաքին լոզունգներ չարձակուին, պաստառներ չպարզըւին, ցոյցի մթնոլորտ մը չստեղծուի: Մարմինը պիտի ամփոփուի Պալըքլըի հայկական գերեզմանատան մէջ:

Ամսուհանդերձ ՏԻՄՔ–ի (Բանուորական յեղափոխական արհմիութիւն) նախագահը յայտարարած է թէ «Ակօս»ի խմբագրատան արարողութենէն ետք երթ կազմակերպած են մինչեւ Մայր եկեղեցի: Կը սպասուի արհմիութիւններու, արհեստակցական միութիւններու, կուսակցութիւններու եւ ժողովրդային լայն մասնակցութիւն: Պիտի յարգուի Հ. Տինքի փափաքը ու լոզունգի, պաստառի արտօնութիւն պիտի չտրուի. պիտի ըլլայ լուռ երթ մը:

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կիրակի օր, հօրը մատնութեան չնորհիւ ձերբակալուած է 17ամեայ ազգայնամոլ Թուրք մը, որու «գործադուրկ» ըլլալն ալ կը մատնանչէ Լիպերասիոն իր խորագրին մէջ, չես գիտեր ինչո՞ւ: Օկիւն Սամասթի հայրն է որ հեռատեսած նկարչին ճանչցած է իր զաւակը, որ ձերբակալուած է Սամսոն, երբ կը փորձէր Տրապիզոն երթալ: Ատրաքչէն 36 ժամ ետք, իր վրայ դեռ կը կրէր ատրճանակը: Կ'ըսուի նաեւ թէ խոստովանած է սպանութիւնը, բայց չատեր, սկսելով Թուրք խմբագիրներէ, հարց կու տան թէ ո՞վ կայ իր ետին, այլ խօսքով ո՞վ հրահանգած է այս ոճիրը: Իր խոստովանութեան մէջ ըսած կ'ըլլայ. «Սպաննեցի Ուրբաթօրեայ աղօթքս ընելէ վերջ եւ չեմ զղջար»: Իրեն հետ ձերբակալուած են վեց կասկածելիներ: Իսմէր Չէլիք, երեսփոխան եւ էրտողանի խորհրդականներէն, թելադրած կ'ըլլայ վարչապետին որ Տինքի դագաղը ծածկուի Թրքական դրօշով, ինչ որ վերապահուած է «նահատակներուն», պաշտօնատարներու, զինուորական թէ ոչ:

***

Ֆրանսական մետիաները լայն արձագանգ տուին այս անորակելի սպանութեան զոր Շիրաք «նողկալի» որակեց: Ֆրանսայի հեռատեսիլը, ձայնասփիւռը եւ գրաւոր մամուլը խստօրէն դատապարտեցին արարքը, որ կը սպառնայ Թրքական ժողովրդավարութեան: Լրատուական յօդուածներէն զատ, Լիպերասիոն Ցունուար 22ին յօդուած մըն ալ հրատարակած էր Կալաթասարայի համալսարանի դասախօս Ահմէտ Ինսէլէն, որ նաեւ հրատարակիչն է Պիրիֆիմ ամսաթերթին. ան գովքը կը հիւսէ Հ. Տինքի ու խստօրէն կը դատապարտէ Թուրք ցեղապաշտները:

***

Ցունուար 22ի առաւօտեան լուրերուն մաս կը կազմէր վիպագիր Օ. Փամուքի Հ. Տինքի թնակարանը երթալով ընտանիքին տուած ցաւակցական այցը: Ան այդ առթիւ յայտարարած էր թէ Տինքի բուն ոճրագործը Թուրքիոյ մէջ 301րդ յօդուածը (Թրքութիւնը անարգելու) ի զօրու պահող մտայնութիւնն էր:

arménie mon amie

EXPOSITION

«Les 12 Capitales d'Arménie»
à la Conciergerie
2 Boulevard du Palais
75001 PARIS
Du 15 décembre 2006
au 18 mars 2007

⁂

Aivazovski, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 28 mai, Musée de la Marine (IPace du Trocadéro, Paris).

⁂

Arménie, terre chrétienne dans le Caucase, jusqu'au 11 mars, Notre-Dame de Paris (Crypte archéologique).

⁂

Livre arménien, cinq siècles de trésors, du 28 janvier au 25 mars, Bibliothèque Nationale de France, Site Richelieu, 58 rue de Richelieu, 75002 Paris.

⁂

Armenia Sacra, du 14 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՀՈԳԵՇԱՆԳԻՍՏ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի «Տէր–Դաւթեան» մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ իր ողբացեալ ընկերուհիներու յիշատակին, Կիրակի, Ցունուար 28, Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

□

POUR L'EXPOSITION AU LOUVRE

La Croix Bleue des Arméniens de France Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille organise un **VOYAGE A PARIS les 3 et 4 mars.**
Prix : 295 Euros tout compris.
Renseignements :

— **Seta :** 06. 10. 25. 17. 16
— **Marie :** 04. 91. 67. 54. 58
— **Astrig :** 04. 91. 77. 87. 31

Ouverture de printemps en Egypte

La Paroisse Catholique Arménienne de Paris
organise un voyage en Egypte
de 10 jours
du 21 au 31 mars
avec Visite du Caire
et Croisière sur le Nil
en hôtel ou cabine 4* (en chambre double) et pension complète

Inscription et informations :
01 44 59 23 50
Prix estimatif : 1.210 Euros -
Nombre de places limité -
Inscriptions recommandées

Centre Culturel SAINT MESROB

Les soirées culturelles et littéraires
« LUMIERE,
VERITE
ET LIBERTE »

DE L'ECRITURE AU MANUSCRIT, PUIS AU LIVRE
ARMENIENS
DE MESROP MACHTOTZ
A HAKOB MEGHAPART

Série de conférences dont la première aura lieu :
le jeudi 25 janvier à 20h30
Conférence donnée par
Léon KETCHEYAN
Présentation de
Karen SIMONIAN

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club «Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage
de **Robert GUEDIGUIAN,**
réalisateur
Jeudi 25 janvier, à 20 heures
SOIREE PARADJANOV

RHAPSODIE UKRAINIENNE

de Sergeï Paradjanov, 1960
Avec O. Petrenko, E. Kochman, Y. Goulaiev et la participation des Kholkosiens du village de Boutchak

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN
- Participation aux frais : 5 Euros
- Adhérents et Abonnements : 3 Euros

U C F A F
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
M° République

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 24
MERCREDI
24 JANVIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ԱՐԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·626 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 82e ANNEE — N° 21·626

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ ԵՒ ՆՈՐ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔ

Հ. Տինքի սպանութեամբ Թուրքիոյ եւ ամբողջ աշխարհի մէջ արթնցած հակազդեցութեան լայն ալիքը իր մէջ առած է Հայերէն դատը ժողովրդավարութեան, ազատութեան արժէքներու հետամուտ ամէն դաշակարգէ, ամէն չէզոքանակէ անչափելի բազմութիւններ: Սկսած Պոլիսէն ուր երիտասարդները ոճիրին պահէն հսկում կը կատարեն օր ու գիշեր «Ակօս»ի խմբագրատան առջեւ, Թուրքիոյ բազմաթիւ կեդրոններուն, հայաշատ ոստաններու, նաեւ արեւմուտքի Թրքական համայնքներուն մէջ զօրակցութեան, դատապարտումի ցոյցերը անդուլ կը շարունակուին:

Երեւանի մէջ ՀՅԴ երիտասարդական կազմակերպութիւններուն գլխաւորութեամբ երթեր, ցոյցեր տեղի կ'ունենան. Յունուար 23ին Հ. Տինքի յուղարկաւորութեան օրն ալ մեծ հանրահաւաք մը տեղի կ'ունենար Ազատութեան հրապարակին վրայ որ ուղիղ հաղորդումով պիտի հեռաստուէր աշխարհի բոլոր անկիւնները, յուղարկաւորութեան արարողութեան զուգահեռ:

ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Նահատակ լրագրողին յուղարկաւորութեան համար աննախադէպ միջոցներ ձեռք առնուած էին: Մանաւանդ որ աշխարհի հայկական բոլոր կեդրոններէն պատուիրակութիւններ, ներկայացուցիչներ կը փութային Պոլիս, մասնակցելու արարողութեան: Երեւանէն պաշտօնական պատուիրակութիւնը կը գլխաւորէր արտաքին գործերու փոխ նախարար Արման Կիրակոսեան. պատուիրակութեան մաս կը կազմէր Սեւ ծովեան անտեսական գործակցութեան Հայաստանի ներկայացուցիչը կարէն Միրզոյեան: Յատուկ օդանաւով մը Երեւանէն Պոլիս կ'երթային բազմաթիւ մտաւորականներ, արուեստագէտներ, ներկայ գտնուելու Հ. Տինքի յուղարկաւորութեան:

Յունուար 23 Երեքշաբթի առաւօտ Հ. Տինքի դագաղը կրող մեռելակառքը կ'ուղղուէր «Ակօս»ի խմբագրատունը ուր կատարուելիք հոգեհանգստի արարողութենէ մը ետք յուղարկաւորներու թափօրը հետիոտն պիտի կտրէր մինչեւ Մայր եկեղեցի հասնող 8 քմ.–նոց ճամբան: Ոստիկանութեան, ապահովութեան արտակարգ միջոցներուն զուգահեռ հայ երիտասարդութիւնն ալ պաշտօն ստանձնած էր ճամբուն ամբողջ երկայնքին չղթայ կազմելու, օգնական ըլլալու համար երթին կարգապահ ընթացքին: Կը փակուէին հայկական բոլոր հաստատութիւնները, խանութները, եւ այլն:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս բոլոր գաղութներէն, Ֆրանսայէն ալ Ֆրանսահայ կազ-

(Շար·ը Գ· էջ)

Ո՛Վ ՍՊԱՆՆԵՑ ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԸ

Ո՛չ բնականաբար այն 17 տարուն անչափահաս խլէզը որուն փութով ձերբակալութիւնը Թուրքիա ծանուցեց Թափով ու Թմբուկով: Հայ երիտասարդ լրագրողը սպաննելէ ետք, այդ մահէն առաւելագոյն չահը քամելու նպատակը կը մատնէ այդ ձերբակալութիւնը, որուն բեմադրական չեման անկարելի է որ վրիպի որեւէ ուշադրութենէ:

17 տարեկան պատանին չափահաս չէ, ինչ որ ազատարար առաջին գօտի մը կ'ընծայէ իրեն, եթէ նոյնիսկ դատի, պատիժի նոր բեմադրութիւններ կիրարկութեան դնելուին: Նիւթական հարցերու տէր ընտանիքի մը զաւակն է որ թէեւ անհրաժեշտ գումարը ճարած է Տրապիզոնէն Պոլիս նախապատրաստական քանի մը երթուղարձ ընելու, արդիական ատրճանակ մըն ալ տրուեր են իրեն: Ու այդ բոլորը, որովհետեւ, ինչպէս յայտարարած է. «Ազգեցութիւնը կրած է կայքէյըրու Հ. Տինքի դէմ կատարած հրապարակումներուն»: Ու պարագայական յայտարարութիւնը այդ խըլէզին. «Չեմ զղջացած»: Մինչդեռ, ի տես բեմադրութեան վերջին ծայր կարկատան բնոյթին, սխալ չէ մտածել որ այդ թշուառականը չի գիտեր իսկ թէ ո՛վ էր սպաննածը, ո՛վ էր զինք այդ արարքին մղողը:

Ցետագայ քայլերը պիտի ընթանան ըստ այլեւս մաշած այդ կարկտան բեմադրութեան. «ոճրագործ»ը պիտի հարցաքննուի, մանաւանդ որ ոչ մէկ կասկած կ'ուզէ որ ըլլայ բեմադրութիւնը. պատանին Պոլիսէն մինչեւ Տրապիզոն զացած է, նոյնիսկ անկիւն մը չչպրտելով ոճիրի իր զէնքը որ վրան ալ գտնուած է... հարցաքննուելէն առաջ ան որպէս պայմանաղրական փուլ, անցած է բժշկական քննութենէ ալ:

Սխալ է կարծել որ Թուրք ոստիկանութիւնը, ապահովութեան իշխանութիւնները անկարող էին աւելի յաջող բեմադրութեան մը: Անոր ա՛յս աստիճան կարկտաններով, թափթփած ըլլալը ցոյց կու տայ թէ որքա՛ն արհամարհելի, անկարեւոր բան է հայութեան, կամ նոյնիսկ ամբողջ աշխարհին ցասումը, լուսաբանութիւն սպասող կեցուածքը:

Ուշագրաւ է արդէն որ հարցաքննութեան առաջին փուլէն Պոլսոյ գլխաւոր դատախազը էնկին յայտարարած է թէ «կազմակերպութեան մը կամ քաղաքական ոլորտին հետ անոր միջեւ առընչութիւն նըշմարուած չէ»: Նոյն աղբիւրին համաձայն եօթը հոգի եւս որոնք հրոկողութեան տակ առնուած են, նոյնպէս կը հարցաքննուին:

Կան հեղինակի ճչդումի մարզին մէջ արդէն արձանագրուած արտառոցութիւններ. ազգայնամոլ մտայնութեան տէր «Թէրճիւման»ը ռահվիրան է այն պնդումին թէ Հ. Տինքի ոճրագործը Հայ է: Իրեն հետեւած են ուրիշներ ալ: Դարձեալ Թրքական արտադրութիւն է պընդումը թէ ոճիրը գործն է Սփիւռքի չրջանակներու որոնք համաձայն չէին հայեցութուրք յարաբերութիւններու մարզին մէջ «Ակօս»ի խմբագրին վարած քաղաքականութեան:

Ամէնէն աղուորը «ոճրագործ»ին ընտանիքին յայտարարութիւնն է հեռատեսիլէն, թէ իրենց հայ ըլլալու պնդումը իրենց արժանապատուութիւնը վիրաւորած է... «Հայթերթ» կայքէջը (Պոլիս) լուրը տալով կը հարցնէր. «Վարկաբեկո՞ղ բան է Հայ ըլլալ»:

Ոճիրին եաին Թուրք ընդյատակեայ, կամ ուրուային պետական կառոյցէն զատ որեւէ բան տեսնելու ճիգը Սփիւռքի հայութենէն եաք ամերիկեան ՍԻԱ–ն եւ իսրայէլեան ՄՈՍԱՏ–ն ալ բերած է սեղան: Այս վերջին երկուքին անունները տըրուած են արդարութեան նախկին նախարար Շ. Գազանի կողմէ: Ան քննադատած է «Բոլորս ալ Հայ ենք», «Բոլորս ալ Հրանդներ ենք» վանկարկողները, ատիկա սարկամատութիւն կոչելով:

Թուրք քաղաքական եւ մամուլի չրջանակներուն մէջ չախչախիչ մեծամասնութիւն մը կը չեշտէ թէ Հ. Տինքի սպանութիւնը Թուրքիոյ չահերուն ուղղուած արարք է: Թերթերուն մէջ այս նիւթը չօշափող անհամար գրութիւններ կան ու քաղաքական դէմքերու նոյնիսկ այս տեսակէտէն ամենագժուարինին՝ Հայ եւ Թուրք համարկումի ուղին: Պայքարեցաւ թէ՛ Հայոց ցեղասպանութեան, թէ՛ Թուրքիոյ ժողովրդավարացումին համար: Իրեն համար այս երկու նպատակները անքակտելիօրէն իրարու կապուած էին. չկայ ցեղասպանութեան ճանաչում՝ առանց Թուրքիոյ ժողովրդավարացումի, չկայ Թուրքիոյ ժողովրդավարացում՝ առանց ցեղասպանութեան ճանաչումին: Մէկը միւսին ուղեկիցն է, չափանիշը ու երազուած եզրայանգումը:

Ինքնութեան բարդոյթ չունէր: Հայ էր լիարժէք ու Թուրք քաղաքացի՝ լիիրաւ: Գրեց հայերէն եւ Թրքերէն: Գործեց թէ՛ մէկուն, թէ՛ միւսին համար: Անձամբ իրականացուց եզակի համարկում մը, որ եթէ ամանց համար խանգարիչ էր, ուրիշներու համար անընդունելի, այդուհանդերձ պաշտօնականացուեցաւ Թրքական առեաններու կողմէ, որոնք զատարանի նոյն նստարանին վրայ դրին Օրհան Փամուքներն ու զինք՝ Հրանդ Տինք:

Շատ էին ու բազմազգի անոնք, որոնք Թուրքիոյ մէջ ե՛ւ արտասահմանի, անոր գործունէութեան կը հետեւէին այն սրտցաւ մտավախութեամբ որ յանկարծ չըլլայ թէ պատահի այն՝ ինչ ա՛ւղ պատահեցաւ:

Տինք գիտակից էր իր ճակատագիրին: Բայց կը բաղձար որ իր մահն անգամ ծառայէ իր կեանքի նպատակին: Բաղձանք էր այդ, թէ՞ հաւատք:

Հրանդ Տինք իր ժամանակի մարդը էր: Ժամանակին իջաւ հրապարակ, բայց գիտէր որ իրեն համար ժամանակը կարճ էր ու հետեւաբար արագացուց իր քայլերը: Ամապարանքը իր մօտ ղգալի էր մանաւանդ վերջերս: Այս ընթացքին, բան մը սկսաւ փոխուիլ Թուրքիոյ մէջ: Ոչ ոք կրնայ այսօր ըսել թէ ո՛ւր պիտի հասնի փոփոխութեան այս հոլովոյթը: Բայց հոլովոյթը կա՛յ ու Հրանդ Տինք անոր մղիչ ուժերէն մէկը եղաւ: Իր սպանութենէն քանի մը ժամ եաք «Միլլիյէթ» կը խորագրէր թէ՝ ոճիրին թիրախը Թուրքիան է: Ու յաջորդ օրը, տասնեակ հազարաւոր ցուցարարներ Պոլսոյ փողոցներուն մէջ իր անունը կը բարձրացնէին: Թրքական այս հակազդեցութիւնը մենք կրնանք անշուշտ քանի մը ձեւերով մեկնաբանել: Բայց այդ ձեւերէն մէկն ալ այն է, որ թէ Հրանդ Տինք մերն էր, ա՛յ, ահա դարձաւ նաեւ իրենցը:

*
**

Մեր վերջին հանդիպումը տեղի ունեցաւ Աբովեանի վրայ, Երեւան, անցեալ Սեպտեմբեր 20ին: Առաւօտը արդէն միասին էինք Հայաստան – Սփիւռք խորհրդաժողովի 4րդ նիստին, նուիրուած՝ ապագայի հարցերու քննարկումին: Ես «ղեկուցող» էի, ինք՝ «բանավիճող»:

Զորս ամիս առաջ էր: Գիշերային օդը թեթեւ էր ու մեր զրոյցը հաճելի: Մէջբերեմ իր վերջին խօսքերէն մին՝ Աբովեանի մայթին վրայ: «Ես իրենց կ'ըսեմ. ի՞նչ պիտի ընէք եթէ Հայաստանը Թուրքիայէն առաջ Եւրոմիութիւն մտնէ»... Այո, ի՞նչ պիտի ընեն:

Այսպիսին էր Հրանդ Տինք: Ու ահա ան՝ որ զոհի հոգեբանութիւնը թօթափած էր, կը մտնէ մեր բիւրաւոր զոհերու պանթէոնը: Մեր եւ իրե՞նց պանթէոնը: Ինք պիտի ուզէր որ ա՛յս ըլլար իր վերջին համարկումը:

Ա. Թ.

ՔԱՐԵՂԷՆ ԱՐՄԱՏՆԵՐ

ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՎԿԱՅՈՒՄ ԵՆ ՇՈՒՇԻԱՅ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾԱԳՈՒՄԸ

ԱՐՓԻ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

Արդէն 10 տարի, գրեթէ ամէն օր, ԼՂՀ ներքին գործերի նախարարութեան նախկին աշխատակից Հրաչիկ Յարութիւնեանը չրջում է Շուշիի գերեզմաններում:

Բայց ոչ թէ այցելում է չիլիմները, այլ ուսումնասիրում է դրանք: Մայրաքաղաք Ստեփանակերտից յետոյ Շուշին համարւում է Լեռնային Ղարաբաղի երկրորդ քաղաքը, որի պատերազմը (1992 թուականի գարնանը) չրջադարձային էր ղարաբաղեան պատերազմում եւ դարձաւ մեծագոյն ռազմական նուաճում:

Ստեփանակերտից ընդամէնը 11քմ. հեռաւորութեան վրայ գտնուող Շուշին եղել է մշակութային կենտրոն երաժշտութեան, թատրոնի, ճարտարապետութեան առպարէզներում: Բնական անառիկ դիրքի չնորհիւ քաղաքը ժամանակին ծառայել է իբրեւ պաշտպանական ամրութիւն, որը պարսպապատուելով զարձել է բերդ: Ու բերդաքաղաքը՝ իր չիլիմներով, արձանագրել է չրջանի պատմութիւնը:

60ամեայ մայոր Յարութիւնեանը թոշակի անցնելուց յետոյ զարձել է այդ չիլիմների հնագէտը: Սեփական նախաձեռնութեամբ սկսել է ուսումնասիրել Շուշի քաղաքի 6 գերեզմանատների տապանաքարերն ու վերծանել արձանագրութիւնները որոնք գրուած են մի քանի հայերէնով, Ագուլիսի (քաղաք Նախիջեւանում, որն այժմ մտնում է Ադրբեջանի կազմի մէջ) ու Ղարաբաղի բարբառներով:

«Ես մտքիս վաղուց էի դրել ուսումնասիրել Շուշեայ գերեզմանատները, որոնք ապացուցում են նրա հայկական ծագումը: Մարդիկ հեգնանքով ասում էին՝ հը, մի բան գտա՞ր: Սկզբում վիրաւորուում էի, բայց յետոյ երբ տեսան, որ ինքնանպատակ չի գործս, սկսեցին լուրջ հետաքրքրուել»,- ասում է բնիկ չուշեցի Հրաչիկը:

«Իսկ մինչ այդ մարդիկ կոխկըռտելով անցնում էին գերեզմանաքարերի վրայով՝ չիմանալով, որ, ասենք, այնտեղ թաղուած են 1905–1906 թուականների հայ - թաթարական (Ադրբեջանցիների անուանումը մինչեւ 1918թ.) կռիւների ժամանակ զոհուած Հայեր»:

Ինչպէս ինքն է պատմում, դեռ երիտասարդ տարիներին կարդացել է Շուշիի մասին պատմող չատ գրքեր՝ հրատարակուած Խորհրդային Ադրբեջանում, որտեղ քրիստոնէական հայաչունչ մշակոյթը վերագրուել է մահմեդականներին: Հրաչիկի գտած արձանագրութիւնները եւս մէկ անգամ հաստատել են նրա համոզմունքը, որ 18րդ դարին հիմնադրման պահից Շուշին եղել է հայաբնակ:

Ըստ այդ արձանագրութիւնների՝ 20րդ դարի սկզբին Շուշիում ապրել են 140 հայ գերդաստաններ, որոնք հեռաւոր ազգակցական կապեր են ունեցել միմեանց հետ:

«Այս արձանագրութիւնները բացայայտեցին չատ տոհմանունների ծագումը, որոնցով յատակ պատկերացում ենք կազմում, թէ ինչ ըղբաղմունք են ունեցել չուշեցիները, ինչ արհեստներով են զբաղուել, ինչ կապեր են ունեցել այլ երկրների հետ»,- ասում է Յարութիւնեանը:

«Գտայ Ժամհարեաններ, ովքեր եղել են հոգեւորականներ, Բարութչեանները, որ եղել են վառօդ պատրաստողներ, Քարհանեաններ ու չատ ուրիչներ»:

Ըստ նրա բացայայտումների՝ 18–19րդ դարերում Շուշիում զբաղացած են եղել մօտ 30 արհեստներ՝ գինագործութիւն, ոսկերչութիւն, պղնձագործութիւն, աղամանդագործութիւն: Իսկ քաղաքն առեւտրային կապեր է ունեցել Մինչին Ասիայի, Ռուսաստանի, Գերմանիայի, Ֆրանսիայի ու Մերձաւոր Արեւելքի հետ:

Յարութիւնեանի վեց տարիների աշխատանքը տուեց իր առաջին պտուղները 2002 թուականին: ԼՂՀ մշակոյթի նախարարութեան ֆինանսաւորմամբ 300 օրինակով տպագրուեց «Շուշի. նորայայտ արձանագրութիւններ քաղաքի պատմութեան մասին» վերնագրով գիրքը, որում ներկայացուած են 100 արձանագրութիւններ՝ իրենց մեկնաբանութիւններով:

«Զգիտեմ՝ ինչպէս, բայց գիրքը գնացել, հասել էր Ֆրանսիայում բնակուող Մայիլեաններէի գերդաստանի մի ընտանիքի: Իսկ Մայիլեաններէի մասին ես յիչատակել էի, որ 1886 թուականին Յովհաննէս Մայիլեանցը սեփական միջոցներով եօթ քիլոմեթրանոց ջրատար է անցկացրել Գանձասարի վանքի հիւսիսային կողմում: Անցեալ տարուայ ամրանը Ֆրանսիայից մի տիկին եկաւ, ասաց, որ ինքը Մայիլեաններէի հարան է, լուսանկարներ արեց, չատ ոգեւորուած, ու գնաց»,- պատմում է Հրաչիկը:

Շուտով 500 տպաքանակով լոյս կը տեսնի Յարութիւնեանի երկրորդ գիրքը՝ նուիրուած Շուշիի գերդաստաններին: Պատրաստ են նաեւ երրորդ գրքի նիւթերը՝ «Շուշին ըստ արձանագրութիւնների»:

Մի դուչէ տարիներ անց չուշեցի մի նոր նուիրեալ էլ ուսումնասիրի Հրաչիկ Յարութիւնեանի գերդաստանի մասին պատմող արձանագրութիւնները եւ բացայայտի, որ 2 որդիների հայր, Արցախեան պատերազմի տարիներին վիրաւորուած Հրաչիկ Յարութիւնեանը վերապատմել է Շուշեայ չիլմաքարերի պատմութիւնը:

«Արմէնիանաու»

ՍՏԱՅԱՆՔ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԸ

ՇԱՀԷ ԱՐՔ. ԱՃԻՄԵԱՆ

Երեւանի համալսարանի
հրատարակութիւն
Երեւան 2006

ՊԱՀԻ'Ր, ՄԻ ՕՐ ՊԷՏՔ ԿԸ ԳԱՅ

ՀԱՅԿ ՆԱԳԴԱՇԵԱՆ

Շուրջ 30 տարի առաջ էր: Հայաստանի Գրողներու Միութեան քարտուղար եւ ապա նախագահ Վարդգէս Պետրոսեանի հրաւէրին ընդառաջելով, այլ հրաւիրեալներու կարգին, Օննիկ Սարգիսեան, Արամ Սէփէթճեան ու ես «Շիրակ» ամսագրին կողմէ 1977 եւ 78ին ներկայ եղանք Գրողներու Միութեան 7րդ եւ 8րդ համագումարներուն: Սակայն, ներկայ յօդուածիս նիւթը այդ համագումարները չեն, քանի որ, անոնց մասին ժամանակին գրուած են իմ եւ այլոց կողմէ:

Նկատելով որ այդ համագումարները մեծ աշխատանք ու կազմակերպութիւն կը պահանջէին եւ Գրողներու Միութիւնը իր 350 անդամներով հեղինակաւոր ու պատկառազդու կազմակերպութիւն էր, նախագահ Վ. Պետրոսեանի կողքին կային երեք օգնական քարտուղարներ՝ Սաղաթէլ Յարութիւնեան, Նորայր Ադալեան եւ Պերճ Զէյթունցեան՝ Ա. Բ. եւ Գ. դասակարգումներով: Համագումարի նիստերէն եւ պաշտօնական ընդունելութիւններէն դուրս՝ մեր կեցութեան վերաբերեալ բոլոր հարցերու կարգադրութեան համար մեզի տրամադրուած էր Սաղաթէլ Յարութիւնեանը, որ չատ փափկանկատ ու պատրաստակամ մարդ էր՝ իր գրականութեան պէս պարզ ու ջինջ նկարագրով:

Ծանր էր Գրողներու Միութեան գործն ու պատասխանատուութիւնը, որ կ'ընդգրկէր համագումարներու կազմակերպումը, հիւրընկալութիւնները եւ գրողներու կենցաղային այլազան պահանջքներու գոհացումէն մինչեւ հրատարակչական բարդ հարցերու կարգադրութիւնը: Մանաւանդ հրատարակչական գործը հանդարտ ընթացքով չառաջացող գործ մը չէր, այլ վազք մը՝ ուր իրար կը հալածէին գրողները: Հրատարակութիւնը արդի գոհունակութիւն ու վարկ ապահովել չէր միայն, այլ մանաւանդ, ապրուստ ապահովելու կենսական միջոց: Իւրաքանչիւր գրող կը վճարէր իր իւրաքանչիւր տողին ու բառին համար՝ որակին ու քանակին համաձայն: Այստեղ է որ առաւելագոյն չափով կը չեչտուէր Գրողներու Միութեան պատասխանատուութիւնը՝ յանձինս իր նախագահին ու քարտուղարներուն, որոնց գնահատանքով կ'ընտրուէին հրատարակելի գործերը եւ անոնց հրատարակութեան դասաւորումը: Հրատարակութեան մրցում կար: Ուրեմն: Ընթերցող բազմութիւն եւ գրքի ըպառում կար: Իմ որսորդական պատմուածքներուս հրատարակութիւնը, Գրողներու Միութեան յանձնարարութեամբ եւ Վախտանգ Անանեանի միջամտութիւններով, աւելի քան երկու տարի տեւեց: Գործի մը հրատարակութեան համար չէր բաւեր Գրողներու Միութեան որոշումը, կար նաեւ Հայպետհրատի ամրոցը, ուրկէ ներս մտնել արտօնուածները տարիներով հերթի պէտք էր սպասէին հրատարակուելու համար:

Գրքիս հրատարակութեան յաջորդ ամառը երբ Հայաստան գացի, տպուած 10·000 օրինակներէն քանի հատ միայն ինծի համար կրցեր էին պահել, իսկ մնացածը արդէն ըպառած էր: Պատկառելի այս տպաքանակը ինծի ապահոված էր նոյնպէս պատկառելի 3·000 ռուբլիի պատուագին մը, որ կրնար չուրջ երկու տարի ապահովել ընտանիքի մը նիւթական կարիքները: Մէկ խօսքով, գրելը պատուաբեր ու չահաբեր գործ էր:

Սաղաթէլին ընկերակցութիւնը որքան հաճելի՝ նոյնքան օգտակար էր մեր բոլոր հարցերու կարգադրութեան համար: Չկար նախարարութիւն, կամ հիմնարկ, ուր զինք չճանչնային եւ յարգանքով չընդառաջէին մեզի ի նպաստ անոր կատարած միջամտութեան:

Անոր հետ կատարուած բազմաթիւ պտոյտներէն ու ճաշերէն երկուքը զօրաւոր կերպով դրոչմուած կը մնան յիչողութեանս մէջ: Երեկոյ մը զիս ճաշի տարաւ կամարակապ չէնքի մը ճաշարանի վերածուած անցքը՝ «Հացատուն» անունով: Ընթացիկ հասկացողութեամբ չէնքի մը անցքը ճաշարանի վերածելը տարօրինակ էր, քանի որ, ան չուներ անհրաժեշտ լայնքը եւ այլ յարմարութիւններ: Հակառակ անոր բանուկ ճաշարան մըն էր, որուն ճաշի սպասարկութիւնը կը կատարուէր անցքին վրայ գտնուող քանի մը սենեակներէ: Չէի արտայայտուած, բայց զարմացած էի զիս հոն առաջնորդելուն: Մատուցողը գինիի բաժակները հազիւ լեցուց՝ Սաղաթէլ առաջարկեց խմել եղիչէ Չարենցի յիչատակին, պատմելով թէ այստեղ է որ ան բանտարկուած ու չարչարուած է մինչեւ իր մահը: Այդ բանտը այժմ ճաշարանի վերածուած է եւ ամէն պատառ հացի հետ կը յիչուի հայ ժողովուրդի հանճարեղ զաւկին անունը:

Երկրորդ դէպքը կը վերաբերի իմ վերադարձի տոմսիս: Օդանաւին մէջ տեղս ապահովելու համար Սաղաթէլ զիս առաջնորդեց Աէրոֆլոթի գրասենեակ եւ երբ տոմսիս դրամը վճարել ուզեց, պաշտօնեան մերժեց, պահանջելով որ ես՝ իբր օտարական, տոլարով վճարեմ: Սաղաթէլ փորձեց համոզել զայն որ ես օրինաւոր կերպով ռուբլի վաստակած եմ եւ իրաւունք ունիմ զայն ծախսելու ինչպէս որ ուզեմ: Պաշտօնեային խօսք հասկցնելու համար տնօրէնը տեսնելով, հարցը լուծուեցաւ Սաղաթէլին տեսակէտով:

Շատ անկեղծ եւ զգացական մարդ էր Սաղաթէլը: Մեկնումիս նախորդ օրը չատ յուզուած էր ան: Գրողներու Միութիւնը հրաժեչտի խրախճանք մը կազմակերպած էր յաջորդ օրը մեկնող սփիւռքահայ գրողներուն ի պատիւ: Ջերմ մթնոլորտի մը մէջ բաժակաճառերու մրցանք մը կար, մանաւանդ, մաղթելով որ նման այցելութիւններ յաճախակի ըլլան: Այս մթնոլորտին մէջ Օ. Սարգիսեան փափաք յայտնեց որ նախագահ Վ. Պետրոսեան յառաջիկայ տարի Լիբանան այցելէ «Շիրակ»ի 25ամեակին նախագահելու համար: Մեզի զարմանք պատճառելով Վ. Պետրոսեան ընդունեց հրաւէրը, խոստանալով այդ թուականին Պէյրութ գալ: Մեր զարմանքը կ'արդարանար անով որ Սովետ քաղաքացի մը չէր կրնար արտասահման իր ուղեւորութիւնը հաստատել, առանց նախօրօք պատկան իշխանութեանց արտօնութիւնը ունենալու: Այս պարագային եւս կը տեսնուէր Գրողներու Միութեան հեղինակութիւնը:

Յաջորդ առաւօտ գրողներու եւ պետութեան խումբ մը պատասխանատուներ հիւրանոց եկած էին մին-

2007-Ի ՎՏԱՆԳՆԵՐԸ

«Արաբներու միջազգային օրացոյցը» համարուած «Ալ-Շարք ալ Աւսաթ» արաբական աշխարհին 2006ի ծանր կոչուտները ամփոփած, ապա փորձած է նախատեսել նոր տարուան բերելիքը:

Անցած տարին անսանձ բռնութեան տարի մը եղաւ այս հատուածին համար: Լիբանան, Իրաք, Պաղեստին, Սուտան եւ Սոմալի երկար տեւէ ի վեր չտեսնուած վերիվայրումներ ապրեցան: Խորհրդարանները լուծուեցան, սահմանադրութիւններու սրբագրութիւնները եղան, բռնակալներ մեռան, ընտրութիւններ կազմակերպուեցան, քարիւղի գինը տարապայման յաւելումներ կրեց ու Իրանի աթոմական ծրագիրը մտահոգեց այդ տարուան ընթացքին:

2007ին ակներեւ է որ տագնապներու կեդրոնավայրը պիտի չարունակէ ըլլալ Իրաքը: Մանաւանդ այն պատճառով որ անոր անկայունութիւնը կը սպառնայ այլ երկիրներու: Անոնց գլխաւորներն են Սուրիան, Իրանը. բայց նաեւ Արաբական ծոցի երկիրները, Լիբանանը, Պաղեստինը:

Ամէնէն առաջ կայ կրօնական պառակտումներու հետեւանք հակամարտութիւններու վախը: Անոնք աւելի սաստիկ բախումներու կ'առաջնորդեն, քան պատառ մը հողի, քանի մը նաւթահորի տիրանալու պայքարները: Իրաքի ներկայի կացութիւնը չատ բան կ'ըսէ այս մասին: Ու վախեր կան Լիբանանի համար ալ: Այս հակումները մարմնաւորուած են քաղաքական երկու խումբ մարդոց կողմէ. առաջինները չիիներն են որոնք իրենց ինքնութիւնը կը սահմանեն կրօնական պատկանելիութեամբ. իրենց դէմքը դարձուցած են դէպի Իրաք եւ անոր իշխանութիւններէն նեցուկ կ'ակնկալեն: Երկրորդները սիւննիներն են, առաջիններուն հակառակորդ եւ կը մերժեն կրօնական պատկանելիութեան դիրքաւորումը. կը չեշտեն թէ ժողովրդական ճակատ մը պէտք է կազմել իրանեան ազդեցութեան դէմ. ճակատ մը որ ընդգրկէ Պաղեստինի Համասն ու Իսլամական ճիհատը եւ Եգիպտոսի ու Յորդանանի Մահմետական եղբայրները:

Լիբանանի պատերազմը բացայայտեց կողմերուն տկարութիւնները. առաջինները իրանեան օգնութեան փառաբանանքը կ'ընէին (Գազայի ու Լիբանանի) լռելով Ծոցէն կատարուածին մասին. երկրորդները Հեզպոլլան ու Համասը կ'ամբաստանէին որ իրենց իսկական թիրախը իրանեան չահերու պաշտպանութիւնն էր, աթոռային թղթածրարին մէջ: Հակադրութիւնը աւելի չեշտակի յայտնուեցաւ Ս. Հիւսէյնի կախաղան հանուած օրը երբ չիիները ցնծացին, մինչ սիւննիները իրենց ուղղուած գրգռութիւն նկատեցին այդ մահապարժին Զոհերու տօնին օրուան զուգադիպումը:

Այսօր չատեր կը յիշեն անցեալ տարի Յորդանանի թագաւորին ըսածը թէ պէտք է աչալուրջ ըլլալ իրանեան ազդեցութեան գօտիի մը դէմ որ Իրաքէն անցնելով պիտի ծաւալի Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ, իրեն ենթարկելով Պահրէյնի, Քուէյթի չիի համայնքները, Սաուտի Արաբիոյ արեւելեան նահանգները: Այն ատեն չատեր չափազանցուած գտած էին ըսուածը, բայց այսօր կը տեսնուի որ տեղին է:

ՔԱՂՀԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԼԷՍԻ ՄԷՋ

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 85ԱՄԵԱԿԸ

Պըրպէնքի Առաջնորդարանի «Գալայճեան» սրահին մէջ, Դեկտ. 3ին, նշուած է Հալէպի Կիլիկեան վարժարաններու հիմնադրութեան 85ամեակը, նախաձեռնութեամբ Կիլիկեան Կրթական միութեան կեդր. վարչութեան: Ներկայ եղած են 300 հոգի: Ողջոյնի խօսքով հանդէս եկած է միութեան կեդր. վարչութեանատենապետը՝ Վարդան Եաղուբզեան: Բացումը կատարելով հանդիսավարը՝ Տոքթ. Հրայր Տէքմէճեան, դրուատած է Կիլիկեանի 85ամեայ կրթական ուղին եւ գնահատած անոր վաստակը: Բանախօսած է Կիլիկեանցի Ասատուր Կիւզէլեան (Լոնտոնէն), նկարագրելով Կիլիկեանի հիմնադրութեան ժամանակաշրջանի քաղաքական ու ազգային կացութիւնը եւ չեշտած՝ դպրոցին դերը սերունդներու դաստիարակութեան մէջ: Գնահատանքի խօսքով հանդէս գալով առաջնորդ Ծովինան Արք. Տէրտէրեան, ի մէջ այլոց նշած է թէ «Իւրաքանչիւր դպրոց, Սփիւռքի մէջ, Հայաստանն է, հայրենիքն է որ հայ մանուկներու կեանքը կը լեցնէ, կ'իմաստաւորէ, կ'առաջնորդէ դէպի յաւիտենականութիւն, կ'արթնցնէ մեր մէջ նաեւ ազգաստութեան ոգին, բայց նաեւ մեր արեան մէջ արձագանգ կը գտնէ նահատակ սերունդի կանչը հայօրէն ապրելու, քաջօրէն պահելու մեր հաւատքը, լեզուն եւ մշակոյթը»: Ապա, Առաջնորդը բեմ հրաւիրելով վաստակաւոր երեք կիլիկեանցիներ՝ Վարդան Եաղուբզեան, Կարապետ Պալըգճեան եւ Բիւզանդ Մարգարեան, զանոնք պարգեւատրած է Ամենայն Հայոց Հայրապետին չնորհած «Ս. Ներսէս Շնորհալի» շքանշաններով: Օրուան նախագահուհին՝ Տիկին Աչխէն Փիլաւճեան, պարգեւատրուած է Կիլիկեան Կրթական միութեան «Կըրթասէր» Ա. կարգի ոսկէ շքանշանով: Այս առթիւ, ի նպաստ վարժարանին եղած նուէրներէ գոյացած է չուրջ 100 հազար տոլար: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

ԱԶՆԱՒՈՒՐ ԵՒ ԻՐ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ ՕՓԵՐԱ ԿԱՐՆԻԷԻ ՄԷՋ

Գործակցութեամբ Փարիզի Ազգային Օփերայի, Շարլ Ազնաւուր իր չուրջ պիտի համախմբէ, Կարնիէ Պալատի բեմին վրայ, 2007 Փետրուար 17ին, Շաբաթ ժամը հիւղ 20:30ին, հռչակաւոր արուեստագէտներու փաղանգ մը: Այս երեկոյթը կազմակերպուած է «Երիտասարդ Դեսպաններ՝ Հայաստանի համար» ծրագրին ի նպաստ, որ կը նախատեսէ ապահովել Ֆրանսայի մէջ կեցութիւնը հարիւրաւոր հայ պատանիներու, որոնք Ֆրանսերէնը կը սորվին, եւ որ կը վայելէ նեցուկը Ֆրանսայի Կրթական, Բարձրագոյն Ուսման եւ Հետազօտութեան նախարարութեան, Ծերակոյտին, Երեսփոխանական ժողովին եւ անշուշտ Շարլ Ազնաւուրի, որ անգամ մը եւս պիտի գտնուի իր ժողովուրդի կողքին: Այս երեկոյթը կը տեղադրուի «Հայաստանի Տարին Ֆրանսայի մէջ» յայտագրի չրջագծին մէջ եւ կը զուգորդուի երգահանդէս – երեկոյթին, որ կայացած էր Երեւանի մէջ, 2006 Սեպտեմբեր 30ին:

Տոմսերու համար դիմել – հեռաձայն 08·92·89·90·90 կամ www.operadeparis.fr կամ Կարնիէ Պալատի ու Օփերա Պաստիլի տոմսավաճառուները:

Ա.Օ.Մ.–Ի ՊԸՐՊԷՆՔԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒղԻՆ 15ԱՄԵԱԿԸ

Կլէնտէյլի «Պրէնտվիու գոլեճը» սրահին մէջ, Դեկտ. 1ին, նշուած է ՀՕՄ–ի Պրպէնքի «Արագ» մասնաճիւղին 15ամեակը, որուն ներկայ եղած են 300 հոգի: Յայտագիրը վարած է Մարալ Զալեան: Ծօսք առնելով մասնաճիւղի վարչութեանատենապետուհին՝ Վիքի Մարաշլեան, տուած է պատմականը մասնաճիւղի հիմնադրութեան եւ անդրադառնալով գործունէութեան, նշած է թէ 10 անդամներով սկսած մասնաճիւղը բազմապատկած է իր անդամներու թիւը, մասնակցած է Շրջ. վարչութեան ծրագիրներու իրագործման, պարգեւատրած է Պրպէնքի հանրային վարժարաններու չրջանաւարտ յառաջադէմ հայ աշակերտները եւ հիմնած է Շրջ. վարչութեան ընկերային ծառայութեան գրասենեակի ճիւղ մը Պրպէնքի մէջ: Գնահատանքի խօսքով հանդէս եկած է Շրջ. վարչութեան ատենապետուհի Սոնա Փէլթէքեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

ԱՆՅՈՒԿԸ –
ՄՈՒՏՅՈՒԿ
Բ.թ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Բայց պէտք է որ նշանակեմ կարգ մը իրողութիւններ, որոնք իմ մեկնումէս առաջ տեղի ունեցան, եւ կարեւոր յիշատակութիւններ են, գոնէ իմ ուսանողական կեանքիս համար:

***

Նախ կը պարտաւորուիմ յայտնել, թէ բժիշկ անունին ու տիտղոսին խակովին անարժան, գործիքացի սրինկայէն ստացած հարուածներս որեւէ չար հետեւանք չթողին վրաս, առողջութիւնս մնաց անվթար բարեբախտաբար, ու ես ամենայն չանադրութեամբ չարունակեցի հիւանդանոցս. առաջին տոքթորական տուի, ինչպէս գրած եմ, եւ միանգամայն ձեռնարկեցի պատրաստել Ֆրանսայի դպրոցներուն ու համալսարաններուն մէջ գտնուող բոլոր հայ ուսանողներուն ամբողջական մէկ ցուցակը, կարգ մը խորհրդածութիւններով, եւ այս աշխատութեանս համար խել մը թղթակցութիւններ ընելու ստիպուեցայ ու յաղթեցայ երեւան բերել ուղած ցուցակս, կամ վիճակացոյցս, զոր ընթերցայ Փարիզի «Հայկազեան Ուսումնասիրաց» ընկերութեան հանդիսաւոր ժողովին մէջ, 1881 Փետրուար 7ին:

Հարկ է ասկից պատմել նաեւ Նարպէյ Խորէն Սրբազանին Փարիզ գալու պարագան, որ դիպեցաւ այդ առենները եւ որ բաւական նշանակալից եղաւ:

***

1880 Ապրիլ 7ին էր, որ Նարպէյ Սրբազան Փարիզ եկաւ եւ իջաւ իր եղբօրը տունը, ուր «բարիեկ»ի այցելութիւն մը ըրաւ «Հայկազեան Ուսումնասիրաց»ը իր քանի մը անդամներով, որոնց հետ գըտնուելու հրաւիրուեցայ եւ ես, 1880 Ապրիլ 13ին:

Կէս օրէ չետոյ տեղի ունեցաւ այդ այցելութիւնը. ընկերութեան ատենապետն էր Ծովհաննէս Թիւմայեան, որ մեզ մի առ մի ներկայացուց Սրբազանին: Մեր այցելութեան համար Սրբազանը մեծապէս չնորհակալ եղաւ. քաջալերական խօսքեր ուղղեց մեզի մաղթելով որ մենք ապագային ազգասէր, ազգօգուտ գործերու հեղինակներ հանդիսանայինք:

Երբ Սրբազանն իր խօսքն աւարտեց, ընկերութեան թեր ատենապետ Սիմոն Ռոփայէլեան՝ բժշկական ուսանող, կարդաց գրաւոր ուղերձ մը, որուն մէջ Սրբազանին գրական ու քերթողական ձիրքերը դրուատելով, ուրախութիւն յայտնեց, որ Փարիզի հայութիւնը բախտը կ'ունենար ողջունելու Հայկակիլիկեան թագաւորներուն ցեղին պատկանող մեծ անձնաւորութիւն մը:

***

Նարպէյ Սրբազան Ռոփայէլեանի ուղերձին համար ալ չնորհակալ ըլլալով, մեզ նստեցուց սրահին մէջ ու ներկայացուց իր եղբօրը՝ Իշխան Լուսինեանին, որ էր երբեմնի Ամբրոսիոս Վարդապետ Գալֆայեանը, նախկին միաբան Վենետիկի Մխիթարեան, այժմ աչխարհականացած ու ամուսնացած Ֆրանսացի իշխանուհիի մը հետ:

Փլաս տը Լը Ռուայլ (որ չետոյ Փլաս Վիքթոր Հիւկօ եղաւ) վրայ ամենաչքեղ պալատի մէջ կը բնակէին իշխանուհի եւ իշխան. սրբազանը հիւր էր ատոնց եւ ամէն օր կը տեսնուի եղեր մեծանուն Վիքթոր Հիւկոյի հետ, որ իշխանուհւոյն պալատին ճիշդ քովի տունը վարձած էր. Վիքթոր Հիւկոյի նստած տունը իշխանուհւոյն սեփականութիւնն էր:

Բաւական մնացինք Լուսինեաններուն ճոխ սրահը. օշարակներ մեզ հրամցուեցան, եւ մէկուն մը Սրբազանը երկարօրէն մեզ պատմեց իւր ճամբորդութիւնները, տեղեկութիւններ տուաւ Հայկական խնդրոյն վրայ, եւ ցոյց տուաւ այն պաշտօնական գիրերը, զոր ստացած էր Ռուսական ու Ռումանական կառավարութիւններէն, իբր վաւերական ապացոյց, իրենց Կիլիկիոյ Լուսինեաններէն սերած լինելնուն:

***

Գոհ մնացինք տեսնելով այս պաշտօնական վաւերագիրները, ուրախ եղանք յուսալով թէ Կիլիկեան անկախութեան արեւը կը ծագէր թերեւս վաղիւ, բայց Սրբազանը այս բոլորը մեզ ցոյց տալով հանդերձ խոր ցաւ ալ յայտնեց, որ Ազգային պատրիարքական իշխանութիւնը հակառակ կ'արտայայտուէր այս իշխանութեան հարցին, եւ չէր կամենար ճանչնալ զայն:

(Շար. 151)

(Շար. Ա. էջէն)

մակերպութիւններու խորհուրդէն գլխաւորութեամբ նախագահ Ա. Կէօվճեանի, պատուիրակութիւն մը Պոլիս մեկնեցաւ մասնակցելու յուղարկաւորութեան: Պատուիրակութեան մաս կը կազմեն Ռ. Ծակոյեան, Գր. Աժտէրեանեան եւ ուրիշներ: Կան նաեւ անձնական նախաձեռնութեամբ մեկնողներ:

Հայաստանեայց եկեղեցին կը ներկայացնէ, ինչպէս գրած էինք, ԱՄՆ-ու արեւելեան թեմի առաջնորդ Խաժակ Աբգ. Պարսամեան: Ան Յունուար 22ին հասած էր Պոլիս, այց մը տուած «Ակօս»ի խմբագրատան ու ցաւակցութիւն յայտնած թերթին անձնակազմին:

ՅԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒՄՆԵՐ ՈՒ ՆՈՐ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔ

Գլխաւորաբար թուրք մամուլը իր բոլոր հատուածներով լեցուն է Հ. Տինքի յիշատակը ոգեկոչող անհամար գրութիւններով: Իրարն ալ անխտիր կը դատապարտեն ոճիրը, սակայն ամբողջական լուսաբանութիւնը պահանջելով: Միւս կողմէ կը չարունակուին պետական դէմքերու, մտաւորականներու «Ակօս» այցերը, ցաւակցութիւնները. նոպէլեան մրցանակակիր Օ. Փամուքէն եաք ծանօթ վիպագիր Ե. Քէմալ եւս այց մը տուած է խմբագրատուն, յայտարարելով. «Թուրքիոյ մէջ ներկայ ցեղապաշտութիւնը ոչ մէկ ուրիշ տեղ գոյութիւն ունի այլեւս»:

Միահամուռ այս հակազդեցութիւնները սակայն արդելք չեն եղած որ Գատըգիւղի Ս. Թագաւոր եկեղեցւոյ պատին վրայ անծանօթներ գրեն. «Հրանդը մեռաւ, կարգը միւս Հրանդներունն է»: Պոլսոյ հայ գաղութը որ չչմած է ցաւին ահագնութեան դիմաց, արդար մտահոգութեամբ կը վերաբերի նման երեւոյթի:

«ԱԿՕՍ»Ի ՆՈՐ ԽՄԲԱԳԻՐԸ՝ Է. ՄԱՀՉՈՒՓԵԱՆ

«Ակօս»ի լոյս տեսնելիք յատուկ թիւին խմբագրութիւնը յանձնուած է Հ. Տինքի գրչակից, գաղափարակից լրագրող Էթիէն Մահչուփեանի:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Պերճ Ձէզվէճեանի յիշատակին Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Զիլինկիրեան 200 եւրօ կը նուիրեն «Ծառայ»ին:

Collectif

VAN

Le compte à rebours a commencé !
Les sessions parlementaires se terminent le 22 février. Auparavant,

LE SENAT DOIT RATIFIER LA LOI VOTE LE 12 OCTOBRE 2006

à l'Assemblée Nationale et pénalisant la négation du génocide arménien.

RASSEMBLEMENT

LE JEUDI 25 JANVIER
A 14 HEURES
DEVANT LE SENAT
15 rue Vaugirard — 75006 Paris

LE NEGATIONNISME EST UN CRIME. POUR LE PUNIR IL FAUT UNE LOI

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage
de **Robert GUEDIGUIAN,**
réalisateur

Jeudi 25 janvier, à 20 heures
SOIREE PARADJANOV

RHAPSODIE UKRAINIENNE

de Sergeï Paradjanov, 1960
Avec O. Petrenko, E. Kochman, Y. Goulaiev et la participation des Kholkosiens du village de Boutchak

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN

- Participation aux frais : 5 Euros
- Adhérents et Abonnements : 3 Euros

U C F A F
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
M° République

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՅՈՒԹԸՆԴ

Շուրջ հինգ հարիւր հոգի հաւաքուեցան, Շաբաթ Յունուար 20 ժամը 12ին, Մարսէյլի Թրքական հիւպատոսարանին առջեւ, «363 Ավրնիւ տիւ Փրատօ»:

Կազմակերպիչները, Ֆրանսայի հայկական մերձաւորներու համակարգումի կոմիտէն, ծաղկեպսակ մը եւ Հրանդ Տինքի նկարը զետեղեցին հիւպատոսարանի մուտքին, մայթին վրայ: Հիւպատոսարանը փակած էր իր բոլոր պատուհաններն ու սեւ ներկուած երկաթէ դռները: Յուցատախտակներու եւ պատուհաններու վրայ ալ գրութիւններու հետ կը կարդացուէր՝

« 1·500·000 + 1 »:

Տեղական մամուլը լայն արձագանգ տուաւ:

Նախ, Շաբաթ երեկոյեան երրորդ կայանը իր տեղական լուրերու բաժնին մէջ եւ կիրակի գրաւոր մամուլը՝ Լա Փրովանս եւ Լա Մարսէյէզ:

◆ ԼՒ. ՓՐՈՎԱՆՍ Յունուար 21ի թիւով Ա. էջին վրայ, ցուցարարներու նկարով մը, կը խորագրէր՝ «Համակամութիւն. Հայերը՝ յուզում եւ զայրոյթ» եւ Դ.-րդ էջին մէջ կը յատկացնէր լայն սիւնակներ ցոյցի մեծաթիւը եւ գունաւոր նկարով մը: Թերթը կը նկարագրէ ցոյցը եւ ի մասնաւորի կու տայ տեղւոյն վրայ գտնուող քաղաքական դէմքերու արտայայտութիւններէն հատուածներ: Երեսփոխան Ռոլան Պլում՝ «Պետական ոճիր մը. երբ տասնամեակներով ճշմարտութիւն մը չբսուիր ու կը խափանուի, միշտ ձեռ մը կը գտնուի սպանելու համար»: Պուչ տիւ Ռոն Ընդհ. Խորհուրդի անդամ Ֆելիքս Վէկան՝ «Բոլոր ժողովրդավարները կը հաշուեն նոր մարտիրոս մը»:

◆ ԼՒ ՄԱՐՍԷՅԷԶ Յունուար 21ի թիւով Ա. էջին վրայ լայն խորագիր մը կը յատկացնէ՝ «Յարգանք Հրանդ Տինքի. թուրք պետութիւնը մեղադրուած» եւ նկար մը ցոյցէն: Ապա, թերթը ամբողջ էջ մը կը նուիրէ մեծաթիւը նկարով: Կը նկարագրէ ցոյցը՝ յուզում, ցաւ, զայրոյթ եւ արտայայտութիւնները: Երեսփոխան Ռիչար Մայէ՝ «21րդ դարուն անընդունելի արարք մըն է. կը յիշեցնէ 1945ի Գերմանիան»:

Մարսէյլի Փիւրտերը բերին իրենց զօրակցութիւնը եւ պատուոյ մը վրայ կը կարդացուէր՝ «Զեր պայքարը մերն ալ է»:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԲԲԱՅ ՓԻՔՐ վախճանեցաւ Յունուար 22ի առաւօտուն Փարիզի Վալ տը Կրասի հիւանդանոցը, ուր փոխադրուած էր չաբաթ մը առաջ Թոքի բորբոքումի հետեւանքով: 94 տարեկան էր եւ Ֆրանսայի ժողովուրդին ամէնէն սիրելի դէմքը: Բուն անունով Անրի Կրուէս. 1949ին հիմնած էր Էմ Գոմփանեոն տ'Էմմաուս, բարեսիրական կազմակերպութիւն մը անօթեւան եւ թշուառ հասարակութեան ի նպաստ: Յաճախ ձայնը բարձրացուցած է հարուստներու անձնասիրութեան կամ կրաւորական դիրքին դէմ: Երկրին ամէնէն ժողովրդական դէմքն էր:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ վարչապետը Ֆուատ Սինիորա հարցազրոյցով մը Մոնտի (Յունուար 23) կոչ կ'ընէ որ օգնեն Լիբանանի, որպէսզի ան դուրս ելլէ քաղաքական իր տագնապէն: Լիբանանը, կ'ըսէ արտաքին օժանդակութեան պէտք ունի զեղչելու համար հանրային իր պարտքը եւ զարկ տալու իր ճգին: Լիբանանի ընդդիմութիւնն ալ տեղի չի տար, բողոքի նոր կոչ ըրած է եւ կը սպառնայ անոնց որոնք գործադուլի չեն դիմեր: Յունուար 25ին, Փարիզի մէջ, ժողով մը կը բացուի, որու օրակարգն է օգնել Լիբանանի: Յունուար 23ին, Պէյրութ գործադուլի մէջ էր եւ բոլոր ճամբաները փակ էին: Միլիտիաներ պատահած էին առաւօտուն իսկ, 5 քրիստոնեաներ վիրաւորուած էին:

ԻՐԱՔի մէջ, գլխաւորաբար Պաղտատ եւ չորս ակայքը, Յունուար 22-ին յաջորդական ռճբափորձերէ աւելի քան 130 հոգի մեռած է: Նախ Պաղտատի մէջ, երկու թափարշ կառքերու պայթումէն 88 հոգի մեռած է եւ 160 հոգի ալ վիրաւորուած են: Այլ ռճբափորձեր ալ գործուած են Տիգրիսի ափին Պապ ալ-Շարքի թաղամասը:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՑԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Վարժարանին մեծ դահլիճին մէջ
Կիրակի, Յունուար 28,
ժամը 10·30ին
պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը մատուցուի ննջեցեալ նախկին աշակերտներուն եւ իրենց դաստիարակ վարդապետներուն ու բոլոր ուսուցիչներուն հոգիներուն համար:
Կը պատարագէ՝
Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊԱՉՏԻԿԵԱՆ
Վարժարանի նոր տեսուչ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ
ժամը 12ին
- Բարոյական եւ նիւթական տեղեկագիրը
- Նոր վարչութեան ընտրութիւն:

MESSE DE REQUIEM

L'UNION DES ANCIENS ELEVES MOORAT - RAPHAËL

Dans le grand salon du Collège
Dimanche 28 janvier
à 10 heures 30

Messe de réquiem à la mémoire des anciens élèves, de leurs éducateurs et de leurs parents disparus.

Officiant :
Rév. Père Haroutioun BEZDIKIAN
Nouveau directeur du Collège

ASSEMBLE GENERALE ANNUELLE
à 12 heures
Ordre du jour :
— Rapport moral et financier
— Election du nouveau Conseil d'administration.

Buffet campagnard en clôture.

26 rue Troyon — 92310 Sèvres

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի «Տէր-Դաւթեան» մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ իր ողբացեալ ընկերուհիներու յիշատակին, Կիրակի, Յունուար 28, Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

□

POUR L'EXPOSITION AU LOUVRE

La Croix Bleue des Arméniens de France Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille organise un **VOYAGE A PARIS les 3 et 4 mars.**
Prix : 295 Euros tout compris.
Renseignements :

— **Seta** : 06. 10. 25. 17. 16
— **Marie** : 04. 91. 67. 54. 58
— **Astrig** : 04. 91. 77. 87. 31

Centre Culturel
SAINT MESROB

Les soirées culturelles et littéraires
« LUMIERE,
VERITE
ET LIBERTE »

DE L'ECRITURE AU MANUSCRIT, PUIS AU LIVRE
ARMENIENS
DE MESROP MACHTOTZ
A HAKOB MEGHAPART

Série de conférences dont la première aura lieu :
le jeudi 25 janvier à 20h30
Conférence donnée par
Léon KETCHEYAN
Présentation de
Karen SIMONIAN

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

Ouverture de printemps en Egypte

La Paroisse Catholique Arménienne de Paris
organise un voyage en Egypte
de 10 jours
du 21 au 31 mars
avec Visite du Caire
et Croisière sur le Nil
en hôtel ou cabine 4* (en chambre double) et pension complète

Inscription et informations :
01 44 59 23 50
Prix estimatif : 1.210 Euros -
Nombre de places limité -
Inscriptions recommandées

ՀԻՆԴՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 25
JEUDI
25 JANVIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋԱԳ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԻԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօդեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

8-ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·627 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·627

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՀԱՋԱՐ ՄԱՍՆԱԿԻՑՆԵՐՈՎ

Ապահովութեան ծայր աստիճան խիստ պայմաններով եւ Պոլսոյ համար աննախադէպ մթնոլորտի մը մէջ տեղի ունեցաւ Հ. Տինքի յուղարկաւորութիւնը Ուրբաթ 23ին: Առաջին առաջին արարողութիւնը կատարուեցաւ «Սկիւռ»ի խմբագրատան առջեւ ուր ինկած էր ան: Արդէն տասնեակ հազարաւորներու բազմութիւն մը չըջապատած էր դագաղը կրող մեռելակառքը, խմբագրատան պատուհանէն վար կախուած իր հսկայական դիմանկարին տակ: Մասնակիցները տասնեակներն կը յարդէին լուռ, առանց լռութիւնդ տողանցելու իր խնկ կամքը· բայց կը կրկնէին հայերէն (լատինատառ), թըրքերէն եւ քրտերէն սեւ թոլորակ ցուցանակներ որոնց վրայ կային նոյն երկու արձանագրութիւնները. «Բոլորս Հայ ենք», «Բոլորս Հրանդ ենք»: Կային հատու կէտա ցուցանակներ ալ «Ո՛ճրագործ 301» արձանագրութեամբ, որպէս ակնարկութիւն թրքական պատժական օրէնքին այդ յօդուածին որ դատապարտելի ու պատժելի արարք կը հռչակէ «թրքութեան անարգումը»:

Հ. Տինքի սպանութեան վայրին վրայ ուշադրութիւն կը գրաւէր սեւ չրջանակով ճգուած «Հրանդ Տինք 2007 – 1915» արձանագրութիւնը:

Առաջին այս արարողութեան ամէնէն յուզիչ պահը եղաւ Հրանդին կնոջ Ռաքէլի հրաժեշտի հետեւեալ նամակը զոր ան կարդաց մեռելակառքին հանդիպակաց գետեղուած բարձրադիր ամպիոնէն, չըրջապատուած իր զաւակներով:

Ռաքէլ Տինք կ'ըսէր·

«Սիրելի բարեկամներ, այսօր հրաժեշտ կու տանք էուրթեանս կէսին, սիրածիս, զաւակներուս հօրը, մեր ընտանիքին պետին, ձեր եղբօր: Լուռ յարգանքի երթի մը եղած ենք, առանց ճախին, աջին, մեր առջեւը կամ ետեւը գտնուողը նեղելու, կոպտութիւն ընելու· առանց լոզունգներ արձակելու, պաստառներ պարզելու: Այսօր մեր լռութեամբ հզօր ձայն մը պիտի բարձրացնենք: Քանի՛ տարեկան ալ ըլլայ, 17 կամ 27, ո՛վ որ ալ ըլլայ ոճրագործը, գիտեմ թէ կար ժամանակ երբ ան ալ երախայ էր: Ոչի՛նչ կարելի է ընել, եղբայրներս, առանց հարց տալու թէ երախայէ մը ի՛նչպէս ոճրագործ կը ստեղծուի:

Իրեն համար անձեռնմխելիներ չկային. ծանր փոխարժէք վճարեց:

Ատելութեամբ, անարգանքով, արիւն մը արիւնէ գերազասելով աղուոր վարդապետներ չեն ստեղծուիր եղբայրներս: Արիւնը ուրիշ արիւնէ մը գերազասել կարելի չէ, եղբայրներս...

Սիրա՛ծս, դուն որ մարդ չսպաննեցիր, ոչ ոք անարգեցիր, ոխ չպահեցիր, եղբօրդ իրաւունքը փնտռեցիր: Ո՞վ կրնայ մոռնալ ըրածներդ, խօսածներդ· ո՞վ կրնայ մոռցնել: Վախը կրնա՞յ մոռցնել· ո՛չ, ոչ մէկ խաւար կրնայ մոռցնել...

Բաժնուեցար զաւակներէդ, բաժնուեցար ինձմէ, սիրածներէդ, չբաժնուեցար երկրէդ:

Եղբայրնե՛րս, բարեկամութեան անոր սէրը զինքը հո՛ս հասցուց: Վախէն ապարէկ կարդացող սէրը մեծցուց զինք: Կ'ըսեն թէ ան մեծ մարդ մըն էր: Հարց կու տամ ձեզի· ան մե՞ծ ծնաւ· ան ալ մեզի նման ծնաւ: Ան ալ հողածին էր· մեզի նման փտող մարմինով· աչքերուն սէրը մեծ ըրաւ զինք: Մարդ ինքնաբերաբար մեծ չըլլար· իր ըրածները կը մեծցընեն զինք: Ան մեծ եղաւ, այո՛, որովհետեւ մեծ մտածեց, մեծ խօսեցաւ: Ձեր լռութեամբ մեծ խօսեցաք դուք: Դուք ալ մեծ էք: Մի՛ դոհանաք այսքանով: Առեղծուածները պահել մեր հաւատքը, որ սկսած՝ դասապիրքերէ ու ղպրոցներէ, հանրութեան մօտ գոյացած հակահայ այս թշնամութիւնը չնչելու ուղղուած աշխատանքներու պիտի ձեռնարկուի անյապաղ»:

Նշենք նաեւ որ եկեղեցին մէջ ոչ մէկ խնդողում տեղի ունեցաւ հակառակ յուղարկաւորներու այդքան մեծ թիւին. ամէն բան ընթացաւ նախապէս սահմանուած ձեւով, տաճարին մէջ տեղ տրուելով գրեթէ միայն Տինքի հարազատներուն, պարագաներուն, պաշտօնական հրաւիրեալներուն, ներկայացուցչական համագամանքով դէմքերու:

Յուղարկաւորութեան երդեցողութիւնը կատարուեցաւ Թուրքիոյ զանազան կողմերէն հասած երդեցին տպաւորիչ խումբի մը կողմէ որ առաջին անգամ կը միանար որպէս լման երգչախումբ:

Կրօնական արարողութեան աւարտին Հ. Տինքի դագաղը առաջնորդուեցաւ Պալըքլըի հայկական գերեզմանատունը, ուր տասնեակ հազարաւորներ խմբուած կը սպասէին արդէն: Մեռելակառքին դագաղը ուսամբարձ տարուեցաւ անոր ընտանեկան դամբարանը ուր հողին յանձնուեցաւ իր ծնողքին քով: Իր ծննդավայրէն՝ Մալաթիայէն բերուած հողով ծածկուեցաւ փոսը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՈՒ ԱՐՑԱԽԻ ՆՇՈՒՄՆԵՐԸ

Հ. Տինքի սպանութիւնը մեծ յուզում եւ ցասում առթած է Հայաստանի ու նաեւ Արցախի ժողովուրդին, յատկապէս եւրիտասարդութեան: Յուղարկաւորութեան օրը, Ուրբաթ 23ին, Երեւանի Ազատութեան հրապարակին սուգի հանրահաւաքը խմբած է բազմահազարանոց բազմութիւն մը, շատեր մասնակցած են մոմերով, ծաղիկներով, պաստառներով: Օփերայի չէնքին վրայ գետեղուած է Հ. Տինքի մեծադիր մէկ նկարը: Մասնակիցներուն մէջ գտնուած են մտաւորականներ, քաղաքական եւ դիւանագիտական չըլանակներու ներկայացուցիչներ, ուսանողներ, Սփիւռքէն հոն ըղտնուողներ: Վայրկեան մը յարգանքի լռութիւն պահելէ ետք բազմութիւնը ունկընդրած է զոհ լրագրողին կենսագրականը, անոր յօդուածներէն հատուածներ, եւլն.:

Նման հաւաքներ տեղի ունեցած են նաեւ Վանաձորի ու այլ չրջաններու մէջ:

Նոյն օրը երթ մը տեղի ունեցած է դէպի Մխիթեանակաբերդ:

*
**

ԼՂՀ նախագահ Ա. Ղուկասեան դատապարտելով Հ. Տինքի նահատակութիւնը, պարն նկատած է 1915ի շարունակութիւն, Թուրքիոյ մէջ այլակարծութեան հանդէպ անուղղակի անհանդուրժողութեան փաստ եւ սեփական ժողովուրդէն պատմական իրականութիւնը ծածկելու փորձ: Ցոյս յայտնած է որ Այնգարայի իշխանութիւնները ամէն քան կ'ընեն բուն յանցաւորներու բացայայտումին համար ու անոնք կը կրեն արժանի պատիժը:

Արցախի Լրագրողներու միութեան նախաձեռնութեամբ Ստեփանակերտի մէջ Ցունուար 23ին հրաժեշտի հանրահաւաք մը կազմակերպուած է ուր կարդացած է միութեան յայտարարութիւնը ուր կ'ըսուի յատկապէս.

«Այդ եղերական ոճրագործութիւնը, անկասկած, եւս մէկ հաւաստումն է այն իրողութեան, որ Թուրքական պետութիւնը, անկախ իր ցուցադրական կերպարանափոխութիւններից, ըստ էութեան հաւատարիմ է մնացել այլատեացութեան իր նախնեաց աւանդոյթներին՝ հերթական անգամ հաչուեյարդար տեսնելով իր երկրում ազատախոհութեան, առաւել եւս՝ ոչ թուրքական էթնոսի գոյատեւման իրաւունքի նկատմամբ»:

Նոյն բնոյթի հաւաքներ տեղի ունեցած են տակաւին հայաշատ այլ կեդրոններու, ինչպէս Արմաւիրի, Գաւառի, Դամասկոսի, Նաեւ Պէյրութի, Համպուրկի, Ֆըրանքուրթի, Պրիւսէլի մէջ: Ամէն անգամուն դատապարտուած է ոճիրը, ցուցարարները թրքերէն եւ գերմաներէն պաստառներ կրած են «Բոլորս ալ Հրանդ Տինք ենք», «Բոլորս ալ Հայ ենք, Փիւրա ենք» եւլն. արձանագրութիւններով:

ԼՐԱՍՓԻՒՌՆԵՐՈՒ ԱՆԴՐԱԴԱՐՁԸ

Հ. Տինքի յուղարկաւորութիւնը, յատկապէս հարիւր հազար մասնակիցներու երեւոյթը միջազգային լրատուականներէ լայն արձագանգ գտաւ: Հետաքրքիր եւ մտմտուկ, կրկին անդրադարձան պատահարին, մեկնաբանելով կատարուածը:

Մասնաւորապէս տպաւորիչ էին թըրքական օրաթերթերու (Ցունուար 24) առաջին էջերը, շատ անգամ յուղարկաւորներու անծայրածիր թափօրին գունաւոր լուսանկարներով, տպաւորիչ խորագիրներով:

«Դաւաճան փամփուշտին հակազդեցութիւնը ամբողջ Թուրքիան մէկ սիրտի վերածեց» կը խորագրէր «Հիւրրիյէթ», «Միլլիյէթ» հարց կու տար «Ըստ ձեզի Հրանդը մահացա՞ւ», իսկ քրտական «Փոլիթիքա»ն հայերէն կը խորագրէր «Երթան բարո՛վ Հրանդ» (լատինատառ), ներսի էջին ալ տալով «Աղաւնին ճամբեցինք» (նոյնպէս հայերէն, լատինատառ) խորագիրը:

Ֆրանսական մամուլն ալ լայն քացած էր իր էջերը Հրանդ Տինքի սպանութեան առթիւ: Լիպերասիոն (Ցունուար 24) կը խորագրէր յուղարկաւորութեան առթիւ համախմբուած տասնեակ հազարներով բազմութեան բացագանչածը՝ «Բոլորս ալ Հայեր ենք», ինչ որ առնըւազն ինքնատիպ երեւոյթ մըն է երբ այդ բազմութիւը առաւելաբար Թուրք է: Ֆիկարօ կը գտնէ որ Հրանդ Տինք քով քովի բերած է Թուրքերն ու Հայերը, չեչտելով թէ այդ սպանութիւնը «ցնցում մը» (շոք) ստեղծած էր Թուրքիոյ մէջ:

Լիպերասիոնի թղթակիցը կ'անդրադառնայ նաեւ էրտողանի բացակայութեան, քանի ան Իտալիոյ վարչապետին՝ Փրոտիի հետ փակուղիի մը բացումը կը կատարէր գաւառը: Բայց, համալսարանական մը դիտել կու տայ որ կրնար երկուքն ալ ընել, կը բաւէր որ արագ երթուղարձ մը ընէր:

ՄՈՍԿՈՒԱ

ՀԱՅ ՆՈՐ ՋՈՀ ՄԸ

Ցունուար 19ին Մոսկուայի մէջ գլուխնուած է 16 տարեկան ղպրոցական Արթիւր Մարտիրոսեանի դաշունահարուած դիակը: Անոր ընտանիքը չորս տարիէ ի վեր Մոսկուա կ'ապրի, համարուած է բարեկեցիկ: Իր տարեկիցները յայտնած են թէ պատանին ազգչութիւն ունեցած է թաղային սրիկաներու հետ, ինչ որ ազդակ մը կը նկատուի անոր սպանութեան: Ոստիկանութիւնը հետաքննութիւն բացած է:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶի ընկերվարական կեդրոնավայրին մէջ է (ռիւ տը Սոլֆերինօ), որ Ցունուար 22ին, Սեկոլէն Ռուայալ պաշտօնական բացումը կատարած է ընտրապայքարին: Հոն ընդունած է Քէպէքի

(Շար·ը Դ· էջ)

ԼՐԱՍՓԻՒՌՆԵՐՈՒ ԱՆԴՐԱԴԱՐՁԸ

Հ. Տինքի յուղարկաւորութիւնը, յատկապէս հարիւր հազար մասնակիցներու երեւոյթը միջազգային լրատուականներէ լայն արձագանգ գտաւ: Հետաքրքիր եւ մտմտուկ, կրկին անդրադարձան պատահարին, մեկնաբանելով կատարուածը:

Մասնաւորապէս տպաւորիչ էին թըրքական օրաթերթերու (Ցունուար 24) առաջին էջերը, շատ անգամ յուղարկաւորներու անծայրածիր թափօրին գունաւոր լուսանկարներով, տպաւորիչ խորագիրներով:

«Դաւաճան փամփուշտին հակազդեցութիւնը ամբողջ Թուրքիան մէկ սիրտի վերածեց» կը խորագրէր «Հիւրրիյէթ», «Միլլիյէթ» հարց կու տար «Ըստ ձեզի Հրանդը մահացա՞ւ», իսկ քրտական «Փոլիթիքա»ն հայերէն կը խորագրէր «Երթան բարո՛վ Հրանդ» (լատինատառ), ներսի էջին ալ տալով «Աղաւնին ճամբեցինք» (նոյնպէս հայերէն, լատինատառ) խորագիրը:

Ֆրանսական մամուլն ալ լայն քացած էր իր էջերը Հրանդ Տինքի սպանութեան առթիւ: Լիպերասիոն (Ցունուար 24) կը խորագրէր յուղարկաւորութեան առթիւ համախմբուած տասնեակ հազարներով բազմութեան բացագանչածը՝ «Բոլորս ալ Հայեր ենք», ինչ որ առնըւազն ինքնատիպ երեւոյթ մըն է երբ այդ բազմութիւը առաւելաբար Թուրք է: Ֆիկարօ կը գտնէ որ Հրանդ Տինք քով քովի բերած է Թուրքերն ու Հայերը, չեչտելով թէ այդ սպանութիւնը «ցնցում մը» (շոք) ստեղծած էր Թուրքիոյ մէջ:

Լիպերասիոնի թղթակիցը կ'անդրադառնայ նաեւ էրտողանի բացակայութեան, քանի ան Իտալիոյ վարչապետին՝ Փրոտիի հետ փակուղիի մը բացումը կը կատարէր գաւառը: Բայց, համալսարանական մը դիտել կու տայ որ կրնար երկուքն ալ ընել, կը բաւէր որ արագ երթուղարձ մը ընէր:

ԻՆՉԵՐ ԶՐՍԵՒ ԹՈՒՐՔԻՆ

Որքա՛ն ալ գրուի, կրկնուի, չեշտըւի, Սփիւռքի մեր շրջանակներուն մէջ նոյն թափով կը շարունակուի ցեղասպանութեան հարցով Թուրքին հոսանքն ի վար թիավարելու երեւոյթը: Բնական է որ այս ընդհանրացումին մէջ պէտք է զանազանել այդ թիավարումը ամենայն դիտակցութեամբ ընողները, միամտութեամբ, կամ ինչ որ աւելի վատանգաւոր է՝ տգիտութեամբ մեղանչողները, ինքնացուցադրութեան առիթ մը փախցնել չուզողները, պատմաբանէ նման կոչումի մը եւին պահուըտածները, որոնք ամէն բանի մասին արտայայտուելու իրաւունքը կու տան իրենց: Բայց առաջին խումբէն, մնացածին համարակ յայտարարը մտածելը բացառած չի տակնիչն է: Այլապէս, ի՞նչպէս կը բացատրուին «Թուրքը հասկնալ»ու, «Թուրքին օգնել»ու, «Թուրքին հետ գործակցել»ու նոնց պատրաստակամութիւնները:

Պէտք է խոստովանիլ որ միջազգայինէն եաք մե՛ր ոլորտին մէջ ալ բաւական ճամբայ կտրած է Թրքական մարտաւարութիւնը: Ան որ կը ներկայանայ «լայնախոհ», «ազատամիտ», «երկխօսելու պատրաստ» Թուրքիոյ մը պատկերը տալու յեւթին նպատակով: Բնականաբար հասկնալի է որ այդ մեծ երկիրը նման պատկեր ապահովելու գինը կրնայ վճարել, լծակները ճարել զայն պարտադրելու: Բայց ո՞վ կ'արգիլէ որ այդ ճակատէն դիմումի մի մը թիրախ առնուած Հայն ալ բերանը բանալէ առաջ մտածէ քանի մը վայրկեան. առնուազն յիշելու համար թէ հայերէնին մէջ ալ կայ լռել բայը: Ճիշդ է որ «Լռութիւնը ոսկի է» ասացուածքը խաբկանք է, որոշ պարագաներու մէջ՝ աններելի մեղսակից. բայց կա՛ն տեղեր ալ որ ան ոսկիէն չատ աւելին կ'արժէ. եւ այդ տեղերէն մէկն է ամբողջ ժողովուրդի մը հիմնական հաշուեյարդարին չհարկումի գետինը:

Այս բաները ո՛վ գիտէ քանիերորդ անգամ չեշտելու հարկը ներկայացաւ, վերջերս Թրքական մամուլին(*) մէջ լոյս տեսած հայ հոգեւորականի մը՝ Գարեգին Արք. Պեքճեանի հարցազրոյցով: Նորութիւնը այն է որ Թրքական քարոզչութեան մեքենան մեր հանրային դէմքերէն, գիտական մարզի պատկանողներէն, ներկայացուցչական որեւէ հանգամանքէ զուրկ անհատներէ եաք, իր թաւալին մէջ սկսած է առնել մեր հոգեւորական դասն ալ: Թէեւ այդ ներգրաւումը նոր չէ Ամերիկայի պարագային ուր պատկէն աւելի պատկան թեմակալ առաջնորդ մը Թրքական խայծը կլլած էր առօք-փառօք, Թուրք լրագրողուհիին ակնկալածէն աւելի աչխոյժ թափով մասնակցելով թաւալին: Բայց նորութիւն է Եւրոպայի պարագային:

Գարեգին Արք. առաջին թերացումը գործած է չնչմարելով որ իրեւ թէ իր համայնքին մասին զրուցելու գացած Թուրք լրագրողը այդ մասին քանի մը տափակ հարցումէ եաք, նիւթը կամաց մը փոխադրած է հայեւթուրք յարաբերութիւններու դաշտը որ բուն թիրախն էր ձեռնարկուած զրոյցին: Ու անգամ մը սայթաքելէ եաք, քանի՛ նախորդներու հետքով, իրարու յաջորդած են Թրքական ակնկալութիւններուն միջուկով արտայայտութիւնները, հաւատամտութիւնները, հաւատամտութիւնները:

Առաջինը կը վերաբերի անխուսափելի երկխօսութեան դոր Թուրք մտքին ամէնէն չահաբեր գիւտերէն մէկը պէտք է նկատել: Երկրորդն է «ծայրայեղական»ներու պախարակումը. եւ ըսել թէ հաւատարութեան նշանով մը ներկայացուած են ատոնք: «Ծայրայեղականներ կան թէ՛ հայկական, թէ՛ քրիական շրջանակներուն մէջ»: Իսկ քիչ անդին՝ «ես դէմ եմ բոլոր ան ոնց որոնք ծայրայեղ ցեղապաշտ մտածումներու տէր են». հոս ալ հաւասար բաժին արուած է Հայուն եւ Թուրքին:

Նոյն հոգեւորականը կը կարծէ որ Հայերու եւ Թուրքերու միջեւ խընդիր չէ եղած մինչեւ 1915 Թուականը. «Անկէ ետք սկսած է ամբողջ հարցը»: Ան ալ գրեթէ կը կարգադրէ, եթէ Թուրքիոյ մէջ հայ զոհերու համար յուշակոթող մը կանգնել կարելի ըլլայ. ու նորէն կը միջամտէ մեծափառ հաւատարութիւնը. «Ինչպէս Թուրքերը կը կանգնեն իրենց մեռեալներուն որպէս յարգանքի արտայայտութիւն». արդէն «Մեռեալներ կան հայ ընտանիքներէ, նոյնպէս Թուրքերէն»...

Այսքանէն եաք, ո՞վ կրնայ դատապարտել Թուրք լրագրողը որ իրաւամբ ժամանակը հասած կը գտնէ վերջին գամը գամելուն եւ հարց կու տայ. «Ձեր կարծիքով ի՞նչպէս կը կարգադրուին հայեւթուրք յարաբերութիւնները»: Պատասխանը պէտք է զեռեղել «ամբողջ հարցը 1915էն ետք սկսած է»ի չրջագիծին մէջ. «Թուրքիան հարկ է որպէս դրացի վերաբերի Հայաստանին: Այնպէս, ինչպէս Իով–Իովի կ'ապրէինք Անատոլուի մէջ»:

Ցաւցնող, ընդվզեցնող, ամչցնող 4–5 էջնոց այդ հարցազրոյցին պատասխաններէն ընթերցումի մղին վրայ կը մնան տակաւին հեւեւալ քարերը. «Մարդիկ հարկ է յրջութեամբ, պաղարիւնով նստին խօսքին: ... Պէտք է վիճարկում ըլլայ: Թերեւս իմ մտածումս սխալ է: Թերեւս "ցեղասպանութիւն" չէ, այլ բան է անուանը»:

*
**

Ի՞նչ պէտք էր ընել կարդալէ եաք նման տողեր, որոնց հեղինակը որեւէ մէկը չէր: Եւ մանաւանդ որ ընդվզումի հակազդեցութիւններ կը հասնէին զրոյցը կարդացողներէ. գտնուած էր նոյնիսկ անոր ամբողջութիւնը ղրկող, առ ի գիտութիւն. այդ ընթերցողը, նաեւ հարց կու տար թէ «ի՞նչ պէտք է ընել անընդունելի, ամօթալի նման երեւոյթի առջեւ»:

Ցաւին, ափսոսանքին անզօրութեան համոզումով ու այդ մասին գրելուն, անդրադարձնելուն ամուլ փորձառութեամբ, խորհեցանք որ եղածը առիթ է անգամ մը բուն աղբիւրէն հասկնալու ինչո՛ւներն ու ի՛նչպէսները: Յունուար 11ին ուղղուած հարցումներով հարցարան մը ղրկեցինք նոյն հոգեւորականին որուն նախապէս հեռաձայնելով պատասխանելու համաձայնութիւնը ստացած էինք: Մինչեւ Յունուար 17 ոչինչ հասաւ: Կրկին հեռաձայնեցինք. ըսաւ թէ «չատ խիստ» գտած է հարցումները, ապա յաջորդած խօսակցութեան աւարտին այն տպաւորութիւնը ունեցանք որ անդրադարձած էր չմտածուած արարքին բաւական ծանր հետեւանքներուն: Խոստացաւ հեռաձայնել մեր խօսակցութեան ուղղութեամբ էջ մը ղրկել:

Մինչ այդ, ահա «Ցառաջ»ի հարցարանին պարունակածը.

1) Կրօնաւորի, համայնքի մը հոգեւոր պետի հանգամանքին մէջ ի՞նչ նկատումով տեղ կրնայ գտնել քաղաքական բնոյթի հարցումներու պատասխանելու պատրաստակամութիւնը:

2) Կ'ըսէք թէ երկխօսութեան հաւատք ունեցող մէկն էք, հայեւթուրք յարաբերութիւններու մարզին մէջ: Հետաքրքրական է գիտնալ թէ զոհ ու զահիճ մէկտեղող սեղանի մը վրայ ի՛նչ ունիք ըսելիք որպէս զոհի չառաւելիք մը, զահիճին ներկայացուցիչներուն:

3) Ի՞նչպէս կը սահմանէք «հայկական չրջանակներու ծայրայեղականներ»ը:

4) Երբ կան Հայերու դէմ 1885էն այլեւս բացայայտ դարձած կոտորածներ (1894–96, 1909, եւլն.), չհաշուած՝ թալանի, հարստահարութեան իրողութիւնը ու կայ այդ մասին գրաւոր մը լեցնելու չափ գրականութիւն (ոչ միայն հայերէնով), ի՞նչպէս կարելի է ըսել թէ Հայեր ու Թուրքեր մինչեւ 1915 լաւ ապրած են ու անկէ եաք սկսած է ամբողջ հարցը:

5) Ինդրեմ, բացատրեցէք ձեր մօտեցումը որ «բարոյագիտական» (էթիք), «արիւնի» հարց կը նկատէ 1915ին կատարուածը, մէկդի ձգելով «տարագրութիւն, կամ ցեղասպանութիւն, եւ այլն»ը:

6) Ձեր պատասխաններէն այն տպաւորութիւնը կ'արթննայ թէ ա) կասկած ունիք 1.5 միլիոն հայ, իրենց երկիրն ու անհաշուելի հարստութիւնը չքացուցած արարքին ցեղասպանութիւն ըլլալուն. բ) կը ձգտիք որեւէ գնով լեզու գտնելու զահիճին հետ ու թղթածրարը (1915–ի) փակելու:

Եթէ սխալ է այս տպաւորութիւնը, ցեղասպանութիւն մը ըլլալով բաղաքական արարք, անով ստեղծուածը՝ բաղաքական հարց, ի՞նչպէս կը թելադրէք «երկխօսութեամբ», «արձան կանգնել»ով փոխարինել բաղաքական լուծումը:

7) Ձեր երիտասարդութեան տարիներուն Պոլսոյ մէջ Յ. Մնձուրի, Շնորհք պատրիարք, Զոհական, Չ. Մառք, Յ. Մարթայեան, Զ. Պիպէոեան, Ե. Տէր Անդրէասեան, ապա՝ Զահրատ, Խրախունի, Հատէճեան եւ չատ ուրիշներով բնակած մտաւորական հայկական աչխարհ մը կար: Այդ բոլորին թերագնահատո՞ւմը պէտք է նկատել «կարեւոր Հայեր»ու ձեր դասաւորումը՝ «Տէմիրճիլի լաւ բարեկամ Մ. Շէլլէֆեան»ով, «երշիկներու գործատան տէր Աբիկօղլու»ով, «իշքէմպէճի Աբիկ»ով, «չարժակնարի աստղ Ն. Թերզեան, երգիչ Հագինսէս որ Հայ էր եւ ուտի Հրանդ»ով:

8) *Որեւէ հերքում կամ ճչդում ղրկա՞ծ էք «Ձաման»ին:*

*
**

Վերջապէս Յունուար 20ի առաւօտը ստացանք Գարեգին Արք. Պեքճեանի «պատասխան»ը որ անճնական նամակ մըն է անճիս ուղղուած: Կր սկսի հարցազրոյցին արձագանգուելուն իր լուսաբանութիւները նկատի առնելու խնդրանքով:

Կ'արտագրեմ հիմնական կէտերը որոնք կ'առընչուին կատարուած քննադատութեան.

– «Ըսի թէ ես կը հաւատամ միայն գործնական արաբիներուն, որոնք իրագործած եմ Հայոց ցեղասպանութեան հետ առընչուած պարագային:

– ... Անձնապէս միշտ համոզումս եղած է որ իմ պարտականութիւնն է ամէն տեսակ մարդու հետ երկխօսութիւն ընել: Այստեղ երկխօսութիւնը դահիճին կամ ուրիշի մը հետ սակարկութեան իմաստով չեմ հասկնար ես, այլ պարզապէս իմ նպատակը մարդավարի ու բաղաքակիրթ ձեւով դիմացինին փոխանցելու միջոց, բանի որ մարդկային յարաբերութիւններու գլխաւոր միջոց է այդ եւ Աստուծոյ տուած լեզուն միայն հայհոյելու համար չէ: ... «Ձաման»ի հարցազրոյցին մէջ երկխօսութիւն բառը ընդհանուր կերպով գործածած եմ եւ ոչ թէ ցեղասպանութիւն բառին առընչութեամբ: Երկխօսութեան շրջագիծին մէջ է օրինակ, հարցազրոյցին մէջ երբ յայտնած եմ, թէ հազարաւոր մահեր կան մէջտեղը եւ յուշարձան մը իսկ չունին իրենց ապրած երկրին մէջ: Սա նոյնիսկ էքիֆ անկիւնէն դիտած տգեղ երեւոյթ մըն է:

– ... Դրացնութեան պարագային ըսածներս մօտաւորապէս Հայաստանի կառավարութեան մօտեցումներն են:

– Իրրեւ վերջաբան աւելցնեմ որ «Ձաման» թերթի այդ հարցազրոյցը մեր ծննդեան տօներուն եւ եկեղեցական կառոյցին նուիրուած հարցազրոյց մըն էր: Մնացեալ նիւթերը ի մէջ այլոց արծարծուեցան, որովհետեւ Սփիւռքի եկեղեցին ուզէ չուզէ առընչուած է բաղաքական հարցերու հետ ալ»:

*
**

Չկրկնե՞լ այս առթիւ եւս որ Սփիւռքի մէջ ալ եկեղեցին ամէնէն մեծ բարիքը կը գործէ հոգեւոր ոլորտի իր պատականութիւնը լաւ ու ճիշդ կատարելով, քաղաքական կազմակերպութիւններու, գործիչներու ձգելով քաղաքականը, ինչպէս՝ առեւտրական գործառնութիւնները՝ տնտեսագէտին, դպրոցական ոլորտը՝ դաստիարակին, առողջականը՝ լժիշկին, եւլն.:

Վերջին կէտ մը. Գարեգին արքեպիսկոպոս նամակը աւարտած է մատնելով որ քննադատը արդար ըլլայ, վեհանձն ու բարձր, նոյն ձեւով գնահատելու համար Գերմանիոյ թեմէն ներս կատարուած բազմաթիւ աչխատանքները: Արդար, այլ անտեղի չեշտում է այս մէկը, քանի որ ճիշդ է, յատկապէս Գարեգին արքեպիսկոպոսի առաջնորդութեան առաջին օրէն, այդ երկրին մէջ տարուած կազմակերպումի, համախմբումի աչխատանքը որ «համայնք» որակումին արժանի հաւաքականութեան մը վերածած է քանի մը տասնեակ հազարնոց Գերմանահայութիւնը: Այդ արդար վաստակը նոյնպէս ճիշդ է որ համեմատած այլ վայրերու հայկոնեայ պատկերներու, գնահատելի է առնուազն:

Բայց կը կարծէինք որ ատիկա մաս կը կազմէր հոգեւոր առաջնորդի մը բնական պարտականութեան...

Ա. ԹՈՓՈՃԵԱՆ

(*) «Ձաման», Յունուար 7:

Ե. ՔԱՐՇԻ Ի. ԴԱՐԸ

Փարիզի Գանատական մշակոյթի կեդրոնը Հայաստանի տարուան կը մասնակցի յայտնի լուսանկարիչ Եուսուֆ Քարշի ցուցահանդէսով մը: Անոր բացումը կատարուեցաւ Նոյ. 29ին, կը տեւէ մինչեւ Փետ. 3:

Աւելի քան եօթը տասնեակ սեւ – ճերմակ լուսանկարներէ բաղկացած ցուցահանդէսը գրաւած է կեդրոնին մուտքի սրահին ամբողջութիւնը: Եւ սրահը քիչ մը պզտիկ եկած է այդքան թիւով գործերու որոնք աւելի ցանցառ ներկայացումով մը, դիտելու դիւրութիւն ու աւելի հանգոյք պիտի պատճառէին:

Ցուցադրուածները դիմանկարներն են Ի. դարու մեծերուն. քաղաքական դէմք, գիտնական, երաժիշտ, արձանագործ, նկարիչ, սի. նեմայի աստղ, եւլն.: Հազուադէպ դրացնութեամբ մը քով–քովի եկած են Հնդկաստանի Նեհրուն, Բրիտանիոյ Զըրչիլը, Սովետ. միութեան Խրուշչովը, Քէնըտին, Տը Կօլը, Ալնչեթայնը, Փիքասոն, Ու. Տիզնէյը, Արամ Խաչատուրեանը որ միակ հայն է այդ ընտրանիին, տակաւին՝ նաւապետ Գուստօն, Ռոսթրոփովիչը, Գարայեանը, Ճիաքոմէթթին, Պ. Պարտօն, Ի. Պէրկմանը եւ չատ ուրիշներ:

Անոնց ամէն մէկը լուսանկարած է այնպիսի դիրքով մը որ քառանկիւն չրջանակէն կարծես այդ դիմանկարներուն իւրաքանչիւրին մասին ահագին բան կը պատմուի դիտողին: Դէմքերուն ամէն մէկուն ընկերացած է ամբողջ մթնոլորտ մը որմէ ոչինչ կայ քառանկիւնին մէջ, բայց հոն է ան. չըսուածին, ցոյց չտրուածին զօրութեամբ: Այս տըպաւորութեամբ՝ մէկ նկարէն միւսը աչխարհներ կը փոխուին, կը յաջորդեն իրարու, որքան ալ որոչ չանք մը եղած է նոյն մարդի դէմքերը քովքովի ցուցադրելու:

Ե. Քարշ որ մահացաւ 2002ին, ծնած էր Մարտին (1908). ծնողքին հետ 1922ին փոխադրուած Սուրիա, անկէ աւելի ետք Գանատա, լուսանկարիչ Հօրեղբօրը քով ղրկուած: Պոսթընի մէջ կատարելագործելէ ետք իր արուեստը, ան 1932ին վերջնապէս հաստատուած էր Օթաուա:

Իր գործերէն ամէնէն ծանօթ է Չըրչիլի դիմանկարը որ քաչուած է գանատական խորհրդարանին մէջ արտասանած ճառէն ետք: Լուսանկարի աչխարհին ամէնէն չատ վերարտադրուած գործերէն մէկը կը նկատուի ան. չրջած է աչխարհի բոլոր անկիւնները:

Տեղին եւ չատ հետաքրքրական ձեռնարկ էր Քարշի ցուցահանդէսը Հայկական տարուան առթիւ Փարիզի մէջ: Տակաւին քանի մը օր կարելի է այցելել Գանատական մշակոյթի կեդրոնը.

5, Rue de Constantine
75017 — Paris
Հեռ. 01.44.43.21.90

Ա. Թ.

ԹՈՒՐՔԻԱ Հ. ՍԱՍՈՒՆԵԱՆԻ ՅԱՆՁՆՈՒՄԸ ՊԻՏԻ ՁԱՀԱՆՁԷ

ԱՄՆ–ու մէջ Թուրքիոյ հիւպատոսին դէմ 1982ին գործուած մահափորձին որպէս հեղինակ ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած Համբիկ Սասունեան ներումի դիմումով կատարած ու մերժուած է. լուրը հաղորդած է «Հիւրրիյէթ» (Յունուար 15), աղբիւր ցոյց տալով Սասունեանի դատին 1993էն ի վեր Թուրքիոյ ներկայացուցիչը՝ փաստաբան Տ. Սալցման: Այս վերջինը թերթին պատմած է ներման յանձնախումբին մէջ Հ. Սասունեանի ըսածները: Նշուած է նաեւ թէ անոր պաչտպանութիւնը ստանձնած է ԱՄՆ–ու ծանօթ փաստաբաններէն Մարք Կիրակոս:

Լուրին հետ կարեւորագոյն ըսածը այն է որ օր մը երբ ներումի դիմումը ընդունուի եւ Հ. Սասունեան ազատ արձակուի, փոխադարձ համաձայնութիւններու հիմով Թուրքիա պիտի կրնայ անոր յանձնումը պահանջել, հակառակ որ Սասունեան Լիբանանի քաղաքացի է:

ՍՏԱՅԱՆՔ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵՑՈՅՑԸ
1908, Բ. հատոր

ԹԷՈԴԻԿ

Բ. հրատարակութիւն, Հալէպ 2006

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ՀԱԿԱԶԴԵՆ ՍԹԱԼՈՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄԻՆ

Բրիտանական «Ինտիփէնտընթ» թերթը անդրադարձած է Ֆ. Վէրֆէլի «Մուսա լերան 40 օրերը» ժապաւէնի վերածելու ամերիկացի ստղ Ս. Սթալոնի ծրագրին: Այդ մասին յայտարարելէն ի վեր Սթալոն այցելած երկիրներուն թուրք համայնքներուն հակազդեցութեան թերթը կ'ըլլայ, ժխտողներու, ցեղասպանութեան դէմ պայքարողներու խումբերէն ցժգոհութեան, բողոքի նամակներ կը ստանայ:

Ինչ կը վերաբերի իրեն, ան այդ կացութիւնը քաղաքականապէս անմարսելի որակած է, աւելցնելով. «Թուրքերը արդէն այդ նիւթը աւելի քան 85 տարիէ ի վեր լուսթեան դատապարտած են: Ծրագիրս քաղաքակրթութեան մը հիմնովին անհետացման մասին դիւցազնավէպ մըն է»:

Թերթը Սթալոնի նպատակով յարուցուած աղմուկը նմանցուցած է Մել Կիպսընի «Քրիստոսի չարչարանքները» ֆիլմին անդրադարձներուն»:

ՉԱԻԱԽ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՆՈՐ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻԻՆ

Յունուար 28ին որոչուած է հայկական դպրոցներու տնօրէններու ընդհանուր քննութիւն մը կազմակերպել Թիֆլիսի մէջ: Լուրը կը մտահոգէ Ջաւախքի հայկական կազմակերպութիւններու խորհուրդը, քանի որ ընդհանուր գիտելիքներու, կազմակերպչական կարողութեան հետ վրացերէնի մակարդակին ստուգումն ալ մաս պիտի կազմէ քննութեան:

Մտահոգութիւնը կու գայ անկէ որ վրացերէնի անբաւարար գիտութեան պատճառով կրնան կարգ մը տնօրէններ ձախողիլ, ինչ որ կ'առաջնորդէ մաս մը հայկական վարժարաններու ոչ հայ տնօրէններ նչանակելու:

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԼԷՍԻ ՄԷՋ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
120ԱՄԵԱԿԻ ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀԸ

Վէն Նայթ Ս. Պետրոս եկեղեցւոյ «Գարակէօզեան» սրահին մէջ, Դեկտ. 10ին, նչուած է Պոլսոյ կեդրոնական վարժարանի 120ամեակի բաժակի պահը: Ներկայ եղած են 260 նախկին սաներ, համակիրներ, մամուլի ներկայացուցիչներ: Յայտագիրը վարած է Յակոբ Ծերունեան: Խօսք առնելով կազմակերպիչ յանձնախումբի առենապետ Յովսէփ Թոքաթ, անդրադարձած է վարժարանին հիմնադրութեան առաջին օրերու պատկերին՝ նչելով. «Քանի բացման օրը կը մօտենար, կեդրոնական կը խուժէին պատմական Հայաստանի հեռաւոր քաղաքներէն, գիւղերէն հայորդիներ՝ իրենց չալվարով ու տրեխներով, Պոլսոյ նորութիւններու անյարմար զգեստներով, նոյնիսկ չածիլուած մօրուքով: Բայց այդ երիտասարդները գիտէին թէ ո՛ւր կ'երթային»: Ապա, բանախօսը նչելէ ետք թէ կեդրոնականէն չրջանաւարտ եբիտասարդներ իրաւունք ունէին իրենց ուսումը չարունակել եւրոպական երկիրներու, յատկապէս Ֆրանսայի եւ Զուիցերիոյ համալսարաններուն մէջ, յիչած է անուննները այն մտաւորականներուն, որոնք դասաւանդած են կեդրոնական սէփ Թոքաթ, անդրադարձած է վարժարանին հիմնադրութեան առաջին օրերու պատկերին՝ նչելով. «Քանի բացման օրը կը մօտենար, կեդրոնական կը խուժէին պատմական Հայաստանի հեռաւոր քաղաքներէն, գիւղերէն հայորդիներ՝ իրենց չալվարով ու տրեխներով, Պոլսոյ նորութիւններու անյարմար զգեստներով, նոյնիսկ չածիլուած մօրուքով: Բայց այդ երիտասարդները գիտէին թէ ո՛ւր կ'երթային»: Ապա, բանախօսը նչելէ ետք թէ կեդրոնականէն չրջանաւարտ եբիտասարդներ իրաւունք ունէին իրենց ուսումը չարունակել եւրոպական երկիրներու, յատկապէս Ֆրանսայի եւ Զուիցերիոյ համալսարաններուն մէջ, յիչած է անուննները այն մտաւորականներուն, որոնք դասաւանդած են կեդրոնական

*
**

«Սրբազան հայր,

Թոյլ տուէ՛ք ինձ արտասանել երկու բառ, եւ յայտնել Ջերմ ուրախութիւնս, որ բարձրաստիճան հայ եկեղեցական մը կուգայ ուսանողներուս պանդխտութիւնը ափուիլ այս պահուս օտար երկինքի տակ:

Ձեր սրբազնութիւնը ո՛չ միայն Հայաստանեայց եկեղեցւոյն ամենամեծ պատիւն է, այլ եւ՝ Հայ գրականութեան եւ ազգային մտաւորականութեան հզօր զարգացուցիչն ու անդուլ վաստակաւորը. "Հայոց Լամարթինը" իրաւամբ անուանեցին Ձեզ, երբ «Վարդենիք»ը "Դաչնակք Լամարթինեաց"ն ու "ըստուերք հայկականք"ը, հետզհետէ ի լոյս ընծայելով, Հայ քնարին քաղցր երգերը օտարներու ականջին իսկ ախորժալուր ըրիք: Դուք ազգային մատենագրութեան իշխաններէն էք արդէն, իրաւունք ունիք մեր Կիլիկեան իշխաններու տոհմակիցը համարուելու. ուստի այս հանդամանքով մի՛ խնայէք ձեր կարեւոր ակնկալութիւնը նորածին "Հայկազեան Ուստանասիրաց" ընկերութեան, որուն նպատակն է, Հայաստանի աղքատ մանուկները օժտել բարձր կրթութեամբ, եւ այլն, եւ այլն»:

Զգիտեմ թէ դեռ ի՞նչ խօսեցայ, բայց երբ խօսքս վերջացուցի, իշխանը "Պըռաւօ" գոչեց, ու սրբազանն ալ ժպտալով ըսաւ, «Շատ լաւ ու ճարտասան լեզու մը ունիք. կ'երեւի որ հանճար եւ ուսմունք չեն պակիր ձեր քով. յուսով եմ թէ ապագային մեծ մարդ մը պիտի լինիք. չա՛տ ապրիք, կ'օրհնեմ ձեզ»:

Խոնարհութիւն ընելով, զացի սրբազանին ձեռքը համբուրեցի ու "Ապրիս տղա" խօսքը իրմէն լսելով երանք դուրս:

*
**

Մեկնած ժամանակնիս, իշխանը յատկապէս չնորհակալութիւն ինձ յայտնեց ու ձեռքս սեղմեց: Երբ փորոցն էինք, հետս եղող բոլոր Հայերը ձեռքերս ուժգին սեղմեցին ու զարմացան որ այդքան լաւ խօսելու յատկութիւնը ունէի եւ զայն ծածուկ կը պահէի:

Սակայն այս փոքրիկ ճառախօսութիւնըս պատճառ եղաւ, որ ես չատ չանցած Ատենադպիր ընտրուէի "Հայկազեան Ուսումնասիրաց" ընկերութեան, զոր Ռաֆայէլեան, Թիւսխիւզեան եւ ուրիչներ հաստատած էին Փարիզի մէջ 1879ին, նպատակ ունենալով, ինչպէս ըսած եմ վերեւ, «կրթել ազգասէր հայ տղաներ»:

1881ին էր որ Ատենադպիր որոչուեցայ. նոյն ատեն Ատենապետ ընտրուեցաւ՝ Սիմոն Ռաֆայէլեան, որ մեծ գործունէութիւն, ունեցաւ ընկերութեան յառաջդիմութեանը համար:

Ընկերութեան ժողովատեղին էր նախ Rue d'Arras կենդանաբանական պարտէզին (Jardin des Plantes)ի մօտ սըրահ մը, ուր սրբազան Խորէն Նար–Պէյ եկաւ անդամ մը ներկայ ըլլալ իր եղբօրը հետ: Զինքը պատուեցինք թէյով ու անուչեղէններով, ու ժողովէն վերջը տարինք պտտցունել Jardin des Plantes:

Թիւսխիւզեան կ'առաջնորդէր եւ բացատրութիւններ կու տար սրբազանին. երբ հասանք վայրի գիշակեր գազաններուն երկաթեայ վանդակներուն առջեւ, առաջնորդը սրբազանին դառնալով, «Գիտէ՞ք Սրբազան, այս պատէին ունեցած գազաններու հաւաքածոյին պէս ամբողջ, ոչ մէկ քաղաքի մէջ չիկայ. ամէն տեսակ գազանները հոս ժողված են» ըսաւ: Նար–Պէյ քմծիծաղով ունկընդրեցէ վերջ. «Կը կարծէ՞ք թէ ամբողջական է այս հաւաքածոն. չիկա՞յ սակաս ատոնց մէջ. ո՞ւր է մարդը» պատասխանեց, եւ մենէ ոչ մէկը կրցաւ ձայն հանել:

(Շար. 152)

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ
ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Ընդունելութեան վերջակէտին էինք հասած, եւ ահա պարոն Թիւսխիւզեան «Հայկազեան Ուսումնասիրաց» ընկերութեան կողմէ խնդրեց Սրբազանէն, որ բարեհաճէր կիրակի օր մը Սուրբ պատարագ մատուցանել: Խորէն Սրբազան խոստացաւ գոհացում տալ այս խնդրանքին ու յանձնարարեց Թիւսխիւզեանին, որպէս զի հարկ եղած պատրաստութիւնները հոգար կանխաւ, զի ինքը քնա՛ւ չէր կրնար ժամանակ ունենալ այդ բաներով զբաղելու:

Սրբազանին աչքը մէկիկ մէկիկ համբուրելով, հրաժեշտ առնելու եղանք, եւ ես նոյն պահուն յանպատրաստից արտասանեցի հետեւեալը, զոր կը պահեմ ուշիս մէջ.

(Շար. Ա. Էջէն)

ներկայացուցիչը եւ պատասխանած ընկերացող լրագրողին հարցումին Քէպէքի մասին, ըսած է թէ չատագով է Քէպէքի դերիշխանութեան եւ ազատութեան: Հակազդեցութիւնը անմիջական եղած է եւ Գանատայի վարչապետը Ս. Հարփէր ճշդած է.– «Փորձառութիւնը կ'ուսուցանէ որ բոլորովին անտեղի է օտար պարագլուխի մը համար այլ երկրի մը ժողովրդավար հարցերով զբաղիլ»: Ծըրանատայի աջն ալ առիթը կ'օգտագործէ չեչտելու համար Ս. Ռուայալի կափերը:

ՀԻԼԱՐԻ ԳԼԻՆԹՐԸՆ պաշտօնապէս յայտարարած է որ թեկնածու է 2008ի նախագահական ընտրութեան: Դեմոկրատ իր մրցակիցն է Պարաք Օպանա, սեւամորթ:

ԱԲԲԱՑ ՓԻԼԻՐ, որու մարմինը կը հանդիսի Վալ տը Կրաս հիւանդանոցին մատուռը, իր մահով ալ կը ծառայէ Ծըրանատայի քաղաքական մարզին, մանաւանդ ընտրապայքարին: Արդարեւ Շիրաքէն եառ, թեկնածուներ գիրար կը հրըմըշտկեն հիւանդանոցին մատուռը իրենց յարգանքը մատուցանելու համար: Սարքոզի, Պայրու, Ս. Ռուայալ, ևլն. ևլն.: Սուգի արարողութիւնը այնքան ծաւալուն է, որ Ժիսքար ուզած էր նոյնիսկ որ ազգային յուղարկաւորութիւն կատարուի: Ըստ երեւոյթին բոլորն ալ մոռցած են որ դեռ քանի մը տարի առաջ, երբ կրօնաւորը կը պաշտպանէր ժխտողական մը՝ կարօտի, Լիւսթիժէ Աբբ. իսկ չէր վարանած «ցնդած», «խելքը կորսնցուցած» որակել զինքը: Այսօր, երբ իր «երազներէն» չատ քիչ բան իրագործուած է 1954 Փետր. 1ի կոչէն ի վեր, ազգային հերոսի վերածուած է եւ նոյնիսկ սրբացումը կը պահանջուի: Բայց, վարդապետը պաշտպանած էր նաեւ միասեռականները, ամուսնացած քահանաները եւլն., եւլն., ինչ որ կը բացատրէ թէ ինչո՛ւ Օսեռվաթորէ Ռոմանեօ իր վախճանումն իսկ չէ հաղորդած:

ԼԻԲԱՆԱՆի ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԻՒՆԸ, Ցունուար 23ին, անդրադարձաւ թէ իր կոչերն ու բողոքները չունեցան ակնկալուած արձագանգը եւ նոյն օրը 4 հոգիի մահը եւ 100 հոգիի վիրաւորուիլը պատճառ եղաւ որ զինջուածներու դիմեն, որովհետեւ Հեզպոլլան իսկ ուզած է որ արիւն չհոսի: Սլաքիորայի հրաժարումը միշտ կը պահանջուի, բայց ոչ նոյն բրտութեամբ: Վարչապետը արդէն Փարիզ եկած է մասնակցելու համար Ցունուար 25ի ժողովին, ուր պիտի ներկայացնէ տնտեսական թարեւորոգումներու ծրագիր մը, որու համաձայն չէ ընդդիմութիւնը (Հեզպոլլա, Ամալ եւ Աունի քրիստոնեանները):

ԻՍՐԱՑԷԼԻ մէջ, աննախընթաց դէպք մը պատահած է, որ քաղաքական դասուն պահանջն էր: Նախագահը՝ Մոչէ Քացաւ մեղադրանքի տակ է բռնաբարման յանցանքով: Ան չատ ծանր ամբաստանութիւններու ենթակայ է: Ընդհանուր դատախազ՝ Մ. Մազուզի մեղադրանքն է՝ սեռային հալածանք, արդելքներ արդարութեան աշխատանքին եւ վկաներու հանդէպ սպառնալիքներ:

ՔՐԻՅԻ (Ֆրանսայի հրեայ համայնքներու ներկայացուցչական խորհուրդ) տարեկան ճաշէն ալ թեկնածուները զիրար կը հրմշտկէին: Պաշտօնական անձնաւորութիւններէն զատ (Վիլըփինէն սկսեալ) ոչ ոք կը բացակայէր (Սեկոլէն Ռուայալ ալ ընկերացած էր Հոլանտի): Հոն էին անշուշտ Սարքոզի, Պայրու, եւն., եւլն.: Կաղմակերպութեան նախագահը՝ Սիւքիէրման խօսք առնելով Պարակաստանի նախագահ Ահմետինէժատը «նոր Հիթլէր» որակած է եւ աւելցուցած որ Ֆրանսա ինքզինք պատուած կ'ըլլայ եթէ հանդիսաւոր կերպով հրաւիրէ Իրանի դեսպանը եւ ետ կանչէ Թեհրանի իր դեսպանը: Ցունուար 27ը Շոայի ոգեկոչման համաշխարհային օրն է:

ԱՑՍՐՑՈՐԴԱՆԱՆի մէջ երեք Ֆրանսացիներ առեւանգուած են Ցունուար 23ին, որոնք քիչ ետք ազատ արձակուած են: Արարքին տէր եղած էին ալ-Աքսայի Նահատակներու Կոկատները, որոնք կապուած են Ֆաթահի:

ԻՐԱՔի մէջ, ինչպէս ամէն օր Ամերիկացիներուն «ազատագրումի» յարձակումէն ի վեր, Ցունուար 23ին ալ 14 հոգի եւս մեռած է (Մուսուլ) որոնց կարգին 5 ոստիկան եւ աւելի քան 50 հոգի ալ վիրաւորուած են:

CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances Toutes Compagnies

MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS

AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE

MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

13, rue Lamartine, 75009 PARIS

Tél. : 01. 42. 82. 01. 41 +

ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար

մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

Les activités du mois de Janvier du

CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP

MARSEILLE

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

L'ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

— **EXPOSITION** du peintre Hagop HAGOPIAN (Arménie),
Du 9 janvier au 15 février
aux Archives et Bibliothèque Départementales
(18-23 rue Mirès — 13003 Marseille).

— **CONCERT** du Chœur SAHAK-MESROP,
Samedi le **27** à 18 heures au Musée de la Tapisserie d'Aix-en-Provence.
Direction : Khatchig YILMAZIAN — Au piano : Juliette YILMAZIAN
Solistes: Ani Conquet — Antranik Minassian — Noubarig Derminassian

arménie mon amie

EXPOSITION

«Les 12 Capitales d'Arménie»

à la Conciergerie
2 Boulevard du Palais
75001 PARIS

Du 15 décembre 2006
au 18 mars 2007

***

Aïvazovski, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 28 mai, Musée de la Marine (lPace du Trocadéro, Paris).

***

Arménie, terre chrétienne dans le Caucase, jusqu'au 11 mars, Notre-Dame de Paris (Crypte archéologique).

***

Livre arménien, cinq siècles de trésors, du 28 janvier au 25 mars, Bibliothèque Nationale de France, Site Richelieu, 58 rue de Richelieu, 75002 Paris.

***

Armenia Sacra, du 14 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

Collectif

VAN

Le compte à rebours a commencé !
Les sessions parlementaires se terminent le 22 février. Auparavant,

LE SENAT DOIT RATIFIER
LA LOI VOTE LE 12 OCTOBRE 2006
à l'Assemblée Nationale et pénalisant la négation du génocide arménien.

RASSEMBLEMENT

LE JEUDI 25 JANVIER
A 14 HEURES
DEVANT LE SENAT
15 rue Vaugirard — 75006 Paris

LE NEGATIONNISME EST UN CRIME.
POUR LE PUNIR IL FAUT UNE LOI

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage
de **Robert GUEDIGUIAN,**
réalisateur
Jeudi 25 janvier, à 20 heures
SOIREE PARADJANOV

RHAPSODIE UKRAINIENNE

de Sergeï Paradjanov, 1960
Avec O. Petrenko, E. Kochman, Y. Goulaiev et la participation des Kholkosiens du village de Boutchak

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN

- Participation aux frais : 5 Euros
- Adhérents et Abonnements : 3 Euros

U C F A F
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
M° République

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԱՄԱՍԿԱՅԻՆ HAMASKAINE

Համազգայինի 2006 Դեկտ. 8ի Զիքուլինեի համերգի հասոյթը՝ 8·000 եւրօ, ուղարկուեցաւ Մարսէյլի Համազգայինի ճեմարանին:

***

Համազգայինի Փարիզի վարչութիւնը Ամանորի առթիւ չնորհակալութեամբ բատացած է 500 եւրօ Պ. Գէորգ Շահինեանէ:

Ouverture de printemps en Egypte

La Paroisse Catholique Arménienne de Paris
organise un voyage en Egypte
de 10 jours
du 21 au 31 mars
avec Visite du Caire
et Croisière sur le Nil
en hôtel ou cabine 4* (en chambre double) et pension complète

Inscription et informations :
01 44 59 23 50
Prix estimatif : 1.210 Euros -
Nombre de places limité -
Inscriptions recommandées

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի «Տէր-Դաւթեան» մասնաճիւղի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ իր ողբացեալ ընկերուհիներու յիշատակին, Կիրակի, Ցունուար 28, Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

□

POUR L'EXPOSITION
AU LOUVRE

La Croix Bleue des Arméniens de France Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille organise un **VOYAGE A PARIS les 3 et 4 mars.**
Prix : 295 Euros tout compris.
Renseignements :

— **Seta :** 06. 10. 25. 17. 16
— **Marie :** 04. 91. 67. 54. 58
— **Astrig :** 04. 91. 77. 87. 31

□

Section Paris

SEJOUR FAMILIAL

25 février au 4 mars

La Section **«Archalouys Tathéossian»** de Paris organise son séjour familial dans le centre de vacances de Bellefontaine (Jura).

Ambiance arménienne assurée ! ! !

Venez avec vos enfants, petits-enfants ou amis et rejoignez-nous sur les pistes de ski, de luge ou tout simplement dans le Centre ! ! !
Renseignements et inscriptions auprès de :

- Araxie 01 39 83 71 19 (19h à 21h);
- Alice 01 42 93 03 56 (19h à 21h).

Date limite : 31 JANVIER

□

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի «Տէր-Դաւթեան» մասնաճիւղի Լրբօն փետրուար 11, ժամը 14·30ին

ATRIUM de Chaville
Espace Louvois
3 Pavé Robert Schuman

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 26
VENDREDI
26 JANVIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 նւրօ — վեցամսեայ : 135 նւրօ
Արտասահման : Տար· 300 նւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 նւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1,20 նւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·628 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·628

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ ԹՈՐԷՆ ՊԱԼԵԱՆԻ

72 տարեկանին յանկարծամահ եղած է Երեւանի համալսարանի Հայոց լեզուի պատմութեան ամպիոնի դասախօս, ծանօթ չարականագէտ, գրաբարի երկարամեայ դասախօս, խմբագիր եւ երգիչ Թորէն Պալեան։

Մնած էր 1935ին Լիբանանի Թրիփոլի քաղաքը, 1946ին ընտանիքը ներգաղթած Հայաստան։ Աւարտած էր Ս. Էջմիածնի հոգեւոր ճեմարանը, ապա 1961ին ձեռնադրուած կուսակրօն քահանայ։ Ծետադային ամուսնացած էր հոգեւոր երգերու յայտնի մեկնաբան Լուսինէ Զաքարեանի հետ։ 1968ին աւարտած էր Երեւանի համալսարանի բանասիրութեան ճիւղը եւ նշանակուած Հայոց լեզուի պատմութեան դասախօս։ 1978էն մինչեւ 2004 դասաւանդած էր Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանին մէջ, ապա Սեւանի Վաղդէնեան դպրոցին։ 15 տարի ղեկավարած է քառնասիրական Ֆաքիւլթէի «Հայ տոհմիկ» երգչախումբը։

Թ. Պալեան հեղինակ է երաժշտագիտական, բանասիրական, եկեղեցագիտական բազմաթիւ յօդուածներու։ Ունի նաեւ բազմաթիւ դրութիւններ Հայկական համայնապիտարանին, Մանկական քրխոնէական հանրագիտարանին մէջ։ Վարած է նաեւ հեռատեսիլի հաղորդումներ լեզուական, կրօնական նիւթերու շուրջ։

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԱԴՐԲԵՋԱՆՑԻՆԵՐԸ ՀԱՅ ՁԻՆՈՒՈՐ ՄԸ ՍՊԱՆՆԱԾ

Իւրդի զօրամասի դիրքերը Յունուար 22ին ադրբեջանական կրակոցներու թիրախ եղած են։ Անոնցմէ գլուխէն վիրաւորուած է Արմէն Մալխասեան, ծնած՝ 1988ին։ Բուժարան փոխադրուելու ընթացքին մահացած է։

*
**

ՕՍԿԱՆԵԱՆ – ՄԱՄԵԴԵԱՐՈՎ ՆՈՐ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Յունուար 23ին Մոսկուայի մէջ Մինսկի խումբին նախագահներուն հովանաւորութեամբ Հայաստանի ու Ադրբեջանի արտաքին գործերու նախարարներու հերթական հանդիպումը տեղի ունեցած է։ Արձանագրուած կէտը այն է որ երկուքը համաձայնած են հանդիպումները շարունակելու։ Իսկ յաջորդ օրը Մինսկի խումբին նախագահները մեկնած են համագործակցութեան շրջանը։

*
**

ԻՐԱՔՀԱՅ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐ ԿԱՂԿԱԹԱՑԻ ՃԵՄԱՐԱՆԻՆ

Իրաքէն Յորդանանի ճամբով Կալկաթայի Մարդասիրական ճեմարանը մեկնած են 6 պատանիներ։ Զիրենք առաջները հոն տիրող անապահով կացութիւն Օշական Վրդ. Գիւլդիւլեան գացած է պաղտատ, բայց Իրաքի իշխանութիւնները պատկերը· տիպար որուն ոճրագործութիւնը դրեթէ բնական բան մը կ'ըլլայ։ Միւս կողմէ «անմիջապէս ձերբակալուած» բուն ոճրագործը չորս էջնոց խոստովանութեամբ մը ընդուներ է սպանութիւնը։ Զաւեշտին, ներկայի փուլին վերջաբանը կը կազմեն հակողութեան տակ առնուածներու պահուած վայրին չուրջ հակողութեան արտակարգ միջոցները եւ ապեղի կարեւորը թէ ոստիկանութիւնը պահպանութիւն սահմանած է նոպէլեան մրցանակակիր վիպագրին։

Այս փուլէն իսկ պետական ոճիրի զոհ լրագրողին շահարկումը ամէնէն ըմբռնաւանդնող առանձն է։ Թուրքիոյ իշխանութիւնները մինչեւ Ապր· Ժողով տարած են բեմադրութեան կիրարկումը, իսկ միջազգային հանրային կարծիք շինողներու կարեւոր տոկոս մը իւղի պէս կլլած է նոյն բեմադրութեան խայծը։

Պետական նախարար Պ. Ալթալայ Յունուար 23ին, Հ. Տինքի յուղարկաւորութեան ժամերուն Ապր· Ժողովին մէջ յայտարարած է թէ կառավարութիւնը ոճիրը լուսաբանելու վճռակամ է եւ թէ «ոչ մէկ արիւնաթի դրդռութիւն պիտի յաջողի մեր միութիւնն ու միասնութիւնը խանգարել»։

Արտասահմանի մէջ խայծը կլլողներու առաջար չարքէն կարելի է նմոյշ ցոյց տալ ԻՒՆԷՍՔՕ-ի նոր նշանակուած ընդհանուր տնօրէնը Ֆ. Մացուրան որ դատապարտելէ ետք Հ. Տինքի սպանութիւնը ու կրկնելէ ետք արտայայտութեան, մամուլի ազատութեան, ժողովրդավարութեան հիմնական անբռնաբարելի իրաւունքներու յանկերգը, լսած է· «Գոհունակութեամբ կ'ողջունեմ Թրքական իշխանութիւններու հետապընդութիւնը արագօրէն կատարելու փութկոտութիւնը։ Աթիկա կարեւոր փաստ է թէ ստորին այդ ոճիրը անպատիժ պիտի չմնայ»։

Այս պաւեշտին արտասահմանցի այս կարգի փիկիւռանիները անչուշտ չեն անդրադառնար օրինակ Թուրքիոյ արտաքին գործերու նախարար Ա. Կիւլի այն յայտարարութեան որ Հայաստանէն, Սփիւռքէն պատուիրակութիւններ ընդունելու իրենց պատրաստակամութիւնը, վերանձնութիւնը պէտք չէ նկատել երկու երկիրներու մերձեցումի տրամադրութիւն մը Անգարայի կողմէ։

Ի՛նչ պէտք կայ տակ ապուրին մէջ պաղ ջուր խառնելու, երբ Թրքական դարաւոր փորձառութեամբ պատրաստուած բեմադրութիւնը կը քալէ իւղոտած անիւներու վրայ։

Ա. Թ.

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՑԵՏՄԱՀՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Տարաբախտ լրագրողը իր սպանութեան նախօրեակին, Յունուար 18ին, գրութիւն մը ստորագրած է «Պիրկիւն» թերթին մէջ, Ախթամարի Ս. Խաչ եկեղեցիին նորոգութենէն եառք վերաթացումին Թուականին նիւթով։ Ինչպէս գրած էինք, իրրեւ թէ նկատի առնելով նախապէս յայտարարուած Ապրիլ 24ի օրան զլխաւորաբար Պոլսոյ Մեսրոպ Պատրիարքին բուռն հակազդեցութիւնը, մշակոյթի նախարարը Ա. Գոչ ձախաւեր ճշդումի խօսքեր լսած էր, ապա որպէս նոր Թուական, յայտարարած էր Ապրիլ 11ը...

Ինչպէս չատեր անդրադարձան, Հ. Տինքի ալ ուշադրութենէն վրիպած չէր կատարուած անպարարութիւնը որ Ապրիլ 24ը կը փոխարինէր Ցեղասպանութեան մեկնարկի բուն Թուականով՝ Ապրիլ 11ով որ դէպքերու օրուան բուն Թուականն էր, օսմանեան տոմարով։

«Ակօս»ի խմբագիրը «Պատմութեան քմայքը» խորագրուած էջով մը ուշադրութիւն կը հրաւիրէր կատարուած անպարարութեան, չեշտելով որ նո՛ր օրը կը յատկանշէին Ապրիլ 24ի ու Ապրիլ 11ի Թուականները։

Իր չեշտումէն եառ ան կ'ըսէր·

«Արդ, հարցում մը ինքզինք կը պարտադրէ· այն ճարպիկները որոնք նախընտրեցին Ապրիլ 24ը ու այսօր կուտան Ապրիլ 11ի Թուականը, տեսնենք այս բացատրութենէն եառ փոփոխութեան պիտի ենթարկե՞ն Ապրիլ 11ն ալ։

Փափաքողը, բնականաբար, կրնայ հարցումը սա ձեւով ուղղել·

– Վատա՞հ էք։ Ձեր վերջնական որոշո՞ւմն է այս մէկը»։

*
**

Հ. Տինքի յուղարկաւորութեան վաղորդայնին, Յունուար 24ին «Մարմարա» կը խորագրէր. «Նախարար Գոչ պատասխանեց Հ. Տինքի հարցումին», տեղեկացնելու համար որ նոյն նախարարը լրագրողին մահէն եառ միայն յայտարարած էր թէ Ախթամարի Ս. Խաչին վերաբացումը կը կատարուի Ապրիլ 15ին։

ՈՃԻՐԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԷՆ

Հ. Տինքի սպանութեան, անոր մէջ իրական պատասխանատուներու, յուղարկաւորութեան Թափօրին անմնախադէպ Թիւին մասին էջերով լեցուն են Թրքական Թերթերը։ «Միլլիյէթ» Յունուար 25ի Թիւին խմբագրականը յատկացուած էր նիւթին, ծանրանալով ներքին անդորրը պահպանելու հրամայականին վրայ։ Նոյն Թիւով կը տրուէր քարտէսներու մասնագիտական հաշիւներու արդիւնքը որուն համաձայն Հ. Տինքի յուղարկաւորութեան Թափօրը հասած է մինչեւ 200 հազար հոգիի։

Ոճիրին առիթով չատ չհարկուած նիւթերն է Թրքական պատժական օրէնքին 301րդ յօդուածը։ Մինչ մամուլի մարդիկ անոր ջնջումը կը պահանջեն, ոճիրին պատասխանատուութենէն կարեւոր բաժին մը անոր վերագրելով, արտաքին գործերու նախարար Ա. Կիւլ խոստովանած է որ այդ յօդուածը հարցեր կը ստեղծէր և իրենք ալ կ'անդրադառնան Թէ փոփոխութիւն մը հարկաւոր է։ Մինչգեռ արդարութեան նախարարը Ճ. Մինչգեռ արդարութեան նախարարը Ճ. Զիչէք գոհացած է ըսելով. «Անգամ մը յուղարկաւորութիւնը կատարուի, յետոյ կը խօսինք այդ մասին»։

ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԶԱՒԵՇՏԻ ԱՐԱՐԸ

Իր լաւատեսութեան, երբեմն ոչ հիմնաւորուած հաւատքին պատճառով հայ լրագրող մը սպաննուեցաւ Թուրքիոյ կողմէ։ Սա կը հաւատար որ Թուրքը 1915ինը չէ, ոչ ալ նոյնիսկ 1941-42ինը, 1955ինը։ Թերեւս կ'ուզէր հաւատալ, կարենալ իր ծննդավայր երկրին մէջ եռազած եղբայրութեան մէջ ապրելու համար։ Ամէն բան ըրաւ այդ երազը իրականութեան վերածելու համար։ Ջերմօրէն, անկեղծօրէն հաւատաց երկխօսութեան օգուտին, յամառօրէն մերժելով տեսնել որ Թուրքին հետ երկխօսութիւն անկարելի բան է։ Պնդեց, չարուներկեց ջանքը, տքնեցաւ համոզել Թերահաւատն ու անհաւատը, ի վերջոյ իր կեանքին գնով փաստը տալու համար որ ա՜ւ, իրականութիւնը իրաւացի կ'ընէր այդ Թերահաւատն ու անհաւատը։ Ոչ մէկ նոր բան կար Թրքական արեւուն տակ, բացի խնամքով յարդարուած փայլուն ցուցափեղկէ մը։

Այսօր վարագոյրը իջած է հաւատքի, լաւատեսութեան, պայքարի ու նաեւ անձկութիւններու, վախերու իր կեանքին վրայ։ ու անմիջապէս կը դարձնուի դաժան զաւեշտը։ Թուրք պատկան իշխանութիւններ արար աշխարհին յայտարարեցին Թէ Հրանդին արիւնը չցամքած ձերբակալած են, ոճրագործը··· Ոչ իսկ չափահաս խմաճիկ մը որ ինք ալ չչմած կը Թուէր փրթած աղմուկէն։ Ու այդ չչմած վիճակով ոչ իսկ կրցաւ իր դերը կատարել համոզիչ ըլլալու չափ։

Ցետոյ, իրրեւ Թէ հետաքննութիւնը մեծաքայլ յառաջդիմեց· ձերբակալուեցաւ ոճիրը հրահանգող մըն ալ ու Յունուար 24ին Թրքական լրատուիւնները որպէս մեծ յաղթանակ կը տեղեկացնէին Թէ հարցաքննութիւնը Թոյլ տուած էր հասնելու ոճիրը բեմադրող երրորդ օղակին··· Ո՛վ գիտէ տակաւին քանի՛ օղակ ու ծալք պիտի բացուի այդ եղերական Թատերաբեմին վրայ ուրկէ չուքն իսկ պիտի չանցնի բո՛ւն ոճրագործին։

Բեմադրութիւնը հասած է հոն ուր ոճրագործ խլէզին հրահանգիչը հակողութեան տակ առնուած վայրէն սպառնալիքներ տեղացած է իրրեւ Թէ ուրիշ «խանդարող»ի մը որ վիպագիր Օ. Փամուքն է։ «Թող խելացի ըլլայ» պատգամեր է ոճիրին բեմադիրի օգնականին, օգնականը, անչուշտ տալու համար այլամերժ, ազգայնական, նեղմիտ տարրի մը

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ

1957 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 26 - 2007 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 26

ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏ

ՎԱՅՐԿԵԱՆՆԵՐ

Քալելով կ'երթանք Հայաստան:

Ու կը քալենք... կը քալենք կարինէն Մուշ եւ Մուշէն Սասուն: Օ՛ հեշտութիւնը այդ գնացքին: Կուրծքդ հեւալիր միամիտ խանդով մը, միշտ ակնապիշ ու միշտ ալ անհամբեր, թափ կու տաս ոտքերուդ, թափ կու տաս թեւերուդ, եւ կ'երթաս, կ'երթա՞ս անդորը, գրեթէ բնազդաբար: Կը յառաջանաս առանց ետ նայելու, անսահման անջրպետներ կը կտրես, սար մը կը բարձրանաս 2–3 ժամ, յետոյ կ'իջնես գահավէժին ի վար, քիչ անդին ժեռուտաքէ մը մագլցելու համար:

Ու կ'երթաս, միշտ կ'երթաս, առուն կամ գետակն անցնիլն ալ նկատելով այնքան պարզ գործողութիւն մը, ինչպէս քաղաքին մէջ տղմուտէ մը անցքը: Բայց, ահա, հեռուէն, կարաւանէն ձայն մը կ'ազդարարէ որ կենաս: Սպասէ՛, ո՛յ տղայ, ըսպասէ որ ետ մնացողներն ալ հասնին...

Հա՛, հա՛, հա՛: Սպասել... որպէս զի մխիւներն ալ հասնին: Բայց, արդա՞ր է որ այդպէս ըլլայ: Ինակա՞ն է այդ,– կասեցնել քու թափդ, յանկարծ, ճամբու ընթացքին կքիլ, որպէսզի ետ մնացողները, անկարողները, կթոտներն ալ հասնին:

Ափսո՛ս: Այդ նոյն տրամաբանութիւնն է որ ըսել կու տայ մեր երիտասարդ թուրք հարեւաններուն, ըսել կու տայ մեր թանկագին պահպանողականներուն, թէ մենք պարտաւոր ենք սպասել՝ որ ժողովուրդն ալ յառաջանայ, զարգանայ եւ հասնի մեզի... Այսինքն պարտաւոր ենք դաւաճանել մեր խառնուածքին, մեր տենդերուն, անբնական ճիգեր փորձել, սեփական ձեռքերով փետրատել մեր թեւթափը:

Կը պահանջեն ինչ որ վեր է մեր ուժերէն: Մենք կը քալենք, կը քալենք անընդհատ եւ հաստատակամ, մեզի ի՛նչ փոյթ թէ ետ մնացողներ կան: Եւ պահէ պահ դէպի ետ ակնարկներ ալ, ինչո՞ւ չէ: Բայց դէպի ետ կը նայինք կարուած անջրպետը չափելու եւ մեր յառաջխաղացութեան գիտակցութիւնովը ոգեւորուելու համար:

*
**

Կը քալենք օրերով, կ'անցնինք անսահման տարածութիւններ, եւ հազիւ 1–2 գիւղեր կը դիմաւորենք: Չկայ բնակչութիւն, չկայ կեանք, չկայ ոչ իսկ ծառ: Աստէն առեն, թռչուն մըն է որ անջրպետը կը ճեղքէ, սուր ճիչով, ու մենք կը մբնանք դարձեալ, մխակ չնչաւորները՝ զարհուրելի ամայութեան մէջ: Հայաստանը ոչ միայն առանց Հայու, այլեւ առանց մարդու...

*
**

Քաղաք թէ գիւղ,– փողոցները, չրջապատը, տուները, մարդիկը – բոլորը Արեւելք կր բուրեն, բայց, մանաւանդ մայրերու կայքը, գիւղին մէջ կամ քաղաքին չուրջը: Եագմաններու թանձր փաթաթ մը գլուխներուն, ձեռքերը չալվարին մէջ խորասոյզ, ծերն ու երիտասարդը հաւասարապէս նոյն հոգեբանութիւնը կը մարմնացնեն իրենց արտաքին հանգամանքով իսկ: Դիտէ անոնց դէմքերը, քալուածքը, անորակելի դանդաղութիւնը, եւ արդէն վերլուծեր ես անոնց բովանդակ էութիւնը: Այլեւս ծածուկ բան չկայ: Ինչ որ ունին՝ հոն է, աչքիդ առջեւ օրը ցորեկով պարզուած: Մարմիններ են որ կը տատանին, չարժելու բնազդն իսկ կորսուած:

Ո՛ւհ, մանաւանդ իրենց նայուածքը: Նայի՛լ... անոնք սէյի՛ր կ'ընեն անկենդան հայեացքով մը, եւ ամբողջ Արեւելքը սէյիրթիներու արքայութիւն մը չէ՞ արդեօք: Աչխարհ մըն է որ կը խլրտի, կը փոթորկի, կը տապալի ու կը ստեղծագործէ իր չուրջը, եւ Արեւելքը զառամած Ասիան՝ տխմարական համբուրեթամբ մը, ափ ի բերան, չմոռրած, կը նայի՛ թարթափուն աչքերով, կը նայի՛ անխլիրտ ու անվախճան: Շրջապատի ալեկոծութիւնն իսկ հազիւ թէ կը վրդովէ իր միապաղաղ, իր զարաւոր անդորրութիւնը, որ մեռելներու հանգստեան խաղաղութիւնն ալ չունի, ափսո՛ս...

*
**

Զուլո՛մ... Շարունակ ահուդողի մէջ ենք, որ թուրքերն ահա պիտի ձուլեն մեզ, պիտի աղաւաղեն մեր ինքնութիւնը: Թչուա՛ռ աղմկարարներ:

Զուլո՛մ: Բայց, արդէն իրականութիւն մը չէ՞ այդ: Օհօ՛, նայեցէ՛ք, մեր աչքերով, կոյս խղճմտանքով: Նայեցէ՛ք ձեր չուրջը,– երկրի խորերէն մինչեւ ճաճանչադեղ արուարձանները – բայց մանաւանդ երկրի խորերը: Հայն ու Թուրքը՝ աւելի անուններով է որ կը զանազանուին: Հագուստն իսկ չատ քիչ փոփոխութիւններ կը յայտնէ: Իսկ իրենց նիստուկացով, իրենց սահելութիւններով, իրենց ձգտումներով ու բաղձանքներով, այո՛, նոյնիսկ իրենց խօսուածքով մէկ ընտանիքի զաւակներ են անոնք, արտադրութիւնը նոյն միջավայրին: Տարբերութիւն կայ այնքան, որքան օրինակի համար, տարաչխարհ գացած, եւ տունը մնացած՝ դիւղէն դուրս չելած երկու հարեւաններու միջեւ:

Զուլումը փաստ է արդէն: Իսկ մեր ճիգը պիտի ըլլայ լուծել այդ անճանաչ, գորշ զանգուածը, գտել ու կազմել նոր Հայութիւնը: Անդրանիկ սերունդը կատարեց իր պարտքը, եւ կրտսերը պարտաւոր է ստանձնել իրենը, մեր աչխարհի քսմնելի ամայութեան մէջ, երգելով ռուս բանաստեղծին հետ,– «Ես լալիս եմ լացողների հետ, տանջուում եմ տանջուողների հետ եւ ընկճուածին ձեռք եմ մեկնում»:

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

1911, Հոկտեմբեր 30
(Թէոդիկի տարեցոյց)

Մարզկութիւնը մէկ աչքով կը քնանայ 1939 Սեպտեմբերէն ի վեր:

Պատերա՛զմ: Աչխարհածաւալ «մարտ պատերազմի»:

Աչխարհամարտ: Շանթամարտ: Գետնամարտ:

Արեւուդ մեռնիմ, ա՛յ իմ բարբառ մայրենի: Ո՛րքան արուս, ջլապինդ, հոսուն բառեր կը ծնիս, առանց տղաբերքի ցաւեր քաչելու:

– Դիւամարտ: Հսկայամարտ: Գոյամարտ:

Ու տակաւին, մասերու բաժնելով կամ գունաւորելով·

– Ճակատամարտ: Ծովամարտ: Օդամարտ: Սովամարտ:

Ապա ջլամարտ: Պատերազմ ալիքներու: Կարճ: Միջին: Երկայն: Անհամար լեզուներով: Մինչեւ անգամ հայերէն:

Ահեղ փոթորիկ՝ բռնած ամբողջ աչխարհամասեր: Հրաբուխ համայնակուլ: Թաթա՛ռ: Ժաժք: Ալեկոծութիւն տիեզերական:

Ահագնադղորդ հրանօթներ որ քաղաքներ կը քանդեն 128, թերեւս 200 քիլոմեթր հեռուէն. (էր երբեմըն՝ 40 քիլոմեթր):

Ականարձակ պայթուցիկներ որ իրենց տաքութեամբ կը հալեցնեն պողպատը:

Օդանաւեր սրաթռիչ որ տանիքները կը քերեն:

Ուրիշներ որ ասպարէզ կը կարդան երկինքին, ծփալով 10–12 հազար քիլոմեթր բարձրութեան վրայ:

«Թռչուն բերդեր» որ կը սուրան 800–1000 քիլոմեթր արագութեամբ, գլխու պտոյտ պատճառելով:

Տիտանաթեւ օդանաւեր զրմանազան կարդուսարքով: Հետազօտիչ: Հետապնդիչ: Ուղղաձիգ: Ռմբաձիգ: Որսկան: Հորիզոնական: Անդնդասոյզ: Սաւառնաթեւ: Հովանոցաձեւ: Բարձրահայեաց եւ քաղցրահայեաց:

Զրօդանաւեր որ դիւային պարեր կը սարքեն մարտանաւերու կամ նաւախումբերու գլխուն:

Նաւախումբեր «ընդ հսկողութեամբ» որ ծովերը կը ճեղքեն ծըփուն բերդերու մէջէն, կամ կը ճարճատին ցիրուցան:

Զրահաւորներ որ 70–80–1000 օդանաւ եւ սաւառնակ չալկած կը յածին, կ'արածեն ծովերէ ծով, զանոնք թռցնելու համար, աղաւնի թռցնելու պէս:

Եւ ասոնց ետեւէն լուղորդներ՝ եւլեկտրական թեւերով, սուզանաւեր զարանակալ, կամ օդանաւեր որ թորփիլ եւ ական կը ցանեն:

Որսկան չուներ ուժանակ բեռցած, որ կը սողոսկին թշնամի պահականոցներու մէջ եւ կը պայթին անոնց հետ:

Դեւեր որ երեքով–չորսով նոյնացած իրենց արձակելիք թորփիլներուն հետ, միասին անդունդ կը գըլորեն վիթխարի զրահաւորներ, ծփուն բերդեր:

Օդաչուներ որ կ'իյնան ջարդուփըչուր, յիսուն, հարիւր, երկու հարիւր հերակլեան թռիչքներ կատարելէ վերջ:

Օդատորմիղներ չարք–չարք: Օդաբաչուներ հինգ հարիւրով, հազարով: Հազար ու հազարներ դէպի երկինք՝ միեւնոյն ատեն: Անսահման տարածութեանց վրայ: Անանց աղդի խտրութեան:

Կարիճներ օդայած, օդասլաց, օդավար կամ օդաչրջիկ, որ երկինքէն կը թափին կարկուտի պէս: Որ անկարգելներէն կը ցատքեն դաչտերու կամ քաղաքներու մէջ, բերդերու կամ ժայռերու վրայ, սպառազէն՝ գնդացիրներով, ձեռնառումբերով, ուտելիքով եւ ռազմամթերքով:

Ճեպընթաց «մոթօ»ներ մէկ, երկու կամ երեք ռազմիկներով, որոնց իւրաքանչիւրը դիտակ մը ունի ճակատին վրայ, անթել մը՝ ականջին, ձեռնառումբ մը կօշիկին մէջ խրած: Ու նաեւ ատրճանակ եւ դաչոյն: Ի հարկին հրացան եւ մնացեալը:

Հսկայական օթօներ սպառազէն ինչպէս ամբոց մը: Զօրամասեր մեքենաչարժ, սրընթաց: Շառաչուն վաչտեր զրահապատ:

Դժոխային ռումբեր որ երկինքէն կը թափին հարիւր հազարներով – թոններով, Օրուան բոլոր ժամերուն: Գիչեր ցերեկ:

Ռումբեր պայթուցիկ, ռումբեր հրձիգ: Խորտակիչ: Ծխարձակ: Բոցավառ: Ռումբեր որոնց միայն խլացուցիչ ժխորը եւ դիւային քըրքիջը բաւական են ամբողջ բազմութեանց չիղերը խախտելու, ցրեկ ցրեկ փչրելու:

«Ական»ակուռ դաչտեր նման ցորենի դաչտերու: Ռազմադաչտերէն, ճակատէն, բերդաքաղաքներէն, ծովափներէն, լեռնալանջերէն, անտառներէն, կամուրջներէն մինչեւ հասարակ փողոցները չէն քաղաքներու: Մինչեւ տուներու սեմին տակ:

Ականի ցանցեր, ուռկաններ, որոգայթներ ծովերէ ծով: Բոլոր բանուկ ճամբաներուն վրայ, նեղուցներու, ջրանցքներու եւ քարափներու առջեւ:

Փչաթել ցանցեր որոնց եթէ դըպչիս՝ կը դառնաս ածուխ կամ աղէ արձան:

Թնդանօթներ եւ գնդացիրներ իրենց մահաբոյր բերանները դէպի երկինք ուղղած, պայթեցնելու, վառելու, չարդուփչուր զգետնելու համար թչնամի օդանաւեր եւ սաւառնակներ:

Մակոյկներ որ ական կը ցանեն վէն զանոնք:

Զրահապատ կառախումբեր որ անդունդն ի վար կը գլորին ականաբարձ կամուրջներու վրայ: Կամուրջներ եւ նաւակներ ձգախէժ:

Կազարգել դիմակ: Անկարգել: Օդապարիկ լուսարձակ: Օդայած «երչիկ»: Հրթիռներ գոյնզգոյն, լուսատու: Ուրիչներ ծխարձակ: Հակայական լուսարձակներ որ գիչերը արեւ կը ցանեն քաղաքներու վրայ:

Ամբեր արուեստական: Մեքենաներ՝ անապատին աւազները հրամանի տակ առնելու եւ կամ արուեստական աւազ յարուցանելու համար:

Հրասանդ: Գնդացիր: Թնդանօթ: Հրացան, սուին եւ փամփուչտ՝ նորութեան, նրբութեան, ուժգնութեան գերադրական աստիճանով:

Հրասայլեր 80–150 թոն ծանրութեամբ, որ կը թնդան, կը թնդեն կ'անցնին «օճապատոյտ գալարմամբ», ոստոստելով, խրելով, խորտակելով,

Եւ սպառազէն միլիոններ դէմ դիմաց: Գունդագունդ երիտասարդներ կրակի գծին վրայ: Գետնին տակ: Օդին մէջ: Երկրէ երկիր կամ խորքը անծայրածիր ովկիանոսին:

*
**

Մեր հայերէնը ունեցա՞ծ է պա-

ԷՋԵՐ ԻՐՄԷ ԵՒ ԻՐ ՄԱՍԻՆ

ՎԿԱՅԱՐԱՆ

ԳՆԱՑ

...Եւ սակայն, իր մահէն ի վեր, կը յիշեմ իրիկուն մը՝ երբ կը քալէինք Միասին Սօլնիէի նեղ եւ տխուր փողոցէն: Գործը վերջացուցած՝ Շ. Միսաքեան, յոգնած կ'երեւար քիչ մը: Կը քալէր թեւս մտած:

Կը քալէինք, մինչ վերջալոյսը կ'իջնէր ոստանին վրայ: Թախծոտ էր պահը: Տխուր էր թաղը: Երեկոյեան եռուզեռ էր լափայէթի վրայ: Բազմութիւն մը գործէն տուն կը վերադառնար: Բազմութիւն մը՝ որ սրճարանները կը խուժէր: Ուրախութիւն կար թերեւս աչ ու ձախ: Երջանկութիւն կար թերեւս: Բայց, տխրութիւն կը տեսնէինք: Սակաւախօս էր Շ. Միսաքեան: Բայց, այդ օրը կը խօսէր: Կը խօսէր նոր սերունդին մասին: Կը խօսէր լեզուին մասին: Ժողովուրդն ու լեզուն էին իր ցաւը: Կը խօսէր մշակի մը պէս՝ որ չի տեսներ իր թափած ճիգերուն արդիւնքը: Վհատիլ չէր գիտեր: Եւ սակայն դառնութիւն ու խռովք կար իր ձայնին մէջ: Տխուր էր պահը: Կը խօսէինք ազգէն եւ մշակոյթէն եւ մեր խօսքերը կը կորսուէին մեծ եւ օտար ոստանին մէջ: Կը զգայինք թէ այդ ոստանը կ'ընկլուզէր քիչ քիչ իր մէջ՝ ժողովուրդ եւ լեզու: Ցուզուած էր Շ. Միսաքեան: Ցուզուած եւ սակայն խիստ էր դէմքը, խրոխտ եւ ցասում մը կը տեսնէի իր աչքերուն մէջ ամէն անգամ որ կը կեցնէր զիս: Իր վհատութենէն վեր կու գար միշտ: Կը խօսէր սերունդներու մասին որ կրնային իրրեւ հայ մեծնալ այլ երկինքներու տակ:

Կը խօսէր, եւ վսեմ հոգի մը կը տեսնէի կողքիս, մեծ եղբայր մը, խորք մը կը տեսնէի այդ հոգիին մէջ, որ հրապարակէն հեռու ամփոփուած էր ինքն իր մէջ, թէեւ ամէն օր կը գրէր, իր խօսքը կը տարածէր, քիչերուն յատուկ տաղանդով եւ կորովով: Զգացում կը տեսնէի իր մէջ, դուրգուրանք, արժէքներու սէր: Արժէքները հասցնելու կարօտ:

...Գնաց: Կը քալէ հիմա խաւարն ի վեր առանձին, տալէ վերջ տալիքը, լոյսը:

ՆԻԿՈՂՈՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆ

1957 Յունուար

ՎԱՐՊԵՏԸ

...Դժուար է մեզի ընդունիլ՝ որ երբ պարբերական այցելութիւններու առթով հրենք խմբագրատան դուռը, անմիջապէս աչքին, իր գրասեղանին վրայ հաստած ալեհեր գլուխը պիտի չվերցնէ, պիտի չնայի ակնոցներուն վրայէն, լուռ ժպիտով մը պիտի չերկարէ ձեռքը, նոյնքան լուռ հարցում մըն ալ նայուածքին մէջ. «Ձեռագի՞ր բերիր» եւ կրկին ծռէ գլուխը իր թուղթին ու գիրին վրայ:

Իր գրասեղանին առջեւ իր աթոռը պարապ է այլեւս, կարծես խորհրդանշելով կորուստը որ յուզումով ու դառնութեամբ կը համակէ մեզ ամէնքս՝ որ ճանչցանք, սիրեցինք ու կապուեցանք վարպետին:

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷՋ

ՊԱՏԳԱՄ

...Որքան հեռացած է մեր ժխորէն...

Ու յանկարծ երբ անճկութեամբ կը ծռիմ իր չարթնցող լուութեան վրայ, կը տեսնեմ որ թաճկոնը սրտին վրայ սեղմած կը պահէ՝ իր խմբագրած վերջին թերթը:

Երփներանգ ծաղիկներու փունջի մը պէս, իր պաշտած լեզուի բոլոր տառերը կուրծքին վրայ հաւաքած է որ՝ կը քնանայ, լո՛ւռ բայց ոչ անպատգամ, քանի որ ծոցէն դուրս ցայտող թերթի կտորին վրայ կը կարդանք, բոցավառ տառերով՝ ՑԱՌԱՋ:

ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՖԵԱՆ

1957 Յունուար

ԴԺՆԴԱԿԷ ԽՕՍԻԼ ԴԱԳԱՂԻ ՄԸ ՀԵՏ
(Դամբանական)

...Այսպէսով, իբր կենդանի վկայ, պարտականութիւն ունիմ խոստովանիլ եւ յայտարարել թէ Շաւարշ Միսաքեան իր աննկուն եւ ուղղամիտ աչխատանքով կատարեց հսկայական գործ մը Սփիւռքի մէջ, մասնաւորապէս Ֆրանսայի համար ուր իր թերթը եղաւ ազգային ամբարտակ մը: Ուղեկորոյս եւ չփոթահար այս զաղութին մէջ ան վառեց ջահ մը, որու չուրջ խմբուեցաւ ափ մը երիտասարդներ, ամբարտակ՝ ուծացումի եւ կորուստի հեղեղը ոչ թէ արգիլելու, այլ զէթ սանտրելու, մաղելու համար զայն: Անոր չնորհիւ հայերէն գիտցողները չմոռցան իրենց մայրենիքը. անգէտները սորվեցան, սովրողները պղեղցան, այնպէս որ ան ոչ միայն եղածը պահպանեց, չեղածներն ալ ստեղծեց: Անոնց անոր մեր մեծասքանչ բարբառը Ֆրանսայի մէջ այսօր մարմրուն ճրագ մը պիտի ըլլար: Բայց, Շաւարշ մինչեւ իր վերջին չունչը անխախտ մնաց այդ պատնէշին վրայ, վառ պահեց ջահը զոր այսօր կը փոխանցէ՛ իր սիրասուն միակ զաւկին:

ՑԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՑԱԿՈԲԵԱՆ

1957 Յունուար 31

ԶԻ ՏԸՓՆԵՑԱՑ ԶՕՐ ԱՄԵՆԱՑՆ ԵԻ ԶԳԻՇԵՐԸՆ ԲՈՎԱՆԴԱԿ

...Ահա այս նուիրական արժէքներէն մէկն է մեր Մեծասքանչը, զոր Շաւարշ Միսաքեան սիրեց բնածին հակումով մը, եւ որուն բարեչրջութեան եւ բիւրեղացումին նպաստեց, իր ամբողջ կեանքի ընթացքին: Եթէ պէտք ըլլայ ճշդել, իր գրչի մարդու հիմնական արժանիքը, ահա այս նուիրումին մէջ պէտք է փնտրել զայն:

Այն հռչակաւոր թէ անանուն մշակները, որոնք փողոյ մէջ գրած եւ կանոնագրած էր մեր գրական աչխարհագրը, այդ վաստակաւոր փաղանին հետեւորդը եղաւ Շ. Մ., որ բախտն ունեցաւ ողջունելու Վարուժանի Նաւասարդը, մեծ կոտորածի նախօրեակին, այսինքն՝ ողջունելու գիրին եւ արեւսեան միանուագ հասունութինը: Լաֆայէթ փողոցի իր սենեակին մէջ, որ կից էր «Ցառաջ»ի խմբագրութեան, թէոդիկ օր մը կ'ըսէր Շ. Մ.ի կատակախառն կշտամբանքով.- «Պէտք եղաւ որ դուն Պոլիս գաս ես մեր Սկիւտարի օդը շնչես, որպէսզի քիչ մը մարդ ըլլաս»: Անխառն աչխարհագրի անկիւնէն դիտուած՝ Շ. Մ. առաւելս մարդ եղած էր, քան նոյնինքն Թէոդիկ: Հայրենասիրութեամբ, այլ մանաւանդ թունդ ազգասիրութեամբ տոգորուած՝ պոլսեցի մտաւորականը կը յենուր լեզուին, եւ չէր դադրեր քերականական կանոնի մը չուրջ անվերջ վիճելէ, Շիրքէթի չոգենաւերուն վրայ, իր ֆէսին ծոպը ճօճելով: Ինքնամփոփ Շ.ն հեռու էր լեզուական մէկը ըլլալէ, բայց եւ այնպէս ան մնաց մշտական նաւորդը նոյն աչխոյժ ջուրերուն: Զապէլ Եսայեան իր յիշատակներուն մէջ կը խոստովանի որ, Համիտեան դրաքնութեան չրջանին, երբ մեր մամուլը հարկադրաբար նախապատուութիւն կու տար լեզուական հարցերու, ինք, Եսայեան, որ սուր պահանջը կը զգար գաղափարներու եւ զարուեստական իմացումներու դիմադրութեան (fonctionnalisme) վերջնապէս զզուած էր մակրայի մը չուրջ յարուցուած վէճերէն: Զգտնուելով գրական ըստեղծագործութեան հնոցին մէջ, Միսաքեան չզզուեցաւ: Եւ երբ մակրայ չըգտաւ մեր սրտին մէջ, երկնային չանթեր տեղացուց լեզուին վրայ (մանաւանդ խորհրդային) զոր իրաւամբ կը կոչէր «աղքատ-Ղազարոս լեզու»:

...Եւ ինչ որ անյուսալի էր, պատահեցաւ: Տեսանք գիրար: Քսան տարուան բաժանումէ վերջ: Շ. Մ. վեր առաւ իր տպաւորիչ գլուխը, եւ ժպիտով մը՝ որ անպատում էր, ըսաւ ինծի.- «Կը տեսնե՞ս ինչ եղայ. "Ռընո"յի բանուոր, հասարակ «մանէօվր-սփէսիալիզէ»: Գլխուն շատ ճիւն իջած էր: Ան իրաւունքն ունէր կրկնելու սա տողը, որ ԺԲ. դարու բանաստեղծ Յովհաննէս Սարկաւագինն է.- «Չի տքնեցայ զօր ամենայն եւ զգիչերներն բովանդակ»:

1965 Օգոստոս 1 ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՇԱՒԱՐՇԸ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԸ

...Ի՞նչ է ճշմարիտ հրապարակագրին կոչումը: Արթուն հսկել ու դիտել: Տեսնել՝ ու տեսածը չտեսնելու չզարնել: Հարուածել՝ երբ պէտք զգացուի, կամ մեծարել՝ երբ արժանիքներ ի յայտ գան: Շաւարշը միշտ հաւատարիմ մնաց այս սկզբունքին: «Ցառաջ»ը գրական փայլուն սերունդի մը ժամադրավայրը եղաւ: Իրական տաղանդներուն քաջալերողը եւ անտաղանդ միջակութիւններուն առջեւ դուռը միշտ փակ պահողը: Շահնուրի հանրածանօթ «Նահանջը» առաջին անգամ «Ցառաջ»ի մէջ տպուեցաւ, ու երբ աւանդապաշտ դասակարգի մը կողմէ գայթակղութեամբ դիմաւորուեցաւ, Շաւարշը իր խօսքը տուաւ... Աւետիս Ահարոնեանին, որպէսզի գնահատական նամակով մը առաջքը առնէ անտեղի քրթմնջիւններուն: Ցետպատերազմական արձակին ամէնէն փայլուն դէմքերէն մէկը, Փայլակ Միքայէլեան -վաղամեռիկ Դուրեանը արեւմտահայ արձակին- «Ցառաջ»ով ծնաւ եւ «Ցառաջ»ով անհետացաւ, թոքերէն զարնուած, բուժարանի մը մէջ «արեւ-արեւ» պաղատելով: Վազգէն Շուշանեանը, Սարաֆեանը, Նարդունին եւ այնքան ուրիշներ «Ցառաջ»ը ունեցան իրենց ապրումներուն եւ ապրուած էջերուն աւանդապահ:

...Բայց Շաւարշին պեղած ակօսը այնպէս խորունկ եղաւ ու լայն, այնպէս հաստատուն եղաւ իր ձուլած կաղապարը, որ կը տեսնենք թէ այսօր կարելի է «Ցառաջ»ը անաղարտ պահել, նոյնիսկ առանց իր հիմնադրին, պահել՝ իր ընթերցողներուն հաւատարմութիւնը եւ հանրային կարծիքի մը համարումը:

Այդ հաւատարմութիւնը, եթէ պատիւ կը բերէ գործը չարունակողին, նոյն ատեն կը կազմէ յետ մահու յաղթանակը Շաւարշին...

Ա. ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

Օգոստոս 1965

տերազմական գրականութիւն,- արուեստը որ կարենար տալ արդիական գեհենամարտի մը ոչ միայն արհաւիրքը, այլ եւ ձայները, գոյները, ձեւերը: Հազարումէկ տեսակ եւ հազարաւոր զէնքերուն եւ մեքենաներուն խժալուր թաւալումը, ոստոստումը, յարձակումը, խորտակումը, ընդհարումը, պայթումը, կամ հրկիզումը: Անոնց իրաքանչիւր չարժումին եւ գործողութեան ինչն ու ինչը:

Հայացուցէք, օրինակ, այն ձայները որ կը հանէ օդանաւը, երբ անիւները կը թաւալին եւ «թռչունը» կը սուրայ անջրպետին մէջ (վռումպիսզմուն):

Մեր հին բարբառը ունի խուժդուժ, պղնձակուռ, վոխորկաձայն, բառեր եւ ահեղ պատկերներ որոնք պատերազմ կը հոտին:

Ո՛րքան չղթայաչար նախադասութիւններ, հիւսքեր, որակումներ որոնք իրարու վրայ կը խուժեն, գրոհ կու տան, կը չառաչեն ինչպէս կատղած գետ մը, երբ ժայռերուն կը զարնուի:

Գրաբար նկարագրութիւններ ունինք ինքնագիր թէ թարգմանածոյ, որոնք երբ քով քովի գան, կը յիշեցընեն ժխորը ամեհի օգարշաւի մը կամ քստմնելի թաւալումը վիթխարի հրասայլերու:

Ջոլիրս ջախջախս ջարդողաց ի վերայ զօրու ևորա ածէր...

Անհրաժեշտ չէ վկայութեան կանչել պատմական դարերու մատենագիրները, Խորենացի կամ Եղիշէ պրպտել, գրաբար Իլիական կամ Ոդիսական թղթատել:

Տարիներ առաջ Խորէն Աբք. Նարպէյ պատմական վէպ մը կարկտելով (Արտաւազդ Բ.), կը փորձէ պատերազմի մը պատրաստութիւնը նկարագրել բնութեան ձայներէն կազմուած բառերով.-

Դափր աձդ ի դրընդիւն·
Նժուգից վրնչիւն,
Որսորդաց գոչիւն,
Բարակաց հաչիւն,
Երէոց բաչիւն,
Զինուց շառաչիւն
Աղեղանց ճայթիւն,
Նետից ճարճատիւն
Շրոինդ ընդ բոմբիւն,
Անդրընդոստ թրընդիւն
Ցանտառ, ձոր թրմբիւն,
Դրղրդղեն գանգիւն:

Աւելի ծանօթ եղանակ մը,- Ալիշանի «Բամ Փորոտան»ը, այնքան գոռոզ, բարբարոս եւ ռազմաչունչ·

Հայկեան փանդռանց որոտընդոստ դռընչիւն բարբառ մարտագոռ,
Դառնագոռոչ անդրաձայնէ պարսիկ կերկեր ի շեփոր,
... Շռինդըն շանթառաք գեթերօք փարի·
... Փողնչեալ բոցաշունչ դափր ի գարշապար
... Կռուի առ կռուի կռփեն կմբրայք տէգ առ տէգ:

«Հայկ Դիւցազն» կարդացա՞ծ էք (Հ. Արսէն Բագրատունի, Վենետիկ, 1858):

Վանքէն փախած թէ ճամբուած գրոց-բրոց մը ունէինք Պոլիս,- «Փրոֆեսոր» Քաջբերունի:

Շրջուն չտեմարան գրաբարի, չարաթը քանի մը անգամ «Ճակատամարտ»ի խմբագրատունը կը հանդիպէր, կէսօրին, բերնուց ար-

տասանելու «Հայկ»ի, այս կամ այն գլուխը, ի խնդիր փոքր նուէրի մը:

Հազիւ բերանը բացած, անասելի սարսուռ մը կր համակէր մեզ:

Իբրեւ թէ անդնդախոր ձորի մը մէջ գտնուէինք, բառերը, նախադասութիւնները ջրվէժի պէս հոսելով իր բերնէն, ռազմական մթնոլորտ մը կը ստեղծէին սենեակին մէջ: Ճակատամարտ չորս պատի մէջ.-

...Ահաւոր ձայնիմ ի խորխոմս ի խորաձորս երկայնաձիգս,
Թաւալ առեալ եւ գլոր հոլովելով պրտուտկէին:
... Խռովախուժ տագնապաւ ի զէնս, ի ձիս ընթանային.
... Բայց շաչիւն շկահիւն զինուց եւաղեղանց ճայթմունիմ լարից,
Եւ կռփիւնիմ վահանաց, սրմբակադոփ ոտին տրոփմունիմ:
... Նետիմ բարիմիմ ի ճակատուց կարկտահոս շառաչէին...
...Ձախրասլաց մրընչաթեւօք հերձեալ զանդունդըս փրրփրրադէզ...

***

Զինարուեստը դեռ նոր կը հոլովէր իր մանկութեան չրջանը, երբ գրաբարի վարպետները գրի կ'առնէին այս չառաչալից, «փրոնընչեալ» բառերն ու պատկերները, այս խժալուր խրթնաբանութիւնները, սաւառնաթեւ ճախրանքներ կատարելով:

Եւ պայթուցիկ բառերու այս փոթորիկը, պատկերներու այս դղրդաղին, ահեղաձայն տեղատարափը՝ նկարագրելու համար դէպքեր որոնք պատահեր են դարեր առաջ, երբ ամէնէն ահարկու զէնքերն էին տէգ, նետ, նիզակ, աղեղ, սապար, վահան, գեղարդ, կապարճ, պարսատիկ, բարան, քարընկէց կամ խորտակիչ գործիքներ եւայլն, իսկ ռազմիկները՝ քանի մը հազար - ըսէ՛ տասնեակ հազար - հետեւակ եւ այրուձի:

Եւ այս ամէնը՝ թափ տալով երեւակայութեան, որ կարդ մը հեղինակներու քով կը հասնէր հանճարեղ բարձունքներու:

Իսկ եթէ անոնք ողջունալով տեսնէին, լսէին, զննէին ու փորձէին նկարագրել արդի զինարուեստը, ներկայ գեհենամարտը...

Ջոլիրս ջախջախս ջարդողաց...

Շ.

«Հայկաշէն» 1942

ՀՈԳԵՇԱՆԳԻՍՏ
ԵՒ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՑԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Վարժարանին մեծ դահլիճին մէջ
Կիրակի, Յունուար 28,
ժամը 10·30ին
պատարագ եւ հոգեհանգստեան
պաշտօն կը մատուցուի ննջեցեալ
նախկին աշակերտներուն եւ իրենց
դաստիարակ վարդապետներուն,
ու բոլոր ուսուցիչներուն
հոգիներուն համար։
Կը պատարագէ՝
Հ. ԳԱՐՕՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊԶՏԻԿԵԱՆ
Վարժարանի նոր տեսուչ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ
ժամը 12ին
- *Բարոյական եւ եմտակաղ տեղեկագիր*
- *Նոր վարչութեան ընտրութիւն։*

MESSE DE REQUIEM ET ASSEMBLEE GENERALE

L'UNION DES ANCIENS ELEVES MOORAT - RAPHAËL

Dans le grand salon du Collège
Dimanche 28 janvier
à 10 heures 30

Messe de réquiem à la mémoire des anciens élèves, de leurs éducateurs et de leurs parents disparus.

Officiant :
Rév. Père Haroutioun BEZDIKIAN
Nouveau directeur du Collège

ASSEMBLE GENERALE ANNUELLE
à 12 heures
Ordre du jour :
— Rapport moral et financier
— Election du nouveau Conseil d'administration.

Buffet campagnard en clôture.

26 rue Troyon — 92310 Sèvres

(Շար. Ա. էջէն)

Ներքը հոն տիրող անառապահով կացութեան, պատճառով երկիր մուտքի արտօնութիւն չեն տուած անոր որ վերադարձած Յորդանան. հոն մեկնած են վեց պատանիներն ալ, միացած վարդապետին։

մը ձեռնարկած է անհրաժեշտ նիւթերը հաւաքելու։ Նպատակն է ապացուցանել որ Բ. աշխարհամարտին իրենք ալ կացած չեն Հիթլէրի բանակներուն։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ կ'ամբաստանեն ներքին նախարարը որ «Ընդհանուր Տեղեկատուութիւններուն» (Ը.Ռ. ԺԷ.) հրահանգած ըլլայ որ քննութիւն մը կատարուի Ս. Ռուայալի ընտրապայքարի մարմնին մէկ անդամին Պրիւնօ Ռըպէլի (նախկին անդամ Կրինփիսի) վրայ։ Լուրը հրապարակած էր Յորեքշաբթի օր Գանար Անշէնէ, եւ կուսակցութիւնը անմիջապէս հակազդած է, մինչ Ներքին նախարարութիւնը հերքած է։ Բայց, հարցը չէր փակուած, կը պահանջուէր նոյնիսկ Սարքոզիի հրաժարումը։ Ուրիշ անդամ մը վրդոված է եւ մեթոտը վայել կը գտնէ Թիւրքմէնիստանի բռնատէր Նիազովի։ Սարքոզի ծիծաղելի կը գտնէ ընկերվարականներու պոռթկումը։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

«ՅԱՌԱՋԻ» ԲԱՐԳԱԽԱՒՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ.– Շաւարշ Միսաքեանի մահուան 50ամեակին ի յիշատակ Տէր և Տիկին Կարպիս Զրբաչեան 100 եւրօ։

***

ՓԱՐԻԶ.– Տէր–Պարսամեան քոյրեր 80 եւրօ։

***

ԹԷՈՒՐ.– Պ. Ռ. Գրիգորեան 50 եւրօ։

***

ՎԻԼՆԷՕՎ.– Պ. Ս. Ներկարարեան 50 եւրօ։

L'Arménie mon amie

EXPOSITION

«Les 12 Capitales d'Arménie»
à la Conciergerie
2 Boulevard du Palais
75001 PARIS
Du 15 décembre 2006
au 18 mars 2007

***

Aivazovski, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 28 mai, Musée de la Marine (Place du Trocadéro, Paris).

***

Arménie, terre chrétienne dans le Caucase, jusqu'au 11 mars, Notre-Dame de Paris (Crypte archéologique).

***

Armenia Sacra, du 14 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

NAVASART
Ballet arménien
présente
HAYASTAN
Palais des Congrès de Paris
3 mars à 20h30;
4 mars à 15h30

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ամմենուհի եւ Անահիտ Իփլիքճեան իրենց ծնողաց՝ Սօնիա եւ Նուրհան Իփլիճեանի յիշատակին 100 եւրօ կը նուիրեն «Ցառաջ»ին։

Ouverture de printemps en Egypte

La Paroisse Catholique Arménienne de Paris
organise un voyage en Egypte
de 10 jours
du 21 au 31 mars
avec Visite du Caire
et Croisière sur le Nil
en hôtel ou cabine 4* (en chambre double) et pension complète

Inscription et informations :
01 44 59 23 50
Prix estimatif : 1.210 Euros -
Nombre de places limité -
Inscriptions recommandées

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՏԷՍԻՆ

«ՊԷՕՐԷԿ»Ի ԵՐԵԿՈՑԹ

Շաբաթ, Փետրուար 3ի երեկոյեան, ժամը 8էն սկսեալ, Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, կապոյտ Խաչի Տէսինի տիկինները կը հրաւիրեն տարեկան ծաղի ճաշին, համտեսելու «պէօրէկ»ներու համեղագոյն տեսակներին, պատրաստուած՝ իրենց ձեռքերով, անչուշտ նաեւ ախորժաբեր աղանդեր, աղցան, դինի եւ սուրճ։

Մատակարարութիւն՝ 12 եւրօ· 12 տարեկաններէն վար մանուկներուն համար՝ 10 եւրօ, ներառեալ՝ վիճակահանութեան տոմս մը։

Ամսաթերեք՛ը արձանագրուելու, հեռաձայնելով Ռոզ–ին՝ 04·78·49·19·44։

□

POUR L'EXPOSITION AU LOUVRE

La Croix Bleue des Arméniens de France Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille organise un **VOYAGE A PARIS les 3 et 4 mars.**
Prix : 295 Euros tout compris.
Renseignements :

— **Seta** : 06. 10. 25. 17. 16
— **Marie** : 04. 91. 67. 54. 58
— **Astrig** : 04. 91. 77. 87. 31

□

Section Paris

SEJOUR FAMILIAL

25 février au 4 mars

La Section **«Archalouys Tathéossian»** de Paris organise son séjour familial dans le centre de vacances de Bellefontaine (Jura).

Ambiance arménienne assurée ! ! !

Venez avec vos enfants, petits-enfants ou amis et rejoignez-nous sur les pistes de ski, de luge ou tout simplement dans le Centre ! ! !
Renseignements et inscriptions auprès de :
- Araxie 01 39 83 71 19 (19h à 21h);
- Alice 01 42 93 03 56 (19h à 21h).

Date limite : 31 JANVIER

□

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի «Տէր–Դաւթեան» մասնաճիւղի Լոթօն Փետրուար 11, ժամը 14·30ին

ATRIUM de Chaville
Espace Louvois
3 Pavé Robert Schuman

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ՁԱՆԶՆԱԼ ԲՈԼՈՐ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ» խորագրին տակ, եսթեր Պէնպասա (Բարձրագոյն ուսմանց գործնական վարժարանի ուսումնասիրու տնօրէնուհի) յօդուած մը տորագրած է Լիպէրասիոնի վիճարկումներու էջին մէջ (Յունուար 25)։ Հ. Տինքի սպանութեան առթիւ գրուած այս յօդուածը կը մեղադրէ «Ֆրանսան, որ չազդուիր Մէյին Արեւելքի իրականութիւններէն եւ մոռցաւ որ վտանգեց Թուրքիոյ Հայերը օրէնքի վերածելով Հայոց Ցեղասպանութեան հարցը»։

ՖՐԱՆՍԱ. 500 միլիոն եւրօ կը տրամադրէ Լիբանանի, մինչ Յունուար 25ին, Փարիզի մէջ կը բացուէր Լիբանանի օգնութեան նուիրուած ժողովը։ Լիբանան 7 միլիառ տոլարի կարիք ունի, մինչ ցարդ 4 միլիառի խոստում կար։

ԺԱՆ–ՖՐԱՆՍՈՒԱ. ՏԼՆԻՕ, քաղաքական դէմք, դրագէտ, Ֆրանսական ակադեմիայի անդամ, ծովաշնաց, այլ մանաւանդ արտակարգօրէն քաջ արկածախնդիր մը բառին ազնուագոյն իմաստով, մեռաւ 78 տարեկանին։ Դէմ դրաւ էր բոլոր հիւանդութիւններուն. ծովի սիրահար, արհամարհած է իր առողջական ծանր վիճակը, պայքարելով բոլոր ազնիւ դատերուն համար։

ՊՈՒՇ, Մխութեան իր տարեկան ելոյթին մէջ չյաջողեցաւ համոզել դեմոկրատ Գոնկրէսը, գլխաւորաբար Իրաքի իր նոր ծրագրերուն առթիւ։ Մերակոյտը, մանաւանդ, դէմ է նոր զօրքեր ղրկելու Իրաք, ինչպէս կը նախատեսէ նախագահը։

ՈՒԿՐԱՆԻՈՑ Խորհրդարանին դիմած են Ղրիմի թաթարները, պահանջով որ 1940ի իրենց տեղահանութիւնը ցեղասպանութիւն որակուի։ Պահանջին հիմնաւորումին համար յատուկ յանձնաժողով

DEVENEZ MONITEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous êtes titulaire du BAFD. du BAFA ou stagiaire BAFA ?
Rejoignez notre équipe d'animation pour les séjours de juillet et août 2007 pour :
— Encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura,
— Proposer diverses activités aux enfants dans un cadre très agréable et dans une ambiance arménienne qui fait le succès de la colonie depuis plus de 50 ans...

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante:
Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

⁂

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
RECHERCHE
POUR SES SEJOURS DE JUILLET ET AOUT 2007
A BELLEFONTAINE DANS LE JURA
— **des Assistant(e)s-Sanitaires**
— **des Cuisinier(e)s, Aide-Cuisinier(e)s**

N'hésitez plus... envoyez votre candidature avant le 31 janvier 2007 à l'adresse suivante :
Croix Bleue des Arméniens de France
17 rue Bleue — 75009 PARIS
par mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 27-28
SAMEDI-DIMANCHE
27-28 JANVIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօդեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.629 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21.629

ՄԱՄՈՒԼ

«FINANCIAL TIMES»

(Յունուար 25)

Death in Istanbul

Թերթը, տնտեսական մարզէն անդին, համաշխարհային համբաւ կը վայելէ եւ իր այս խմբագրականը խիստ յատկանշական է։

Անդրադառնալէ ետք սպանութեան, յուղարկաւորութեան եւ Թուրքիոյ ազգայնամոլ մարզին, խմբագիրը դիտել կու տայ այն անել կացութիւնը որ կը տիրէ Եւրոպական Միութեան իր թեկնածութեան առընչութեամբ։ Թուրքիոյ նոր իսլամական կառավարութիւնը կ'ըսէ թէ եւրոպացիները զէշ կը վարուին եւ տարուած են հակամահմետական նախապաշարումներով, ի մասնաւորի Ֆրանսան, Գերմանիան եւ Աւստրիան։ Երկուքն ալ իրաւունք ունին, բայց կան անդամակցութեան անփոփոխելի չափանիշներ։ Ոչ մէկ երկիր կայ որ պատժական օրէնք մը ունենայ որ «ոճիր» կը նկատէ «Թրքութեան անարգանքը» (թիւ 301 յօդուած)։ Եւրոպական անդամակցութիւնը նաեւ անըմբռնելի է քանի Թուրքիա կը մերժէ ընդունիլ Հայերու ջանգուածային ջարդերը որոնք գործեցան Օսմանեան կայսրութեան ատեն Ա. համաշխարհային պատերազմին ընթացքին։

Ապա, խմբագրականը կ'անդրադառնայ թիւ 301 յօդուածին պատճառաւ կատարուած հետապնդումներուն, գրողներն ու մտաւորականները լռեցնելու ջանքերուն, երբ կ'արծարծեն հայկական ողբերգութիւնը, յիշելով թէ՛ Տինքի թէ՛ Փամուքի պարագաները։ Ու եզրակացութեան մէջ կը չեշտուի որ Թուրքիա պէտք է ցոյց տայ իր յանձնառութիւնը արտայայտութեան ազատութեան նկատմամբ, ջնջելով թիւ 301 յօդուածը։

Այս բոլորը ըսելով հանդերձ, գրութիւնը կ'աւարտի թրքական ընտրութիւններէն ետք, Թուրքերու եւ Հայերու կողմէ պատմութեան հաչուեյարդարի մը հարկը չեշտելով։

*
**

«LE MONDE»

(26 janvier)

DINK, homme de paix

Au-delà du journaliste assassiné, c'est le travail de mémoire et de reconciliation entre Turcs et Arméniens qui est menacé

Մոնտի վիճարկումներու էջին մէջ, խիստ չահեկան յօդուած մը ստորագրած են Նիւիւֆէր Կէօլէ եւ Լօրանս Ռիվթէր։ Երեք երկար սիւնակներու մէջ քալաբար կը պարզուի ոչ միայն Հրանդ Տինքի արդար, քալ եւ եղակի նկարագիրը, այլեւ կը ճաղկուի Թուրքիոյ ժխտողականն դիրքը Հայոց Ցեղասպանութեան նկատմամբ։ «Բոլոր անոնք, կ'ըսուի, որոք բաժնած են իր գաղափարները եւ իր պայքարը, գիտեն թէ ոչ մէկ ազդ կրնայ կառուցուիլ առանց ընդունելու իր անցեալը և եւրոպական ոչ մէկ ծրագիր կըրնայ արժեւորուիլ թեկնածու երկրի մը մէջ, ցորչափ ան չարունակէ պատմական եւ քաղաքական յղումի իր կէտերը հիմնել սուտի եւ ուրացումի վրայ»։ Ցեղասպանութիւնը երկրորդական հարց մը չէ թեկնածու Թուրքիոյ համար, այլ կեդրոնական հարց է երկրին ժողովրդավարացման եւ Եւրոպայի իր մերձեցման համար։

Կը յիշուի նաեւ Հրանդ Տինքի վերջին խմբագրականը «Ակօս»ի մէջ։ Ու կը չեշտուին կենսական ճշմարտութիւններ, ինչ որ հազուադէպ երեւոյթ է։

ՊՈԼԻՍ

ՆՈՐ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔ «ԱԿՕՍ» ԹԵՐԹԻՆ

«Մարմարա» Յունուար 25ին կը տեղեկացնէր թէ լոյս նոյն օրուան «Միլլիյէթ»ին, Հ. Տինքի սպանութենէն ետք «Ակօս»ի ղրկուած իմակներուն մէջէն դըտնուած է Յունուար 20 թուակիր մը, ըստորագրուած՝ «Թուրք վրիժառու Ջոկատ»։ Իմակով ըսուած է. «Եթէ կարդի չդաք, ձեր խմբագրատունը օդը հանելու չափ պայթուցիկ ունինք մեր ձեռքին մէջ»։

«Ակօս»ի փաստաբանը Ֆ. Զէթին թերթին համար պաշտպանութիւն պահանջած է պատկան իշխանութիւններէ եւ ըսած թէ այդ մէկը միակ սպառնալիքը չէ խմբագրութեան հասած։

*
**

ԷՐՏՈՂԱՆԻ ՅԱԻԱԿՑԱԿԱՆ ԱՑՑԵՐԸ

Վարչապետ Թ. Էրտողան Յունուար 24ի երեկոյեան յաւակցական այցեր տըւած է Հ. Տինքի ընտանիքին ու Պատրիարքարան։

Հ. Տինքի կինը Ռաքէլ ըսած է Էրտողանի. «Ինչո՞ւ այս դէպքը կը նմանի Տրապիզոնի մէջ կրօնաւոր Սանթորոյի դէմ գործուած ոճիրին։ Եթէ հետապնդեցիք զայն, Հրանդը մեռած չէր ըլլար այսօր։ Ինդրեմ, ձեր պարտականութիւնը կատարեցէք. գտէ՛ք Հրանդին ոճրագործը որպէսզի ուրիշներ ալ չմեռնին»։

Էրտողան համաձայն գտնուած է տիկին Տինքի եւ ըսած թէ ինք ալ նոյնքան յուզուած է։

Ապա վարչապետը պատրիարքարան գացած է, ցաւակցութիւն յայտնելու նաեւ Մեսրոպ Պատրիարքին։

*
**

ԱՑՈՒՀԱՆԴԵՐՁ ՀԱԿԱՀԱՅ ԼԱՐՈՒԱԾ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Ցաւակիպէս Պոլսոյ մէջ հակահայ մթնոլորտ մը բաւական զգալի է, Հ. Տինքի սպանութեան միահամուռ հակազդեցութենէն ետք։ Այնո՛ր սպանութեան վայրին վրայ հսկումը, այցերը, ծաղիկներու, մոմերու գետեղումը կը շարունակուի, թայց միւս կողմէն ազգայնամոլ տարրեր արդէն «Բոլորս Մէհմէտ-ենք» պաստառներով ցոյցեր կը փորձեն, լոզունգներ կ'արձակեն։

Սինոպի մէջ լրագրող մը դատախազութեան դիմած է «Բոլորս Հայ ենք» պաստառներուն պատճառով. ան պնդած է որ նման լոզունգ կը հակասէ 301րդ յօդուածին ու պահանջած է դատի տալ Հ. Տինքի յուղարկաւորութեան կազմակերպիչներն ու մասնակիցները...

Թրքական լրատուիւներ կ'ըսեն նաեւ թէ Յունուար 25ին Ազգ. ժողովին պատին վրայ ձգուած նոթ մը գտնուած է, նոյն «Թրքական վրիժառու Ջոկատ»ին ստորագրութեամբ ուր նոյնպէս կը քննադատուին «Բոլորս Հայ ենք», «Բոլորս Հրանդ ենք» լոզունգները ու կ'ազդարարուի որ որպէս ոճրագործ ու զինք դրդող հսկողութեան տակ առնուած երիտասարդները ազատ արձակուին։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՆՈՏԱՐ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Յունուար 24ին Վանաձորի մէջ իր աշխատասենեակին մէջ սպաննուած է 53 տարեկան նոտար Սոնիա Վերանեան։ Ֆանի մը ժամ ետք ձերբակալուած է ոճրագործը։ Կ'ըսուի թէ ան քրոջը հետ ժառանգական խնդիրներու հարցով հակադրուած է նոտարին ու սպաննած զայն։

*
**

ՌԱԶՄԱՎԱՐԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Յունուար 25ին Երեւանի մէջ բացումը կատարուած է Դրաստամատ Կանայեանի անունը կրող ռազմավարական հետազօտութիւններու հիմնարկին նորակառոյց չէնքին։ Պաշտպանութեան նախարար Ս. Սարգսեան իր ելոյթով չեշտած է բացումին բանակի 15ամեակին զուգադիպելու երեւոյթը. ըսած է թէ նման հիմնարկի գաղափարը ծնաւ երբ զօր. Կանայեանի աճիւնը Հայաստան փոխադրուեցաւ։

Հիմնարկին համար բարերարները 450 հազար տոլար տրամադրած են, յետագային ան կը գործէ պետութեան յատկացումով։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Լիբանանի կացութիւնը օրէ օր կը վատթարանայ եւ Յունուար 25ին անհրաժեշտ եղաւ լուսարձել հաստատել, քանի 4 մեռեալ եւ 152 վիրաւորներ եղած էին օրուան մէջ։ Փարիզի ժողովը կրցած էր ապահովել 6 միլիառ տոլարի մօտ օժանդակութիւն մը վերաչինելու համար Լիբանանի մէջ, ինչ որ իսրայէլեան օդանաւերը քարուքանդ ըրած էին։ Ֆրանսայէն զատ կարեւոր օժանդակու-

(Շար.ք Դ. էջ)

սուի երթայ ով որ "Թուրք եմ" չըսեր»։

*
**

Թուրքիոյ Ֆութպոլի դաշնակցութիւնը մերժած է Ատանայէն խումբի մը Կիրակի օրուան մրցումին գաղացողներուն թեւին սեւ երիզ կապելու, «Բոլորս Հրանդ ենք - Բոլորս Հայ ենք» պաստառներով դաշտ իջնելու եւ վայրկեան մը զոհ լրագրողին յիշատակին յարգանքի լռութիւն պահելու փափաքը։

*
**

Թուրքիոյ հանրապետութեան նախագահն ալ Յունուար 23ին ընդունելով Լեհաստանի նախագահը, չէ մոռցած այդ երկրին կողմէ Ցեղասպանութեան ճանաչումին հաչիւը հարցնելու։ Նախագահ Քացինսկի ալ յայտնած է. «Լեհաստանի մէջ ակներեւ զգայնութիւն կայ ցեղասպանութիւններու հարցին նկատմամբ եւ լեհ քաղաքական դէմքի մը համար շատ դժուար է ճանաչումի մը պարագային ժխտական դիրք գրաւել։ Լեհական Հորդարանին ճանաչումին մէջ չեշտուած է նաեւ լեհ ժողովուրդին Հայերու նկատմամբ ունեցած համակրանքը»։

ՀԱՑԵԻԹՈՒՐՔ ՍԱՀՄԱՆԱԳԼՈՒԽԻՆ ՇՈՒՐՋ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ֆիկարօ (Յունուար 26) հրատարակած է Պոլսոյ իր թղթակցին (Լօռ Մարչան) մէկ ամբողջաթուխնը ըստ որում գաղտնի բանակցութիւններ տեղի ունեցած են Հ. Տինքի յուղարկաւորութեան առթիւ Հայաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ։ Ցիշեցընելէ ետք թէ 260 քիլոմեթրնոց սահմանագլուխը փակ է 1993էն ի վեր, Լ. Մարչան կը գրէ թէ Հ. Տինքի սպանութիւնն է որ կրնայ վերջ տալ այդ կացութեան։

Ջորեքշաբթի, Յունուար 24ին, ցաւակցութիւնները ներկայացնելէ ետք Ակօսի խմբագրին ընտանիքին, Հայաստանի Արտաքին փոխ նախարարը առաջին քայլը ըրած է, «Հայաստանի փափաքն է առանց նախապայմանի դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատել։ Սյլ երկիրներ կապեր կը պահեն իրենց միջեւ հակառակ դժուարութիւններուն»։ Բայց կ'աւելցնէ թղթակիցը Արման Կիրակոսեան գաղջ ընդունելութիւն մը գտած է Էրտողանի կողմէ։ Ան ըսած է.— «Լուրջ գործ չըլլար արտայայտուիլ առանց դիտնալու Հայաստանի առաջարկութեան բովանդակութիւնը»։ Ա. Կիւլ աւելի ջերմ գտնուած է չեչտելով հանդերձ բանակցութիւնները սկսելու դժուարութիւնները։ «Ոչ մէկ թշնամութիւն ունինք, ըսած է, մեր դրացիին նկատմամբ, բայց, պէտք է բարեփոխէ իր ընթացքը մեզի հանդէպ»։

Ու կը յիշուին այդ խոչընդոտները։ Երեւան նախապայման չի դներ Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչումը, Անգարա կը պահանջէ որ Հայաստան ճանչնայ սահմանագիծը ճշդուած Լօզանի դաշնագրով 1923ին։ Կայ նաեւ Լ. Ղարաբաղը, քանի Թուրքիա սահմանը փակած էր այդ իսկ պատճառաւ։ Հակառակ այս բոլորին, Անգարայի կառավարութեան մէկ բարձրաստիճան պատասխանատուն 2 ժամ խօսած է Ա. Կիրակոսեանի հետ եւ ըստ թրքական աղբիւրին «չատ դրական, անհնախընթաց քայլ մըն էր երկկողմանի յարաբերութիւններուն մէջ»։ Միլլիյէթի մէջ, Հասան Ճեմալ կ'ուզէ որ Հ. Տինքի մահը «Հայաստանի հետ բարեկամութեան դուռը բանայ»։

ԾԵՐԱԿՈՑՏԻՆ ԱՌՋԵԻ ՅՈՑՑԸ

Հարիւր հոգինոց խումբ մը հաւաքուած էր Յունուար 25ին, պատասխանելով ՎԱՆ-ի կոչին. նպատակն էր Ծերակոյտը մղել ցեղասպանութիւնը պատժելի արարք հռչակող օրէնքը առանց ձգձգումի վաւերացնելու։ Յրուած թռուցիկներուն վրայ գրուած էր. «Օրէնքը որ անցեալ Հոկտ. 12ին քուէարկուեցաւ Ազգ. ժողովին մէջ, անկէ ի վեր կառավարութեան որոշումով խրած կը մնայ, առանց Ծերակոյտի օրակարգին առնուելու»։

Հ. ՏԻՆՔԻ ՎԵՐՋԻՆ ԵՐԿՈՒ ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԹԻՐԱԽ ԸՆՏՐՈՒԵՑԱՅ

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔ

Սկիզբի նոթ մը. վեց ամսուան դատապարտուեցայ «Թրքութիւնը անարգել»ու յանցանքով զոր երբեք չէի գործած: Հիմա *այլեւս* որպէս վերջին ճար, կը դիմեմ Մարդկային իրաւունքներու եւրոպական ատեանին: Մինչեւ Յունուար 17 փաստաբաններս դիմումս պիտի կատարեն, առ այդ դիմումնագրին կցելու համար դէպքերու զարգացումը պատմող գրութիւն մը ուզեցին ինձմէ: Ես ալ յարմար դատեցի հանրային կարծիքին հետ բաժնել թղթածրարին այս գրութիւնը: Որովհետեւ ինծի համար եւրոպական ատեանի վճիռին չափ, նոյնիսկ անկէ աւելի կարեւոր է Թուրքիոյ հանրութեան խղճին վճիռը: Եթէ այդ ատեանին դիմելու պարտաւոր չմնայի, հաւանաբար յաւիտեան կրնայի ինծի պահել բանի մը շաբաթ տեւելիք այս շարքին որոշ տեղեկութիւնները ու իմ հոգեվիճակս: Սակայն բանի որ հարցը այս կէտին հասաւ, կարծեմ լաւագոյնն է բոլոր պատահածները բաժնել ընթերցողին հետ...

***

Ոչ միայն զիս, ոչ ալ միայն Հայերը... այլեւ ամբողջ հանրային կարծիքը հետաքրքրող հարցումը որ յամառօրէն կ'ուղղուի, հետեւեալն է. «Գրեթէ բոլոր անոնց համար որոնց դէմ Թրքութիւնը անարգելու ամբաստանութեամբ 301րդ յօդուածով հարցաքննութիւն, կամ դատ բացուեցաւ, ձեւով մը թէքնիք կամ իրաւաբանական լուծում մը ճարուեցաւ եւ դատերը դատապարտութեան փուլէն առաջ, առաջին նիստերուն վերջ գտան, մինչ Հրանդ Տինք վեց ամսուան դատապարտուեցաւ. ինչո՞ւ»:

ԹԵԹԵՒԱԿԻ ՊՐԾՈՒՄՆԵՐ . . .

Ասիկա իրականութեան մէջ սբխալ նշում մը, կամ անհարկի հարցում մը չէ:

Եթէ կը յիշէք, Օ. Փամուքի պարագային տակաւին դատական նիստէն առաջ «ի՞նչպէս կարելի է դատը ջնջել» մտածումով հազար ճար փորձուեցաւ:

Ոմանց համար արդարութեան նախարարութենէն դատելու արտօնութիւն հարկաւոր էր. ուստի հոն հարցնել պէտք էր. այդպէս ալ եղաւ:

Արդարութեան նախարարը տեսնելով որ գնդակը իր բերդին կ'արձակուի, նեղը մնացածի դէրքէն մէկ կողմէն կրակ կը ժայթքէր Փամուքին, մէկ կողմէն ալ զինք յայտարարելու կը հրաւիրէր թէ այդպիսի բան ըսած չէ:

Հետեւանքը այն եղաւ որ Փամուքի դատին առաջին նիստը տեղի ունեցաւ եւ երբ այդ ընթացքին արձանագրուած վայրագ յարձակումներով Թուրքիա խայտառակուեցաւ ամբողջ աշխարհին առջեւ, երկրորդ նիստը որպէսզի նոյն ձեւով չընթանայ, անոր թուականէն առաջ դատը ջնջուեցաւ ու Փամուքի 301–ի արկածախնդրութեան թէքնիք լուծումով մը վերջ տրուած եղաւ:

Նոյն հոլովոյթին աւելի թեթեւ մեր տարբերակն ալ ապրուեցաւ է. Շաֆաքի դատին:

Դատին որուն մասին ահագին աղմուկ յարուցուեցաւ, առաջին նիստին իսկ, մինչ տակաւին Շաֆաք ներկայացած չէր ատեանին, վերջ տրուեցաւ: Այս թէքնիք լուծումներէն ամէն մարդ գոհ էր: Նոյնիսկ վարչապետ Էրտողան իրեն հեռաձայնով «Անցեալ ըլլայ» ըսաւ:

Նման «թեթեւակի պրծում»ներ բաժին եղան նաեւ լրագրող եւ ակադեմական ընկերներու որոնք «Հայկական համագումար»էն եւ իրենց դրածներով «Թրքութիւնը անարգել»ու ամբաստանութեան թիրախ եղան, իրենց դէմ դատ բացուեցաւ:

ԱՆՊԱՏԱՍԽԱՆ ՁԳՈՒԱԾԸ . . .

Զկարծուի թէ կը նախանձիմ այդ դատերուն այսպէս թեթեւութեամբ անցած–գացած ըլլալուն: Ընդհակառակը. այս դատերուն, կամ հարցաքննութիւններուն բացուելու երեւոյթին անգամ շատ ծանր փորձէք կ'ունենայ տուժողներուն համար եւ ես լաւատեղեակներէն մէկն եմ թէ այդ դատերու թիրախ ընկերներուս ապրած անարդարութիւնը որքա՛ն ծանր կը կշռէ. նոյն ատեն ատիկա անոնց հետ բաժնողներէն մէկն եմ:

Իմ հարցս հարցապնդել ու պատասխան բերել է այն կէտին թէ ինչո՛ւ անոնց դատերուն ցոյց տրուած մտահոգութիւնն ու փոյթը զլացուեցաւ Հ. Տինքի դատին:

Արդարեւ տեսանք որ այդ թեթեւակի պրծումները բաց դուռ մը հանդիսացան կառավարութեան եւ 301–ը ջնջելու Եւրոպական միութեան ճնշումին դէմ «աղուոր արդիւնքներով» այդ կիրարկումները օրինակ ցոյց տրուեցան. սակայն միակ օրինակը ուր կառավարութիւնը 301ի առընչութեամբ ձեռքերը կապուած մնաց ու որեւէ պատասխան չունեցաւ Եւրոպական միութեան, Հ. Տինքի դատապարտումը եղաւ:

Երբ նիւթը առընչուեցաւ այդ դատին, լեզուները կղպուեցան:

Իրա՛ւ. «Մինչ գրեթէ բոլոր անոնց համար որոնց դէմ Թրքութիւնը անարգելու ամբաստանութեամբ 301–ով հարցաքննութիւն կամ դատ բացուեցաւ, ձեւով մը թէքնիք կամ իրաւագիտական լուծում մը ճարուեցաւ ու դատը դատապարտումի փուլէն առաջ, տակաւին առաջին նիստերուն աւարտեցաւ. իսկ Հ. Տինք ինչո՛ւ վեց ամսուան դատապարտութեամբ մը, որով ի վերայ ամենայնի, ոչ մէկ յանցանք գործած էր»:

ՀԱՅ ԸԼԼԱԼՈՒՍ ԴԵՐԸ

Այո՛, պատասխանին բոլորս պէտք ունինք: Յատկապէս ե՛ս:

Ի վերջոյ այս երկրին մէկ քաղաքացին եմ եւ անպայման կ'ուզեմ բոլորին հաւասար ըլլալ:

Հայ ըլլալուս պատճառով անկասկած մինչեւ այսօր թիրախ եղայ շատ մը ժխտական խորականութեան:

Օրինակ, 1986ին երբ Տէնիզլի գաղթականութ ամսուան զինուորական ծառայութիւնս կատարելու, երդման առարողութենէն ետք բոլոր ընկերակիցներուս խմբապետի աստիճան տուին, միայն զիս ձգեցին որպէս պարզ, շարքային զինուոր:

Երկու զաւակի հայր հասած մարդ էի, թերեւս պէտք էր կարեւորութիւն չտայի: Յաւելեալ, ատիկա որոշ հանգստութիւն կ'ապահովէր ինծի: Հերթ պիտի չպահէի, դժուար պարտականութիւններ չունենայի:

Սակայն, շատ ծանր տարի այդ խորութիւնը: Հանդիսութենէն ետք մինչ ամէն մարդ իր ընտանիքին հետ պահուն երջանկութիւնը կը բաժնէր, թիթեղէ հիւղակին եաին երկու ժամ առանձին լալս երբեք չեմ կրնար մոռնալ:

Մինչեւ այսօր յիշողութեանս մէջ վէրք է մեր ջոկատավարին զիս սենեակը կանչելով «Մի՛ յուզուիր. երբ հարց մը ունենաս, եկո՛ւր» ըսելը:

301–ով դատուիլ, անպարտ հրդեհակուիլ, կամ դատապարտուիլ, զինուորական ատեանի մը տուչութիւն չէ անշուշտ:

Հետեւաբար երբեք չեմ լծուիր «Քանի որ անոնց չորուեցաւ, ինծի ալ պէտք չէր տրուէր», կամ մանաւանդ՝ «քանի որ ինծի տրուեցաւ, անոնց ալ պէտք է տրուէր» տրամաբանութեան:

Սակայն, պէտք է խոստովանիմ որ որպէս խորականութեան թիրախի փորձառութեամբ խմորուած, մէկը, մտայնն անդրադարձս երբեք չդադրեցաւ սա հարցումը ուղղելէ:

«Հայ ըլլալս դեր ունեցա՞ւ այս արդիւնքին մէջ»:

ԳԻՏՑԱԾՆԵՐՍ ՈՒ ԿՌԱՀԱԾՆԵՐՍ

Հարցումին դէմ գիտցածներս ու կռահածներս մէկտեղելով կարելի պատասխան մը ունիմ բնականաբար:

Սպէս կ'ամփոփուի ան. ոմանք վճռեցին ու «Սա Հրանդ Տինքն ալ այլեւս սկսաւ չափը անցընել... պէտք է այդ չափը գիտցնել իրեն» ըսին ու չարժման անցան:

Կ'ընդունիմ՝ անձս ու հայկական ինքնութիւնս չատ կեդրոնական դէրքի վրայ զետեղող պնդում է ասիկա: Կարելի է ըսել որ կը չափազանցեմ: Բայց, այսպէս է իմ հոգեկան ընկալումս... Ունեցած տուեալներս ու ապրածներս այլընտրանք չեն ձգեր ինծի:

Ուստի պարտականութիւն կը նկատեմ բոլոր ապրածներս ու կռահածներս ձեզի փոխանցել: Մնացածը ձեր գիտնալիք բանն է:

ԹԷ ԻՆՉՊԷ՛Ս ԳԻՏՑՈՒՑԻՆ ՁԱՓՍ

Նախ փոքր բացատրութիւն մը Հ. Տինքի «չափը անցընելուն» մասին.

Տինք արդէն բաւական ատենէ ի վեր ուշադրութիւն կը գրաւէր, կը վրդովէր:

1996էն, «Ակօս»ը հիմնելէն ի վեր մինչ հայ համայնքին հարցերը կը պարզէր, իրաւունքները կը պահանջէր, կամ անոր պատմութեան մասին թրքական պաշտօնական թէզին ոչ հաճելի ի՛ր կեցուածքը ցոյց կու տար, երբեմն կը պատահէր որ հօչիկէն վեր ելլէր. սակայն, բաժակր յորդեցնող բուն կաթիլը եղաւ 2004 Փետր. 6ին «Ակօս»ի մէջ լոյս տեսած «Սպիհա Կէօքչէն»ի լուրը:

Տինք ստորագրութեամբ ու «Մա թուն Սապիհային գաղտնիքը» խորագիրով հրատարակուած լուրը տեղ կու տար Կէօքչէնի հայաստանցի աղգականներուն, որոնք կը պընդէին թէ Ա.Թաթիւրքի հոգեզաւակը՝ Ս. Կէօքչէն իրականութեան մէջ որբանոցէն առնուած հայ որբ մըն էր:

Երբ այս լուրը «Ակօս»էն արտատպուեցաւ Թուրքիոյ ամէնէն չատ ծախուած թերթին՝ «Հիւրրիյէթ»ի մէջ, 2004 Փետր. 21ին, որպէս գլխաւոր նիւթ, ամբողջ Թուրքիան ցնցուեցաւ:

Աւելի քան 15 օր բոլոր քրոնիկագիրները լուրին մասին դրական, ժխտական մեկնաբանութիւններ տորագրեցին, զանազան դիրքերէ տարբեր յայտարարութիւններ եղան:

Սպայակոյսը լուրը տուողներուն կը հակազդէր հետեւեալ յայտարարութեամբ. «Նման խորհրդանիշ, ի՛նչ նպատակով ալ եղած ըլլայ, վիճարկումի նիւթ ընել յանցանք է ազգային ամբողջականութեան եւ հաւաքական խաղաղութեան առումով»:

Ըստ անոնց լուրը հրապարակողները յեղին մտածումներու տէր էին. կը ջանային թուրք կնոջ առասպելականացած տիպարին ու խորհրդանիշին վերածուած մէկը յանկարծ մերկացնել իր թրքութենէն ու այդ ինքնութեան մէջ ցնցում մը յառաջ բերել:

Ո՞վքեր էին այս անոպանները. ո՞վ էր Հ. Տինք:

Պէտք էր իր չափը գիտցնել իրեն:

ՀՐԱԻԷՐ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԶՐՈՑՅԻ

Սպայակոյսի յայտարարութիւնը Փետրուար 22ին հրապարակուեցաւ:

Տունս էի, հեռատեսիլի լուրերէն մտիկ ըրի երկարաչունչ յայտարարութիւնը:

Այդ գիշեր հանգիստ չէի: Կը նախազգայի թէ յաջորդ օրը անպայման բաներ մը պիտի պատահէին: Արդարեւ փորձառութիւնս ու նախազգացումներս զիս չխաբեցին:

Յաջորդ առաւօտեան կանուխ ժամերուն հեռաձայնս հնչեց:

Պոլսոյ կուսակալին օդնականներէն մէկն էր: Խիստ ոճով մը հրահանգեց նիւթին մասին փաստաթուղթերս առած իր քով երթալ:

Երբ հարցուցի թէ «Այս հրաւէրը ի՞նչ նպատակով կ'ուղղուէր», պատասխանեց. «Զրուցելու եւ ձեր փաստաթուղթերը տեսնելու»:

Փորձառու լրագրող բարեկամներու հեռաձայնեցի, հարց տալով թէ ի՛նչպէս պէտք էր մեկնաբանել այդ հրաւէրը:

Թելադրեցին հետեւեալը. «Նման ղրոյցներ ընթացիկ չեն, ոչ ալ օրէնական գործընթաց. այսուհանդերձ կ'ըլլայ որ ունեցած փաստաթուղթերովդ ընդառաջես հրաւէրին»:

ՈՒՇԱԴԻՐ ՊԵՏՔ Է ԸԼԼԱՑԻ

Ցանձնարարութեան անսացի ու փաստաթուղթերովս գացի կուսակալի օդնականին քով:

Բաւական նրբանկատ էր օդնականը:

Երբ ներս հրաւիրեց զիս, սենեակին մէջ մէկը կին երկու հոգի եւս կային: Փափկանկատութեամբ ըսաւ թէ անոնք իր մերձաւորներն էին եւ հարց տուաւ թէ անպատեհութիւն կը տեսնէի՞ մեր ղրոյցին անոնց եւս ներկայ գտնուելուն:

Պատասխանելէ եառ թէ չէի տեսներ, երբ կը նստէի, արդէն ըմբռնած էի մթնոլորտին փափուկ բնոյթը:

Անսպասելի կերպով խօսք առաւ կուսակալի օդնականը.

«Պրն. Հրանդ, դուք փորձառու լրագրող մըն էք: Պէտք չէ՞ որ աւելի ուշադիր ըլլաք ձեր լրատուութեան մէջ: Յետոյ, նման լուրերու ի՞նչ պէտք կայ: Տեսէ՛ք, ի՛նչպէս տակն ու վրայ եղաւ մթնոլորտը: Ո՛չ, մենք ձեզ կը ճանչնանք, բայց փողոցի մարդը ի՞նչպէս ճանչնայ: Կրնայ կարծել որ նման լուրեր այլ նպատակով կու տաք: Նայեցէ՛ք, սա ձեռքի թղթածրարս կը տեսնէ՞ք: Պատրիարքին դիմումը կարճ, որոշ կայքէջերու վրայ հայկական կարգ մը հաստատութիւններու դէմ անպատասխանատու մարդիկ ահաբեկչութիւն համարելի նախաձեռնութիւններու դիմել կը փորձեն եղեր: Մենք փնտռեցինք ու գտանք զիրենք Պուրսայի մէջ ու ի վերջոյ արդարութեան յանձնեցինք: Բայց նայեցէ՛ք, փողոցները ի՛նչ տեսակ մարդոցմով լեցուեցան: Պէտք չէ՞ աւելի ուշադիր ըլլայ այս տեսակի լուրերու»:

Կուսակալի օդնականին այս յա-

ՎԵՐՋԻՆ ՏԱՍՆԸՄԷԿԵԱՆԸ

ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Իր սպանութիւնը անակնկալ մը չէր: Անակնկալ մը չէր մանաւանդ Թրքական իշխանութիւններուն համար, որոնք չորս տարիէ ի վեր կը պատրաստուէին անոր պատանքը ձեւելու, չարաթէ չարաթ, ամիսէ ամիս, տարիէ տարի: Դաւին գործադրութիւնը նոյնիսկ նախատեսուածէն աւելի ուշացաւ:

Ըսենք պարզօրէն. Հրանդ Տինք գոհ գնաց պետական ահաբեկչութեան: Անոր մահավճիռը ստորագրած էր Թրքական օրէնքը, որ Թիւ մը ունէր, Յօդուած 301, եւ որ հարատ վիժուկն էր Թրքական բռնատիրութեան եւ ցեղապաշտութեան, այլ բնաւ՝ մարդկային արդարադատութեան: Դատական ատեաններուն գիշատիչ հետապնդումը կանգ չառաւ տարիներու երկայնքին, որպէսզի մարդկային խղճմտանքի եւ խօսքի ազատութեան այս անսրդող պաշտպանը Թուրք հանրութեան ցոյց տրուի որպէս վտանգաւոր բարիա մը, երկրին եւ Թրքականութեան Թշնամի, դաւաճան:

Ոճիրին մեղսակից են – բացի փաղանգ մը ազատական մտաւորականներէ – Թուրք բոլոր պետական մարդիկը, ղեկավարները, կուսակցութիւնները, բոլոր անոնք՝ որոնք այսօր իրարու հետ մրցումի ելած են դատապարտելու համար անասելի ոճիրը: Երկրին այսօրուան, երէկի եւ վաղուան առաջնորդները ոչինչ ըրին երբ «Ակօս»ի խմբագիրին չուրջ կը սեղմուէր վտանգաւոր օղակը, մատ չշարժեցին մաքրելու համար տակաւ ապականող անչընչելի օդը: Աւելին՝ անոնցմէ ոմանք հրապարակաւ թափեցին իրենց ատելութիւնը, իրենց թափելով կրակին վրայ: Քաղաքական ոճիրի մը գործադրութեան յարմարագոյն եղանակը կը կայանայ մթնոլորտի թունաւորումը: Ամբոխային կիրքերու հրահրումը գետին կը պատրաստէ յոռեգոյն արարքներու: Երբ գետինը պատրաստ է, կարելի է ըսպասել որ ծայրայեղական մը, պարզամիտ մը կամ թէ «հիւանդ» մը մղուի սպասելի ոճրագործութեան, ծառայելով որպէս գործիք խմբակցութեան մը: Հակառակ պարագային, պետական մահուան ջոկատները եւ ստուերային իշխանութիւնները, որոնք միշտ գործօն եղած են Թուրքիոյ մէջ, իրենք կը ստանձնեն մաքրագործական ազգային առաքելութիւնը:

«Ակօս»ի խմբագրին անսերելի յանցանքը նկատուեցաւ Հայկական ցեղասպանութիւնը ծածկող Թրքական մութ վարագոյրը ճեղքելու իր աշխատանքը, յաչս աշխարհի, բայց մանաւանդ՝ Թուրք ժողովուրդին: Եւ չներուեցաւ իրեն: Ինք կը զոհուի՝ ժամանակակից կարգ մը այլախոհ Թուրք մտաւորականներէն, որոնց գրութիւններուն կամ գործերուն մէջ Ապրիլեան Եղեռնը կամ ջարդերը, այս կամ այն ձեւով, յիշատակուած էին, սակայն անոնցմէ ոչ ոք չէր դատապարտուած դատարանին մէջ: Հայ խմբագրին պարագան տարբեր էր: Անով Թրքական արդարադատութիւնը իր կեռ ժանիքը ցոյց տուաւ գլխէն զարնելու համար բարձրացող ճշմարտութեան հարազատ ձայնը, որ էր բիւրաւոր մեր նահատակներուն, որոնք վերջնականօրէն մեռած – Թաղուած – մոռացութեան տրուած կը նկատուէին Օսմանեան կայսրութեան յաջորդական ժառանգորդներուն կողմէ: Թուրք դատաւորը գիտակից էր իր դերին, երբ յանուն «Թուրք ազգին», վեց ամիս առկախեալ պատիժ կ'արձակէր ընդդէմ «Թրքական ինքնութիւնը անարգող»ին, մինչ դատարանին մէջ չզղթայազերծ Թուրք ամբոխը փրփրելա կը նզովէր այս «դաւաճանը»: Ազատում չկար: Այս տարի դարձեալ հայ մտաւորականին կը սպասէր նոր դատավարութիւն մը: Ֆիզիքական ահաբեկումէն առաջ, կը կիրարկուէր հոգեբանական չարչարանքը, անդադրում հետապնդուածի մտալկումը, որուն պերճախօս պատկերացումը կը կազմեն եղերաբախտ զոհին նախավերջին մէկ գրութեան սա տողերը. «Հոգեվիճակը նման է մտահոգ աղաւնիի մը... կը նայիմ չուրջս աչ ու ձախ, առաջ և ետեւ որքան որ կարելի է: Գլուխս նոյն ձեւով կը բանի»: Իսկ վերջին գրութեամբ կ'ակնարկէր իր համակարգիչին, որ կը յորդէր իր դէմ եղած ատելախանձութեամբ եւ մահուան սպառնալիքներով, եւ հակառակ ոստիկանութեան իր տեղեկատուութեան, ոչ մէկ պաշտպանութիւն տրուած էր:

Հրանդ Տինք այն հազուագիւտ մտաւորականներէն էր, չափաւոր, տրամաբանող, գիտակից, պատասխանատուութեան տէր, որուն Թուրքերը առնուազն նոյնքան պէտք ունէին որքան, իմաստով մը, Հայերը: Մէկը որ բարձրաձայն ըսէր՝ «Ես հա՛յ եմ եւ Թուրքիացի»: Ան իտէալ խօսակիցն էր, զոր իբր Թուրքը կը փնտռէր Հայուն մէջ: Խիզախութեամբ կը պաշտպանէր Մեծ Եղեռնը յայտարարելով. «Անչուշտ Թէ ցեղասպանութիւն է, քանի հետեւանքը կը բնորոշէ եղածը: Կրնաք տեսնել որ ժողովուրդ մը, որ այս հողերուն վրայ ապրած է չորս հազար տարի, անհետացած է»: Սակայն նոյնքան անկախօրէն կը յայտնէր իր տարակարծութիւնը հայկական կարգ մը նախաձեռնութիւններու պարագային, երբ կը խորհէր որ անոնք նպաստաւոր չեն Թուրքերու հետ հասկացողութեան, երկխօսութեան եւ մերձեցումի: Գիտէր Թէ դժուարին տարի մըն է որ իրեն կը սպասէր, «դատավարութիւնները պիտի չարունակուին, նորեր պիտի սկսին, ո՛վ գիտէ նոր անարդարութիւններու դէմ յանդիման պիտի հանեն», այսուհանդերձ՝ կը հաւատար որ Թրքական հետապնդումները որքան ալ տաժանելի կ'ըլլային, ինք պիտի վերապրէր այս փորձութենէն: Մի՛ամիտ չէր, այլ լաւատես:

Մի՛ամիտը եւ անպատասխանատուն արտասահմանի, մասնաւորաբար Մի՛ացեալ Նահանգներու այն հայ անհատներն են, կուսակցական Թէ չէզոք, որոնք հազիւ Թէ կրնան ինքզինքին ներկայացնել, բայց օգտուելով մեր ազգային կեանքին մէջ կեդրոնական ուժի մը ահաւոր պակասէն, հրապարակ կ'ելլեն Թուրք դէմքերու հետ «հանդիպումներու», «խորհրդակցութիւններ»ու գաւեշտը խաղալու, առանց անդրադառնալու Թէ այս անհաւասար խաղը, ինքնախաբէութիւնը, չատոնց դադրած ծիծաղելի ըլլալէ, կը վնասէ հայութեան եւ Հայ դատին:

Անցեալ դարու Ապրիլ 24ի օր մը, Օսմանեան իշխանութիւնները մէկ գիշերուան մէջ հաւաքեցին Պոլսոյ հայ ամբողջ մտաւորականութիւնը, գլխահատ ընելու համար Արեւմտահայութիւնը: Անոնք կոչուեցան Ապրիլ Տասնըմէկեաններ, հին տոմարով: Այդ սեւ Թուականէն 92 տարիներ ետք, ուրիշ պոլսահայ մտաւորական մը ունեցաւ նոյն սեւ ճակատագիրը, ու գնաց միանալու զոհերու ընտրանիին: Ինք մարտիրոսացաւ հայկական ինքնութեան ճամբուն վրայ, որ էր ճանաչումը Հայկական ցեղասպանութեան, միւս իրաւունքներու կողքին – մարդկային, քաղաքացիական, խղճմտանքի եւ խօսքի ազատութիւն:

Այս ոճիրը յստակ պատկերացումը կու տայ նաեւ Թուրքիոյ ընդհանուր անժողովրդավար կացութեան, եւ մասնաւորաբար Հայկական հարցին հանդէպ իր անտեղիտալի, օսմանեան դիրքին: Երկու պարագաներուն ալ դեռ երկա՞ր տարիներ պէտք պիտի ըլլան, որ ան սկսի ընդունիլ եւ մարսել մարդու իրաւունքներու համաչխարհային ընկրկունքները եւ Մեծ Ոճիրը, դառնալու համար, ինչ որ մենք կը կոչենք, ժողովրդավար պետութիւն: Ցնորատեսութիւն չըլլայ, Թերեւս, խորհիլը նաեւ Թէ դէպի այդ երանելի օրը առաջնորդող լուսաւոր դէմքերէն մէկը ըլլայ այս վերջին Ապրիլմէկեանը – Հրանդ Տինք:

Պոսթըն

ՍՏԱՅԱՆ

ՀԱՅ ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԵՆՐԻԿ ԲԱԽՋԻՆԵԱՆ

Երեւան 2006 (տպագրութիւնը հովանաւորած է Փարիզի Էսաեան Սանուց միութիւնը)

ռաջարանով սկսած զրոյցին սենեակի հիւրերէն այրն ալ մասնակցեցաւ ու այլեւս ոչ ոքի խօսքի կարգ ձգեց:

Կուսակալի օգնականին ըսածները աւելի յստակ ոճով անգամ մըն ալ ան կրկնեց:

Կը յանձնարարէր ուշադիր ըլլալ, ետ կենալ երկրին ու մթնոլորտին լարում պատճառելիք քայլերէ.

«Ձեր որոշ գրութիւններէն, նոյնիսկ երբ համաձայն չըլլանք ձեր ոճին, կրնանք հասկնալ Թէ գէշ նպատակ չունիք. բայց ամէն մարդ կրնայ այդպէս չհասկնալ ու կրնաք հանրութեան հակազդեցութեան Թիրախ ըլլալ» ըսելով կրկին ու կրկին կ'աղաչաբարէր:

Իսկ ես զոհացայ բացատրելով Թէ ի՛նչ նպատակով տուած էի լուրը:

Առաջինը՝ ես լրագրող էի ու խնդրոյ առարկայ լուրը չէր կրնար լրագրող մը անտարբեր ձգել:

Երկրորդը՝ Հայկական հարցը փոխանակ միշտ մեռածներուն առընչելու, կ'ուզէի փորձել քիչ մըն ալ մնացողներուն եւ ապրողներուն առընչութեամբ նիւթ ընել:

Սակայն կը տեսնէի որ մնացողներուն առընչելով խօսիլ այդ մասին, աւելի՛ դժուար էր:

Սենեակէն դուրս ելլելու պահուս անդրադարձայ Թէ տարած փաստաթուղթերս տեսնելու, կամ առնելու համար պնդած իսկ չէին: Ես յիշեցուցի Թէ կ'ուզէի՞ն զանոնք եւ տուի:

Զրոյցին նիւթէն արդէն յայտնի էր Թէ զիս ի՛նչ նպատակով հոն կանչած էին:

Պէաք էր չափս գիտնայի... ուշադիր ըլլայի... հակառակ պարագային լաւ չէր ըլլար:

ԱՅԼԵՒՍ ԹԻՐԱԽԻՆ ՎՐԱՑ ԷԻ

Իրաւ ալ վերջը լաւ չեղաւ:

Կուսակալութիւն կանչուելուս յաջորդ օրուընէ սկսեալ չատ մը Թերթերու բազմաթիւ քրոնիկագիրներ հայկական ինքնութեան նիւթով գրած փորձագրութիւնները հանեցին «Թուրքէն պարպուելիք այդ Թունաւոր արիւնին փոխարինելու կոչուած անարատ արիւնը կը գտնուի Հայերու Հայաստանին հետ հաստատելիք ազնուական երակին մէջ» նախադասութիւնը եւ միասնական Թափով մը սկսան գրել Թէ ատով Թուրքի Թշնամութիւն կ'ընէի: Այդ հրապարակումներուն հետեւեցաւ Փետր. 26ին Պոլսոյ ազգայնական օճախներու Պոլսոյ նահապետին գլխաւորութեամբ խումբի մը «Ակօս»ի առջեւ գալով անձիս դէմ լոզունգներ արձակելն ու ըսպառնալիքները:

Ոստիկանութիւնը նախապէս տեղեակ էր ցոյցին: «Ակօս»ի խմբագրատան մէջ ու զրան առջեւ հարկաւոր միջոցներուն դիմեց:

Տեղեակ պահուած էին հեռատեսիլի բոլոր կայաններուն եւ Թերթերուն Թղթակիցներն ալ. բոլորն ալ «Ակօս»ի առջեւն էին:

Խումբին լոզունգները չատ յստակ էին. «Կամ սիրէ, կամ լքէ», «Անկո՛ւմ ԱՍՄԱԼԱ–ն», «Գիչեր մը յանկարծ կրնանք գալ»:

Խումբին պարագլուխ Լ. Թէմիլի ելոյթը ամենայն յստակութեամբ կը մատնանչէր Թիրախը. «Հ. Տինք այսուհետեւ ամբողջ մեր զայրոյթին, ատելութեան Թիրախն է. մե՛ր Թիրախը»:

Խումբը իր ցոյցէն ետք ցրուեցաւ: Բայց ո՛վ գիտէ ինչ էր պատճառը որ ո՛չ այն օրը, ո՛չ ալ յաջորդ օրը հեռատեսիլի որեւէ կայան (բացի Քանալ 7էն), որեւէ Թերթ (բացի «Իօզկիւր Կիւնտէմ»էն) լուրին արձագանգեց:

Ցայտնի կ'ըլլար որ այն ուժը որ ցուցարարներու խումբը ղրկած էր «Ակօս»ի դրան առջեւ, յաջողած էր այդ բացառական տեսարանէն եւ լրատուական մարմիններէն ետք մամուլն ու լրատուականներէն ալ սանձել:

ՎՏԱՆԳԻՆ ՇԵՄԻՆ ՎՐԱՑ

«Ակօս»ին առջեւ նման ցոյց մը եւս քանի մը օր ետք տեղի ունեցաւ, իրենք զիրենք «Հայկական անհիմն պնդումներու դէմ պայքարի դաշնակցութիւն» մկրտած խումբի մը կողմէ:

Ցետոյ չըլլանաւութեան մտան փաստաբան Ֆ. Քէրինչսիզ եւ անոր նախագահած Իրաւագէտներու միութիւնը որոնք մինչ այդ որեւէ ժողովրդականութիւն չունէին: Քէրինչսիզ եւ ընկերները Շիշլիի դատախազութեան մօտ մեղադրեցին զիս: Անոնց դիմումով զարկ տրուեցաւ 301րդ յօդուածի դատերուն որոնք բոլորովին վարկաբեկեցին Թուրքիան: Ինչ կը վերաբերի ինծի, նոր ու վտանգաւոր հոլովոյթ մը քայլ կ'առնէր:

Ճիշդ է որ ամբողջ կեանքիս ընթացքին միշտ վտանգներու չուրջը դարձած էի:

Կա՛մ վտանգները զիս չատ սիրած էին, կամ ես՝ վտանգները...

Ու ահա՛ կրկին անդունդին եզրին էի: Դարձեալ մարդիկ կը հետապնդէին զիս:

Կը նախազգայի զանոնք:

Եւ չատ լաւ գիտէի Թէ անոնք Քէրինչսիզի խմբակով սահմանափակուած ու միայն անոնցմէ բաղկանալու չափ պարզ ու նչմարելի չէին:

Հ. Տ.

ՀԱՅ ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԵՆՐԻԿ ԲԱԽՋԻՆԵԱՆ

Երեւան 2006 (տպագրութիւնը հովանաւորած է Փարիզի Էսաեան Սանուց միութիւնը)

(Շար. Ա. էջէն)

Թիւնները ապահովեցին Սաուտի Արաբիա (1,1 միլիառ տոլար), ԱՄՆ (770 միլիոն տոլար), Արաբական դրամական Ֆոնտը, Համաշխարհային Դրամատունը, Եւրոպական Միութիւնը, Արաբական իշխանապետութիւնները, նեաւ Իտալիա, Գերմանիա, Մեծն Բրիտանիա: Ասոք առնելով ՄԱԿ-ի նոր քարտուղարը՝ Պան Քիմոն չեշտած է թէ անհրաժեշտ է ՄԱԿ-ի թիւ 701 բանաձեւին գործադրութիւնը, որ կը նախատեսէ նաեւ Շեպաայի ագարակներու կարգավիճակին փոփոխութիւնը (փոքրիկ հողամասը գրաւած է Իսրայէլի կողմէ):

ՊԱՂՏԱՏԻ Քարատա թաղամասին մէջ, Յունուար 25ին, քամիքազ մը պայթեցուցած է իր թակարդ կառքը, որու հետեւանքով 25 հոգի մեռած է 56 հոգի ալ վիրաւորուած:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ արտաքին գործերու նախկին նախարարներէն միջազգային հրշնակներու ծանօթ քաղաքական դէմք Իսմայիլ Ճէմ մահացած է:

ՄԱԿ-ի նոր ընդհանուր քարտուղարը՝ Պան Քիմոն առաջին սխալ մը գործած է Յունուար 24ին կոչ ընելով յոյն եւ թուրք կիպրացիներուն որ գործադրեն անցեալ տարուան համաձայնագիրը վերսկսելու համար խօսակցութիւնները կըզգիպին վերամիացման համար, չհետեւելով այդ համաձայնագրին կարեւորութիւնը երկու երկիրներուն համար:

ՍԻԱ-ի նախկին ղեկավարը՝ Հոուըրտ Հընթ մեռաւ 88 տարեկանին թոքատապի հետեւանքով: Իր անունը կապուած է գլխաւորաբար Նիքսընի տապալումը պատճառող Ուաթըրկէյթի: Մայամիի գուպայական շրջանակներու մէջ է որ գտած էր Ուաթըրկէյթի «աւազակները», որոնք Նիքսընի հրաժարումը պարտադրեցին:

ՎՐԱՅԱԿԱՆ գաղտնի սպասարկութիւնները ձերբակալած են չահատակութիւն ընող Ռուս մը, որ կը ջանար 100 կրամ հարստացած իւրանիում ծախել, սահմանուած հիւլէական ռումբ պատրաստելու: Այս պատահարը մտահոգած է ոչ միայն Վրացիները, այլեւ Ամերիկացիները, որոնք զօրավիդ են Վրաստանի, վարչակարգին փոփոխութենէն ի վեր:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Լիւսի Ճէզվէճեան, զաւակները, թոռներն ու ծոռները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, փոխան ծաղիկի նուէրներով թէ զրաւոր յաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր և տատին՝

ՊՕՐՃ ՃԷԶՎԷՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՑՍԱԿԻ

Հրանդ Տինքի յիշատակին Պ. Գեղամ Նիկողոսեան 100 Եւրօ կը նուիրէ «Ծառայ»ին:

Ouverture de printemps en Egypte

La Paroisse Catholique Arménienne de Paris
organise un voyage en Egypte
de 10 jours
du 21 au 31 mars
avec Visite du Caire
et Croisière sur le Nil
en hôtel ou cabine 4* (en chambre double) et pension complète

Inscription et informations :
01 44 59 23 50
Prix estimatif : 1.210 Euros -
Nombre de places limité -
Inscriptions recommandées

APRES LES FUNERAILLES DE HRANT DINK CONFERENCE DE PRESSE DE LA DELEGATION DU CCAF

COMMUNIQUE

Dès l'annonce de l'assassinat de Hrant Dink le vendredi 19 janvier 2007, le CCAF a décidé d'envoyer une délégation à Istanbul pour présenter ses condoléances à sa famille et à ses amis, partager la douleur de la communauté arménienne de Turquie et témoigner sa solidarité avec tous les citoyens turcs qui l'ont soutenu dans ses combats et ses espoirs.

La délégation du CCAF est arrivée à Istanbul le lundi 22 janvier dans la soirée et en est repartie le lendmain, le mercredi 24 janvier, après avoir représenté les associations membres aux funérailles.

La présence d'un cortège de plus de 150.000 personnes, la gravité avec laquelle le défilé de ses amis et sympathisants s'est déroulée, le message de paix de sa famille, les messages d'espoir des participants ont fait de ce 23 janvier 2007 une journée historique qui pourrait marquer un tournant dans la société turque.

La délégation du CCAF rendra compte de cet événement au cours d'une :

Conférence de presse
sur le déroulement des funérailles
de Hrant Dink
Le samedi 27 janvier
à 11 heures 30
dans les locaux de l'UGAB
118 rue de Courcelles — 75017 Paris
métro : Courcelles

Cette conférence de presse est ouverte au public.
Pour toute information complémentaire:
René Dzagoyan,
Portable : 06 08 60 48 09
Mail : dzago@wanadoo.fr

Ա. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Սուրբ Սարգիս
ՇԱԲԱԹ, փետրուար 3
Տօն է Սուրբ Սարգիսի
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ԲՀՆԱՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Les activités du mois de Février du
CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP

MARSEILLE

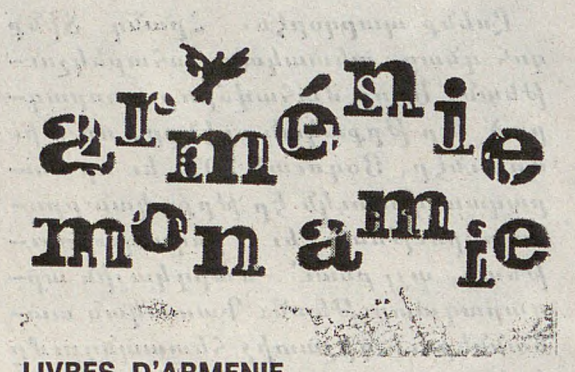
Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

L'ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

— **CONCERT DU CHOEUR SAHAK-MESROP**
Vendredi le 2 à 20h30 en l'église de Bouc-Bel-Air

— **CONCERT DU CHOEUR SAHAK-MESROP**
Samedi le 3 à 20h30 en la Basilique de Saint-Raphaël
(Concert reporté du 6 janvier au **3 février).**
Direction : Khatchig YILMAZIAN — Au piano : Juliette YILMAZIAN;
Solistes : Ani Conquet — Antranik Minassian — Ardaroun Khoudatian
Noubarig Derminassian.

— **CONFERENCE — le Dimanche 25** à 16 heues :
«LES ARMENIENS, MARSEILLE ET LA PROVENCE»
par le Dr. Albert KHAZINEDJIAN,
au Centre Culturel Sahak-Mesop — 339 avenue du Prado - Marseille 8e
—— Entrée libre ——

LIVRES D'ARMENIE
Collections de la Bibliothèque de France

Exposition
30 janvier — 25 mars 2007
Crypte
BnF — Site Richelieu
58 rue de Richelieu
75002 Paris
Du mardi au samedi 10h-19h
Dimanche 12h-19h
Fermé lundi et jours fériés
Entrée libre
Commissariat :
Annie Vernay-Nouri,
conservateur au département des Manuscrits

Publication
Livres d'Arménie
Collections de la Bibliothèque nationale de France
par Annie Vernay-Nouri
Editions de la BnF
140 pages — 16,5 × 24 cm
80 illustrations couleurs
35 Euros
Ouvrage réalisé grâce au soutien financier de la Fondation Calouste Gulbenkian

***

SARKIS
AU MUSEE BOURDELLE
18 rue Antoine-Bourdelle, 75015 Paris

« INCLINAISON »
jusqu'au 3 juin

Exposition ouverte tous les jours sauf les lundis et jours fériés de 10h à 18h.

***

EXPOSITION

«Les 12 Capitales d'Arménie»
à la Conciergerie
2 Boulevard du Palais
75001 PARIS
Du 15 décembre 2006
au 18 mars 2007

***

Aïvazovski, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 28 mai, Musée de la Marine (Place du Trocadéro, Paris).

***

Arménie, terre chrétienne dans le Caucase, jusqu'au 11 mars, Notre-Dame de Paris (Crypte archéologique).

***

Armenia Sacra, du 14 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԼՈՒՐ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ – Պուվար Օտտոյի «Լէօլա Սասունի» մասնաճիւղի ԼՈՒՐՕ-ն կիրակի, փետրուար 4, կէսօրէ վերչ ժամը 3ին.–

Տրնի Փափէն – 15րդ թաղամաս

□

ՏԷՍԻՆ

«ՊԷՕՐԷԿ»Ի ԵՐԵԿՈՑԹ

Շաբաթ, փետրուար 3ի երեկոյեան, ժամը 8էն սկսեալ, Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Կապոյտ Խաչի Տէսինի տիկինները կը հրաւիրեն տարեկան ծաղիկ ճաշին, համտեսելու «պէօրէկ»ներու համեղագոյն տեսականին, պատրաստուած՝ իրենց ձեռքերով, անչուշտ նաեւ ախորժաբեր աղանդեր, աղցան, գինի եւ սուրճ:

Մատակարարութիւն՝ 12 Եւրօ. 12 տարեկանէն վար մանուկներուն համար՝ 10 Եւրօ, ներառեալ՝ վիճակահանութեան տոմս մը:

Ամսաթուերէ՛ք արձանագրութիւս, հետաձայնելով Ռոզ-ին՝ 04. 78. 49. 19. 44:

□

POUR L'EXPOSITION AU LOUVRE

La Croix Bleue des Arméniens de France Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille organise un **VOYAGE A PARIS les 3 et 4 mars.**
Prix : 295 Euros tout compris.
Renseignements :

— **Seta : 06. 10. 25. 17. 16**
— **Marie : 04. 91. 67. 54. 58**
— **Astrig : 04. 91. 77. 87. 31**

□

Section Paris

SEJOUR FAMILIAL

25 février au 4 mars

La Section **«Archalouys Tathéosian»** de Paris organise **son séjour familial** dans le centre de **vacances de Bellefontaine** (Jura).

Ambiance arménienne assurée ! ! !

Venez avec vos enfants, petits-enfants ou amis et rejoignez-nous sur les pistes de ski, de luge ou tout simplement dans le Centre ! ! !

Renseignements et inscriptions auprès de :
- Araxie 01 39 83 71 19 (19h à 21h);
- Alice 01 42 93 03 56 (19h à 21h).

Date limite : 31 JANVIER

□

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի «Տէր-Դաւթեան» մասնաճիւղի Լրօն փետրուար 11, ժամը 14·30ին

ATRIUM de Chaville
Espace Louvois
3 Pavé Robert Schuman

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 30
MARDI
30 JANVIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 36 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 ւրօ — Վեցամսեայ : 135 ւրօ
Արտասահման : Տար· 300 ւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 ւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1,20 ւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·630 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·630

Communiqué de Presse

Hrant DINK : encore une victime de négationnisme !

J'ai appris avec indignation l'assassinat du journaliste d'origine arménienne Hrant DINK, directeur du journal «AGOS». Il militait courageusement pour la reconnaissance du génocide arménien et contribuait à ce titre au rapprochement des peuples turc et arménien. Il avait été condamné à plusieurs mois de prison pour avoir clamé haut et fort son engagement.

Ainsi, le négationnisme vient encore de frapper, en la personne d'un journaliste, d'un homme libre, tous ceux qui, en Turquie, osent s'opposer à un régime qui traque et pourchasse les démocrates.

Je suis convaincu que le refus du gouvernement turc de M. Erdogan de reconnaître le génocide contribue à alimenter ce climat de haine et de violence et j'apporte encore une fois toute ma solidarité à la communauté arménienne qui, dans le monde, continue à être persecutée.

Je m'incline devant le courage de Hrant DINK et je souhaite que son sacrifice fasse se lever en Turquie d'autres hommes et femmes de conviction dans la lutte pour la démocratie.

En cette année de l'Arménie en France, le plus bel hommage que nous puissions lui rendre est de poursuivre notre lutte pour la reconnaissance du génocide des Arméniens par la Turquie.

Guy FISCHER
Vice-Président du Sénat

le **22 janvier**

ԱԼԻԵԻ ԵՒ ՂԱՐԱԲԱՂ

Ադրբեջանի նախագահը՝ Ի. Ալիեւ պետական այցելութեամբ Փարիզ կը գտնուի եւ այդ առթիւ հարցազրոյց մը տուած է Ֆիկարոյի (Յունուար 29) ուր կը խօսուի նաեւ Ղարաբաղի մասին: Ալիեւի համար, եթէ յառաջդիմութիւն չկայ, յանցաւորը Հայաստանն է որ չինիչ դիրք չունի եւ "կը բռնաբարէ միջազգային օրէնքը եւ կը գրաւէ Ադրբեջանի հողամասին 20%ը, հոն կատարելէ ետք ցեղային մաքրագործում մը: Դեկտեմբերին Ղարաբաղ կազմակերպուած իբրեւ թէ հանրաքուէին Սահմանադրութեան մասին, ամբողջովին ապօրինի էր: Միջազգային բոլոր կազմակերպութիւնները պատապարտեցին եւ զօրավիղ են Ադրբեջանի հողային ամբողջականութեան սկզբունքին: Հայաստան պէտք է հասկըցնայ որ երբեք պիտի չընդունինք այդ հողամասին անկախութիւնը": Ու այն հարցումին թէ ի՞նչ կ'առաջարկէ, Ալիեւ կը պատասխանէ.- "կ'առաջարկենք ամէնէն լայն ինքնավարութիւնը Ադրբեջանի կազմին մէջ, բայց չեն ուզեր: Կը վատահին միջազգային զօրակցութեան եւ հայկական լոպիին, բայց ատիկա միայն ժամանակաւոր հակազդեցութիւն ունի: Հայերը պէտք է գիտակցին որ աւելի ուշ ձեռք պիտի չձգեն ինչ որ ձեռք չձգեցին այսօր: Կը սխալին փորձելով ժամանակ շահիլ, որովհետեւ ուժերու համեմատութիւնը մեզի ի նպաստ փոխուելու վրայ է: Քարիւղին չնորհիւ մեր երկիրը կ'ամրապնդուի մեծ չափով: Մեր տնտեսութիւնը եօթն անգամ աւելի կարեւոր է քան հայկականը: Մեր պինուրական պիւտճէն այս տարի հաւասար է Հայաստանի համախառն ներքին արտադրութեան՝ մէկ միլիառ տոլար ընդդէմ 150 միլիոնի, երեք տարի առաջ: Ցաւիտեղապէս չենք կրնար բանակցիլ":

Հ· ՏԻՆԴԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ

ՍՊԱՌՆԱԼԻՔ ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ, ՅՈՒՐԴ ՅՈԴՈՒԱԾԸ ՉՆՋԵԼՈՒ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐ

Աւելի քան պզտիկ է երեւութականին ու հիմնականին զուգահեռը Թուրքիոյ տուրեային մէջ: Վարչապետ Էրտողանի հրահանգովն իսկ Տրապիզոնի կուսակալին ու ապահովութեան տնօրէնին պաշտօնները վերջ տրուած է: Յատուկ քննիչ մըն ալ նշանակուած է, տեսնելու համար թէ այդ երկու պաշտօնատարներուն մէկ թերացումը խնդրոյ առարկա՞յ է Հ· Տինքի ոճիրին մէջ: Ապահովութեան տնօրէնը Ա· Ալթայ անիրաւութեան թիրախ նկատած է իր անձը, ըսելով թէ դատաճանի վերաբերումի արժանի կը նկատուին, անդթօրէն, անարդարօրէն կը քննադատուին:

Անգարայի Փատտաբաններու կաճառն ալ Ներքին գործերու նախարարութեան դէմ ած է, պահանջելով որ Պոլսոյ փոխ կուսակալին ու երկու օգնականներուն մասին կարգապահական եւ պատժական հարցաքննութիւն բացուի, քանի որ անոնք հարկ եղած ուշադրութիւնը զլացած են Հ· Տինքի վերջին երկու դրութեամբ հնչեցուցած ահազանգներուն:

***

Այս "նախանձախնդրութեան" զուգահեռ օրէ օր կը չեշտուի Պոլսոյ հայ համայնքը թիրախ առնող ճնշումը, թըշնամական վերաբերումը: Աղգայնամոլ մամուլ եւ քաղաքական դէմքեր առիթը կը չհապտրծեն մաղձ թափելու համար:

Ամէնէն աւելի չանթերը կ'ուղղուին "Բոլորս Հայ ենք" լոզունգին· վարչապետ Էրտողան, ազգայնամոլ ՄՀՓ կուսակցութեան ղեկավարը պահչէլի եւ չատ ուրիշներ բացէ ի բաց կը հակազդեն այդ տարագին, սխալ, անտեղի, եւլն· նկատելով զայն:

Ակներեւ ճնշումի ենթակայ է Մեսրոպ Պատրիարքը· Բանուորական կուսակցութեան ղեկավարը, Ժխտողական յայտնի դէմք Տ· Փէրինչէք բաց նամակով մը որ Ուրբաթի նամազէն ետք բաշխուած է մզկիթներէն ելլողներուն, հրաւիրած է Պատրիարքը որ յայտարարէ "ակներեւ ճշմարտութիւնը"··· այն թէ "Հ· Տինքը սպաննողը ԱՄՆ–ն են ու անոնց ենթակայ ՕՊԱՆ–ը":

Նոյն ճակատի ծանօթ թերթ "Թերճիման"ն ալ "Պատասխանէ' Մութաֆեան" խորագրուած էջով մը (Յունուար 28) գրած է թէ Ս· Սթալընի կողմէ ժառանգէնի վերածուելիք Վէրֆէլի վէպին նիւթով Պատրիարքը հարկ է անկեղծութեան քննութիւն մը անցընէ· այլ խօսքով՝ բացայայտ կերպով քննադատէ ձեռնարկը "մխութեան եւ միասնութեան" պատգամներ յղէ:

"Ենի Շաֆաք"ի թղթակիցն ալ Մ· Կիւնտէմ հարցազրոյց մը կատարած է Մեսրոպ Արք·ի հետ· պատասխանելով մտահոգութիւններու, սպառնալիքներու նիւթով հարցումին, Պատրիարքը ըսած է· "Հայկական տեսակէտէն ոճիրի մը զոհ գացած է: Այս բնական՞ երեւոյթ է: Տակաւին Ակօս թերթին սպառնալիքի նամակներ կ'ուղարկուին: Մեր եկեղեցիներուն պատերուն վրայ սպառնալից գրութիւններ կը գրուին···

··· Ապահովութեան տնօրէնութեան հաղորդակցութեան յանցանքներու բաժինը իմ փափաքովս համակարգիչս բընեց: Ցայտնի դարձաւ որ Հրանդին թափառնալիքներ եւ նախատական գրութիւններ ղրկող նոյն անյայտ շրջանակները իննի եւս նման պարագաներէ ետք ղրկած են: Մեր հոգեւորականներէն ոմանց եւս ամէն օր կը հասնին նման նախատական գրութիւններ":

Մեսրոպ Արք· կը հաստատէ նոյն զբոյցին թէ Տրապիզոնի մէջ իտալացի հոգեւորական Հ· Սանթորոյի սպանութենէն ետք կուսակալութիւնը իրեն ալ թիկնապահ նշանակած է:

***

ՊՈԼՍԷՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԻՆ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 27

Ֆրանսայէն ու ամբողջ Սփիւռքէն, նաեւ Հայաստանէն հոգեւորականներու եւ աշխարհական ներկայացուցիչներու մասնակցութիւնը Հ· Տինքի յուղարկաւորութեան, չհարկումի յաւելեալ տըւեալ ընծայեց Թրքական իշխանութիւններու: Պաշտօնական դէմքեր անմիջապէս յայտարարեցին որ իրենց ընդառաջած են այդ մասնակցութեան, հրաւիրելով Հայաստանէն ու Սփիւռքէն դէմքեր, պատուիրակութիւններ, ստանձնելով բոլոր ծախքերը:

Նման անընդունելի պնդում, հասկնալի է որ զայրոյթի, վարկաբեկումի հակազդեցութիւններու պատճառ եղաւ զոհ փարիզեան չրջանակներու մէջ: Այդ հակազդեցութիւններուն պատասխանելու եւ կասկածը, մտահոգութիւնը փարատելու նպատակով Ֆրանսահայ Խորհուրդը անյապաղ մամուլի հանրային ասուլիս մը կազմակերպեց Յունուար 27 Շաբաթ առաւօտ, Ա· Մանուկեան մշակութային կեդրոնի սրահին մէջ:

Ներկայ էին մեկնող պատուիրակութեան երեք անդամները՝ նախագահ Ա· Կէօվճեան, Ռ· Յակոյեան եւ Թիրայր Մոմճեան:

Որպէս ակնատես ու մասնակից, նըկարագրելէ ետք Հ· Տինքի սպանութեան յաջորդած զանգուածային ցոյցերը, յուղարկաւորութեան թափօրը, արարողութիւնը, հողին յանձնումը, ապրուած խոր յուզումը, երեքն ալ հաւաստեցին թէ ոչ մէկ հրաւէր ստացուած էր թըրքական իշխանութենէ մը եւ թէ իրենք վճարած էին ճամփորդութեան, կեցութեան ու յարակից իրենց ծախքերը:

Պատուիրակութեան մեկնումը որոշուած էր Սէ· Սկ· Ա· էֆ·ի վարչութեան կողմէ ու "Սապերթուր"ին կողմէ տոմսերը ապահովուած թրքական օդային գիծերու օդանաւով մը· Պոլսոյ մէջ պանդոկի կարգադրութիւնն ալ եղած էր նախքան իրենց մեկնումը, Փարիզէն:

Թրքական միտք պղտորող երկրորդ պնդում մըն ալ կը վերաբերէր պատուիրակութիւններու թուրք պաշտօնական դէմքերու հետ հանդիպումին, տեսակցութեան: Ասուլիսին երբեակը այս կէտին վրայ եւս ապահովութիւն տուաւ որ ոչ մէկ տեսակցութիւն ունեցած էին պաշտօնական դէմքի մը հետ: Հանդիպումներ ունեցած էին Ֆրանսայի թղթակիցներու հետ· Ա· Կէօվճեան ու Ռ· Յակոյեան մասնակցած էին Սի·էն·էն· Թիւրք կայանէն վիճարկումի մը: Ըսին թէ հաղորդագրութեամբ մըն ալ իրականութիւնը պիտի յայտարարէին:

Շուրջ երեք տասնեակ ներկաներու զանազան հարցումներուն ալ պատասխանելով կրկնուեցաւ թէ հրաւէրի, վճարումներու եւ տեսակցութեան թրքական յայտարարութիւնները ոչ մէկ հիմ ունէին: Իրենք միայն ոսոխականական յատուկ ուշադրութեան առարկայ եղած էին օգնաւէն էջքին, նախապէս իրենց մեկնումը տեղեկացուցած ըլլալով Փարիզի թրքական դեսպանատան: Ա· Կէօվճեան յատկապէս չեշտեց թէ իրենց այցը Հ· Տինքի ընտանիքին, "Ակօս"ի անձնակազմին ու հայ համայնքին զօրակցութեան նպատակով կազմակերպուած էր միայն ու ոչ մէկ ուրիշ ազդակ չէր ունեցած:

Նկատի եղաւ նաեւ յուղարկաւորութեան յաջորդ օրն իսկ յայտնուած բաւական ոչչակի հակահայ տրամադրութիւններու երեւոյթը որ բնականաբար կը վրդովէր պոլսահայութիւնը, նաեւ Սփիւռքի չըրջանակները: Թելադրուեցաւ որ այս տըւեալը Ֆրանսահայ Խորհուրդին անմիջական օրակարգին վրայ տեղ գտնէ ու մըտածուի յարմարագոյն դիրքի մը մասին, որպէսզի տեղւոյն հայ համայնքը աւելորդ վտանգներու ենթակայ չըլլայ:

Երեք ներկայացուցիչները հաւաստելով որ իրենք նախկին ձեւով պիտի շարունակեն իրենց աչխատանքը, խոստացան տեղեկատուական, խորհրդակցական յաջորդ հանդիպումներով տեղեակ պահել հանրութիւնը, մտահոգութեան տուն տըւող կէտերուն մասին:

Միտք պղտորող թրքական այս պընդումներուն առթիւ մաղթելի պիտի ըլլար որ Սփիւռքի այլ գաղութներէն, նաեւ Հայաստանէն ալ տրուէր հրապարակայնութեան նոյն օրինակը ու տեղ չմընար զայրանալու, կասկածելու որեւէ առիթի:

Ա· Թ·

301ՐԴ ՅՕԴՈՒԱԾԻՆ ՆԻՒԹՈՎ

Հ· Տինքի մահը միջազգային, նաեւ Թրքական որոշ չրջանակներու մէջ ուշադրութիւնները կեդրոնացուցած է պատժական օրէնքին 301րդ յօդուածին չնչոմին վրայ: Եւրոպական միութեան ընդլայնումի պատասխանատուն Օ· Ռէհն յայտարարած է թէ Թուրքիա անյապաղ պէտք է առնէ այդ քայլը, իսկ ներքը՝ Գործարարներու միութեան պաշտօնատարտ նախագահը նոյն պահանջը դրած է, վերլուծելէ ետք Հ· Տինքի սպանութիւնը: Ան ըսած է թէ այդ ոճիրով կրնան ստեղծուիլ Թուրքիան արտաքին աչխարհէն անջատելով ինքն իր վրայ փակելու, ժողովրդավարութեան եւ ազատութիւններու մարզերուն մէջ արձանագրուած յառաջդիմութիւնները ետ մըղելու չանքով գործողներուն ձգտած պայմանները: Միւս կողմէ նոյն ոճիրը ազգարարութեան մը խմաստը կրնայ ունենալ բոլոր անոնց որոնք ընդունուած տեսակէտներէն կը զարտուղին, տարբեր ձեւով կը մտածեն:

Յօ· Սապանճը կը թելադրէ չէզոքացընելու համար եղարձի միտումները, ջնջել խնդրայարոյց յօդուածը, ձեռնարկել աւելի հիմնական բարեփոխումներու:

Նոյն նիւթին մասին արտայայտուած է պետական նախարար Ա· Պապաճան, Տավոսէն մասնակցեով Էն·Թէ·Վէ· կայանին հաղորդումին: Ան ըսած է թէ Թուրք կառավարութիւնը վրդովմած է նոյն յօդուածին կիրարկումներէն, բայց "չատ դժուար հարց է" անոր փոփոխութեան մասին համաձայնութեան յանգիլ: Ըսած է թէ կան կազմակերպութիւններ որոնք յօդուածին աւելի' եւս խստացումը կը պահանջեն:

Այս զուգահեռին վրայ կարելի է գտեղել արտաքին գործերու նախարար Ա· Կիւլի Պրիւսէլի մէջ ՕՊԱՆ–ի Ժողովին ունեցած արտայայտութիւնը· "Ասիկա մեր ներքին հարցն է· գիտենք թէ ի՛նչ պիտի ընենք": Ապա պատասխանելով Օ· Ռէհնի, չարունակած է· "հարցը մեզ կը հետաքրքրէ· ոչ մէկ բայլի կը դիմենք ուրիշ մէկուն թելադրանքով: Կ'ընենք այն

(Շար·ը Դ· էջ)

Հ. ՏԻՆՔԻ ՎԵՐՋԻՆ ԵՐԿՈՒ ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«ՀՈԳԵՎԻՃԱԿՍ՝ ԱՂԱՒՆԻՒ ԹՊՐՏՈՒՄՈՎ»

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔ

Սկիզբի շրջանին «Թրքութիւնը վարկաբեկել»ու ամբաստանութեամբ Շիշլիի դատախազութեան ձեռնարկած հարցաքննութիւնը չըվրդովեց զիս: Առաջին անգամը չէր: Նման դատի արդէն վարժ էի Ուրֆայէն: 2002ին Ուրֆայի մէջ դատախօսութեան մը ընթացքին «Ոչ թէ Թուրք... այլ Թուրքիացի ու Հայ ըլլալս» ըսած ըլլալուս պատճառով երեք տարիէ ի վեր կը դատուէի «Թրքութիւնը վարկաբեկել»ու ամբաստանութեամբ:

Դատին ընթացքին իսկ անտեղեակ էի: Բնաւ չէի հետաքրքրուեր: Տեղւոյն վրայ փաստաբան ընկերներս իմ բացակայութեանս կը տանէին նիստերը:

Բաւական անվրդով էի նաեւ երբ Շիշլիի դատախազութեան ներկայացայ հարցաքննութեան պատասխանելու: Ի վերջոյ կը վստահէի գրածիս ու նպատակիս: Դատախազը զիւրաւ պիտի հասկնար թէ «Թրքութիւնը վարկաբեկել»ու նպատակ մը չունէի, երբ արժեւորէր ոչ միայն գրութեանս այդ նախադասութիւնը որ առանձին ոչինչ կը նշանակէր, այլ ամբողջութիւնը. ու այս կատակերգութիւնն ալ վերջ պիտի գտնէր:

Վստահ էի թէ հարցաքննութիւնը դատի մը պիտի չյանգէր: Ես ինձմէ վստահ էի: Բայց ո՛վ զարմանք... դատը բացուած էր:

Առով հանդերձ լաւատեսութիւնս չկորսնցուցի:

Այն աստիճան որ հեռաձայնով մասնակցելով հեռատեսիլի յայտագրի մը, զիս մեղադրող փաստաբան Քէրինչսիզի պատասխանեցի թէ «պէտք չէր որ մեծ յոյս փայփայէր, այդ դատէն որեւէ պատիժ պիտի չստանայի, իսկ ստանալու պարագային պիտի լքէի այս երկիրը»: Ես վստահ էի իմ անձէս. իրապէս, գրութեանս մէջ Թրքութիւնը անարգելու նման նպատակ կամ դիտաւորութիւն – նոյնիսկ դոյզն չափով – չունէի: Գրութիւններուս չարքը ամբողջութեամբ կարդացողները ամենայն յստակութեամբ պիտի տեսնէին ատիկա:

Արդէն, լաւատեղեակ անձ նչանակուած Պոլսոյ համալսարանի դասախօսներէն երեք հոգիներ մինչեւ ատեանին յղած տեղեկագիրն ալ ատիկա ցոյց կու տար:

Մտահոգութեան պատճառ չունէի. դատին այս կամ այն հանգրուանին անպայման սխալը պիտի սրբագրուէր:

Համբերեցի...

Բայց սխալը չսրբագրուեցաւ:

Դատախազը ուզեց որ պատժուիմ, հակառակ լաւատեղեակներու տեղեկագրին: Յաջորդեց դատաւորին վճռած վեց ամսուան դատապարտումս:

Լսելով դատապարտումիս լուրը, ես զիս գտայ դատի ամբողջ ընթացքին փայփայած յոյսերուս դառն ճնշումին տակ: Շուարած էի... սրտաբեկութիւնս ու ըմբոստութիւնս ծայրագոյն աստիճանի վրայ էին:

Օրերով, ամիսներով տոկացեր էի, ըսելով. «Սա վճիռը հրապարակուի, անպարտ արձակուիմ, ի՛նչպէս պիտի զղջաք ձեր ըսածներուն, գրածներուն»:

Դատի ամէն նիստին մամուլի լուրերուն, քրոնիկներուն, հեռատեսիլի յայտագիրներուն կը կրկնուէր թէ «Թուրքի արիւնը Թունաւոր է» ըսած եմ: Ամէն անգամուն քիչ մը աւելի «Թուրքի թշնամի» կը յայտարարուէի: Դատարանի անցքերուն մէջ ֆաշիստները, ցեղապաշտներ հայհոյելով վրաս կը յարձակէին:

Պաստառներով անարգանք կը տեղացնէին: Ամէն անգամուն քիչ մը եւս կ'աւելցնէին հեռաձայնով, իմակներով, նամակով կատարուած սպառնալիքները, որոնց թիւը հրեւտաւորներու կը հասնէր ամիսներէ ի վեր:

Այդ բոլորին կը հանդուրժէի համբերութեամբ, սպասելով անպարտ հռչակումի վճիռին: Անոր արձակումով ճշմարտութիւնը պիտի յայտնուէր ու մարդիկ պիտի ամչնային իրենց ըրածներէն:

Միակ զէնքս անկեղծութիւնս էր: Սակայն, ահա՛, վճիռը արձակուած էր ու բոլոր յոյսերն ի դերեւ ելած էին: Այլեւս ամէնէն նեղ կացութեան մէջ էի որուն մէկը կրնայ ենթարկուիլ:

Դատաւորը յանուն «Թուրք ժողովուրդ»ին վճռած էր ու «Թրքութիւնը վարկաբեկել»ու պարագաս իրաւաբանօրէն հաստատուած էր: Ամէն բանի կրնայի հանդուրժել, բայց այս մէկուն՝ անկարելի էր:

Իմ ըմբռնումովս՝ մէկուն միասին ապրած մարդիկը ցեղային, կամ կրօնական որեւէ տարբերութեան պատճառով վարկաբեկելը ցեղապաշտութիւն էր ու ատիկա ներելի կողմ չէր կրնար ունենալ:

Ահա այս հոգեվիճակով հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրի մամուլին, լրատուներուս ընկերներուս որոնք դրանս առջեւ հաւաքուած, կ'ուզէին ճշդել թէ «ինչպէս նախապէս ըսած էի, երկիրը պիտի լքէի՞, թէ ոչ»:

«Պիտի խորհրդակցիմ փաստաբաններուս հետ: Վերաքննութիւն պիտի պահանջեմ ու ի հարկին դիմեմ Մարդկային իրաւունքներու եւրոպական ատեանին: Այս փուլերէն որեւէ մէկէն անպարտ չհռչակուելու պարագային պիտի լքեմ երկիրս: Որովհետեւ, ըստ իս նման յանցանքով դատապարտուած մէկը իրաւունք չունի վարկաբեկած հայրենակիցներուն հետ միասնաբար ապրելու»:

Երբ այս բառերը կ'ըսէի, նորէն, ինչպէս միշտ, զգացական էի: Միակ զէնքս անկեղծութիւնս էր:

ՍԵՒ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

Սակայն, եկէք տեսէք որ այն խորունկ, ուրուային ուժը որ կը ճզդտէր զիս յաչս Թուրքիացիին առանձնացնելու եւ յստակ թիրախի վերածելու, այս յայտարարութեանս մէջ ալ անպատեհութիւն դատու ու այս անգամ վճռադատին վրայ ազդելու չանքով ամբաստանեց զիս: Եւ թէեւ յայտարարութեանս ամբողջ մամուլը, լրատուները տեղատուած էին, անոնց աչքին փուչը «Ակօս»ին մէջ տեղ գտածն էր: «Ակօս»ի պատասխանատուներն ու ես, այս անգամ սկսանք դատուիլ վճռադատին վրայ ազդեցութիւն բանեցընելու յանցանքով: «Սեւ երգիծանք» կոչուածը այս մէկը պէտք է ըլլար:

Ես ամբաստանեալ եմ, ամբաստանեալէ մը աւելի՞ ով կրնար իրաւունք ունենալ վճռադատին վրայ ատելու:

Սակայն տեսէք այն երգիծականը որ այս անգամ ալ վճռադատին ազդելու չանքով կը դատուի:

«ՅԱՆՈՒՆ ԹՈՒՐՔ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ»

Պէտք է խոստովանիմ որ լայնօրէն կորսնցուցած եմ Թուրքիոյ «Արդարութեան համակարգ»ին ու «իրաւունք» յղացքին նկատմամբ ունեցած վստահութիւնս:

Ի՞նչպէս չկորսնցնեմ. այս դատախազները, դատաւորները համալսարան յաճախած, իրաւաբանական ֆաքիւլթէներ աւարտած մարդիկ չե՞ն: Պէտք չէ՞ որ իրենց կարդացածը հասկնալու կարողութեան տէր ըլլան:

Սակայն, եկէք տեսէք որ այս երկրին վճռադատութիւնը, ինչպէս բազմաթիւ պետական ու քաղաքական դէմքեր կը յայտնեն անվարան, անկախ չէ:

Վճռադատը ո՛չ թէ քաղաքացիին իրաւունքները, այլ պետութիւնը կը պաշտպանէ:

Ան քաղաքացիին կողքին չէ, այլ պետութեան վարոյթին ենթակայ է:

Ու ես սա կէտին ամբողջովին վստահ էի թէ իմ մասիս արձակուած վճիռը որքա՛ն ալ «յանուն Թուրք ժողովուրդին» ըսուէր, բացայայտ էր որ այդպէս չէր, այլ «յանուն Թուրք պետութեան»: Ուստի փաստաբաններս վճռաբեկին պիտի դիմէին, բայց ի՞նչ ապահովութիւն կար որ հոն ալ ազդեցիկ պիտի չըլլային այն ուրուային ուժերը որոնք վճռած էին չափս գիտցընել:

Յետոյ, վճռաբեկին արձակածնեբը բոլորն ալ տեղի՞ն վճիռներ էին:

Նոյն վճռաբեկը ատորագրած չէ՞ր փոքրամասնութեան վագրֆներու ատացուածքը յափշտակող անարդար վճիռները:

Հակառակ գլխաւոր դատախազին չանքին եւ ահա, դիմեցինք ու ի՞նչ եղաւ:

Վճռաբեկի գլխաւոր դատախազը ճիշդ լաւատեղեակներու տեղեկագրին նման, չեշտեց թէ յանցանք նկատուելիք տարր չկար ու անպարտարձակումս պահանջեց, բայց վճռաբեկը յամառեցաւ զիս յանցաւոր նկատել:

Որքան ես վստահ եմ գրածիս, վճռաբեկի գլխաւոր դատախազն ալ կարդացածէն հասկցածին վստահ էր որ վճիռին առարկեց եւ դատը տարաւ ընդհանուր ժողովին:

Սակայն, ի՞նչ ըսել որ այն մեծ ուժը որ լծուած էր ինծի չափս գիտցընելու գործին եւ հաւանօրէն դատիս ամէն մէկ փուլին ինծի անծանօթ մեթոտներով գոյութիւնը կը զգացնէր, նորէն յայտնուած էր վարագոյրին ետին: Արդարեւ, Ընդհանուր ժողովն ալ քուէներու մեծամասնութեամբ յայտարարեց թէ Թրքութիւնը վարկաբեկած էի:

ԱՂԱՒՆԻՒ ՆՄԱՆ

Սա կէտը չատ բացայայտ է որ զիս մեկուսացնելու, տկար ու անպաշտպան դարձնելու չանքին տէրերը իրենց հաչիւով հասան իրենց նպատակին: Հիմակուընէ իսկ ընկերութեան փոխանցած իրենց աղտոտ ու սխալ տեղեկութեան ազդեցութեամբ ստեղծեցին ստուար հատուած մը որ Հ. Տինքը այլեւս «Թրքութիւնը վարկաբեկող» մէկը նկատէ:

Համակարգիչիս յիշողութիւնը լեցուն է այդ հատուածէն ղրկուած գայրոյթի ու սպառնալիքի տողերով:

(Հոս քանի որ առիթը ներկայացաւ, ըսեմ թէ այդ նամակներէն մէկուն Պուրսայէն ղրկուած ըլլալու եւ անմիջական վտանգ ներկայացնելու պարագան մտահոգիչ նկատած ու Շիշլիի դատախազութեան յանձնած ըլլալովս հանդերձ, մինչեւ այսօր որեւէ արդիւնք չեմ կրցած առնել):

Այդ սպառնալիքները որքա՞ն իրական են, որքան անիրական: Ձիշդը ըսելով ատիկա չեմ կրնար գիտնալ:

Ինծի համար բուն սպառնալիքը ու անհանդուրժելին հոգեբանական այն չարչարանքն է զոր կ'ապրիմ ես ինծի:

«Այս մարդիկը հիմա իմ մասիս ի՞նչ կը խորհին» հարցումն է միտքը չարչրկողը:

Ախո՛ս որ այլեւս նախկինէն աւելի ծանօթ եմ եւ ա՛լ աւելի կը ըզգամ մարդոց "Ա՛, նայէ, սա այդ Հայը չէ՞" հարց տուող նայուածքը:

Ու ինքնաբերաբար կը սկսիմ ինքզինքս չարչրկել:

Այդ չարչարանքին մէկ մասը հետաքրքրութենէ բաղկացած է, միսը՝ մտահոգութենէ:

Մէկ մասը՝ ուշադրութենէ, միսը՝ երկչոտութենէ:

Ճիշդ աղաւնիի մը նման եմ...

Անոր նման աչքս կը յածի ալ, ձախ, եաեւ ու առջեւ:

Գլուխս անօրինին չափ չարժուն է ... Ու վայրկենապէս դառնալու չափ ալ արագաշարժ:

ԱՀԱ՛ ՁԵԶԻ ՓՈԽԱՐԺԷՔ

Ի՞նչ կ'ըսէր արտաքին գործերու նախարարը Ա. Կիւլ: Ի՞նչ կ'ըսէր արդարութեան նախարարը Ճ. Զիչէք: «301ը այդքան չափազանցուելիք բան չէ: Կա՞յ մէկը որ դատապարտուած, բանտարկուած ըլլայ»:

Կարծես փոխարժէքը վճարել միայն բանտարկուիլ կը նշանակէր...

Ահա՛ ձեզի փոխարժէք... ահա՛ ձեզի փոխարժէք...

Ո՛վ նախարարներ, դուք գիտէ՞ք թէ ի՛նչ տեսակի փոխարժէք է մարդ մը բանտարկել աղաւնիի երկչոտութեան մէջ: Գիտէ՞ք...

Դուք երբե՞ք չէք հետեւիր աղաւնիներու:

«Կենաց–մահու հարց» կոչուածը

Դիւրին հոլովոյթ մը չէ ապրածը... ու ընտանեօք մեր ապրածը:

Պահեր եղան երբ լրջօրէն մտածեցի երկիրը լքել ու մեկնիլ:

Յատկապէս երբ սպառնալիքները հարազատներուս առընչուեցան...

Այդ կէտին վրայ միշտ ճարահատ մնացի:

«Մահու–կենաց» ըսուածը ա՛յս պէտք է ըլլայ: Կրնայի ես իմ կամքիս մարտիկը ըլլալ, բայց որեւէ մէկ հարազատիս կեանքը վտանգելու իրաւունք չունէի: Ես կրնայի իմ հերոսս ըլլալ, բայց ո՛չ թէ մէկ հարազատս, այլ որեւէ՛ ուրիշ մը վտանգելու, հերոսութիւն ընելու իրաւունքը չէի կրնար ունենալ:

Ահա, նման ճարահատ պահերուս ընտանիքս, զաւակներս հաւաքեցի, անոնց ապատանեցայ եւ ամէնէն մեծ նեցուկն ալ անոնցմէ առի: Ինծի կը վստահէին:

Ես ուր որ ըլլայի, իրենք ալ հոն պիտի ըլլային:

Եթէ «երթա՛նք» ըսէի, պիտի գային, եթէ «մնա՛նք» ըսէի, պիտի մըննային:

Մնալ ու դիմադրել:

Լա՛ւ, բայց երթալու պարագային ո՞ւր պիտի երթայինք:

Հայաստա՞ն:

Լա՛ւ, բայց ինծի պէս մէկը որ անարդարութեան չի կրնար հանդուրժեր, ի՞նչպէս պիտի տոկար այնտեղի անարդարութիւններուն:

Հոն աւելի մեծ փորձանքներու պիտի չենթարկուէի՞:

Իսկ եւրոպական երկիրներ երթալ ու ապրիլ բնա՛ւ իմ գործս չէր:

Մէկն էի որ երբ երեք օրուան համար Աբեմուտք կ'երթար, չորրորդ օրը «լմննար ու վերադառնայի» կ'ըսէր նեղութենէ տանջուելով եւ երկիրը կարօտնալով. ի՞նչ կ'ընէի այդ տեղերը:

Հանգստութիւնը կը նեղէր զիս:

«Եռեւեւիող դժոխքները» ձգած, «Պատրաստի դրախտներ» ապատանիլ ամէն բանէ առաջ իմ խառ-

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ԵՐԿԻՐ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Այս ցուցահանդէսը որ կազմակերպուած է Փարիզի Թանգարաններուն կողմէ տեղի կ'ունենայ Նոթրը Տամի հրապարակին վրայ գտնուղ հնագիտական ընդերկրեայ դամբարանին մէջ: Հոն գտնուղ վաղ միջնադարեան կիսաւեր չինութիւններուն չուրջ, ներկայացուած են մեծ թիւով լուսանկարներ եւ զանազան իրեր որոնք կը ներկայացնեն Հայաստանի աշխարհագրական եւ երկրաբանական, կենցաղագիտական, գիւղատնտեսական եւ երկրագործական ներկայի եւ անցեալի տուեալները:

Մշակութային կոթողներէն աւելի, լայն տեղեկութիւններ կը տրուին երկրին քաղաքներուն եւ մանաւանդ գիւղերուն եւ երկրագործութեան մասին: Այս երեւոյթը լաւ հասկնալի է, երբ նկատի ունենանք թէ այս ձեռնարկը պատրաստուած է Ֆրանսայի Աչխարհագրական միութեան երկու անդամներուն կողմէ, Ֆրանսուազ Արտիւէ-Գարրաս եւ Օլիվիէ Պալապանեան, երկուքն ալ դասախօս Լիմոժի համալսարանին, գիւղատնտեսագիտութեան մասնագէտ եւ որոնք բազմաթիւ տարիներէ ի վեր, օգտակար գործունէութիւն մը ունին Հայաստանի Զանգեզուրի շրջանին մէջ: Ներկայացուած նկարները կը գտնուին իրենց կողմէ պատրաստուած հոյակապ հատորին մէջ.

L'Arménie, Avant poste chrétien dans le Caucase, Edition Glénat 2003.

Բազմաթիւ գունաւոր, կամ հին սեւ ու ճերմակ նկարները ինչպէս նաեւ ցուցադրուած ժողովրդային իրեր ինչպէս՝ քարեր, հագուստներ, արծաթէ զարդեր եւ խոհանոցային ամանները, լաւ գաղափար մը կու տան Հայաստանի երկրաբանական եւ գիւղատնտեսական տուեալներուն մասին:

Այս ցուցահանդէսը կ'ամբողջացնէ Գոնսիէրժըրիի «Հայաստանի 12+1 մայրաքաղաքները» խորագրուածը եւ լաւ կ'ըլլայ երկուքն ալ այցելել Փետրուարի կէսէն առաջ:

ՆՇԱՆ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ԲԱՔՈՒԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԻՆ ՍԵՒ ԱԿՆՈՑՆԵՐԸ

Ադրբեջանական մամուլը կը տեղեկացնէ թէ Կովկասի մահմետականներուն մեծաւորը Հ. Ա. Փաշազատէ Վատիկան հրաւիրուած է, Ադրբեջանի պապական պատուիրակին՝ Գլառուտիօ Կուճերոթթիի կողմէ: Հրաւէրը կը բացատրուի միջկրօնական երկխօսութեան չարունակութեան նպատակով:

Բնական է անկասկած որ Վատիկան որպէս պետութիւն, որպէս աշխարհի կրօնական կարեւորագոյն կեդրոններէն մէկը, հրաւիրէ իր յամար դատած անճնաւորութիւնը, սա կամ նա հարցին մասին տեսակցելու, բանակցելու:

Ինչ որ անբնական կը հնչէ վերոնչեալ հրաւէրին լուրին մէջ, պապական պատուիրակին այդ առթով չռայլած գովեստն է Ադրբեջանի նման երկրի մը ուր հակահայ վերջին կոտորածներուն 19րդ տարելիցը կը նչուի քանի մը օրէն: Գ. Կուճերոթթիի ըսած է թէ Ադրբեջանի մէջ կրօնական առումով չատ հաղուագիւտ խաղաղ համակեցութիւն մը կայ զանազան դաւանանքներու պատկանողներու միջեւ:

Թերեւս պէտք է մտածել որ քաղաքական որեւէ դէմք, պաշտօնատար, իր չահով կը չափէ տեսնելիքն ու չտեսնելիքը. Կուճերոթթի ալ հետեւած է այդ կանոնին: Չէ տեսած, ուզած է չտեսնել բնական մայրաքաղաքին հայկական հետքերը որոնց մէջ պատկառելի եկեղեցի մըն ալ կայ:

Բայց գոնէ ինք չըլլար մէկը որ քսջ ծանօթ է հայկական մշակոյթին, մատենագրութեան, ներկայի իրականութեան:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԳԻՄՊՐԻՃԻ (Գանատա) Հայ կեդրոնին մէջ, Դեկտ. 17ին, կազմակերպութեամբ տեղւոյն Հ.Յ.Դ. Արամ-Դրօ կոմիտէի տօնուած է Դաչնակցութեան 116րդ տարեդարձը: Հանդիսութեան բացումէն ետք «Մշակ Բանուոր» քայլերգով, բարի գալուստի խօսքը արտասանած է Կարպիս Հանէչեան: Ապա, խօսք առած է օրուան գլխաւոր բանախօսը՝ Գրիգոր Շիթիլեան, որ կեդրոնացած է հինգ կէտերու վրայ՝ Մեծ Եղեռն, Արցախ, Ջաւախք, Համչէնահայեր եւ Թրքահայեր, խորհրդարանական ընտրութիւններ:

ԱՏԱՅԱՆՔ

ԵՐԿԵՐ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՄԱՍԻՆ

ՀՕԺԷՆ ՏՐԼԱԴՐՈՒԱ

Ֆրանսերէնի Թարգմանեց
Հենրիկ Բախչինեան

Սարգիս Խաչենց հրատարակութիւն
Երեւան 2006

նըւած քիս յարիր բան չէր:

Մենք մեր ապրած դժոխքը դրախտի վերածելու թեկնածու մարդիկ էինք:

Թուրքիա մնալ, հոս ապրիլ, թէ՛ մեր անկեղծ փափաքն էր, թէ՛ Թուրքիոյ մէջ ժողովրդավարութեան պայքարին մղուած, մեզի նեցուկ, հազարաւոր ծանօթ ու անծանօթ մեր բարեկամներուն նըկատմամբ մեր յարգանքին պահանջը:

Պիտի մնայինք ու դիմադրէինք:

Բայց եթէ օր մը պարտաւորուէինք մեկնելու... ճիշդ 1915ին եղածին պէս ճամբայ պիտի ելլէինք... մեր պապերուն նման... առանց գիտնալու թէ ո՛ւր կ'երթանք... քալելով անոնց քալած ճամբաներէն... զգալով տաժանքը, ապրելով տառապանքը...

Այդպիսի տրտունջով մը պիտի չքէինք մեր երկիրը: Ու պիտի երթայինք հոն ուր ո՛չ թէ մեր սիրտը, այլ մեր ոտքերը պիտի տանէին... ո՛ւր որ ըլլայ:

ԵՐԿԶՈՏ ՈՒ ԱԶԱՏ

Կը մաղթեմ որ նման լքում երբեք պարտաւոր չըլլանք ապրելու: Արդէն լայնօրէն յոյս ու պատճառ ունինք չապրելու:

Հիմա այլեւս կը դիմեմ Եւրոպայի Մարդկային իրաւունքներուատեանին:

Չեմ գիտեր թէ քանի տարի կը տեւէ այս դատը:

Գիւցած ու գիս չափով մը հանդարտեցնող իրականութիւնս այն է որ առնուազն մինչեւ դատին աւարտը պիտի չարունակեմ Թուրքիա ապրիլ:

Եթէ դատարանէն ինծի ի նպաստ վճիռ մը արձակուի, անշուշտ չատ աւելի պիտի ուրախանամ եւ աւելի կը նչանակէ որ այլեւս երբեք երկիրս լքելու պիտի չպարտաւորուիմ:

Հաւանաբար 2007ը ինծի համար ա՛լ աւելի դժուար տարի մը պիտի ըլլայ:

Դատերը պիտի չարունակուին, նորերը պիտի բացուին: Ո՛վ գիտէ տակաւին որքա՛ն անարդարութիւններու դէմ յանդիման պիտի մնամ:

Սակայն այդ ընթացքին սա իրականութիւնը միակ ապահովութիւնս պիտի նկատեմ:

Այո՛, կրնամ անճա տեսնել աղաւնիի մը հոգիին անճկութեան մէջ. սակայն գիտեմ որ այս երկրին մէջ մարդիկ չեն դպչիր աղաւնիներուն:

Աղաւնիները ոստաններու սրտին վրայ, մարդոց բազմութեան մէջ իսկ կը չարունակեն իրենց կեանքը:

Այո՛, քիչ մը երկչոտ, սակայն նոյնքան ալ ազատօրէն:

Հ. Տ.

Ա՛Ն ՅՈՒԿԸ - Մ՛ՈՌՅՈՒԿ

ԲԱ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Շարունակուեցաւ պատմութիւնը. յետոյ Նար-Պէյ Խորէն սրբազանն եւ իր Իշխան եղբայրը փառաւոր կառքով մը իրենց բնակարանը դացին ու մենք ալ մեր տեղերը բաժնուեցանք:

*
**

Բայց նչանակուած էր, որ այս սիրալիր յարաբերութիւններուն հակառակը պատահէր չուտով. հակակրութիւն մը Սրբազանին դէմ ծայր տալ սկսաւ Փարիզի մէջ. հով մը փչած էր մեր պատրիարքարանէն, հով որ Նար-Պէյ սրբազանի խոսիւ կ'արգիլէր գործածել «Իշխան Լուսինեան» տիտղոսը, որով ահագրուութիւնը կը տիրէր «Հայկազեան ընկերութեան» անդամներուն ու Սրբազանին միջեւ:

Ոչ մէկը Սրբազանին քով չէր երթար, բացի մեղաւորէս, որ գրեթէ ամէն երեք օրը անգամ մը կ'այցելէի իրեն, եւ կը զգայի թէ խորապէս զգացուած էր Ազգ. պատրիարքարանի բռնած ընթացքէն. «Ինչո՞ւ համար ինձ կ'արգիլէ ազգային իշխանութիւնը գործածել տիտղոս մը որ վաւերական պաշտօնաթուղթերով մեր ընտանեկան ցեղին սեփական է» կ'ըսէր Սրբազանը, ու կը յարէր՝ «Ատկէ ի՞նչ վնասակարութիւն կու գայ Ազգին»: Նար-Պէյ իրաւունք ունէր, պատրիարքարանի արարքը եպերելի էր, այդպիսի բարձրաստիճան հեղինակաւոր եկեղեցականի մը հանդէպ. մանաւանդ՝ տիրող քաղաքական կացութեան տեսակէտէն՝ մեղադրելի իսկ:

*
**

Այս անախորժ միջադէպին պատճառաւ, պատարագի պատրաստութիւնները որոնք սկսուած էին, ընդհատուեցան. եւ այս չատ ցաւ պատճառեց փարիզահայ փոքրիկ գաղութին, որ տարիներէ ի վեր զրկուած էր պատարագէ:

Սրբազանը իր հետը ունէր օծեալ վէմ եւ եպիսկոպոսական բոլոր զգեստները, իշխանին ընդարձակ սրահները որոշուած էր մատուռի վերածել եւ հոն կատարել հայկական պատարագը. դժբախտաբար չեղաւ:

Որոշուած էր նաեւ, որ իշխանին տունին մէջ երեկոյթ մը սարքուէր ի նպաստ «Հայաստանի Սովելոց»: Բարեբախտաբար այս որոշումէն ետ չկեցան Լուսինեանները, եւ երեկոյթը խիստ փառաւոր եւ յաջող կերպով տեղի ունեցաւ Փլաս տ'Էլմայի չքեղ պալատին մէջ: Հրաւիրուած էր ընտրանի հոծ բազմութիւն մը եւ երեկոյթը թողուց ամենահիանալի տպաւորութիւն մը ներկայ եղողներուն վրայ:

*
**

Բնակարանին առաջին յարկը վերածուած էր ընդարձակ սրահի մը թատերաբեմով հանդերձ. սրահը լեցուած էր փարիզեան ընտանիքներու բազմութեամբ, որուն գլուխը եկաւ բազմիլ Վիկտոր Հիւկօ իր սպիտակահեր ժպտալից դէմքով: Քիչ յետոյ Խորէն Սրբազան վեղարը զգած ներս մտաւ. Վիկտոր Հիւկօ նստած տեղէն ելաւ, ընդ առաջ գնաց Սրբազանին, ձեռքը թօթուեց ու հրաւիրեց զինքը նստիլ քովի աթոռը:

Թատերարեմին վարագոյրը խակոյն բացուեցաւ. իշխանուհին կունոյի «Ֆաուստ» խաղին Մարկրիթի դերին մէջ ըսկըսաւ հիանալիօրէն երգել՝ «Il était un roi de Thulé» կտորը, ընկերակցութեամբ գեղեցկաձայն պաւիթոնի մը որ Մեֆիսթոլի դերը կատարեց. երեկոյթին առաջին մասը եղաւ այս. երկրորդը՝ դարձեալ կունոյի «Ֆաուստ»ին վերջին արարուածը եղաւ, այն կէտը՝ երբ Մարկրիթ «Ange pur, ange radieux» երգելով կը մեռնի ու հոգին երկինք կը վերանայ:

Եւ այսպէս վերջացաւ այս գեղեցիկ ներկայացումը, որուն իբրեւ Հայ՝ մի-այն ես հրաւիրուեցայ, ինձ հետ ունենալով Տոքթ. Կոպեռնիկ Հիւնքեարպէզեանը, որ նոր բժիշկ եղած էր:

*
**

Յաջորդ օրը գացի չնորհակալ ըլլալ իշխանին, նաեւ Սրբազան Նար-պէյ Լուսինեանին, որ ա՛յլ եւս կը պատրաստուէր մեկնիլ Փարիզէն եւ ուզեց որ հօրս գրեմ երթալ տեսնել զինքը Պէշիկթաչի եկեղեցին, որպէս զի իմ միջոցս տեղեկութիւններ տար:

Քանի մը օրէն Սրբազանը թողուց Փարիզը, իր հետը տանելով իշխանուհիին սարքած «Ի նպաստ Հայաստանի» երեկոյթին հասոյթը, որ 50·000 Ֆր. եղած է կ'ըսուէր:

Սրբազանին մեկնելէն յետոյ ես բարեկամ մնացի իր եղբօրը, որ կը կանչէր զիս երբեմն, եւ իր պատրաստած Ֆրանսահայ բառարանին մէջ մուծած բժշկական գործիքներու մասին բացատրութիւններ ինձմէ կ'առնէր, անոնց հայերէնները կերտելու համար, ինչպէս այս կէտը նչանակուած է, այդ բառարանին երկրորդ տպագրութեան երկրորդ հատորին յառաջաբանին մէջ:

*
**

Ուսանողութեանս առաջին տարիներուն անմոռանալի մէկ մեծ յիշատակն է Նար-պէյ Խորէն Սրբազանին Փարիզ գալն ու անոր հետ ստեղծուած բարեկամութիւնս, որ տեւական եղաւ նաեւ բըժշկական ասպարէզիս մէջ ալ. որովհետեւ պատիւ ունեցայ դարմանելու Նորին Սրբազնութիւնը, մեծայարդ տոքթ. Ցարուխիան թիրեաքեան բարեկամիս հետ ու փրկել ծանր հիւանդութենէ մը:

(Շար. 153)

(Շար· Ա· էջէն)

ինչ որ մեր հաւատքը կը հրահանգէ, ինչ որ ճիշդ կը նկատեմ՚՚:

*
**

Հ· ՏԻՆԳԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ

ՑՈՑՑԵՐ

ՆԻՒ-ԵՈՐՔ

ՆԻՒ-ԵՈՐՔ (՚՚Ցառաջ՚՚)·– Երեքշաբթի, Յունուար 23, երեկոյեան ժամը 6ին չուրջ 1·000 հայորդիներ հաւաքուած էին քաղաքիս Թրքական հիւպատոսութեան դիմաց՝ ոգեկոչելու համար անարգօրէն սպաննուած պոլսահայ լրագրող Հրանդ Տինքի յիշատակը: Զոյգ Ամերիկաներու հայ կազմակերպութիւնները արագօրէն գործակցած էին համախմբումը իրականացնելու համար:

Ձեռնարկը, որ կոչուած էր հակում մը ըլլալու նաև ունէր պահանջատիրական բնոյթ՝ ամերիկեան և հայկ· դրօշակները, ինչպէս և հանդուցեալ Հ· Տինքը ոգեկոչող եւ Յեղասպանութեան ժխտումը այպանող պաստառներով: Տեղի ունեցաւ կրօնական արարողութիւն մը, իսկ զանազան բանախօսներ հայերէն ու անգլերէն լեզուներով յաւուր պատշաճի ուժեղ խօսքեր արտասանեցին:

Ոչ աւելի քան քսան հոգինոց Թրքական խմբակ մը տեղ գրաւած էր հիւպատոսարանի մայթին վրայ, պարզելով ծիծաղաշարժ բովանդակութեամբ պաստառներ, որոնք նոյնքան գրգռիչ էին, որքան իրենց արտաբերած հակահայ լոզունգները: Ոստիկանութեան ներկայութիւնն ու բազմութեան զուսպ կեցուածքը առիթ չտուին, որ գրգռութիւնները որևէ բացորոշ հակազդեցութեան տեղի տային: Սակայն, քաւարար եղան, որ հակումի եւ հոգեկան ամփոփումի մթնոլորտը խանգարուէր՝ լոզունգներուն տրուող պատասխաններով, ինչ որ ձեռնարկը վերածեց ցոյցի: Ներկաները մասնաւորութիւն եւ ծաղիկներու դետեղում կատարեցին Հրանդ Տինքի մեծադիր լուսանկարին առջեւ, որմէ ետք տեղի ունեցաւ ցրուումը՝ երեկոյեան ժամը 8ին:

Տեղին է նշել, որ ըստ մեր քաղած տեղեկութիւններուն, հակահայ ցուցարարները թուրք եւ ադրբեջանական դիւանագիտական մարմիններու վարորդներն ու այլ պաշտօնեաներ էին: Ոստիկանութիւնը միայն ստիպուեցաւ միջամտելու՝ երկու թուրքերու միջեւ տեղի ունեցած ընդհարումի մը պատճառով, որմէ ետք անոնք առաջնորդուած են ոստիկանատուն:

Վ· Մ·

*
**

ՀՌՈՄ

Յունուար 26ին, Իտալիոյ երկու համայնքները միութենական հաստատութիւններու հետ համատեղ, Ջահապնացք կազմակերպեցին Հռոմի ծանօթ փողոցներու՝ Կամպիդոլիոյէն մինչեւ Վենեցիայի հրապարակը, ուր իրենց արդար բողոքի ձայնը բարձրացուցին ընդդէմ Թուրքիոյ մէջ կատարուած ոճրագործութեան, որ ալեկոծած է ողջ աշխարհը: Երթը սկիզբ առաւ ժամը 18·30ին, որուն իրենց ներկայութիւնը կը բերէին Հայաստանի դեսպանը, Թուրքիոյ դեսպանը, քիւրտ համայնքի ներկայացուցիչները, Իտալիոյ Հայոց Միութիւնը, Իտալիոյ մէջ գտնուող բոլոր միութենական եւ կազմակերպչական հաստատութիւններու ներկայացուցիչները, նաեւ Հայ Ուղղափառ Եկեղեցւոյ Հոգեւոր հովիւը, Լեւոնեան վարժարանի տեսուչը, էջմիածնի հոգեւորականները եւ Իտալիոյ մէջ կայք հաստատած հայորդիք:

Ներկայ բազմութիւնը նկատեց այս արարքը որպէս չարունակութիւն Հայկական Ցեղասպանութեան Ի՚՚. քաղաքակիրթ գարուն մէջ: Աղօթք մրմնջաց եղերական մահով իր մահկանացուն կնքած հայ ժողովուրդի հերոս զաւակի՝ Հրանդ Տինքի յիշատակին՝ յոյս յայտնելով, որ կատարուածը դուռ պիտի բանայ Թուրք ժողովուրդին և իշխանութիւններուն առ-

ՄԱՄՈՒԼ

«LE FIGARO»

(27-28 janvier)

Ա. ԱՏԼԷՐԻ ՆՈՂԿԱՎԻ ՑՕԴՈՒԱԾԸ

Կարելի է եւ դատապարտելի չէ Հայերը կամ հայութիւնը չսիրել, բայց այս երեւոյթը հիւանդագին այնպիսի քնոյթ մը կ՚առնէ Ալեքսանդր Ատլէրի մօտ, որ անհրաժեշտ կը թուի որ ենթական խընամուի: Ձենք ուզեր ծանրանալ Ա· Ատլէրի այն յօդուածին վրայ (Douloureuse modernisation turque) ուր առիթ կամ աւելի ճիշդ պատրուակ դառած է Հ· Տինքի սպանութիւնը իր թոյնը թափելու համար Հայութեան, բայց նաեւ Հայաստանի վրայ: Ինչ կը վերաբերի այս վերջին կէտին, ան յօդուածին մէջ կը գրէ·– «Հայաստանն ալ պետութիւն մը դարձած է, եւ Պետութիւն մը, որ իբր այդ, պարտի հաշիւ տալ նախ հայ ժողովուրդին, որովհետեւ, չեն պարծենար, բայց 1992 եւ այսօրուան միջեւ աւելի քան երկուբի վրայ մէկ քնակիչ խորհրդային Հայաստանը լքած է, բիրտ, յարձակողական եւ անհեթեթ երկիր մը: Տնտեսական հաշտարար բաղաքականութիւն մը կարելի էր, նպատակն էր առաջին նախագահ՝ Լ· Տէր Պետրոսեանի որ նախընտրեց հեռանալ քան իր ընտանիքը եւ թարկել ԱՍՍՀՄ-ի մափիոզական յաջորդներուն սպառնալիքներուն: Իրեն հետեւեցաւ հայկական ինտելիկենցիայի մեծամասնութիւնը, զոր կր գտնեմ այսօր կիեւ, Մոսկուա, Գալիֆորնիա կամ Աւստրալիա»:

Այս "լաւատեղեակ" յօդուածագիրը, որ Հայաստան նստած Լեւոն Տէր Պետրոսեանն ալ փախստականի կը վերածէ ընտանեօք, լաւ կ՚ըլլայ որ փոխանակ երկիր մը վարկաբեկելու (այս կէտը Հայաստանի դեսպանատան կը վերաբերի) իր հին գրութիւնները կրկին պրպտէ, գոնէ մի քանի տող նուիրէ Հ· Տինք Հայ ըլլալուն պատճառով թիւրախ էր խորական վերաբերումի:

Թղթածրարը եւրոպական տեսանին հասած էր Յունուար 15ին, սակայն անոր արձանագրութիւնը նոր կատարուած է:

*
**

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԷՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼԻ Է Հ· ՏԻՆԳԻ ԹՂԹԱԾՐԱՐԸ

Մարդկային իրաւունքներու եւրոպական տեսանէն տեղեկացուցած են թէ Հ· Տինքի դիմումը ընդունուած է: Այդ թղթածրարով կը պնդուի որ Թրքական պատժական օրէնքին 301րդ յօդուածը կը հակասէ Եւրոպայի Մարդկային իրաւունքներու համաձայնագրին մէջ տեղ գտած արտայայտութեան ազատութեան յօդուածին եւթէ Հ· Տինք Հայ ըլլալուն պատճառով թիւրախ էր խորական վերաբերումի:

Թղթածրարը եւրոպական տեսանին հասած էր Յունուար 15ին, սակայն անոր արձանագրութիւնը նոր կատարուած է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖԱԹԱՀԻ ԵՒ ՀԱՄԱՍԻ տարբերուն միջեւ բախումները կը չարունակուին եւ չաթաթավերջին (Յունուար 27/28) 27 մեռեալ կար:

ՆԱՃԱՖԻ մէջ (Իրաք) ամերիկեան եւ իրաքեան ուժերը սպաննած են աւելի քան 250 չիի քաղաքացիներ բուռն կռիւներու ընթացքին: Միւս կողմէ, ռճրագործներու ընթացքին ալ 61 հոգի մեռած է նոյն շրջանին (Յունուար 27/28):

Պ· Մերուժան Փանոսեան եւ ամբողջ ընտանիքը ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ եւ ազգականին՝

ԺԱԳԼԻՆ-ՄԱՐԻ ՓԱՆՈՍԵԱՆ-Ի

(Ծնեալ՝ ՔԻՇԻՒԵԱՆ)

մահը որ պատահեցաւ Յունուար 28ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Փետրուար 1, ժամը 10ին, Շաւիլի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին՝

6 rue du Père Komitas

՚՚ՑԱՌԱՋ՚՚· – Մեր ցաւակցութիւնները Փանոսեան ընտանիքին:

Ս. ՑԱԿՈԲ - ԼԻՄՆ

Սուրբ Սարգիս

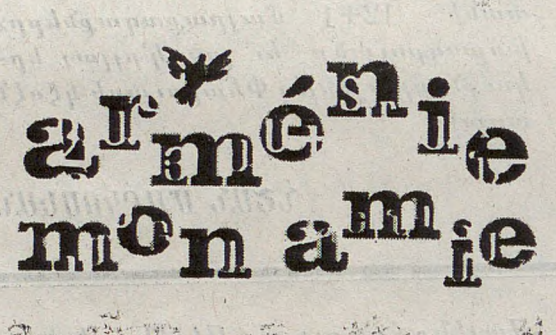
ՇԱԲԱԹ, Փետրուար 3

Տօն Է Սուրբ Սարգիսի

Պատարագ՝ ժամը 10ին:

կը պատարագէ՝

ԻՍԱՀԱԿ Ա· ԲՀՆԳ· ՀԷՔԻՄԵԱՆ

CONCERT DE L'ENSEMBLE NAIRI
Sous la direction de Haïk Davtian
Chœur Tutte Voci et Orchestre
avec la participation de Sylvia Kevorkian, soprano et Didier Rousselle, ténor.
Le Dimanche 4 février à 16 heures
à LIVRY-GARGAN
Gymnase Vincent ·
Réservations : 01. 43. 83. 90. 39.
Au programme :
Vivaldi — Komitas/Yekmalian : Musique sacrée — Chants populaires arméniens.
Concert organisé par la Ville de Livry-Gargan, la Croix Bleue des Arméniens de France, Section Sevran-Livry et la Maison de la Culture Arménienne de Sevran Livry-Gargan et de la Seine — Saint-Denis.

*
**

LE PIANO QUI «CHANTE»
(en arménien)
Le 30 janvier à 21 heures
SWAN JAZZ BAR
165 boulevard Montparnasse - Paris 14e
métro : Raspail
Info : 01. 44. 27. 05. 84

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԼՈԹՕ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ – Պուվար Օտտոյի «Լէօլա Սասունի» մասնաճիւղի ԼՈԹՕ-ն կիրակի, Փետրուար 4, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին·–

Տրնի Փափէն – 15րդ թաղամաս

□

ՏԷՍԻՆ

«ՊԷՕՐԷԿ»Ի ԵՐԵԿՈՅԹ

Շաբաթ, Փետրուար 3ի երեկոյեան, ժամը 8ին սկսեալ, Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, կապոյտ Խաչի Տէսինի տիկինները կը հրաւիրեն տարեկան ծաղիկ ճաշին, համտեսելու «պէօրէկ»ներու համեղագոյն տեսականին, պատրաստուած՝ իրենց ձեռքերով, ան՚չուշտ նաեւ ախորժաբեր աղանդեր, աղցան, գինի եւ սուրճ:

Մասնակցութիւն՝ 12 Եւրօ· 12 տարեկանէն վար մանուկներուն համար՝ 10 Եւրօ, ներառեալ՝ վիճակահանութեան տոմս մը:

Ամապարեցէ՛ք արձանագրուելու, հեռաձայնելով Ռոզ-ին՝ 04· 78· 49· 19· 44:

□

Section Paris

SEJOUR FAMILIAL

25 février au 4 mars

La Section **«Archalouys Tathéossian»** de Paris organise son séjour familial dans le centre de vacances de Bellefontaine (Jura).

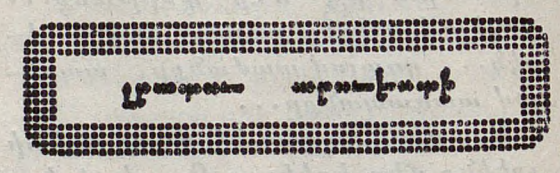
Ambiance arménienne assurée ! ! !

Venez avec vos enfants, petits-enfants ou amis et rejoignez-nous sur les pistes de ski, de luge ou tout simplement dans le Centre ! ! !

Renseignements et inscriptions auprès de :

- Araxie 01 39 83 71 19 (19h à 21h);
- Alice 01 42 93 03 56 (19h à 21h).

Date limite : 31 JANVIER

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵՆ ՅԱՏԿԱՊԷՍ ՀՐԱԽԻՐՈՒԱԾ ԳԱՅԵԱՆԷ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

(Սոփրանօ գալարաքուր)

Կ՚երգէ Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Սուրբ Խաչ եկեղեցիին մէջ·-

13 rue du Perche — 75003 Paris

իրեն կ՚ընկերանայ դաշնակով Գրիգոր Ամարեան· կը մասնակցի պարիթոն Մկրտիչ Մկրտիչեան:

Ցաւելեալ տեղեկութիւններու համար հեռաձայնել·–

– 06· 63· 51· 22· 89
– 01· 43· 41· 44· 37

Les activités du mois de Février du
CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP
MARSEILLE

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

L'ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

— **CONCERT DU CHOEUR SAHAK-MESROP**
Vendredi le 2 à 20h30 en l'église de Bouc-Bel-Air

— **CONCERT DU CHOEUR SAHAK-MESROP**
Samedi le 3 à 20h30 en la Basilique de Saint-Raphaël
(Concert reporté du 6 janvier au **3 février).**
Direction : Khatchig YILMAZIAN — Au piano : Juliette YILMAZIAN;
Solistes : Ani Conquet — Antranik Minassian — Ardaroun Khoudatian
Noubarig Derminassian.

— **CONFERENCE — le Dimanche 25** à 16 heues :
«LES ARMENIENS, MARSEILLE ET LA PROVENCE»
par le Dr. Albert KHAZINEDJIAN,
au Centre Culturel Sahak-Mesop — 339 avenue du Prado - Marseille 8e
—— Entrée libre ——

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 31
MERCREDI
31 JANVIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ԳԱԻԱՐԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 նւրօ — Վեցամսեայ : 135 նւրօ
Արտասահման : Տար. 300 նւրօ (Ամէնօդեայ առաքում)
270 նւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1,20 նւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·631 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·631

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԱԿԱՀԱՅ ՊՈՌԹԿՈՒՄՆԵՐ ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ, ԱՏԱՆԱՑԻ, ՄԱԼԱԹԻԱՑԻ ՄԷՋ

Հ. Տինքի սպանութեան որպէս պատասխանատու 17 տարեկան անչափահասի մը ձերբակալութեան բեմադրութիւնն անգամ անընդունելի նկատուած է որոշ շրջանակներու կողմէ: Շաբաթավերջին որպէս անոր զօրակցութիւն եւ որպէս "Բոլորս Հայ ենք" լոզունգին հակազդեցութիւն, մարզադաշտերու վրայ հակահայ ցոյցեր կատարուած են:

Տրապիզոնի մէջ որ ոճրագործին քաղաքն է, Տրապիզոն–Կեսարիա ֆութպոլի մրցումը չատ լարուած պայմաններու տակ տեղի ունեցած է: Տրապիզոնցիները պատռտուներ պարզած են "Մենք Թուրք ենք, Տրապիզոնցի ենք, բոլորս Մուսթաֆա Քէմալ ենք" արձանագրութեամբ, ապա վանկարկած են. "Նահատակները չե՛ն մեռնիր, հայրենիքը չի՛ մասնատուիր": 15 հազար հոգի մրցումէն առաջ Թրքական ազգային փառերգը երգած են, ազգասիրական լոզունգներ արձակած:

Նոյն պատկերները պարզուած են Ատանայի, Մալաթիայի եւ Պալըքէսիրի մէջ ալ: Ուշադրութիւն գրաւած է որ այդ լոզունգները արձակողներուն մեծամասնութիւնը կը կրէ սպիտակ գլխանոցներ, ինչպէս ունէր Հ. Տինքի ոճրագործը, սպանութիւնը գործած պահուն: Բացայայտ է անոր հետ նոյնանալու չեշտուած տրամադրութիւնը:

*
**

ԾՈՎԱՀԷՆ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐԸ

Ինքզինք "Հայրենասէր" ներկայացնող արդուխնդի երիտասարդ մը Ցունուար 28ին 2,5 ժամ փորձած է իր կամքը պարտադրել ճամբորդատար նաւու մը որ Կելիպոլուէն Լափսէքի կ'երթար: Ան սպառնացած է որ ռումբ գետեղած է նաւուն վրայ ու բոլորը իրեն ենթարկած: Պահանջած է որ լրագրողներ երթան զինքը լսելու, յետոյ պատանդ առած է նաւապետը: Նաւը ետ դարձած է Կէլիպոլու ուր ծովահէնը յանձնուած է ոստիկանութեան: Ան ըսած է թէ արարքին ձեռնարկած է բողոքելու համար Հ. Տինքի սպանութենէն ետք գործածուած "Բոլորս Հայ ենք" լոզունգին դէմ: Մտուզած է որ նաւուն մէջ պայթուցիկ գետեղած չէ, ինչպէս պնդած էր:

*
**

ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ԲՈՂՈՔԱԿԱՆ ՏԱՃԱՐԻ ՄԸ ՎՐԱՅ

Անծանօթներ Ցունուար 27–28 գիշերը քարեր նետելով կոտրած են Սամսունի բողոքական տաճարին ապակիները: Անոնք նաեւ սեւ ներկով պատած են եկեղեցիին անունին ցուցատախտակը: Ոստիկանութիւնը որ հետաքննութիւն բացած է, յայտարարած է թէ առաջին անդամը չէ որ ազօթատեղին նման յարձակումի թիրախ կ'ըլլայ: Նոյն քաղաքին մէջ Ցուլիսին Ֆրանսացի կրօնաւոր մը դաշունահարուած էր, իսկ նախապէս Տրապիզոնի մէջ անչափահաս մը սպանած էր իտալացի վարդապետ Ա. Սանթոն ըսն:

*
**

Հ. ՏԻՆՔԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ ԳԾՈՎ

Հ. Տինքի սպանութեան առընչութեամբ Ձաման թերթը (Ցունուար 30) կը գրէր թէ յստակ դարձած է որ ոճրագործը ղրղզ ե. Հայտնին գործելու ուղղութիւն թելադրող է. Թունճէլը որ նոյնպէս ձերբակալուած է, ոստիկանութեան մատնիչ մըն է: Եւ կան պնդումներ, ըստ որոնց այս վերջինը տարի մը առաջ Տրապիզոնի ապահովութեան տեղեկացուցած է թէ "Հայալ կը պատրաստուի սպաննել Հ. Տինքը": Այդ լրատուութիւնը առենին փոխանցուած է Պոլսոյ ոստիկանութեան, բայց ոչինչ կատարուած է Տինքը պաշտպանելու, կամ Հայոյը չէզոքացնելու համար:

Թերթը կ'ըսէր թէ ներքին գործերու նախարարութեան ու Ապահովութեան ընդհանուր տնօրէնութեան պատասխանատուները խուսափած են այս մասին հարցումներուն յստակ պատասխան տալէ ու զոհացած են ըսելով թէ "քննիչները կը պրպտեն այդ մասին":

ԱՆԳԱՐԱԿԸ ՄԵՐԺԷ ԵՐԵՒԱՆԻ ԱՌԱՋԱՐԿԸ

Թուրքիոյ Արտաքին գործերու նախարարութեան Ցունուար 26ի հաղորդագրութեամբ մը լսուած է թէ Թուրք կառավարութիւնը կը մերժէ առանց որեւէ նախապայմանի դիւանագիտական յարաբերութիւն հաստատելու Երեւանի առաջարկը: Մերժումը հիմնուած է հետեւեալ պատճառաբանութեան վրայ. "Նման յայտարարութիւններ նախապէս ալ կատարուած են հայկական կառավարութեան կողմէ եւ վերջինը ոչ մէկ նոր կեցուածք կ'արտայայտէ":

Թուրքիոյ արտաքին գործերու նախարարութեան բանբերը աւելցուցած է թէ Թուրքիա կը ձգտի փոխադարձ վստահութեան ու յարգանքի հիմերուն վրայ յարաբերութիւն հաստատել իր բոլոր դրացիներուն հետ. չէչտած է նաեւ թէ այդ բոլորը եւ երկկողմանի ու շրջանային գործակցութիւնը, կապերու սերտացումը կարելի կ'ըլլայ միմիայն միասնարար առնուած քայլերով: Ան մաղթած է որ Հ. Տինքի սպանութիւնը դրական դեր ունենայ հայ–թուրք յարաբերութիւններուն մէջ նոր շրջանի մը բացումին եւ "Հայաստան պատասխանէ Թուրքիոյ բարեկամական ջանքերուն, յաղթահարելու համար երկկողմ յարաբերութիւններու լճացած վիճակը":

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՈՒՂԵՐՁԸ ԲԱՆԱԿԻՆ 15ԱՄԵԱԿԻՆ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան ուղերձով մը չնորհաւորած է հայկական բանակին 15րդ տարեդարձը, զայն համարելով "պետութեան ամենակարեւոր կառոյցներից մէկը": Նախագահը յիշած է անոր կազմութեան մէջ ժողովուրդին բոլոր հատուածներուն նուիրումն ու ջանքը. հայկական բանակը կոչած է "յաղթական եւ ազատարար": Ամրութիւն, բարձր մարտունակութիւն եւ բարի ծառայութիւն մաղթած է ամբողջ կազմին, ի փառս մեր երկրի:

ԱՄՆ

Հ. ՏԻՆՔԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԻՒԹՈՎ ՕՐԻՆԱԳԻԾ

Դեմոկրատ երեսփոխան Ճ. Գրոուլի պատրաստած է Հ. Տինքի սպանութիւնը դատապարտող օրինագիծ մը. յառաջիկայ օրերուն զայն պիտի ներկայացնէ Կոնկրէսին: Ներկայացուցիչներու ժողովին: Երեսփոխանը նաեւ կը պահանջէ որ Թուրքիան արտայայտութեան ազատութիւնը երաշխաւորող միջոցներ ձեռք առնէ եւ ջնջէ պատժական օրէնքին 301րդ յօդուածը:

Ատոր զուգահեռ կը սպասուի որ նոյն ժողովին յղուի Ցեղասպանութեան ճանաչումի բանաձեւն ալ:

«ԱԿՕՍ»Ի ՆՈՐ ԹԻՒԸ ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԾ

Իր հիմնադիր–խմբագրին սպանութենէն ետք լոյս տեսած է "Ակօս"ի հերթական թիւը (Ցունուար 26), 30 հազար տպաքանակով: Ցրւումը կատարուած է ամբողջ Թուրքիոյ մէջ: Ջեռնարկուած է նոյնիսկ երկրորդ տպագրութեան:

Այդ թիւին առաջին էջը խորագրուած է. "Թռաւ դէպի յոյսը": "Հրանդէն ետք" խորագրով խմբագրականին մէջ կ'ըսուի. "Մեր ճամբան կը շարունակենք, քայլ առ քայլ հասնելու համար Հրանդին երազած Ակօսին": Ապա չնորհակալութիւն կը յայտնուի բոլոր անոնց որոնք ցաւակից եղան, զօրակցեցան, յոյս ներշնչեցին: "Շնորհակալութիւն, յատկապէս այն անճառ մեծահոգութեան... այն ամէն ազգի Հայերուն որոնք կարծես ամէն կողմ սփռուած նուռի հատիկները հաւաքեցին, համախմբեցին":

Պատրաստուած թիւը շաբաթավերջին փողոցը ծախելու պատրաստակամութեամբ գործի լծուած են արուեստագէտներ, գրողներ, լրագրողներ ու մեծաթիւ համակիրներ:

Օ. Փամուք Ակօսի այդ թիւին մէջ գրած է. "Ոսկի սրտի տէր, արի ընկերոջս սպանութիւնը կեանքս թունաւորեց: Ամէնուն, ամէն քանի հանդէպ զայրոյթ ունիմ: Անսահման ատօթ կը զգամ":

*
**

Գերմանիոյ "Ընդդէմ Ցեղասպանութեան" միութեան նախագահը Ալի Էրթէմ ցաւակցական յայտարարութեամբ մը կը սպայ "ցեղասպան ցեղապաշտութեան զոհ՝ Հրանդ Տինքը: Կը ցաւի որ կարելի չէ եղած պատուար կանգնել վատոգի ոճրագործներուն արարքին որ նախատեսելի էր: "Անդամ մը եւս գլխահակ ու արցունքոտ աչքերով, անզօր կը գալարուինք յուզումի ու ամօթի մատնուած" կ'ըսէ ան:

Message d'André SANTINI(*)

Ancien Ministre,
Député-Maire d'Issy-les-Moulineaux,
Vice-Président du Groupe d'Amitié France-Arménie

Mes Chers Amis,

Je ne peux malheureusement pas être présent avec vous cet après-midi. Croyez-bien que je le regrette.

Je souhaite cependant à travers ce message ajouter ma voix à la vôtre pour dénoncer l'assassinat le 19 janvier dernier de Hrant Dink, rédacteur en chef de l'hebdomadaire turco-arménien **Agos,** qui militait pacifiquement pour la reconnaissance en Turquie du génocide arménien.

Le lâche assassinat de cet homme, reconnu pour son esprit de tolérance, est la conséquence d'un extrémisme radical que je dénonce, favorisé par la propagande du Gouvernement turc.

Cet acte n'est rien d'autre que l'expression dans sa forme la plus abjecte du négationnisme du génocide arménien.

Au moment où nous célébrons l'Année de l'Arménie en France, il conviendrait que le Sénat puisse suivre l'Assemblée nationale pour enfin pénaliser ce négationnisme, comme c'est le cas aujourd'hui pour la Shoah.

En hommage à Hrant Dink, l'ensemble des célébrations de l'année de l'Arménie organisées à Issy-les-Moulineaux du jeudi 1er février au samedi 31 mars 2007, bénéficiant du label officiel national «Arménie, mon amie», seront dédiées à sa mémoire.

A vos côtés, en amitié.

(*) *au Collectif VAN*, le 25 janvier.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԱՎ

ՊՈԼԻՍ իր այցելութեան առթիւ, Համալիարհային Դրամատան նախագահը՝ Փօլ Վոլֆովից ջատագոված է Թրքական տնտեսութեան յաջողութիւնը: Ցունուար 27ին, յայտարարած է որ "երկրին զարգացումը տպաւորիչ է", աւելցնելով որ "արձանագրուած արդիւնքները քանի մը տարիէ ի վեր չատ զօրաւոր եղած են: Աւելի ցոյց կու տայ այդ շրջանի երկիրներուն, որ նման յաջողութիւն մը կարելի է", ճշդած էր արդէն Տավոսի տնտեսական համաշխարհային Ֆորումին: Թուրքիան մէկն է այն երկիրներէն որ առաւելագոյն չափով կ'օգտուի Համաշխարհային Դրամատունէն, որ 2004 – 2007 ժամանակաշրջանին 6,6 միլիառ տոլար տրամադրած է:

ԷՐԻԽ ՖԷՐԿԼ աւստրիացի պատմաբանը որ ծանօթ էր Հայկական Ցեղասպանութեան ժխտումի իր դիրքով ու գործով, 76 տարեկանին մահացած է Վիէննայի մէջ: Իր կարեւոր գիւտերէն է այն որ Հայկական Ցեղասպանութեան պնդումներուն հիմ ծառայած է Աբրամ Անտոնեանի կողմէ անվաւեր փաստաթուղթերու եւ լուսանկարներու հրատարակութիւնը: Հեղինակն էր "Ահաբեկչութեան առասպել մը" հատորին:

ԻՐԱՔԻ քրտական խորհրդարանին փոխ նախագահը Ֆ. Քէրքիւքի պատասխանելով Անդարայէն բարձրացող ձայներու, ըսած է թէ Քէրքիւքի պատկանելիութեան առընչուած հանրաքուէն անպայման տեղի պիտի ունենայ աչնան, թէ Թուրքիա եթէ փորձէ Իրաքի հողին վրայ պինուորական միջամտութիւն կատարել, ամբողջ Իրաքը պիտի դառնէ իր դէմը: Քրտական նոյն ղեկավարութիւնը կը ձգտի որ քարիւղով հարուստ վիճայտրոյց քաղաքը մաս կազմէ քրտական ինքնավար շրջանին:

ՖԱԹԱՀԸ ԵՒ ՀԱՄԱՍԸ Ցունուար 29ին հրադադար մը ստորագրեցին 33 մեռեալներ տալէ ետք միջպաղեստինեան կռիւներու ընթացքին: Նոյն օրը, պաղեստինցի քամիքազ մը անձնասպանական ոճրափորձ մը գործած է էյլաթի հացագործի մէկ խանութի մէջ, որու հետեւանքով 3 հոգի մեռած է: Արարքին տէր ելած են միաժամանակ իսլամապաշտ խմբակ մը եւ ալ–Աքսայի նահատակներու չոկատները: 2006 Ապրիլէն ի վեր անձնասպանական ոճրափորձ չէր գործուած Իսրայէլի մէջ: Միւս կողմէ, Ուաշինկթըն ամրաստանած է Իսրայէլը որ քոնտրաբած է իրենց հետ համաձայնագիրը՝ գործածելով արդիլուած զէնքեր, գոյս գնած էր Ա.Մ.Ն–էն Լիբանանի մէջ: ՄԱԿ–ի համաձայն, Իսրայէլ աւելի քան մէկ միլիոն արդիլուած (սու–միւնիսիոն) ռումբ նետած է Լիբանանի բնակելի շրջաններու վրայ:

«ԱՄԷՆՈՒՆ ԹԷՈԴԻԿԸ»

«ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳՈՅՑ»Ի ՎԵՐԱՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

Մեր ձեռքը նոր հատոր Թէոդիկի նշանաւոր տարեցոյցերուն առաջին երկու տարիներու՝ 1907 եւ 1908, հատորները, վերահրատարակուած՝ «Գալուստ Կիւլպէնկեան» հիմնարկութեան հիմնադրութեան 50ամեակին առիթով, հիմնարկութեան հայկական բաժնի տնօրէն Զաւէն Եկաւեանի յոյժ գնահատելի նախաձեռնութեամբ եւ խմբագրութեամբ երիտասարդ բանասէր ու գրականագէտ Լեւոն Շառոյեանի:

Տարեցոյցերու այս պատմական եւ արժէքաւոր շարքի վերահրատարակութիւնը վստահուած է Մաթիկ Էպլիղաթեանի «Կիւլիկիա» հրատարակչատան, Հալէպ, որ ինչպէս ցոյց կու տան առաջին երկու թիւերը, սկսած է գործը առաջ տանիլ անթերի եղանակով եւ անհրաժեշտ բծախնդրութեամբ: Այնպէս որ հայ հետաքրքիր ընթերցողը անոսպասելիօրէն իր տրամադրութեան տակ ունի բազմակողմանի բովանդակութեամբ հարուստ հանքի մը առաջին հատորները, մաքուր տպագրութեամբ եւ կատարելապէս ընթեռնլի իրենց ամէնէն փոքրադիր տողերով:

Ուրեմն, մեր առջեւ ունինք մեծապէս չնորհաւորելի ձեռնարկ մը, որ առաջ կը տարուի գործակցութեամբ «Գալուստ Կիւլպէնկեան»ի հայկական բաժնի մտաւորական եւ մշակոյթով խանդավառ տնօրէնին, իր գրաղատական ու բանասիրական պրպտումներով ուշագրաւ դէմքի մը, ինչպիսին է Լեւոն Շառոյեան, եւ հրատարակչականի մը, որ հոգածու վերաբերում մը ունի հանդէպ հայ գրքին ու գրականութեան, անոնց փայլին ու ժողովրդականութեան:

1907 տարուան առաջին թիւը կը բացուի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոս ՆՍՕՏՏ Ա.րամ Ա. վեհափառի «Օրհնութեան խօսքով», որ արժեւորումը կը կատարէ այս իսկապէս չահեկան նախաձեռնութեան:

Ինչպէս կը հաղորդուի խմբագիրը Լ. Շառոյեանի առաջին հատորի յառաջաբանին մէջ, յաջորդաբար լոյս պիտի տեսնեն նաեւ «Ամէնուն Տարեցոյց»ներուն բոլոր թիւերը, հերթական շարքով, մինչեւ ԻԳ հատորը (1929 տարեշրջան), բայց ընդամէնը 19 հատոր, նկատի ունենալով որ շարքի Ժ–ԺԴ տարիները հրատարակուած են մէկ–միացեալ հատորի մէջ, հասկնալի պատճառներով, երբ նախաեղեռնեան անկրկնելի սերունդի այս առասպելական դէմքը՝ Թէոդիկ, 1915–1918 տարիները անցուցած է բանտի, աքսորի մէջ եւ փախստական վիճակով, մինչեւ Մուտրոսի զինադադարը, որմէ յետոյ Պոլիս վերադառնալով, 1920ին հրատարակած է շարքի Ժ–ԺԴ հատորը այդտեղ ամփոփելով 1916–1920 տարեշրջանները:

Այս ձեւով, «Ամէնուն Տարեցոյց»ները մինչեւ 1923, այսինքն ընդամէնը 13 հատոր (Ա–ԺԴ), լոյս տեսած են Պոլսոյ մէջ, իսկ յաջորդ 6 հատորները (ԺԵ–ԻԳ) տպագրուած են Փարիզ, Վենետիկ կամ Վիէննա:

19 հատոր գիրք, ընդամէնը շուրջ 9000 էջերով, որոնք կը պարունակեն բազմաբնոյթ նիւթեր «զբօսալի ու պիտանի»էն մինչեւ երգիծական ու հետաքրքրական գիտելիքները, բանասիրական լուրջ ուսումնասիրութիւններէն մինչեւ բանաստեղծութիւնը, ընկերային, կրօնական, բարոյական, գիտական, իմաստասիրական, բժշկական, լեզուական, գեղարուեստական, փիլիսոփայական թէ կեանքի այլազան երեսներուն անդրադարձող նիւթերէն մինչեւ օտար գրականութենէն թարգմանութիւնները, առաւել կենսագրութիւն, մահագրութիւն, առակ, եւ այլն, եւ այլն: Եւ այս ամէնը մէկ հոգիի աշխատանքով ու աքնանքով: Մարդ պարզապէս կ'ապշի երազործած այս գործին առջեւ, որուն հեղինակն է Թէոդիկ անունով հայ մտքի նուիրեալ մը: Օրինակ մը: ըստ Լեւոն Շառոյեանի՝ 1921ի թիւը (ԺԵ) իր 387 էջերուն մէջ կը մէկտեղէ 3000 նիւթ եւ 300 պատկեր, ինչ որ գաղափար մը կու տայ ծանօթութիւններու եւ պրպտումի այն լայնածիր չրջանակին մասին, որով առաջնորդուած է Տարեցոյցներու հեղինակը:

Թէոդիկ յանկարծամահ եղած է 1928 Մայիս 24ին, Փարիզի աւելի քան համեստ իր խցիկին մէջ, հակած իր Տարեցոյցի 23րդ հատորի սրբագրութեան վրայ, երբ հազիւ սրբագրած էր գրքին 528 էջերուն նուազ քան կէսը՝ 249 էջ:

Հայ տիպի ու տառի այս տիտանը հոգին կ'աւանդէր 55 տարեկանին, անժամանակ ու տխուր մահով մը, երբ տակաւին թանկագին ու արժէքաւոր չատ վկայութիւններ եւ ըստեղծագործութիւններ կրնար տալ հայ մտքի ու մշակութային կեանքներուն, բանահաւաքի ու բանասէրի, մանրազննին հետազօտողի նախանձախնդիրը իր ոգիով, իր մըտաւոր բազմակողմանի հետաքրքրութիւններով եւ մանաւանդ՝ հայ գիրքի ու ղպրութեան, հայ կեանքին ու մշակութային գործիչներուն հանդէպ ունեցած անսեղմելի նուիրումով ու սիրով:

Պէտք է ըսել, որ Լ. Շառոյեան համառօտ բայց համապարփակ կենսագրականով մը կը կերպաւորէ Թէոդիկի դիմագիծը՝ իր մարդկային եւ մտաւորական առումներով, իր կեանքի վերիվայրումներով, կենցաղային դժնդակ ու մելամաղձոտ հանգրուաններով, բայց եւ ի անյողդողդ կամքով, ղէպի գիրն ու գրականութիւնը անկասելի մղումով: Երեւակայել, որ աքսորի սոսկալի օրերը ապրելէ վերջ Պուլիս վերադառնալով՝ Թէոդիկ անմիջապէս կը լծուի Տարեցոյցի պատրաստութեան: Շառոյեան, որ բանասիրական իր լուրջ ու խորաթափանց ոճին առընթեր օժտուած է իր տողերուն յուզականութիւն տալու չընորհով, խօսելով Թէոդիկի տարաժամ մահուան պահերու մասին, իր խօսքը կ'եզրափակէ գրելով.– «Ոչ եւս էր Ամէնուն Թէոդիկը»:

Ամէնուն Թէոդիկը:

Թէոդիկի հրատարակած տարեցոյցները «Ամէնուն Տարեցոյցը» կոչուելով հանդերձ, «ամէնուները» չեղան վերջին տասնամեակներուն, պարզ այն պատճառով, որ անոնք անգտանելի էին հրապարակի վրայ եւ եթէ նոյնիսկ գտանելի էին, մատչելի չէին սակայն պարզ ընթերցողին սկսած մինչեւ գրական հետախուզութիւն կատարողները, բազմած ըլլալով մատենադարաններու հնաւանդ գրքերու չարքին: Ա՛լ ինչ տրամաբանութիւն այս վերջիններուն, որոնք գրական, բանասիրական թէ հրապարակագրական յօդուածներու մէջ կը հանդիպէին «Ամէնուն Տարեցոյց»ի յիշատակութեան, իբրեւ աղբիւրագիտական յղում կամ իբրեւ ներբողական այս կամ այն թանկագին տեղեկութեան, բայց չէին գտներ զայն:

Ահա այս պակասը կը դարմանէ Թէոդիկի տարեցոյցները վերահրատարակելու նախաձեռնութիւնը, որ ոչ միայն ամէնուն կ'ընծայէ «Ամէնուն Տարեցոյց»ները, այլեւ անոնց հեղինակը կը վերամկրտէ «Ամէնուն Թէոդիկը» արդար տիտղոսով:

Ամէնուն Թէոդիկը, այն հասկացողութեամբ, որ այս քաջ, անյուսահատ, յամառ եւ բազմահմուտ մարդը 20րդ դարու ամէնէն ողբերգական, ճակատագրական եւ բախտորոշիչ մէկ չրջանին՝ 1907–1929 տարիներուն, զարմանալի թարմութեամբ եւ կորովով հրատարակած է 19 տարեցոյցներու չարք մը, որ տեղեկութիւններու եւ տուեալներու հանք մըն է նոյն ժամանակաշրջանի հայ կեանքի (եթէ կարելի է այսպէս րսել) բոլոր վերիվայրումներուն: Մէկ հատատումով կրնանք բնորոշած ըլլալ այդ քսան տարիներու պատմական տարողութիւնը.– Փուլ եկաւ իր բնօրրանին մէջ ապրող ազերմտահայութիւնը, եւ հունաւորուիլ սկսաւ այսօրուան Սփիւռքը:

Հայ կեանքի նախաեղեռնեան եւ յետեղեռնեան հանգրուանները իրարու զոդող յիշատակարաններէն մէկն է Թէոդիկի տարեցոյցներու չարքը, որ յաճախ եզակի վկայութիւններ, նկարներ, վաւերագիրներ եւ տեղեկութիւններ կը հայթայթէ ժամանակաշրջանը հետազօտողին՝ ծաղկեալ բայց կորուսեալ եւ այնուհետեւ դաշնակիցներու ըբաման տակ գտնուող պոլսահայ կեանքէն, իրենց լինելութեան մէջ եղող նորակազմ հայ գաղութներէն, Գողգոթայէն վերապրող հայ մարդոց վերապրումի հերոսական ճիգերէն: Մանաւանդ Սփիւռքը տակաւին օժտուած չէր կազմակերպեալ ու կայուն մամուլով, հայ դէպրոցը որբանոցի տեսք ունէր աւելի եւ պատմականօրէն օգտագործելի փաստաթուղթերն ու արխիւները՝ փճացած կամ փճացման ենթակայ:

Մեծապէս չնորհաւորելի է Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան հայկական բաժանմունքի այս նախաձեռնութիւնը: Վերահրատարակութեան խմբագիրը՝ Լեւոն Շառոյեան, ոչ միայն առաջին թիւին մէջ գրած է Թէոդիկի սպառիչ ու յուղիչ կենսագրականը, այլեւ իւրաքանչիւր հատորին կցած է յաւելուածներ, ինչպէս յատուկ անուններու եւ տեղանուններու ցանկեր, յօդուածագիրերու անուններ, նիւթերու նորովի դասաւորում, եւ այլն, մի-չամտութիւններ, որոնք կը դիւրացընեն պրպտում կատարողներու գործը:

Թէեւ յայտնի չեն յաջորդական թիւերու հրատարակման թուականները, բայց տարակոյս չունինք, որ ընթերցասէր հանրութիւնը անհամբերութեամբ պիտի սպասէ անոնց: Նաեւ երախտիքով:

ՊԵՏՐՈՍ ՀԱՃԵՄԱՆ

ՓՈԽԱՆ ՏՈՄՍԻ

«ԾԱՂՈՒՄՈՎ ՀԱՅ» Է ԵՂԵՐ

ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Օրերս ոչ միայն Մարսէյլի տեղական, չրջանային, այլեւ Ֆրանսայի ողջ մետիաներուն գոգլիւշը-ը դարձած է յանկարծ «ծաղումով հայ» գանատացի գործարար ձէք Քաչքարը, որուն բուն ազգանունն ալ Քաչքարեան է եղեր: Ու իսկապէս երկիրնքէն ինկած այս «հրաչքանձը» կը յայտնուի Մարսէյլի երկնակամարին վրայ... 115 միլիոն եւրոյով գնելու համար Մարսէյլի «Օլէմփիք Մարսէյէ» ֆութպոլի ակումբը, հռչակաւոր Օ.Մ.–ը, որ երկար տարիներէ ի վեր կը տառապի ղրամական տագնապներէ, մէկդի ղրած՝ իր նախորդ «տէրերու» առթած գայթակղութիւնները...: Նորայայտ «փրկիչ»ը տակաւին կը խոստանայ յաջորդ հինգ տարիներուն ընթացքին տարեկան 20ական միլիոն Եւրօ ալ ներդնել...:

Մարսէյլի այսօրուան վճարովի թէ անվճար հինգ օրաթերթերը ամբողջ էջեր յատկացուցած են այս «Նոր Մարսիլիացիին», բոլորն ալ հրատարակելով իր մեծադիր լուսանկարը, որուն դէմքէն կ'աղաղակէ իր հայկականութիւնը. (ականջը խօսի այս երկրի մէկ նախկին վարչապետին որուն դէմքէն ալ կ'աղաղակէին հայկական գիծերը, բայց միշտ ուրացաւ իր այդ հեռաւոր ծագումը):

Կ'արտատպեմ վերոյիշեալ թերթերէն «Մարսէյլ-Փլիւս»ի գրածէն հատուած մը, նոյնութեամբ – «Իր մէկ աւելի միջազգայնական, դժուար թէ գտնուի: Այդ 43 տարեկան, ամուսնացած, երկու զաւկի տէր, ծագումով հայ գանատացի գործարարը չորս լեզու կը խօսի. անգլերէն, արաբերէն, գերմաներէն եւ... բուն, բազմած ըլլալով մատենադարաններու հնաւանդ գրքերու չարքին: Ա՛լ ինչ տրամաբանութիւն այս վերջիններուն, որոնք գրական, բանասիրական թէ հրապարակագրական յօդուածներու մէջ կը հանդիպէին «Ամէնուն Տարեցոյց»ի յիշատակութեան, իբրեւ աղբիւրագիտական յղում կամ իբրեւ ներբողական այս կամ այն թանկագին տեղեկութեան, բայց չէին գտներ զայն:

Ահա այս պակասը կը դարմանէ Թէոդիկի տարեցոյցները վերահրատարակելու նախաձեռնութիւնը, որ ոչ միայն ամէնուն կ'ընծայէ «Ամէնուն Տարեցոյց»ները, այլեւ անոնց հեղինակը կը վերամկրտէ «Ամէնուն Թէոդիկը» արդար տիտղոսով:

Ամէնուն Թէոդիկը, այն հասկացողութեամբ, որ այս քաջ, անյուսահատ, յամառ եւ բազմահմուտ մարդը 20րդ դարու ամէնէն ողբերգական, ճակատագրական եւ բախտորոշիչ մէկ չրջանին՝ 1907–1929 տարիներուն, զարմանալի թարմութեամբ եւ կորովով հրատարակած է 19 տարեցոյցներու չարք մը, որ տեղեկութիւններու եւ տուեալներու հանք մըն է նոյն ժամանակաշրջանի հայ կեանքի (եթէ կարելի է այսպէս րսել) բոլոր վերիվայրումներուն: Մէկ հատատումով կրնանք բնորոշած ըլլալ այդ քսան տարիներու պատմական տարողութիւնը.– Փուլ եկաւ իր բնօրրանին մէջ ապրող ազերմտահայութիւնը, եւ հունաւորուիլ սկսաւ այսօրուան Սփիւռքը:

Հայ կեանքի նախաեղեռնեան եւ յետեղեռնեան հանգրուանները իրարու զոդող յիշատակարաններէն մէկն է Թէոդիկի տարեցոյցներու չարքը, որ յաճախ եզակի վկայութիւններ, նկարներ, վաւերագիրներ եւ տեղեկութիւններ կը հայթայթէ ժամանակաշրջանը հետազօտողին՝ ծաղկեալ բայց կորուսեալ եւ այնուհետեւ դաշնակիցներու ըբաման տակ գտնուող պոլսահայ կեանքէն, իրենց լինելութեան մէջ եղող նորակազմ հայ գաղութներէն, Գողգոթայէն վերապրող հայ մարդոց վերապրումի հերոսական ճիգերէն: Մանաւանդ Սփիւռքը տակաւին օժտուած չէր կազմակերպեալ ու կայուն մամուլով, հայ դէպրոցը որբանոցի տեսք ունէր աւելի եւ պատմականօրէն օգտագործելի փաստաթուղթերն ու արխիւները՝ փճացած կամ փճացման ենթակայ:

Մեծապէս չնորհաւորելի է Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան հայկական բաժանմունքի այս նախաձեռնութիւնը: Վերահրատարակութեան խմբագիրը՝ Լեւոն Շառոյեան, ոչ միայն առաջին թիւին մէջ գրած է Թէոդիկի սպառիչ ու յուղիչ կենսագրականը, այլեւ իւրաքանչիւր հատորին կցած է յաւելուածներ, ինչպէս յատուկ անուններու եւ տեղանուններու ցանկեր, յօդուածագիրերու անուններ, նիւթերու նորովի դասաւորում, եւ այլն, միչամտութիւններ, որոնք կը դիւրացընեն պրպտում կատարողներու գործը:

Թէեւ յայտնի չեն յաջորդական թիւերու հրատարակման թուականները, բայց տարակոյս չունինք, որ ընթերցասէր հանրութիւնը անհամբերութեամբ պիտի սպասէ անոնց: Նաեւ երախտիքով:

ՊԵՏՐՈՍ ՀԱՃԵՄԱՆ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐՈՒՄ 500.000 ՏԱՐՈՒԱՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ» ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունուար 13ին Սէն Ռաֆայէլի հնագիտական թանգարանում տեղի ունեցաւ ցուցահանդէսին բացումը, որը կազմակերպուած էր Շերակի երկրագիտական թանգարանի հնագիտական հաւաքածոյի հիման վրայ: Ցուցահանդէսը երկանացւում էր Ֆրանսիայում Հայաստանի տարուայ շրջանակներում եւ Ապրիլ ամսին պիտի տեղափոխուի Ռուանի շրջանային թանգարան:

Բացմանը նախորդեց մեծ հանդիսաւոր ուր հասարակութեանը ներկայացուեցին մանրամասն տեղեկութիւնները Շերակի բնակչութեան, պատմամշակութային ժառանգութեան, հնագիտական պեղումների եւ Շերակի երկրագիտական թանգարանի ներկայի վիճակի մասին: Մասնակից Հայեր (Համազասպ Խաչատրեան՝ Շերակի երկրագիտական թանգարանի անօրէն, Լարիսա Երդոյան՝ գաղութի յուշարձանների պահպանութեան գործակալութեան Շերակ – Արագածոտն տարածքային բաժնի պետ) եւ Ֆրանսացիները (Ֆրանսուա Ֆիշէ տը Դիէրֆոնթէն՝ Սէն Մարիթիմի հնագիտական ծառայութեան պետ եւ Ստեֆան Տէչան՝ Պրըթանեի հնագիտական պատասխանատու) ներկայացուցին հայ-ֆրանսական բազմամեայ համագործակցութիւնը Շերակի հնագիտական ուսումնասիրութեան բերնագաւառում եւ ցուցահանդէսի կազմակերպման ուղղութեամբ հաւաքուած նիւթերը:

Բացմանը մասնակցեցին մօտ 300 հրաւիրեալներ, այդ թւում Վառվ, Գոթ տ'Ազիւրի, Փարիզի հայ գաղթօճախների ներկայացուցիչներ, հիւրեր Ֆրանսիայի եւ Իտալիայի տարբեր քաղաքներից: Շնորհաւորական խօսքով հանդէս եկան Սէն Ռաֆայէլի քաղաքապետ, Վառի երեսփոխան Ժ. Ժինէսթան, Ֆրանսիայում Հայաստանի տարուայ Փըրանսական կողմի պատասխանատու Տիկին Ն. Թարտիվիէն, Շերակի Երկրագիտական թանգարանի անօրէն Հ. Խաչատրեանը եւ այլք:

Յատկին էր որ հայկական հնագոյն մշակոյթի այս մեծ ցուցադրութեանը ուր բացի Շերակի թանգարանից ցուցանմոյշներ էին ներկայացրել նաեւ Լուվրը, Սէն Ժերմէնի, Հայաստանի պատմութեան պետական եւ Էրեբունի թանգարանները (չուրջ 350 մեծարժէք իրեր) չէին մասնակցում ցուցահանդէսին հրաւիրուած Ֆրանսիայում Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպան Է. Նալպանտեանը, կամ դեսպանատան որեւէ ներկայացուցիչ: Հայաստանից հրաւիրեալների թւում էին մշակոյթի փոխ նախարար Գ. Գիւրջեանը, Շերակի փոխմարզպետ Ա. Պետրոսեանը եւ պաշտօնական արարողութիւնների ընթացքում հայկական կողմի խօսքը պատշաճ ներկայացնելու համար մէկ թարգմանիչ: Եթէ յիշեալ պաշտօնատար անձանց Ֆրանսիա չժամանելը պատճառաբանուեց վիզայի խնդիրներով (չնայած նրանց մասնակցութիւնը բացման արարողութեանը, համաձայնեցուած էր ֆրանսիական կողմի հետ եւ ամրագրուած երկուսաեք աւորագրուած պայմանագրով), ապա Հայաստանի դեսպանի կամ դեսպանատան այլ ներկայացուցչի բացակայութիւնը բացատրուեց հրաւիրատոմսում ի դէմս դեսպանի Հայաստանի ոչ պատշաճ ներկայացմամբ:

Ջժամանած թարգմանչի պարտականութիւնը պաշտօնական արարողութիւնների ընթացքում յանձն առան Տիկին Ի. Փէչտիմալճեանը եւ Տոքթ. Պ. Տօնապետեանը, որոնց ջանքերի շնորհիւ Հայաստանի ներկայացուցիչների խօսքը հասցուեց Ֆրանսիացիներին:

Ցուցահանդէսի կապակցութեամբ հրատարակուել է պատկերազարդ եւ գիտական նորագոյն ուսումնասիրութիւնների տեսակէտն արտացոլող չքեղ faքթալոկ: Ներկայումս հայ եւ ֆրանսիացի կազմակերպիչները ջանքեր են գործադրում բարեսիրական միջոցներ հայթայթելու եւ այն հայերին հրատարակելու համար:

Ցուցահանդէսը միտում ունի նաեւ, ինչպէս Հայաստանում, այնպէս եւ Եւրոպայում պատկան մարմինների, բարեսիրական կազմակերպութիւնների եւ լայն հասարակութեան ուշադրութիւնը բեւեռել Շերակի Երկրագիտական թանգարանի աղէտալի վիճակի վրայ, որը 1988 թուականի երկրաշարժից ի վեր չունի չէնք եւ զրկուած է տասնեակ հազարաւոր պատմամշակութային մասունքները պատշաճ կերպով պահպանելու եւ լայն հասարակութեանը ներկայացնելու հնարաւորութիւնից:

Հ. Խ.

Ծ. ԽՄԲ. – Այս թղթակցութեան արձագանգութեամբ նոր, կամ մինչեւ հիմա լոութեան մատնուած էջ մը կը բացուի Ֆրանսայի մէջ Հայաստանի տարուան կազմակերպչական փուլէն: Ի՞նչպէս կարելի է Ֆրանսա մուտքի վիզան մերժել օլիմպիական թարգմանիչ որուն մասին նախապէս համաձայնութիւն ալ գոյացած է եղեր: Բաւական անհասկնալի է այդ բացակայութեան դեսպանատան միջոցով դարմանուած չըլլալու երեւոյթն ալ, եթէ նոյնիսկ մը. տածենք որ Պրն. Նալպանտեան չի կրնար ամէն տեղ ներկայ գտնուիլ, թէեւ իր անունը տեղ գտած է հրաւիրագրին վրայ, Հայաստանի մշակոյթի փոխնախարարին ու Շերակի փոխմարզպետին անուններուն հետ:

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՍԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԼԼԷՍԻ ՄԷՋ

ՀԱՅԴՈՒԿ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կլէնտէյլի հայ-ամերիկեան տարեցներու միութեան սրահին մէջ, Դեկտ. 17ին, տեղի ունեցած կ՚մեծարանքի երեկոյթ մը, նուիրուած Հայդուկ Մանուկեանին, անոր պատրաստած պարսկերէնէ հայերէն երկհատոր բառարաններու վերհրատարակութեան առթիւ: Նոր հրատարակութիւնը՝ ճոխացած յաւելեալ բառամթերքով, կը պարունակէ 48 հազար բառ: Հանդիսութիւնը վարած է միութեան նախագահը՝ Յակոբ Օշականեան: Բանախօսած է Սեպուհ Յովհաննիսեան, տալով պատմականը պարսկերէնէ հայերէն բառարանագիրներու եւ չեշտելով Հայդուկ Մանուկեանի աշխատանքին կատարելութիւնը: Հեղինակը հրատարակած է նաեւ անգլերէնէ հայերէն բառարան մը եւ ներկայիս կը պատրաստէ հայերէնէ պարսկերէն բառարան մը: Շնորհակալութեան խօսքով հանդէս եկած է հեղինակը: Գործադրուած է դեղարուեստական յայտագիր մը երգիչ Լեւոն Գաթըրճեանի մասնակցութեամբ:

ԼՐԱՏՈՒ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՏԻՊ ՈՒ ՏԱՐԻ
412 – 1512 – 1912

ԹԷՈԴԻԿ

Բ. տպարգութիւն Հալէպ 2006,
գրատուն – հրատարակչատուն
Կիլիկիա

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺՇ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Հայ եկեղեցականութեան կարկառուն դէմքերէն էր Նար-պէյ Սրբազան, լեզուագէտ, հմուտ եւ սքանչելի քանաստեղծ, ու եզակիանապէս պերճախօս, որուն յարգը չատ քիչերը կրցան գիտնալ:

Համանուն պատրիարքը այդպիսի եկեղեցական մը քարէ քար զարկաւ եւ թողուց որ չքաւորութեան ու պաշտօնազրկութեան մէջ վերջացնէր իր օրերը:

Բայց թէ ինչ էր Նար-պէյ Մորէն Սրբազանի «Լուսինեան իշխան» կոչուելու խնդիրը. ասոր կ՚անդրադառնամ յետոյ:

*
**

«Հայկազեան Ուսումնասիրաց» ընկերութեան ատենադպիր ընտրուելովս, սկսայ ատենապետ Սիմոն Ռաֆայէլեանի հետ ձեռք ձեռքի տալ, աշխատիլ ընկերութեան յառաջադիմութիւնը, եւ առաջին նուագ ըլլալով, ուզեցինք ազգային կեդրոն մը ստեղծել. այս նպատակաւ գանեան՝ Հայաստանի պատմութեան եւ մշակոյթի յուշարձանների պահպանութեան գործակալութեան Շերակ – Արագածոտն տարածքային բաժնի պետ) եւ Ֆրանսացիները (Ֆրանսուա Ֆիշէ տը Դիէրֆոնթէն՝ Սէն Մարիթիմի հնագիտական ծառայութեան պետ եւ Ստեֆան Տէչան՝ Պրըթանեի հնագիտական պատասխանատու) ներկայացուցին հայ-ֆրանսական բազմամեայ համագործակցութիւնը Շերակի հնագիտական ուսումնասիրութեան բերնագաւառում եւ ցուցահանդէսի կազմակերպման ուղղութեամբ հաւաքուած նիւթերը:

Բացմանը մասնակցեցին մօտ 300 հրաւիրեալներ, այդ թւում Վառվ, Գոթ տ'Ազիւրի, Փարիզի հայ գաղթօճախների ներկայացուցիչներ, հիւրեր Ֆրանսիայի եւ Իտալիայի տարբեր քաղաքներից: Շնորհաւորական խօսքով հանդէս եկան Սէն Ռաֆայէլի քաղաքապետ, Վառի երեսփոխան Ժ. Ժինէսթան, Ֆրանսիայում Հայաստանի տարուայ Փըրանսական կողմի պատասխանատու Տիկին Ն. Թարտիվիէն, Շերակի Երկրագիտական թանգարանի անօրէն Հ. Խաչատրեանը եւ այլք:

Յատկին էր որ հայկական հնագոյն մշակոյթի այս մեծ ցուցադրութեանը ուր բացի Շերակի թանգարանից ցուցանմոյշներ էին ներկայացրել նաեւ Լուվրը, Սէն Ժերմէնի, Հայաստանի պատմութեան պետական եւ Էրեբունի թանգարանները (չուրջ 350 մեծարժէք իրեր) չէին մասնակցում ցուցահանդէսին հրաւիրուած Ֆրանսիայում Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպան Է. Նալպանտեանը, կամ դեսպանատան որեւէ ներկայացուցիչ: Հայաստանից հրաւիրեալների թւում էին մշակոյթի փոխ նախարար Գ. Գիւրջեանը, Շերակի փոխմարզպետ Ա. Պետրոսեանը եւ պաշտօնական արարողութիւնների ընթացքում հայկական կողմի խօսքը պատշաճ ներկայացնելու համար մէկ թարգմանիչ: Եթէ յիշեալ պաշտօնատար անձանց Ֆրանսիա չժամանելը պատճառաբանուեց վիզայի խնդիրներով (չնայած նրանց մասնակցութիւնը բացման արարողութեանը, համաձայնեցուած էր ֆրանսիական կողմի հետ եւ ամրագրուած երկուսաեք աւորագրուած պայմանագրով), ապա Հայաստանի դեսպանի կամ դեսպանատան այլ ներկայացուցչի բացակայութիւնը բացատրուեց հրաւիրատոմսում ի դէմս դեսպանի Հայաստանի ոչ պատշաճ ներկայացմամբ:

Ջժամանած թարգմանչի պարտականութիւնը պաշտօնական արարողութիւնների ընթացքում յանձն առան Տիկին Ի. Փէչտիմալճեանը եւ Տոքթ. Պ. Տօնապետեանը, որոնց ջանքերի շնորհիւ Հայաստանի ներկայացուցիչների խօսքը հասցուեց Ֆրանսիացիներին:

Ցուցահանդէսի կապակցութեամբ հրատարակուել է պատկերազարդ եւ գիտական նորագոյն ուսումնասիրութիւնների տեսակէտն արտացոլող չքեղ faքթալոկ: Ներկայումս հայ եւ ֆրանսիացի կազմակերպիչները ջանքեր են գործադրում բարեսիրական միջոցներ հայթայթելու եւ այն հայերին հրատարակելու համար:

Ցուցահանդէսը միտում ունի նաեւ, ինչպէս Հայաստանում, այնպէս եւ Եւրոպայում պատկան մարմինների, բարեսիրական կազմակերպութիւնների եւ լայն հասարակութեան ուշադրութիւնը բեւեռել Շերակի Երկրագիտական թանգարանի աղէտալի վիճակի վրայ, որը 1988 թուականի երկրաշարժից ի վեր չունի չէնք եւ զրկուած է տասնեակ հազարաւոր պատմամշակութային մասունքները պատշաճ կերպով պահպանելու եւ լայն հասարակութեանը ներկայացնելու հնարաւորութիւնից:

Հ. Խ.

Ծ. ԽՄԲ. – Այս թղթակցութեան արձագանգութեամբ նոր, կամ մինչեւ հիմա լոութեան մատնուած էջ մը կը բացուի Ֆրանսայի մէջ Հայաստանի տարուան կազմակերպչական փուլէն: Ի՞նչպէս կարելի է Ֆրանսա մուտքի վիզան մերժել օլիմպիական թարգմանիչ որուն մասին նախապէս համաձայնութիւն ալ գոյացած է եղեր: Բաւական անհասկնալի է այդ բացակայութեան դեսպանատան միջոցով դարմանուած չըլլալու երեւոյթն ալ, եթէ նոյնիսկ մը. տածենք որ Պրն. Նալպանտեան չի կրնար ամէն տեղ ներկայ գտնուիլ, թէեւ իր անունը տեղ գտած է հրաւիրագրին վրայ, Հայաստանի մշակոյթի փոխնախարարին ու Շերակի փոխմարզպետին անուններուն հետ:

Մարսէյլ

Ս. Պ.

Յունուար 13ին Սէն Ռաֆայէլի հնագիտական թանգարանում տեղի ունեցաւ ցուցահանդէսին բացումը, որը կազմակերպուած էր Շերակի երկրագիտական թանգարանի հնագիտական հաւաքածոյի հիման վրայ: Ցուցահանդէսը երկանացւում էր Ֆրանսիայում Հայաստանի տարուայ շրջանակներում եւ Ապրիլ ամսին պիտի տեղափոխուի Ռուանի շրջանային թանգարան:

Բացմանը նախորդեց մեծ հանդիսաւոր ուր հասարակութեանը ներկայացուեցին մանրամասն տեղեկութիւնները Շերակի բնակչութեան, պատմամշակութային ժառանգութեան, հնագիտական պեղումների եւ Շերակի երկրագիտական թանգարանի ներկայի վիճակի մասին: Մասնակից Հայեր (Համազասպ Խաչատրեան՝ Շերակի երկրագիտական թանգարանի անօրէն, Լարիսա Երդոյան՝ գաղութի յուշարձանների պահպանութեան գործակալութեան Շերակ – Արագածոտն տարածքային բաժնի պետ) եւ Ֆրանսացիները (Ֆրանսուա Ֆիշէ տը Դիէրֆոնթէն՝ Սէն Մարիթիմի հնագիտական ծառայութեան պետ եւ Ստեֆան Տէչան՝ Պրըթանեի հնագիտական պատասխանատու) ներկայացուցին հայ-ֆրանսական բազմամեայ համագործակցութիւնը Շերակի հնագիտական ուսումնասիրութեան բերնագաւառում եւ ցուցահանդէսի կազմակերպման ուղղութեամբ հաւաքուած նիւթերը:

Բացմանը մասնակցեցին մօտ 300 հրաւիրեալներ, այդ թւում Վառվ, Գոթ տ'Ազիւրի, Փարիզի հայ գաղթօճախների ներկայացուցիչներ, հիւրեր Ֆրանսիայի եւ Իտալիայի տարբեր քաղաքներից: Շնորհաւորական խօսքով հանդէս եկան Սէն Ռաֆայէլի քաղաքապետ, Վառի երեսփոխան Ժ. Ժինէսթան, Ֆրանսիայում Հայաստանի տարուայ Փըրանսական կողմի պատասխանատու Տիկին Ն. Թարտիվիէն, Շերակի Երկրագիտական թանգարանի անօրէն Հ. Խաչատրեանը եւ այլք:

Յատկին էր որ հայկական հնագոյն մշակոյթի այս մեծ ցուցադրութեանը ուր բացի Շերակի թանգարանից ցուցանմոյշներ էին ներկայացրել նաեւ Լուվրը, Սէն Ժերմէնի, Հայաստանի պատմութեան պետական եւ Էրեբունի թանգարանները (չուրջ 350 մեծարժէք իրեր) չէին մասնակցում ցուցահանդէսին հրաւիրուած Ֆրանսիայում Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպան Է. Նալպանտեանը, կամ դեսպանատան որեւէ ներկայացուցիչ: Հայաստանից հրաւիրեալների թւում էին մշակոյթի փոխ նախարար Գ. Գիւրջեանը, Շերակի փոխմարզպետ Ա. Պետրոսեանը եւ պաշտօնական արարողութիւնների ընթացքում հայկական կողմի խօսքը պատշաճ ներկայացնելու համար մէկ թարգմանիչ: Եթէ յիշեալ պաշտօնատար անձանց Ֆրանսիա չժամանելը պատճառաբանուեց վիզայի խնդիրներով (չնայած նրանց մասնակցութիւնը բացման արարողութեանը, համաձայնեցուած էր ֆրանսիական կողմի հետ եւ ամրագրուած երկուսաեք աւորագրուած պայմանագրով), ապա Հայաստանի դեսպանի կամ դեսպանատան այլ ներկայացուցչի բացակայութիւնը բացատրուեց հրաւիրատոմսում ի դէմս դեսպանի Հայաստանի ոչ պատշաճ ներկայացմամբ:

Ջժամանած թարգմանչի պարտականութիւնը պաշտօնական արարողութիւնների ընթացքում յանձն առան Տիկին Ի. Փէչտիմալճեանը եւ Տոքթ. Պ. Տօնապետեանը, որոնց ջանքերի շնորհիւ Հայաստանի ներկայացուցիչների խօսքը հասցուեց Ֆրանսիացիներին:

Ցուցահանդէսի կապակցութեամբ հրատարակուել է պատկերազարդ եւ գիտական նորագոյն ուսումնասիրութիւնների տեսակէտն արտացոլող չքեղ faքթալոկ: Ներկայումս հայ եւ ֆրանսիացի կազմակերպիչները ջանքեր են գործադրում բարեսիրական միջոցներ հայթայթելու եւ այն հայերին հրատարակելու համար:

Ցուցահանդէսը միտում ունի նաեւ, ինչպէս Հայաստանում, այնպէս եւ Եւրոպայում պատկան մարմինների, բարեսիրական կազմակերպութիւնների եւ լայն հասարակութեան ուշադրութիւնը բեւեռել Շերակի Երկրագիտական թանգարանի աղէտալի վիճակի վրայ, որը 1988 թուականի երկրաշարժից ի վեր չունի չէնք եւ զրկուած է տասնեակ հազարաւոր պատմամշակութային մասունքները պատշաճ կերպով պահպանելու եւ լայն հասարակութեանը ներկայացնելու հնարաւորութիւնից:

Հ. Խ.

Ծ. ԽՄԲ. – Այս թղթակցութեան արձագանգութեամբ նոր, կամ մինչեւ հիմա լոութեան մատնուած էջ մը կը բացուի Ֆրանսայի մէջ Հայաստանի տարուան կազմակերպչական փուլէն: Ի՞նչպէս կարելի է Ֆրանսա մուտքի վիզան մերժել օլիմպիական թարգմանիչ որուն մասին նախապէս համաձայնութիւն ալ գոյացած է եղեր: Բաւական անհասկնալի է այդ բացակայութեան դեսպանատան միջոցով դարմանուած չըլլալու երեւոյթն ալ, եթէ նոյնիսկ մը. տածենք որ Պրն. Նալպանտեան չի կրնար ամէն տեղ ներկայ գտնուիլ, թէեւ իր անունը տեղ գտած է հրաւիրագրին վրայ, Հայաստանի մշակոյթի փոխնախարարին ու Շերակի փոխմարզպետին անուններուն հետ:

Մարսէյլ

Ս. Պ.

Հայ եկեղեցականութեան կարկառուն դէմքերէն էր Նար-պէյ Սրբազան, լեզուագէտ, հմուտ եւ սքանչելի քանաստեղծ, ու եզակիանապէս պերճախօս, որուն յարգը չատ քիչերը կրցան գիտնալ:

Համանուն պատրիարքը այդպիսի եկեղեցական մը քարէ քար զարկաւ եւ թողուց որ չքաւորութեան ու պաշտօնազրկութեան մէջ վերջացնէր իր օրերը:

Բայց թէ ինչ էր Նար-պէյ Մորէն Սրբազանի «Լուսինեան իշխան» կոչուելու խնդիրը. ասոր կ՚անդրադառնամ յետոյ:

*
**

«Հայկազեան Ուսումնասիրաց» ընկերութեան ատենադպիր ընտրուելովս, սկսայ ատենապետ Սիմոն Ռաֆայէլեանի հետ ձեռք ձեռքի տալ, աշխատիլ ընկերութեան յառաջադիմութիւնը, եւ առաջին նուագ ըլլալով, ուզեցինք ազգային կեդրոն մը ստեղծել. այս նպատակաւ վարձեցինք Ռիւ տէ Ֆէօյանթին (այժմ՝ ռիւ Գլօտ Պերնար) փողոցին 47րդ թիւը կրող տունին առաջին յարկաբաժինը, իր չորս ընդարձակ սենեակներով եւ հոն հաստատեցինք ընթերցարան, որ եւ ղուռ ժամադրավայր բոլոր Հայերու:

Այս ընթերցարանին բացումը կատարուեցաւ հանդիսաւոր կերպով 1881 Փետրուար 7ին, նախագահութեամբ Լուսինեան իշխանին (նախկին Ամբրոսիոս վարդապետ) եւ ներկայութեամբ Թօթվանեան, Էդնայեան Գաբրիէլ, Օրբելոփ, յայտնի փարիզաբնակ վաճառականներու եւ բոլոր ուսանողներու:

Բացման ճառեր կարդացին ատենապետ Սիմոն Ռաֆայէլեան եւ նախորդ ատենապետ Յովհաննէս Թիւմանեան. ասոնց ընթերցումէն անմիջապէս յետոյ, ես խօսք առի ու կարդացի այն աշխատութիւնս որ կը կրէր՝ «Ֆրանսայի հայ ուսանողութիւնը» վերնագիրը:

*
**

Տեսակին մէջ առաջինն էր այս աշխատութիւնս, որ Ֆրանսայի այլեւայլ քաղաքներու դպրոցներուն եւ համալսարաններուն մէջ գտնուող հայ ուսանողները՝ ըստ կարեւոյն ամբողջ ներկայացընելով հանդերձ, կը յայտնէր խել մը իղձեր ազգային յառաջադիմութեան համար, եւ գլխաւորապէս կը փափաքէր ունենալ Փարիզի մէջ հայ եկեղեցի ու պատրաստել հայ բժշկուհիներ:

Բուռն ծափահարութիւններ գնահատեցին բանախօսութիւնս, իշխանը եւս ձեռքս սեղմեց, պիս ընտրհաւորեց եւ էդնայեան Գաբրիէլ ու Թօթվանեան յատկապէս խնդրեցին որ խօսածս հրատարակութեան տամ:

Շատ չանցած արդարեւ հրատարակեցի այդ աշխատութիւնս, նախ՝ Կ. Պոլսոյ «Մամուլ» շաբաթաթերթին, 1881ի 788 եւ 789 թիւերուն մէջ, եւ յետոյ Երեւանի «Պահակ» թերթին նոյն տարւոյն 9 եւ 10 թիւերով: Բազմաթիւ օրինակներ այս հրատարակուածներէն բերել տուի ու բաշխեցի Փարիզի եւ այլ տեղերու Հայերուն:

*
**

Մեր ընթերցարանին բացումէն քանի օր յետոյ տեղի ունեցան Վիկտոր Հիւկօ բանաստեղծին ծննդեան ութսունամեակի հանդէսները, եւ այդ առթիւ իշխան Լուսինեան ուզեց, որ «Հայկազեան Ուսումնասիրաց» ընկերութեան դիւանի անդամները հաւաքուէին իր տունին պարտէզը, հայ ազգին անունով բարեմաղթութեան ուղերձ մը մատուցանելու Ֆրանսայի մեծ բանաստեղծին, որուն շատ գործերը թարգմանուած էին հայերէնի, եւ այս պատճառաւ կը սիրէր նա Հայերը:

Իշխանին այս առաջարկը սիրայօժար կատարեցինք եւ գեղանկար քարտէսի մը վրայ հայ ազգին հիացումը արձանագրելով, երջանիկ տարիներու սրտաբուխ բարեմաղթութիւններ հոն գրոշմեցինք ու տարինք զայն 1881 Փետրուար 26ին, ճիշդ ու ճիշդ հանդիսութեան օրը, եւ Լուսինեանի ձեռքով մատուցինք Վիկտոր Հիւկոյին, որ ինչպէս ըսած եմ արդէն, կը բնակէր իշխանին պալատին կից տունը, 130 ավ. ֆիւ տ'Էյլօ, որ այդ օրէն անունը փոխեց, կը կոչուի մինչեւ այսօր՝ ավընիւ Վիկտոր Հիւկօ:

*
**

Ես ու Ս. Ռաֆայէլեան, լծուած եղանք ա՛յլ եւս տենդոտ աշխատութեան. աշխարհիս բոլոր հայ թերթերուն նամակներ գրելով, ծանուցինք գոյութիւնը Փարիզի «Հայկազեան Ուսումնասիրաց» ընկերութեան. աւետեցինք բացումը անոր ընթերցարանին եւ խնդրեցինք, որ բարի ըլլային յղել մեզ ձրիաբար իրենց հրատարակութիւններէն ու թերթերէն ու պարբերականներէն:

Եւ ահա ընթերցարանին սեղանը կը լեցուէր Կ. Պոլսոյ, Թիֆլիսի եւ Զմիւռնիոյ բոլոր հայ թերթերով ու պարբերականներով,

Գիրեր ուղղեցինք նաեւ Հայոց ընդհանուր հայրապետ Գէորգ Դ. Վեհափառ Կաթողիկոսին եւ Կ. Պոլսոյ Պատրիարք Ներսէս Սրբազան Վարժապետեանին, որոնք մասնաւոր կոնդակներով պատուեցին մեր ընկերութիւնը, եւ օրհնալիր տողերով յարատեւութիւն մաղթեցին այս նորահաստատ ընկերութեան, իբրեւ հաւաքավայր Ֆրանսայի եւ Փարիզի մէջ ցիրուցան եղած Հայերու:

(Շար. 154)

Monsieur Méroujean Panossian,
son époux,

M. et Mme Alexandre Panossian et leurs enfants,

Mlle Christine Panossian,
ses enfants et petits-enfants,

M. et Mme Georges Avakiantz, leurs enfants et petits-enfants,

M. et Mme Georges Kechikian et leurs enfants,

M. et Mme Jacques Panossian et leurs enfants,

Mme Annie Davlachian, ses enfants et petits-enfants,

Mme Sona Panossian, ses enfants et petits-enfants,
ses frères, sœurs, beau-frère, belles-sœurs, neveux et nièces

ainsi que toute la famille
ont la douleur d'annoncer le décès de

Mme MARIE JACQUELINE PANOSSIAN
(née **KECHIKIAN**)

survenu le 28 janvier 2007.

La cérémonie religieuse sera célébrée le jeudi 1er février à 10 heures, en l'église arménienne Saint Grégoire l'Illuminateur de Chaville
6 rue Père Komitas

et l'inhumation aura lieu dans le caveau familial au Cimetière de Chaville.

***

Պ. Մերուժան Փանոսեան, ամուսինը,

Տէր եւ Տիկին Ալեքսանդր Փանոսեան եւ զաւակները,

Օր. Քրիստին Փանոսեան,

Տէր եւ Տիկին Ժորժ Աւագեանց եւ զաւակները,

Տէր եւ Տիկին Ժորժ Քէչիքեան եւ զաւակները,

Տէր եւ Տիկին Ժագ Փանոսեան եւ զաւակները,

Տիկին Անի Տաւլաշեան եւ զաւակները,

Տիկին Սօնա Փանոսեան եւ զաւակները,

ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները

խոր ցաւով կը գուժեն իրենց կնոջ, մօր, քրոջ, մեծ-մօր, ներոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ
ՄԱՐԻ-ԺԱՔԼԻՆ ՓԱՆՈՍԵԱՆ-Ի
(ծնեալ՝ ՔԷՇԻՔԵԱՆ)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 28ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Փետրուար 1, ժամը 10ին, Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Շաւիլի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանին մէջ։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

«ՅԱՌԱՋԻ ԲԱՐԳԱԻԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

Anahide Ter-Minassian 200 Euros à la mémoire de Hrant Dink et de Chavarch Missakian en l'honneur du journalisme arménien.

***

ՄԱՐՍԷԼ.- "Արամ" հաստատութիւն 50 եւրօ։

Ա. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Սուրբ Սարգիս

ՇԱԲԱԹ, Փետրուար 3

Տօն է Սուրբ Սարգիսի

Պատարագ՝ *ժամը 10ին։*
Կը պատարագէ՝

ԻՍԱՀԱԿ Ա. ԲՀՆԳ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

L'ARMENIE SUR RADIO FRANCE CULTURE

le Samedi 3 février de 23h à minuit

Dans l'émission
LES VIVANTS ET LES DIEUX
par Michel CAZENAVE
«Les malheurs du christianisme arménien»
Avec Claire MOURADIAN
et Annie ROMY KOULAKSEZIAN

«ԾԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդերու ամսագիրը

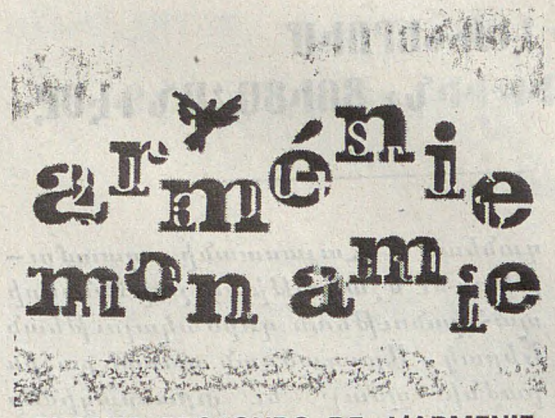
	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թ.Է.Վ.Ա. (տե՛ս· փակագծի մէջ ընդհանուր դումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CHANTS PROFONDS DE L'ARMENIE
Poèmes et chants
des origines à nos jours
les **2** et **3 février** à 20h30
au **Centre Mandapa**
6 rue Wurtz 75013 Paris (M° Glacière)
Réservation — Tél. : 01. 45. 89. 01. 60
Prix des places : 15 Euros
Etudiants, chômeurs, Carte Vermeil : 10 Euros
Enfants : 6 Euros.

***

CONCERT DE L'ENSEMBLE NAIRI
Sous la direction de Haïk Davtian
Chœur Tutte Voci et Orchestre
avec la participation de Sylvia Kevorkian, soprano et Didier Rousselle, ténor.
Le Dimanche 4 février à 16 heures
à LIVRY-GARGAN
Gymnase Vincent -
Réservations : 01. 43. 83. 90. 39.
Au programme :
Vivaldi — Komitas/Yekmalian : Musique sacrée — Chants populaires arméniens.
Concert organisé par la Ville de Livry-Gargan, la Croix Bleue des Arméniens de France, Section Sevran-Livry et la Maison de la Culture Arménienne de Sevran Livry-Gargan et de la Seine — Saint-Denis.

***

LIVRES D'ARMENIE
Collections de la Bibliothèque de France
Exposition
30 janvier — 25 mars 2007
Crypte
BnF — Site Richelieu
58 rue de Richelieu
75002 Paris
Du mardi au samedi 10h-19h
Dimanche 12h-19h
Fermé lundi et jours fériés
Entrée libre
Commissariat :
Annie Vernay-Nouri,
conservateur au département des Manuscrits

Publication
Livres d'Arménie
Collections de la Bibliothèque nationale de France
par Annie Vernay-Nouri
Editions de la BnF
140 pages — 16,5 × 24 cm
80 illustrations couleurs
35 Euros
Ouvrage réalisé grâce au soutien financier de la Fondation Calouste Gulbenkian

***

SARKIS
AU MUSEE BOURDELLE
18 rue Antoine-Bourdelle, 75015 Paris

« INCLINAISON »
jusqu'au 3 juin
Exposition ouverte tous les jours sauf les lundis et jours fériés
de 10h à 18h.

***

EXPOSITION

«Les 12 Capitales d'Arménie»
à la Conciergerie
2 Boulevard du Palais
75001 PARIS
Du 15 décembre 2006
au 18 mars 2007

***

Aïvazovski, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 28 mai, Musée de la Marine (Place du Trocadéro, Paris).

***

Arménie, terre chrétienne dans le Caucase, jusqu'au 11 mars, Notre-Dame de Paris (Crypte archéologique).

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԼՈՐՕ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ – Պուվար Օտտոյի «Լէօլա Սասունի» մասնաճիւղի ԼՈՐՕ-ն կիրակի, Փետրուար 4, *կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։–*

Տրճի Փափէճ – 15րդ *Թաղամաս*

□

ՏԷՍԻՆ

«ՊԷՕՐԷԿ»Ի ԵՐԵԿՈՅԹ

Շաբաթ, Փետրուար 3ի երեկոյեան, ժամը 8էն սկսեալ, Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Կապոյտ Խաչի Տէսինի տիկինները կը հրաւիրեն տարեկան ծաղի ճաշին, համտեսելու «պէօրէկ»ներու համեղադոյն տեսակներէն, պատրաստուած՝ իրենց ձեռքերով, անչուշտ նաեւ ախորժաբեր աղանդեր, աղցան, գինի եւ սուրճ։

Մասնակցութիւնն՝ 12 եւրօ· 12 տարեկանէն վար մանուկներուն համար՝ 10 եւրօ, ներառեալ՝ վիճակահանութեան տոմս մը։

Ամապարեցէ՛ք արձանագրուելու, հեռաձայնելով Թոզ-ին՝ 04· 78· 49· 19· 44։

□

Section Paris

SEJOUR FAMILIAL

25 février au 4 mars

La Section **«Archalouys Tathéossian»** de Paris organise son séjour familial dans le centre de vacances de Bellefontaine (Jura).

Ambiance arménienne assurée ! ! !

Venez avec vos enfants, petits-enfants ou amis et rejoignez-nous sur les pistes de ski, de luge ou tout simplement dans le Centre ! ! !

Renseignements et inscriptions auprès de :

- Araxie 01 39 83 71 19 (19h à 21h);
- Alice 01 42 93 03 56 (19h à 21h).

Date limite : 31 JANVIER

□

POUR L'EXPOSITION AU LOUVRE

La Croix Bleue des Arméniens de France Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille organise un **VOYAGE A PARIS les 3 et 4 mars.**

Prix : 295 Euros tout compris.

Renseignements :

— **Seta :** 06. 10. 25. 17. 16
— **Marie :** 04. 91. 67. 54. 58
— **Astrig :** 04. 91. 77. 87. 31

□

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի «Տէր-Դաւթեան» մասնաճիւղի Լոթօն *Փետրուար 11, ժամը 14·30ին*

ATRIUM de Chaville
Espace Louvois
3 Pavé Robert Schuman

Les activités du mois de Février du

CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP

MARSEILLE

Directeur : Khatchig YILMAZIAN

L'ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

— **CONCERT DU CHOEUR SAHAK-MESROP**
Vendredi le 2 à 20h30 en l'église de Bouc-Bel-Air

— **CONCERT DU CHOEUR SAHAK-MESROP**
Samedi le 3 à 20h30 en la Basilique de Saint-Raphaël
(Concert reporté du 6 janvier au **3 février).**
Direction : Khatchig YILMAZIAN — Au piano : Juliette YILMAZIAN;
Solistes : Ani Conquet — Antranik Minassian — Ardaroun Khoudatian
Noubarig Derminassian.

— **CONFERENCE — le Dimanche 25** à 16 heues :
«LES ARMENIENS, MARSEILLE ET LA PROVENCE»
par le Dr. Albert KHAZINEDJIAN,
au Centre Culturel Sahak-Mesop — 339 avenue du Prado - Marseille 8e
—— Entrée libre ——

Ouverture de printemps en Egypte

La Paroisse Catholique Arménienne de Paris
organise un voyage en Egypte
de 10 jours
du 21 au 31 mars
avec Visite du Caire
et Croisière sur le Nil
en hôtel ou cabine 4* (en chambre double) et pension complète

Inscription et informations :
01 44 59 23 50
Prix estimatif : 1.210 Euros -
Nombre de places limité -
Inscriptions recommandées